

בית הבהירה

על

מסכת עבודה זרה

אשר חבר דבינו מנחם ב"ר שלמה לבית מאיר זצ"ל
מקיר פרסינג'יז המכונה בשם המאירי

יוצא לאור במקום ראשונה על פי כתב יד
בספריית פאלאטינה בפרמה שבאיטליה

עם מראה מקומות והערות

על ידי

אברהם סופר

מק"ה ק ירושלים תובב"א

ובסופו נוסח המשניות למס' זו שבקובץ המאירי

הוצתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

ירושלים / תש"ד

כל הזכויות שמורות

Copyright 1944 by Rabbi Abraham Schreiber Jerusalem

PRINTED IN ERETZ-ISRAEL (Palestine)

דפוס מרכז, ירושלים

הקדמה

ברוך ה' אשר זיכני להמשיך במפעלי ולהוציא לאור גם את החלק הזה של ספר בית הבחירה לרבינו מנחם בן שלמה לבית מאיר זצ"ל.

גם בעריכת חלק זה של ס' המאירי הלכתי בדרך עריכת שאר החלקים: העתקתי בזהירות רבה את הספר מן הכתב יד, ובטוח אני שבעה"י לא נפלה בהעתקתי טעות או שגיאה. לא גרעתי ולא הוספתי ולא שיניתי מאומה, חוץ ממקומות מעטים שהיה ברור לי שכותב הכת"י טעה והכניס שבוש בספר.

כבר כתבתי בהקדמותי לחלקים הראשונים, שבגוף הכתב יד באה כל משנה ומשנה ועליה פירוש הרמב"ם, ולא פעם באה המשנה בנוסח אחר מזה שהוא בפירוש רבינו; וכבר הוכחתי שלא רבינו הקדים את המשנה לפירושו אלא כותב הכת"י.

את המשניות השוויתי אל המשנה בש"ס דפוס ווילנא והעירותי על השינויים; קרוב לגמר הדפסת הספר ראיתי לנכון להוסיף בסוף הספר את נוסח המשנה שבכת"י בלי שינוי. את הצלומים של המשניות המציא לי ידידי מנוער החור"ב כבוד מהור" קלמן שלזינגר יצ"ו מתל אביב, מוציא לאור ספר בית הבחירה למס' גיטין.

את דברי רבינו חלקתי למאמרים מאמרים, גם הוספתי סימני פסיק וציינתי את דפי הגמרא אשר עליהם מוסבים דברי רבינו. את דברי המשנה שרבינו מבליע בפירושו ציינתי בפירוור אותיות כדי להבליטם.

את דפי הירושלמי סימנתי בהערותי לפי הירושלמי דפוס פיעטרקוב — וילנא.

הנני לתת גם בחלק זה רשימה של הספרים והמחברים, אשר רבינו מביא את דבריהם בחבורו זה למסכת עבודה זרה, בצירוף מראה מקומות מפורט; סדרתי בסדר א"ב את כינויי המחברים — ופתרונם בצדם (במקומות רבים סתם רבינו וכתב "יש שואלים", "יש מפרשים", "יש מקשים" וכו' וכו' — כל זה לא הכנסתי לרשימה זו).

. * .

אחרוני הרבנים — רוב פעמים הכוונה לרבינו חס; עיין עמוד ג', ד', י"ב, י"ח מ"ט, ס"ב, ס"ג, ע"א (ב' פעמים), ע"ג, פ"ו, פ"ח, צ"א, צ"ד (ב' פעמים), צ"ו, צ"ט, ק"ג, ק"ט (ב' פעמים), ק"י, ק"א, קט"ו, ק"ו, קכ"ו, קמ"ו, קס"א, ק"צ (ב' פעמים), קצ"א, רפ"ו ש"ג, ש"ח, שכ"א, שכ"ה, ש"פ.

במדבר סיני רבה; עיין עמוד נ"ו.

גאונים — כבר כתבתי בהקדמתי לבית הבחירה למס' קידושין: שלא בכל מקום שכתב רבינו "גאונים" כוונתו לגאונים שאחרי רבנן סבוראי, אלא רבינו קורא כן גם למחברים שבדורות שלפניו ורק אחרי חקירה יתירה מפעם לפעם אפשר לקבוע למי נתכוון רבינו, וכן תמצא גם במס' זו מס' עבודה זרה; עיין עמוד ה', י' ("בנימוקי קצת גאונים"), י"א, י"ט, כ"ב ("קצת גאונים"), כ"ד ("קצת גאונים"), ל"ו ("מקצת גאונים"), נ', נ"א, ע"א, פ"ג, צ"א, צ"ג (ב' פעמים), ק"ט ("כללי הגאונים"), קי"ג (ב' פעמים ופעם הב' "מקצת גאונים"), קי"ד ("הרבה גאונים"), ק"כ.

קכ"ב (רוב גאונים), קל"ה, ק"מ (ב' פעמים), ק"פ, רי"ד (ב' פעמים ופעם הב' רוב גאונים הסכימו בתשובותיהם ובחיבוריהם), ר"כ, רנ"ג, רנ"ה, ר"צ (מקצת גאונים), רצ"ח, רצ"ט, ש"ג, ש"ז (מקצת גאונים), שי"ב, שי"ח, שכ"ו.

גאוני הראשונים—רב האי גאון; ע"י עמוד כ"ו, קכ"ב, קצ"ח, קצ"ד, קצ"ה, ר', רל"ט (קצת גאוני הראשונים), רס"ה, ראה גדולי גאוני הראשונים וראשוני הגאונים.

גאוני נרבונא—איני יודע מי; עיין עמוד קי"א.

גאוני המערב—איני יודע מי; עיין עמוד ע"ד.

גאוני ספרד—בשאר מסכתות נתכוון רבינו על הר"י מיגאש אבל במס' זו קורא כן לרבינו חננאל; עיין עמוד כ"ט, נ', ק"ז, קכ"א, קל"ה, רי"ב, רי"ט.

גדולי גאוני הראשונים—רב האי גאון; עיין עמוד כ"ו, ראה גם גאוני הראשונים וראשוני הגאונים.

גדולי האחרונים; גדולי האחרונים שבספרד—רבינו יונה גירונדי; עיין עמוד קכ"א, קפ"א, רל"ו, רפ"ה, ראה חכמי האחרונים שבספרד.

גדולי הדור—הרשב"א; ע"י עמוד כ"ו, נ"ח, קס"ו, רפ"ה, של"ב.

גדולי הדורות—בעל ההשלמה; ע"י עמוד קמ"ו, קפ"א, ר"ו (מגדולי הדורות), רכ"ב, רע"ט (עיי"ש הערה ו'), ר"פ, רפ"א, שי"א.

גדולי הדורות שלפנינו—הרמב"ן; ע"י עמוד צ"ה, קפ"ב, ר"א, ר"ח, של"ב, של"ד.

גדולי החכמים שבדורות שלפנינו—איני יודע מי; עיין עמוד קנ"ט.

גדולי המגיהים—הראב"ד בהשגות על הרמב"ם; עיין עמוד קנ"ד, ש"ד.

גדולי המחברים—הרמב"ם; בספרו היד ובפירושו למשנה; עיין עמוד ט', י"ג (מפירוש המשנה), ט"ו, י"ט, כ"ט, ל"ח, מ"ו, מ"ט, נ', נ"א, נ"ז (ב' פעמים), ס"ו, ס"ז, ע', ע"ד, ע"ז, צ"ב, צ"ג, צ"ד, צ"ה, ק"י, קי"ג, קי"ד (ב' פעמים), קי"ח, ק"כ (דבר שלא מצאתי ברמב"ם שלפנינו), קכ"ב (מפי המשנה למס' פסחים), קכ"ג (ב' פעמים בפעם הב' מעתיק לשון הרמב"ם בשינוי ממה שכ' ברמב"ם שלפנינו), קכ"ו, קל"ה, קל"ה, קמ"ו (ב' פעמים), קמ"ז, קנ"ב, קנ"ד (ב' פעמים), קנ"ו, קנ"ז, קס"ב (ב' פעמים), קס"ו, קע"ב, קע"ה, קע"ו, ק"פ (ב' פעמים), קפ"ג, קפ"ז, קצ", קצ"ז (ב' פעמים), ר"א, ר"ח, רכ"ג, רכ"ד, רכ"ז, רכ"ח, רל"ה, רל"ז, רמ"ו, רנ"ה, רנ"ו, רס"א, רס"ב, רס"ג (ב' פעמים), רס"ד, רס"ט, רפ"ה, רפ"ו, רפ"ט, ש"ג, ש"י, שי"ט.

גדולי המפרשים—הראב"ד בספריו ולא בהשגות; עיין עמוד י"א, כ', ד', ל"א, ל"ג, נ"ה, ט"ג, ע"ה, ע"ו, פ"ג, צ"ג (ב' פעמים), צ"ד, צ"ה (ב' פעמים), צ"ו, צ"ט, ק', ק"ב, ק"ד, ק"ו, קס"ו, קי"ט, קכ"א, קכ"ז, קל"ב, קל"ו, קל"ח, קל"ט (ב' פעמים), קמ"א (ב' פעמים), קמ"ג, קמ"ז, קנ"ד (ב' פעמים), קס"ה, קס"ט, קע"ג, קע"ח (ב' פעמים), קע"ט, קפ"ג, קצ", קצ"ה, קצ"ו, קצ"ח, קצ"ט (ב' פעמים), ר', ר"א, ר"ו, רי"ה, רכ"א (ב' פעמים והפעם הב' "בתשובת שאלה"), רכ"ב, רכ"ד, רכ"ה, רכ"ו, רכ"ז, רכ"ח (ב' פעמים), רכ"ט, רל"ה, רל"ז (ב' פעמים), רל"ב, רל"ד, רל"ה, רל"ט (ב' פעמים), ר"מ, רמ"א, רמ"ב

(ב' פעמים), רמ"ג, רמ"ד, רמ"ז, רנ"ג (ב' פעמים), רנ"ה, רנ"ו (ב' פעמים), רנ"ח, רס"ב,
רס"ג, רס"ד, רס"ז, רס"ט, רע"ד, רע"ה, רע"ו (ב' פעמים), רע"ט (ג' פעמים), ר"פ (ב'
פעמים), רפ"א (ב' פעמים), רפ"ג (ג' פעמים), רפ"ד (ב' פעמים), רפ"ה, רפ"ו, רפ"ז, ר"צ,
רצ"ד, רצ"ה, רצ"ו, רצ"ז (בתשובת שא"ה), רצ"ט (ב' פעמים), ש"א, ש"ב, ש"ג, ש"ו,
ש"ט, שי"א (ג' פעמים), שט"ו (ב' פעמים), שט"ז, שי"ז (ב' פעמים), שי"ח, שי"ט, ש"כ,
שכ"ב, שכ"ד, שכ"ו, שכ"ח, שכ"ט.

גדולי הפוסקים—הרי"ף; עיין עמוד ח', ט', כ"ד, כ"ה, מ"ו, ס"ג (ב' פעמים), ק"ק"ט, קכ"ט, קמ"ב, קע"ט, קפ"ב (ב' פעמים), קצ"ו, ר"ח, ר"י, ר"מ, ר"ס, רפ"ג, ש"ח, ש"ט (ב' פעמים).

גדולי הראשונים—בעל המאור; עיין עמוד קס"ב.

גדולי עולם—איני יודע מי; עיין עמוד רצ"ז, שי"ב, שכ"ז.

גדולי צרפת—הר"מ מרוסנבורג; עיין עמוד ר"י, ר"ג.

גדולי תלמידיהם—[של גדולי הדור]—איני יודע מי, עיין עמוד של"ג.

ד ר ש ; ע״ן עמוד מ״א, מ״ב, ס'.

חדושי'ן, חדושי'ן ישנים—איני יודע מי; עיין עמוד כ"ח, נ"ג.

חכמי בדירש — איני יודע מי; עי' עמ' ק"ט, קי"א (בחוורי קצת חכמי בדירש) רנ"א.

חכמי גדולי הרבנים—איני יודע מי; עיין עמוד י"א.

חכמי האחרונים שבהם [שבין גדולי המפרשים שבצרפת]—איני יודע מי; עיין עמוד רי"ט.

חכמי האחרונים—כמעט תמיד הכוונה להרשב"א בספרו תורת הבית; עיין עמוד כ"ט, ע"ב ("קצת חכמי האחרונים"), ע"ג ("מחלקת בין חכמי האחרונים"), פ"א, צ"ה, צ"ח, ק"ב, קמ"א, רי"ג, רט"ו, ר"כ, רכ"ב, רכ"ג, ר"מ (ב' פעמים ופעם הא' "קצת חכמי האחרונים"), רמ"ז, רנ"א, רנ"ח, רס"ד, רס"ח, רצ"א, רצ"ב, רצ"ו, רצ"ט ("רוב חכמי האחרונים"), שכ"ה.

חכמי האחרונים שבספרד—רבינו יונה גירונדי; עיין עמוד קל"ג, ראה גדולי האחרונים.

חכמי האחרונים שבגלילות אלו—איני יודע מי; עיין עמוד קכ"ג.

חכמי הדור; מקצת חכמי הדור—הרשב"א עיין עמוד ק"ח, רע"ד.

חכמי הדורות; קצת חכמי הדורות; חכמי הדורות שלפנינו; קצת חכמי הדורות שלפנינו—הרמב"ן; עיין עמוד נ"ב, צ"ד, רל"ה, רנ"ג, רע, רפ"ו, רצ"ט, ש"ף.

חכמי הדורות הקדומים—איני יודע מי; עיין עמוד שכ"א.

חכמי ההר—איני יודע מי; עיין עמוד רנ"ב, רס"ח.

חכמי הצרפתים; חכמי צרפת—איני יודע מי; עיין עמוד פ"ג (ב' פעמים), צ"ו, ק"ב, ק"י, קל"ב (ב' פעמים), קל"ו, קמ"א, קס"ו, ר"ה, רכ"א (ב' פעמים), רכ"ב, רכ"ד, רכ"ט, רל"ג, ר"מ, רפ"ה, רצ"ב, ש"י, שי"ד, שי"ח, ש"יט (ב' פעמים), ש"כ, ש"ף.

חכמי הראשונים שבקדמונינו—הרב אב"ד בעל האשכול; ע"י עמ' ק"ו, ראה גדולי זקנינו שבנרבונה.

חכמי התוספות—איני יודע מי; עיין עמוד ע"ה, צ"ו, צ"ח, ק' ר"ה, רי"ד, רכ"ד, רל"ג, רס"א, ש"ג, ש"ז, שכ"א, שכ"ב.

חכמי ספרד—הר"י מיגאש; עיין עמוד ק"ז, קי"ח, רי"ד, רנ"ה.

חכמי קסלונדיא—איני יודע מי; עיין עמוד צ', רכ"ט, ש"ד, ש"ה, ש"ו, שכ"ב. מגילת אסתר רבתי; עיין עמוד צ"ו.

מדרש; עיין עמוד ל'.

מדרש השכם; עיין עמוד קנ"ה.

מדרש עשרת הדברים; עיין עמוד ע"ג.

מובהקים שבגאונים—רבינו חננאל; עיין עמוד ככ"ו.

מובהקים [שבין קצת רבנים]—איני יודע מי; עיין עמוד רע"א.

מקצת חכמי ספרד—איני יודע מי; עיין עמוד ק"ג.

ספר אחד לרבני צרפת שקראוהו ספר חתום; עיין עמוד קי"א.

ספרא—הכוונה לתורת כהנים; עיין עמוד קפ"ח, רמ"ח, וראה ספרי וגם תוי"כ.

סיפרי—לפעמים הכוונה לתורת כהנים; עיין עמוד מ' מ"ז, נ"ז (דבר שלא מצאתי בספרי שלנו), קמ"ב, קס"ט, רכ"ד (דבר שלא מצאתי בספרי שלנו), שכ"ז.

ערוך; עיין עמוד ל', ל"א, מ"ב, ק'.

פרקי דרבי אליעזר; עיין עמוד ס"ח.

קדמונינו—בעל ההשלמה; עיין עמוד של"א.

קצת אחרונים—איני יודע מי; עיין עמוד רכ"א.

קצת אחרונים [של גדולי הרבנים]—איני יודע מי; עיין עמוד קצ"ו.

קצת גדולי הדורות—הרמב"ן; עיין עמוד קפ"ח, קצ"ח ("מקצת גדולי הדורות") רי"ג, רל"ט, שכ"ה ("מקצת גדולי הדורות"), של"ב.

קצת חבורינו—רבינו בספרו מגן אבות; עיין עמוד קל"ב.

קצת חכמים—איני יודע מי; עיין עמוד רע"א.

קצת חכמי הדור—הרא"ה בספרו בדק הבית; עיין עמוד ק"ב, קכ"א, רפ"ג, שי"ד.

קצת חכמי הראשונים שבלוני"ל—איני יודע מי; עיין עמוד רכ"ח.

קצת חכמי לוני"ל—איני יודע מי; עיין עמוד רכ"ב.

קצת חכמי צרפת—איני יודע מי; עיין עמוד ל"ח, ק"א, ר"ט, רי"ב (ב' פעמים), רי"ד, רי"ז.

קצת מפרשים—איני יודע מי; עיין עמוד ג', ח', כ"ד, ל', ל"ח, ק"י, קנ"ה, קצ"ד, ר"ד, רי"ח, ר"כ (ב' פעמים), רכ"ז, רכ"ח, רל"ב, רמ"ו, רמ"ז, רנ"ב, רנ"ג, רפ"ה, ש"ה, שכ"ג, שכ"ט, של"ד.

קצת רבותי; מקצת רבותי—איני יודע מי; עיין עמוד ק"א, קי"ג, קפ"ח.

קצת רבותינו שבצרפת; קצת רבותינו הצרפתים—איני יודע מי; עיין עמוד קצ"ה, קצ"ו.

קצת רבנים—איני יודע מי; עיין עמוד ג', קכ"ח, ק"ס, קע"א, קפ"א, ר"ג, רע"א, רפ"ה.

קצת רבניהם [של תוספות]—איני יודע מי; עיין עמוד ר"נ.

קצת רבני צרפת; קצת רבני צרפת בספר התרומה; עיין עמוד ח' (בחבורי...), מ"ט ("ספר התרומה"), פ"ד, קט"ו, קט"ז, ר"ט, רפ"ג ("בחבוריהם"), רפ"ו, ש"ה.

קצת תוספות; עיין עמוד רל"א.

ראשוני הגאונים—רב האי גאון; עיין עמוד ק"ט, ראה גאוני הראשונים וגדולי גאוני הראשונים.

ראש הפילוסופים—אריסטו; עיין עמוד נ"ט.

רַבֵּנִי צִרְפֵּת — אִינִי יוֹדֵעַ מִי; עֵינַי עֲמוּד לֵב, נ"א, קִי"א (בספר אחד לרַבֵּנִי צִרְפֵּת שֶׁקְרָאוּהוּ סֵפֶר חֲתוּמִים).

רבנים — איני יודע מי; עיין עמוד קי"ד.

תורת כהנים; עיין עמוד קמ"ח, וראה ספרא וסיפרי.

תוספות—הכוונה לתוספות רבינו אלחנן, נחברר לי שרבינו לא ראה תוספות שלפנינו למסכתין; עיין עמוד י"א, כ"ה, נ"ג, פ"ד, ק"א, ק"י, קי"א, קכ"ה, קל"ב, קנ"ד, קנ"ז, קס"ו, קס"ח, רמ"ו, רמ"ח, רנ" (ב' פעמים), רנ"ד, רנ"ה, ש"יג (ב' פעמים), שכו.

תלמוד המערב, גם במסכתא זו כתב רבינו לפעמים 'ינוסח דבריהם' ומה יש לתלמוד שבמקומות שאינו כותב כן אינו מדקדק להעתיק דברי הירושלמי בצורתם וסגנונם ומשום כך אין להסיק מתוך דבריו שינוי נוסחא בירושלמי, אם לא אחרי חקירה רבה והירה; עיין עמוד ג', ה' (ב' פעמים בפעם הב') מביא דבר שלא מצאתי בירושלמי שלנו) י' (דבר שליחא בירושלמי שלנו), י"ד (לא מצאתי בירושלמי), ס"ו, כ"א (ב' פעמים), כ"ב (ב' פעמים), כ"ו, ל"א (ב' פעמים), ל"ד, מ' (י"ד שון תלמוד המערבי), מ"א (עייש הערה י"א), מ"ט, נ', נ"ב, נ"ו, (לא מצאתי בירושלמי שלנו), נ"ז, נ"ח (ב' פעמים), ס', ס"ה, ס"ז, ס"ט, ע"ב (ינוסח דבריהם), ע"ג, ע"ד (ב' פעמים), ע"ז, ע"ח, ע"ט (ב' פעמים), פ', פ"א (ב' פעמים), צ"ז (ב' פעמים), ק"ט (ינוסח דבריהם), ק"י, ק"יא (ב' פעמים), ק"יב, ק"יג, ק"יד (ב' פעמים), ק"יז, ק"יב, ק"כג, ק"כ"ה (ב' פעמים), קכ"ו, קכ"ח, קל"ד, קמ"ב (ינוסח זה), קמ"ד (ג' פעמים ופעם הג' ינוסח דבריהם), קמ"ו, קמ"ח, קנ"ו, קנ"ב, קס (עייש הערה ז'), קס"ד, קס"ה, קס"ז, קצ, קצ"א, קצ"ב, קצ"ג, קצ"ט, קפ"א, קפ"ב, קפ"ה, קפ"ט, קצ, ר"ג, ר"ה (לא מצאתי בירושלמי שלנו), ר"ו, ר"ז (ב' פעמים), ר"ח, רס"ו, רכ"ב, רכ"ג, רכ"ד, רל"א, רל"ב (ב' פעמים), רל"ה, רמ"ה, רמ"ו (ב' פעמים), רנ"ו, רנ"ח, רס"ג, רס"ו, רע"ד, רע"ה, רע"ו, רע"ז, רע"ז, רצ"ה, שי"א (ב' שון זה), שכ"ד, שכ"ה, שכ"ו, שכ"ז, של"א (זהו שון תלמוד המערבי), של"ג, של"ד.

גם בהדפסת ספר זה עמד לימיני ברוב חסדו וענותנותו רב האי גאון אמיתי, שבחיו אין בידי למלל כמוהר"ר יצחק אייזיק הלוי הרצוג שליט"א, הרב הראשי לארצנו הקדושה ת"ו, אשר השתדל מאד מאד שגם ספרי זה יצא לאור – יזכה לטובה מרובה ממשפיע הברכות ויהי רצון שזכות רבינו המאירי יעמוד לו להאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, ויראה בהרמת קרן ישראל וקרן התורה והיראה הטהורה אשר לא ימוש מזרעו זרע ברכ' ה' יציו עד כי יבא שילה במהרה בימינו אמן.

תודה מרובה לידידי וידיד בית אבא שליט"א הרב הה"ג גדול בתורה ויראה אבי יתומים ומגדלים לתורה ויראה מיסד ומנהל בית יתומים "ציון בלומנטאל" פה עיה"ק ירושלם ת"ו, כבוד מהר"ר אברהם יוחנן בלומנטל שליט"א בנו של הה"ג הצדיק יעקב בלומנטל זצ"ל, שלא מש ידו ממני ועודד אותי בהמשכת מלאכתי והי' לי לאחיעזר ולאחי יועץ כרץ וכח – תהא משכורתו כפולה מן השמים אמן.

ברכות רבות יחולו על ראש שוע ה"ה הגביר הנכבד מר עובדיה שלם הי"ו מראשי ק"ק הספרדים קהיר (מצרים), שבנדיבותו סייע בידי בהדפסת ספר זה – ה' יברכהו ויצליחהו בכל דרכיו אמן.

וגם לרבות תודה עמוקה לידידי המו"מ כבוד הרב רב בצבא מלכות בריטניא מוה"ר יעקב גולדמן יציו מזכירו הפרטי של הרב הראשי שליט"א, ולידידי הנכבדים מר נתן במברגר נ"י ומר שמואל ואהרמן נ"י בעלי בי"מ ספרים במברגר – ואהרמן פה עיה"ק ירושלם, אשר באדיבותם הרבה טרחו להמציא לי את הספרים הדרושים למלאכתי – תהא משכורתם שלמה משוכן בשמים אמן.

והשוכן בציון יאיר עיני יושבי חדר באור חדש מציון ויבער מן העולם רוח עבודה זרה, רוח פולחן הכח והאלמות, ויערה על כל יושבי תבל את רוח קדשו להטות שכם אחד לעבדו במהרה בימינו אמן.

חותם בהר הקודש בירושלם תובב"א
ל"ג בעומר שנת ישועה קרובה.

אברהם סופר

בלאאמור הגה"צ מהר"ר שמעון סופר שליט"א
אבדקק פרלוי

מסכת עבודה זרה

אמר מנחם בן שלמה לבית מאיר י"א, זאת המסכתא ר"ל מסכת עבודה זרה אמנם היא מסדר נזיקין, והורגלנו* בלמודה אחר מסכת שבועות למבה אשר הזכרנו בפתיחת זה החבור, והיא כוללת חמשה פרקים, וסדרם לפי שטתנו: א. לפני איריהן, ב. אין מעמידין, ג. כל הצלמים, ד. ר' ישמעאל, ה. השוכר את הפועל. **וענין** המסכתא כלו אמנם הוא סוכב לבאר עניני עבודה זרה וההתרחק מעובדיה בקצת דברים, תחייב הרחקתם אחת משתי סבות, הראשונה שלא להתערב בהם ושלא ללכת בדרכיהם עד שנשמר מעשות כמעשיהם כמו שידוע בטעמי מקצת מצות התורה, והשנית שלא להיותנו סבה לעבודתם או לקיום מחשבתם באמונת עבודת האלילים כמו שיתבאר בפרטים, ועל זה הצד יחלקו עניני המסכתא לארבעה חלקים, הראשון כאיסור משא ומתן שלנו עמם בשום מקח וממכר, מהם בזמן ידוע, ומהם לעולם, וקצת דברים שאסור לנו להתעסק בהם עמם, השני בדברים שלהם האסורים לנו הן איסור גמור אף בהנאה הן באכילה לבד, ואת שהם אסורים לנו עד שיעשו בהם אי זה תקון, והתקון הראוי לעשות בהם, השלישי בענין הצלמים והצורות והפרצופים העשויים לעבודת האלילים וגופי העבודות הזרות על אי זה צד נאסרו, הרביעי בענין איסור יין נסך בפרט.

החלק הראשון יתבאר בפרק ראשון ובתחלת פרק שני, החלק השני יתבאר בפרק שני, החלק השלישי יתבאר בפרק שלישי ובקצת פרק רביעי, החלק הרביעי יתבאר בקצת פרק רביעי ובפרק חמישי וקצת חלקים ממנו בפרק שני. **זהו** יסוד המסכתא דרך כלל, אלא שבאו בה קצת ענינים על ידי גלגול בענין סוגיית התלמוד על הדרך שקדם כמו שיתבאר.

והפרק הראשון סמנה יסוד הכונה לבאר בו ענין איסור משא ומתן שלנו עמם, ורכו יסוב על שלשה ענינים, הראשון לבאר כמה שמשאו ומתנו אסור בזמן ידוע ומותר בזמן אחר אי זהו זמן איסורו, והשני לבאר מה שמשאו ומתנו אסור לעולם, והשלישי לבאר הודעת ימי חגי האמות הקדומות אשר היו בזמן רבותינו ע"ה לעובדי אלילים ואשר עליהם חברה לה זאת המסכתא.

זהו שרש הפרק דרך כלל, אלא שיתגלגלו בו דברים שלא מן הכונה כמו שיתבאר. **והמשנה** הראשונה ממנו תכוין לבאר ולהודיע זמן האיסור כמה שהוא אסור בזמן ידוע לבד ופרטי המשא ומתן, ואמר על זה לפני איריהן של גוים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמם, ופרשו בגמרא שלשה ימים חוץ מן הארץ, אסור לשאת ולתת עמם ר"ל מקח וממכר, ואע"פ שלשון משא ומתן הוא שם כללי לכל התעסקות שבין אדם לחברו, לא נאמר כאן אלא על מקח וממכר, ובגמרא שאלו על איסור זה של מקח וממכר אי זהו טעם איסורו אי משום רווח אי

(א) רבינו בחר לו את סדר המסכתות של הגאונים, ע' הקדמתו הנדפסת בראש ספרו למס' תענית (וין תרצ"ד). (ב) בחלק שנדפס בראש ספרו למס' תענית. (ג) ע' בפתיחה למס' תענית הערה ג', וגם בפרקי מס' נישין (הוצ' שלוינגר, ירושלם תש"ג) ה' לרבינו סדר אחר ממה שלפנינו. (ד) לקמן ו' א'. (ה) אבל הר"ן כ' דבכל דוכתא דאתמר לשאת ולתת במקח וממכר נאמר.

משום ולפני עור, ופירשו רבים אי משום הרוחה כלומר מפני שמרויח במתקו או במסכרו וכל שהוא תוך שלשה ליום אידו זכור הוא ואזיל ומודה* וכל שאנו גורמים בהודאתו אנו עוברים על לא ישמע על פיך* או שמא עקר האיסור משום לפני עור* מפני שמוכרין לו דבר הראוי להקרבה או לתקרובת או לתשמיש* ע"ז ונמצאנו גורמים לו לעבוד והרי אנו עוברים על ולפני עור* אחר שבני נח מזהירים על עבודה זרה* ונפקא מינה שאם מטעם מכשול הוא כל מי שיש בידו אותו דבר שמוכרין לו אין לו מכשול שהרי יש לו אף בזולתנו. ואע"פ שאנו מרבים לו לתוספת לא חיישינן. ואי משום רווחא אסור. ואע"פ שאף בהרווחה שיש מטעם דמכשול משום דאזיל ומודה. אין זה מכשול בעקר האיסור ר"ל בעבודתה. ועוד שעקר האיסור אינו אלא לנו מצד שנשמע על פינו, ולא הובררה השאלה, ומתוך כך פסקו בה רבים דמשום רווחא הוא ולא משום מכשול כלל. ומצד ששאר הנזכרים במשנתנו ר"ל להשאלין וכו' אכרו בגמרא* בשלמא להשאלין ולהלוות ולפרען דקא מרווח להו. כלומר שהוא מרויח באותו הכלי או באותן המעות ואזיל ומודה אבל לשאול מהן וללוות מהן ולפרע מהם אמאי ותירץ אב"י גזרה הני אטו הני. ומשמע דמטעם הרווחה, ועוד דרבא תריץ בה כולה משום דמודה הוא. והם מפרשים כולה מתניתין בין להשאלין בין לשאול מהן דלשאול נמי מודה הוא כשיש לו בכרי לשאול וללוות מסנו, וכולה דקאמר אכולהו קאי אף על לשאת ולתת ואף על להשאל, ואמלאי טעם כולם משום דמודה, ואם כן בין דאית ליה לדיריה בין דלית ליה אסור משום רווחא. וכי לית ליה נמי לאו משום נתינת מכשול הוא כלל, והילכך כל למכור להם בדבר המתקיים אסור מחשש הודאה ביום אידו, כשאין מתקיים מותר שמקח שאינו בעין ביום אידו אין בו חשש הודאה ולוקח מהם, כשאין מתקיים אסור שמתוך שאדם קופץ למכור דבר שאין מתקיים אזיל ומודה ביום אידו. כמתקיים מותר אלא אם כן הוא דבר הנמכר בסחורה דרך רווח מחשש הודאה על הרייות, ומכל מקום קשה לפרש היאך אפשר שבשואין לו מיהא לא יהא עובר משום ולפני עור אחר שאפשר לו להשתמש בו לעבודה זרה אם להקרבה אם לתקרובת אם לתשמיש שהרי ודאי אסור לפני עור אסור ברור הוא בכל מקום, וכן שהסוגיא מוכחת שמשנתנו מחשש הקרבה שהרי תלו בגמרא* זמן שלשה מפני שהקרבה הוא רוצה את הבחמה וכמו שאמר הכא דלהקרבה בעינן תלתא יומא ונתנו אותו שיעור לכל הדברים שלא תחלוק בין מכל למכר, ומתוך כך עיקר הפירוש דעתנו שסתם משנתנו מחשש מכשול הוא שמא ישתמש באותו דבר או יקנה דבר לעבודת הע"זי. ומה ששאלו בגמרא* אי משום רווחא אי משום לפני עור. פירושו שנחוש

- (א) לפי רש"י לקמן י"ב ב' דבור המתחיל שאין דבר המתקיים מותר לקנות מהם, ע' ראשונים.
 (ב) שמות כ"ג י"ג. (ג) ויקרא י"ט י"ד. (ד) לענין ברור שמיש רבינו. הקרבה או לתקרובת או לתשמיש* וגם במה ששינה לשון הגמ' לקמן ו' א' וכי שיש בידו "אותו דבר" (ולא כתב "בהמה" כדאי' בגמרא). כוונתו ליישב קו' רית על רש"י בחוס' דבור המתחיל אסור: מדוע לא אסרו בגמרא נפ"ם במידו דלאו חקירותו: ולכן פרש רבינו כנ"ל כי באמת לתקרובת או לתשמיש כל הדברים שבעולם ראויים הם וכן ת"י התורות חיים ז"ל והוכיח כן מהרמב"ם ופרש"י ע' בדבריו ותמצא שכוון לרבינו כזה: גם מה שכתב התו"ת שנקטו בגמרא כהמה מפני שעיקר התקרובת בהמה היא אבל באמת הכל בכלל, לזה כוון גם רבינו במה ששינה וכי "אותו דבר" כמקום "בהמה". (ה) כדאי' סנהדרין ג' א'.
 (ו) ת"י זה אינו ברור לי וצ"ב. (ז) כי כה הרישב"א בשם ראשונים והר"ן בשם הגאונים וכן פסק הרמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"א. (ח) ת"י הר"ן לסוגיין (הר"ן ז"ל תי בעירו של רבינו כפי שנים אחר רבינו) וע' גם ברישב"א. (ט) לקמן ו' כ'. (י) ברור שצ"ל "ואלמא". (יא) ה' כ' ועיי"ש תוס' סד"ה ופי' שמישבים גם לפי רש"י דמשום אזיל ומודה. (יב) ולכן אסור לקנות מהם, וכמשיכ' תוס' ו' א' ד"ה או ולא ברישב"א דמ"ל דהוי לפני דלפני עיי"ש. (יג) ו' א'.

אף* לרווחא, עד שאם יפקע משום ב' דין לפני עור כגון שיש לו אותו דבר על הדרך שביארנו יהא נשאר שם אסור הודאה, ואם אין לו שיעבור על שחיהו, ולא הובררה, ומחסרין בה, ומה שאמר^ג דלהשאלין משום דמרוות, לא ממין רווחא האסור כאן הוא, ולא שביק איסור מכשול ונקיט איסור הודאה, אלא מלשון רווח ביתא^ה כלומר שמרחיב לו את הדרך ונותן לו מקום לעבור ליראתו, או שמא לרווחא דמילתא קאמר הכי לאסור אף במקום שאין בו דין לפני עור לא תתן מכשול, ומה שתירץ רבא^ו כולה משום דמודה, לאו כולה מתניתין קאמר, אלא על הצדדין השניים שבה ר"ל לשאול מהם וללוות מהם וליפרע מהם, שהרי על אלו באה הקושיא, ואם כן כל שיש בו חשש מכשול הוא הוא עקר האיסור ואסור הודאה נטפל עמו וכל שנפקע דין מכשול נאסר משום הודאה, ולדעת זה כל שאין מעות לגוי אסור ליקח ממנו אף דבר המתקיים י, ושאין מתקיים אסור^ז משום הודאה, ולמכור להם דבר המתקיים אסור, שאין מתקיים מותר שאין כאן לא ריוח ולא הודאה אחר שאינו מתקיים ליום האיד שאינו מודה במה שכבר עבר יומו, ושאר הנזכרים להשאלין ולהלוותן ולפרען אסור מטעם מכשול ומצורף הודאה, ולשאול מהם וללוות מהם ולהפרע מהם אסור כחשש הודאה לבד, וענין שאלה הוא נאמר בדבר החוזר בעין והלואה כמעט שאין חוזרין בעין וכן כל כיוצא בהן.

יש בדברים אלו דעה אחרת לאחרוני הרבנים^ח והוא שהם פרשו לשאת ולתת דוקא במכירה, ודעתם שלקח מהם לא נאסר לעולם שאין כאן הודאה אחר שהוא מחליף לו חפצו בדמים, ואף במכירה להם דווקא בדבר הראוי לתקרובת, ומה שאמר^ט בגמרא ג' דבר שאין מתקיים מוכרין להם אבל לא לוקחים, הם מפרשים אותה במקח שבדרך דורון, ואין נראה כן שזה לשון קבלה הוא ולא לשון מקח, שכל נאמר לשון מקח אלא בקנין, וכל שכל^י במקום שהוזכר עם לשון מכר ומכל מקום בהשאלה והלואה-אף הם מורים באיסור אחר שהנחתם באה להם כחנם, והדברים זרים, ואע"פ שהם מביאים^י לדבריהם אינם כלום, ואף לקצת רבנים דעות אחרות בענינים אלו הן לענין פירוש הן לענין פסק, ועיקר הדברים כמו שכתבנו, אלא שבזמנים אלו אין שום אדם נזהר בדברים אלו כלל אף ביום אידם לא גאון ולא רב ולא חכם ולא תלמיד ולא חסיד ולא מתחסד, וקצת מפרשים^{יא} כתבו בה הטעם מפני שעכשו אין מקריבים לפני עבודה זרה ואין כאן מכשול, ואף^{יב} המכירות והקנינים מצויים בכל שעה ואין בהם חשש הודאה, ויש באים^{יג} בהתרה משום איבה, וכדאמרין בגמרא^{יד} לא אשקליה הויה ליה איבה, וכן בפרק שני י' דרב יוסף שרא לאולודי בשכר משום איבה, ואף בתלמוד המערב^{טו} אמרו הנכנס למדינה^{טז} ומצאם שמחים שמח עמם שאינו אלא כמחניף, וכן במה שאמר^{יז} לא תחנם יי, לא תתן להם מתנת חנם, אמרו בתוספתא^{יח} במה דברים אמורים בגוי שאין

(א) כ"כ גם הרמב"ם בסוגיון. (ב) אולי צ"ל "משם". (ג) לקמן ו' ב'. (ד) וכוונת רבינו גם על "להלוותן ולפורען" ופי' זה חדש הוא, והרא"ש כתב שגם לפי ר"ת אלו אמורים רק מטעם אויל ומודה. (ה) לשון חנם^ה כתובות פ' ב'. (ו) כמש"כ תוס' ו' א' ד"ה או. (ז) נראה שחסר "אף". (ח) ר"ת בתוס' בסוגיון ד"ה אסור. (ט) צ"ל "שכן". והרמב"ם תי' דאיידי דקחני לשנא דמוכרין להם נקט אבל לא לוקחין מהם. (י) חסר "ראיות". (יא) כ"כ תוס' בסוגיון ד"ה אסור. (יב) דבר זה ל"י בתוס' שם ולא בשאר ראשונים ו"ל. (יג) ו' ב'. (יד) כ"ז א'. (טו) בפרקין ה"א א' ב'. (טז) שם "לעיר". (יז) לקמן כ' א'. (יח) דברים ו' ב'. (יט) ע' מהפ' בפרקין ה"א א' ב' שם "לא מצא זה בתוספתא שלפנינו;— אבל בתוספתא הוצאת צוקרמנדל אי' בסוף פ"ג דמסכתין, וע' תוס' ראשונים שם, וברא"ש בסוגיון מביא תוספתא זו כקצור.

מכירו או שהוא עובר ממקום למקום אבל היה אוהבו או שכנו מותר שאינו אלא כמוכרו לו. ולמעט ראשון מיהא שמתירין מפני שעכשו אין להם הקרבה ואף הודאה בדברים אלו אין להם על הדרך שכתבנו.

יש מקשים בזה מצד דבר שכמנין שאעפ"י שבטל דבר לא בטלה גזירה ומתצאים שאף הם לא גזרו אלא לפי מה שראו במקומות שהרי שמואל אמר בגולה אינו אסור אלא יום אחד. והלכה כמותו, והילכך כל שנראה לפי המקום להתיר אף ביום האיד מתירין. והראיה שהרי בפרק אחרון אמרו רבא ושרי חקרוכתא לבר שישך ביום אירו אסור לי קים לי בגזוואי דלא פלח לעיז. וכל שכן בדבר שאין הצבור יכול לעמוד בו ושיש פסידא לישראל במניעתו כגון שהוא ירוד ויום השוק ואם לא עכשו אימתי והרי זה כדבר האבד, ומשום רוחא דידהו ליכא דבירוד זילי זכיני. ואי נמי כל שיש במניעתו פסידא אצלנו אין לנו ולהודאתם כלום וכדאמרין בראשון של מועד קמין רבינא אסיק וזוי בבני אקראי אתי לקמיה דרב אסיא אמר ליה כיון דהאידינא משכחת להו וביומא אחרינא לא משכחת להו כפרקמטיא אבודה דמי. ותנן נמי גבי ק"ז כי האי גזונא הולכין ליארוד של גוים ולוקחין מהם עבדים ושפחות וכו' מפני שהוא כמציל מידם. ולא עוד אלא שעכשו כל הימים כיארוד שהסוחרים מצויים לקנות ביחד ואינו מוצא כשירצה אלא ביוקר. ומכל מקום לפי הסוגיא יש לי דרון שאינו מוצא שיהא נותר משום איבה אלא מה שאין בו אלא חשש הודאה אבל מה שיש לחוש בו למכשול שבגוף העבודה לא. וכן מצד גוים שבחוצה לארץ לא הותר אלא לפני האיד אבל יום האיד עצמו אסור והרי מנהג ההיתר אף ביום האיד הוא. ומתוך כך עקר הדברים נראה לי שדברים אלו כלם לא נאמרו אלא על עובדי האלילים וצורותיהם וצלמיהם אבל בזמנים הללו מותר לגמרי. ומה שאמרו בגמרא כי נצרי לעולם אסור. אני מפרשו מלשון נוצרים כאים מארץ טרחק האמור בירסיה"י שקרא אותם העם נוצרים על שם נבוכד נצרי"י וידוע שצ"ל השמש היה בכבל ושכל עם נבוכד נצר היו עובדים לו. וכבר ידעת שהחמה משמשת ביום ראשון במנין ראשי ימים. ומתוך כך היו קורין לאותו יום נצרי על שם שהיה קבוע לנבוכד נצר על צד ממשלת חמה שבו. והדברים נראין וברורים.

ומעתה נשוב לפירוש משנתנו, והוא שבקנין אסור הלואה כתבו אחרוני הרבנים לפי שטתם כי דוקא הלואה חנם אבל ברבית מותר דאדרכה צער הוא להם ואין בזה הודאה, וכל זה לפי שטתם שלא חששו למכשול, אבל לשטתנו אף ברבית אסור. אבל להפרע מהם שאמרו על זה ר' יהודה אומר נפרעין מהם מפני שמצר הוא. בכך ואינו מודה. והכמים אמרו מפני שמכל מקום שמת הוא לאחר זמן. ביום האיד ואזיל ומודה. והלכה כחכמים, פרשו בגמרא דוקא מלוה

(א) ובפסחים כ"א ב' דיה כבר כ' רבנו. שכנו או חברו וכיכ רבנו לקמן כ' א' דיה כבר. (ב) כיכ גם הרא"ש. (ג) ע' ביצה ה' ב'. (ד) לקמן ו' ב'. (ה) ס"ה א'. (ו) איני יודע מדוע דלג רבינו מה שא"י בגמ' לפני זה: רב יהודה שלח וכו', והתוס' ורא"ש ור"ן ב' שתי הראיות וצי"ב. (ז) בגמ' שלנו גירסא אחרת ותוס' ד"ה אסור כ' בגי' רבינו. (ח) מכאן והלאה ליתא ברא"ש ולא בשאר ראשונים ז"ל. (ט) ו' ב'. (י) בגמ' שלנו נוסף, בשנואתא' ולקמן י"ב ב' ד"ה המשנה כ' רבינו. בבני תוואי. (יא) בגמ' שלנו. אשיי. (יב) לפנינו בגמ' ו' א', ו' ב' יום א' לדברי ר"י לעולם אסור, וע' בריס ובחגרייב. (יג) ד' מ"ז. (יד) וכיכ רבינו בתענית כ"ז ב' ד"ה אנשי עיי"ש בדבריו. (טו) רית בתוס' במתני' ד"ה להלוותם. (טז) שכ' רבינו לעיל ד"ה יש בדברים. (יז) ו' ב'.

בשטר אבל מלוא על פה נפרעין מפני שהוא כמציל מידם, וכל שבמקום הצלה אין חוששין להוראתו במקום שאין שם מכשול בנזק עבודה זרה, וכן הלכה, ובתלמוד המערכב אמרו אף מלוא בשטר אוכרת היא שלא כל שעה אדם זוכה לפרע, ואף הרבה גאונים פוסקים כן, ואע"פ שהלכו עם תלמוד שלנו, מכל מקום מעמא דמסתבר הוא, הא מלוא על המשכון לא. אלא אם כן בזמן ג' . . . . . ביניהם שאין להם בעבודת האלילים דין ודברים כמו שהזכרנו. ה"ר ישמעאל אומר שלשה לפנייהם ושלשה לאחריהם אסור, אם סגורת לפנייהם אטו לאחריהם, אם שמא אדיקוחם עליהם ומודים, וחכמים אומרים שלאחר איריהם מותר, מכיון שעבר יוסו אינו חוזר אצלה להודות על ריוח הבא לידו, ואם מטעם גזרה אין גזרה מאחר ללפני האיד, וכן הלכה, ומכל מקום שאלו בנמראי חכמים הינו תנא קמא, ותירץ נשא ונתן איכא ביניהו, ולתנא קמא מותר, דאסור לשאת ולתת קאמר לכתחלה הא דיעבד מותר, ולתנא בתרא אף דיעבד אסור, דהא אסור סתמא קאמר אלמא אף דיעבד, והלכה כתנא קמא.

זהו ביאור המשנה וכולה על הצד שביארנוה הלכה היא, ודברים שנכנסו תחתיה בנמרא להשלמת ביאור ענין זה עם שאר דברים שבאו בה אלו הם.

לעולם אל יקל אדם בעשיית המצות הן קלות הן חמורות, שהקלות הם מביא לדבר נכבד ונצחי יותר מאותן שאדם חושב עליהם שהן חמורות יותר מהן לפעמים, והוא שאמרו במקום אחר' הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכר של מצות, וכמו שביארנו בחבור התשובה, וכלל ידוע בכל המקיים את המצות כראוי שהוא זוכה בקיומן לחיים הנצחיים ותכלית שלו הוא עדות לו אם קיימן כראוי, והוא שאמרו כל מצות שישראל עושין בעולם הזה באות ומעידות להם לעולם הבא.

[דף ג' א'] **ואפילו** גוי ועומק בתורה ויורד לסוף דעתה ומקיימה לשמה"ה הרי הוא נמסר בה כישראל שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כהנים ולוויים וישראלים לא נאמר אלא האדם, ואעפ"י שבשביעי של מנהדרין" העמידוהו בשבע מצות, כבר ביארנו שם סוף הכונה"ה, ומכל מקום גדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה שהמצוה עושה את הדבר אע"פ שהוא כנגד טבעו וקשה לו, ודרך צחות אמרו בתלמוד המערכב שהמצוה ועושה הוא כיורד לתוך שדה חברו ברשות שנפרע משלם ואת שאינו מצוה ועושה הוא כיורד שלא ברשות ששמן לו שבת והוצאה וידו על התחתונה.

[דף ג' ב'] **אע"פ** שאמרו מצטער פטור מן הסכה אין ראוי לאדם לצאת מסנה דרך הדימות ודרך מי שאינו קפיד על שאינו מקיים את המצוה אלא יוצא מסנה בהכרח ובדרך שכל הרואהו כשהוא יוצא יהא מכיר בו שהוא מוכרח על כך.

(א) בפרקין ה"א ב' א'. (ב) איני למי מתכוין רבינו, וכן פסקו תוס' במתני' ד"ה ולפרוע והרא"ש, אבל לא הוכירו הגאונים. (ג) בכ"י מקום פגוי ונ"ל שצ"ל 'שירם תקיפה עלינו' ובמש"כ תוספות והרא"ש הנ"ל. (ד) לעיל ד"ה יש מקשים. (ה) בספרינו מתחלת כאן משנה ב' אבל בירושלמי היא משנה ראשונה. (ו) ו' ב'. (ז) אבות פ"ב מ"א ועיי"ש בפירוש רבינו. (ח) וכמ"ש רבינו במנהדרין (עמוד רכ"ט מעמודי ספרו), וגם מלשונו כאן יוצא שצ"ל כרמב"ם ה"ל מלכים פ"י ה"י שיותר לכן נח לעשות איוו מצוה שבתורה (חוץ משבת ות"ת) ואין מונעין אותו מזה ומקבל עליו שבר, ורבינו מסיף וס"ל שגם ללמוד ולעסוק בחלכות של המצוות שמקיים מותר לו. (ט) איני מדוע לא כתב רבינו כלשון הנמרא, הרי הוא ככה גדול, ובמנהדרין שם כתב רבינו, מכבדין אותו ואפילו ככה גדול. (י) ויקרא י"ח ה'. (יא) ג"ס א'. (יב) לא מצאתי.

בזמן שישראל שרויין על אדמתם וידם חקפה ורשאים לקבל גרים משאר האמות אין מקבלין את הגר על פי דבריו מיד אלא מדקדיקין בו וכודקין אחריו שמא בשביל שררה שרואה לנו הוא עושה או שהוא מתפחד לאי זה דבר או לאי זה סבה ואם מצינו לבו מכון מודיעין אותו עול מצות כמו שיחבאר במסכת יבמות * ואם קבלו מאהבה מקבלין אותם, ומתוך דבר זה לא קבלו בית דין הגדול גרים כל ימי דוד ושלמה שהיו חוששין להם בימי דוד שמא מפחד מלחמותיו היו מתגירין ובימי שלמה שמא בשביל הכבוד והשררה שהיה לישראל בימיו, ומכל מקום הרבה נחניירו * מאליהם על ידי בית דין הדיוטות * והם שאמרו עליהם גרים גרורים, והיו בית דין הגדול מחזיקין אותם בגרים מכל מקום אלא שלא היו מקריבין אותם כל כך עד שיהו רואים מה סופם * ועל אלו אמרו קשין גרים לישראל כספחת, ואף לימות המשיח אין מקבלין אותם בבית דין הגדול אלא אחר דקדוק גדול ובירר הכונה.

ראוי לו לאדם לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי, כל העוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה עליו נאמרו הקוטפים מלוח עלי שית, כלומר שפוסקים ממה שבלוחות לעסוק בשיחה בטלה, שרש רחמים לחסם.

כל העוסק בתורה בלידה הקביה מושך עליו חוט של חסד ביום כשעה שהבריות שואלות אותו ומשיב כהוגן, וכל העוסק בתורה בעולם הזה נמשך עליו חוט של חסד לעולם הבא על הדרך שביארנו למעלה.

[דף ד' א'] **חייב** אדם להתפלל על שלושה של מלכות חסיד שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלענו.

ראוי לו לאדם למחות כמה שכידו למחות מן העכרות וכל שיש בידו למחות ולא מיחה אפילו קיים את כל התורה הרי זה צדיק שאינו גמור ומקבל את דינו.

[דף ה' ב'] **בארבעה** פרקים בשנה המוכר בהמה לחרו וכבר מוכר את האם או את הבת לאחר צריך להודיעו ולומר לו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט כדי שיוזהר הלוקח מלשחוט היום זו של עכשו שאף האחר סתמו לשחוט היום לקחה, ואותו ואת בנו נוהג בנקבות ולא בזכרים * ולכך הוא תופש לשון אמה ובתה, ואף המוכר מוזהר בכך שכך דרשו לא תשחט * לא תשחטו, וכן השני מוזהר אע"פ שלא שחט הוא הראשונה שכך דרשו לא תשחט * לא תשחט, מלשון נפעל, ומעם הדבר בפרקים אלו מפני שבארבעה פרקים אלו הכל רגילין להרכות בסעודה וסתם הלוקחים לוקחים לשחיטה ושם יבא לידי אסור שחיטה אותו ואת בנו ביום אחד, ואלו הן ערב יום טוב האחרון של חג, שהיו מרכין הרבה בשמחה, והיו מושכים ידיהם כראשון * מצד שהיו רגילים להרכות באחרון מחמת מה שהיו מקובלים * שכל ימות החג מקריבין על שם האמות שבעים פרים כנגד שבעים אמות ובשמיני עצרת היו מקריבין על שם ישראל לבד ומתוך כך היו מרכים בסעודה ובשמחה * וערב יום טוב הראשון של פסח יי

(א) כ"ד ב' ופ"א א' וב'. (ב) ע' רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ג ה"א. (ג) ע' יבמות ע"א א'. (ד) עיי"ש בבבא מציעא פ"ג ה"א. (ה) עיי"ש בבבא מציעא פ"ג ה"א. (ו) עיי"ש בבבא מציעא פ"ג ה"א. (ז) עיי"ש בבבא מציעא פ"ג ה"א. (ח) עיי"ש בבבא מציעא פ"ג ה"א. (ט) עיי"ש בבבא מציעא פ"ג ה"א. (י) עיי"ש בבבא מציעא פ"ג ה"א. (יא) ע' חומ' בסוגיא ד"ה ערב. (יב) כדא"י סוכה נ"ה ב'. (יג) ערש"י בסוגיא ד"ה ערב, ובחולין פ"ג א' ד"ה ביום פירש פ"י אחר וכו' בחומ' בסוגיא. (יד) צ"ב מדוע שינה הסור כוונתו. (טו) סדר החגים שבמשנה שנקט גם הרמב"ם הל' שחיטה פ"ד ה"א.

שהיו מרכיבם קרבנות החגיגה כדי שיהיו הפסחים נאכלין על השכע והרי החגיגות היו כאות אף מן הנקבות * ויש בהם דין אותו ואת בנו. וערב עצרת שהיו מרכיבם בעצרת בסעודה לכבוד התורה^ג. וערב ראש השנה שמרכיב בסעודה לסיומן טוב, ויש בזה קצת תנאים וכבר ביארנוהו במסכת חולין^ג פרק אותו ואת בנו.

מה שאמרו שואלין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום. לא סוף דבר שאלה בהלכות החג אלא כל השתדלותי של צורך החג בכלל זה. ר"ל שראוי להתחיל ולהשתדל בצרכי החג קודם החג שלשים יום.

מצות עשה להקריב כל הקרבנות תמימים. ואם הקריב בעל מום לוקה, ולא סוף דבר מחוסר אבר אלא אף מומין בלא חסרון אבר ואפילו בדוקין שבקין נפסלו. וכבר התבארו מספר המומין ודיניהם במסכת בכורות^ה.

[דף ר' א'] **כבר** ביארנו במשנה ששלשה ימים לפני אידיהן פירושו בלא אידיהן. ואפילו היו ימי האיר שלשה או ארבעה או עשרה כלם אסורים עם שלשה ימים שלפניהם.

כל שהוא מותר לנו ואסור לאחר איסור הנכלל במנין שלנו מצד תורתנו כגון יין למיר אסור לנו ליתן לו כוס של יין לשתותו שהרי אנו עוברים בזה על לפני עור לא תתן מכשול^א. ואין צריך לומר מה שאסור לנותן ולמקבל בשוה. ואפילו לכן נה אסור להושיט לו אבר מן החי. ואם עשה כן עבר משום לפני עור לא תתן מכשול וכן כל כיוצא בזה ממה שהוא מזהיר עליו בדברים האסורים לנו גם כן, אבל חלב ונבלה וכיוצא בהן הואיל ואינם מזהירים עליהם מוכרין להם אע"פ שאסורין לנו. וכן מה שאסור להם מתורת נימוסיהם ואינו בכלל מצותינו מוכרין להם ובכבר בהורעה להם אבל לא בטעות כגון נבלה בחזקת שחוטתה או דבר האסור להם בחזקת דבר המותר להן שהרי אסור לגנוב דעתן של בריות ואפילו דעתו של גוי^ב.

כל מה שנאסר לנו משום לפני עור לא תתן מכשול אם הוא רשאי ליקח מאותו דבר בזולתנו מותר לנו למכור לו שהרי אין המכשול בא בשלנו, מעתה מותר לנו למכור דבר האסור לו אע"פ שהוא לוקחה לאכילה הואיל והוא מוצא לקנות בזולתנו^ב. ומכל מקום אסור ליתן לו ואם הוא מוצא במזומן ובלא קנין אף נתינתו מותרת^ג וכל שכן אם היה מאותו דבר בידו. ואע"פ שמכל מקום גורם לו להרכות באיסור. אין בזה נתינת

(א) וזה כוונת רש"י בסוגיין שכ' 'משום פסחים' וא"כ בזה"ל לוי' לדיו, אבל המוש"ע יו"ד סי' ט"ז סי' שבי' אף ערב פסח ס"ל טעם חוס' בסוגיין ד"ה ערב. (ב) אבל רש"י כ' 'משום שלמי חגיגה ועולת ראיה', וצ"ב דלפ"ז יום אחרון של ימי השלמת חג שבועות יהיו ג"כ הדין כן כמו שכ' רש"י בערב יו"ט האחרון של חג. (ג) פ"ג א'. (ד) ומיישוב מ"ש חוס' ד"ה והתנן. (ה) ל"ז א' ותלמה. (ו) גם באיסור דרכנו עובר על לפני עור ע' חוס' לקמן כ"ב א' ד"ה תיפוק, וכן פסק רבינו להדיא בסוף פירקין ד"ה הכותיים, ואפילו אסור רק מצד חומרא אסור להכשילו ע' רמ"א יו"ד קי"ט סי' וע' מה שהאריך בזה וקיני הכתב סופר וצ"ל בשו"ת יו"ד סי' ע"ז. (ז) ויקרא י"ד י"ט. (ח) כדאיתא חולין צ"ד א'. (ט) רבינו תנא דמסייע להרמ"א יו"ד קנ"א ס"א וזה שמצויין שם מרכיב כבר כתב וקיני הכתב סופר וצ"ל בשו"ת יו"ד סי' פ"ד ד"ה והנה, שד"ן ל"י במדכרי וזה הכרעת ודעת הרמ"א, ועכשיו מצינו שגם רבינו ס"ל כן. (י) וקיני התחם סופר וצ"ל בשו"ת יו"ד סי' י"ט ד"ה ומעתה כ' דכמתנה אסור (ואפי' בדמים מועטים) ואפי' בשכית ומצוי לו (ומביא ראיה לזה תתוס' פסחים כ"ב ב' ד"ה ואבר) משום מסייע לעוברי עבירה, ומדכרי רבינו להלן משמע שאין בזה איסור גמור רק 'ראוי להמנע'. ותמוה בעיני מדוע לא הביא הה"ס וצ"ל דכרי הש"ך ביו"ד קנ"א סק"ו דלא שייך גבי בן נח מסייע לעוברי עבירה עיי"ש, וכן במג"א או"ח סי' שס"ב וצ"ע.

מכשול^א. וכן כל כיוצא בזה, ומכל מקום ראוי להמנע מסרס^ב מסייע ידי עובדי עבודה, וכן מכל מקום אם אינו מוצא אלא בטורח אסור להמציא לו בהזמנה^ג.

שמא מזו אתה דן למשנתנו שאם יש לגוי בהמה אף אנו רשאים למכרה לו שהרי יש לו מכשול זה בזולת זו שאנו מוכרין לו, ואינו כן מפני שכזו אע"פ שדין נתינת מכשול בגוף ע"ז אין כאן יש כאן אסור אחר שמתוך שהוא מרויח בקנינו או שיש לו מן הדבר בריוח הולך וסודה כיום האיד לע"ז ויש אצלנו נתינת מכשול בהודאתו אע"פ שאין מכשול בגוף העבודה, וכבר ביארנו במשנה^ד שטעם הרוחה אינו נפקע אף במקום שיש בו עיקר האיסור, וכל שנפקע עיקר טעם האיסור לאי זו סבה נשאר האיסור מטעם הרוחה, וקה ששאל משום הרוחה אסור, פירושו אף משום הרוחה, כמו שביארנו במשנה^ה, ויש לקצח מפרשים בלבלולים בסוגיית שאלה זו, וכשתדקק בדברינו אינך צריך להם כלל.

[דף ו' ב'] **אע"פ** שביארנו^ו ששלשה ימים לפני אידיהן אסור לשאת ולתת עמהם אם נשא ונתן מותר ליהנות באותה סחורה, חוץ מיום האיד עצמו שהוא אסור משום קנס^ז וכרעת ריש לקיש ולא כר' יוחנן שאמר אף בלפני אידיהן אף בדעבד^ח. כך כתובה גדולי הפוסקים^ט, ורבים מקשים^י עליהם אם כן לא סנאוה בפרק החולץ^{יא} עם אותם השלשה שנפסק בהם כריש לקיש במקום ר' יוחנן, ואם מפני שלא נפסקה מצד מחלוקתם אלא משום דתניא כותיה והרי חולץ למעוברת תניא כותיה ואע"פ כן הוצרכה לבא במנין, ותרצו בה"ב שאף חולץ למעוברת לא הוצרך למנותה אלא מאחר שסמוך לאותה ברייתא מיד אמר רבא הלכתא כריש לקיש כהני חלת ואע"פ שלא בא ללמד אלא השנים שלא נאמר בהם תניא כותיה נצטרפה עמהם מצד מסיכתה^{יב}, ומכל מקום בחבורי קצת רבני צרפת^{יג} נפסקה כר' יוחנן ומטעם שלא נסנית עם השלשה, ואם באנו להקשות לז"ל מן הבריתא^{יד}, הרי הוא מסתייע^{טו} י"ב במה שאמרו למטה^{טז} י"ג נשא ונתן איכא ביניהו דלרכנן בתראי אסור, ומכירא ליה י"ח כותיהו, ומכל מקום יש להקשות י"ט

(א) וכמו שאמרו בסוגיין, רמית לוי בהמה לרדייה^א ואינני מכין בשלמא בבהמה מי יימר שיקריב ב' בהמות לע"ז אבל בדבר מאכל מדוע לא יעבור על לפני עור הלא כל מה שיאכל יותר יעשה עבירה יתירה על כל כ"ש שאוכל. (ב) מלשון זה יוצא שאם גם בכך נה קא מיירי רבינו שסיל שלא שייך גבי כן נה מסייע לעובדי עבירה כמו שפסק הש"ך ביו"ד קנ"א סק"ו עיי"ש ובסג"א או"ח סי' שס"ב. (ג) הכתב סופר וצ"ל בשו"ת יו"ד סי' פ"ג ד"ה ומ"ש כוון כזה לדברי רבינו ומביא ראיי' מסוגיין עיי"ש. (ד) ד"ה והמשנה. (ה) לעיל בראש משנתנו. (ו) כ"כ גם הריטב"א ושלם קנסו בנו אחריו, ולענין יש לדיוק כן גם ברמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"א כיון שמוסיף, והנושא והנותן^ז ביום חנם וכו' אסור בהנאה ולא כ' בקצור אבל ביום חנם אסור, מוכח שכוונתו שרק להנושא והנותן^ז אסור ולא לאחר משום שאסור רק מטעם קנס. והמהוים מאד דברי הלחם משנה ו"ל שם שבי שהרמב"ם פסק כר"י לכן אסור ביום אידם ולענין שנגה יצאה מלפני השליש הלא ביום אידם גם ר"ל מודה שאסור וכמשי"כ גם הרי"ף. (ז) ע' לקמן ו' ב'. (ח) הרי"ף. (ט) ע' תוספות ד"ה תניא ובר"ן בשם ספר התרומה שפסקו מטעם זה כר"י אבל אינם מקשים על הרי"ף וע' גם ריטב"א. (י) ג' דהסר, מדוע. (יא) יבמות ל"ז א'. (יב) כ"כ גם הריטב"א וחר"ן. (יג) וביבמות ל"ז א' ד"ה כלל כ' רבינו ע"ז ת"י חדש עיי"ש. (יד) כוונתו על ס' התרומה הל' ע"ז סי' קל"ד וכן לקמן כ"א א' ד"ה יש כ' רבינו, וב"כ קצת רבני צרפת בספר התרומה וא"כ לסדרנו שכתב קצת רבני צרפת^{יג} כוונת רבינו לרבינו ברוך מחבר ספר התרומה. (טו) כל זה בספר התרומה שם. (טז) ר"ל סטה שתניא כותי' דר"ל. (יז) לקמן ו' ב'. (יח) ר"ל לר' יוחנן. (יט) קי' ות"י זו לא מצאתי בראשונים שלפנינו, ולע"ד לפי שכן הטור ביו"ד קס"ח, ובג' ימים שלפני החג בארץ ישראל לרב אלפס מותר^א אין מקום לקי' זו.

לגדולי הפוסקים* מה הוצרכו לכתבה והלא הם פסקו בגולה אינו אסור אלא יום אחד כלבד ויום האיר ודאי אסור, ותרצו ב' בה שהם מפרשים הטעם משום איבה ואם יודמן מקום שאין שם חשש איבה שחזר לאיסור בא ללמד שבדיעבד מותר, ולדעתי אף כשנפרשנה מצד שאין אדיקות מצויה בהם כל כך אם שם יודמן מקום שהוא אדיקותם גדול שיחזור הדבר לאיסורו בא ולמד שבדיעבד מותר.

כבר ביארנו במשנה י' שדבר המתקיים הוא שאין מוכרין להם אבל דבר שאין מתקיים עד יום האיר כגון ירקות וכיוצא בהם מותר, ומכל מקום אין לוקחין מהם בימים אלו אף המתקיים שם יקנה מן הדמים לצורך ע"ז, וכל שכן דבר שאינו מתקיים שנצטרף בו עוד שמודה ביום אירו על שמכרו.

כשם שהמשא ומתן אסור כך אסור לאדם חשוב לקבל דורון הימנו בימים אלו מתוך שהוא נהנה על שקבלה הולך ומודה, ואם יש לחוש לאיבה מקבלה, ומכל מקום כל צד שאפשר לו לעשות שלא יודה יעשה ובכלבד שיהא שומר עצמו מן האיבה, ואף בשאר משא ומתן הרבה מסכימין להקל בכל שיש בו חשש איבה מכת שמועה זו. ואינו רואה כן בכל שיש לחוש שישתמש בו לע"ז, ולא הותר לדעתיה משום איבה אלא כל שאין בו אלא חשש הוראה.

אף הלואה שאסרו במשנה י' כי שמיקל להלוותם ברבית שאין כאן הוראה, ואינו רואה כן שהרי יש כאן חשש גוף עבודה בהם, ולא הותרה לדעתי הלואה ברבית אלא בכל שאין בו אלא חשש הוראה, כמו שביארנו במשנה י'.

למטה י' יתבאר שלא נאסרו דברים אלו אלא בארץ שהיו הגוים באותו הזמן אדוקים באילינים ובאובות וירעונים ושאר ביני העבודות הקדומות אבל בחוצה לארץ אינו אסור אלא יום האיר כלבד שלא היו אדוקים באילינים אלא ממנהג אבותיהם ודים כאסור יום האיר ולמדת שאין לסמוך מה שנהגו עכשיו להקל בענינים אלא מצד שגוים שבחוצה לארץ מנהג אבות לבד בידיהם י' שאין מקילין מטעם זה ביום האיר עצמו אלא לימים שלפניו, ואם כן על כל פנים אתה צריך לטרוח ולהביא היתרה מצד אחר שהרי בזמן הזה מנהג פשוט בכל הארצות לישא וליתן עם אותם שדרים ביניהם בכל דבר ובכל משא ומתן ואפילו ביום החג שלהם, וודאי נראה הטעם שלא נאסרו דברים אלו אלא בזמנם שהיתה עבודת האילינים מתפשטת להקרבתי ולהודאה וכמו שתראה בזכירת ימי האיר שלהם, וכן שהיו עובדים לצבא השמים לחמה ולכנה ולמזלות ולעצים ולאבנים כמו שיחבאר בפרק שלישי, ואע"פ שיש בסוגיא זו י' דברים נראים כמתנגדים לזו והוא מה שאסרו נצרי י' לעולם אסור, כבר פרשנו דעתנו במשנה י' וגדולי המחברים י' כתבו בענינים אלו דרכים אחרים ולא נראו לנו, ומכל מקום אותם הקצוות ששיורי עבודת האילינים ננקרו לשם ישראל שכתובם אסורין בכל אלו על הדרך שהתבאר.

עושה אשה תכשיטיה בחולו. של מועד וטופלת פניה בסיר וכיוצא בו ובכלבד

(א) הרי"ף. (ב) קו' ות' וז' לא מצאתי בראשונים שלפנינו. (ג) כמ"כ תוס' ריש טירקין דברי המתחיל אסור. (ד) ד"ה והמשנה. (ה) כ"כ רבינו לעיל במשנה ד"ה יש מקשים. (ו) רבינו חם כתום לעיל ב' א' ד"ה להלוותם. (ז) ד"ה ומעתה. (ח) י"ג א' ד"ה ירוד. (ט) נ"ל דצ"ל "אלו". (י) כ"כ תוס' לעיל ב' א' ד"ה אסור. (יא) ו' א' ו' ב'. (יב) בגמ' שלנו גי' אחרת. (יג) סוף ד"ה יש מקשים. (יד) הרמב"ם הל' ע"ז סי' ה'.

שתהא יכולה לקפלו במועד הואיל וקשוט זה מועיל לה במועד ואפילו שעה אחרונה שבו, הותר צערה שבתחלה מפני הנאתה שבסוף, וכבר ביארנוה במסכת מועד קטן* פרק ראשון.

כבר ביארנו במשנה^ב שמלוה על פה נפרעין מהם אבל לא מלוה בשטר, ומכל מקום יש מקילין אף במלוה בשטר כמו שביארנו במשנה^ג.

הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום ונמצא ששינה את דעתו של בעל הכית, אם בעל הכית רוצה בשניו פורעו משלם ונוטל את צמרו, ואם לא נתרצה בעל הכית בכך נוטל את צמרו ואינו פורעו משלם אלא אם ההוצאה שהוציא בו הצבע מדמי עצים וסמנין יחרה על השבח שנשחב צמר זה בצבעו נותן לו דמי השבח ומפסיד השאר, ואם השבח יתר על ההוצאה נותן לו דמי ההוצאה ונותן לו שכר מלאכה כשכיר יום ולא שכר שלם כמו שהתנה, שכל המשנה ידו על התחתונה, וכן האומן ששכרו בעל הכית והתחיל במלאכה וחזר בו ידו על התחתונה ובעל הכית שוכר אומן אחר ואם נחיקר מעכב דמו ביוקר משכר מה שעשה ואם הוזל אין האומן יכול לומר השלם לי שכרי ואני פורע את זה כמו שהתנית, שכל החזר בו ידו על התחתונה, כמו שהתבאר במציעא פרק אומנין^ג.

[דף ז' א'] **כל משנה** שהיא שנויה במחלוקת ומצינו משנה אחת אחרת שהיא שנויה בסתם כחד משני הדעות הלכה כסתם, אבל אם היה סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם, ומכל מקום דוקא במסכת אחת אבל כשני מסכיות אין סדר למשנה, ואי אפשר לעמוד עליהם אי זה קודם, ותלמא כבי הרי הם כמסכת אחת? לענין זה, אע"פ שבכאן נאמר כולה נזיקין, אתה צריך לפרשה על תלמא כבי בלבד, וכן פרשה רוב מפרשים^ה, ומעד לדבר מצאתי בתלמוד המערבי הטפא אומר מי יכול לעמוד את התורה נזיקים שלשים פרקים כלים שלשים פרקים והפקח אומר הריני למד שתי הלכות היום ושתי הלכות למחר אין? עלי הדבר לגמור ואינו בן חורין ליבטל, הרי למדת שהוא קורא לתלמא בבי נזיקין שהרי יש בתלמא בבי שלשים פרקים.

אסור לאדם שיאמר לפועל בשבת היה עמי למחר למלאכתי^ה אע"פ שאינו מזכיר לו כאי זו מלאכה ושאינו פוסק לו דמים שזה כשוכר פועלים בשבת, אבל מותר לומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב, כלומר נראה אם יהיה זה, וכן כל כיוצא בזה, כמו שיכתבאר במקומו^ו, שזה אינו דבור הואיל ולא דבר במחלוקת אלא כעין הרהור, וכבר אמרו^ז הרהור מותר, ומכל מקום יש אומרים שצריך לומר שלא להודיע פרט המלאכה^ח, ובנימוקי קצת גאונים^י ראיתי שאף זו דוקא לחברו אבל לגוי אף זה אסור שסתמו אינו עושה כלום אלא בקציצת דמים וכשאומר לו כן אף הוא שואלו^{יב} בכמה ואחי לירי מכשול^{יג}, ונאים הדברים, אלא שאין בהם הכרת.

(א) ח' ב' ד"ה ועושה. (ב) ד"ה ומעתה. (ג) ע"ז א' וב'. (ד) כ"כ רבינו בפתיחתו למס' בבא קמא (מביאו הש"ס) וגם בהקדמתו לבית הבחירה בחלק שגדפס בספרו לתענית עמוד ו' ד"ה ואמנם. (ה) להוציא את הרי' מיגש ריש סס' שבועות ד"ה והא שפ"י על כל סדר נזיקין. (ו) א"י איפה אבל מצאתיו בויקרא רבה פ' י"ט אות ב'. (ז) מכאן והלאה לי' במדרש שם. (ח) אבל הרמב"ם הלי' שבת פכ"ד ה"ד אומר גם, ה"י נכון לערב^ז בלי שיאמר למלאכתו. (ט) שבת ק"ג א'. (י) ר"ל אפי' אם אסר הנראה^ז וכמשיכ הרימב"א. (יא) א"י סי' חס וע' הג"א בסוגיין בשם א"ו' וחוס' שבת ק"ג א' ד"ה אומר בשם י"א. (יב) מדברי רבינו אפשר ללמוד שהנוסחא הנכונה בתוס' היא כמשיכ הבית שם ולא כמהרש"א. (יג) ובוה מיישב רבינו קו' תוס' שם על שיפה זו.

הנשאל לחכם וממא או אמר לא ישאל לחכם אחר כדי לטהר או להתיר ואם

עשה כן חכמי גדולי הרבנים פשוט שהיא טהורה ומותרת אם האחרון גדול ממנו שלא נאמר אלא מפני כבודו של ראשון אבל בדיוקבד מכל מקום טהורה ומותר, ולשמה זו אני נמשך לומר שיותר לכתחלה במחילת הראשון על כבודו וכל שכן אם הראשון בעצמו חוזר ומתיר, אבל גדולי המפרשים^ג פשוט שאין בכאן טהרה והתר חל עוד על חתכה זו הואיל ונאסרה מפי חכם והרי נעשית על ידי ראשון חתכה של איסור, ויראה לדעת זה שאף הוא עצמו אינו רשאי להתירה אחר שאסרה, וכך היא רמזוה ביבמות ד פרק האשה רבה שאמרו שם^ה תדע דלאו הוראה היא דאלו הורו בית דין להתרא והדר חזו טעמא לאיסורא קא אמרי אי הדר אמרי להתירא מי שמעינן להו, ומכל מקום אף הם מורים שלא נאמר אלא כחתכה זו בעצמה אבל כחתכה אחרת כיוצא באותו איסור לא חל עליה שם איסור עד שלא יהא אחר רשאי להתיר, ומכל מקום הדברים נראים כדעת ראשון, וזו שביבמות^ד דוקא בשחזרו והתירו מטעם ראשון בעצמו והרי כבר נשאו ונתנו עליו עד שנמרו בו לאיסור ומה ראו עוד להתחזיר טעם ראשון לישנו אבל כל שנראה להם טעם לסתירת טעם האיסור או נחגלה להם טעם אחר להתיר שומעין להם, וכבר כתבנו ענין זה בראשון של הוריות^ה כמה דברים אמורים בדבר שהוא תלוי בשקול הדעת אבל אם טעה הראשון בדבר שבטשנה או בתלמוד לאמוראים הולכין אחר אחרון אף להתיר, והוא שאמרו בבכורות^ו טעשה בפרה של בית מנחם שנימלה האם שלה והאכילה ר' טרפון לכלבים ובא מעשה לפני חכמים והתירו, ואף במנהדרין^ז אמרו על זו דאלו היא פרה בעינה הדרא, וכן אני אומר בזמן הזה אם טעה בדברי הגאונים מאותם המומחים^ח לסמוך עליהם, אלא אם כן חולק עליהם בראיה או בטעמא דמסתבר או בסעד שאר גאונים או רבנים.

מה שביארנו^י שאין שני יכול לטהר ולהתיר פירושו אפילו היה השני מומחה יותר מן הראשון ואפילו לא היה הראשון מומחה הואיל והוא חכם מכל מקום, ומכל מקום בדיני ממונות יכול השני ליכות אחר חיוב של ראשון ואף בשקול הדעת ואע"פ שאינו מומחה יותר ממנו כמו שיתבאר במסכת מנהדרין^{יא}. וכן אם הראשון מיהר והתיר יכול השני לממא ולאסור אע"פ שאינו מומחה הימנו או אפילו כמותו.

נשאלה שאלה זו בפני שנים כמעמד אחד ונחלקו שניהם בה וקדם אחד וטהר והתיר והשני טמא ואמר הלך אחר חכמה ומנין בשנים, היו שניהם שוים בחכמה ובשנים בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר המקל, ויש מפרשים^{יב} במנין זה שהזכרנו מנין התלמידים^{יג}, ובתוספות^{יד} ראיתי שכל איכא דאמרי הואיל ולא נודע לנו

(א) בכל ספרי רבינו לא מצאתי כנוי זה; ואולי מלת "חכמי" שם הוא ורבינו מתכוון לרש"י שמכנה לו "גדולי הרבנים" כידוע, אבל לא מצאתי כל הדברים האלה ברש"י רק בנדה כ' ב' ד"ה אנמרי' כ' רש"י "דפשימא לי" דטהור והאי דהוה מטמא מעיקרו משום כבודו דרבנן^ה ולא יותר, ואולי מדברי רש"י למד רבינו הדברים שם בשם, כי כן דרכו של רבינו להחזיק ולפרש דברי רבותיו שמביאם, אבל בהוריות ג' א' ד"ה גדולי כ' רבינו שימש זה בשם "גדולי הדורות שלפנינו", והר"ן בסוגין בטהר כ"ב מדגנש"י. (ב) למדנו מזה שדברים אלו שם בהוריות לא מדברי גדולי הדורות הם אלא דעת רבינו עיי"ש. (ג) הראב"ד מוכח ברשב"א ח"י חולין ס"ד ב' ד"ה והוא וחר"ן בסוגין. (ד) צ"ב א'. (ה) בגמ' שלנו נוסחא אחרת עיי"ש. (ו) ג' א' ד"ה גדולי. (ז) כ"ה ב'. (ח) ל"ג א'. (ט) אבל בדברי סתם גאון לא, עיי"ש רבינו במנהדרין עמוד קנ"ב מעמודי ספרו ד"ה טועה. (י) בדבור הקודם. (יא) ל"ג א'. (יב) כ"ב גם בהג"א בשם או"י, אבל הרישב"א כ' במנין תלמידים שנמנו עמו בהוראה זו^{יג} וכ' ג"כ "במנין שנים ששימש תלמידי חכמים". (יג) כ"ה גם בתוס' שלפנינו ד"ה בשל בשם ר"ת.

ענינם אי זה גדול מחברו בדיון זה הוא שכשל חורה הלך אחר המחמיר וכשל סופרים כדברי המקל, ואין נראה כן, שהרי כלל אמרו הלכה כאיכא דאמרי, ויש שואלין ב כמה שכתבנו תחלה שהנשאל לחכם וטמא ואמר לא ישאל לאחר למה ולזהתיר שהרי בפרק טריפות ג אמרו שקולו גליטא דטרופאי, וכן בסוף פרק אין מעמידין נפקי שיפורי דרב ואמרי דרב הונא ושרוי . . . . . דזה אחר זה נשאלו, עד שמתרצים בדרך זה ר"ל שבמעמד אחד נשאלה להם, ואחרוני הרבנים מפרשים שלא נאמר שלא ישאל לאחר ויתיר אלא בדבר שנהגו בו איסור.

החשודים למכור תרומה לשם חולין ועל השביעית ועל הבכורות וכן עמי הארץ שסתמן נחשדו על המעשר ועל השביעית שקבלו עליהם דברי חברות ואחר כך חזרו לקלקולם ורוצים עכשו לחזור ולקבל דברי חברות אפילו עשו עבירות אלו כשחזרו לקלקולם במטמוניות וכגונב דעת הבריות אלא שנחגלית דעתם והיה לנו לומר שאף כשיקבלו עליהם דברי חברות פעם אחרת יחזרו בכך וכן אפילו כשקבלו דברי חברות מתחלה לא נודע לנו שהחזיקו בהם בינם לבין עצמם אעפ"י חזרין ומקבלין אותם וסומכין עליהם אחר חזרתם שנאמר שוכו בנים שובבים ארפא משוכותיכם.

לענין ביאור זה שנאמר כאן וכלן שחזרו בהם אין מקבלין אותם עולמית, גדולי הרבנים פשוו בה הגזלנים ועמי הארץ, ונראה מדבריהם מאחר שכתבו בה גזלנים שאף על כל פסולי עדות שטעז עברה הם אומרים כן, וכן מאחר שכתבו בה עמי הארץ שעל כל החשודים הם אומרים כן, וחזרו בהם, הם מפרשים אם חזרו בתשובה, ואין מקבלין אותם, הם מפרשים שאין מקבלין אותם להרחיקם י בתשובתם בחזרת חבריהם עד שנמסוך עליהם, ומה שאמרו אחר דין י חזרו בהן במטמוניות אין מקבלין אותם, הם מפרשים שמתאחר שאין עושין תשובתם אלא בינם לבין עצמם ולא בפרסום וברבים אין תשובתם תשובה בכדי לקבלה אבל בפרהסיא תשובה ומקבלין, ואיכא דאמרי עשו דבריהם ר"ל עברותיהם, אם עשאו בצינעה מקבלין אותם אבל אם עשאו בפרהסיא אין להם נכון לשוב בתשובה שלמה ומתוך כך אין מקבלין אותם זהו פירוש גדולי הרבנים, והדברים מתמיהים מהיכן לנו שלא לקבל השכים למסוך עליהם כשאר בני אדם, ועוד שהרי בפסולי עדות אמרו בסנהדרין שאם חזרו בהם הוכשרו עד שבארו שם ככלם מאימתי חזרתם, ועוד מאי עולמית דקאמר היה לו לומר אין מקבלין אותם ודיו י, אלא עיקר הפירושים שבריתא זו נאמרה על החשודים למכור תרומה לשם חולין

(א) איי איה, והראש בסוגין ב' כשם הרי"ף גיאת ז"ל, דלעולם הלכה כאיכא דאמרי ובניטין ע"ז ב' סמי י"ב ב' שהרי"ף תופש בכל מקום כא"ד, וע' ר"ן. (ב) כיה גס תוס' ד"ה הנשאל (ג) חולין פ"ט א'. (ד) ק"י זו ל"י בתוס' שם אלא בראש. (ה) לקמן מ' א'. (ו) בכ"י מקום פנוי למלים אחדות. (ז) ע' תוס' ר' אלחנן סדיה הנשאל. (ח) בדאי בכורות ל' א'. (ט) ירמי' ג' כ"ב. (י) רש"י ד"ה וכולן. (יא) לפנינו ל"י זה ברש"י וא"כ אין מקום לקושיות תוס' שהרי אפשר שגם רש"י פ"י בתוס', אבל מדברי רבינו יוצא להדיא שהי לפנינו ברש"י, חזרו בתשובה ואין ספק גם לפני תוס' בכורות ל"א א' ד"ה וכולן שהעתיקו פירש'י מסכתין וז"ל: אגולנים ועמי הארץ קאי, שחזרו מרשען למשוב (יב) צ"ל, להחזיקם במשיב רש"י ד"ה אין (יג) אולי חסר, וזה ידן כל זה ל"י ברש"י שלפנינו גם מתוספות בכורות ל"א א' דברי המתחיל וכולן ג' שלא הי' ברש"י בן. (טז) ע' רש"י ד"ה עשו וד"ה בפרהסיא. (טז) ע' תוס' ד"ה וכולן ובריב"א ור"ן, ותראה הבדל גדול בין ק"י רבינו לק"י תו' וריב"א ור"ן וגם תוס' רבינו ק"י שלא הקשו הם ז"ל. (יז) כיה ב'. (יח) בתוס' ושאר ראשונים. (יט) כ"כ גם בתוס', ובכורות ל"א א' ד"ה וכולן ב' תוס' פ"י זה כשם רבינו תם ורבינו הרחיב הדברים.

וכן שחשודים על השביעית ועל הבכורות וכן על עמי הארץ שסתמן נחשדו על המעשרות ועל השביעית*. ומה שאמר שחזרו בהם, אין הכונה שחזרו בתשובה אלא כונת השמועה בחשודים אלו שכבר קבלו עליהם דברי חברות ויצאו מחשד שבהם ואמר עליהם שאם חזרו בהם ר"ל שחזרו מתשובתם וחזרו לסורם ועכשו חוזרים ובאים לקבל דברי חברות אין מקבלין אותם עולמית, שמאחר שקבלו דברי חברות ואחר כך חזרו לסורם אין סומכין עליהם עוד לקבלם, שבדאי הדבר מוכיח בהם שאין יכולים לעמוד בדברי חברות אלו הם דברי ר' מאיר, ור' יהודה אומר חזרו בהם במטמוניות אין מקבלין אותם, כלומר אם כשחזרו לקבלם היה במטמוניות וכמתנגב ומתעלם בעשיית עברותיו אלא שבאי זה צד נתגלו לנו תעלומותיו ואחר שנודעו לנו סתריו הוא חוזר ובא לקבל עליו דברי חברות אין מקבלין אותם שאף עכשו לאחר קבלתם יחזור לסורו ויסמוך על עצמו להפליג בצנעה יותר מכתהלה עד שלא יתגלה לנו ענינו, אבל אם כשחזר לקבלו היה בפרהסיא ועכשו חוזר ובא לקבל דברי חברות מקבלין אותם שבדאי אינו בא לרמות ולגנוב את דעתנו אלא כחוטא שמתחרט, איכא דאמרי עשו דבריהם במטמוניות, כלומר אם כשקבלו עליהם תחלה דברי חברות נודע לנו בהם שעשו ר"ל שהחזיקו באותם דברי חברות אף בינם לבין עצמם ודאי חשבתם היתה שלמה, ואע"פ שחזרו וקלקלו יצרם תקפם ועכשו חזרו ונתחרטו ומקבלין אותם, אבל אם בשעת חשבתם לא נתברר לנו שהחזיקו בדברי חברות בינם לבין עצמם אלא בפני רבים ודרך התראות והתחסדות מכיון שחזרו וקלקלו אין מקבלין אותם, שחשודים אותם שאף בראשונה קלקלו בינם לבין עצמם ואף עכשו חושדין אותם בכך, ומכל מקום העלו בסוף הסוגיא שבכל צד ובכל ענין מקבלין אותם וסומכים עליהם שנאמר ב שוכו בנים שובכים ארפא משוכחם. [דף י' ב'] דין מכירת סוס לגוי אע"פ שנחגלגל בכאן יתבאר למטה ב כריות עם שאר דין בהמות.

חרדל שזרעו לזרע ולא לאכילה הואיל ואין זרעו ראוי לאכילה בעין פטור מן התרומה ומן המעשרות בין שנאסף זרעו בין שאכלו בירק שאינו בר אכילה כל כך ואם זרעו על דעת שיאכלנו בירק מתעשר בין בירק בין בזרע וי"ל בין שלקטו כשהוא ירק בין שהמתין ואספו בזרע שכל שדעתו לאכלו בירק כל שכן שדעתו לאכלו בזרע זרעו סתם מתעשר זרע ולא ירק שאין דרך אכילתו על הרוב בירק אבל דרך אכילתו לרוב בני אדם בזרע בכתישה ועשיית כוחת.

השבת והוא זרע שמתבלין בו את התבשיל הנקרא בלשון לעז אנאי'ש אם זרעו לזרע מתעשר זרע' וירק ולא זירין שהזרע מכל מקום מאכל גמור הוא, וכן הדין אם זרעו סתם, זרעו לירק מתעשר זרע וירק ולא זירין, זרעה לזירין ספריש תרומה ומעשרות סן הזרע וסן הירק וסן הזירין, וזירין הוא כשעלה בקנה שיצא מתורת ירק ולא בא לכלל זרע, וגדולי המחקרים פירשו בו גבעולין שבראשי קצת הצמחים שבהם נעשה הזרע ונראין לעין בשבת כעין שקדים ארכים, ואין בזה הפרש בין של גנה לשל שדה, ואין

(א) כדאי בכורות ל' א'. (ב) ירמ' ג' כ"ב. (ג) י"ד ב'. (ד) קעניד ברור שחמר יולא' משום א) שכ"ה בירושלמי מעשרות פ"ד ה"ט כ' א' וכן מסק הרמב"ם הל' תרומות פ"ב ה"ה, (ב) כיון שרבינו כ' וכן הרין אם, וזרקו סתם" וכו'. שהורע סאכל גמור הוא" ואם נאמר שבסתם יתעשר ג"כ ירק אין לזרע שום עדיפות על הירק, (ג) שלפי הנוסח שלמינו היה לו לרבינו לכתוב ורעה לירק וזרע ביחד, (ד) להלן כ' רבינו, אין לך דבר שאם וזרקו סתם יהא מתעשר זרע וירק אלא שחלים וגרניר בלכד". (ה) משימא לי דה"ה אם ורעה לזרע וחישב עליו אח"כ לירק או ליורין מחשבתו מלעלת ע' רמב"ם הל' מעשר שני וז"ר פ"א ה"י. (ו) הרמב"ם בפ"י המשנה מעשרות פ"ד מ"ה

לך דבר שאם זרעו סתם יהא מתעשר זרע וירק אלא שחלים וגרניר בלבד כמו שיתבאר במקומו א. ויש חולקין לומר בחרדל שאפילו זרעו על דעת ירק בטלה דעתו ואין מתעשר ירק, ועיקר הדברים כמו שכתבנו.

[דף ה' א'] **כבר** ידעת ששמונה עשרה ברכות שכתפלה נחקנו בכלל כל מה שצריך לאדם ושאנו רשאי להפסיק בנתיים לשאלת צרכיו בפרט אלא בדרכים ידועים והוא שאם בא לומר בסוף כל ברכה וברכה סעין הברכה אומר ובכד בצריך לה כגון אם היה לו חולה בתוך ביתו מזכירו בברכת רפאנו וכן אם היה צריך, לפרנסה מזכירה בברכת השנים אבל אינו מזכיר בה שלא סעין הברכה אף בצריך, אבל ברכת שומע תפלה כולל בה כל מה שירצה ואף כשאנו צריך, ופרשו בתלמוד המערב דפי שאין לה פנים, כלומר שהיא תפלה כללית לקבלת התפלות ואינה מיוחדת לשום דבר כשאר, האמצעיות שכל אחת מיוחדת לאי זה ענין, וכבר התבאר ענין זה במקומו, ואם בא לומר אחר תפלה אפילו כסדר יום הכפורים אומר, ואין כאן משום הכבדה, כעבד שנוטל פרס מרבו וחוזר לפניו לשעתו, שבמלכות שמים אינו כן, אדרבה ולואי שיחפץ אדם כל היום כלו"ה.

המשנה השנייה והכונה בה להודיע ימי חגיהם הקדומים כמו שיערנו בחלק השלישי, ואמר על זה אלו הן אידיהן של גוים, ר"ל שנאסרו שלשה ימים לפנייהם, קלנדא וסטריניא, ומפרש בגמרא ששתי אלו סמוכות זו לזו, ואין ביניהם אלא יום תקופת טבת, ושעור כל אחת מהן ששנה ימים, וסטריניא היא קודם התקופה ויום אחרון שלה קרב יום התקופה, וקלנדא היא אחר התקופה ויום ראשון שלה מחרת יום התקופה ונמשכת ששנה ימים, וזה שמזכיר תחלה קלנדא אע"פ שהיא מאוחרת, מפני שבראשונה הוקבעה קלנדא ובשנה שאחריה הוקבעה סטריניא, כמו שהתבאר בגמרא, ומעם קביעותם היה תחלה לאדם הראשון על שם קצור הימים שקודם התקופה ואריכות של אחריה להורות על תנועת השמש שהיא מסובכת מוולתו, ואחר כך קבעו הם לשם עיון ויחסו לו ר"ל לשמש ממשה להראות מצד תנועותיו להראות ממנו פעולות גדולות בארץ, וקרטמים, והוא יום שתפסה בו דומי מלכות, ושני ימי איד היו מחבת שתי תפיסות שתפסה את המלכות, אחת בימי יונים שנלחמו עמהם ונצחום, ואחת בימי קלפטרטא מלכת אלכסנדריא של מצרים שנלחמו עמה ונצחוח, וקבעו על זה יום איד להקריב בו בכל שנה זבחים לאילייהם, ויום גנוסיה של מלכים, והוא יום שמעמידין בו את המלך שקובעין בו יום איד לכל ימי חייו, ושני ימי איד היו אחת ביום שמעמידין אותו, ואחת ביום שמעמידין את בנו בחייו, כדי שיהא מוחזק במלכות אביו אחריו על פי בקשת המלך, שכן הדין אין להם להעמיד מלך בן מלך, והיו קובעים בהם יום איד להקריב זבחים לאילייהם, ויום הלידה, של מלך ר"ל כשקבלוהו עליהם למלך על פי בקשתן היו מסתכלין בממשלת אי זה כוכב נולד והיו קובעים יום איד לשם אותו כוכב, ויום המיתה, של מלך שכל בני מלכותו עושין שני ימים אלו

(א) ע' עירובין כ"ח א', וע' מעשרות ס"ד מ"ה. (ב) ר"ל שלצבור שרי ע' תוספות דבור המתחיל אם. (ג) לא מצאתי. (ד) ברכות ל"א א'. (ה) כדאי ברכות כ"א ב'. (ו) בספרינו ל"י יתן אלא, ואלו' ובמשנה שבכ"י הנוסח, ואלו ימי איריהן. (ז) ד"ז לא נתבאר בנ"מ להדיא אלא רבינו מפרש בן מדעתו וע' בתוס' ר' אלחנן ד"ה וסימך שכ' שיש הפסק ביניהם דהא משמע הבא' קלנדא יש לה ג' ימים לפני האיד. (ח) כיכ המהרשי"א ותו"ט וגם בתוס' ר' אלחנן שם. (ט) ע' גמ' לקמן י"א.

ימי איד כל ימי חיי כנו, ואע"פ שאין באותה מיתה שריפה, דברי ר' מאיר וחכמים אוטרים כל מיתה שיש בה שריפה, ר"ל ששורפין עליו כל כלי חשמישו חשובה להם, ויש בה יום איד לע"ז ושאין בה שריפה אין בה יום איד כלל, והלכה כדבריהם, אלו הם ימי האיד שאסורין שלשה ימים לפניהם, אבל יום תגלחת זקנו וכלוריתו, ר"ל שפעם ראשונה שנגלח המלך ב איד זקנו מנלחה בבית ע"ז שלו וקובע לו יום איד, וכן בכלוריתו ופירשו בגמרא בין בהנחתה בין בהעברתה, והוא שבשעה שנותנין לב ליכנס במסורת של אותה כלורית מנלחים את ראשם ומניחים כלורית והיא נקראת הנחה, ולסוף שנה מעבירין אותה לבדה והיא נקראת העברה, והכל לשם ע"ז, ופעם ראשונה שהיה עושה כן היה קובע לו יום איד, וכן יום שעלה מן הים, פעם ראשונה כשהולך להחזיק במלכות כאיי הים שמקריב זבחים לע"ז על שניצל וקובע לו יום איד, וכן יום שיצא בו מבית האסורין, וכל אלו דוקא במלך, וגדולי המלכים מפרשים אותה בכל אדם, ולא יראה כן, שאין יחיד קובע יום איד על גיטו ועל תגלחת זקנו, ועוד שהרי אחר כן שנה הלשון ואמר גוי שעשה משתה לבנו, אלמא כל הראשונות במלך דוקא, ומכל מקום באלו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש ר"ל המלך, וכן גוי שעשה משתה לבנו, ומקריב זבחים לע"ז, אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש, ובתלמוד המערב שאלו בכלם אם אותו היום בלבד או אותו יום בכל שנה, ולא הובררה, ונראה הדברים שבאותן של מלך אותו יום בכל שנה, אבל בגוי שעשה משתה לבנו אותו היום לבד.

זהו ביאור המשנה וכלה על הצד שביארנו הלכה היא, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

עיר גדולה שהיה לה יום איד קבוע אע"פ שעיריות הסמוכות לה משתעבדות לה ומתבטלות ממלאכתן לשם כל מה שצריך לבני העיר מותר לשאת ולתת עמם במקומם, לא נאסרה אלא לעובדיה ודבר זה לא הוצרך לעמרו בכאן שהרי משנה שלמה היא למטה עיר שיש בה ע"ז חוצה לה מותר, אלא שרצה להודיענו דין זה אף בקלנדא שהייתי סבור דמור שהוא כעין יום איד כללי לכל העיריות וכן לעמור שעיקר האיד לא היה באותו זמן אלא ברום, ויש שפירש בה שקלנדא הכל עושין אותה ואפילו הכי קאמר הואיל ולא מצד עצמם הם עושין אלא מיראת הכרך אינו כלום, והוא שאמרו בתוספתא עיר אחת עושה ועיר אחת אינה עושה י"א משפחה אחת עושה ומשפחה אחת אינה עושה העושין ואסורין ושאין עושין מותרין, קלנדא אע"פ שהכל עושין אותה אינה אסורה אלא לפולחין י"ב, ר"ל שמקריבין בה לע"ז.

מאחר שביארנו י"ג שגוי העושה משתה לבנו מקריב זבחים לע"ז ועושה לו

(א) במשנה שבבבלי ל"א אבל. (ב) ע' רא"ש ור"ן שכיב בשם הראב"ד אבל בהשגות הלי' ע"ז פ"ט ה"ה כ' "בין של מלך בין של הדיוט" עיי"ש, ומ"ש רבינו שר"ל בפעם ראשונה ומגלחה בבית ע"ז כ"ז ל"י בראשונים שכתבו דברי הראב"ד. (ג) י"א כ'. (ד) גמזו ל"י בראב"ד שבי' הראשונים ו"ל. (ה) הרמב"ם הלי' ע"ז פ"ט ה"ה. (ו) בספרינו נוסף, בלבד אבל במשנה שבירושלמי וכן ברא"ש ל"י, בלבד. (ז) בפרקין הי"ג ג' ב', והפוסקים ו"ל לא הוכירו ד"ו כלל וצ"ב. (ח) לקמן י"א ב' ע"ש רבינו שם. (ט) ע' ריטב"א בסוגיא. (י) בפרקין ה"ב. (יא) בתוספתא שלנו נוסף, ואומה אחת עושה ואומה א' אינה עושה. (יב) שם נוסף, בלבד. (יג) לעיל במשנה.

יום איר אסור לו לישראל לילך לשם ולאכול עמהם אפי' שאוכל משלו* ושמש ישראל משמש לפניו* שהרי על כיוצא בזה נאמר וקרא לך ואכלת מזבחתי. מכיון שקרא לך בסעודה שהוא מקריב בה זבחים לאילדים שלו והורית לו נעשית לו כמי שאכלת מזבחתי. לא סוף דבר באותו היום בלבד אלא כל הימים שהשמחה נמשכת, מעתה כל שלשים יום בין שאמר לו הגוי כשעה שקראו שמחת החופה הוא עושה אותה סעודה בין שלא אמר לו אסור שמן הסתם מחמת הלולא היא נעשית, וכל סעודה שהיא נעשית מחמת החופה הוא מקריב בה לעבודה זרה, או אף כשאנינו מקריב מכל מקום אויל ומודה על זה לעבודה זרה שלו. מכאן ואילך אם לא אמר לו מחמת הלולא מותר, ואם אמר לו מחמת הלולא אסור עד שנים עשר חדש, ואם הוא אדם חשוב ביותר אף לאחר מיכן אסור כל זמן שיוכיר לו מחמת הלולא, ויש חולקים בזה. אלא אם כן שמע בפירוש שורה על זה וכן עקר, וכן מקודם אותו היום אסור מכיון שהתחילו לשמוח מחמת החופה, וסימן היה בזה אצלם מבי רמו שערי באסינתא, ומפרשים בה שזורעים שעורים בעריבה בכדי שיצמחו ביום החתונה ומביאין אותם לפני החתן והכלה לסימן טוב שימחרו צמיחתם בבנים כשעורים הללו שסמחרין לצמח ומרכין בצמיחה, ומאותה שעה היו מרכים בשמחה מחמת החופה, ולענין משא ומתן מיהא איני אסור אלא אותו היום כמו שביארנו.

[דף ח' ב'] **שמנים** שנה עד שלא חרב הבית גזרו מומאה על ארץ העמים מפני שהיא מלאה זמא* ונשים שבה מצויות לקבור נפליהם* בכל מקום, או שמא החמירו בה כדי שלא יצאו מארץ ישראל*, וכיצד היא מומאתה הנוגע* בגושה ועפרה טמא מומאת שבעה ושורפין עליה תרומה וקדשים, והיממא באוירה כגון שהכנים בה ראשו ורבו תולין לא אוכלין ולא שורפין וכן אינו טמא מומאת שבעה כדי להטעינו הזאת שלישי ושביעי אלא דיו בטבילה והערב השמש, וכבר ביארנוה במסכת חגיגה*.

כלי זכוכית אין מקבלין מומאה מן התורה, שאין מומאה בכלים מן התורה אלא לשבעה והם של בגד ושק ועור ושל עצם ועץ ומתכת וחרשי*, וזה אינו מהם, וכומן שהזכרנו גזרו עליהם שיהיו מקבלין מומאה הואיל ותחלת ברייתן מן החול, ומכל מקום לא גזרו עליהם שיטמאו מאוירן הואיל ותוכן נראה ככרן אלא עד שתגע המומאה בהן בין מתוכן בין מבחוץ, וכן לא גזרו על פשוטיהן אלא על מקבליהן, וכן אין שורפין עליהן אלא תולין, ואין להן טהרה במקוה, כמו שיתבאר במקומו*.

אין דיני דיני קנסות אלא בבית דין מומחין וממוכין מפי נשיא או מפי אחד מן הנמסכים יד, כמו שיתבאר במקומו*, ואין ממוכין אלא בארץ, ואם נמסכו בארץ

(א) הא אינו אוכל משלו אלא משל גוי אסור אף אם אינו שם ריל בבית הגוי ולענין כן מדויק מלשון הרמב"ם הל' עין פ"ט הט"ז שבי, אסור ליהנות מסעודתו* ואח"כ כ' הרמב"ם דמשל ישראל, שם* [אצל הגוי] אסור ג"כ וזה לא כשיטת הרא"ש מובא בשו"ע י"ד סי' קנ"ב סיב, והמפרשים לא עמדו עין שמהרמב"ם משמע דלא ברא"ש ואבמ"ל. (ב) כ"ה גם בנ"י שלנו וא"י מדוע השמיט הרמב"ם שם ד"ו. (ג) שבות ל"ד מ"ו. (ד) ורא"י לטור י"ד סי' קנ"ב וכפ"י הט"ז שם סק"ג. (ה) ג' שכוונתו על הר"ף ורמב"ם שם שלא כ' כלל הא דאדם חשוב. (ו) לעיל במשנה. (ז) הרמב"ם אהלות ס"ב מ"ג כ', להתרשלותם עם המתים וקוברין אותן בכל מקום וע' גם רש"י שבת י"ד ב' ופ"י ב' ומשיב רבינו שם י"ד ב' ומסעם קברות נפלים טמאו גם מדורות העכו"ם ע' אהלות פ"ה מ"ו. (ח) לא מצאתי מקור לעצם זה. (ט) והיה הנושא ומשיב רבינו בנזיר נ"ד א'. (י) כ"ה א'. (יא) כמשיב הרמב"ם הל' כלים פ"א ח"א. (יב) לעיל ד"ה שמנים. (יג) שבת פ"ו ב' מ"ז א'. (יד) ר"ל שנים שאינם ממוכים עמו כמשיב רבינו במנהרין ע' מ"ג (מעמודי הספר) מו) סנהדרין כ"ג י"ד א'.

ויצאו להם חוצה לארץ דנין שם דיני קנסות*, וכן כל זמן שדנין דיני נפשות בארץ דנין בחוצה לארץ, הואיל והסנהדרין הדנין סמוכין בארץ, שהסנהדרין נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ^ב. הא כל שאין סנהדרין במקומה לדון, אין דנין דיני נפשות בשום מקום ואף בית דין של עשרים ושלשה שבכל עיר ועיר שבארץ ישראל אין דנין דיני נפשות אלא בזמן שסנהדרין גדולה בישיבתה במקום המיוחד לה והוא לשכת הגזית.

[דף ט' ב'] **כבר** ביארנו במסכת מועד קטן^ג שיש מי שאומר ששטמט כספים נוהגת בזמן הזה אם מן התורה ואם מדברי סופרים אם דוקא בארץ לדעת קצת ואם אף בחוצה לארץ לדעת קצת. ובעתה מי שאינו יודע באי זו שנה שבשטמט הוא ורוצה לירע כדי לברר אם עבר שביעית על הלוואתו אם לאו, ומשנים של כריאת עולם אי אפשר לו למנות שהרי קודם מתן תורה לא מנו שטמטין, וכן לא משעה שהתחילו במנין שטמטין שהרי בגלות כבר לא מנו שטמטין, וכן לא מתחלת בנין בית שני שלא נתברר לו אם התחילו למנות מתחלת הבנין או משנבנה, ויש בין התחלת הבנין לגמר שבו שש שנים, כמו שמפורש במקראות^ד, וכן שרגילות המנין לכל הדברים בזמן הזה הוא לחורבן הבית, ומתוך כך הוא מלמדו שיקח בחשבון כל השנים שמחורבן הבית עד שנה שהוא עומד בה, ולדעת גדולי הרבנים^ה הוא צריך להוסיף עליהם שנה אחת, ובהריא גורסין בה ולטפי' חדא שתא, והטעם הוא שקבלה ביריגו שבמוצאי שביעית חרב הבית שהיא שנה ראשונה של שטמט, ולדעת גדולי הרבנים^ו אין הסופר מונה אותה שנה שחרב בה עם שנות החורבן אלא עם שנות קיום הבנין שהם ת"כ שנה הואיל דעמד רוב שנה בכנינו, ולדעת זה שנה אחרונה שבת"כ שנה שהם שנות הקיום היתה תחלת שבע שני השטמט אחר שנת שביעית, ומתוך כך הוא מזהיר להוסיף אותה שנה על מנין הסופר כדי שיתחיל למנות משנת שטמט ויודמן לו החשבון בנקל, ומוציא המאיות ליובלות ומשאיר מהם שתיים מכל מאה, וזה לדעת ר' יהודה^ז שסובר ששנת חמישים עולה להיות יובל ושנה ראשונה של שטמט, שאלו לרבנן שאין מונין ראש שטמט עד אחר שנת היובל הרי אתה מוציא כל המאיות בלא שום מותר, ולא יודמן שנת החורבן בשנה ראשונה של שטמט ולא אף בשביעית אלא בששית, לדעת זה שאנו כוללים שנת החורבן עם שנות הקיום, שהרי כשפרנסת המאיות ליובלות ופרנסת מן העשרים שבידך ארבסר לשטמות נשאר ששה לתשלום העשרים, אלא לר' יהודה נאמרה, ועדין כשצרפת שמנה שממותר המאיות עם הששה הנותרים הוו לת' ארבסר, ואם כן עדין אתה מוצא שבשנה השביעית חרב, אלא שפרשו שם^ח שמתחלת הבנין עד שנבנה שהיו שש שנים לא מנו בו שטמטין, ונמצא שלא מנו שטמטין אלא תי"ד שנה, וכשתצרף שמנה שממותר המאיות עם י"ד שבפרט הוו להו כ"ב, הוציא כ"א לשטמות, ותמצא שבשנה שאחר שביעית חרב, ואחר שאין הסופר מונה אותה עם שנות החורבן אתה צריך להוסיפה על חשבון כדי שיתחיל חשבון מראש שטמט ויודמן חשבון בנקל, וכשהוא לוקח בחשבון כל השנים שמחורבן הבית עד שנה שהוא עומד בו ושוסיף שנה אחת על מנין הסופר ויוציא המאיות ליובלות אלא שישאיר מהם תרי מכל מאה ואחר כך יצרף מותר המאיות עם הפרט שבידו ויוציא את הפרט לשטמות שבע שנים הוא מוצא

(א) סנהדרין י"ג ב', י"ד א'. (ב) כדאי' מכות ו' א'. (ג) ב' ב' ד"ה משגלו וד"ה ולענין.
(ד) עזרא ד' ב"ד ושם ו' ט"ז וכמו שפ' בערכין י"ג א'. (ה) רש"י בסוגין ד"ה נפסי. (ו) כדאי' תענית כ"ט א'. (ז) כדאי' ר"ה ט' א'. (ח) ר"ל ערכין י"ג א', וא"י מדוע ב' רבינו שם.

חשבוננו, שאם כלל חשבוננו לשביעיות הרי הוא בשנה השביעית, ואם נשארה לו שנה אחת על השביעיות הוא בשנה ראשונה של שמטה, ואם נשארו לו שתיים הוא בשנה שניה, ועל הדרך זו בכללם כיצד הרי שאנו היום* בשנת חמשים לאלף ששי, וידוע שקע"ב שנה אחר חורבן הבית נשלמו ארבעת אלפים ג, וכשאתה מצרף קע"ב שנה עם חמשים שבפרט ועם האלף החמשי הרי בדרך אלף ורפ"ב ועם השנה הנוספת אלף ורכ"ג, כשהשלכת י"ב המאות והשארת כ"ד וצירפתם עם כ"ג שבפרט הוו להו מ"ז, השלך מהם מ"ב לשמטות נשארו חמש ונמצאת בשנה החמשים, ולשנת ניב יהא שביעית, והו פירוש גדולי הרבנים י, ואף אנו היינו רגילין לפרשה כן על פי קבלתם, וכמחילה מהם כשעברנו במסכת ערכין* מצינו שאי אפשר לומר כן, אלא ששנת החורבן נכנית עם שנות החורבן, ואחר שהיתה אותה שנה מוצאי שביעית וראש לשמטה ואף הסופר מונה אותה אינו צריך כאן לתוספת שנה, וטרחנו ומצאנו לאחרוני הרבנים שאין גורסין וניטפי חד שתא, והענין הוא שאמרו שבמוצאי שביעית חרב והקשה מכדי בית שני כמה קם ת"כ שנה דלי ארבע מאה לחמני יובלי, כלומר לרבנן דליכא כותר שהרי שנת חמשים אינה עולה אלא ליובל ושמטה שאחריו נמנית מתחלת חמשים ואחת ופשו להו עשרין, דל ארבסר לשמטין נשארו ששה הוו ליה בשית, כלומר הוו ליה שנה אחרונה שבת"כ שנות הקיום ששית לשמטה ובשביעית שאחריה חרב והיא בכלל שנות החורבן ונמצא שבשביעית חרב, ומסיק לה דר' יהודה היא דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן, והרי בידו תמניא שני סמותר המאות וכי שדית להו בהדי עשרים דפרט הוו להו כ"ח, ונמצא שנה אחרונה שבת"כ שנות הקיום שמטה ושנה שאחריה שהיא ראש לשמטה חרב והיא נמנית עם שנות החורבן ואינו צריך תוספת, ואין לפרש בקושיא דרבנן הוו ליה בשית שהחורבן בשית ושהוא בכלל שני הקיום, שאם כן כשאמר ר' יהודה היא היה לו להקשות אכתי בשביעית הוו אלא ודאי כדפרשנא, ולא הוצרכנו לר' יהודה לומר דשית שני קמייאחא לא מנו בו שמטין, אבל רב אשי תירץ אחר כן בדרך זה ולרבנן, כלומר שאף לרבנן מוצאי שביעית היה אלא שבשש שנים ראשונות לא מנו שמטין ונשארו תייד וכי דלית ארבע מאה ליובלי פשו להו ייד לתשלום ת"כ שני ובשנה האחרת שהיתה ראש לשמטה חרב, ותירוק זה אחר שכלם נסמטים ששנת החורבן לא נמנה בכלל שנות הקיום אינו עולה לר' יהודה, שאלו כן כשנמלת תמני מארבע מאה וצירפת אותם עם הייד שהיו כיב וסלקת כ"א לשמטה ואשתכח דבמוצאי שביעית חרב מכל מקום הרי הוא בכלל שנות הקיום ואם כן כתירוצא קמא אחיא ליה בשביעית, אלא ודאי מכלל שנות החורבן הוא בין לר' יהודה וכתירוצא קמא דאמר ר' יהודה היא ואתה מונה כל השנים בין לרבנן וכתירוצא דרב אשי ובהסרת שש שנים הראשונים ואינך צריך לתוספת שנה, ואם כן שנת חמשים שהזכרנו

(א) ע' לקמן במהר"ר, ועמ"ש ע"ז בני שמואל בנימין נ"י כס' אור המאיר עמוד כ"ו. (ב) כס"כ רש"י לעיל מ' א' ד"ה כי מעיינת. (ג) צריך לומר, ורכ"ב. (ד) בסוגיין ד"ה נטפי וד"ה וסימן. (ה) י"ב ב' ו' תוס' בסוגיין ד"ה האי. (ו) רבינו רגיל לקרות כן לרית ולפעמים גם לרשבים ור"ש אבל כאן לא להם ו"ל כוון כי להם גירסא אחרת לגמרי, ע' תוס' בסוגיין ד"ה האי, וגו' וז' שב' רבינו כתבה בעל המאור בשם, מספרים ישנים הבאים מספרד ומשיבת נאונים מדוקדקים מוגהים וכן בס' ר"ה ו"ל, ולבעל המאור ו"ל קורא רבינו, גדולי הראשונים, ודע כי ב"ח שלפנינו ג' אחרת ועמ"ש בעה"ם ו"ל בשמו. (ז) ערכין י"ב ב'.

שאנו בו היום כשעברנו על שמועה זו אינה אלא רביעית* לשמטה שהרי הם אף ורכיב, וכששלקת המאיות והשארת מהם כ"ד לייב מאיות וצירפתם עם כ"ב הו' להו מ"ו וסלק מ"ב לשמטין פשו להו ארבע* ולמדת שהלכה כר' יהודה ב, שאלו לרבנן לא הוצרכנו להשאיר מכל מאה חרתי, ונמצא שאין המותר אלא כ"ב וכי שלקת כ"א לשמטין אינו אלא בשנה ראשונה, אלא דודאי הלכה כר' יהודה ב, וגדולי המחברים ג פסקו ששנת חמשים אינה עולה לכאן ולכאן אלא שדוקא בבנין הבית אבל משחרב לא היו מונין אלא שבע שבעי, ואף לדעת חכמים ה' על חשבון זה סמכו כל הגאונים י. [דף י' א'] **כבר** ידעת שביטוייהם היו מונין לשטרות למלכות יונים, וחללת מלכותם מסוף ארבעים לחללת בנינו, ונמצאו שי' שנה כשחבר הבית, ומכל מקום לסוף ל"ד לבנינו התחילה מלכותם בעולם ומלכו שם שש שנים ואחר כך נתפשטה מלכותם ומאותה שעה שנתפשטה מונין להם בכל מקום ואין מונין להם אותם שש שנים, הרי שסצינו שטר מאוחר בשש שנים כגון שיצאה שטר בשנת החרבן שהוא אומר שפ"ו שנים למלכות יונים ואנו יודעים שאין כאן אלא שי' שנה אין דנין אוהו כמאוחר כדי למחול שעבודו עד שיכלו שש שנים הבאים, אלא אומרים שסופר זה מנה להם מתחלת מלכותם הואיל ומצינו איחורו בשש שנים לא פחות ולא יותר, ואין אומרים ככיוצא בזה יד בעל השטר על התחתונה, שאין מחזיקין את הסופר בטועה הואיל והאחר אינו מצוי והחשבון אפשר להעמידו על מכונו, וכן אין תולין את החשבון לדבר אחר, ואע"פ שלא הזכיר מלכות יונים בפרט אלא שאמר בשנת שי' שנה ולא הזכיר לאי זה מנין, שהדבר ידוע שבגולה אין מונין אלא למלכי יונים.

מכאן אני' אומר בזמן הזה בשטר שכתוב בשנת חמשת אלפים וכיוצא בו" ולא הזכיר בו בריאת עולם שהוא כשר, אין ספק שלכריאת עולם הוא מונה, וכן יראה ל"ו שאם ראינו בכתב בשנת חמשים או כיוצא בו שהיא כשרה, שאנו דנין בו שעל הפרט הוא נאמר כן, וכן יראה ממה שאמרו בגמרא ודילמא ליציאת מצרים מניין ושביקיה לאלפא קמא וכו'.

באחד בניסן ראש השנה למלכים, במה דברים אמורים למלכי ישראל אבל למלכי אומות העולם אין מונים אלא מתשרי, וכבר בארנוהו במסכת ראש השנה ט. **מלכות** יונים לא היו מונין בו לכל מלך ומלך כמו שהיו מונין לשאר מלכים אלא לחללת המלכות היו מונין לעולם, ויראה לי הטעם מפני שהיה כבוש גדול ודבר מפורסם ביותר ועשאוהו כשנת העיקר לענין החשבון.

[דף י' ב'] **חסידי** אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא, לא נאמר ולא יהיה שריר לבית עשו, אלא בעושה מעשה עשו.

מי שצוה מחמת מיתה ואמר נכמי לפלוני וחבריו, או שהקנה כן במתנת בריא,

(א) כשיטת ר"ת ורשב"ם בתוספות דבור התחיל האי. (ב) ת"כ כי בריה ח' ב' דיה מנין (וגם כדורים ס"א א') פסק רבינו שאין שנת חמשים עולה לכאן ולכאן, ולכן נראה לי שרבינו פסק ברי' רק אחר החורבן וכשיטת הרמב"ם ש"כ אה"ז. (ג) הרמב"ם ה"ל שמיטה ויובל פרק י"ה. (ד) שם ה"ה. (ה) עיי"ש בראב"ד וכסף משנה. (ו) מנחות ק"ט א'. (ז) כ"כ גם תוס' ד"ה ספרא, ומה יוצא שרבינו לא ראה תוס' שלפנינו על מסכתין שנכתבו כארבעים שנה בערך לפני ש"כ רבינו את ספרו למסכתין (ע' תוס' לעיל ד"ה האי) והרא"ש ז"ל ב' ספרו למסכתין ככ"ג שנה אחרי רבינו ע' ברא"ש לעיל ט' ב'. (ח) ע' רא"ש ס"ו; וס"ש בפלפול חריפתא אות פ' לענין שגגה יצא מעטו כי הרא"ש מביא זה בשם ר"י וסתם ר"י הוא בעל תוס', ובס' יוחסין (קרקוי ש"ם) דף קכ"ד ב' שנאמר שנת התקליה. (ט) במשנה א' ד"ה באחד. (י) עובדי' א' י"ה.

הרי כל אותן הנכסים חציין לאותו פלוני והחצי האחר בין כל חבריו, וכן התבאר בכבא בתרא* שמעשה היה באחד שאמר לאשתו נכסי לך ולכריך, ואמרו חכמים היא תמול מחצה ובניה מחצה בין כולם, וכך מצינו בלחם הפנים שכהן גדול נוטל מחצה רכתוב^ב והיתה לאהרן ולבניו, מחצה לאהרן ומחצה לבניו.

[דף י"א א'] **שריפה** זו שהוזכרה במשנה^ג שהיו שורפין עליו בנדיו וכלי תשמישו אין זה חק קבוע להם מדרך חוקי ע"ז שיאסר משום דרכי האמורי, אין חק זה אלא דרך חשיבות, ואחר שכן הואיל ושריפה כתובה בתורה כדכתוב^ה ובמשרפות אבותיך המלכים הראשונים וגו', אין בה משום דרכי האמורי דכתיב^ו בהו' ובחוקותיהם לא תלכו, וכמו שאמרו עליה בתלמוד סנהדרין^ז אנן לאו מניהו גמרינן, ומעתה שורפין אף למלכי ישראל או אף לנשיאיהם^ח, ואלו היה חק מדרך ע"ז לא היינו מתירין אע"פ שכתובה שריפה כתורה הואיל ועשאוה חוק לע"ז, שהרי מצבה נכבה^ט וחזרה ונאסרה^י הקמתה, ומה הם שורפין עליהם מטתם ובגדיהם^{יא} וכל כלי תשמישם כמה שהם, ואין כזה לא משום דרכי האמורי, ואף לא משום כל חשחת, שכבוד מלכים דוחתו, וכשמת רבן גמליאל^{יב} שרפו עליו בשוה שבעים מנה צורי מכלי תשמישו, וכן מעקרין על המלך בהמות שהיה רוכב עליהן, ואם היתה בהם טהורה ככלל כלי תשמישו כנון עגלה המושכת בקרון רשאי לעקרה, אלא שמכל מקום בזו צריך להזהר שלא יעקרנה מן הארכובה ולמסעלה כרי שלא יעשנה טרפה, שאסור לעשות טרפה בידים, ועל זו אמרו עקור שיש בה טרפה אסור אין בה טרפה מותר, ואע"פ שיש בה צער בעלי חיים וצער בעלי חיים דאורייתא^{יג}, אף זה כבוד מלכים דוחתו.

בהמות טמאות שעקרן על המלך מותרות בהנאה י' וטהורות שעקרן שלא במקום טרפות מותרות באכילה, שאין אלו כשאר נויי המת שאסורין בהנאה, כמו שיחבאר במקומו^{טו}. וגדולי המפרשים^{טז} פשוטו כן זו שאמרו עקור שיש בה טרפה אסור, כלומר אסור באכילה ומותר בהנאה, הא שאין בה טרפה מותר באכילה ובא לצמד שאינו כשאר נויי המת י' כמו שבארנו.

(א) קמ"ג א'. (ב) ויקרא כ"ד ט'. (ג) נ' שחטר "היא". (ד) לשון רבינו שאוסר חק ע"ז משום דרכי האמורי קשה שכגם הביאו על חק ע"ז פסוק ובחוקותיהם לא תלכו (ויקרא י"ח ג') ועל דרכי האמורי הביא רש"י (כרית' ולא) פסוק ולא תעשה כמעשיהם (שמות כ"ג כ"ד) ורבינו בעצמו שבת מ"ז א' כ'. כל מיני הלחשים וכו' איני מיני ע"ז ומי שיש בהם משום דרכי האמורי ומלשון רבינו להלן יוצא להדיא שדרכי האמורי יותר קל מחוק ע"ז וצ"ב רב. (ה) ירמ' ל"ד ה'. (ו) ויקרא י"ח ג'. (ז) נ"ב ב'. (ח) ר"ל אצל יעקב, בראשית ל"ה י"ד. (ט) ובסוף מועד קמן חוסף רבינו, הוא הדין כל אחד למתו אם רצה בכך ע' בהערה ה' שם. (י) ויקרא כ"ז א', עמ"ש ע"ז רבינו בסנהדרין עמוד רכ"ג (מעמודי הספר) סד"ה מעפ"י. (יא) בגמ' שלנו ל"י, ובגדניהם וגם לא כרמב"מ^{יג} אכל פייד הכיז. (יב) בגמ' שלנו, הוקני וע' רש"י. (יג) כרא"י שבת קכ"ח ב' וכן פירש רבינו שם. (יד) ולעיל כ' רבינו, שעוקרין בהמות שהיה רוכב עליהן וא"כ מה שאמרו בסנהדרין כ"ב א' אין רוכבין על סוס ר"ל דוקא רכיבה אבל שאר תשמישין מותרין ואולי גם תפצים אחרים הנוכרים שם מותרים להשתמש בהם תשמיש שאינו מיוחד להם ומרש"י בסוגיין ד"ה עיקר משמע, שכל הנאה אסורה וגם הריטב"א בסוגין כ'. אמנם שרוכב עליו דמנעינן להו מכל הנאה ומשמע מדבריו שכל דבר שהמלך משתמש בו ממש הדין כן ואכס"ל. (טו) סנהדרין מ"ח א'. (טז) הראב"ד. (יז) כי כן גם תוס' ד"ה עיקור כפ"י הראב"ד (וכבר כתבתי שרבינו לא ראה תוס' שלפנינו למסכתיו) ופלא שרבינו לא הביא ראיה מתוספתא (שהביאו התוספות) אע"פ שרבינו כולל יומא שמעתתא דתוספתא כפומי ויל.

[דף י"א ב'] יש בנימוסין הקדומים של אדומיים יום איד אחד מלבד אותם שהזכרנו במשנה והוא שאחת לשבעים שנה היו מביאין אדם שלם, לדמיון עשו שהיו מתחסיין לו, ומרכיבין אותו על אדם חגר, לדמיון יעקב שנאמר * עליו צולע על ירכו, ולהוראה שהם שולטין עליו, ומלבישין את הרוכב בגדו של אדם הראשון שהיה גזוז אצלם והם בגדי עשו החמודות ב, ומניחין קרקפלו של ר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול בראשו שהיה מהרוגי מלכות ומחוץ לפיו הפשיטה בת קיסר את עור פניו והנחתו וגנותו, ותולין לזה הרוכב סרגליות ב בצוארו, דרך שררה, ומחפין את השווקים באינך ומכריון ואומרים סך קירי פלסתר, ר"ל חשבון האדון שקר, כלומר טעה האדון ר"ל יעקב בחשבוננו שחישב ליטול את הברכות מעשו ולא הועיל, שהרי מדור לדור הם בידינו, שהרי נעשה דבר זה משבעים שנה לשבעים שנה, ויש מפרשים אותה על יצחק שבירך את יעקב ואמר הוה גביר לאחיק, היו אומרים אחוא דמרנא דיפלא' הוא, אחיו של אדננו עשו כוכן היה ולא הועיל בשקרותו, ומעלה כל הרוצה לראות יבא ויראה שמי שלא יראה דבר זה עכשו לא יראנו לעולם, שהרי לא יעשה פעם אחרת עד שיכלו שבעים, ומכל מקום אף הם מסיימים בה אוי לזה כשיקום האחר.

ימי איד שהזכרנו כולם, של אדומיים בנימוסיהם הקדומים ובזמן שהיו עובדים לאילדים, וכן היו ימי איד אחרים לפרסיים וכן לכבליים, ודיניהם כדן אלו שהזכרנו, וחמשה בתי ע"ז היו קבועים לעולם, שהיו עובדים לה בכל יום, ונמצא שאסור לשאת ולתת עמהם לעולם, של כל בבבל, של נבו כבורסי, של תרעא בסכוגי, של צריפא באשקלון, של נשרא בערביא, ודברים אלו כבר נשקעו וכבר בטלה אמונת האילדים ברוב העולם אלא בקצוות הרחוקות, ומכל מקום בכל יום איד שאינו כללי לכל בני העיר אלא לבני אומנות אחת אינו נקרא יום איד ואין אסור משא ומתן אלא לבני אותה אומנות. **בתלמוד** המערב אסרו בסוגיא זו עיר שיש בה גוים וישראל הגבאים גובים משל גוים ומשל ישראל, ומפרנסין עניי גוים עם יא עניי ישראל, ומבקרין חולי גוים עם יא חולי ישראל, וקוברים מתי גוים ומתי יישראל, ומנחמים אבלי גוים עם יא אבלי ישראל מפני דרכי שלום, אבל משתה של גוים אסור שכל שיש בו חשש ע"ז אין בו החר משום דרכי שלום, והוא שאסרו בתלמוד המערב שאלו לר' אמי יום משתה של גוים מהו, סבר משרי לון מן הדא מפני דרכי שלום, אמר ליה ר' בא והא תניא ר' חייא יום משתה של גוים אסור, אמר ר' אמי אלולא ר' בא היה כחיר לנו עבודה זרה שלחם וברוך שהרחיקנו מהם.

המשנה השלישית והיא חזרת לענין ראשון, עיר שיש בה ע"ז, והגיע יום איד שלה והיו חוצה לה כפרים שכל חשמישם עמה ומחבטלים ממלאכתם לצרכה ולעבודה ונכנסים כחוכה לספק להם כל צרכיהם יג, כל שחוצה לה מותר, לשאת

(א) בראשית ל"ב ל"ב, (ב) כדאי' בבראשית רבה פ' סיג אות י"ג, (ג) בגמ' שלנו, פ"א ורש"י פירש אבן יקר מאוד שאינו מצוי בעולם, (ד) פ"י חדש, (ה) ר"ח בתוספות ד"ה סך, (ו) בראשית כ"ז כ"ט, (ז) בגמ' שלנו, ו"יפנא, (ח) בגמ' שלנו, שבתפנא, (ט) בפרקין ה"ג ד' א', (י) בירושלמי שלנו נוסף: אם נותנין הנכרים לגבאין גובין מהן ומישראל ומפרנסין וכו' וייל שרץ אם גם הגויים נותנין או מפרנסין וכו' אבל לא יחלוק הבבלי גיטין ס"א א' על ירושלמי, ולכן ג' לפרש שר"ל שיותר לקבל מהם צדקה (כמו שאר הדברים שבברייתא) ומפני דרכי שלום לא חשו למה שאי' בבבא בתרא ו' ב' והדברים ארוכים, (יא) בירושלמי שלנו ל' ע"ס וגו' גדולה להלכה ע' ר"ן גיטין ס"א א' שכי בירושלמי, לא שנו עם ככל אלו כלל, (יב) ג' רבינו מדויקת מאוד שדווקא בדין קבורה לא גרים, ע"ס, ע"י ב"ה וי"ד קניא ס"א, (יג) ע"ס רבינו לעיל ח' א' ד"ה עיר.

ולתת עמם בכפר שלהם ואפילו סמוך הרבה הואיל ואינו מכלל העיר, וכן אם היה חוצה לה ע"ז, אע"פ שהיא נערכת אצלם הרבה עד שמתקבצים בה כמקומות הרחוקים וכני אותה העיר הקרובה מחבטלים לכבודה, תוכה מותר, וזה ששאלו היכי דמי חוצה לה, הוא מפני שהיה קשה לו היאך אפשר שבני העיר טפלים לחוצה להם, והעמידוהו בעלזוה של עזה, שהיא עבודה זרה² נערכת אצלם הרבה על הדרך שפרשנו, או שמא הכונה לסמיכותה, שאע"פ שהיא סמוכה לעזה הרבה ונכלעה בחחומה עד שנקראת על שמה מותר, והוא שאמר שתוכה מותר לשאת ולתת עמם ואפילו ביום האיר, ויש מפרשים³ משנתנו כירוד, ממה שאמרו בתוספתא⁴ ירוד שבתוך הכרך תוך הכרך אסור חוצה לה מותר ושחוף לכרך תוך הכרך מותר, והכל אחד שהירוד יום איר היה⁵, ומפני זה אמרו שם⁶ ירוד שנתנה מלכות או מדינה מותר אין אסור אלא של עבודה זרה, או שמא מצד המכס, וכן נראה מתלמוד המערב⁷, כמו שנבאר במשנה שאחר זו, מהו, לישראל, לילך לשם, ר"ל ליכנס בתוכה ביום האיר על דעת שלא לישא וליתן, בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום, ר"ל שאין מסנה דרך לעיר אחרת, שיהא ההולך בעיר אחרת צריך לעבור בתוך עיר זו לילך לאותה האחרת, אסור, שבדאי לאי זה צורך שיש לו בעיר הזאת הוא נכנס וחושדין אותו שמא לשאת ולתת⁸ הוא נכנס, אבל אם אינה מיוחדת לאותו מקום אלא שיש מקומות אחרים שההולך לשם צריך לעבור דרך עיר זו מותר⁹, שאף הרואה אומר שלא לצרכו שבאותה העיר נכנס אלא לילך ממנה למקום אחר¹⁰, ויש מפרשים¹¹ בדרך אחרת, אלא שלפי כריתא שהוזכרה בנמרא¹², צריך לפרשה כן¹³, וכתבו קצת גאונים¹⁴ י"ש שם היו ישראל דרים באותה העיר או שהיו לו בית דירה לשם או שאר עסקים ידועים מותר שאין כאן חשד, והוא¹⁵ שאמרו בתלמוד המערב¹⁶ י"ש אכסנאי אסור בן עיר מותר, ווראי אכסנאי שאמרו פירושו בשאין ישראל אחר גם כן לשם, ובתוספתא¹⁷ אמרו עובר אדם כשיירה מסקום למקום ונכנס¹⁸ לכרך שהירוד לתוכו, ונראה מעם הדברים שהשיירה מוכחת שברחוק מהם הוא רוצה לילך וכל שיש לתלות תולין¹⁹.

זהו ביאור המשנה והלכה היא, ודברים שנכנסו תחתיה כנמרא א"ו הן.

[דף י"ב א'] **ישראל** וגוי ששפתו שתי קדרות זו אצל זו, של גוי בנבלה ושל ישראל כשחומה, אם ישראל יוצא ונכנס תמיד עם הגוי כדי לשמור את שלו מותרת.

(א) בגמ' בסוגיא, (ב) ע' תוס' ד"ה עמלוזא בשם הרשב"ם, (ג) ע' תוס' שם בשם ר"י וברא"ש בפרקין ס' י"א ו"ב וגם כ' התרומה קל"ז אבל הם ז"ל כ' להדיא, ירוד שמוכרין ולוקחין צרכי ע"ז ולא ביום איר²⁰ וגם לא הביאו התוספתא שבי רבינו, ורבינו לא פי' כמוהם ז"ל שהרי כ' להלן שהירוד כיום איר, (ד) בפרקין ה"ג בשנוי לשון, (ה) וכ"כ רבינו גם להלן ד"ה המשתת הרביעית, (ו) בפרקין ה"ד ר' א', (ז) את כל המשנה פי' רבינו כרש"י, רק בוך נאיר ספירושו שהרי רש"י במתני' ד"ה בזמן ובגמ' י"ב א' ד"ה אסור כ' משום חשד דאמרי איהו נמי למיפלה אויל, (ח) ומה שאמרו שבת כ"ג א' חצר של כ' פתחים צריך להדליק בשניהם משום חשד י"ל כמש"כ הבי' או"ח ספי' תרע"א עיי"ש, (ט) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"י, (י) י"ב א', (יא) אולי כוונת רבינו כיון שדבר זה מובא ביחד עם שאר דברים שנאסרו משום מראית העין וחשד עיי"ש, (יב) א"י מי הם והרא"ש כמ' ס' כ' י"ש שכתב אם יהודים דרים בעיר מותר²¹ אבל שאר הדברים לא הזכיר, (יג) אבל הרא"ש כ' שמיירושלמי משמע דלא שרי אלא לבן עיר, (יד) בפרקין סוף ה"ד ה' א', (טו) בפרקין ה"ג וע' גם בירושלמי שם, (טז) ר"ל עם השיירה, (יז) ונר' לענין לפרש כיון שכרבים לא שייך חשדא כמו שאמרו לקמן מ"ג ב' משום כך כשיירה מותר.

ואין חוששין שמא ניצוצות ניתזות משל גוי לשל ישראל, וכן אין חוששין שיהא הגוי מחליף, שחושש הוא שמא יכיר או שמא יבא עליו, על הדרך שאמרו במסכת ז"א בפרק רביעי לענין יין שיוצא ונכנס כיושב ומשטר הוא, ובראשון של חולין ב' בענין שחיטת כותי, וכל שכן שאין לחוש שיהא הגוי נותן בה משלו שלא בחליפין, שכל שאין לו הנאה וכל שיש לו הפסד אין חוששין, והוא שאמרו במסכת ז"ג קיסמא דמורייא כלומר ד' קיסמא דחמרא בארבעה לומי ומתוך כך אין חוששין שנתן בו יין, וכן אין חוששין שמא כשונג נתן הגוי נבלה בשל ישראל וסבור שהוא שלו שאין חוששין להחזיק איסור אף בדבר שאינו רחוק, וכן אינו חושש לבשולי גוים וכגון שנאמר שמא הישראל שפתה על גבי נחלים אוממות שלא חבא לידו בשול לעולם אפילו למאכל בן דרוסאי והגוי מרבה באש ומביאן לידו בשול, שכל כיוצא בזה יש בו משום בשולי גוים אע"פ ששפתה ישראלית, או שמא סלקה הגוי מעל האור קודם שנתבשלה כלל והחזירה שאף בזה יש בה משום בשולי גוים כמו שיתבאר, ובכאן אין חוששין לכל אלו שחששות רחוקות הם, וכל זה לא נאמר אלא כדיעבד אבל לכתחלה ראוי להרחיק קדרתו משל גוי ולזוהר בשאר הדברים, ואף בסוגיא זו יש גורסין ישראל וגוי ששפתו, שהוא לשון דיעבד, ומכל מקום אנו גורסין ישראל וגוי ששופתין, שכן הדין אף לכתחלה מותר אלא שראוי לזוהר כל שלא במקום הדחק, וכל שכן בזמן הזה שאין אימת ישראל עליהם בדברים אלו, וכל שכן בכיתו של גוי שרשותו מתגברת בשלו, וכן יש מי שאינו סתיר כיוצא ונכנס, ואינו דומה אצלו לדין נסך, שבוז מענה אצלו שהוא אומר שמחכיון שלא יקריח תבשילוי ואינו סכיר בה, וכן זו של חולין י' שמא דוקא בכותיים קודם שעשאו כגוים גמורים, הא בגוי יש לפקפק באיסורו אלא בעמידה לשם, הא בעמידה לשם מותר בלא שום פקפוק, אע"פ שיש שם החזרת פנים, ויש חוכך י' לאסור בהחזרת פנים, ממה שאמרו בסוגיא זו ולא חיישינן דילמא מהדר אפיה, כלומר הא אם נתברר שהוא כן אסור, ומכל מקום זו של חולין י' מוכחת לכאורה כדעת ראשון, וכן עקר, ואף האי דילמא מהדר אפיה דקאמר פירושו דילמא שדי ליה נבלה י' בעוד שהוא מחזיר פניו.

ולענין ביאור הסוגיא חדע שאבוי ורבה בר עולא לא נחלקו זה עם זה כלל אלא שכל אחד ואחד מפרשה כרצונו, ויש מפרשים כי שכלם חולקים זה עם זה שלדעת רבה ט' אע"פ שלא חשו לנבלה אע"פ שהיא מן התורה יש לחוש לדמי ע"ז אחר שהם מן התורה, ומה שלא חששו לנבלה מפני שאין לגוי הנאה או שמתירא שמא יבא ויראה, ולרבה בר עולא אע"פ שלא חששו לבשולי גוים שהם מדברי סופרים בזה מפני שאין סרך תורה בנוף הבשול אלא שנאמר מסרך חתנות י' אבל מכל מקום חששו ליום האיר אע"פ שהוא גם כן מדברי סופרים שיש בו סרך תורה בנוף הדבר ומחשש

(א) ס"א א' (ב) ד' א' (ג) ליד ב' (ד) ברור שצ"ל בלומי. (ה) כרש"א בסור
 יו"ד קי"ג. (ו) לקמן ליה א'. (ז) כ"ה בגמ' שלנו. (ח) כן גרים עם ס' התרומה.
 (ט) כפסק הרמ"א ביו"ד קי"ח ס"א. (י) לקמן ס"א א'. (יא) כיב תוס' בסוגיין דיה דלמא.
 (יב) ד' א'. (יג) רבינו תם מוכח בהג"א בסוגיין ס' ט'. (יד) התורה חיים וזל וזה לכונן כזה
 בדיוק לפי רבינו. (טו) הפי' בדברי רמא תמצא גם ברש"י בסוגיין דיה רבא, והפי' בדברי רבה
 בר עולא כ' הר"ן, אבל הר"ן ה"י כששים שנה אחר רבינו שהרי בחי' הר"ן למסכתין לעיל ס' ב' כ'
 בהדיא שבי' ספרו בשנת ק"ט לאלף השישי ורבינו כ' ספרו זה למסכתין בשנת ג'. (טז) צ"ל
 רבא. (יז) ע' לקמן ליה א' תוס' דיה אלא.

מכשול, ודמיון דבריו של כל אחד ואחד, לאביי בקדרה ודמי עזי שניהם איסור תורה, ולרבה בבבולאי גוים ויום איד שניהם מדברי סופרים, ולרבה בר עולא בניצוצות ולפני האיד שניהם חששות רחוקות ושאל לכושראעו אין בהם איסור בדיעבד^א, ואף לכשתאמר שהם חולקים זה עם זה הלכה כרבה לענין להתיר אף ביום האיד שהרי משנתנו סתם נאמרה חוכה מותר.

ובסמיכת שתי קדרות מיהא יש שואלין לדעת מי שאסר כבשר שחוטא שצלאו עם כשר נבלה ומשום דריחא מילתא היא^ב והרי נתפשטה מריח האסור הואך לא חששו בה, ואינה קושיא, שכבר בארנו במסכת חולין^ג ובמסכת פסח שניי שלא נאמר כן בבבולאי כלי שהדפנות מונעות הריח מליכנס ועולה כל אחד כנגדו ופנה למעלה ולא נאמר כן אלא בצלי ואף זו בתנור צר כמו שבארנו שם^ד.

ישראל שנושא ונותן עם הגוי ומקבל דמים היסנו יתבאר בפרק אחרון^ה שאע"פ שברור לו לישראל שדמים אלו שביד הגוי הם דמי עזי שמכר מותר לו ליטלם, ואפילו לא בטלה במכירה זו כגון שמכרה לגוי או לישראל שאינו צורך לדעת קצת^ו, שבכל אלו אינה בטלה במכירה כמו שיתבאר^ז, וכן אם מכרה ליקח תקרובת לשטה לדעת קצת מפרשים^ח אינה בטלה, ומכל מקום מותר לישראל ליטלם, ומה שאמרו^ט עבודה זרה תופסת דמיה, בשמכרה ישראל, ולשטה זו מה שיראה מסוגיא זו שאמרו^י, שלא כהלכה נאמרה, וכן דעת גדולי הפוסקים^{יא}, ויש מי שאומר שיש צדדין שדמי עזי ביד גוי אסורים, מהם שאמרו^{יב} שלא הותרו אלא להצלת חוב, ומה שאמרו^{יג} שדמי תקרובת מיהא נאסרו, אחר שאין לה בטול, ומהם שנאמרו בדרכים אחרים שלא נראו לנו, וכבר כתבנום בפירושונו, ואף בחבור זה יתבאר הדברים בפרק שני^{יד} בסוף סוגיא השננה הרביעית.

יש מי שכתב שעיר שיש בה עזי ויום איד לשם אסור אף לישראל שבתוכה לילך לרחוב שהעזי לשם וכל שכן כחצרה ואפילו היה לו שם צורך של עסקן רבים אלא אם כן היה אותו רחוב פתוח למקומות אחרים שיהא פתוחן פה לרואים לומר שלמקומות האחרים הוא רוצה לילך, ומכל שם מקום כל שבפקות נפש מותר, ואעפ"י שם שאמרו^{טז} טעין הסושך לפני עזי וכו' לא ישחה ויטלנו ופרישו לה אע"פ דמיתה, בזה יי ספני שנראה כעובר ממש אבל ההליכה מותרת, וכן כתבו קצת גאונים יי שלא נאמרה הלכה במשנתנו

(א) ע' רש"י ד"ה רבה ולעיל ו' ב' בגמ'. (ב) פסחים ע"ז ב'. (ג) אין ספק שהכוונה לפי גיר הנשנה; גם הרי"ף ב' סוגיית ריחא מילתא בחולין צ"ג ב'. (ד) פסחים ע"ז ב' ד"ה כשר וע' בהקדמת רבינו לסמ' פסחים ותמצא שם פסחים נחלקה לסמ' פסח ראשון וסמ' פסח שני עיי"ש וגם בהקדמת רבינו שנדפסה בראש סמ' תענית (וזיין תרצ"ד) עמוד ו'. (ה) ס"ד א'. (ו) כי לדעת הרמב"ם הלי' עזי פ"ה הי' לצורך ישראל בטלה משא"כ לשאר פוסקים. (ז) לקמן ג"ג א'. (ח) ע' תוס' ד"ה דכוותה בשם ר"ת ולקמן ס"ד א' ד"ה מסתברא. (ט) ע' לקמן ג"ד ב'. (י) הרי"ף לקמן ג"ג א' וס"ד א'. (יא) בעל המאור לקמן ס"ד א'. (יב) לקמן ליג א' ד"ה מה כ' רבינו שיטה זו בשם "אחרוני הרבנים". (יג) ליג א' ד"ה גוי וד"ה סת. (יד) הרשב"א מובא בשור יו"ד קמ"ט, וע' רשב"א לעיל י"א ב' ד"ה סתני, ומסופקני אם רבים ביחד מותרין לילך שהרי ברבים ליכא חשדא כדאי' לקמן מ"ג ב' ופסקוהו הפוסקים זיל אבל בהליכה לא הזכירו שום חלוק וצ"ע. (טו) אלו דברי רבינו הם כי הרשב"א ס"ל שאפשר שאף בפקות נפש אסור. (טז) הרשב"א מביא לו ראיה מזה. (יז) כן כתב גם הר"ן בסוגיון. (יח) ד"ז ב' גם הרא"ש סס"י ט' בשם הר"ר יונה זיל ואולי גם רבינו נתכוון לר' יונה זיל ע' בהקדמתי לבית הבחירה לסמ' קדושין שהוכחתי שרבינו קורא "גאונים" להראשונים זיל ולא דווקא לגאונים שאחרי רבנן סבוראי.

אלא כיום איד שיש בו ירוד לעבודה זרה שנראה כהולך שם למכור ולישא וליתן אבל כל שאין בו ירוד לא נאסר ההליכה, וזהו ששינונו בתוספתא* ירוד שבאותה הכרך אין הולכין באותה הדרך^ב מדתני לה גבי יארוד ולא תני לה גבי יום איד נראה שלדבר זו נתכונו.

מי שנתחב לו קוץ ברגליו לפני ע"ז לא ישחה מיד^ג וימלנו שהרי נראה כמשתחוה לעבודה זרה, ואם אפשר לו לעשות בדרך שלא יראה כמשתחוה כגון שהופך פניו לצד אחר מותר, וכן אם נתפזרו לו מעות לפני עבודה זרה לא ישוח וימלם בפני שנראה כמשתחוה לע"ז. ואם אינו נראה כמשתחוה מותר, וכן מעין המושך לפני עבודה זרה לא ישחה אע"פ שצמא הרבה עד שיש לחוש שמא יבא לידי סכנה, וכן מים המקלחים דרך פרצופין העשויות לכך לא יניח פיו על פיהם מפני שנראה כמנשק לע"ז, שהרי היה דרכם בעבודת הפרצופין והאילילים כמו שהזכרנו.

כל דבר שאסרו חכמים משום טרית העין גדולי הפוסקים^ה פסקו שאף בחדרי חדרים אסור, ויש חולקים^ו בה, וכבר הארכנו בה בראשון של יום טוב.

[דף י"ב ב'] אף לענין סכנה אסרו שלא יניח פיו על הסלון וישתה מפני סכנת עלוקה, וכן לא ישחה אדם מים כן הנהרות ולא מן האגמים אף ביום כפיו או בידו אחת, בפיו שמא יבלע נימא, וכן בידו אחת שמתוך שהוא מסהר לזרקן לפיו אינו בודק ויש שם סכנת עלוקה, ומי שבלע עלוקה סכנת נפשות הוא וסותר להחם לו חטין בשבת, ולא ישחה אדם מים בלילה אף של כלים אלא אם מוזגם בכוס ובזרקן לאור הנר.

המשנה הרביעית, והכונה בה לתשלום מה שהותחל בביאור ענין החלק הראשון, והוא שאמר עיר שיש בה ע"ז והיו בה חנויות מעוטרות ושאינן מעוטרות את שמעוטרות אסורות ואת שאינן מעוטרות מותרות, משנה זו הרבה מפרשים ראיתי שנחלכלו בפירושה בפני שדעתם לפרשה שיש בה יום איד, וקשה להם אם יש כאן יום איד היאך הותר לשאת ולתת כלל והרי כל משא ומתן נאסר^ז עד שהוצרכו גדולי הרבנים^ח לפרש שלא נאסר משא ומתן אלא למכור הא ליקח דבר המתקיים מותר, וכבר ביארנו סתירת דברים אלו במשנה הראשונה עד שיצא מדברינו שכל משא ומתן אסור הן מחשש הודאת הן מחשש מכשול אלא אם כן נמלקו שניהם כגון מכירה להם בדבר שאינו מתקיים עד יום האיד ואף זה ביום האיד אסור, ומתוך כך יש מפרשים^ט אותה בלא שום יום איד, כדעת ר' יוחנן שהלכה כמותו, וכל שאין שם מכס מותר, ואף זו אין נראה לי דהא עיר שיש בה עבודה זרה תנן, אלמא דיום איד איכא ביניהו^י ואם תפרש שהירוד של ע"ז, אין ירוד של ע"ז בלא יום איד יב וזהו שחלקו בתוספתא^{יג} בירוד בין שנתנתו מלכות או מדינה לומר שמותר לבין של עבודה זרה שאסור, ולא הזכיר בה טעם איסור מצד המכס יי אלא מפני עבודה זרה

(א) בפירקין ה"ג. (ב) ובתוספתא שלפנינו "הכרך" וברא"ש סס"ז ט' מעתיק ירוד שבאותו "הדרך" וכו' אותו "הדרך". (ג) "מיד" לוי בגמרא ופוסקים וכוונת רבינו צ"ב. (ד) לעיל ו' ב' ד"ה למטה. (ה) הרי"ף שבת קמ"ז ב'. (ו) רב ניסים גאון בתום ד"ה כל. (ז) ביצה ט' א'. (ח) במשנה ראשונה דמסכתין. (ט) רש"י במשנתנו ד"ה שאין. (י) רבינו מאיר אביו של הרשב"ם ז"ל כדאי' בספר התרומה סס"ז קל"ז וגם בתום שלפנינו ד"ה עיר. (יא) על מלה זו יש בכתי שתי נקודות והכוונה שצריך למחקה, וגם רש"י מפרש לעיל י"א ב' עיר שיש בה ע"ז. שיום איד יש לבני העיר היום^י וכן במשנתנו. (יב) כ"כ רבינו גם לעיל ד"ה המשנה השלישית וא"כ שפיר הקשו תום ד"ה עיר מרי, ירמיה. (יג) בפירקין ה"ג. (יד) עמ"ש רבינו לעיל ד"ה המשנה השלישית.

סתם והיינו יום איד, ועוד שאם אין כאן יום איד כלל היאך אמרו למטה * אף בכעל הבית דלא יהיב מיכסא דליקה הוא דשרי משום מעוטינהו ואם אין כאן לא יום איד ולא מכס אף למכור אמאי אסור, ומכל מקום לדעתי זו אינה קושיא דאף המכירה ודאי מותרת ומטעמא דלארווחי לישראל וודאי מעוטינהו לעובדי האלילים וארווחי לבעלי הדת חדא מטעמא הוא, ומכל מקום יש מפרשים ב' אותה סתוך כך כירוד של ע"ז שסתמו יש בו יום איד ואע"פ שיש כאן איסור משא ומתן כל שבימי הירוד הקלו להרווחת ישראל או לשמירת פסידתו שאם לא עכשיו אימתי וכל שבמקום פסידת ישראל אין חוששין למכשול וכל שכן להודאה אע"פ שבלקחה מהם אין בה הודאה כירוד דהא זילי זביני, וזהו שאמרו בראשון של מועד קטני רבינא הווי ליה זוזי כי חזוייה אתא לקמיה דרב אשי אמר להו מהו למיזל עליהו האידנא אמר ליה הואיל והשתא משכחת להו וביומי אחריני לא משכחת להו שפיר דמי ותנן גבי ע"ז כי האי גונא הולכין לירוד של גוים ולוקחים מהם וכו' מפני שהוא כמציל מידם, מדקאמר גבי ע"ז אלמא קאמר שהוא יום איד, וכן פרשוה גדולי גאוני הראשונים, ולא עוד אלא שהקלו אף במכירה בכל שיש פסידא בעכבתו, ואם כן אין הדבר תלוי אלא במכס, ומכל מקום לדעתי אין להקל באלו במקום שיש בו חשש מכשולי ומשנתנו עיקר הפירוש ב' שהיא ססוכה לחברתה ר"ל עיר שיש בה ע"ז חוצה לה מותר חוצה לה עבודה זרה תוכה מותר ואמר עכשיו שאם ירוד זה חוצה לה אלא שכומריה נוטלים מכס בחנויות שבקיר הססוכה מחמת יום האיד אסור ליקח באותה העיר במקומות שהכמרים נוטלין מכס באותו יום איד שבירוד אע"פ שאין האיד בעיר ושמשאם ומתנם היה מותר שלא במקום מכס, ואע"פ שהם אסורים את המכר אף בכעל הבית שאין בו מכס והיה לנו להתיר אף המכר הואיל ואין העבודה זרה בתוכה, מכל מקום אחר שיש ערב מכס בין המקומות והמכס מצרפת החמירו בה בקצת דברים, וראיה לפירוש זה מה שאמרו בתוספתא י' יארוד תוך הכרך חוצה לו מותר ירוד חוץ לכרך תוכה מותר חנויות המוכללות לו כאן וכאן אסור, וכן בתלמוד המערב י' אמרו חוצה לה עבודה זרה תוכה אסור בירוד שנינו מה בין תוכה לחוצה לה תוכה על ידי שהוא נהנה מן המכס אסור חוצה לה על ידי שאינו נהנה מן המכס מותר היה חוצה לה נהנה אף חוצה לה אסור, שמוק הדברים למדנו שאין אסור אלא מצד המכס, ולמדת שכל שהוא יום איד גמור כל משא ומתן אסור בין לקחה בין מכירה בין מעוטרת בין שאינן מעוטרות, אלא שמשנתנו מתפרשת אף כיום איד של ירוד לדעת גאוני הראשונים י' אם כירוד שחוק לעיר כדעת אחרון, ואין האסור אלא מצד המכס, וזהו שאמרו על זה שסימן מובהק להיכר חנויות שלהם ושלהם נוטלים בהם מכס הוא כשהם מעוטרים, ועמור זה נחקק בו כגמרא ריש לקיש י' דוקא במעוטרים בורד ובהדם שמעטרים אותם מן הורדים שמקריבים לפניו, ועיקר האסור מפני שנהנה מריח אותם הורדים, ואע"פ שכל שאין מתכוין

(א) י"ג ב', וקושיא זו הקשה מ' התרומה סס' קל"ו וגם הרמב"ן בחי' ולא תירצו. (ב) כ"ב הרמב"ן בחי' כ"ס י"א. (ג) ג' דע"ל ו"מכשיכ". (ד) י' ב'. (ה) בגמ' שלנו ל' 'חזוייה' אלא 'בבני אקרא דשנאחתי, ולעיל במשנה ראשונה ד"ה יש ב' רבינו "אקרא". (ה) רב האי גאון כמשיכ' הרמב"ן בחי' כ"ס. (ו) וכמשיכ' רבינו במשנה ראשונה דמסכתין. (ז) פ"י חדש לגמרי שלא נמצא בראשונים ויל'. (ח) ר"ל למשנה דלעיל י"א ב'. (ט) ר"ל ר' יוחנן ע' י"ג א'. (י) בפירקין ה"ג בשנינו נוסחא. (יא) בפירקין ה"ד ר' א' עיי"ש שינויים חשובים מאוד. (יב) רב האי גאון ויל' כמשיכ' רבינו לעיל. (יג) ג' דהתר' פירשה' או 'אמרי'.

מותר* חוששין שמא מתוך טרדתו יכוין להריח בהם, וכן אע"פ שכבת תיהא אמרו ב' ריחא לאו מילתא היא, אין עיקרה להריח אבל זו עיקרה להריח וכל שעיקרו להריח ריחו אסור, ור' יוחנן פירשה אף במעטורות בשאר פירות, שלא מצד הריח לבד אנו באים באסור זה אלא אף מצד המכס שהוא פורע למה שקונה והוא של כומרים לתשמיש הע"ז ולצרכה ואסור, והלכה כר' יוחנן, ולגדולי הדורג' ראיתי שאין מתירין בשאין מעטורות אלא בשיש שם מעטורות ושאין מעטורות, דכדאיכא מעטורות הן מוכיחות על שאין מעטורות שאין שם מכס אבל כל שאין שם מעטורות כלן אסורות כירוד של ע"ז אלא אם כן נודע לנו שנתנה מלכות או מדינה, ואע"פ שחשש הודאה אין כאן שהכמרים אינם מודים על זה שהרי חק הוא להם ומן הדין הם סבורים ליטול וכן לא חשש מכשול שהכומרים אין עושים כמעות הללו אלא מזונותיהם וצרכי ביחס ומכל מקום כל להנהגותם בידים אסור.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם. **[דף י"ג א'] עבר** ולקח באותן חנויות ופרע בהם מכס כל מה שלקח אסור בהנאה, בהמה תעקר, פירות כסות וכלים ירקבו, מעות וכלי מתכות ויליכם לים המלח, ואף הניחו לו את המכס אם הוצרך על זה לעשות כבוד לגוף העבודה זרה אסור ואם לאו מותר, ולמדת שמותר לקבל מהם הנחת המכס, ואם כן מה שאמרו כאן יניח נמצא נהנה, פירושו נהנה מן הריח הא קבלה להנחת המכס מותר, שהרי מותר אף להשתדל ב כך וכמו שאמרו במסכת נדרים שרי ליה לאינש' למימר עבדא דבי נורא אנא ולא יהיבנא מכסא, ואע"פ שיש פירשה לרעתנו דוקא כבי נורא שהוא משותף אף לתורה כמו שבארנו שם מכל מקום נראין הדברים להחזיר בריעבר, או שנפרש נמצא נהנה בהנחת המכס ומצד שהוא צריך לעשות לה כבוד כך וזו שבנדרים לא הותרה אלא שהוא דבור בעלמא.

ירוד שהזכרנו סתמו של ע"ז ויום איד, וזה שבארנו שיש בה מכס לכמרי ע"ז דוקא כלוקח מן התגר, לפיכך אין לוקחין מן התגר, ואם עשה אסור על הדרך שבארנו י' הן שורכם ליטול המכס מן הלוקח הן מן התגר, הואיל ומכל מקום המכס מגיע להם על ידי הלוקח ר"ל בסכתו, אבל מבעל הבית מותר אע"פ שיש כנופיא והוא כעין יום איד אחר שאין נוטלין משם מכס, מעתה הולכין לירוד של גוים ולוקחין מהם בהמה ועבדים ושפחות הן גוים הן ישראלים הן משוחררים, בתים שדות וכרמים וכוחב ומעלה בערכאות שלהם מפני שהוא כמציל מידם, ר"ל שבכתיבת השטר נשטר מכמה ערקרים, ויש מפרשים י' כמציל מידם על הדברים עצמם, ופירושו כמפרישם מידם מלשון ויצל אלהים י' כלומר שהוא ממעטם, ודוקא מבעל הבית כמו שבארנו שאין שם מכס, ואם היה אותו מקום מקום שנוטלין מכס אף מבעל הבית אסור בבעל הבית, אלא אם כן

(א) כדאי' פסחים ב"ה ב'. (ב) לקמן ס"ו ב'. (ג) הרשב"א, וד"ז כ' גם הריטב"א ו"ל במשנתנו (ד) צ"ב מדוע השמים הרמב"ם ה"ל ע"ז פ"ט הי"ד "פירות שאין בנמ". (ה) ולא כדאי' וי"ד קמ"ט סק"ב. (ו) ס"ב ב'. (ז) רבינו לא העתיק בדיוק שהרי בנמ' שם איתא' לצורבא מרבנן' וגם רבינו עצמו כ"כ בספרו שם. (ח) כ"כ רבינו גם בספרו שם אבל בנמ' שלנו אי' "אכרנא". (ט) סדיה וכן אמרו. (י) כשיפת ראינו בשלמי הנבזרים בסוגיין וע' ב"ח וי"ד קמ"ט ס"ו. (יא) לעיל במשנה. (יב) בדיה הקודם. (יג) כן גרסה שפ"י הי"א שבת' הרמב"ן ושכ"כ גם רב האי גאון וצ"ל ע' גם רא"ש ספ"י י"ב, וכ"פ גם רבינו במועד קמן י"א א' דיה יאירוד; ופ"ש שם בהערה ו' שכ"פ הרמב"ם ה"ל ע"ז פ"ט הי"ד מעות סופר הוא, כי ברמב"ם אין שום הכרע והכ"מ כ' שמפרש כפי' ראשון עיי"ש. (יד) בראשית ל"א מ' וכפי' רש"ם שם.

בבעל הבית שאינו קבוע למכור ואין המוכסים נותנין לב עליו, וכבר בארנו* שדברים אלו כלם בזמנם נאמרו שהיו אותם הגוים אדוקים בעבודת האלילים אבל עכשיו פסקה עבודת האלילים מרוב המקומות, ולפיכך אין צורך לדקדק בהם בדברים שדקדקו בהם בחדושי' ישנים ובתוספות כלל.

אעפ"י שגזרו טומאה על ארץ העמים וצריך לכהן להזהר מסנה אם היה צריך לדון ולערער בה ולא היה דרך אלא בה מותר לו ליטמא בה וכן בבית הפרם, וכבר ביארנו ענינו במסכת חגיגה² ובמסכת ברכות³ וכן מותר לו ליטמא בארץ העמים ובבית הפרם לדבר מצוה⁴ כגון לישא אשה או לעמוד תורה, ואפילו היה לו מי שרשאי לעמוד הימנו בארץ ישראל, שלא מן הכל אדם זוכה לעמוד.

זה שהתירו לצאת לישא אשה דוקא בדעתו לחזור הא בשאין דעתו לחזור אסור, וכמו שאמרו⁵ ההוא דנפלה ליה יבמה בחוצה לארץ אתא לקמיה דרב יהודה אמר אתיו נשא גויה ברוך המקום שהרגו וזה ירד אחריו.

אין מקדישין ואין מעריכין ואין מתרימין⁶ בזמן הזה שסתמן של אלו לברק הבית ואין שם בית ויבא לידי מכשול, ואם הקדיש או העריך או החרים⁷ בהמה תעקר, פירות כסות וכלים ירקבו, מעות וכלי מתכות יוליכס לים המלח, ואינו צריך שחיקה שכל ים המלח אינו צריך שחיקה, ואם הוא עבד מניחו ואינו משתמש בו כלל ואם נפל לבור אינו מעלהו, ועקור זה שאמרו לא עקור פרסות כשאר עקורין משום ביוון קדשים אלא שנוקד דלת בפניה והיא מתה מאליה, ומכל מקום לא משום צער בעלי חיים נאמר שהרי התירו בפירוש באמרו⁸ ואת סוסיהם תעקר.

פדה הכל על שוה פרוטה הרי זה פדוי ומאכר את הפרוטה והשאר מותר כמו שיחבאר במקומו⁹ שהקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולט¹⁰ ולכתחלה¹¹ צריך שיחללנו על שוה סלע כדי שיתפרסם הדבר כמו שהתבאר בערכין¹² ויש אומרים י¹³ שלא נאמר כן אלא בקרקע שאי אפשר לאכרו, ואין זה כלום שהרי בפרק הזהב י¹⁴ נאמרה במטלטלין, וכן יש מפרשים שמיצאה מרשותו אינו יכול לפדותה אלא בשוויה, על הדרך שחלקו¹⁵ בין באה ליד גזבר ללא באה ליד גזבר לענין אם מותר לשנותה אם לאו, ואין נראה לי כן שבזמן הזה איך יצאה מרשותו¹⁶, וכן יש מפרשים שבבהמה מיהא הואיל ויש במינה קדושת הגוף אין נפדית אלא בשוויה, וכל אלו דברי נביאות.

(א) לעיל ו' ב' ד"ה למטה. (ב) כ"ה ב' ד"ה בית. (ג) י"ט ב' ד"ה כבוד. (ד) כ"כ הרמב"ם הלי אבל פ"ג הי"ד, וע' תו"ח שדקדק מלשינו שס"ל שלכל דבר מצוה מותר וכן י"ל גם בדברי רבינו, ועוד יותר משמע כן מ"ש רבינו בעירובין מ"ז א' ד"ה הולכין וכן "לכל" דבר מצוה כגון ללמוד וכו'; אבל לענ"ד קשה דא"כ למה הוסיפו הרמב"ם ורבינו הדונמא של למוד תורה וכו' לישחקו מיני; וגם מ"ש התו"ח ו"ל שמשוע' וי"ד שע"כ ס"א לא משמע כן לענ"ד צ"ע הלא השוע' מסיים "וכן כל כיוצא בזה". (ה) כתובות ק"א א'. (ו) גמ' שלנו הסדר: מתרימין מעריכין, אבל הרמב"ם הלי ערכין פ"ה ה"ח ופ' כ' כרבינו וע' ד"ס אות ל' מ'. (ז) יהושע י"א ו'. (ח) ערכין כ"ט א'. (ט) גם בקידושין י"א ב' ד"ה ולענין כ' רבינו "מחול" ובגמ' איתא "מחולל". (י) וקו' הרין על הרי"ף בסוגין צ"ע דהא הרי"ף כ' "ואי פריק לה" משמע להריא דבדיעבד קאמר, ואח"כ מצאתי שעמד עליו רש"י וצ"ל כס' עבודת עבודה ד"ה איתו ועמד בקושיא, לענ"ד י"ל שכוונת הרין כיון שהרי"ף ר"ל תקנתא [במ"ש הרין] איכ' ח"ל לאשמעין תקנתא בלכתחלה ולא רק בדיעבד וי"ל. (יא) כ"ט א'. (יב) ר"ה בחומ' בסוגין ד"ה ואם ובתום' ערכין שם ד"ה שקול. (יג) בבא מציעא נ"ז א'. (יד) ערכין ו' א'. (טו) וי"ל עוד הא שצואל אמר שחלול על פרוטה מהני ושצואל מ"ל חולין ק"ל"מ א' בקדשי ב"ק הכית נחשבו כיצאה מרשותו ובכי גזא דרחמנא אית' ואכמ"ל.

ומה שהביאם לכל זה הוא ששואלים* מפני מה אמרו תעקר והרי יש בה תקון בשוה פרוטה, ואין זו שאלה. שהדבר כך הוא כל שהוא רוצה בקיום הקדשו דינו הוא שבהמה תעקר, ועוד שהרי דברי שמואל בזמן האמוראים נאמרה ולא כימי התנאים.

[דף י"ג ב'] **קדשי** בדק הבית אין בהם איסור שחומי חוץ כמו שיתבאר במסכת יומא, ואע"פ כן הקדיש בהמה בזמן הזה לא ישחטנה שם יבא מזה ידי מכשול אכילה. **חכמי** האחרונים מסכימים במי שמקדיש עכשו מחם שהוא לעניים מפני שכך הורגל בלשון בני אדם, ויש בזה ראייה במסכת נדרים במשנת אין בני גליל מכירין בתרומת הלשכה. וכן כתובה גאוני ספרדי בפרק בית כור, ומכל מקום בלשון ערך וחרם מיהא אסור שאין זה לשון בני אדם אצל הקדש עניים.

המטיל מום בקדשים בזמן שבית המקדש קיים לוקה שנאמר* כל מום לא יהיה בו. קרי ביה יהיה מכנין הדגוש, ובזמן הזה הואיל ואינו ראוי להקריבה אינו לוקה אלא שמכל מקום עבר בלאו, ויש פוסקים שאין בה אלא איסור חכמים, ואף מוניא זו מוכחת כן, אלא שגדולי המחברים כתובה כדעת ראשון, אף בעלת מום אסור לעשות בה מום אחר בזמן שבית המקדש קיים שהרי מכל מקום ראוייה היא לדמים ומכל מקום אינו לוקה הואיל ולא היתה ראוייה להקריבה.

הקדיש בהמה חמיסה לבדק הבית אף זה אסור לעשות לה מום בזמן המקדש שהרי לא יצאה מידי מזבח וכמו שאמרו* המתפס חמיסים לבדק הבית כשהם נפרדים אין נפרדים אלא למזבח שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם, אלא שאינו לוקה, ויש אומרים שאף זה אסור סופרים ובזמן הזה יש בו איסור מדברי סופרים.

הגרים ר"ל עובדי האלילים שהוזכרו תמיד במסכת זו ורועי בהמה דקה שסתמם מגדלים ומשוקעים בגזל עד שנעשה להם כהתר ואין מקבלים על זה שום תוכחה אין מויקין אותם בידים ואם הוזקו מאליהם אין חובה עלינו מן הדין להשתדל בהצלחתם. **המשנה** החמישית, והכונה בה עם כונת כל המשניות שלאחריה לבאר בהם מה שיעדנו בחלק השלישי ממה שמשאו ומתנו בהם אסור לעולם, ואמר על זה אלו דברים שהם אסורין למכור לגוים, כל השנה"י מפני שדברים אלו הם דברים שאין מצויין כל כך והם מהודרים לתקרובת מצד שיש מהם מינים הרבה ואלו הם החשובים במינן ועם כל זה אין הוצאתם יחירה ומתוך כך כשרואין אותם לבם עליהם לעבודה זרה ולזקחין ומקריבין אף בלא יום איד"י או מניחין אותם ליום

(א) כ"ה גם תוס' בסוגיין ד"ה ואם, ובערכין כ"ט א' ד"ה שקול, ובכורות י"ג א' ד"ה ואי. (ב) ג"ל שדברי רבינו אלה סובבים אדלעיל על שיצאה מרשותו. (ג) ס"ג ב'. (ד) הכי כיו"ד רנ"ט כי כשם ספר התרומות שער כ"ז ח"ג וגם בתשובות להרשב"ן רס"ט. (ה) י"ח ב'. (ו) הרי"ן מ'נא"ש מובא שם ב"י בשם ס' התרומות. (ז) מכאן והלאה דברי רבינו הם. (ח) ויקרא כ"ב כ"א, וכן דרשו בכורות ל"ג ב'. (ט) כי רש"י ד"ה בזמן. (י) הרמב"ם הל' איסורי המזבח פ"א ח"ז וע' בלח"ס שם שהקשה מסוגיין וכמש"כ רבינו בסוגיין מוכחת ברש"י. (יא) תמורה ל"ג ב' ובוה מיישב רבינו קושיות תוס' (ר"ח ונשחט') על רש"י וכמש"כ הרשב"ן והריטב"א. (יב) תוס' ד"ה ונשחט' וגם הריטב"א כ"כ; ודע שמדברי רבינו בשקלים פ"ד ה"ד ד"ה סתם נראה שמ"ל שזה שהראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם אינו אלא מדרבנן ע' מ"ל"ס הל' ערכין וחרמין פ"ה ה"ה וע' גם רי"ט אלגאוי בכורות ל"ג ב' ד"ה וראיתי וגם במ"ל"ס הל' תרומות פ"ז ה"א, והדברים ארוכים מאוד. (יג) פ"י חרש שלא מצאתי בראשונים ו"ל. (יד) ראי' לפי א' שפ"י הב"י וי"ד רס"י קנ"א (טו) ובוה מיושב ק' הלחם סתרים לקמן י"ד ב' תוס' ד"ה מקום מדוע לא הקשה ר' אלחנן על משנתנו זו, כי בהמה מצוייה ואם אית ל' לא יקריב מה שקנה מישראל משא"כ אלו אף אם אית ל' ונית זה שקנה עכשיו לפעם אחרת.

איד הסמוך אעפ"י שיש שם כארבעה או חמשה ימים או יותר לפי הענין. אצטרוכלין פרשו בגמרא * פירא דארא, וקצת מפרשים ב' פרשו בה שהוא מין ארו יפה ענף ומוציא פירות, וכשרואין מהם ענפים שפירותיהם מתוכרים עכס מתוך הדורס ומתוך שאינם מצויים נותנין לב עליהם להקריבם, כך פירשו רבים, והדברים בחמיהם שלא מצינו במיני הארזים שום פרי חשוב שיחאראוי לתקרובת, ועוד שכמדרש נראה שהאצטרוכלין גדלים בשבילים ונעשים ערסה כחמים, שהרי אמרו ב' במגן ערסת חמים, והלא ערכת האצטרוכלין יפה משל חמים אמרו וכן הדבר אלא אין העולם לעמוד על האצטרוכלין בלא חמים, ומתוך כך נראה לגדולי המפרשים לפרש שהאצטרוכלין הם עמרות שובלין של חטה לבנה שהשבילים גדלים בקומה והגרעניים גסים הרבה וכשנכרחו הם נקראים חמים והוא שאמרו על זה בגמרא סתמן חטי חינוראתא ומותר, שמאחר שנמרחו אינם מתבקשים לתקרובת מן הסתם אלא לגלוםקאות יפיות אלא שכשהם בשובליהם כעמרים נקראים אצטרוכלין, ואותה שעה הם ראויים לתקרובת, וכה שנקראו פירא דארא על שם השיכוחם, והוא שאמרו בפרק קורדיוקוס יייתי שב חטי ארזייתא ונקלינהו אמרא דחתי, ושאר מיני חמים נקראים חמים סתם, ויש מפרשים פרי עץ שמן שנקרא העץ פיין והפרי נקרא פינייאה, ושם הוא ממיני הארז שהארז הרבה מינין יש בו, ואף בערוך * פרשו בסוגיא זו אלכסין והאצטרוכלין ומוכססין, פירות חשובים ממיני הארזים ותולין אותם לפני עבודה זרה, ובנות שוח ופטומרות, פרשו בגמרא * בנות שוח כפטומרותיהן, ר"ל תאנים לבנות בעוקציהם, והם בחירת הכין ביופי וכשמוצאין אותם בכורות בעוקציהם מקריבים אותן לעבודה זרה אף בלא יום איד, ולבונה, פרשו בגמרא * לבונה זכה, והוא מין חשוב שבה, וכשמוצאין אותה לוקחין אותה או להקריבה לאחר או להצניעה ליום איד, ותרנגול לבן, שהיה דרכם ליתן לב, עליו מתוך שאינו מצוי, ר' יהודה אומר מוכר הוא לוי תרנגול לבן בין שאר התרנגולים, מכיון שקנהו עם אחרים הדבר מוכיח שאין כוננו לעבודה זרה, הא תרנגול לבן בלבד אין מוכרין לו אפילו בסתם אלא אם כן עשה בו מעשה הפוסל מלהקריב כגון תרנגול שיחא קוטע את אצבעו"י שאין דרכם להקריב חסר לעיניו, ושאר כל הדברים סתמן מותר, אע"פ שהוא אחר המוכחר שבמין מוכרין להם כל השנה ואין מכירתן אסורה אלא שלשה ימים לפני אידהו, ופירושו כגון שאומר לעבודה זרה אף מתחלת השנה אסור, ר' מאיר אומר אף דקל טב חצב וכו', פירשו בגמרא פירות של דקל המוכחר, ולא דקל מסש, שאם כן אף הפחותים נאסרו שהרי אין מוכרין להם כמחומר לקרקע כלום, חצב ונקלבים, הם מיני בחירה ידועים אצלם ואין מוכרים אותם להם, ויש מפרשים חצב קנה הסוכר,

(א) י"ד א'. (ב) ע' תוס' ד"ה פירי (ג) תנחומא פ' כי תשא אות כ', כשיר השירים רבה פ' ו' אות ג' בסגנון אחר. (ד) שיר השירים ו' ג'. (ה) ג' דחטר יבול' (ו) הראב"ד ויל'. (ז) ג' דחטר לבנים (ח) לא זכיתי להבין דאיכא למה הוסיפו אצטרוכלין לענין שביעית מאי שייא שחטים שעושים ממנו גלוםקאות יפיות יהיו פטורים משביעית; וע' תוס' ד"ה בנות דמדהוסיפו משמע שצרי גרוע הוא וצ"ג. (ט) גימין ס' א', ואצלנו נקרא הפרק מי שחחו, והרבה פרקים נקראו אצל הראשונים ויל' בשם אחר ממה שנקראים עכשיו, ובמקרא הארכת על זה. (י) ע' תוס' י"ד א' ד"ה פירי. (יא) ערך מוכססין (יב) ולקיל כ' רבינו שלא מצינו במיני הארזים שום פרי חשוב. (יג) כ"ה גם במשנה שבכ"י משא"כ בספרינו. (יד) במשנה שבכ"י, אצבעו ומוכרו שאין מקריבים. (טו) י"ד ב'. (טז) צ"ב. (יז) תוס' י"ד ב' ד"ה חצב בשם הערוך, וא"י מדוע לא ב' רבינו ד"ז בשם הערוך שזכירו במשנה זו ב' פעמים.

ובגמרא* פרשו קשבא, והוא מין אחד של תמרים, ונקלבים פרשו בגמרא* קורייטי, ובמסכת ברכות ב' פרק זמון ג' פרשו גדולי המפרשים קורייטי קורטין של חלחות ה' והיו משחמטשין בה הרבה לחוק חרות הסמים, ובערוך י' גורסים נקלוס, ובתלמוד המערב שבמסכת ברכות י' ר' עיננא בר סיסאי כד הוו משלחין ליה מבי נשיאה נקלוסין הוה שביק לון לבתר מזונייה ומכרך עליהון, וחוא מין ממיני פת הכאה בכסנין.

זהו כיאור המשנה, וכלל הדברים בענין זה לפי מה שהתבאר בגמרא כך הוא. [דף י"ד א'] **דברים** שהם נותנים לב עליהם כל השנה לעבודה זרה והם אלו שהזכרנו אין מוכרין להם כל השנה אחר שהוא שואלם בפרטיא, ודברים שאינן ממין זה סתמן מותר. אלא אם כן שלשה לפני אידיהן, ואפילו היה מחור אחר היפה, ופירושן אסור והוא שיאמר בפירוש לעיני, עד שיפסלנו מהיות ראוי לכך.

דברים אלו שהם נותנים לב עליהם שלא היה שואלם בפרט מותר למכור להם כיצד היה הולך ותובע תרנגול למי תרנגול למי הואיל ואינו שואל את הלבן מותר למכור לו לבן ואפילו לבדו, היה שואל תרנגול לבן למי אסור למכור לו אף בין התרנגולין, ואפילו היה שואל התרנגול לבן ושחור למי הואיל ומכל מקום שואל את הלבן, ולא עוד אלא אפילו לא היה תובע כלום אלא שהיה הולך ורואה תרנגולים שחורים ולבנים ואמר מכור לי זה וזה כל שהלבן בכללם אסור למכור לו ואפילו עם האחרים אחר שהוא מראה את הלבן בכלל האחרים עליו הוא מתכוין, הא כל שיאמר מכור לי תרנגולים אלו שנים ושלושה מהם או אחד מהם מותר, וכן כל כיוצא בדברים אלו.

היה הדבר נכר שלא לעבודה זרה הוא לוקחה אלא לסחורה מותר, ופרשו בזה בלבונה י' משקל שלשה מנים, ואע"פ שיש לחוש שמא ימכרנה לדלת העם להקריבה הרי זה לפני דלפני ועל זה אמרו אלפני עור חיישינן אלפני דלפני לא חיישינן, ואע"פ שכארבא דמטקה בחישתא הנזכרת בפסחים י' הקשו וניחוש דלמא מוכין לישראל, בזה חזר החשש להיות ישראל עצמו אוכל האיסור, וכן מה שאמרו למטה י' שלא למכור דבר האסור למכור לגוים לישראל החשוד למכור לגוים, אף בזה חזר החשש להיות ישראל שני עובר על לפני עור, אבל כל מגוי לגוי אין חוששין בלפני דלפני.

והרי בתלמוד שלנו לא הפרישו בענין זה בין קצת בני אדם לקצתם, ומכל מקום בתלמוד המערבי אמרו אם היה כומר אסור רופא מותר תגר מותר תגר חשוד אסור, ונראה לפרשה כך שהרופא אף בפחות מחבלה מותר דודאי לצורך חולה הוא לוקחה ואם לקח הרבה כל שכן שלסחורה הוא לוקחה להזמינה לחולים המתרפאים על ידו.

(א) י"ד ב. (ב) ג' ב'. (ג) הוא פרק שלשה שאכלו. (ד) הראב"ד. (ה) בברכות שם ר"ה המשנה ה' ב' רבינו ילקורייטי והם אכילת דברים חריפים שהיין חי בא אחריהם. (ו) ערך חצב וערך ניקלוס וכיה בדים אות ל', ובירושלמי לקמן פ"ב ח"ב י' ב' "נקלביסין". (ז) פ"ו היה מ"ח א' בשינויים. (ח) רבינו אינו מסדר הדברים לפי הסדר שלפנינו בגמ' וגם להלן אחר מסדר ההלכות שהם ב"ד ב' חזר לענין שביעית שהוא ב"ד י"ד א'. (ט) לעיל במשנה. (י) כן מפרש רבינו "לעולם" שכן הרמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"ז, וע"ז ב"י יו"ד ב"ס' קנ"א. (יא) כגון תרנגול לבן למי ע' דבור שאחיו וע' רמב"ם וכ"ס שם. (יב) רבינו תנא דמסייע להטור יו"ד קנ"א שפסק שכל לבונה אסור (ולא כרמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"ז) ומ"ש בגמ' לבונה זכה י"ל דהיינו בזמנם כמשיכ הכ"י שם על ג' מינים, וע' ב"י עבודת עבודה ש"י שרשיי ש"י לבונה זכה "מין לבונה היא" שפ"ל ג"כ שכל לבונה אסור ואשכנזין רבותא אע"פ שיש לה שם לזוי עיי"ש. (יג) מ' ב'. (יד) פ"ו ב' ותומ' שם ד"ה לעובר הקשו ות"י כרבינו. (טו) בפירקין היה ה' ב'.

וכומר אף בחבלה אסור ודאי להקטירה הוא לוקחה, וכן תגר החשוד להקטיר* מטה שלקח לסחורה אסור אף בחבלה נוטל הוא ממנה ומקטיר, הא בעל הבית ותגר סחם חבלה סותר בודאי לסחורה בעי לה שאף בעל הבית לוקח הוא לסחורה כשמזדמן לו אע"ף שאינו מחזר בכך, פחות מחבלה אסור שאף התגר לוקח הוא לפעמים להקטיר, ויש חולקין לאסור בבעל הבית אף חבלה אלא דוקא כתגר סחם, וכן יש חולקים שלא להתיר ברופא אלא בנודעג שיש לו חולה, והדברים נראין כדעת ראשון, ומכל מקום מה שהחזנו ברופא דוקא בדבר שהוא ראוי לרפואה שתולין בו, וכבר ביארנו שכל הדברים אם נודע שאפשר לו אף בזולת זו שלנו סותר כמו שבארנו למעלה י.

גרי שקשה לבנו משתה של שושכניות או של אי זו שמתת הרשות והיא הנקראת בלשון תלמוד... ה' הואיל ולא של נשואין הוא סותר לסכור לו כל דבר אפילו באותו היום ואפילו תרנגול לכן וחבריו אלא אם כן היה שואלו בפרט.

[דף י"ד ב'] ה'ה' שואל תרנגול לכן ומוציאין לו שחור ולוקח אדום ולוקח אף זו יש לחוש שמא מקרים הוא שיוציאו לו את הלבן על גב אלו, ואין זה דומה לתרנגול בין התרנגולים שמאחר שהוא רואה את הלבן ולוקח הכל אין כאן הערבה.

ה'ה' רוצה ליקח מרכרים אלו שהזכרנו שלכם עליהם אלא שהיה שואל מן הפגומים כגון תרנגול לכן קטועי לסי אסור לסכור לו את השלם שמא מקרים הוא בשאלתו.

דברים אלו אסורן מחשש תקרובת שכל שמקריבים לאילילים אסור הן פת הן יין הן דברים אחרים, אבל כל שאין גופו תקרובת אלא שנעשה לכבוד בעלמא כגון הדלקת נרות, או שנותנין בחוכו תקרובת כגון כלי כסף וכלי זהב, וכן מלבושים שעובדיהם לובשים בשעת הקטרתם או עבודתם כלם סותרין הן לקיחתם הן הלואה עליהם, וכן כתובה רכני צרפת ה' ויש מהם שהחזירו אף כמה שדומה שהוא גוף חקרובת אם הוא נותן לכומריהם בשכרם כגון פת, וכן בספרים העשויים לזכר לפנייהם, ויש מרקדיקין לאסור בקצת דברים י' אלו במקומות שעבודת האלילים נשארה לשם כמו שביארנו י' והדברים נראים בכלם להתיר, אלא שראוי לבעל נפש להחזיק י' ובפרק רביעי י' יתבארו הדברים יותר.

לענין שביעית, כל אילנות שיש להם עיקר ריח פריי יש ללולבי אותו אינן

(א) ולא כמי' המני משה שחשוד שיסכור להקטיר, ולכן עשה פלוגתא בין הירושלמי והבבלי אבל לפי רבינו אין כאן פלוגתא, ולענין ג' הריטב"א כוונתו כרבינו שדבריו סתומים ואפשר לפרשם בפנים זיל עיי"ש. (ב) שיטה זו צ"ב שהרי גם מ"ש בנמ' דלמא"א אוול וסובין וכו' משמע דלבעה"ב החזירו לתגר וודאי אוול וסובין. (ג) כ"כ הריטב"א ד"ה ואפשר וע' לשון הרשב"א בטור ויד קנ"א. (ד) לעיל ו' א' ד"ה כל מה. (ה) כ"כ מקום סנוי למלה וני' שחסר "כסוויג" כדאי' בנמ'. (ו) גם כאן שנה רבינו סדר הסוגיא שנבמ'. (ז) רש"י פ' ע"ז ד"ה רגלי; ולא ידעתי מדוע לא פ"י אצ"ב כדאי' במשנה, והשיב לי וידיו בן אחותי סה"ר עקיבא שלמה דייטש יצ"ו שכוונת רש"י שאם ישאל קטוע אצ"ב ע' שיטא שהוא מקרים כי מה לו בקטוע אצ"ב, ולכן כ' רש"י "רגל" שבהסדרן רגל באמת אין התרנגול שווה כ"כ ואפשר שרוצה לקחת בוול ולכן איבעיא לי אם אעפ"כ חוששין להערמה ונכון. (ח) הרמב"ן לקמן ג"א א' סדיה הא כ"כ בשם חכמי הצרפתים, אבל נראה שהם סתוירים לגמרי גם כלי שמכרו או משכנו. (ט) שם בשם הראב"ד וחכמי הצרפתים. (י) ר"ז ליתא שם. (יא) ע' חוסי לקמן ג' ב' ד"ה בעינן שאוסרין בכלי מחתה וכו' וס"ל שמכירה לא הוי ביטול, וע' בי' יו"ד ס"י קל"ח מ"ש המרדכי בשם רא"ם. (יב) לעיל ו' ב' ד"ה למטה וי"ג א' ד"ה ירוד. (יג) צ"ל "להחמיר". (יד) לקמן ג"א ב' ד"ה עובדי והלאה. (טו) פ' זה חדשו רבינו, עמ"ש רבינו שבת פ"ט ב' ד"ה וזהו.

ולעלים שלו שביעית לענין ביעור כגון רוב אילנות, וכל שאין לו פרי אלא עליו ולולבין כגון האלה * אין ללולבין ולעלין שלהם ביעור, ואין זה כלל אצל הכל כמו שיחבאר במקומו, ויש מפרשים י' יש לו עקר, שרש המתקיים בארץ אף בימות הגשמים כגון אילנות, ולא בדלועין וקשואים וצנונות ולפת ודומיהם משאר מינים, חוץ ממיני התבואות והקטניות, ואע"פ שאמרו במסכת שביעית ה' הדלועים שקיימן לזרע אם הקשו לפני ראש השנה ונפסלו מלאכל אדם מותר לקיימם בשביעית ואם לאו אסור לקיימן בשביעית, שמשמעה ששביעית נוהגת בהם, ולא' משום גזרת עבודת קרקע, שבשלא נתקשו הוא משקה אותם, וכן מה שאמרו' בטומן לפת' וצנונות תחת הגפן שאם היו מקצת העלין מגולין אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית, הא אם לא היו מגולין נוהג בהם שביעית, אף הם פרשוה שלא מתורת מנהג שביעית אלא מחשש עבודת קרקע, ויש מפרשים" כל שיש לו עיקר כל דבר שהפרי גדל מן השרש, כגון רוב פירות או כלם שיש להם עיקר ומקום באילן' שגדלין ממנו, ולהוציא כמהין ופטריות וכשות' שאין להם שורש שגדלים ממנו, י' וכן תורניחא אין לה שרש גדל ממנה ואין לה שביעית, וקשה לפרש בשניהם י' שהרי בכל התלמוד י' אנו מפרשים בתורניחא שהוא מין ממיני הארזים וכל מיני הארזים וראי' יש להם שרש בארץ, וגדולי המפרשים י' כתבו שכל שיש לו אי זה עיקר כגון שאם אין לו פרי יש לו מיהא עליו או לולבין שאדם מיוחד לאכילת אדם או אף לאכילת בהמה יש להם ביעור. שכך שנינו סי' כל שהוא מאכל אדם או מאכל בהמה או ממין הצבעים ואינו מתקיים בארץ, כלומר שיש להגביל בהם זמן שכלה לחיה שבשרה, יש לו ביעור, וכל שהוא סי' מאכל אדם או מאכל בהמה ומתקיים בארץ אין לו ביעור, שהרי אין שם הגבלת שיעור זמן להיות כלה לחיה שבשרה, הא למדת שכל שאינו מיוחד לשום מאכל אין בו שביעית וזהו כל שאין לו עיקר, כלומר שאין לו שום עקר שהרי אין לו פרי ואף עליו ולולבין שבו אין אדם מיוחד לאכילה אף לבהמה, שאע"פ שבקודם שהם רכות ראויות לבהמה מכל מקום אין אדם מיוחד לכך אלא שמניחים אותם להתקשות אין לו ביעור, ועל זה אמרו שהוסיפו לענין ביעור אצטרובלין וכו', שאף הן אין מתקיימות בארץ ויש בהם הגבלת ביעור זמן להיות כלות לחיה שבשרה וכן שיש להם אי זה עקר אם בפרי אם בדבר אחר שמיחדין ממנו למאכל אדם או למאכל בהמה מה שאין כן בתורניחא שאין שום דבר ממנו מיוחד לאכילה.

המשנה הששית, והכונה בה ככונת שלפניה לבאר הדברים שאסור למכור

(א) צ"ע הא בשביעית פ"ו מ"ה אמרו שלעלי האלה יש להם ביעור, וכשבת שם ב' רבינו אילני סרק' ולא הזכיר בהן 'עלין' אלא 'לולביהם' אינם בכלל שביעית' ור"ל ביעור והוא כמשנה הגיל. (ב) שם בשבת ב' רבינו יובסקמוס יחבאר בע"ה וא"י לאיות מקום נחכוון רבינו — בנדה סיב א' קצר רבינו מאור — ואולי יש מזה (משה שכ' רבינו 'בע"ה) סמך שרבינו ביאר סמ' שביעית כי שם רפ"ו עיקר מקום הלכה זו; ועמ"ש בחלה עמוד כ"ב הערת א', ומ"ש בני ג"י בספרו אור המאיר ע' ל"א הע' ה'. (ג) כ"פ רש"י בסוגיון י"ד א' ד"ה כל, ורבינו הוסיף על דבריו כדרכו בהביאו דברי הראשונים וז"ל. (ד) וכש"כ רבינו לעיל לפי פירושו "שאין זה כלל אצל הכל" א"כ יצאו גם תבואה וקטניות ואינו ק' מ"ש תוס' ד"ה תורניחא וגם בתוס' ר"ד על רש"י. (ה) פ"ב סי'. (ו) ברור כש"ש שחזר כאן במעות סופר משיכ' רבינו להלן "שלא מתורת מנהג שביעית" ותחת "ולא" צ"ל "אלא" וכמו שמתרץ רבינו להלן. (ז) שבת ג' ב'. (ח) כ"פ רש"י נדה סיב א' ד"ה עיקר ועי' רש"י שבת צ' א'. (ט) ג' שצ"ל "בארץ". (י) עי' עירובין כ"ה ב'; וצ"ב. (יא) ובנדה סיב א' ד"ה כל [עודנו בכ"י] ב' רבינו "אלא עיקר הפירוש שאף בעוד שהוא חי ומחובר בארץ יש לו שרש טמון בארץ שסמנו הוא חי וגדל". (יב) ג' דצ"ל "לשניהם" ור"ל לפי ב' הפירושים האחרונים. (יג) עי' ראש השנה כ"ג א'. (יד) הראב"ד. (טו) שביעית פ"ו מ"א. (טז) שם מ"ב וכנ"י שכתובים.

להם לעולם, מקום שנהגו למכור בהמה דקה לגוים, פירוש נהגו למכור מפני שאין חוששין לרביעה, ונהגו שלא למכור מחשש רביעה, שהרי בני נח מצווים עליה מדתוכב והיו לבשר אחד, והרי יש כאן לפני עור וכו', ובגמרא הקשו אם מחשש רביעה היאך תלאוה במנהג והלא מהם אמרו אין מעמידין בהמה בפונדקאות של גוים מפני שחשודים על הרביעה, ואין הדבר תלוי במנהג, ותירוצי בה גוי חס על בהמתו שלא תעקר, כלומר שאיסור ההעמדה ודאי אינו תלוי במנהג שמאחר שאין ההכמה שלו ודאי חשוד הוא ברביעה אבל למכרה מכיון שהיא שלו אינו חשוד דגוי חס על בהמתו שלא תעקר, ויש מפרשים ד בה ומאחר שכן הדבר תלוי במנהג דאע"ג דלא חשוד אדיליה מכל מקום היכא דנהוג לאחמורי מחשש שמא יצרו חוקפו שלא לחוס אף בשלז נהוג והיינו מתניתין ומכל מקום יש מפרשים שגוי חס וכו' וודאי כל שמחשש רביעה אין לחוש כלל ומתניתין הכי מפרשי לה מקום שנהגו למכור ואין נמנעים מחשש מכירת בהמה גסה, מוכרין, דבהמה גסה ודאי אסור כמו שנבאר בסמוך, ומקום שנהגו שלא למכור מגזרת בהמה גסה, וסברי דכולה חדא גזרה היא ואין בה גזרה לגזרה, אסור, ובתלמוד המערב שנינו מקום שנהגו שלא למכור וכו', למה שמוציאה מידי גזה, הגע עצמך שהיא עז, מוציאה מידי בכורה, הגע עצמך שהוא זכר, מוציאה מסחנות, ומתוך כך יש מפרשים במשנתנו מקום שנהגו שלא למכור, ומצד מה שמוציאן מידי מצות אלו, אסור, ואע"פ שהקשו עליו שם מעתה חטים לא ימכור שמוציאן מידי חלה, יין ושמן לא ימכור שמוציאן מידי ברכה, ולא השיבו בה, מכל מקום יש לומר שהללו חיי נפש ואי אפשר בלא הם ולא נתפשט בהם מנהג, ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה, ואע"פ שאין כאן חשש רביעה אחר שהיא שלו כמו שבארנו מכל מקום יש בגסה חשש אחר והוא שקושה בה מלאכה בשבת כגון חרישה או הוצאת משא ודומיהן ממלאכות שהיבין עליהן מן התורה, ולא משום לפני עור, שהרי אין בני נח מצווין על השבת, אלא שמא אם אנו מתירין המכירה יבא להתיר את השאלה ואת השכירות ונמצא מחסר בשלזנו בשבת, שאין שאלה ושכירות קונין לענין איסור עד שנאמר שקנאן הגוי בכך ובשלזו הוא מחסר, שאין אלו קונין אלא לדינו ממונות יא להשתמש בהם כל ימי שאלה ושכירות אבל להפקיע שם בעלים מעליהם לענין איסור לא, וכן נסיוני כלומר שמוסרה לו לנסיון ערב שבת ומניח עליה משוי וישראל גוערה כדי לזרזה וזהו כלל מחמת קולו והוה ליה איהו מחסר כמו שיתבאר

(א) רש"י בסוגיין לא כ' מעם על מנהג שלא למכור ובפסחים ג"ג א' כ' המעם משום בהמה גסה, ע' מה שמישב הכהנה"ג וי"ד קניא ק"י הש"ך שם סק"ט, אבל על רבינו אין תירוצו עולה שהרי רבינו בפסחים שם מפרש ברש"י שם, (ב) בראשית כ' כ"ד, (ג) לקמן פ"ו א', (ד) ע' רישב"א פ"ו א' ד"ה ורבי שם, שלא רצו לסמוך על חוקה זו דנכרי חס, (ה) וא"כ גם אחר שהר"ב רב ס"ל דחוששין לרביעה ולפ"ז רש"י וכן רבינו פירשו משנתנו לביע וגם לפי הסקנא ומיושב קושיה המהריב"ל (ע' לחם פתרים), ובעבודת עבודה הקשה וחי' במשיב רבינו, ודע שגם לפי מעם הר"ן שגזרו מכירה אסור ייתור ניתא פירש"י, (ו) רש"י פ"ו כן את המשנה בפסחים ג"ג א' (וע' ש"ך וי"ד קניא סק"ט), ולפי זה עולה יפה מה שהמשנה סדרה אין מוכרין כפיפא כדי להסמיכו לבהמה גסה כמובן, (ז) בפירקין פ"ו ו' א', (ח) כדאי' לקמן פ"ו א', (ט) ולא אמרו בגמ' ממעם רביעה שאינה וודאית כי כעשיית מלאכה, (י) לא זכיתי להבין מדוע נקט 'מחמר' ולא כל מלאכה כמשיב לעיל חל"ש' וכו', (יא) ע' רש"י ד"ה שאלה, (יב) לפי פירוש רבינו שהישראל רוצה ומתכוון שתלך ברור שלא ה' לפניו מ"ש בגמ' שלנו 'וניחא לי' דתויל' כמובן; ולפי גירסתנו ויל' 'ושמעה לי' לקלי' כשהישראל מדבר עם הגוי וא"כ הו"ל דבר שאין מתכוון ופסיק רישא ולכן אמרו 'וניחא לי' דתויל', ע' שבת ק"ג א' בתוס' ד"ה לא בשם הערוך.

בגמרא א, עגלים וסייחים, אע"פ שאין ראויים למלאכה אסור למכרם מפני שראויין לאחר זמן ב, שלימים ושבורים, אע"פ שאין ראויים למלאכה כשהם שבורים כגון שנשברה במקום ששבירתם מונעתם ממלאכה אסור למכרה מגזרת חשש הרואים שיאמרו שלמה נמכרה ג, או מחשש שמא יבא למכור שלמה מפני שמכל מקום הוא משהא אותם לגדל ולדות ומתוך השהותו יש בו חשש רואים. ור' יהודה מתיר בשבורה, שהוא סובר שאינה יכולה לקבל זכר ואינה משהא אותה כלל, ואין הלכה כר' יהודה, ושבורה זוי פירושה בשאין בה טרפות, ומה שאמר עליה שאינה יכולה להתרפאות ולחיות, פירושו להכריא, ומכל מקום בשבורה שיש בה טרפות הואיל וטרפה אינה יולדת נראה שסותר, ודוקא בטרפות שבורה אבל בשאר טרפיות שאין מונעין ממלאכה אסור, כן בתירא מתיר בסוס, מפני שסתמו לרכיבה שאין בה חיוב תורה אף לעצמו מצד משא הבהמה שמחמת הרוכב שהרי חי נושא את עצמו ואין לגזור משום רכיבה עצמה ר"ל שהוא רוכב בשבת כבהמתו של ישראל שהרכיבה אינה מלאכה כלל, וכן הלכה.

זהו ביאור המשנה וכולה על הצד שביארנוה הלכה היא, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא להשליט ביאור ענינים אלו עם שאר דברים שנתגלגלו שם אלו הם.

[דף ט"ו א'] **זה** שהתרנו מכירת בהמה דקה במקומות שנהגו כן לא נאמר כן אלא במכירה מכיון שהבהמה נעשית שלהם יש מקומות שאין חשודים עליה מפני שהגוי חס על בהמתו שלא תעקר שהרכיבה עושה אותה עקרה, ואע"פ כן יש מקומות שנהגו בה באיסור מחשש מעוט בני אדם שאין נמנעין מצד חסות בהמתם, או שמא טעם משנתנו לא מחשש רביעה אלא מחמת צדדים אחרים כמו שפירשנו במשנה, אבל בהמה שלנו אין מעמידין אותה בפונדקאות שלהם בשום מקום שכלם חשודים על הרביעה כבהמה שאינה שלהם, ואין כאן מנהג, ולא סוף דברי שלא להעמיד בהמה נקבה אצל זכרים גוים אלא אף לא זכרים אצל זכרים שרגילים הם אף ברביעת הזכרים, וכן אף לא נקבות אצל נקבות שהגוים מצויים אצל נשי ריעיהם פעמים שאינו מוצאה רובעה, ואין מוסרין בהמה לרועה שלהם מחשש רביעה, וכן אין מוסרין להם תינוק ללמדו ספר או אומנות מפני שחשודים על הזכר.

כבר ביארנו ששאלה ולשכירות אינם קונים לענין איסור מעתה אסור לישראל להשאיל ולהשכיר בהמתו לגוי לצורך השבת, ואף במקומות שאין חשודים על הרביעה, ואפילו ביום ראשון של שבוע הואיל, ושכרה או שאלה ליומים הרבה עד שהשבת הבאה בתוך ימי השאלה או השכירות שהרי ישהה אותה הגוי בשבת ויעשה בה מלאכה, ואע"פ שאיסור לאו אין כאן אחר שאינה עושה במלאכתו של ישראל, מכל מקום

(א) מ"ו א'. (ב) כפי' רש"ם בתוס' לקמן מ"ו א' ד"ה אימור ולא כרש"י במשנתנו שפי' משום דאחי לאחלוף, ולענין כוונת רש"ם וגם רבינו שהרואים לאחר זמן יתשבו שאו מכרם, ע' לקמן מ"ו א' רש"י ד"ה שאינה ותוס' ד"ה אבל, ודע שלפי' רש"י במשנתנו מיושב קו' תוס' ד"ה שלימין כי שבורה קצת עוונתה ראויה למלאכה ולא רצו למסור שיעור שבורה ביד כח"א כי או מיתלפי בשלימה, אבל פרה בשור לא מיתלפי. (ג) בתוס' לקמן מ"ו א' ד"ה אבל. (ד) ר"ל שאסור למכרה. (ה) לקמן מ"ו א' ור"ל שאף בזה אסור רבנן. (ו) ע' לקמן מ"ו ב'. (ז) דברי רבינו חדשים הם לגמרי ורש"י ד"ה גורה כי להדיא שעובר בלאו דלא תעשה כל מלאכה וכו', והרמב"ם הלי' שבת פ"כ היא ובי' פ"ל (עיי"ש בהה"ם) שכל מלאכת בהמה הוי' ממחמר אין בה רק עשה אבל לחלק בין מלאכת ישראל לגוי לא מצינו בפוסקים, וסברת רבינו צ"ב רב, ועוד דבר חדש יוצא מדברי רבינו שבמלאכת ישראל עובר בלאו ועשה (וע' פמ"ג אות א' רמ"ו משבצות סק"ו) ובמס' שבת רפ"ד כתב רבינו להדיא ששביעת בהמה אין בו רק עשה חוץ ממחמר וכ"כ הפמ"ג שם.

עובר הוא על עשה דלמען ינוח, שורך וחמור^א, ומכל מקום בבהמות שמתכן לרכיבה מותר, לא נאמר אלא מחשש מלאכה והוצאת משא, ודוקא שלא יתן שם משוי אחריו הרוכב, הא מכל מקום האוכף^ב וכלי הרכיבה אינם בכלל משא אלא בכלל חכשים^ג, ועוד שהרי צורך אדם הם וכבר אמרו^ד הנושא את החי במטה פטור אף על הכמטה, שכרה סתם שלא הזכיר בה שבת ולא מנין ימים שיהא שבת נכלל בתוכם אלא שכירות סתם כל יום כדינר כל שנראה לו שאינו רוצה אותה לשבת מותר וכל שנראה לו שהוא רוצה אותה לשבת אסור, ויש מתירין^ה כל שאינו משכירה בערב שבת, ומפני שבמסכת שבת אמרו בבביתא^ו פרק י"ג שבה אין משכירין כלים לגוי בערב שבת, ברכיקי וכתמישי מותר, וודאי אליבא דבית שמאי איתניא דסובר אדם מצווה על שביתת כליו בשבת^ז ומינה לרבנן בבהמה, אלא שיש חולקין^ח לומר דבית שמאי סברי שאלה ושכירות קניא ואפילו הכי בערב שבת אסור דודאי לצורך שבת אנו לה ולכתחלה ראוי למנוע, ואין נראה כן, אלא שאפשר דכלים לבית שמאי חמירי כבהמה לרבנן.

אף הוצאת משא כל זמן שאינו מחמר אחריה אפי' שהולכת מעונה מאליה או על ידי גוי הורו מקצת מפרשים^ט שאין לישאל חיוב בכך, כל שגופה מלאכה כגון חרישה מצווה על שביתתה אף על ידי אחרים כל שאין גופה מלאכה כגון הוצאת משא אין מצווה על שביתתה אלא על ידי עצמו, וזהו שאמרו ושמעה ליה לקליה, כלומר שאם הלכה מחמת הגוי פטור, ואין זה כלום, לא אמרו ושמעה ליה לקליה אלא להחמיר לומר שזהו מחמר וכל שאינה הולכת מחמת קולו אינו מחמר שהוא כלאו כמו שביארנו כאחרון של שבת^י אף בבהמת אחרים אבל עשה של שביתה מכל מקום אינו נפקע.

מכיון שהשאלה והשכירות אסורין גזרו אף על הבכירה משום שאלה ושכירות ועוד אסרוה ממעם אחר שפעמים שמוכרה לו ערב שבת סמוך לחשכה ואומר לו הגוי תנה לי לנסיון ונותן עליה משוי והישראל גוערה^{יא} והולכת מעונה מחמת קולו ונמצא מחמר כמו שבארנו^{יב} ומכל מקום רכיבת הגוי אינה נקראת משוי שהחי נושא את עצמו, **זה** שבארנו בנסינוי^{יג} יש מפרשים שהוא תובעה לנסיון עד לא נעשית המכירה יד וגורסין בה ונמצא מחמר אחר בהמתו, וקשה להם^{יד} אם כן אף בשלא תהא שם הששא

(א) שבות כיג י"ב. (ב) באוכף העשוי לרכיבה ולא בסתם אוכף ע' שבת יג א' ובדברי רבינו שם, ומ"ש ב"י א"ח שיה דנתינת אוכף נראה כאלו רוצה להטעינו משאוי, היינו בסתם אוכף. (ג) שבת צ"ד א'. (ד) בעל המאור בשם איכא מאן דאמר. (ה) ר"ל לתוספתא; לפעמים קורא רבינו לתוספתא בבביתא, ע"ש כהקדמתי לבית הבחירה לקידושין ואכמ"ל. (ו) ואצלנו הוא פרק י"ד ה"א אבל עיין במ' תוספות ראשונים שגם לפני הרשב"א ור"א זכות ה' פרק י"ד שלפנינו פרק י"ב, וע"ש בתיר שם ט"ז י"ז שהמאירי בחי' לביצה כ"ה א' קרא ט"ז למה שאצלנו פ"ה, אבל ינעתה הרבה מאד ולא מצאתי פתרון מדוע מביא רבינו דין תוספתא הלא ד"ז הוא ג"כ בגמ' שבת י"ט א' וגם בעל המאור מביאו מנ"ס שם ולא הזכיר תוספתא וצ"ע. (ז) כדאי' שבת י"ה א'. (ח) הרמב"ן במלחמות בסוגיון. (ט) א"י למי הכוונה, וע' פני יהושע ר"פ כמה מוטנין שהוצאת משא בבהמה אינה רק מדרבנן וע' תוס' בסוגיון ד"ה ושמעה (והפ"י לא ציין עליו) וי"ל שע"י ישראל חייב גם משום שביתת בהמתו וי"ל; אחר זה בא לידי ספר תוס' רי"ד וראיתי בהה"ת שר"ל גם כן כפניו ואח"כ דחאו עיי"ש. (י) במשנת ראשונה. (יא) ע"ש לעיל במשנה. (יב) לעיל במשנה. (יג) בדבור שלפני זה. (יד) לענין גם תוס' ד"ה ושמעה וכן כל הראשונים שהקשו תיפוק ל"י משום שביתת בהמתו ע"כ מפרשים ד"ז כרבינו. (טו) הוא בעין קו' תוס' ד"ה ושמעה.

זו נחוש שמא לא יערב קציו המקח ונמצא שהוציא משא בבהמתו ועבר על עשה דלמען ינוח*, וזו אינה קושיא דהאי דמחמר עדיפא ליה חדא דלאו חסיר ועוד דהויא ליה עברה בגופו^ג, ומכל מקום קשה לפרש היאך הוא סוכרה בכדי שתגמר המכירה בשבת, ואפשר שהוא מנסה אותה עכשיו ומשהה את המכירה עד לאחר השבת, ומכל מקום אנו רגילין לפרשה בשכר נגמרה המכירה והגוי בא לבדוק במקחו והישראל גומרה כדי לזרזה ולהשכיחה אצל הקונה, ואין גורסין והוה ליה מחמר אחר בהמתו, שהמחמר אף בבהמת אחרים חייב כמו שהתבאר באחרון של שבת^ד, וכמו^ה שאמרו גם כן לטמא בההוא דזכין אידא דספסירא משום נסיוני ליכא דלא ידעה לקליה דתחיל מחסתיה, אלמא דאי אזלא מחסתיה הוה ליה מחמר אפי' שאינה שלו, וכן אין גורסין תא נסיה ניהלאי אלא אנסייה ניהלאי, ובתלמוד המערבי יוצא ידי שחיהן ופירשו פעמים שמוכרה לנסיון ומחזירה לאחר שלשה ימים ונמצא עובד בבהמתו של ישראל, כלומר שהרי נתבטלה המכירה למפרע, אלא שקשה לפרש מה שנאמר במסוך בסוגיא זו שמוחר לו למכרה על ידי סרסור והוא הנקרא בסוגיא זו ספסירא לדעתנו^ו מפני שחשש נסיון אין כאן שהרי אינה יודעת קולו וכן חשש שאלה ושכירות אין כאן שאין דרכו של סרסור להשאיל ולהשכיר אדרבה נזהר הוא מזה שלא לפרסם את הסום, ואם כדברי תלמוד המערב נחוש לחזרה, ושמא אין דרכו של סרסור למכור בתנאי חזרה.

יש מפרשים^ז בספסירא הנזכר כאן דרך אחרת והוא ישראל שקונה בהמות הרבה כדי לחזור ולמכרן להרוות והוא רגיל למכרם מיד, ואומר על זה שטותר לו למכור בהמתו לגוי חשש נסיון אין כאן שאף זו אינה יודעת קולו חשש שאלה ושכירות אין כאן שהוא עשוי למכרן לשעתו.

כל שיש לו תלות במכירה זו שהיא לשחיטה ולא למלאכה כגון שהיא בהמה טהורה ואדם העשוי ליקח לשחיטה ולחרישה תולין בשחיטה, ומקצת גאונים^ח פרשו שאין תולין כן אלא באדם שהדבר מוכיח בו שכן כגון שהוא טבח או שעושה משהה לבנו, ואין נראה כן, שאלו כן לא היה לו להשטט שלא להזכירה, אלא כל שיש לו תלות תולין אפי' שאין הכף סכרעת, ומשנתנו שאסרה בעגלים, מפני שסתמן רוצה הוא בקיומן כדי שיגדלו. הא בגדול תולין ומותר, ולרביקה לא חיישינן, שהרי גוי חס על בהמתו שלא תעקק, ואפי' דאי לשחיטה בעי לה ליכא למיסר שלא תעקק^ט, אף זה מכחישה יא

(א) שמות כ"ג י"ב. (ב) כן כתב בס' התרומה ס' קליט לתרין הקו' שהקשו גם תוספות דבור המתחיל ושמעה. (ג) גם תרין בסוגיין ס"ל כן וכ' "ואפי' דבכולי תלמודא אמרינן מחמר אחר בהמתו, מילתא דשכיחא נקטינן". (ד) במשנה ראשונה. (ה) ראי' זו לא כתבה הר"ן. (ו) בפירקין ה"ו א'. (ז) כ"ס גם רש"י ד"ה אידא ומיש רש"י כד"ה ועוד "לקחה", פשוט שר"ל לקחה אליו ולא שקנה. (ח) הריף שבי יציון דלדעתיה הוא מוכיח ופירשו הפרישה יו"ד קנ"א שר"ל שקונה כדי לחזור ולמכרו, והרא"ש בסוגיין כ' להדיא כמשיב רבינו אבל לא להרא"ש נתבאר רבינו כי הרא"ש ו"ל כ' ספרו למסכתין אחר שנת ע"ג ורבינו בשנת ג' (ע' לעיל ט' ב'). (ט) הראשונים ו"ל כי כשם הרמב"ן וביה בחידושו. (י) פשוט שכן הקשו בתוס' ד"ה אימור, והגאון בעל עבודת עבודה ו"ל לא הכין כן והאריך בפלפול ודבריו אין להם מקום כלל עיי' יש. (יא) כדאי' להלן כ"ב ב', וז' מדברי רבינו שגם נקבה מכחשת עי' עכ"פ מה שהקשה בלחם סתרים וגם בעבודת עבודה לקמן פ"ו א' סדוע לא מקשי תוס' על ר"י שמתיר בשבירה הלא ר"י ס"ל ששבירה אינה יולדת (ע' לקמן פ"ו א') איכ לא חס עלי' ורובעה, ועמדו בקושיא, לקים דתם עלי' שלא יכחישה, אבל גוף דברי רבינו קשה להולאם (כי לשחיטה זכנה ע"כ ר"ל לשחוט מיד כי אם ישהנה יאסר משום הרואים כמו בעגלים וזה הכחשה שייך אם ירבענה וכן קצר לפני השחיטה (ותוס' ת"י באופן אחר) וצ"ב.

חוא בכך ומקפיד עליה, שהרי בזו שאמרו * אין מעמידין בהמה בפונדקאות של גוים אמרו אף זכרים אצל זכרים ומחשש רביעה ודכותה אמרינן * ענה דבמכירה מותר משום חסות, שההכחשה עקירה היא, ושור של פטם^ב אף למי שסתמו שהוא לוקח לתרישה יש מתירין, וכן נראה עיקר, שסתמו ודאי לשחיטה, שהרי עכשו אינו ראוי למלאכה, ואע"פ שהעידו בגמרא^ג דכי מכחיש עבד על חד חרין, מכל מקום אין אדם עשוי ליקח על דעת להפחיתו ולהכחישו, ומגדולי המחברים חולקים בדבר לאסור בכלם אלא אם כן סתנה לשחיטה ושישחוט אותה בפניו, ואין הדברים נראין.

[דף ס"ו ב'] **כשם** שאסור למכור לגוי כך אסור למכור לישראל החשוד למכור לגוי שהרי יש כאן נתינת מכשול, ואין לומר^ה אלפני מפקדינן אלפני דלפני לא מפקדינן, שהרי הוא עצמו גורם להיות מוכרה לגוי ולהשאילה ולהשכירה ועובר על למען ינוח^ו, וכן שחזר החשש להיות ישראל^ז שני עובר על לפני, ואין לתלות שמה ימכרנה לישראל שהגוים מצויים לקנות בהמות אלו הרבה וישראל אין רגילין בכך ואין תולין סמצוי לשאינו מצוי.

זמנים הללו אין בהם חשש רביעה ומכל מקום כל שנאסר מחשש מלאכה שבת במקומו עומד ואין לחלק בזה בין עובדי האלילים לשאר האמות שהרי לענין שמירת שבת מיהא אין לומר כן, ואע"פ כן אין נוהרין בזמן הזה משאלה ושכירות ואין צריך לומר ממכירה, ואין למנהג על מה לסמוך, אלא שקצת חכמי צרפת מוסיפין בה דברים דרך עצה מהם מי שאמר^ח שיפקירנה ערב שבת כדרך שאמרו כמסכת שבת^ט כנגית כו^י וקדרה לדעת המחייב בשביתת כלים ובהפקר המספיק על הדרך שיתבאר בדין ההפקר כמסכת נדרים^י פרק אין בין המדר וכמו שבארנו בשני של מציעא^{יא}, ומהם מי שאמר^{יב} שיתנה ויאמר על מנת שלא תעשה בה מלאכה בשבת ואחר כך מה שירצה יעשה, ויש חולקין בכלם אלא שאף הם מניחין מקום מתורת הנח להם לבני ישראל וכו', ומכל מקום לרכיבה מותר ובלבד שלא יהא שם מעינת משא, ואף בטעינת משא מותר לדעת קצת מפרשים כמו שהזכרנו למעלה^{יג}, וכן ביציאה חוץ לשלש פרסאות, שאין תחומין לבהמה^{יד} שכל הלוך שבבהמה אין בו מלאכה, ומכאן החירו קצת מפרשים יז בכל אלו בבהמה שסתמה לרכיבה, וכן יש מתירין אף לגוף מלאכה בחול ובלבד שלא ישכור לימים אלא לשבוע או חדש ועל ידי הבלעה, ואין זה כלום, שלא הוזכרה הבלעה אלא במקום שאין שם גוף מלאכה ולענין התר נמילת השכר בדבר שאינו גוף מלאכה מצד עצמו של דבר כגון שכר למוד ושכר שמור כמו שהתבאר בפרק אין בין המודר יח אבל להתיר גוף מלאכה לא, ועיקר הדברים שכל שבמכירה מותר לגמרי מטעם דמגנו

(א) לקמן כ"ב ב'. (ב) שהיא בעיא דלא איפשטא לקמן ס"ו א'. (ג) לקמן ס"ו א.
(ד) הרמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ד. (ה) כ"ה ות"י גם תוס' ד"ה לעובר. (ו) כדא"ל לעיל י"ד א'.
(ז) שמות כ"ג י"ב. (ח) עמ"ש רבינו לעיל י"ד א' ד"ה היה. (ט) הרא"ש בנדרים מ"ה א' כ"ב
בשם ר"ש והמור או"ח רמ"ו כ"ב בשם סמ"ק, ועיי"ש בב"י ש"כ שבהגמ"י פ"ו [מהל' שבת] כ"ב
וברמב"ם [ברל"ן תר"ם] לא נמצא בהגמ"י. (י) י"ח ב'. (יא) צ"ל ינ"ר. (יב) מ"ה א' ושם
כ' רבינו ישאף בינו לבין עצמו הוי הפקר וא"כ צ"כ מ"ש כאן יובהקד הפסקי. (יג) ל"א ב'.
(יד) ככ"ו או"ח מס' רמ"ו כ' שכי"כ הכל בו בשם רבינו פרץ. (טו) מ"ו א' ד"ה אף. (טז) כ"ב
רבינו גם בשבת נ"ג ב' ד"ה מי, וע' כ"ו או"ח מס' ש"ה בשם הכל בו שלא ס"ל כן, וע' במג"א שם,
ומדברי רבינו גלמוד שאף אם תחומין טה"ת בבהמה מותר ואכמ"ל. (יז) הרמב"ם הל' שבת פ"ב
ה"ד וכן בכל הראשונים ו"ל. (יח) נדרים ל"ז א'.

על"ן כדאיתא לקמן, כדאי הוא טעם זה לבטל מפניו מה שאין בו גוף איסור אלא מחמת גזרה^ג וכל שאנו נעזרים בהם במה שלוקחים ממנו הוא בכלל זה, ושאלה ושכירות עיקר הדברים להקנותה להם או להפקירה או להתנות עמהם שלא לעשות מלאכה בשבת ואחר כך יעשה בה מה שירצה, וכל שכן במקום שיש לתלות שאינו רוצה אותה אלא לרכיבה ושלא בשום משא שתולין בה כשם שתולין לשחיטה^ד בבהמה תראויה לכן.

כותיים לא נחשדו על הרביעה ומתוך כך מעמידין בהם בפונדקאותיהם אף נקבות אצל זכרים, ומוסרין בהם לרועה שלהם, ומוסרין להם תינוק ללמדו ספר או אומנות, וכן לא נחשדו על שפיכות דמים והילכך מתיחדין עמהם ומתולין עמהם בדרך, אבל גוים שבאותו זמן ודומיהם מאותם עובדי האלילים שנשאר בקצוות אין מוסרין להם תינוק ללמדו או זה חכמה או אי זו אומנות מחשש רביעה או מחשש שמא ימחו למינות, וכשם שביארנו עליהם שהם חשודים על הרביעה כך הם חשודים על שפיכות דמים והילכך אין מתיחדין עמהם ואין מתולין עמהם בדרך, וכן אין מוכרין להם מטעם זה לא זיון ולא כלי זיון, ואין משחיוץ להם את הזיון, וכך אין מוכרין להם לא סכין ולא כבלים^ה ולא שלשלאות של ברזל, שכל אלו מאחר שאינם בעלי שום דת בעולם ואינם נכנעים תחת יראת אלהות אלא שמקטירים לצבא השמים ועובדים את האלילים אין נזהרין משום עבירה וחרי הם מזיקים בהם, ואפילו חתכת ברזל אם הוא ברזל הירוע שקושיין ממנו חרבות והוא הקרוי כאן^ו פרזא הינדואה, אין מוכרין אותו להם, וכשם שאסור למכור לגוי כך אסור למכור לסמים ישראל, אע"פ שאינו לסמים גמור אלא שהוא מו"ק וכשהניזק מתרים כנגדו הוא עשוי להרגו כדי להציל את עצמו, וכן אסור למכור לכותי שמא יחזור וימכרם לגוי, והוא הדין לישראל החשוד למכור לגוי, אבל מוכרין להם תריסין שאינם עשויים אלא להצלת עצמם ולא להרוג בהם, ובימי רבותינו התירו למכור כל אלו לפרסיים מפני שהיו שריוס בתוכם ומנינים עליהם, וכל שאדם חוסה בצלו ראוי לערו כפי האפשר, ואף אנו באלו וכיוצא בהם ובכל הדברים אנו מתירין לעצמנו מאותו הטעם אף בקצוות שהעבודת אלילים נשארה לשם, מפני שכל מלאכת ישראל נעשית על ידם, וכל שאנו נעזרים בהם כאותם הדברים שאנו מוכרין להם מותר כמו שכתבנו בהיתר מכירת בהמה גסה למעלה, יג אלא שיש חולקין יי בבהמה שיש בה חשש מלאכת שבת, אלא שבדאי ראוי הוא טעם זה לבטל מכחו כל שלא נאסר אלא מצד גזרה כמו שכתבנו למעלה. יג

(א) היתר זה כ' בעל המאור בסוגיין וע' רבינו ברבור שאתיו. (ב) ט"ז א'. (ג) בזה מיושב קשיית הרמב"ן במלחמות על בעל המאור. (ד) כמשיב רבינו לעיל ט"ז א' ד"ה כל. (ה) בגמ' שלנו הסדר: רועה ומיחדין עמהם ומוסרין תינוק אבל בתוספתא פ"ג היא הסדר כמשיב רבינו. (ו) ומתולין וכו' ל"י בגמ' שלנו. (ז) גם רש"י ד"ה ואין כ' טעם זה ואינני יודע מדוע לא שייך טעמות גם בכותים וצ"ב, ודע שהרמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ב ה"ה כ' רק טעם הראשון. (ח) בגמ' שלנו "סדן" אבל גם הרמב"ם הל' רוצה פ"ב ה"ב וגם בריף בסוגיין כ' "סכין". (ט) בגמ' שלנו נוסף "ולא קולרין" וכו' ברמב"ם שם. (י) ברמב"ם (ברלין תרס"ט) הל' רוצה פ"ב ה"ב כתב "ולא שלשלאות של ברזל הינדואה" וברור שזה נוסח מוטעה כי בשלשלאות לא הוכירו בגמ' "הינדואה" וברדוס ווינציא הנוסח נכון "ולא שלשלאות של ברזל ולא עשיות של ברזל הינדואה". ובשו"ע יו"ד קנ"א ס"ה אסר עשיות מכל ברזל. (יא) לקמן ט"ז א'. (יב) ע' רש"י ד"ה ח"ג שמסיים "ומאכר זה את ממונו". (יג) ד"ה ומנים. (יד) הרמב"ן במלחמות שם.

ומה שאמרו כאן* בענין מקום שאמרו להשכיר יתבאר למטה במשנה אחרונה. **ישראל*** ששכר פרה מכהן אע"פ שמוזנותיה על ישראל אם יש לו כרשיני תרומה מאכילם לכהנת הכהן הואיל והיא של כהן. אע"פ שישראל נהנה ממנה, הרי היה הישראל יכול ליתן לאותו כהן והרי הכהן נהנה בכך הרבה מתוך שדומה לו שהאכילה בריוח אחר שהן של תרומה עד שהדבר כאלו נתנן לכהן זה ובשליחותו של כהן האכילתם לכהנתו. ומכל מקום דבר הראוי למאכל אדם אמור אף לכהן עצמו ליתנה לכהנתו כמו שאמרו בספרי ילדי ביתו הם יאכלו בלחמו. אבל בהכתו לא, אבל כהן ששכר כהמה מישראל אין מאכילה כרשיני תרומה מפני שאינה קנין כספו. ויש למעון על שמועה זו קצת דברים וכבר כתבנום בשביעי של יבמות.²

כשם שאמור לעבוד את הארץ בשביעית כך אמור לחזק ידי ישראל החשוד לעבוד אותה ומתוך כך אמרו למכור להם בשביעית כלים המיוחדים לעבודת קרקע כגון מחרישה וכל כלי הקול והמורה והדקר והוא כלי העשוי לחפירת הארץ. אבל משאילין להם נפה וכברה מפני דרכי שלום כמו שהתבאר במסכת גיטין.³ שכל שאין בו אלא חשמיש מועט יש במניעתו צד איבה ומותר ואע"פ שאין שם כמה לתלות, ומכל מקום כל כלי העשוי למלאכה שאינה אמורה בשביעית אע"פ שאפשר להשתמש בו למלאכה האמורה בשביעית כל שבמסכתם מיהא תולין לקולא, אבל לשאינו חשוד אף העשוי למלאכה האמורה בשביעית מוכרין, שאפשר שקנאן לעשות מלאכה לאחר שביעית, ומותר למכור אף לחשוד פרה החורשת שאפשר שלשחיטה קנאה ואין כאן סוכית, וכן מוכר לו שדהו אפילו נירה ומוכנת לזריעה שאפשר לו להכירה שאין שום אדם נמנע מלקיחת קרקע אע"פ שאין משתמש בו אלא לשנה האחרת.

זה שכתבנו בהתר השאלת נפה וכברה שהוא משום איבה, יש מפרשים⁴ אף באלו מפני שאין מיוחדים לעבירה ויש לתלות בהם לקולא כגון נפה למנות בה מעות וכברה לכבד בה את החול וכן היא שנויה בתלמוד המערב שבמסכת שביעית,⁵ ולא יראה לי כן, שאם כן לא הוצרכו לבא עליה מפני דרכי שלום, אלא שלדעתו לא אמרוהו כן בתלמוד המערב אלא שלא להתיר אלא במסכתם, שמתוך שיש כאן איבה תולין בה אף על צד רחוק כגון אלו שהוזכרו, אבל מה שאין בו צד איבה אין תולין בו על צדדין רחוקים כאלו, שאם כן אף במחרישה ותברותיה יש לתלות בהם לקצת דברים רחוקים. אלא שכל שאין שם איבה אין תולין אלא בדברים המצויים, ולשון⁶ תלמוד המערב, מתניתין⁷ במסכתם אבל במפרש לא, ושאלו⁸ בה וסתמו לא כפירושם, כלומר והרי אלו כלים המיוחדים לכך הם, וחירץ שאני אוסר נפה למנות בה מעות כברה לכבד בה חול, כלומר ומאחר שיש שם איבה תולין אף בדברים שאין מצויים, ומכל

(א) לעיל ט"ו א'; וכבר כתבתי שריבנו שנה סדר הסוגיות משה שכנע' שלנו, ואולי ה' לפניו סדר אחר, וכן נראה מדאמר "כאן" ולא אמר "למעלה" כדרכו. (ב) תורת כהנים ויקרא כ"ב י"א צ"א בשוויים. (ג) ט"ו ב' ד"ה לפי. (ד) ג' דצ"ל "כליה". (ה) ט"א א'. (ו) בדבור שלפני זה. (ז) א"י למי מתכוון רבינו. (ח) פ"ה ה"ד ט"ו א'. (ט) מדרייך לכתוב "ולשון" שמשע שמשקום שלא כ' כן לא דיוק להעתיק לשון הירושלמי ממש ואין ללמוד ממנו שינוי נוסחא וכבר העירותי על זה בהקדמתי לבית הבחירה לקידושין. (י) בירושלמי שלנו וז"ה ברישביא ובתי הרמב"ן בסוגיין וגם ברישביא גיטין ס' א' י"ד ועירא בעי קומי ר' מנא מחניתא במסכת וכו' א"ל וסתמו ולפני רבינו לא ה' "בעי" וכו' (וכן ג' גם משה שכ' "ושאלו בה").

מקום בחמישי של גיטין* פרשנוה בשטה האחרת ויישכנו שם מה שהוצרכו לבא עליה מפני דרכי שלום.

[דף ט"ז א'] **המשנה** השביעית והכונה בה ככונת מה שלפניה, והוא שאמר אין מוכרים להם דברים ואריות, ופרשוה בגמרא בשאינן בני תרבות מפני שיוצא מהם נזק לרבים, ושטא הם לא יהיו נזהרים בכך, והוא הדין שאין מוכרין להם כל דבר שיהא בו נזק לרבים, ואין בונין עמהם בסלקי גדרום ואיצטדיא סרטיא ובימה, פירוש בסלקי הוא שם כללי לכל הבאים אחריו ופירשו מעלות, והענין הוא שהיו בונים בית מעלות מעלות והבית ככלדו קרוי בסלקי, ושמות המעלות גדרום אצטדיא סרטיא ובימה, והענין הוא שכשהיה הגדרן בא לפנייהם יושב בקרקע והוא ושכנגדו מספרים טענותיהם לשומר שהוא יושב במדרגה התחתונה הנקראת גדרום, והשומר מספרם לסופר שעליו במעלת אצטדיא וכותבן, ואחר שכתבן מוסרם לשופט שעליו במעלת סרטיא וגומר את הדין וגומר גמר דינו לפקיד שעליו במעלת בימה לקיים את גמר דינו, ומעם האיסור מפני שבשעה שנתפס ישראל בידם דנים אותו לשם שלא כדני ישראל, ואע"פ שאסרוי דינא דמלכותא דינא, יש מי שאוסר^ה שלא נאמר כן אלא לענין מסון, ועיקר הדברים^י שאף לענין מסון לא נאמר אלא בחק שהמלך קובע מאיליו לפי מה שרואה צורך השעה או דברים שהם עסקי מלכות כגון מסים ותשחורות ומכסים אבל מה שהם עושים מתורת נימוס הידוע להם בספריהם אין זה נקרא דינא דמלכותא, וכמו שאסרו בכבא קמא^א האי בר ישראל דידע סהדותא לגוי בישראל ומסחיד ליה בערכאות של גוי^ב משמתין ליה משום דאינהו מפקי מסונא אפוסא דחד מהדא ומפסידו מסון שלא כדן, אבל בונין עמהם בימוסאות, ופרשו בה גדולי הרבנים^ב כמות שמקטירין בהם או מקריבין בהם לעבודות זרות ר"ל לאלילים שלהם, מלשון^ג והשמדתי את במותיכם, שתרגמום בתלמוד המערב^א ית בימוסיוכון, וכן בדרשי^ג אסרו רואה היתה שרה את ישמעאל בונה בימוסאות לע"ז וצר חנכים ומקריבם עליהם, ומעם היתרן מפני שאין זה אלא תשמיש דתשמיש, וכן מרחצאות, אע"פ שהיה דרכם לכנות באחד מהחדרים שבו כיפה אחת להעמיד בה אליל אחד שכל הבאים לשם יהיו נודרין לה ונותנים, ומכל מקום כשיגיע לאותה כיפה אסור, וכן בכל בתים^ג של ע"ז מותר לכנות עמהם חוץ מגוף המקום

(א) ס"א א'. (ב) בפירונו לוי "סרטיא" וע' בסוף הדבור. (ג) ע' בגמרא ט"ז ב'. (ד) כבא קמא ק"ג א'. (ה) ע' ב"י חו"מ ש"ט. (ו) כן נ' גם מדברי הרמב"ם הל' גולה ואבדה פ"ה ה"א והלאה, ועמ"ש הש"ס בשם רבינו ב"ק ק"ג ב' ד"ה וכתב, וב"י חו"מ ש"ט ס"ד בשם מהרי"ק, ודברי רבינו הם ראו' לדבריו. (ז) ק"ג ב'. (ח) רש"י במשנה, ורבינו חוסין עליו; ולענין מ"ש ברש"י יבנין שאינו לצורך ע"ז אינו מרש"י ונתוסף ע"י מי שהוא כי זה פ"י רש"י כמשיב תוס' ט"ז ב' ד"ה בימוסאות, ולפי רש"י "שמקריבין עליו לע"ז" א"א לומר שאינו לצורך ע"ז כמובן. (ט) מכאן והלאה ל"י ברש"י אלא דברי רבינו הם. (י) ויקרא כ"ז ל'. (יא) א"י א"פ, והנה הלשון "תרגום" בתלמוד המערב^א ק"ק ולא מצאתי כיטוי זה לרבינו במק"א, ומצאתי בערוך ערך כסם: והשמדתי את במותיכם ת"י כמסיוכון [וכתרגום ונתן שלפניו אינו כן אבל כתרגום ונתן הוצ' גינזבורג כן הוא] ולכן אני משער שגם בפירו של רבינו ה"י כתוב ת"י וכתב קובצי המאורי תשב שר"ל תלמוד ירושלמי וכ' תלמוד המערב^א. (יב) בראשית רבה פ' נ"ג אות י"א. (יג) מסדור דברי רבינו למדתי ש"ס הרמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"א "אבל בונה וכו' הסרקלין או החצר שיש בה אותה הכיפה" מזה שהתירה הששנה בנין הסרחק למד כן, וכ"נ גם מהמשך לשון הרמב"ם ולכן תמוה לי מ"ש מ"ן בב"י ייד קס"ג "משום דמפרש וכו' בימסאות דהיינו סרקלין או חצר שבו אותה הכיפה" למה לנו לתלות דין זה במ"י "בימסאות" הלא ממרחצאות שכו' במשנה יוצא ברור מ"ש כמובן.

שמעמדין שם ע"ז. אין* עושין חכשיטין לע"ז ור' יהודה אומר בשכר מותר. שאין באלו עיקר ע"ז. וכן הלכה, וקרטלאות, ג' הוא כעין ארגו קטן יפה, מלשון אותכניהו בקרטלא ואגנוכ. וזהו נותנין אותו ביד הצלם לנוי וליתן בני אדם מעות לתוכו, וכוז מיהא אסור שלא להרחיב להם את הדרך, ובערוך ג' גורסין דימוסיות ופרשו בו מרחצאות של חמי טבריא. מלשון מה שאסרו בדרשי למחר אני פותח לכם דימוסיות ומרחצאות, ואם כן מרחצאות פירושו מקום הויעה או של חמי האור, וגדולי הרבנים פ' פרשו במשנה זו בסלקי טירא גבוהה שממנה מפילין את הנדון ומת. וגרדום הוא מקום שגומרין שם את הדין, ואצטרא מקום אצטרינות והוא שהיה להם דרך שחוק שור נגח ומסית בני אדם, ואין גורסין במשנתנו סרטיא, וככל מקום אפשר לפרשו בשטה זו רחוב קטן שלפני הגרדום ששם היו העדים עומדים עם שאר בני אדם הבאים לראות ולשמוע, ומפרשים בכיבה מקום העשוי להפיל ממנו את הנדון, ואני תבה שהרי בבסילקי פרשו כן. אלא שאפשר לפרש אף לשטה זו בבסילקי על הכית עצמו שהגרדום ששם ומפני שהיה מקום גבוה קורין לו כן, אלא שמא לשיטה זו אפשר לפרש בכיבה ששם היה עומד כרוז להשמיט נמר דינו של זה לעם.

זהו ביאור המשנה וכולה על הצד שביארנוה הלכה פסוקה היא. ודברים שנכנסו תחתיה בנמרא אלו הם.

מה שאסרנו במשנה במכירת דוכים ואריות כבר בארנו הטעם מפני שיוצא מהם נזק לרבים, אחר שכן דוקא בשאינם בני תרבות אבל ארי תרבות ודוב תרבות מותר למכרו, שהרי אין כאן נזק וחשש מלאכה אין בהם כשאר בהמה גסה, ששני אלו שבורים הם אצל מלאכה, ואף לדעת חכמים שאסרו בשכורה, כזו מפני שמרכיעין עליה ויוצרת ומשהו לה והרואה אותה כיד נוי למד הימנה למכור שלימה, אבל ארי אין לחוש לכך. וגדולי הרבנים י' הולקין לומר שלא נאסר אלא לדעת ר' יהודה, אין דבריהם נראין, אבל חיה גסה אחרת אין מוכרין להם לעולם טחשש מלאכה, ואע"פ שהיא כבהמה דקה לפרכוס י' ..... פשטה ידה והחזירה אם שחטה בסוכנת ולא די לה בפשטה ידה לבד אע"פ שלא החזירה כבהמה גסה כמו שהתבאר במסכת חולין, י' אע"פ כן אינה שוה לה במכירה ר"ל שאין מכירתה תלויה במנהג אלא אסור לעולם.

[דף ט"ז ב'] **וחיה** דקה שאינה בח מלאכה הרי היא כבהמה דקה ומקום שנהגו למכור מוכרין מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין, ומה שגורסין בקצת גמרות י' ואף במקום שמוכרין בהמה דקה חיה דקה אין מוכרין, גירסא משובשת היא, שהרי בעיקר הסוגיא היינו מחזרין שאף חיה גסה תהא כדקה להחיר משום דמלאכה בחיה לא שכיחא היאך בחסירין עכשו בחיה דקה יותר מבהמה דקה, אלא עיקר הגירסא ואף במקום שמוכרין בהמה דקה חיה גסה אין מוכרין, וכן גורסין בה גדולי הרבנים, וכן עיקר.

(א) ע' לקמן י"ט ב' בתוס' ד"ה הניע וגם בתנ"א שם שכל הפיסקא זו לא גרסינן לה במשנה וכן ל' בתוס' המשנה שבכתב יד ועיי"ש בר"ס אות י'. (ב) בספרינו י'אלעזר. (ג) בספרינו י'קטלאות. (ד) בבא מציעא מ"ב א', וכן ש' שלנו י'בקפוליתא. (ה) ערך דמוס הג' ו' תנחומא פ' חקת אות ד', ושם א' י'אני ב'ונה לכס'. (ו) רש"י. (ח) ברש"י שלפנינו י'לרן את הנפשות. (ט) ג"ל שצ"ל י'שהבימה. (י) עמ"ש רבינו לעיל במשנה ו'. (יא) רש"י ט"ז ב' ד"ה רב אשי. (יב) ג' שחטר י'שצריכה. (יג) ל"ז א'. (יד) כן גרים התוס' ר"ד מהרורא ב' וכן שני רש"י לא נראה לו והר"ס לא ציינו. (טו) רש"י בסוגיין ד"ה ה"ג ואמילו.

[דף י"ז א'] **אתנן** זונה אסור לעשות ממנו דבר אף לבדק הבית * אם נתן לה זהב באחננה אסור לעשות ממנו רקועי פחים בכל העזרה, ולא סוף דבר מה שהוא בא לנווי הבית אלא אף דברים הצנוקים כגון בית הכסא לכהן גדול * בלשכת פלהדרין באותם שבעת ימים שהיה פורש לשם מביתו קודם יום הכפורים אסור, ודוקא כגוף האתנן הא אם נמכר האתנן דמיו מותרים לכל דבר כמו שיתבאר במקומו.

אע"פ שבאיסור קריבה פרשה תורה * לא תקרבו לגלות ערוה, שהדבר מוכיח על קריבה שלא בכונת * גלוי ערוה שמוותרת, * מכל מקום צריך אדם להזהר על כל קריבה שבכולם, כך לאסורין לנויאר סחור סחור לכרמא לא תקרב.

לעולם אל יתיאש אדם מן התשובה אפילו נתישן בעברה ונידקן בעונות כל שהוא מפליג בתשובה ומת מתוכה קונה עולמו, ועל כיוצא בו אמרו חשב אנוש עד דכא, * עד דכדוכה של נפש, והוא שאמרו בכאן יש קונה עולמו בשעה אחת.

[דף י"ז ב'] **אע"פ** שכל מי שאינו מקיים את המצות נענש, העוסק בתורה ואינו מקיים נתיבותיה של תורה לגמול חסדים לבריות כפי יכולתו הוא נענש ביותר, מפני שהוא כיועד רצון קונו ופורקה מעליו * ודומה כמי שאין לו אלוה.

כל שהוא מסונה מלכת הצבור לאי זו גוביינא הן צדקה הן גוביינא אחרת צריך להזהר שלא יביא עצמו לירי חשד בכל צד שאפשר לו אע"פ שהוא נקי מיי יזהר לנקות עצמו מן הבריות, * ואם היה תלמיד חכם המפורסם בנאמנות אינו צריך לדרקק על עצמו כל כך מחשש הבריות, ומתוך כך אמרו לעולם לא יתן אדם מעותיו לתוך ארנקי של צדקה שבשעה שהוא רוצה ליטלן יחשדוהו הרואים שסמעות הצדקה הוא נוטל אלא אם כן הוא תלמיד חכם ומפורסם בנאמנות כר' חנינא בן חרדיון.

מעות הננכים לעניים לצורך פורים אין העני רשאי להוציאן אלא לסעודת פורים אלא אם כן היה מתנה עליהם במעמד אנשי העיר, והוא שאמרו במקום אחר * מגבת פורים לפורים, ובמציעא * פסקנה להחר אף שלא במעמד אנשי העיר והוא הנכון. [דף י"ח א'] **כל** תהונה את השם באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא, ואם להתלמד מותר בצנעא אבל בפרהסיא אסור, וענין הגית השם באותיותיו יתבאר במסכת סנהדרין * **כל** מי שיש בירו למחות על אי זה דבר ואינו מוחה הרי זה נתפש עליו מן השמים כאלו הוא עשאה.

צריך אדם להזהר שלא להרהר אחר מדותיו של מקום אלא יצדיק עליו את הדין בכל מה שיארע לו הן טוב הן מוטב ויפשפש במעשיו שאם יפשפש יפה בוראי הוא מוצא מכה על מה יארע לו כך.

(א) הרמב"ם הלי איסורי מזבח * * * אתנן וכו' מותרין לבדק הבית שהרי הן משתנין עכ"ל. (ב) בהנהיגו מהירעב"ץ הקשה מדוע לא נקט בגמ' בית הכסא שה' בהר הבית לבהנים דאיי במשנה א' דמס' תמיר והנהיג בצ"ע, ולענין לקיים הלא מחילות הפתוחות לחול לכניע לא קדשו עיי"ש במפרש. (ג) תמורה כ"ט ב'. (ד) ויקרא י"ח ו'. (ה) כשימט הרמב"ם ולא כרמב"ם ע' בית שמואל אהע"ז כ' סק"א. (ו) ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א ט' ב'. (ז) תהלים צ"ג ג'. (ח) ולא כפי' רש"י. (ט) כדאי' שקלים פ"ג ה"ב. (י) פי' חדש לגמרי; ובבבא בתרא י' ב' פי' גם רבינו [מפרו על כ"ב בינו בכת"י] כשאר כל הפוסקים ז"ל, שלא יתן אדם צדקה לקופה אא"כ מסוגת וכו' ואולי משום ששם הגי' בגמ' לא יתן אדם פרוטה לארנקי וכו' ובסוגיין אי' מעותיו פי' רבינו כן. (יא) כבא מציעא ע"ח ב'. (יב) עמוד שביט (מספרו של רבינו) ד"ה אף כ' רבינו שלא מצד היותו מכנין ומאמין בהוראתו.... אלא שהונה כתבו דרך המוניות * ופי' זה צ"ב הלא זה אי' לאסרו על רחבית, ומה תירצו להתלמד עבר, וע"כ כפי' ב' שכ' רבינו שם * מעמד המון ועמי הארץ.

[דף י"ח ב'] **הרבה** מעמדות היו לאותם עובדי האלילים שהיו עושים בימי אידיהם, מהם שכל הבא לשם היה מסתכן* ומהם בלא חשש סכנה וככלם אסור לילך לשם מפני שהוא מושב לצים, ופעמים שמותר לילך לאותו מעמד שיש שם סכנה אם הוא בטוח בעצמו שיושיבוהו במקום הבטוח^ב אם כונתו לשמים כגון שאם יראה שם ישראל קרוב לסכנה שיהא צוות להצילו או להעיד על עדות אשה להצילה, ובצד אחר אסור.

בזמן שעובדי אלילים אלה שהוכרנו הולכין לכבוש עיירות או ארצות ולכנות מצור אסור לישראל להתחשב עמהם בשעה שמחשבין את גייסותיהם, שמא מתוך שהם משלימין מנין הצורך להם מתאמצים אלו לילך ונמצאו הם גורמים לאכזר נפשות, וככל מקום אם לא התחשבו עמהם מותר לילך עמהם מפני ישוב מדינה, ר"ל שאם נמסרה העיר בידם יהא משתדל להציל ישראלים שבה.

הרבה צריך אדם להזהר שלא להיות מיושבי קרנות ובמושב לצים, ולא סוף דבר הישיבה אלא אף הלך בעמ, דרשו רבותינו אשרי האיש אשר לא הלך ג' וגו', וכי מאחר שלא הלך מהיכן עמד ומאחר שלא עמד מהיכן ישב, י אלא אם הלך סופו לעמוד עמד סופו לישב ישב סופו לדון ואם לץ עליו הכתוב אומד^ה ולצת לכרך חשא.

[דף י"ט א'] **אע"פ** שהתשובה מתקבלת בכל עת ובכל זמן כמו שבארנו למעלה, מכל מקום התשובה המעולה היא בעת הבחרות ובעת שכחותיו מוכנים לעבירה כמו שהיו בשעה שהיה עושה את העבירות^ו אלא שהוא שוכרם ומניחם ומחלישם בהכנתו, והוא שאמרו אשרי איש ירא את יי, אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש.

ראוי לאדם להיות רודף אחר המצות שלא מחמת השכר אלא מחשוקת השלמת רצון בוראו, והשכר בא מא"ל, והוא שאמרו במצותיו חפץ מאוד, ולא בשכר מצותיו.

לעולם לא יתחיל אדם לשנות שלא במקום שלכו חפץ, ולעולם יהא גורם תחלה ואח"כ יהא מעיין ומתחדד בסברא על מה ששנה, ולעולם אל יתיאש אדם מן הגרסא אפילו היה שכתן ואפילו לא למד כלל, כבר אמרו ינעתי ולא מצאתי אל תאמן. [דף י"ט ב'] **לעולם** ישליש אדם ימיו ורגעיו י שליש במקרא ושליש במשנה ושליש בתלמוד עד שיהא כלול בידעת כל הדברים.

ולעולם יהא נזהר בהוראה עד שיהא מניע לכך והוא שיהא בן ארבעים שנה, ואם לא היה בעיר גדול סכנו רשאי להורות אף בפחות מיכן אם מוצא עצמו ראוי לכך.

לעולם יחמיר אדם לעסוק בתורה שאין אדם זוכה לשלמות עד שיעסוק בתורה והוא שדרשו ז"ל נצור לשונך מרע^י שמא יאמר הואיל ונצאתי לשוני מרע אלך ואחגרה בשינה, תלמוד לומר סור מרע ועשה טוב, י ואין טוב אלא תורה שנאמר י כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו.

כבר ביארנו י שאם בנה עמהם והגיע למקום שמעמידין שם ע"ז אסור לבנותה,

(א) ברור שלפני רבינו ה' כניסת הבית יאין הולכין לאיצמדינין מפני שהן שופכי דמים
וב"כ בר"ס אות ו'. (ב) דקדק רבינו לכתוב "קרוב לסכנה" כי אם האחר בודאי סכנה מחויב להכניס עצמו לספק סכנה כמו שאמרו בירושלמי כי הסמיע בחו"מ תכין מק"ב ואבשיל. (ג) תהלים א' א'. (ד) ברור שרבינו לא גרים מ"ש בגמרא שלנו יומאחר שלא ישב היכן לץ וכן ל' בריף ורא"ש ע' ד"ס אות כ'. (ה) משלי מ' י"ב, ובגמ' שלנו גרים גם רישא דקרא. (ו) י"ז א' ד"ה לעולם. (ז) נדא"י יומא מ"ו ב'. (ח) תהלים קי"ב א'. (ט) מגילה ו' ב'. (י) בקידושין ל' א' לא ב' רבינו יורגעי". (יא) תהלים ל"ד י"ד ט"ו. (יב) משלי ד' ב'. (יג) לעיל במשנתנו.

מכל מקום אם עבר ובנה שכרו מותר, ולא סוף דבר במשמש ע"ז שהרי אין אסורין עד שיעבדו ר"ל עד שישתמשו בהם לע"ז, אלא אף בע"ז עצמה שמשנעשית נאסרה אע"פ שלא נעבדה עדין אם עשאה לגוי, * שכרו מותר מפני שאין שם ע"ז עליה עד מכוש אחרון וישנה לשכירות מתחלה ועד סוף ואין כאן דמי ע"ז אלא דמי הלוואה, ומכוש אחרון אין בו שוה פרוטה, שם תאמר ב' והרי גוף ע"ז אף בפחות משה פרוטה נאסרה שנאמר לא ידבק בידך מאומה מן החרם, פדשו רבותי דוקא במוכרה או הנהה מדמיה אבל בשכירות ונטילת שכר הטורח אין זו הנהה גמורה ולא נאסר אלא מתורת קנס' על שרוצה בקיומו ובפחות משה פרוטה לא גזרו, ולמדת שכל לענין הלכה ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, ומה שאמרו במציעאי פהק נשך אין שכירות משתלמת אלא בסוף, לענין פרעון נאכרה, שאין זמן הפרעון עד שנגמרה המלאכה, הא לענין קנייה מתחלה ועד סוף קנה ראשון ראשון.

המשנה השמינית. והכונה בה ככונת מה שלפניה, אין מוכרין להם במחומר לקרקע, פירוש אין צריך לומר שאין מוכרין להם גופו של קרקע מפני שצריכין אנו להזהר שלא נהא אנו גורמים להושיבם בקבע בינונינו בארץ ישראל כמו שנאסרה בחורה שלא להטעות המון העם באליהם, וכמו שיתבאר למטה, אלא אף פירות וחבואה ואילנות המחוברין לקרקע אין מוכרין להם, שמאחר שכל המחובר לקרקע כקרקע דמי גזרינן הא אטו הא, אבל מוכר הוא לו משיקצץ, שמכירת דברים החלושים אין בהם סבה לחניית קרקע, ובא ללמד שאף מכירה במחובר על מנת לקוץ אסור ודלא כר' יהודה וכדקאמר בחר הכי, ור' יהודה אומר מוכר הוא לו על מנת לקוץ, יד והלכה כר' מאיר, ואין מוכר לו אילן אלא קצוץ וכן קסה"ג אלא קצורה וכן שחת"ג אלא גזוזה, ויש חולקין יד לפסוק כר' יהודה ודוקא בשרעתו של ישראל עליה שלא להניחה לו שם, ודברים אלו כלם בארץ ישראל ובסוריא נאסרו ומטעם עבודת האלילים שהזכרנו, שאלו בחוצה לארץ הרי מכירת קרקע מותרת

(א) ע' לקמן ג"א א'. (ב) כ"ה גם תוס' ד"ה מכוש ות' באופן אחר. (ג) דברים י"ג י"ח. (ד) דבר חדש מאוד שלא נשמע בין הפוסקים ו"ל ויש לפלפל ולהאריך הרבה מאד בסברא זו ואכמ"ל. (ה) כ"ה ות' גם תוס' ד"ה אלמא. (ו) ס"ה א'. (ז) כ' א' ד"ה כבר. (ח) כ"כ הרמב"ם ה"ל ע"ז פ"י ה"ד ונ' שנלמד מקצה ושחת. (ט) גזרה זו לא נמצא בפוסקים ו"ל וצ"ב רב למה הוסיפה רבינו הלא כ' שהמחובר לקרקע כקרקע דמי, והנה הריב"א כ' רק הטעם משום דמי לקרקע וגם הרמב"ם שם כ' סתם משום חנייה, ולענין טעמו של רבינו הוא כיון שאמרו לקמן כ' ב' שאף קסה שפסיד אומר ר"ם למכור ואם כהריב"א קשה הלא ר"ם בעצמו ס"ל בסנהדרין ט"ו א' דכל דבר דשבהק לה מיכוש שלא כקרקע דמי ולכן פ"י רבינו מטעם הגזרה ולכן פסק רבינו להלן כ"ם דהלכה כ"ם בגזירותיו (ע' ריב"א). (י) במשנה שבכ"י "אכל מוכרין להם משקצץ". (יא) ע' רא"ש וריב"א. (יב) במשנה שבכ"י "מוכר לו אילן לקוץ". (יג) בגמ' שלנו לקמן כ' ב' הסדר: שחת קסה וברי"ף כג' רבינו, וע' רש"י. (יד) הרמב"ם ה"ל ע"ז פ"י ה"ד; וצ"ב למה כ' הרמב"ם גם "מוכר לו משיקוץ" הא פשיטא הוא ססה שב' אח"י "מוכר לו ע"ם לקוץ וקוצץ" ולגבי בהמה כתב בהל' שבת פ"ב ה"ד ששוחטה בפניו דבהמה חמיר שהוא ברשות הגוי ע' לקמן כ' ב', ודע שפרן בב"י יו"ד קנ"א ס"ל שגם הרי"ף פסק כ"י ותמחו עליו הדרישה וב"ה שטעות נודק לפניו שהרי הרי"ף כ' להדיא והלכה כ"ם "דסתם סתני כוותי", ולענין שלא לעשות למרן ו"ל מועה ו"ל דמ"ל כיון שהרי"ף כ"כ בסוף ברייתא דבהמה ששם שרק בבהמה פסק כ"ם (שיש בה סברא לחומרא) משא"כ באילן וכו' וב"ש "דסתם סתני כוותי" לא על משנתנו כוונתו דאין היא סתם למרי וכמשיב הרא"ש ושאר ראשונים אלא על סתם סתני דלעיל י"ד כ' יובב"ם אין מוכרין להם בהמה גסה.

כדאיתא בסוגיא דמתניתין * לדעת ר' יוסי שהלכה כמותו, ואם תפרשה אף בחוצה לארץ וכו' מאיר שאוסר בה מכירת קרקע. אין הלכה כן אלא בארץ ישראל, וכתוך כך נוח לנו לפרשה לדעת ר' יוסי שהלכה כמותו.

וזה ביאור הסנה ופסק שלה, ודברים שנאמרו עליה בגמרא אלו הם.

[דף כ' א'] **כבר** ידעת כמה החמירה תורה להרחיק עובדי האלילים מארצנו ומגבולנו ומבינותינו ובכמה מקומות האריכה להזהירנו להתרחק ממעשיהם מכאן אמרו לא תחנם, לא תתן להם חן, ר"ל לשבח ענינם ומעשיהם ואפילו יפי צורתם ותבניתם, וכן דרשו מכאן שלא נתן להם חנייה בקרקע, כדי שלא להתמיד ישיבתם בינותינו, וכן דרשו ממנו שלא ליתן להם מתנת חנם, שלא לגזול ר' למי שאנו חייבים לה ביותר כגון גר תושב והוא בן נח הגמור לקיים שבע מצות כמו שאמרה תורה לגר אשר בשעריך תחננה ואכלה או מכור לנכרי, ומכל מקום פרשו בתוספתא דוקא לגוי שאין מכירו או שהיה עובר ממקום למקום אבל אם היה שכנו או חברו מותר שהוא כמוכרן לו, הא כל שהוא מן האומות הגדורות בדרכי הדתות ושמדות באלהות אין ספק שאף בשאין מכירו מותר וראוי, וכבר אמרו שולח אדם ירך לנכרי.

אע"פ שאסור לספר בשבח חכניהם ויפי צורתם על הצד שביארנו ראה גוי מאותם שהזכרנו והוא נאה מותר לו לשבח על יפיו מי שעשאו באי זה לשון שירצה. כעין דבר זה אמרו בריות טובות ואילנות י טובות אומר ברוך ששכח לו בעולמו, מכל מקום בנקה אסור לאדם להסתכל בה שמא מתוך כך יבא להרהר בהרהורי עבירה, מכאן אמרו ונשמרת מכל דבר רע, יב שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה ובאשת איש אפילו מכוורת ולא בבגדי צבע אשה הידועה לו ר"ל שהוא מכיר שהם שלה, שמאחר שהוא מכירה ושהם בגדי צבעונין שמיפין את האשה בלבישתם הרי הוא מצייר בלבו כאלו היא לבושה בהן ובא לידי הרהור, ואפילו היו חדשים ישלם לבשתם לעולם, ולא בזכר ונקה של בהמות וחיות ועופות בשעה שנוקקים זה לזה.

[דף כ' ב'] **אע"פ** שאסרנו י להסתכל בבגדי צבע של אשה הידועה לו נותנין אותן לחייט ישראל לתקן אפילו ישנים או לכוכם לכבסם טרוד הוא במלאכתו ואינו פונה לדבר אחר, יתרה מזו התירו להרכיב מין במינו בכהמה ואף לסייע בהתחלת מעשה, שכל זה דרך מלאכה הוא כשאר המלאכות הנעשות לתועלת הסוגי ואין הרהור בשעת מלאכה.

כבר בארנו למעלה י במכירת בהמה שכל שיש לתלות חולין, רצה למכור בהמה טהורה לגוי במקום שאין לתלות לשחיטה כגון שמכר שור למי שהוא רגיל לחרוש ואינו טבח ואינו עושה מעודה לבנו וכיוצא בזה אלא שמכל מקום הוא מתנה עמו לשחיטה יש מי שאוסר אין זה פחות ממקום שיש לתלות, ואינו דומה למשנתנו שאסרנו בעל מנת לקוק, דהחיה משום חנייה בקרקע הוא ובהמה אינה בכלל זה, ולא

(א) לקמן כ"א א'. (ב) ובמשיכ הרמב"ם הל' ע"ז פ"י ה"ד. (ג) דברים ו' ב'. (ד) אי מקור לשם זה. (ה) דברים י"ד כ"א. (ו) דמסכתין סוף פ"ג בהוצ' צוקרמנדל, ובתוספתא שלפנינו אינו עי' מראה הננים בפירקין ה"א א' ב', ועי' במ' ת"ר. (ז) עמ"ש רבינו במשנה א' בפירקין. (ח) חולין צ"ג ב', ורבינו מתוך בזה קו' תוס' בסוגיין ד"ה ר"י. (ט) בדבור הקודם. (י) רבינו פוסק בכרכות ר"ס הרואה שאין שם ומלכות בכרכה זו. (יא) בגמ' שלנו ל"י "אילנות" ועי' ד"ס ב'. (יב) דברים כ"ג י'. (יג) בדבור הקודם. (יד) ט"ז א' ד"ה כל.

הביאור כאן אלא לרמיון הלשון לא לרמיון ענין, ומכל מקום גדולי הפוסקים* כתבוהו לאיסור כסחם משנתנו בעל מנת לקנות, וגדולי המחברים כתבו בה בהלכות שבת ומוכרה לו לשחיטה ושוחטה בפניו, והדברים נראין כדעת ראשון.

המשנה התשיעית, וכבר ביארנו הכונה בה שהיא תבאר הדברים שאסור לעשותם עמהם לעולם, ואמר אין משכירין להם בתים בארץ ישראל, וענין זה הוא שכבר ביארנו לאיסור מכירת קרקע להם שהיא מן התורה מטעם חניית קרקע כמו שביארנו למעלה, ואמר עכשיו שאף השכירות אסור מחשש מכירה, ואין צריך לומר שדות, שיש לאסור שכירותן משום מכירתן, שהרי מכירתם חמורה ממכירת הבתים והוא שיש במכירתם שמים לאיסור והם חניית קרקע והפקעת מעשר, ומה שאמרו שאין קנין גנוי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר, פירושה כשחוזר ומוכרה לישראל, שלא הופקעה מחמת שכאף לו עכשו מחמת גוי אלא הרי הוא כמי שלא היתה ביד גוי מעולם אבל בעוד שהוא ביד גוי הופקעו מעשרותיה, וביה מיהא אין בה אלא איסור אחד והוא חניית קרקע, ואע"פ שהוא מפקיעה במזוזה, פשוט בגמרא שכוונה חובת הדר היא, ולא חובת הבית והילכך אין כאן הפקעה, אבל הפקעת מעשר יש בה סרך גזל השבט וגזל העניים, ובסוריא וכו', סוריא הוא כלל לכל הארצות שאם שכבש דוד ולא היה מדעת יי רוב ישראל, וסובר זה החנא שכבוש יחיד שמה כבוש לכל דיני קדושה הואיל ומלך היה ועל פי בית דין הגדול היה עושה, ונמצאת המכירה בו אסורה מן הדין, ומכל מקום לא החמירו בה כגופה של ארץ ישראל, והוא שאמרו בראשון של גיטין בשלשה דברים שותה סוריא לארץ ישראל ובשלשה לחוצה לארץ, ואמרו שם כסבר כבוש יחיד שמה כבוש, ולמדת שאע"פ כן אין דינה כארץ ישראל לגמרי, זפרשו הטעם בספריי מפני שכבשה ועדין לא נכבשה כל ארץ ישראל ונשארו בה משבקה עממין והתורה אמרה ויוריש יי את כל הגוים האלה וגו' ואחר כך כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם וכו', וא"ל היה הכבוש על סדר זה היה ככבוש ארץ ישראל לכל דבר, ומתוך שלא החמירו בו כל כך הותרה להשכיר בה בתים אבל לא שדות, הואיל ובשדות יש במכירתם שמים, ובחוצה לארץ מוכרין בתים ומשכירין שדות, אבל לא מוכרין שדות מחשש שדות שכאף ישראל שהיא חמורה, ור' יוסי סובר שאף בארץ ישראל משכירין בתים, שאין לאסור מחשש מכירה הואיל ואין במכירתה אלא אסור אחד, אבל לא שדות שיש בהן שמים, ובסוריא מוכרין בתים, שהוא סובר שאינו כבוש כלל ואין גוזרין בה מחשש מכירת ארץ ישראל הואיל ואין במכירתה אלא אחת, וכן משכירין בה שדות, ובחוצה לארץ מוכרין א"ל וא"ל, ואין חוששין לכלום.

ולענין פסק אע"פ שסוריא מטעם ראשון אנו באים בהפקעת קדושתה הלכה כר' יוסי בענין מכירה ושכירות, ופרשו בגמרא, ה"ל התר זה ר"ל מכירת בתים

(א) הרי"ף בסוגיא. (ב) הרמב"ם. (ג) פ"כ ה"ד. (ד) במשנה ח"ל ולעיל ד"ה כבר ידעת.
(ה) כ' א'. (ו) גיטין ס"ז א'. (ז) גראה דר"ל הפירות. (ח) ברמב"ם הל' ע"ז פ"י הלכה ג'
עיי"ש בלח"ם, ולא כתום' כי א' ד"ה הא. (ט) כי א'. (י) ע' תוס' שם ד"ה הא שפי' הפקעה
באופן אחר. (יא) במש"כ הרמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ג, ורש"י במתני' וכן בגיטין ח' א' ד"ה
סוריא כ' רק ארם צובה וצ"ב. (יב) אבל מדעת רוב אף אם כבש יחיד הוי א"י גמור, ורבינו מיישב
בזה קו' הריב"א מיאיר ונכת, וע' תוס' ד"ה כיבוש. (יג) ח' א'. (יד) דברים י"א כ"ד עיי"ש.
(טו) דברים י"א כ"ג. (טז) שם כ"ד. (יז) כי א'.

בסוריא* ושכירותן בארץ ישראל, דוקא שלא יעשה שכונה, והוא שימכור שלשה בתים בשורה אחת לשלשה בני אדם מאותם שהזכרנו ענינם, ב' הואיל ושלשה הם ואין מפסיק ביניהם אי אפשר להם בלא ע"ז, ג' ואע"פ שאם ימכרם לאחר רשאי הוא למכור השנים לשנים, אין חוששין לכל זה, דאפני דלפני לא מקפדינן, ד' הא בשדות מיהא אין בהם דין שכונה כלל.

אף במקום שאמרו להשכיר, פירוש בתים כגון ארץ ישראל לר' יוסי וסוריא לר' מאיר, לא לבית דירה אמרו שהרי מכנים שם ע"ז, והרי זה כיתו שלו ושכירות לענין איסור אינה קונה, אלא לאוצר ולתכן וכיוצא בו, ואחר כך מה שירצה יעשה, וכן פרשוה בחוספתא, ו' ולאוצר שהתירו דוקא באוצר של תבואה דאלו דיון נסך הרי"א אמרו בההוא דאגר ארכא לסתם יינם שאמרו לו את שכו כדאיתא בפרק בתרא* וכן השוכר את תמורו להביא עליו ויין נסך ששכרו אמור' ואע"פ שיש לדחוק בדחמרים ומפנים קנסו שהם הולכים בספינתם ואחר חסוריהם וטורחיהם באיסור אבל כיתו אינו טורח באיסור כלל, רחוק הוא, והילכך ישכירו סתם ומה שירצה יעשה, ומכל מקום מקום שאמרו למכור כגון סוריא לר' יוסי* מוכר אף לבית דירה י' שהרי בשלו הוא מכנים, י' הא בשכירות אמור ואף לדעת האומר שאינו כבוש גזרו בה.

ולענין פסוק, דבר זה לא נאמר אלא בארץ ובזמנים שהזכרנו, אבל בחוצה לארץ ובזמנים אלו אף לבית דירה ואף בשכונה ובשורה מותר, וכל שכן במקומות שאין עבודת האלילים מצויה שם שדבר זה עיקר איסורו לאותם עובדי האלילים שהיו אליליהם בכתייהם ומקטרים ומזבחים להם שם.

ובכל מקום וכו', עכשו יצא לו מכונה הראשונה ובה לו דרך גלגול לכונה אחרת מחשש קדושת שבת, ואמר שבכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ לא ישכור יד מרחצו לגוי, שכל שהוא מחשש שבת אין בו חלוק בין ארץ ישראל לחוצה לארץ ובין עובדי האלילים לשאר האומות, ומתוך כך הוא אוסר שכשום מקום לא ישכור אדם מרחצו לגוי מפני ששמו של ישראל עליו, ו' והשוכר יחם לו חסין בשבת ויאמרו

(א) כן נראה גם מרמזים הל', ע"ז פ"י היג ש"ש יובלבר שלא יעשה שכונה* קאי גם על סוריא דלעיל (אח"ז ראיתי שהרגלים ז"ל וייד קניא ס"ט פ"י שהרמזים לא קפיד רק על א"י, ולענין דבריו צ"ע, גם מ"ש הרגלים מ"ש בגמ' דילמא אויל ישראל ומזבין י"שמשע דקאי בחיל, לענין קאי על סוריא דהא לר"י אמרו כן ודבריו הרגלים ז"ל צע"ג) אבל לא על חו"ל; אבל הריטבא כ' גם על חו"ל, וראי' לש"ך וייד קניא סקט"ו. (ב) לעיל מ"ז ב' ד"ה כותיים ועוד במקומות רבים בס"ז, וזו (ג) ולא כתובי ד"ה אלפני. (ד) צ"ל "מקדינן". (ה) ק"מ דהא בגמ' כ"א א' מוקי לה רק כ"ט מדתני "אף", וע' פתחי תשובה וייד קניא סק"ה בשם רלב"ח וע' גם בלח"מ הל' ע"ז פ"י היד ובתירוצו מיושבים גם דברי רבינו. (ו) דמסתמין ס"ב היג, וע' תוס' ד"ה אף שכ' דדוקא בבית דירה אמרת תורה. (ז) כשיטת הראב"ד כהשגות הל' ע"ז פ"י היד ותמוה לו שחזן ז"ל ב' דין זה ביו"ד פס"י קליג בשם א"ח וכן הגר"א ז"ל בראש הסי' ולא כ' שהראב"ד כ"כ לחריא. (ח) מכאן והלאה ל"י בראב"ד ודברי רבינו הם. (ט) ס"ב ב'. (י) לקמן ס"ב א'. (יא) ויבטח עינים ראיתי דבר תמוה מאוד שכ' יהלכה כר' יוסי הכא קאי אבכירת שדות בחו"ל כדמסקי דלמא אויל האי ישראל ומזבין, וכו', וש"ש שקאי אבכירת בתים בסוריא שהרי שכונה בשדות ליכא כמובן; ומסקנת הגמ' אין שום ראוי לדבריו וצ"ע. (יב) המהרש"א כ"א א' ד"ה אף כוון בזה לרבינו ולא כל"ס שהקשה עליו. (יג) לעיל מ"ז ב' ד"ה כותיים. (יד) שמעתי מאדמו"ר הגאון הצדיק מהו"ר עקיבא סופר אבדקיס פרסבורג שליט"א לדקדק: כל המשנה נקיס מוכרין משכירין ובמרחץ נקיס לא ישכיר, ואמר שמכאן ראי' להגמ"א או"ח רמ"ד סק"ה דברבים ליכא חשדא בקבולת לכן נקיס משנתנו יחיד שרק ליחיד אמור להשכיר. (טז) במשנה שבכ"י "מפני שנקרא על שמו".

ששלוהו הוא, ומכל מקום דוקא בשכירות אבל במכירה מותר שאין לו עוד שם עליו, ובשרה הואיל ודרכו באריסות מותר אף להשכיר כל שאינו בארץ ישראל, שאין הרואה חושש לכך אלא שאומר כלבו שאריסותו הוא עושה, אבל מרחץ אין דרכו באריסות, וכן הלכה. **זהו** ביאור המשנה ופסק שלה, ודברים שנכנסו תחתיה בנמרא אלו הם.

[ה' כ"א ב'] כלל הדברים בענינים אלו שכתבנו בחשש מלאכת שבת הוא שהדבר ידוע שאין אדם מצוה על שכירתו קרקע בשבת וכל שכלאכה זו אינה נעשית בשליחותו אע"פ שנעשית לתועלתו מותר האם נעשית מצד שליחותו אסור, ומה שאמרו אין שליח לדבר עבירה, דוקא שהמשתלח בן מצוה ועברה, דאף בזה אין האיסור נפקע בכך, נמצא שאדם רשאי להניח לגוי לעשות מלאכה בקרקע של ישראל מתורת שכירות או מתורת אריסות.

יש שואלים הואיל והתרנו שכירות שדה ממעם שהרואים אומרים אריסותיה קא עביד מה מעם אסרי קבולת שבת בתוך התחום כמו שהתבאר בשני של מועד קמן י' והרי היה לנו להתיר ממעם אריסותיה קעביד, ואע"פ שאחרוני הרבנים מחזירים בכל קבולת והעמידו אותה של מועד קמן י' באכל, מכל מקום רוב מפרשים העמידו בשבת, וכן עיקר, ואם כן הדרא קשיין לדוכתה, ומכל מקום נראה ל' שהקבולת מאחר שכל המלאכה לצורך ישראל ואין המסבד נוטל חלק בפירות הרי ישראל נפיק ועייל בחול לראות את המלאכה והבריות מכירות שהמלאכה שלו ונעשית בשליחותו ואין יודעין בקבולת ומתוך כך כל שבתוך התחום אסור, אבל שכירות שכל התבואה לשוכר ואריסות שהמחצה שלו אינו נפיק ועייל וזכר שאין המלאכה כלה לצורך ישראל ואומרים אריסותיה קעביד, ולדעת זה כל קבולת אסור בתוך התחום אף בשדה זכרם, ומכל מקום יש מתרצים שאף הקבולת בשדה זכרם מותר ממעם אריסותיה קא עביד והעמידו זו של מועד קמן י' בקבולת שלבנין בתים שנראין כשכירי יום, ונראין הדברים כדעת ראשון, וכן כתבו גדולי המחברים, וכן כתבו קצת רבני צרפת בספר התרומה, כמו שכתבנו דבריהם בפירושו, ומכל מקום חכמים גזרו על כל דבר שאין הדברים מוכיחין בו שהגוי יורד בה בתורת אריסות או שכירות אע"פ שהענין כך, מעתה מיחד אדם גוי בשדהו בשכירות או באריסות ולדעת קצת י' אף בקבולת והגוי עובד בה בשבת ואפילו היה שדה זה בתוך התחום ואפילו היה על אם הדרך שלא כהלמוד המערכי שחולק בזו, מפני שהשדה דרכו באריסות, ואין הרואה חושד כלל שיהא יורד מתורת שליחותו של ישראל אלא לעצמו הוא עושה שהרי נוטל חלק בגוף הקרקע וכן בכרם והרומה לזה הן להרישה הן לקצירה י' הן לבצירה, הא כל שהוא שוכרו לימים לעבודתו אסור, היה

(א) קידושין ס"ב ב'. (ב) ק"ו רבינו וגם ת"י לא ידעתי לפרשם, הא בגוי לא משום שליחות נגעו בה אלא משום אמירה לנכרי שבות, והת"י ק' שהרי קייל אין שליחות לנכרי, ואולי ס"ל לרבינו כהמחנה אפרים ו'ל דאם הגוי עושה בשכר יש שליחות לגוי וצ"ע. (ג) כמשיב רבינו בקידושין ס"ג א' ד"ה אע"פ. (ד) הרמב"ן כח' וגם תוס' ד"ה אריסא. (ה) י"ב א'. (ו) רבינו תם מובא בתוס' ד"ה אריסא. (ז) גם בס' התרומה ס' קמ"ה כתב "בקיבולת דווקא שאין לו חלק בגוף הדברי, ובתוס' ד"ה אריסא הוסיפו דע"ז לא הוי כשותף משאיכא באריסות דמי לשותף, ורבינו מפרש דההבדל הוא משום נפק ועייל וכו'. (ח) הרי"י בתוס' ד"ה אריסא. (ט) הרמב"ם הל' שבת ס"ו ה"ד. (י) ס' קמ"ה קמ"ג. (יא) הרי"י כמשיב רבינו לעיל. (יב) במירקין ה"י ח' ב'. (יג) רבינו פרט מלאכות אלו להשמיענו שאע"פ שאין הגוי עושה כל מלאכות שדהו במשך כל השנה בדרך האריסים ככ"ו מותר, אבל הרמב"ם הל' שבת פ"ו ה"ד פרט באיסור בקבולת לקצור שדהו וליטע כרם וצ"כ מה כוונתו.

מרחץ וכיוצא בו שאין דרכן באריסות אסור להורידו אף מצד דרכים אלו מחשש הכריות שיחשדוהו שמא מחמת שליחותו הוא עושה, ומכל מקום גאוני ספרד * כתבו שאף באלו דוקא בשהשכירן לפחות משלשים יום הא לשלשים יום ב' או ליתר הדבר מפורסם אף באלו ומותר, פורני ורחים נראה שתלמוד המערב * שהוא כמרחץ ואסור אלא אם כן משכירן יתר מחדש לדעת הגאונים, ד' ויש אוסרין * לכל שהוא פחות משנים עשר חדש, למדת לשטתנו שכל קבולת, הן של בנין בית הן של עבודת שדה וכיוצא בו, רוצה לומר שהגוי קבל עליו אותה מלאכה וישראל נותן לו דמים ודועים ונמצא שהגוי עושה לעצמו כל שהוא בתוך התחום אסור, ויש מתירים בכולם, ויש מכריעים * לאסור בכית ולהחזיר בשדה, וכבר בארנו ענין זה במסכת מועד קטן, * וחזק לחומר מותר אלא אם כן בחולו של מועד כמו שהתבאר שם, וכל דבר שאין בו משום מראית העין כגון כלים לכוסם ולחייט מותר שאין ענינם ידוע, וכן משכירין להם את הכלים שלנו עם השמש ועושה בהם מלאכה בשבת.

[דף כ"ב א'] **ישראל** וגוי משותפים בקרקע, הן שהוא שלהם הן שקבלוהו עליהם לעבודה, ועבדוהו שניהם והגיע זמן פירותיה אסור לישראל שיאמר לגוי תהא שלך לקיטת שבת ומכרה לעצמך ותהא שלי לקיטת יום אחד כנגדו בחול ואמכרה לעצמי, ואם עשה כן אף הוא אסור בכל חלק השבת וחולק עם הגוי חלק שנמל כנגדו, שהרי מכל מקום הגוי נעשה שלוחו ובא מכחו בחצי לקיטת שבת, ואם התנו בתחלת העבודה * בכך מותר, שהרי כל שבת ושבת שלו הוא, וכלכך שלא יבאו לחשבון אחר כך * ר"ל שיקפו בחשבונם לקיטת שבת לקיטת שכנגדו ואם זו שוה יב' סזו שיחזירו זה לזה שאם כן הרי חורו כתנאם שאינו אמתי אלא דרך הערמה, ויש מפרשים * התנו מתחלה בל שההנו קודם השבת, וכן עיקר, לא התנו כלל וכן לא אמר ישראל לגוי ללקוט של שבת אלא כך עשו מאליהם לקט הגוי בשבת וישראל יום אחד בחול ולא באו לחשבון אף זה אסור, מכיון שאין הגוי יורד בה בשבת מן הרין ומכח תנאי בכל הלקיטה, נחשבו כל הפירות או הדמים אם נודע חלק שבת מסלקין אותה, ואם לא נודע פרשו גרולי המחברים * שהגוי נוטל שביעית השכר והשאר חולקין בשוה, היו משותפים בתנור הרי הוא כיוצא בזה, ויש מקילין * לומר שאף בלא התנו מסיקו הגוי

(א) הרמיה ויל. (ב) הרמב"ן בחי' ושאר הראשונים כ' בשם רב האי גאון ויל' לשנים הרבה * והראש * ס' כ"ה כ' (דעת עצמו) * לשנה ולחדשים * אבל חדש א' לא מצאתי, ולענין נראה לדמות למ"ש רבותינו האחרונים ויל' לענין גיטין ששם שנקרא עליו ל' יום נוחבין אותו בגט דהוי כבר מפורסם בשם זה ע' פית אהע"ז קב"ט סקב"ח. (ג) איי מקומו; וע' חי' הרמב"ן (ובראשונים שהביאו דבריו) שיש מסופקין כתנור והוא ויל' הכרוע כתנור לאיסור וברייתא להיתר, ולענין רבינו מחבון לירושלמי שכ' תוס' ד"ה אריסותא והוא בסם' שבת פ"א ה"ח י"ב כ' * במסכתו לקרקע אסור. (ד) ר"ל גאוני ספרד שהוכיח לעיל. (ה) איי למי התכוון, ע' הערה ב'. (ו) ר"ת כ' תוס' ד"ה אריסא. (ז) הריי שם בתוס'. (ח) י"ב א' ד"ה מי והלאה. (ט) הריישה או"ח רמ"ה כוון בזה לרבינו. (י) רש"י ותוספות וכל הראשונים כ' קודם שלקתוה ור"ל קודם שהוטלה עליו המלאכה, רק הרמב"ם הלי' שבת פ"ו הי"ז סתם וכי * התנו בתחלה. (יא) כפי' הראב"ד שכתבו הר"ן וכן, בתשובה מרב שריא גאון שכ' ב"י או"ח רמ"ה ולענין ברור שנים הרמב"ם הלי' שבת פ"ו הי"ז שכ' * ואם התנו * וכו' * אם מעט אם הרבה * וכו' מותר מפרש שבאו לחשבון על התנו קאי. (יב) ברור שחמס * יותר. (יג) שיטה חדשה שלא נמצאה בראשונים ויל' וע' להם משנה הלי' שבת פ"ו הי"ז ואכמ"ל. (יד) הרמב"ם הלי' שבת פ"ו הי"ח. (טו) ע' תוס' ד"ה ולא.

בשבת וישראל כנגדו בחול שהתנור עקרו אחר ההיסק, ולא נאמר כן אלא בשדה שהוא מושבת מחמת חרישת הגוי ומלאכתו. בימות הפסח שהגוי אופה בו את החמץ יראה שהדבר תלוי בהתנו וכן שאומר ישראל לגוי קודם הפסח יהא שלך שבוע של פסח לגמרי הן הרבה הן מעט ואני אטול כנגדן אחר הפסח, וכל שכן אם קדם ישראל לזכות בשבוע שלו קודם הפסח, או אם מכר לו זכותו של אותו שבוע קודם הפסח, וכן הורו רבני צרפת.^א וכן הורו ב' בישראל שיש לו מס על הגוי ככר בכל יום שאינו נוטל בפסח שאחר הפסח מותר ליטול את שבועד הפסח.

ישראל וגוי שהיה להם חצר משותף ורצו לעשות כותל באמצע יראה שאסור להניח לגוי לבנות שם בשבת אחר שמכריחו מן הדין לפרוע לו חצי ההוצאה, ואם התנו מתחלה בנה אתה כך וכך ימים, או חציו של כותל וכל כיוצא בזה יראה שהוא מותר, ואע"פ שאין דרך בית באריסות וקבוצה,^ג הואיל וידוע שהגוי שותף בו מכירים הם שלא בשליחות ישראל נקשה, וכל שכן אם כלו של גוי וישראל שוכרה, אלא שעליו להרחיק עד שיהא קרוב לאונס.

היו משותפים בבהמה יראה שבכל ענין אסור להניחה להשכירה בשבת, ואם השכירה לגוי למשוי אסור לישראל ליטול כנגדו בחול, ויראה שאין תנאי מועיל בה^ד הואיל ומצוה על שביחת בהמה, אלא שברכיבה יראה ששכרו מותר.^ה

השתתף עם הגוי במלאכה או בסחורה בחנות צריך להתנות תחלה להיות שכר שבת לגוי וכנגדו בחול לישראל הן רב הן מעט, ואם לא התנו אסור לישראל ליטול בכל שבת שכר השבת ובשכנגדו, ואם לא נודע פרשו גדולי המכברים^ו שנוטל הגוי שביעות השכר, ויש מחירין^ז בזה מרמיון^ח קבוצה של כלים וכן מרמיון מעות כמו שיחבאר בסמוך. **הנותן** מעות לגוי להתעסק אע"פ שהגוי יושב ונותן בהם בשבת פרשו הגאונים^ט שחולק עמו בשוה ואין חשש בדבר, וכן פרשו אף בסחורה להחזיר אף בלא התנו, ונתנו טעם לדבריהם לפי שמאחר שאין ריוח הסחורה תלוי בימים אין קפידא בשבת והרבה פעמים אדם מוכר בשעה אחת יותר מבכמה ימים.

ישראל וגוי שקבלו שדה בשותפות מותר להתנות ביניהם אף לאחר שלקחוה שיהיה הגוי עובד שני ערלה ואוכל הפירות ויעבוד ישראל כנגדן ויאכל, שאין זה חלופי ערלה שכן הדרך עובד ארמה יאכל פריה, ועוד שכל איסורי הנאה הואיל וכולו להם^י אין חלופיהן אסורים.^{יא}

(א) ע' במדרכי בסוגין ובטור ב"י או"ח ת"נ בשם רש"י. (ב) שם בב"י בשם הנס"י פ"א הל' חמץ ומצה בשם ראבי"ה וריב"א וב"כ רבינו בפסחים ל"א ב' בשם גדולי הרבנים שבאשכנז, ונ' שהם הם רבני צרפת שכ' כאן. (ג) לעיל כ"ב א' ד"ה יש פסק רבינו שקבוצה בבית אסור. (ד) כריצב"א בב"י או"ח ספי' רמ"ה. (ה) ר"ל בהכלעה ועמ"ש רבינו לעיל. (ו) הרמב"ם הל' שבת פ"ו הי"ח. (ז) ורא"י להר"ן שהתיר במרחץ בשותפות, וע' ב"י או"ח רמ"ה שמשווה דעת הרמב"ם להר"ן, ומדברי רבינו נ' שהרמב"ם חולק על שיטה זו. (ח) סוה נ' שהשתתף במלאכה ר"ל שרק הגוי עושה מלאכה דאל"כ אין כאן שום דמיון, ע' חרב המגיד הל' שבת פ"ו הי"ח וב"י ופרישה או"ח רמ"ה ואכמ"ל. (ט) גם הרמב"ם הל' שבת פ"ו הי"ח כ"ב בשם כל הגאונים וכ"כ רב שריירא גאון בתשובה שכ' הב"י או"ח רמ"ה. (י) בתשובה שם ב' מעות יומטלטלין אבל לא מטעם שכ' רבינו אי"ב לא לתשובה זו נחזקו רבינו. (יא) וכולו להם צ"ב. (יב) דאין תופשין דמיה אלא ע"ז ושביעות ע' לקמן פ"ב ב'; ורש"י בסוגין לא ב' טעם זה כי רש"י לשיטתו ס"ל לקמן ג"ד ב' ד"ה למעוטי שהנאה מחלושי ערלה אסור מדרבנן וע' רש"י חולין ד' ב' וגם רבינו לשיטתו שכתב לקמן ד"ה ערלה סתם שאין תופסין דמיהן.

התבאר במסכת סנהדרין * שאסור לעשות שותפות עמהם שמא יתחייב לו שבועה ונשבע לו בעבודה זרה והתורה אמרה ב לא ישמע על פיך.

הכותיים כבר ידעת שעשאו כגוים גמורים ואם כן הרי הם כגוים לכל דינים אלו, ומכל מקום ממה שנאמר עליהם בסוגיא זו בענין מלאכת המועד תיפוק לי משום לפני עור וכו' אנו למדין שדין לפני עור אף באיסורי סופרים נאמר, ומאחר שהכותיים גרים הם וחייבים בכל מה שאנו חייבים וכן צריכים לזוהר בכל מה שאנו מזהירים בו יש לחוש בהם לדין לפני עור. שהרי מלאכת המועד מדברי סופרים שהרי לא נאמר בו שכתון כמו שביארנו בשני של חגיגה, ג ומכל מקום לחכמי הדורות י ראיתי שלמדין מכאן שמלאכת המועד איסור תורה אפי' שאין בה לא ולא מלקות שאלמלא כן לא היינו חוששין לפני עור, ומביאין עוד ראיה ממה שאמרו בשני של מועד קטן י חולו של מועד דאורייתא, ואינה ראיה שלא נאמר בו אלא שסמך שכתוב מקרא קדש י עשאות כעין תורה ולא תורה ממש, וכדרך שנאמר י בהלל הלל דראש חדש לאו דאורייתא הוא, כאלו האחרים של תורה, אחר שקבעוהו קבע גמור כשל תורה, וכן בתלמוד המערב י אמר ר' בון אלו היו חברי נמנין עמי הייתי מתיר מלאכה במועד כלום אסור י מלאכה במועד אלא שיהיו אוכלים ושותים ועוסקים בתורה הללו אוכלין ושותין והולכין ופוחזין, ואלו היתה איסור תורה לא היה אומר כן, ואפי' שהם י נדחקין בה שעל אותם דברים שהוסיפו חכמים באיסורן נאמר, אין נראה כן, שהרי מלאכה סתם אמרו, אלא שכודאי דין לפני עור אף באיסורי סופרים נאמר. יא

ונישלם הפרק תהלה לאל

(א) סי' כ', וגם הרי"ף ב' דין בסוגיא. (ב) שמות כ"ג י"ג. (ג) י"ח א' ושם ב' רבינו אפרוחו ח כ"ס י"ט. (ד) הרמב"ן בחי' בסוגיא וריש מועד קטן. (ה) י"א ב'. (ו) בדא"י חגיגה י"ח א'. (ז) תענית כ"ה ב', ודע כי אין מכאן קושיא על הרמב"ן ויל' כי הרמב"ן ס"ל באמת כמ' המצוות שרש א' שהלל ביו"ט דאורייתא הוא. (ח) ירושלמי מועד קטן פ"ב ה"ג ס' א' בשינויים חשובים, ועמ"ש רבינו בריש מועד קטן שהעתיק גם שם ירושלמי זו. (ט) שם ב' רבינו יכלום תקנו את המועד ועיי"ש הע' ו'. (י) ר"ל הרמב"ן וכ"ה בחי'. (יא) ובמועד קטן שם ב' רבינו "שבעין פכשול הוא" וע' תוס' בסוגיא ד"ה תיפוק שרי"ת ס"ל כרבינו נאן.

פרק שני בע"ה ובישועתו

אין מעמידין בהם וכו', כונת הפרק להשלים מה שכבר הותחל לבאר בדברים שאסור לנו להשתדל עמם בענינם, ולבאר בו החלק השני* והוא כביאור דברים שלהם האסורין לנו. ועל זה הצד יחלקו עניני הפרק לחם שה ענינים, הראשון להשלים ביאור החלק הראשון* ולבאר הדברים שאנו צריכים להזהר שלא לעשותם עמם, השני לבאר דברים שלהם האסורים לנו בהנאה בלא שום תקון. ובכלל זה החלק אי זה יין נקשה יין נסך, השלישי לבאר דברים שלהם האסורים לנו ויש להם תקון, ובכלל זה החלק דין הכשר כלים של יין נסך, הרביעי לבאר דברים שלהם האסורים לנו באכילה ומותרים בהנאה, החם שי לבאר דברים שלהם המותרים לנו אף באכילה. **זהו** שרש הפרק דרך כלל, אלא שיתגלגלו בו דברים שלא מן הכונה כענין סוגית התלמוד על הדרך שקדם כמו שיתבאר.

המשנה הראשונה ממנו אמנם תכין לבאר קצת חלק ענין הראשון, והוא שאמר אין מעמידין בהם כפונדקאות של גוים מפני שהם חשודים על הרביעה, וכבר בארנו^ג שהם מותרים עליה ויש כאן משום לפני עור לא תתן מכשול, ואפילו היתה לו בהם אסור מפני שהוא חם על בהמתו אם בנקבה שלא תעקר ואם בזכר שלא יכחיש ורובע את של אחרים, ומתוך כך אף במקום שהתירו לבכור אסור ליחד, וכן התבאר שאף במקום שלא נחשדו על הרביעה נאמר כן שסתמן נעשו חשודים בהם שלנו, ומכל מקום כל מקום שידוע בוודאי שאין נזהגין בכך אע"פ שהם עובדי האלילים מותר^ז וכבר התבאר^ח שדברים הללו נאמרו לאותם הזמנים שהיו אותם האומות מעובדי האלילים והיו מזהמים במעשיהם ומכוערים במדותיהם כענין האסור^ט בקצת כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם לא תעשו וכמעשה ארץ כנען וגו', אבל שאר אמות שהם גדורים בדרכי הדתות ושהם נקיים מכעורים שבמדות הללו ואדרבה שמענישים עליהם אין ספק שאין לדברים הללו מקום להם כלל כמו שבארנו, וכן נכלל זה הרבה בדברינו כדי שלא תצטרך לכמה דחקים שאתה מוצא בחדושינו ובתוספותי ללא צורך.

זהו ביאור המשנה וכן הלכה, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הן. **דין כי ב' בהמה** הרובעת או הנרבעת או המוקצה לעבודה זרה^י או לתקרובת שלה^{יב} או הנעברת^{יג} אע"פ שמוותרת באכילה פסולה למזבח, ואע"פ שנתבטלה במכירתו.

(א) ר"ל של עניני המסכת ע' בפתיחת מסכתין. (ב) כיה גם כמשנה שבכ"י אבל בספרינו לוי "שהם". (ג) לעיל יד ב' ד"ה המשנה. (ד) ויקרא י"ט יד. (ה) כדאי לעיל ט"ז א. (ו) שם ד"ה ות. (ז) כי גם הרב המגיד ה"ל איסורי ביאה פ"ב ה"ה בשם הרשב"א. (ח) לעיל ו' ב' ד"ה למטה. (ט) ויקרא י"ח ג'. (י) ע' גם תוס' ד"ה אין. (יא) לשמש לע"ז ולא לע"ז פמש והוא כלשון ראשון ברש"י תמורה כ"ט א' ד"ה עד ובשיטת הרמב"ם ה"ל איסורי מוכת פ"ד היד אבל הראב"ד בהשגות שם ב' יוהקצאתו גופו להיותו ע"ז ע"ל ואולי גם רבינו נתכוון לזה "ונעבד" איצטריך ליה דאפי' בשל חבירו אומר כדאי לקמן ג"ד א' וי"ל. (יב) רש"י ב' ר"ק פ"י וה. (יג) רש"י פ"ד ששעשו ע"ז והשתחוות לה^י, ע' לקמן ג"א ב'.

ומכל מקום לוקחין מן הגוים בהמות לקרבן ואין חוששין לאחד מאלו עד שיודע הדבר בודאי, שהגוי חס על בהמתו שלא תעקר או שלא תכחיש כמו שבארנו, * ובמוקצה ונעבד אם הקצה או עבד סתם הדברים שאינה מוכרה, וכן לוקחין מרועה שלהם שאף הם מתייראים על הפסד שכרם ונזהרים מעקירתם ומהכחשתם, אלא שמכל מקום אנו אין מוסרין בהמה לרועה שלהם שיודעים הם שאין אנו רגילין בכך ואין נזהרים מסכנה, וכן שחשודים על הגזל ומכאן למדו רבים ג' שבהמה שלנו שנמסרה לרועה שלהם פסולה לקרבן מחשש רביעה, ומכל מקום יש פוסקין ד' כתירוצו של רבינא ה' שתירץ הא לכתחלה, ר"ל לחוש שמא ירבענה חיישינן, אבל דיעבד, ר"ל לחוש שמא רבעה לא חיישינן, ואין נראה כן, שהרי נדחו דבריו של רבינא.

מה שאמרנו ברוכע ונרבע שמותרין באכילה דוקא שלא נודע אלא מצד ראיית הבעלים או על פי עד אחד אבל אם היו שם שני עדים הרי אלו נמקלים * ובשרם אסור בהנאה, וכן אם המית את האדם.

מה שכתבנו במוקצה לעבודה זרה שהוא אסור יש מפרשים ב' מה שיעשה בה מעשה כגון שימסרנה לכוסרים או יאכילנה כרשיני עבודה זרה וכיוצא בזה, וכן נאמרה במסכת תמורה' בפרק כל האסורין, הא באמירה בעלמא לא נאסרה אף לגבוה וכן בתקובת ובנויין או במשמשים אם אמר בית זה או שור זה לעיז' אין זה כלום שאין הקדש לעיז' כמו שיחבאר, י' ועל ידי מעשה נאסר לגבוה אבל להדיוט לא י' אף על ידי מעשה כמו שיחבאר בפרק הצלמים, י"ג ומכל מקום גדולי המפרשים י' פרשו שלא נאסר כן אלא בנוי עיז' או תקרובתה או משמשיה אבל בעבודה זרה עצמה בהכנה לכד לגבוה מיהא נאסרה הואיל וזמנה לעבדה, ויש מפרשים אותה אף במוקצה לתקרובת ובלא מעשה, ולגבוה שני, ומכל מקום בתוספתא של עיז' ט' שנינו בפירוש אי זהו מוקצה לעבודה זרה משיעשה בו מעשה, וכן היא במסכת תמורה' פרק כל האסורים.

כבר ביארנו בפרק ראשון ט' שאיסור העסדת בהמה בפונדקאות של גוים אין בה הפרש בין זכרים אצל נקבות ונקבות אצל זכרים לבין זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות אלא הכל אסור, שהזכרים אצל זכרים אף הם בחשש רביעה, י' ונקבות אצל נקבות מפני שהגוים מצויים אצל נשי חבריהם פעמים שאינה מוצאה רובעה,

(א) לעיל במשנה. (ב) צריך ביאור מדוע לא תירצו בגמ' כן, וא"י מקור לדבריו רפינו, ולא אישתיט שום פוסק לומר מעם זה. (ג) לא מצאתי. (ד) הרמב"ם הל' איסורי מוכח פ"ג הט"ז פסק במש"כ רבינו לעיל לוקחין מן הגוים וכו', ובהמה שלנו שהיתה אצל רועה גוי לא הזכיר כלל. (ה) לקמן כ"ג א' עיי' ש' תוס' ד"ה רבינא. (ו) אבל תוס' שם ד"ה ותו כ' שלא נדחו דבריו. (ז) לעיל ד"ה בהמה. (ח) א"י אם גם בהמת גוי שרבעה או שנרבעת נסקלת וי"ל. (ט) א"י למי נתכוון, הרמב"ם הל' איסורי מוכח פ"ד ה"ד כ' שיעשו הכוסרים מעשה כגון שיגזו וכו' ולא הזכיר האבלת כרשיני עיז' (עיי' ש' בכ"ט), תוס' ד"ה מוקצה כ' מסירה לכוסרים והאכילתו וכו' אבל בגמ' תמורה כ"ט א' נראה במש"כ רבינו שבא' מהם סגי וצ"ב. (י) כ"ט א'. (יא) לקמן פ"ד ב'. (יב) וכמו שפסק הרמב"ם הל' עיז' פ"ח ה"א דרוקא אם שחפה לשם עיז' נאסרת הא בלא"ה אפי' נעבדה מותרת באכילה, ואותן מעשים שהזכיר רבינו והרמב"ם הל' איסורי מוכח פ"ד ה"ד אינן אוסרין אלא לגבוה. (יג) פ"ד ב' עמ"ש רבינו שם ד"ה עבד. (יד) הראב"ד, ובהשגות הל' איסורי מוכח פ"ד ה"ד כתב שלעז' עצמה לא בעינן מעשה, ומזה שכתב רבינו בשמו שלא נאסר כן וכו' ור"ל בסוגיא דלקמן פ"ד ב' אתה רואה שהראב"ד מפרש לסוגיא הנ"ל בתקובת וכו' וכמשיכ' רש"י שם ד"ה שאין וא"כ לק"מ מה שהקשה להח"ס שם על הראב"ד, וראיתי שכן ת"י כ"ט א' הבן האול שם. (טו) פ"ז ה"ג. (טז) פ"ז ב' ד"ה כותיים. (יז) בירושלמי כסוגיין אסר מעם אחר וצ"ב מדוע לא כתבו רבינו.

וכן אין מוסרים לרועה שלהם, ועופות הגסים הרי הם בכלל זה, וזהו ששאלו עופות סהו, כלומר אם מותר להקטירם * בביתם אם לאו, ולא לענין קרבן נאסרה שהרי עופות הראויים לקרבן אינם בני רביעה.

[דף כ"ג א'] **אשה** לא תתיחד עם הגוים מפני שחשודים על העריות, ומכל מקום בריקבד אין חוששין לה לפסלה.

האשה שנחבשה בידי גוים אם בסבת ממון נחבשה כגון שלוחה היא או בעלה * ונתמשכנה על הלואה הרי אימת הגוי על הפסד מעותיו ומותרת אף לכהן * שאין חוששין שנבעלה כלל אפילו באונס, ואם על עסקי נפשות נחבשה אפילו נתנה לפדיון אסורה לכהונה שמאחר שאין כאן הפסד ממון אינו נמנע מלכא עדיה באונס, הא ברצון מיהא אין לחוש ושלם כדברי גדולי הרבנים, * ואם היתה נשואה אם אשת ישראל היא מותרת, ואם אשת כהן אסורה הואיל ועל עסקי נפשות נתפשה. והוא הדין לכל כהן משום זונה, והתבאר בכתבות * שלא נאמר כן אלא בזמן שיד ישראל תקפה על הגוים אבל אם יד הגוים תקפה אין אימת מעות עליהם ואף על ידי כמון אסורה לכהונה אפילו היתה פנויה משום זונה, ואם היא אשת כהן אסורה הואיל ועל עסקי נפשות נתפשה אלא אם כן הקיד עליה אחר או שלא נודע שהיתה שבויה אלא על פיה כמו שיתבאר במקומו, * ובאשת ישראל מותרת שהרי יש כאן שתי ספקות שמה לא נבעלה ואם נבעלה שמה באונס היה, וגדולי הרבנים * מחמירין בה ואין דבריהם נראין, לענין פסק יראה לי שלא נאסרו הדברים אלא שנחבשה בידי לסטים אבל בערכאות שלהם אף על עסקי נפשות ואף בזמן שידם תקפה מותרת בכל ענין אימת ערכאות על הכל ושמירת כל הנחבשים על המלכות מוטלת וכבר ביארנוה בשני של כתבות. * **פרת** חטאת אע"פ שאינה קרשי מזבח הואיל וקרובה חטאת * פסולה בכל מום שקרשי מזבח נפסלין בו, וכן יוצא דופן ואחנן ומחיר וטרפה ורכוקה ומוקצה ונעבד פוסלין בה, ומותר ללקחה מן הגוים שהרי אף בשאר קרבנות עושין כן כמו שביארנו למעלה, * כל שכן בזה שאינו רוצה להכניס עצמו בספק הפסד דמים יקרים.

עלה עליה עול או שום משוי אפילו כריכת השקים פסולה, ובעגלה ערופה אינו פוסל עד שתמשוך ותלך באותו משוי טפח * מסקים למקום שנאמר * אשר לא משכה בעול.

(א) הרמב"ם ה"ל איסורי ביאה פכ"ב ה"ה כ' אין מעמידין בה סה כפונדקאות וכה"ו גבי מסירה לרועה כ' בהמה חיה ועוף. (ב) רש"י ד"ה ע"י כ' רק * שהיתה חייבת ממון * ורבינו בכתובות כ"ו כ' ד"ה המשנה [בכתי' שביד] כ' רק * שהי' הבעל חייב. (ג) תוס' ד"ה ע"י כתב רש"י פ"י אף באשת ישראל שכן ה' לפנינו ברש"י, אבל מרש"י שלפנינו לא משמע כן ולא מיד; אח"כ ראינו שכ"כ בה"ח ו"ל אה"ע ו' ס"ד; ולענין ראי' לזה מביא רש"י ד"ה הפסד * אי בעילנא * ולא פ"י שהיא לא תתרה כמשיב תוס'. (ד) רש"י ד"ה תדע. (ה) כ"ו ב'. (ו) כתובות כ"ב א' כ"ו א'. (ז) כ"ו ב' ד"ה המשנה ו"ל רבינו שם; ומכל מקום יראה לי שכל מקום שיש בו אימת מלכות מותרת [ר"ל גם במקום שיד האומות תקפה] שהמלכות אינה מנחת מדת הדין ללקות בין לישראל בין לארמאי וכן נראה שלא נאסרו דברים הללו אלא בגוים שהם בעין לסטים לעשות דין לעצמם אבל כל שהיא נחבשת בחצר ובערכאות אין בו שום חשש וכן הוריתי ע"י מעשה וחסימו בה עמי גדולי הדור [הרשב"א ו"ל] וכן כל שנגזרת בכית הערכות הואיל ויש שם אימת מלכות אין אוסרין אותה כלל עכ"ל וא"כ מצינו רבינו והרשב"א ו"ל תנאים חסדיים * למ"ש בשו"ת חות יאיר ס' ס"ו וגם הגהת אלפסי שב' הורד"ך כ' בה"ש אה"ע ו' סקליה. (ח) במדבר י"ב מ'. (ט) כ"ב ב' ד"ה בהמה. (י) כדא' מופה מ"ו א'. (יא) דברים כ"א ג'.

פרה שבא עליה זכר אפילו שלא בדרך עול* כגון שבא עליה דרך ספסלים פורשו בתלמוד המערכב שהיא פסולה, ואין צריך לומר אם בא עליה דרך עול, שאע"פ שכל שהוא להנאתה אינה עול* כמו שאמרו פירם מליתו עליה לצרכו פסולה לצרכה כשרה, כזו תחלת עלייתו עול הוא אצלה, ה' סתתה אין אתה צריך לומר כמעוברת שהיא פסולה, וכבר ביארנו מענין זה בשני של פסחים.

[דף כ"ג ב'] **מכיון** שפרה אינה קדשי מזבח יכולה היא לפדות אף בלא מום ואינה צריכה* בפריית העמדה והערכה, וכל שנפרית על הצדדין שאפשר לפדותה כגון על ידי מום או שמצאו נאה הימנה קודם שנשחטה* כמו שיחבאר במקומו* יש מי שאומר שמותרת בגזה ועבודה וחלבה מותר ויש מי חולקים בקצת דברים וכבר נרמז מענין זה בפרק ראשית הגז, ושם אמר* תהא נדונה כחמאת אף לדברים אלו ר"ל שלא תפרה אלא בטום קבוע ושחצטרך להעמדה והערכה, אינו כן שכל שהיא באה למי נדה הצריכה הכתוב שחמא ראויה כחמאת אבל כל שאינה באה לכך נשארה היא בענינה להיותה כקדשי בדק הבית.

אבנים לאפור ושאר ענינים שבתרומת המשכן נקחים מן הגוים ואין לחוש לכלום. [דף כ"ד א'] **כל** האסורים למזבח ולדוניהם מותרים חוץ מארבעה והם ולד הנוגחת, ר"ל שהמיתה את האדם, ולד הנרכעת והנעבדת והמוקצה* אף באלו דוקא שנתעברו ואחר כך יצא מהם מעשה זה שנמצא הולד בשעת העבירה, אבל נעשית העברה ואחר כך נתעברה, שאע"פ שהרביעה עוקרתה, אפשר לקצת בהמות שאינן נעקרות* בכך, ולדה כשר, ואפילו נרבעה אחד שהוקדשה, ואין צריך לומר אם נרבעה כשהיא חולין ואחר כך נתעברה, וכן הדין לאפרוח היוצא מביצת טרפה שמותר כמו שיחבאר במקומו* וכתלמוד המערכב* שבפרק צלמים נחלקו בכיצת ע"ז שנעשית אפרוח כהנא וחזקיה, כהנא אמר מותרת חזקיה אמר אסורה, וכביצת הקדש* שנעשית אפרוח כהנא אמר אסורה ור' יוחנן אמר מותרת, ופירשו שם ר' יוחנן אמר מותרת ופודה אותה בזמן זרעה, כלומר כפי מה שהיתה שוה בשעה שהוזרעה, כהנא אמר אסורה ופודה אותה כמות שהיא, ולענין פסק יראה בע"ז שמותר, ובהקדש שצריך פדיון, י' ואם לא פרה מותר בדיעבד כמו שנבאר בפרק צלמים. י"ח

(א) ובוה מיושב קו' תוס' ד"ה ש"ם וע' ר"ש פרה פ"ב מיד שהי' כן וע' גם תוס' ר' אלחנן. — הרמב"ם הל' פרה אדומה פ"ב היו לא הביא דין. (ב) לא מצאתי דין בירושלמי שלנו וע' ר"ש שם. (ג) משום קושיא זו ב' הלחם סתרים כ"ד א' ד"ה והנה על דברי המהרש"א שם ד"ה וניחוש יודבריו אין להם טעם* ומתורוצו של רבינו למדנו צדקת דברי המהרש"א ו"ל אבל באמת כוונת המהרש"א לאחר שנוצרה ואכמ"ל. (ד) פרה פ"ב מ"ג. (ה) ואיכ' גם כמעוברת פסולה ולא כראב"ד הל' פרה אדומה פ"א היו שמעוברת בשירה. (ו) ב"ז ב' ד"ה בא. (ז) אבל הרמב"ם הל' ערכין פ"ה ה"ב פסק שגם קדשי בדק הבית כהעמדה והערכה ואם סתה אין פודין אותה ע"פ נמ' שבועות י"א ב'. (ח) לענין מש"כ הרמב"ם הל' פרה אדומה פ"א ה"י י"ל ק"ו פרה ומצאו אחרת נאה מסנה הדין תפדה, שר"ל לא אם שחטו. (ט) שבועות י"א ב'. (י) חולין ק"ל א'. (יא) כ"ה ותי' גם הירושב"א ו"ל. (יב) כדא' תמורה ל' ב'. (יג) ולא כתוס' לקמן מ"ו ב' ד"ה כשנרבעו; ובדברי רבינו מתורוצות הרבה קושיות של האחרונים ו"ל בסוגיין ואכמ"ל; ואח"ז ראיתי שבס' התרומה מ' קס"ח מתחלה ר"ל דשם מייירי בשלא כדרכה שאינה נעקרת ואח"כ מסיק כרבינו. (יד) תמורה ל"א א'. (טו) במסכתין פ"ג ה"ה ב"א א'. (טז) שם ב"א ב', ואנני יודע מדוע לא ב' הרמב"ם דבר זה לא בע"ז ולא בהקדש וצ"ע. (יז) צ"ע הלא בזה כ"ע סודו ורבינו לא הבריע איך פודין אותה, (יח) לקמן פ"ב ב' ד"ה אילן ומ"ו ב' ד"ה כל.

לענין יולדת יחבאר במקומו* על יוצא דופן שאין אמו טמאה לידה ואין לה ימי טמאה ומהרה עד שתלד מסקום שמזרעת, ואין הלכה כדברי האומר ולד מעליא הוא כמו שיחבאר במקומו*.

[דף כ"ד ב'] **כבר** ידעת שמשכאו לירושלם נאסרו הבמות ולא היתה להם עוד התר, וכן ידעת שקרבן עולת בהמה אינה באה אלא מן הזכרים בין ליחיד בין לצבור, ומכל מקום בשעה שהיו הבמות מותרות היו מביאין עולת נקבה בבכח יחיד הא בבמה גדולה והיא כמת צבור אין מביאין לעולה אלא זכר, ומה שנאמר באנשי בית שמש כשהביאו את הארון על ידי הפרות ואת הפרות העלו עולה ליי, הוראת שעה היתה. **הלוקח** כהמה מן הגוי ואין ידוע אם בכרה אם לא בכרה וילדה אצלו הרי

זה בכור מספק ונאכל לבעלים כמומו שהמוציא מחבירו עליו הראיה ואם נודע זמן לידתה ולקחה תוך זמן שאי אפשר לילד קודם זמן זה הרי הוא לכהן, ואע"פ שבסוגיא זו הקירו בשיעור זה שכל שהיא בת שלש ומהם למטה אינה יולדת וכל שנכנסה ברשות ישראל אינה יתרה מבת שלש ודאי לכהן, אנו רואין בפרות שלנו שיוולדות קודם זמן זה ודנין לפי טבע המקומות, היתה בהמה זו חסורה שפטר רחם שלה אסור בהנאה עד שיפדה פודה אותה בשה וחשה לבעלים הואיל ואין הכהן מביא ראיה אלא אם כן נודע זמן לידתו והיה המקח תוך הזמן שאי אפשר לו לילד תוך זמן זה כמו שביארנו.

נושאי הארון צריכים שיחזירו פניהם כלפי פנים כדי שיהיו אחוריהם כנגד חוץ ולא כנגד הארון, וכן כתבוהו גדולי המחברים, וכן היא בספרי, ובמדבר סיני רבה, ואף בסוגיא זו רמזה כן במה שאסרו בפרות ועקמו פניהם כלפן ארון ואסרו שירה. **המשנה השניה** והכוונה בה ככונת משנה שלפניה בביאור החלק הראשון, ואמר על זה לא תתיחד אשה עמהם מפני שחשודין על העריות, ופירשוהו בגמרא אפילו כשאשתו של גוי לשם שהגוי אין אשתו משמרתו, וכיוצא בזה בישראל ר"ל שאשתו של ישראל לשם מותר לה להתיחד עם ישראל שאשתו משמרתו, הא אין אשתו עמו אסור לה להתיחד אף עם ישראל, ואף שתי נשים לא יתיחדו עם ישראל אחד, אבל אשה מתיחדת עם שני אנשים כשרים, ומגדולי המחברים נראה שאוסרין, הא בפרוצים אף בעשרה אסור, ומגדולי המחברים מתיירים בשאשתו של אחד מהם לשם, מעשה חיה והוציאוה עשרה במטה, שיחשבו הרואים שהוא מת שהיו מביאים לקבורה ולא ירגישו בדבר, ומכל מקום אין כאן איסור משום שפיכות דמים שכל אשה כלי זינה עליה ואפילו בעורות שבהן, ובתלמוד המערבי פירשו בכלי זינה עליה שיכולה לומר גויה אני מה שאין כן באיש שהוא מצויין כסילה, ואין הדברים נראין, וי ולא יתיחד אדם עמהם מפני שחשודים על שפיכות דמים.

(א) נדה מ' א' (ב) שמואל א' ו' י"ד. (ג) וכיכ חוס' ד"ה פרת. (ד) הרמב"ם הל' כלי המקדש סי' ה"ג, והכ"ס לא ציין מקורו. (ה) לא מצאתי בספרי שלנו. (ו) פרשה ה' אות ח' וע' ברש"ש שם שכתב גם כן שזהו מקור הרמב"ם הנ"ל. (ז) כגירסת הב"ה. (ח) בספרינו היא משנה א' עם זו שלפניה. (ט) כ"ה כ'. (י) ובקידושין פ"א א' ד"ה זה כ' רבינו: כל סתם בני אדם כשירים הם וכו' לא אסרו אלא בפרוצים הנוודים בכך וכו'. (יא) הרמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ב ה"ח. (יב) הרמב"ם לא כ' בפרוצים אלא בסתם אנשים וצ"ב. (יג) בפירקין ה"א מ' ב' אבל בירושלמי אינו נזכר כלי זינה עליה כלל וע' תוספות כ"ה ב' ד"ה איכא. (יד) ולא כפי' הפנים בירושלמי, וכאור ורוע בסוגיין פ"י ברכינו. (טו) אולי מטעם שכתב הרא"ש בסוגיין פ"י ד' ע"י ש.

[דף כ"ה ב'] זהו כיאור המשנה ופסק שלה, ובגמרא* נאמר מטעם זה שישראל שנמשל לו גוי בדרך צריך להיות עניני פקוחות ולתכרו אצלו באותו צד שהוא רואה שהוא מזומן יותר לקום עליו אם ירגיש בו שיבא להרגו, היו עולים בסעודה או בירידה לעולם ישים אדם עצמו למעלה ולא למטה, ולא יושח לפניו שמא יריץ את גלגלתו, ואם שאלו להיכן הוא הולך ירחיב לו הדרך בדרך שהרחיב יעקב לעשו שנאמר י עד אשר אבא אל אדני שעירה וכתוב י ועקב נסע סכתה, וכן כל כיוצא בזה לפי מה שרואה לפי הזמן ולפי המתחבר עמו, ולא נחחד עוד בגמרא על משנה זו דבר.

[דף כ"ו א'] **המשנה** השלישית וענינה כענין המשנה שלפניה, והוא שאמר בת ישראל לא תלד את בנה של נכרית, פירשו בגמרא* מפני שמילדת בן לעז, ומכל מקום בגמרא התירו לילד לה בשכר משום איבה, ונראה דוקא באשה שהיא מפורסמת בכך אבל כל שאינה מפורסמת בכך יכולה היא להשכח ולומר איני בקיאה או שאיני כבוד אצלי, הא בחנם אין בה איבה יכולה היא לומר צריכה אני למעשי ידי, ובשבת אף במפורסמת אסורה יכולה היא להשכח ולומר שאין בידה לחלל את השבת על אשה שאינה משמרת את השבת, ואע"פ שאין כאן איסור תורה, שאע"פ שאסרו בהושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה שחייב משום עוקר דבר מגדלו, לא נאמר אלא בשלא הגיע זמנו לצאת אבל כל שהגיע זמנו לצאת ונהפכו ציריה אין עקירת דבר מגדלו נאמר בה, וכל שכן במקום שאין צריך להושיטה ודלדל שאף באיסור סופרים אין בו, מכל מקום יכולה היא להשכח בכך, אבל נכרית מילדת לבת ישראל, ופירשו בגמרא דוקא בשאחרות עומדות על גבה אבל לא בינה לבינה מפני שחשודין הם על שפיכות דמים, ונראין הדברים דוקא בבקיאות, או שמא אף כאן בבקיאות מתיראה היא מהם, וכתלמוד המערב* אמרו מילדת מבחויג אבל לא מבפנים לא תכנים ידה בפנים שסא תמוך העובר במעיה ולא תשקוה כוס עקרין ואם היתה חכמה מותר כהדא אם היה רופא אומן מותר, ולגדולי הדור ראייתו שזה שהתירו בתכמה דוקא בהשקאת כוס עקרין* שאף ברופא אומן דוקא התירו בחולי מפני שרפואתו מחזיקתו אצל הכריות ולא מרע נפשיה אבל מילדת אפשר לה לחלות ברוב ציריה והפלת קשוויה, ואין הדברים נראין, שאף רופא יש לו לחלות בכמה דברים אלא ודאי שבמקום חכמה אין לחוש לכלום. י

בת ישראל לא תיניק בנה של נכרית, ואף זו מפני שמגדלת בן לעז, ופרשו בגמרא אף בשכר שאם היא אשת איש יכולה להשכח ולומר איני מזהמת עצמי לחבאישי ביושב חיקי ואם היא פנויה כל שכן שרוצה לסלסל בעצמה כדי שיודמנו לה קופצים, אבל נכרית מיניקה בנה של בת ישראל ברשותה, של בת ישראל ובפניה או בפני אחרות, ואסור להניחו לה ביחוד שחשודים הם על שפיכות דמים, וכתלמוד המערב* אמרו יונק תינוק והולך סן הנכרית וסן הכהמה

(א) כ"ה ב'. (ב) בראשית ל"ג י"ד. (ג) שם י"ז. (ד) בספרינו כתוב זה במשנה, ועי' תו"ט, וגם במשנה שבכ"ו ל'. (ה) כ"כ הרשב"א מוכח בטור וי"ד קנ"ד. (ו) שבת ק"ו ב'. (ז) אבל תוס' ד"ה סבר מיל דבא' מאלו סניא. (ח) הא בינה לבינה אסור, אף בבקיאות ורכינו תנא דמסייע להמחבר בשו"ע וי"ד קנ"ד ס"א שבי' עליו השיך: בשום פוסק לא נזכר דבמילדת מוכחה אסור וצ"ע עכ"ל. (ט) בפירקין ה"א ט' ב' בשנינויים. (י) הרשב"א. (יא) ולא כפי' הפנים כירושלמי הנ"ל. (יב) ובענין מה שכתב הב"י וי"ד קנ"ד ע' שיך שם סק"א ולפי פ"י זה מיושב קושיתו. (יג) ורכינו מפרש בפנים שמה. (יד) בפירקין ה"א י' א' וכה"ג אי' בכלי יבמות קי"ד א'.

ואפילו טמאה ומביאין לו חלב סכל מקום ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום טומאה, ומתרפאין מהם רפוי ממון, פרשו בגמרא* חולי שאין בו סכנה שאין בידו להביאו לידי נפשות אלא להארכת חולי ולהוצאת ממון. אבל לא רפוי נפשות, והוא חולי שיש בו סכנה או שאפשר לבא לידי סכנה כקלקל רפואותיו, ואין מסתפרין מהם בכל מקום, פירוש אפילו ברשות הרכים, אע"ף שרכים מצויים שם, מחשש שפיכות דמים, וחכמים אומרים ברשות הרכים מותר, שאין שם חשש שפיכות דמים אחר שרכים מצויים שם, אבל לא בינו לבינו, ולאו בינו לבינו דוקא^ג שאם כן אף בלא תספורת כל יחוד שבינו לבינו אסור מחשש שפיכות דמים,^ג אלא פירוש^ג במקום שאין רבים מצויים שם תמיד אלא שלפעמים מודמנין שם כגון סיטמא וקרן זווית, כמעשה האמור בגמרא^ד ברכ חנא שהיה מסתפר בשוקי דנהרדקא ואמר ליה כמה יאי קועך לזוגא, וודאי לא בשוק היה מסתפר אלא במקומות חיצונים שאין בני אדם מצויים שם, והלכה כחכמים.

זהו ביאור המשנה וכלה על הצד שביארנו הלכה היא, אלא שבנין רפואה ותספורת יש תנאים אחרים להתר רפואה מהם אף במקום סכנה ולהתר תספורת אף ביחוד כמו שיוזכרו בגמרא, ודברים שנכנסו תחת משנה זו בגמרא אלו הם.

הרבה ראינו שמתפללים על שבזמנים אלו אין אדם נזהר מדברים אלו כלל, ואנו כבר ביארנו^ה עיקר כונת הספר על אי זו אומה היא סוככת כמו שיעידו ימי איריהן שהזכרנו^ו שהם כלם לאמות הקדומות שלא היו גדורות בדרכי הדתות והן אדוקות ומתמידות בעבודת האלילים והכוכבים והמליזמאש שכל אלו וכיוצא בהן הם עיקרי ע"ז כמו שהתבאר, ומכל מקום לענין חשש איסור שבת וחשש איסור מאכלות ומשתאות כיון נסך וסתם יינם ושאר איסורין הרוסים לאלו הן שנאסרו בהנאה הן שנאסרו באכילה הן מאותם שגזרו עליהם מחשש חתנות כל האומות שוות בו, חוץ מאיסור הנאה כסתם יינם לדעת רוב מפרשים כמו שיחבאר במקומו^ז במסכת זו, ומעתה יהו דברים אלו מיושרים על כך ולא נצטרך להשיבם בכל דבר ודבר, אלא שתהא אתה בוחן באי זו אתה מפרשם על האמות הקדומות ובאי זו אתה מפרש על כלל הכל, ובין ותרע.

הגויים והרועים בהמה דקה ישראלים שסתמם מתמידים^ח בגזל ומשוקעים בו עד שנעשו בכך כפורקים מעליהם עול תורה אלא שלא מחמת פיקור הם עושים אלא מחמת ממון ומכל מקום כל שבא להם ההיזק מאליו אין אנו מצווים^ט להשחל בהצלחתם, ואף כוז של גוים צריך אתה לבחון מה שהקדמנו^י באי זה גוי הוא אומר כן ר"ל שבעובדי האלילים נאמר שלא היו גדורים בדרכי הדתות^{יא} ואדרכה כל עבירה וכל כיעור יפה בעיניהם וכבר אמר ראש הפירושופים^{יב} הרגו מי שאין לו דת, הא כל

(א) לקמן כ"ז א' וכוונת רבינו פ"י הגמרא להלכתא עמ"ש שם ד"ה הקוה כי לכאורה פ"י הגמ' שרפוי ממון ר"ל בהמה. (ב) כ"ב גמ' תומ' לקמן כ"ט א' ד"ה אבל. (ג) כדלעיל כ"ב א'. (ד) לקמן כ"ט א'. (ה) לעיל בפרק א' דמסכתין ד"ה יש מקשים וע' ו' ב' דבור הסתחיל למשה. (ו) פרק א' משנה ב'. (ז) לקמן ס"ד ב'. (ח) כזה מיושב קושיית הכ"ס הלכות רוצח פ"ד ה"י הא הרועים עושים לתיאכון משום חסדת ממון והכ"ס ז"ל שם בתי' כוון לדברי רבינו, אבל הר"ן מתרץ באופן אחר. (ט) שיטה חדשה לבמרי כי כל הראשונים כתבו שלא מעלין ר"ל אסור להעלותם. (י) לעיל ד"ה הרבה. (יא) וכ"כ רבינו גם בהוריות י"א א' ד"ה כל. (יב) כתב לי מחותני התכס המוס' מהר"ר משה נחום צובל ג"י שכוונת רבינו לאריסטו שהרי כתוב בספר "מאנוני העיונים לצדק

שהוא מעובדי האלהות אע"פ שאינו מכלל הדת אינו ברין זה חלילה וחס, וכבר ידעת *
בגר תושב שהוא שקבל עליו שבע מצות שאתה מצווה להחיותו.

[דף כ"ו ב'] **ישראלים** שפקרו ונעשו מינים לעבוד את האלילים * ומיני ע"ז ומסורות ואפיקורוסים והם המכזים את המצות דרך פקור מותר להזיקם בידים ולהורידם לבור תחתיות, אבל המשומר באכילת איסורין אם לתאבון יש בפרשים * שלא מעלין ולא מורידין מפני שהם דנין אותו על מדרגת רועי בהמה דקה * ועיקר הדברים שחייבין אנו להצילו * והוא שאמרו בפרק השולח * ההוא גברא דזבין נפשיה ללודאי ואמר ליה לרבא * פרקן אמרו ליה לרבא אוכל נבלות הוא אמר להו דילמא לתאבון אמרו ליה והא שביק התרא ואכיל איסורא אמר ליה זיל לא שבקי לי דאפרקך, אלמא שאלו היה לתאבון היה מחוייב להצילו, וכן ביארנוה באחרון של הוריות * ואחר שכן חייבין אנו להחזיר לו אבדתו והוא הדין שאסור ליטול רכית ממנו שהרי עליו אמרו לכל אבדת אחיך * לרכות את המשומר.

משומד להכעים בין לנבלה בין לעברה אחרת אחר שאינו בכלל המינים הואיל ואינו עובד את האלילים, יש אומרים * שדינו כגוי שלא להוריד ושלם להעלות ושלם להתחייב להחזרת אבדתו, ועקר הדברים שהוא בכלל מורדין * שהרי בסוגיא זו אמרו אבל המינים והמסורות והמשומדים * מורדין ולא מעלין, והקשה אני שונה לכל אבדת אחיך * לרכות את המשומדים * ואת אסרת מורדין, ותיירץ סמי מכאן משומד * והקשה ולישני ליה כאן לתאבון כאן להכעים, ומשני דהוא סבר דלהכעים מין הוא, ולא הוצרך להחזירו, למדת שאף לרעת האומר שהוא משומד מכלל מורדין הוא, ואע"פ כן אינו בכלל המינים אחר שאינו עובד את האלילים ואם כתב ספר תורה אין אומרים תשרף ככתבו מין * אלא חגנו, וכן שחיטתו אינה אסורה אלא באכילה ולא בהנאה, ואין צריך לומר שאין מחזירין לו אברה בתורת חיוב ושמות לייטול רבית ממנו, ובתלמוד המערב אמרו במסכתא זו * פרק אחרון * כותאי בעו קומי ר' אבהו אבותיכם היו מסתפקין משלנו, כלומר שאין נוהרים מיון שלנו, אתם מפני מה אינכם מסתפקים בשלנו אמר להם אבותיכם לא קלקלו מעשיהם אתם קלקלתם מעשיכם, ותנינן * בה כותאי דקסרי מותר להלוותם ברכית, ומכל מקום ללות ממנו אסור משום לפני עור לא תתן מכשול שהרי בכלל ישראל הוא אע"פ שחטא ומוזהר עליו, וסת שאמרו בדרש * שעובדיה לזה

השרעיים * לאבו תאמר אלגואלי שתורגם לעברית ע"י ר' יעקב בן מכיר * תבון מעיר מונפלייר בן זמנו של רבינו בפרק * של הספר הנ"ל (נתפרסם ע"י רי"ל דוקס באוצ'נ מחברת ב') בסגולה נפש התכסה * ולזה אמר אריסטו: אין הכונה שתדע לבר אמנם הכונה שתדע ותעשה וכו' ואמר: * הרנו מי שאין לו דת, (א) כדאי לעיל כ' א', (ב) ע' להלן ד"ה נעשה, (ג) ע' טור וב"י יו"ד רנ"א בשם סמ"ג ותמוה לי שוכא מ"ש מרן בב"י שם דלהרמב"ם בלתיאבון * אמרצו לפדותו אין איסור בדבר אבל אינם חייבים לפדותו * הלא להדיא ב' הרמב"ם ה"ל רוצח פיר ה"ב שלתיאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו * ומרן בעצמו ב' דברים אלן בב"י יו"ד סמ"י קנ"ה ופשיטא ששבויו הוא כסכנת נפשות כדאי בב"ב ח' ב', (ד) שגם הם מחמת תאוות ממון גזולים, (ה) ולעיל ד"ה הגויים ב' רבינו מדוע אינם דומים לרועים, (ו) גיטין מ"ו ב', (ז) גם בתורות י"א א' דבור המתחיל כל כתב כן רבינו את לשון הנזרם אבל בגמ' שלנו שינויים רבים, (ח) י"א א' ד"ה כל בשם גדולי הדורות וכ"כ תוס' בסוגיין ד"ה אני, (ט) דברים כ"ב ג', (י) בגמ' שלנו * מומר * וגם בתוספות ר' אלחנן גרים כרבינו ובד"ס לא ציינו, (יא) בתורות י"א א' ד"ה כל (השני) כתב רבינו בן בשם חכמי הצרפתים וע"י תוספות ד"ה אני, (יב) רא"י זו כ' רבינו גם בתורות שם בשם גדולי הדורות, (יג) כדאיתא גיטין מ"ה ב', (יד) ה"ד ל"ג ב', (טו) שם ל"ד א', (טז) שמות רבה פ' ל"א אות ד'.

מיהורם בן אחאב ברכית כדי לפרנס את הנביאים, אע"פ שהיה ישראל משומד, בזה שום פקוח נפש החיר לעצמו.

נעשה משומד לע"ז כלומר לעבודת האלילים הרי הוא בכלל המינים והוא בכלל מורידין לדברי הכל ואין צריך לומר בהחזרת אבדה ונטילת רבית שפטור ומותר, ואם כתב ספר תורה ישרף, ושחיטתו אסורה בהנאה, ודברים אלו כלם בשעדין שם ישראל עליו ומאחר שהוא מתפקד ומחלל את הדת ענשו חסור הרבה הא כל שיצא מכלל דת יהודית ונכנס לו בכלל דת אחרת הרי הוא אצלנו כבני אותה הדת * שנכנס בה לכל דבר חוץ מגיטין וקדושין או כל זיקת אשה כמו שיחבאר במקומו, ובנו מיהא הרי הוא גוי גמור * אף לענין גיטין וקדושין.

הורדה שהוזכרה כאן דוקא שלא ידע בה אדם ולא יכתב עצמו אין חוששין שהרי ימות שם אבל כל שבידעת אחרים אף במקום שאין לו סכנה בכך מכל מקום יש לו לחוש לאיבת הרואים ואין לו להכניס עצמו לכלל איבה, וכן זו שאמרו אין מעלין לא סוף דבר העלאת ממש דהשתא אחותי מחתינן דלא לאסוקי מבקיא, אלא שישחלף שלא לעלות בכדי שלא יהא שם איבה, אלא כל שבא לו ההיזק גורמין שלא להנצל ממנו במקום שיש לו קצת טענה כגון שאם היה סלם שלו כבוד מעלה ואומר בקינא לאחותי כרי מאיגרא, וכל כיוצא בזה, ויש לשאול * אכתי קושיא לדוכתא דהשתא אחותי מחתינן העלאת סלם מבקיא, ומתריצים * שההורדה דוקא במקום שאין רואים, שהרי כל שבמקום רואים ודאי איכא איבה וסכנה אלא שלא במקום רואים, הא העלאת סלם אף במקום רואים כל שאפשר לו למצא עלה להפקיע איבה, ומכל מקום יש מפרשים * בהעלאת סלם זו וכיוצא בה שעל מורידין נאמרה, כלומר הורדה שהוזכרה כאן לא הורדה ממש דהורדה ממש אף במקום שאין רואים ושאיין לחוש לא לאיבה ולא לסכנה אסור אלא שאם ירד מעצמו מותר לו להשתדל במניעת הצלתו * כל שאפשר לו להנצל מאיבה, וכן עיקר.

גך שנתנייר וחזר לסורו יחבאר במסכת יבמות * שהוא כישראל משומד לכל דבר. **ישראל** שהוא ערל כגון שמתו אחיו מחמת מילה ולא מלווה מותר לו למול את אחרים שקריבי ישראל כמולים הם חשובים, אבל גוי לא ימול לעולם ואפילו הוא מהול כגון ערביים וגבכונים שהם אומות מהולות, שמולי האומות כערלים הם חשובים, ואפילו בפני אחרים שאין שם חשש שפיכות דמים, ואפילו אין מוהל ישראל, שהרי סכל מקום נאמר * ואתה את בריתי תשמור, ואם הותחלה על ידו תגמר על יד ישראל

(א) כי כ"כ רבינו גם בהוריות י"א א' ד"ה המינין וכתב * וכן חזרו רבותי * והוא דבר חדש ולא מצאתיו בראשונים ז"ל. (ב) יבמות מ"ז ב' ובקידושין מ"ט ב' ד"ה ישראל וגם ביבמות מ"ז ב' ד"ה גוי. (ג) ע"כ ובאמו ישראלית או משומדת סיירי, וע"כ רב סה הכול בין אם לבנו ובאמת כל הפוסקים מסקו שגם בנו ישראל לענין קידושין ע' מור וכ"י אהע"ז מ"ד ועפ"ש רבינו יבמות כ"ב א' אבל צ"ב מדוע מסק בבנו כמותם. (ד) גם הריטב"א מ"ל כן שם * דמורידין ממש שלא במקום איבה. (ה) כ"ה גם הריטב"א והר"ן, וחשו"ז ז"ל יו"ד קנ"ה הקשה כן מדעתו ולא ראה שקדמו הר"ן, ובתי' כוון הטו"ז לתי' הריטב"א (שביטוי עוד לא נדפסה). (ו) אינינו יודע מי הם. (ז) כ"כ הריטב"א בשם ויש מרבתי. (ח) אבל עדיין קשה * דלא לאסוקי מבקיא * אבל הריטב"א כ': ויש מרבתי מתרצין דהשתא מפרשים דמאי מורידין דתני שאין מעלין בני חאי גוונא דפרישנא השתא וכולה חזא חאי ולא שמועין חאי מלישנא יתירה תני להו תרומיהו דלא נימא מורידין ממש או אין מעלין ממש עכ"ל ולפי' מוכנים היטב גם דברי רבינו. (ט) מ"ז ב'. (י) בראשית י"ז פ'.

ודיו,* ואם מל מכל מקום אינו צריך לחזור ולמולד שיהי יצא מכלל ערלה, ואף הטפת דם ברית אין כאן שיהי יצא אף מספק ערלה כבושה, וי ועבר ואשה וקטן מלין במקום שאין איש שהמילה אינה צריכה לשמה, ואע"פ שכתוב ליי המול, בפסח כתוב, ר"ל ועשה פסח ליי המול לו כל זכר, ובאשה מיהא הרי נאמר ותקח צפורה צור ותכרת את ערלת בנה.

ישראל מל את הגוי לשום גר אבל גוי צריך לחתוך ערלתו מצד חולי או מכה אסור שהרי זו העלאת והצלה, ואע"פ שנעשית מצוה זו כרפואה זו הרי אין כונתו למצוה, ובשכר מיהא מותר כדן האמורי בהולדה, וכן דעת גדולי הרבנים, ואחרוני הרבנים יכתבו שאם בא להחליט אף בחנם מותר וכמה שאמרו בפרק קורדקוס יי אימיה יי דרב שימי עברא ליה לההוא גוי ואחסי, ולא רצת לעשות לישראל מני שעדין לא היתה בקיאה באותה מלאכה, הא כל שכחנם ושלא להחליט הרי הוא כמשתדל בהצלתו, וכבר ביארנו שדברים אלו כלם בעובדי האילים נאמרו, והכותי כבר ידעת ששעשוהו כגוי לכל דבר.

[דף כ"ז א'] מי שנדר ואמר קונם שאיני יי נהנה לערלים מותר בערלי ישראל, אמר קונם שאיני יי נהנה למולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי אומות העולם, שערלי ישראל כמולים הם חשוכים ומולי אומות העולם כערלים, שאין הערלה מיוחדת אלא לגוים שנאמר יי כל הגוים ערלים.

כבר ביארנו במשנה שמתרפאין מהם כל חולי שאין בו סכנה ושאי אפשר לבא לידי סכנה, ואין צריך לומר שמתרפאין מהם רפואת בהמות אע"פ שיש בהם סכנה, הא רפואת הגוף במקום שיש סכנה או חשש סכנה אין מתרפאין מהם אף בשכר אלא אם כן אחרים הבקאים יודעים ורואים כל מה שיעשה ובוז מותר שאף הוא סבור מכירים הם ממי הרפואה וחוקרים עליהם ולא מרע אנפשיה, וכן אם שאלו לו ואומר להם סם פלוני יפה לו וכיוצא בזה סומכין עליו סבור הוא אף הם שואלים

(א) ורבינו תנא דמסייע לשו"ת בית יעקב מוכח בפ"ת יו"ד רס"ד סק"ג, ופשוט שר"ל אי אויה ציץ המעכב. (ב) ע' לשון סמ"ג שכ' ב"י יו"ד רס"ד וחבין. (ג) ולאפוקי סמ"ג שם; וחב"י מפרש שגם דעת הרמב"ם כסמ"ג, וע' בשאנא אר"י סי' גיד שדחה דברי הב"י ופסק שאין צריך הספה ורבינו תנא דמסייע להשאנא אר"י ז"ל. (ד) שבא קליה א'. (ה) גיל דעסס זה סוכב רק על קטן. (ו) שמות י"ב מ"ח. (ז) שם ד' כ"ה. (ח) נראה דחבר "אס". (ט) כ"כ גם הרמב"ם ה"ל מילה פ"ג ה"ז ומוסיף "לפיכך אם נתכוון הגוי למילה מותר לישראל לסול אותו", ולפי' הכסף משנה ת"י לו לרמב"ם לכתוב אם נתכוון לשם גירות, ושםתי מאמור הגאון הגדול אבדק"ק ערלוי שליט"א שכונת הרמב"ם לר"מ שפסס כה"ל מלכים פ"י ח"י שנוי שעושה אויה מצוה שבתורה מקבל עליו שכן ולפי' ברור שמי שיהי לא נתכוון לשם מצוה ר"ל לקיים מצוה א' ממצוות התורה הא אם נתכוון למילה ר"ל לקיים מצוה מילה מבלי להתניין, וגם רבינו ב' בסנהדרין ע"פ רב"ש (מעמודי ספר) שאין מונעין מן הגוי לעשות מצות שבתורה (חוץ משבת) אי"כ נתפרש כוונת רבינו כאן במ"ש "מצוה זו". (י) לעיל כ"ז ב' אבל תוס' ד"ה לאפוקי לא הביאו הרא"י שכ' רבינו אלא מהא דגיסין שהעמידוהו בשכר. (יא) רש"י בסוגיין ד"ה לאפוקי. (יב) תוס' ד"ה לאפוקי ובגיסין ע' א' כ' תוס' כן בשם הר"י. (יג) גיסין ע' א'. (יד) נכנסא לשנו לוי "אימיה" אלא "רב שימי בר אשי" וגם בתוס' לוי "אימיה". (טו) ע' תוס' שכ' "וכן משמע מפני שלא היו בקי ברפואות עשה כן" ובתוס' ר' אלחנן כ' "שהרי לא ניסה עדיין לשום ישראל מרגש תלמודא דעבדה לההוא עבוס". (טז) כדאיתא חולין ו' ב'. (יז) תוספות דבור המתחיל קונם גרסי "שאני". (יח) ירמ' ט' כ"ה.

לאחרים ולא מרע אנפשיה, הא כל שלא בראה או בידעה כל חולי שיש בו סכנה אסור, ויש מתירין* בשכר מפני שמחירא הוא על שכרו וחם עליו.

והקזה הרי היא^ב שאין בהם סכנה ומותר, ואין הלכה כדברי האומר אפילו ריבדא דכוסילתא לא מסתכניא^ג מיניה, כלומר שאפילו הקזה איני עושה על ידם, ומפני שסוכר שהקזה עצמה רפואה היא, וגדולי הרבנים^ד מפרשים שאפילו היתה עקיצת החרב כואבת לו לא הייתי מרפאה על ידו, אלא הלכה כדברי האומר למטה^ה כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהם, דאלמא כל שאין בה סכנה מיהא מתרפאין, ויש מתמיהים^ו על גדולי הפוסקים^ז שהביאו ברפוי ממון בהמתו ואסרו^ח בזו של ריבדא דכוסילתא דאלמא כל שכנופו אף במקום שאין בו סכנה אסור והביאו גם כן זו של ר' יוחנן ר"ל דכל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהם הא כל שאין בו סכנה מתרפאין, ומתוך כך מפרשים^ט רפוי ממון דבר שאין בו סכנה, כלומר שהוא במקום מסוכן אלא שאין בו סכנה עכשו, ודבר שיש בו סכנה, שיש בו עכשו סכנה, וריבדא דכוסילתא הוא מקום סכנה מחמת הגידים אבל אינו עכשו מקום סכנה, וזו של ר' יוחנן כך היא כל מכה שאין מחללין עליה את השבת כגון שאינה במקום סכנה מתרפאין הא שמחללין עליה את השבת כגון שהיא במקום סכנה אע"פ שאין בו עכשו סכנה אין מתרפאין, ועיקר^י הרברים כדעת ראשון אלא שגדולי הפוסקים^כ לא הוצרכו להביא זו של רב יהודה, וגדולי המפרשים^{כא} סמכו את דבריהם במקום שמניחין על ההקזה סם חזק שאפשר שיש בו סכנה, ואחרוני הרבנים^{כב} מפרשים דהא דר' יוחנן ר"ל כל מכה שמחללין עליה את השבת שנויה בחולצה וכל שאין בו סכנה מותר דלא מרע אנפשיה ובסכנה אסור דמצוי לאישתמוטי ראוי למיתה היה מצד כובד חליו, וזו של ריבדא דכוסילתא בכריא ואינו חושש שיוציאו עליו שם שאינו יודע אלא שתולין לו בשנאה, נראה שהם מפרשים דלא מרע אנפשיה מצד חסרון ידיעה ואינו מקפיד אם ייחסו לו כונה אחרת, ואין הדברים כלום, שאם כן י' כשהקשו לו מדברי רב יהודה לשני ליה ההוא בכריא, ועוד י' אם ריבדא דכוסילתא פירושו הקזה עצמה הרי יאמרו שאינו בקי בהקזה ואם פירושו שכבר הקיז והעקיצה מכאיבתו הרי אף בזו תולין לו בחסרון ידיעה שאינו יודע להשקיט הכאב, אלא ודאי אין הלכה כרב יהודה, ואע"ג דפריך מנה, יש לנו כיוצא בה כמו שבארנו בשני של כתבות טו

(א) האור זרוע בסוגיין ומובא בהג"א וכ"כ בח"י הרמב"ן בשם אחרים. (ב) נ' דחסר מדברים. (ג) בגמ' שלנו "מתמינן". (ד) רש"י ד"ה ריבדא. (ה) כ"ז ב'. (ו) בעל המאור. (ז) הרי"ף. (ח) אינו ר"ל שהרי"ף אסור להדיא שהרי הרי"ף לא כ' להא אלא ר"ל מרמז שרפוי ממון בהמתו מפילא אומר ריבדא ע' בגמ'. (ט) כן מפרש הרמב"ן במלחמות אבל לא בעל המאור ומדברי רבינו נ' שהמתמיהים בעצמם מפרשים כן א"כ לא לבעל המאור נתכוון. (י) נ' שגם זה מדברי הרמב"ן ע' במלחמות. (יא) הראב"ד ע' בח"י הרמב"ן בשם אבל לא לתרוצי להרי"ף כ"כ. (יב) רבינו תם בחומ' לקמן כ"ז ב' ד"ה כל. (יג) כ"ה בחומ' לקמן כ"ז ב' ד"ה כל על ר"ת ופירצוה. (יד) ק"ו זו ליתא בתוספות ולא בראשונים. (טו) כ"ג א' ד"ה ולענין גופה [עודנו בכ"ז] וז"ל רבינו שם: ומתוך כך דוחים אותה לגמרי [ר"ל שמועת רב המנונא] ואם משום דפריך מינה תלמודא הרי מצינו כיוצא בה וכמו שאסרו למעלה והאמר רב פפא האי אשרתא דדייני וכו' ואין הלכה כן כמו שביארנו וכו' אלא שאין ספק שהלכה רווחת היא וכו' לפסוק כרב המנונא משמע שכתבנו דהא פריך מיני' להדיא ומה שהשיבו [ר"ל אותם הדוחים] שמצינו כיוצא בה זהו במאי דפריך מינה וסוגיין בעלמא דלא כוותי' ובכל כי הא לא חיישינן לפירכא דידהו שאינו אלא כמי שאומר הניחא למאן דאמר הכי הא למאן דאמר וכו' וזו של אישרתא ממין זה וכו' אבל פירכא דרב המנונא לא אשכחן בה סוגיא דלא כוותי' וכו' עכ"ל; ומהו תבין מרוע פסק רבינו שלא כרב יהודה ואכמ"ל.

כמה שאמר רב הסנונא באשה שאמרה גרשתי וכו', אלא לא נשאר האיסור אלא בחולי שיש בו סכנה, וכל סכה של חלל* הרי היא בכלל סכנה, וכן גב היד וגב הרגל*, וכן לפי שטח זו אסור לאכול או לשתות על פי הנהגתו מרקחת או כוס של עיקרין וכל דבר שאינו יודע מה הוא, וחולי שבתוך הפה* הרי הוא כמכה שבחלל הגוף ואסור. שמתוך שהם עובדי האלילים לבר ואינם מאמינים באלהות אינם גדורים בדרכי הדתות וכל עברה וכל כעור יפה כעניהם ואין חוששין לכלום.

[י"ד כ"ז ב'] **דברים** אלו דוקא בחולה שאין אומד שלו ברור לכל אלא יש אומרים למיתה ויש אומרים לחיים, אבל כל שאומדנת הכל עליו למיתה מתרפא מהם, ואע"פ שחיי שעה ראוי לחוש להם, הרי אפשר גם כן שאין הגוי מסייתו.

היה רופא מומחה מותר להתרפאות ממנו* שאינו מפסיד חוקתו ומרפאו כפי כחו, וישראל חשוב* ומפורסם במעלה מתרפא מהם אפילו בשאין מומחה מפני שאין לבו עליו להזיקו, ואם היה הישראל מכיר בעצמו שהם שונאים אותו כיומר אף בכומחה ואף בחשוב לא יתרפא מהם, י' יש מי שאוסר להתרפאות מהם אלא אם כן בחשוב ומומחה כגון מטרוניתא דר' יוחנן, ו' ואינו כן שהרי אמרו* כי אחא רב דימי אמר ר' יוחנן אם היה רופא מומחה לרכים מותר, והרי זו אסורה בסתם בין בחשוב בין בשאינו חשוב, ומכיון שאתה מתיר במומחה אף באדם שאינו חשוב הוא הרי'ן בחשוב אע"פ שאין הרופא מומחה.

דברים אלו לא הותרו אלא ברפואות טבעיות אבל כל שמרפא דרך לחישה בשם ע"ז או כוכב או אליל או בשם שדים למאמינים מציאותם וכיוצא באלו אסור אף בודאי מה, שדברים אלו דברי תהו הם ושםא יודמן ויתרפא דרך מקרה וימשך אחר המינות, הא כל שברוך רפואה טבעית אע"פ שהרופא ידוע שהוא סכת המינים מתרפאין מהם, שהרי אמרו* ר' אבהו איחסי מסינאי, וכן* ר' יוחנן, וזו של בן דמה שלא הניחו ר' ישמעאל להתרפאות מהם דרך לחישה היה כמו שהתבאר בתלמוד הסעריב ועל דרך זה אמרו לא ישא אדם ויתן עם המינים, ר"ל אפילו משא ונתן של דברים להתוכח עמהם, ואין מתרפאין מהם אפילו לחיי שעה, כלומר אע"פ שסופו למות מחולי זה בודאי לטראית העין, שמכל מקום חוששין שםא ירפא בלחישתו וימשך אחריו, ויש אוסרין* אף שלא בלחישתו ומחשש שםא יקצר ימיו מאותן השקות שראוי לחיות ולחיי שעה חוששין* ליתר בהם ככחיים ארוכים שהרי מפקחין עליו את הגל אע"פ שאין בפקוחו אלא חיי שעה כמו שיתבאר באחרון של יומא, וכן בשאר רופאים מותר בודאי מה כמו שביארנו, י' וכן אין מתרפאין בעצי אשרה כמו שהתבאר בשני של

(א) כדמי' לקמן כ"ח א'. (ב) כדמי' לעיל כ"ז א', וחר"ף והרמב"ם לא פסקו ד"ו שא"י גם לקמן כ"ח א', וכבר תמה ע"ז הביי יו"ד קנייה. (ג) ע' בגמ' לקמן כ"ח א', וגם ד"ו השמיטותו הפוסקים ו"ל ואב"י שם תמה ע"ז; ובאמת מסוגיית דתתם משמע רק בשניהם יחד רופא מומחה ואדם חשוב אבל הפוסקים השמיטו גם זה וא"י מדוע רק הטור שם כתב להתיר באדם קרוב למלכות ומשמע שאדם חשוב סתם לא ולכן מ"ש הפ"ת יו"ד קנ"ד צ"ע אבל מפסג רבינו יש ראי' לדבריו ואכמ"ל. (ד) גלפד מ"י אבהו לקמן כ"ח א'. (ה) לקמן כ"ח א'. (ו) לעיל כ"ז א' (ז) לקמן כ"ח א' אבל ק"ק הא ר' אבהו בא לירי סכנה וצ"ע. (ח) בגמ' שלנו ל"י שר' יוחנן איחסי מסינאי אלא לקמן כ"ח א' אמרו "מטרוניתא" וצ"ע. (ט) בפרקין ה"ב י"א א' וכירושלמי שלנו ל"י, שבלחישת ה' אבל גם הרמב"ן במו"כ כ' ברכינו וע' תוס' ד"ה שאני ובס' התרומה ס"י קנ"ג וגם בתוס' יו"ד מהדריק ואולי השמיטתו בירושלמי שלנו מחמת הבקורת. (י) א"י למי נתכוון ושיטה זו צ"ב כי זו נגד סוגיין ע' תוס' ד"ה לחיי. (יא) פ"ה א'. (יב) לעיל ד"ה דברים.

פסחים * ומכל מקום גוי שאמר סם פלוני יפה לו או עשו לו כך וכך ולא מצאו לו אלא בבית ע"ז עושין על פיו ואין חוששין ואפילו אמר סם פלוני יפה לו או עשב פלוני יפה לו והרי אתם מוצאים סמנו בבית ע"ז פלונית. אבל אם אמר עשב שבבית ע"ז פלונית, אסור ואף במקום סכנה, ויש אוסרים אף בסתם, ואף בחלמוד המערב שבפרק זה חולקים בה, והוא שאמרו עד כרון כשאמר לו הבא לי עלין של עבודה זרה והביא לו אבל אמר לו הבא לי עלין סתם והביא לו עלין של עבודה זרה נשמענייה מן הרא ר' אחא הוה ליה צמרמורין, ר"ל אשתא צמירתא, אייתון ליה מן זכרותיה כדודי, ה' כלומר מדקל זכר שבבית עבודה זרה הנקראת דודה, ולא אשתי אייתון לר' יונה ואשתי אמר ר' מנא אלו הוה ידע מנן הוה לא הוה שתי, ורוב מפרשים הסכימו להחיה, וזו של ר' אחא סרת חסידות, ומה שאמרנו ברפואה של לחישה דוקא בלחישה שהזכרנו אבל לחישות המוניות הרגילות אצל הנשים אע"פ שהם דברי תוהו ומסנהג הפראים מכל מקום אין כאן איסור חסור כל כך, ובחלמוד המערב אמרו בר בריה דר' יושע בן לוי הוה ליה בלע אחא בר נש לחיש ליה אמר מה אמרת אמר ליה מלא פלן אמר נית הוה ליה מת, אלמא בשאר לחישות שאינן לחישת כוכב או אליל ושאר מינין כיוצא בהם מותר, שאין האיסור אלא מחשש שמא ימשך אחריהם, ולחישות המוניות והכלי הנשים אין בהם חשש להמשך.

[דף כ"ה א'] כבר ידעת שכל חולי שיש בו סכנה מחללין עליו את השבת מעתה סכה של חלל וגב היר וגב הרגל מחללין עליו את השבת ואין צריכים אומר אם יש באותו חולי בכדי לחטות אם לאו, וכל קרחת הרי היא חולי שיש בה סכנה ואפילו בת יומה או רביעית, ויש תולקין בשני אלו.

החושש בשני לא ינסע בהם את החומץ שכל שיש חולי בשנים החומץ רפואה להם, ולא נאמר י' כחומץ לשנים, אלא כבראיתו, י' ומעם איסור זה מפני שלא נחבר ר"ב לנו אם יש בו סכנה י' אם לאו ואפילו היו כואבות ביותר, ומכל מקום יש בהם חולי אחר שנקרא צפרינא והוא הולת דם מן החנכים והוא חולי שמתפשט לחלל הגוף ומחללין עליו את השבת.

וכל סכת חרב והיא הנקראת כאן פרעתא, ובועא והיא הנקראת כאן עינכתא, ונפח הבא על הכשר שלא בדרך בועא והוא הנקרא כאן סמטא, או חולי שכנקב בית הרעי והוא הקרוי פיקעא, כל אלו סכנה יש בהם ומחללין עליהם את השבת. [דף כ"ה ב'] גידי האזנים שירדו מסקם חבורם ונתפרקו הלחיים סכנה היא ומעלין

(א) כ"ה א'. (ב) אף א' מהראשונים ו'ל לא כ' דבר זה להדיא רק הטויו יו"ד קנ"ה סק"ג כ"כ בפירוש דברי הסור והרי לך רבינו שפסייע לו ולא כשיך שם סק"ט, אבל מצאתי בס' התרומה ס' קנ"ג שם, ולא הזכיר לו שם ע"ז וא"ה מין אותו האילן מצוי מותר ליקח משל ע"ז ותמוה מדוע לא הביאו הפוסקים והבי' דברי ס' התרומה אלו שהם ראו להדרישה שם ואכמ"ל, (ג) ע' ר"ן, (ד) ח"ב י' ב', (ה) בירושלמי שלנו "דרותי" ובס' התרומה ס' קנ"ג זו"ד, (ו) ולא כפנים ששי' ימן המעיין המקלה דרך ע"ז, (ז) בשבת ס"ז א' כ' רבינו שיש בהם משום דרכי האמורי עיי"ש, (ח) בפירקין ח"ב י' ב' בשניונים חשובים, (ט) מלה זו מסומנת היא בכ"י ועל הגליון נוסף: "אמנה ירמוז בזה ללחישת עין הרע הנחונה ודברי תהו חמה ואין בהם איסור חסור" — ובשם הגדולים אות ס' ס"ה כ' שיאמנה ר"ת חן, של "אמר מרדכי נתן וחכוונה לר' מרדכי נתן מעיר אויביון שכתב את הנהגותיו בשנת רי"ו, (י) משלי י' כ"ו, (יא) כ"ה ח"י בנמרא שבת קמ"א, (יב) כוונת רבינו לסכנת השן לבד ולכן מחמירין בספק, על מה שכתב רבינו לקמן כ"ה ב'.

אותם בשבת אפילו בסם אע"פ שיש בו שחיקת סמנים וכל שכן* ביד ואין חוששין לעשיית חבורה שאחר שסכנה היא הכל מותר, ויש אומרים שאין זו סכנה גמורה ובסם אסור מחשש שחיקת סמנים אבל ביד מותר שאין זו מלאכה, וכן נראה דעת גדולי המתכרים,^ג ומכל מקום מה שאמרו בסם אבל לא ביד אין הלכה כן, וכן כתובה רוב הפוסקים, וכן אונקל'י והוא הנקרא איביל'א שנכפפה לצד הפנים ועכבה אח הנשימה סכנה היא ומעלין אותה בשבת, ויש באיס' בהיתר אונים ואונקל'י מפני ששני אלו ר"ל אונים ואונקל'י יש לו צער גדול מהם ואין דרך לעשותם בסמנים^ה ולפיכך מותרין שאין לחוש לשחיקת סמנים.

עין שסדרה מותר לכתלה בשבת ואפילו לשחוק סמנים בשבת ולהביאם דרך רשות הרבים מותר, וקצת מפרשים^ו כוללים בזה שענין זה נאמר דוקא בחולי שהרופא מכיר בו שיש בו שם סכנת הגוף וכמו שנאמר הטעם בו שנידי העין בחלל הגוף הם משתרשים, כלומר שיש שם סכנת הגוף, אבל חולי שאין שם סכנה לגוף אע"פ שיש בו סכנה לענין הפסד הראות אין שוחקין את הסמנים בשבת, ואף גדולי הרבנים^ז כתבו סבור מינה הני מילי דשחיקי מאתמל אבל משחק לכתלה לא מפני שאין בו סכנת נפש אלא סכנת עורו, ואין הדברים נראין, אלא אף בסכנת אבר אחד מחללין,^ח ולא אמרו שזריזי דעינא בלבא תלו אלא לומר שהפסד סכנת האבר קרובה לבא, ומכל מקום אף דבריהם בשחוקים מאתמל אף לאבר אחד מותר,^ט שכל שאינו אלא שבות מתירין להצלת אחד מן החושים אע"פ שאין שם סכנה לגוף ומאחר שכבר נשחקו הסמנים מאתמל אין שם אלא איסור חכמים בגזרת שחיקתן בשבת, וכל שבסכנת אבר אין חוששין לשבות ואפילו שבות שיש בו מעשה, דאי לית ביה מעשה הרי כל צרכי חולת נעשין על ידי גוי^י אע"פ שאין בו סכנה, אלא אף על ידי מעשה, ואם אין שם סכנה לשום דבר כגון סוף אוכלא ופצחתי עינא אפילו שבות אסור, ואף מה שהתירו דבריא אסור לו משום שחיקת סמנים הואיל ומכוין לרפואה והוא ענין החושש בשניו שלא יגמק בהם את החומץ,^י ואם תאמר והלא אסרנוה^{יב} מטעם שלא נתברר אם יש שם סכנה אם לאו אלמא כל שיש בו סכנת הפלת השן אסור, כזו מפני שאפשר בהתר כגון שיהא מגמק וכולע, וכמו שאמרו^{יג} בחמין ושמן אין נותנין אותם על גבי הסכה אבל נותנין חוץ לסכה ושוחת ויורד על הסכה ומכל מקום יש דברים שאסור לגוי ועושה, וחולי של כל הגוף אף שאין בו סכנה מחללין עליו את השבת ומתירין בשבילו שבות שיש בו מעשה וכלכך על ידי שנוי והוא ענין גונח יונק חלב בשבת מפני שיונק כלאחר יד הוא וכמקום צערא לא גזור, יי ודוקא כדנפיש ליה צערא או שיש בו סכנת אבר אבל חושש לבד בלא צער גדול אף אסורין של דבריהם אין מתירין שהרי אמרו

(א) רבינו מקיל בזה יותר מכל הראשונים ויל' שלפנינו שתפס בקולת בן הלשונות, וכיון שרבינו מפרש "בסם" אפי' בסם ששחקן עתה איכ' "ביד" כל שכן שמותר דחבורה הוי מלאכה שאיז לגופה וגם דבר שאין מתכוין אבל רש"י פ"י בסם קשירת סמנים שאסורה רק מחשש שחיקתן וי"ל; ועמ"ש רבינו שבת ק"ט א' ד"ה כ"ז. (ב) הרמב"ם הל' שבת פכ"א הל' ל"א. (ג) כדא"י לקמן כ"ט א'. (ד) צ"ב מדוע לא כ' רבינו ד"ז בשם הרמב"ם אחר שביכ' להדיא שם ולמעלה מוכירו. (ה) ע' בכ"ט שם שהקשה ע"ז הא בגמ' אמרו שדרכן לרפאות בסם. (ו) הרמב"ם בחי'. (ז) רש"י ד"ה אבל, (ח) לא מצאתי בין כל הפוסקים חבר לרבינו ויל' כזה. (ט) כ"כ הרמב"ם בחי'. (י) כדאיתא שבת קכ"ט א'. (יא) כדא"י לעיל כ"ט א'. (יב) לעיל שם ד"ה תחושש. (יג) כדא"י שבת קל"ד ב'. (יד) כדא"י בתובות ס' א'.

חזרת רמיה בנכולין כמו שהתבאר כאחרון של ערובין, * ויש חולקין בקצת דברים, וכמסכת שבת ב יתרחבו בו הדברים בע"ה.

כל איסור הנאה של תורה מתרפאין מהם שלא כדרך הנאתם כמו שיתבאר במסכת פסחים ב.

כלי מצות שבתורה שאדם צריך לעבור עליהן לקיום חייו עושה שנאמר וחי בהם, ולא שימות בהם, וכן כל שאמר אנם או עבור עליה או אהרנך עובר עליה ואפילו ברכים, ומכל מקום דוקא בשהגוי האומר כך מתכוין להנאת עצמו, אבל להעבירו אם בצנעה מותר ואם ברכים והוא שיש שם עשרה מישראל יהרג ואל יעבור, ובשעת השמך אפילו בצנעה יהרג ואל יעבור, ודברים אלו בכל המצות חוץ מע"ז וגזוי עריות ושפיכות דמים הא כל שהוא מכלל אלו אף בצנעה ואף להנאת עצמו יהרג ואל יעבור, כך כתבוהו גדולי המחברים, ויש חולקים לומר שאף באלו להנאת עצמן מותר, וכוללין דבר זה בדרך אחרת, ובמסכת מנהדרין פרק בן סורר יתרחבו בו הדברים בע"ה.

כל ששנבע לאחת מן האמות על אי זה דבר אע"פ שעל דעת עצמו נשבע והוא כיוון לדרך אחרת אסור לו לעבור על שבועתו מפני חלול השם שאין זה יודע בדינים שלנו וחושדו שעבר על שבועתו, ומכל מקום אם הודיעו ענין זה תחלה עד שהבין מדבריו שאין כאן עובר על שבועתו בדרך זה מותר.

[דף כ"ט א'] **כבר** בארנו במשנה שמסחר ישראל מן הגוי ברשות הרבים או כל מקום שהרבים מצויים שם אבל לא ברשות היחיד, ומכל מקום אם היה רואה במראה אף ברשות היחיד מותר מפני שזה דרכו של אדם חשוב ומתירא הימנו.

לא הותר לאדם לראות במראה אלא בדרך זה מפני שהוא מנהג נשים ועובר משום לא ילבש גבר שמלת אשה, וכן היא שנויה בתלמוד המערב במסכת שבת י"א פרק כמה אשה, וכן יצא לנו משם שקרוכי מלכות מותרים להסתכל במראה, והוא שאמרו שם אין רואין במראה בשבת ואם היתה קבועה ר' מתיר וחכמים אוסרין ר' אחא בשם ר' בא מעמא דאהן דאמר פקמים שהיא רואה נימא אחת לבנה ותולשחה ובאה לידי חמאת והאיש אף בחול אסור לפי שאינו דרך כבודי שלשה דברים התירו לבית ר' שיהו מנלחים י, ורואים במראה ושיהו מספרים קומי ושיהו מלמדין את בניהם ויונית מפני שהיו זקוקים למלכות, ולמדת שזה שאמרו במסכת שבת י"א פרק שואל אין רואין במראה בשבת ומוקמינן לה במראה של מתכת מפני שהיא חדה ועשויה להשיר בה נימין, דאלמא כל בחול מותר, ואף בשבת בשאר מראות מותר, על כל פנים כנשים נאמרה.

גוי המסתפר מישראל כיון שהגיע לבגדוריתו מיד שוטט את ידו וכמה שלש אצבעות לכל רוח, ובגדורית היא ציצה אחת שהיו מניחין במצח וכנגדה אהורי העורף

(א) ק"ב ב', (ב) קליד ב', (ג) כ"ד ב' דבור המתחיל כל, (ד) סוגיא זו איתא לעיל כ"ז ב' וא"י מדוע סדרו רבינו כאן, (ה) ויקרא י"ח ה', (ו) ע' תרמ"ב הל' יסודי התורה פ"ה ה"ב, (ז) שאילתות פ' וא"ר שאילתא מ"ב, ועמ"ש בשם בעל המאור מנהדרין ע"ד ב' אבל בעה"ס ס"ל שרק בג"ע יעבור ע' גם במלחמות שם, (ח) ע"ד ב' ובספרו של רבינו שם ע"י רע"ו והלאה, (ט) דבר זה איתא לעיל כ"ח א' וע' הערה ד', (י) דברים כ"ב ה', (יא) פ"ו ה"א ל"ד א', (יב) הפנים פ"י ד"ל תלישת השערות הלבנות וצ"ע הלא תוס' ורא"ש דחו פ"י זה; ומשמע הא אם ה"י דרך כבוד מותר ולכן לענין ירושלמי זה הוא מקור דברי הסמיג' שפסקו הרמ"א ויד קנ"ו מ"ב, (יג) בירושלמי שלנו ל"י מנלחים, (יד) קמ"ט א'.

וכשהיא גדלה ביותר היו מגלחין ממנה והכל לשם ע"ז, ויש מפרשין * אותה בענין אחר, וסוף דברים שכל שהוא מניח או טעביר לשם ע"ז דינה ככלוריה.

שפור שצלו בו בשר אע"פ שאינו צריך לו עכשיו מותר לטלטלו ולהסירו מאמצע הבית ולשטמו מלמול מן הצד לקרן זוית שלא יזקקו בו בני הבית, ואע"פ שאין עליו שום בשר, אבל אינו נוטלו להדיא, ואם היה צריך לו לצורך גופו או לצורך מקומו נוטלו בהדיא אף בשבת, וכבר ביארנוהו בפרק אין צריך.²

מלאכות שהאשה חייבת לעשות לבעלה יתבאר במסכת כתובות³ שבהכנסות שפחות או נכסים הראויים לקנות מהם שפחות היא נפטרת מהם, יש מלאכות שנפטרת מהם בהכנסת שפחה אחת ויש שאינה נפטרת אלא בשנים ויש כשלוש ובארבע מיהא נפטרת מרובן של מלאכות, ומכל מקום אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה אותה לעשות בצמר שבטלה מביאה לידי זמה אלא שאין כופין אותה לעשות כל היום כמו שיתבאר שם.⁴

כבר ידעת ששתי שערות הם מיטן נערות לכל שהיא מכת שמים עשרה שנה ויום אחד ולמעלה, לא היה שם שער אלא שיש גומות במקום שהשער ראוי לצמוח הרי אלו מיטן חזקה אין גומא בלא שער ושערות היו בהם ונשרו, ודבר זה יתבאר במסכת נדה.⁵

כבר ידעת שהרושם בעצמו באי זה מקום שבבשרו כתובת קעקע לוקה, וענינו הוא ששורט על בשרו ומטיל מקום השריטה בכחול או בדיו או אי זה צבע מצבעים הרושמים, ומכל מקום מי שיש לו מכה בבשרו מותר לו ליתן אפר מקלה על גבי מכתו ואע"פ שנראה ככתובת קעקע ויש כאן חשש מראית העין הואיל ויש שם מכה מכתו מוכחת עליו, ודבר זה יתבאר במסכת מכות.⁶

גבנת הגוים אסורים, ומעם איסורם עם שאר דינין האסורים בה יתבאר למטה בריוח בעיה.

[יד' כ"ט ב'] **המשנה** הרביעית והכונה בה לבאר ענין החלק השני בדברים שלהם האסורים לנו לעולם בלא שום תקון, ואמר על זה ואלו דברים של גוים האסורים ואיסורן איסור הנאה היין, של גוים, והוא שמן התורה נאסר יין נסך והוא יין שנחנפך לפני ע"ז, וכן מיס' שנחנסכו לפני ע"ז, והתורה אסרתו אף בהנאה כמו שהתבאר בגמרא שהקישתו לזבחי מתים שנאמר * אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם, והרי שהוקש יין לזבח, והוקש אחר כן זבח זה למת שנאמר * ויצמדו לבעל פגור ויאכלו זבחי מתים, ומה מת אסור בהנאה אף זבח אסור בהנאה, ואע"פ שיש שפירשו שאף יין נסך מדרכנן וקרא אסמכתא בעלמא, עיקר הדברים כך הוא, ומכל מקום סתם יינם וסתם מימיהם היו מותרים בשתיה והראשונים גזרו על סתם יינם ליאסר בשתיה כדי להתרחק ממסכותיהם שלא לכא לידי זנות עם בנותיהם וימשכו מזו לעבודה זרה כדרך שעשו בשמים, עד שהתבאר בהגדה בפרקי דר' אליעזר * שפנחם ובית דינו גזרו עליו על אותו מעשה של שמים המבואר בפרק חלק, יא וסתוך כך כל שנאסר חתוננו נאסר יינו בשתיה, ואף כתי דינין האחרונים⁷ העמידו איסור זה וצרפו

(א) רש"י לעיל ח' א' מ' בלורית השערות שמלאחריו. (ב) ביצה כ"ח ב'. (ג) ג"ס ב'. (ד) ג"ס א'.
(ה) כ"א א'. (ו) ל"ד ב'. (ז) ולענין מזה למדו תוס' שפנח' מייירי כפתם יינם דאי בנסך גמור
הו"ל למינסך כל דבר שנחנפך לע"ז ומיושב קו' וקיני המהרש"ך ז"ל. (ח) דברים ל"ב ל"ח.
(ט) תהלים ק"ו כ"ח. (י) פרק מ"ו. (יא) מנהגי ק"ו א'. (יב) ר"ל תלמידי הלל ושמוע' ל"ו א'.

קטו פת ושמן ושלוקות וכיוצא בהם מדברים שיש בהם קרוב הדעת, בית דין שלאחריהם* בימי התנאים ראו אחר כן חבת נסוך היין לעיז חלפה עליהם ועל כל שאר הדברים* ותחמירו הרבה בענינו וגזרו על סתם יינם אסור הנאה* ומחשש ודאו הגמור, ועל סתם יינן זה דברו במשנה זו ואמר שהוא אסור בהנאה ואין צריך לומר יין נסך ודאי, ואע"פ שבגמרא שאלו מנא לן והביאוה מישתו יין נסיכם, אלמא כיון נסך אנו עוסקים, כך פירושו שבתקנה אחרונה הואיל ומשום עיז היתה כעין דאורייתא תקנה לאסור הנאה ועל אותו של תורה שאל מנא לן שהוא באיסור הנאה, וחומץ של גוים שהיה מתחלתו יין, ר"ל שהיה ברשותו בעוד שהוא יין שלא פקע אסור הנאתו מחמת שהחמיץ, ולמעט שאם לקח חומץ של ישראל אינו נאסר ברשותו של גוי אף בשותיה הואיל וידענו בו שלא נתחלף על הדרך שיחבאר בגמרא י.

חרם הדרייני, פירושו בגמרא^ה של אדריינוס קיסר, והוא שהיה עובר בקרקע בחולה ונוטלי בה גפנים ובסוף שנתו נעשה מהם יין חזק וכשנעשה יין מביאין עפר קרקע בחולה גם כן ולשין אותו באותו יין עצמו ועושין ממנו חרסים ומניחין אותם בתנור לאפות ואין אופין אותו כל צרכן כדי שיבלעו הרבה והיו מביאין אותם חרסים באותו היין ומערכים שאר דברים עוזרים כזה מצד המכע עד שבעזרם היה כל אותו היין נמצץ בחרסים והיו עושין כן הרבה פעמים וכששורין חרם מהם במין המין היה אותו חרם פולט את יינו והמים מתאדמים והרי חרם זה כיון הקרוש ומתוך כך נתנו לו דין יין גמור ליאסר בהנאה.

ועורות לבובין, ר"ל שנקרעו כנגד הלכ ויצא דמם דרך אותו נקב והוציאו את לבו דרך שם שכך היו עושים לתקרובת עיז ונעשה זבחי מתיס, והוסיף רבן שמעון בן גמליאל כזה דוקא כשהנקב עגול הא משוך מותר, בהנאה, שכך נודע להם שאין עושין כן לעיז אלא בעגול, והלכה כדבריו אלא שיש בזה קצת תנאים יתבארו בגמרא^ה.

בשר הנכנס לבית עיז מותר, בהנאה, אע"פ שדעת תקרובת הכניסות הואיל ולא נשתתה שם בכדי הקרבה, שהרי לא הוקרב עדין, ואע"פ שנשחטה, שאין שחיטת נכרי אוסרת בהנאה כמו שהתבאר במסכת חולין^ה הא היוצא אסור, שכן הסתם כבר הוקרב ונעשה זבחי מתיס^ה והוא הדין לכל שנשתתה בכדי הקרבה שיש בו חשש תקרובת, והוא שאסרו בתלמוד המערכי והיוצא אסור בשחכניסו לקלקלים, ר"ל מושב האיל, לא הכניסו לקלקלים אף היוצא מותר בעבודה זרה שיש לה קלקלים אין לה קלקלים כל בית עיז נדון כקלקלים.

ההולכים לתרפות, ר"ל גוים ההולכים לבתי עיז הרחוקות שלהם, והוא מלשון תרפים, י' בהליכה אסור לשאת ולתת, מפני שהולך וסודה לעיז או שישתמש לפניה במה שלקח, ופירוש הדברים בדבר המתקיים, אבל בחזרה מותר אין חושדין אותו

(א) רבינו נקט שיטת הרשב"א בתה"כ בית ה' שער א', וע' ב"י יו"ד רס"ו קכ"ג מ"ש בזה.
(ב) יועל כל שאר הדברים אינני מבין וברשבי"א שם ל"ו. (ג) במשנה שבכ"י הגי' "והחומץ שלהם".
(ד) דיה כבר ודיה למטה. (ה) ל"ב א'. (ו) צ"ל "ונוטע". (ז) כל זה עד סוף הענין ל"י בגמ' שלנו, (ועי' מ"י הרמב"ם למשנתנו) ואינני יודע מהיכן לקח רבינו כל הדברים האלה. (ח) לקמן ל"ב א'.
(ט) י"ג א'. (י) בספרים שלנו "זבחי", וע' תו"ט. (יא) בספרנו נוסף "דברי ר' עקיבא" אבל גם במשנה שבכ"י ל"ו, וע' ד"ס. (יב) כפירקין ח"ג י"ג א'. (יג) כן מ"י בירושלמי שם, אבל הרמב"ם בפיה"מ והרע"ב מ"י מלשון תורת.

שיחזור ויודה, ולפי מה שהתבאר בגמרא* הפך הדברים בישראל שבהליכה מותר שאין חושדין אותו עדין אבל בחזרה אקור מצד שהוא מחודש בה הוא אדוק ביותר וחוזר ומודה, וישראל משומד פירשו בגמרא^ב גם כן שהוא אסור בין בהליכה בין בחזרה, ודברים אלו כלם בדברים המתקיימים.

זהו ביאור המשנה וכולה על הצד שבארנו הלכה היא, אלא שבעורות לבובין יש בו קצת תנאים כמו שיתבאר^ג ודברים שנכנסו תחת משנה זו בגמרא אלו הם.

כבר ביארנו במשנה על חומץ של גוים הואיל וכשהיה יין היה ברשותם שהוא באסורו ולא פקע אסורו על שהחמיץ או^ד להנאתו. שכל שהוא משום ע"ז אין אסורו פוקע אף לאחר קלקולו^ה וידעת גם כן שמאחר שסתם יינם אסור אף מנעם אסור כמו שיתבאר בגמרא בארוכה במסכת זו^ו, ומכל מקום חומץ שלנו אינו נקשה יין נסך במנעם ואפילו שכשכו במנעו, שאין דרכם לנסך חומץ, ולמטה^ז יתבאר מתי נקרא חומץ לענין זה.

ישראל שהפקיד יינו אצל גוי המנסך אסור בהנאה כמו שיתבאר^ח חוששין שם נסך, ואפילו יש לו בה חותם אחד חבת הנסוך מטריחתו לזיוף חותם אחד, יש שם חותם בתוך חותם כשר כמו שיתבאר^ט, ואם הפקיד אצלו חומץ דיו בחותם אחד הואיל ואינו בר נסוך אין כאן אלא חשש חלוק וכיון שיש שם חותם אחד אינו מותר לזיופו משום חלוק כבר, ואע"פ שבחתכת דג שאין בה מימן ובבשר^י ובתכלת אסור בפרק זה^י שצריך שני חותמות, בישראל חשוד נאמרה^{יא} שהוא חסור מן הגוי, ויש מפרשים^{יב} באלו שחשיבותם גורמת להם כן אבל חומץ אינו דבר חשוב וכל שאינו דבר חשוב בעצמו ושאין בו חשש נסוך אלא חשש חלוק דיו בחותם אחד, וקשה לי לדעת זה שהרי יין מבושל בענין זה דינו כדין חומץ כמו שיתבאר בסמוך והרי שהוא חשוב, ושם אינו קוראו^{יג} חשוב לענין שתיה אלא שקושין אותו לרפואה, וגדולי המחברים^{יד} פירשו שיון וחתכת דג שאין בה מימן ובשר ובתכלת^{טו} הואיל ואיסורי תורה הם צריכים שני חותמות אבל כל שהוא מדברי סופרים כגון חומץ ויין מבושל וחלב ומוריים^{טז} דיו בחותם אחד^{טז}.

יין של גוים שנחבשל הרי הוא נשאר באסורו ואין בשולו ספק איסור הנאתו על הדרך שבארנו^{יז} בחומץ, ומכל מקום יין מבושל שלנו^{יח} שנע בו גוי אפילו שכשכו אינו נאסר אף בשתיה שאין דרכם לנסך את המבושל, הפקידו אצלו דיו בחותם אחד על הדרך שבארנו^{יט} בחומץ, ויין מבושל מברכין עליו כורא פרי הגפן.

(א) לקמן ליב ב'. (ב) ליג א'. (ג) לקמן ליב א'. (ד) ניל דחמר ישאין ראוי.
(ה) משמעין רבינו דאף על גב דקיייל לקמן מ"ח א' כל שאינו ראוי לגר אינו קרוי גבילה ואם כן גם חומץ שאינו ראוי לשתי יותר דהרי אם שחאו חי פסור בדאיתא יומא פ"א ב', לכן ב' שבעין שגם שלא בדרך הנאתו חייב מלקות (כמש"כ תוס' לעיל י"ב ב' ד"ה אלא) נשאר האיסור גם בקלקול.
(ו) נ"ה א' והלאה. (ז) ד"ה למטה. (ח) לקמן ליג א'. (ט) ברור שנשפט יין ע"ז ט"ס כי כתי' שם בגמ' ומיין הוא מקשה. (י) ליט ב'. (יא) כיכ תוס' בשם ר"ת לקמן ליג א' ד"ה דאמר.
(יב) ע' רש"י לקמן ליט ב' ד"ה אסורין. (יג) אינני יודע מקור לזה. (יד) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ג ה"ז. (טו) "תכלת ומוריים" ל"י ברמב"ם שלפני (ברלין תרי"ט) ובגמ' לקמן ליט ב' א"י.
(טז) ע"ש רבינו לקמן ליט ב' ד"ה כל. (יז) ב"ה כבר. (יח) רבינו דקדק וכפל גם לעיל בחומץ שלנו שנע בו גוי; והשבתי להעמים בזה מ"ש זקניי ההתים סופר וצ"ל בחי' למסתין ליישב פירש"י, שנסתני' ובסוגיין שאסרם בשתי' מיירי בשל גוי שקנה מישראל חומץ או מבושל ולקמן ל' א' שבי' שמוחר בשתי' מיירי בשלנו והגוי רק נגע בו. (יט) בדבור הקודם.

לא הוזכר בגמרא מאימתי נקרא מבושל לענין זה, וכתבו הגאונים * שמכיון שהעלה רתיחה אחת נקרא מבושל לענין זה, ויש אומרים ב' עד שיחמטט בכדי הראוי לבשול, וראוי להחמיר כשיעור זה, ויש אומרים עד שיתעבה, ויש אומרים עד שיחזור לשלוש, וסוף הדברים בענין זה לדעתי כל שהוא מבושל עד שנשתנה טעמו מן המכמות שהיה מחמט בשולו או ריחו * או צבעו שכל שנשתנה במל' חנו ואין חכת נמוך עליו. **למטה** יתבאר שהיין שהקרים והוא היין שמתחיל להחמיץ תוך שלשה ימים נעשה יין נסך, ריחיה חלל ומעמיה חמרא חמרא, לאחר שלשה אינו נעשה יין נסך לפי שריחו ומעמו חומץ, ואף במסכת בבא בתרא * פרק פירות הטילו עליו שם חלל סופתקא, ר"ל חומץ חזק, ונמצא שחומץ זה שכתבנו * עליו שאינו נאסר במגע גוי הוא כל שעבר שלשה ימים לאחר שהותחל קלקלו ונעשה חמוץ, וככל מקום יש מפרשים * דוקא בשאינו ראוי לשתייה מתורת יין וכדנתי * להו בהירא כי הדדי על היין שהקרים ועל הפת שעפשה, ואף אחרוני הרבנים * החמירו בדבר מתוך שאין אנו בקיאים בזה שהרבה קורין חומץ ליין שאחרים שותין אותו בריות, ויש לפקדים יין שלא נתבשל הענבים ככל הצורך ודומה לשותיו כאלו הוא חומץ והוא יין גמור, והחמירו * בו בכל שהוא תוך שנתו, וזו חומרא יתרה, ואף לשטה זו יש מקילין * ביין שהיתה תחלתו מתוקה בלא שום חמוץ, וכ"ל מסור לנו מפי רבותינו שכל שמשליכין ממנו לארץ ומסבבק הוא חומץ הגמור לענין זה, וכך אנו נוהגים.

אחרוני הרבנים * שהזכרנו * אף הם הורו ככיוצא בזה הוראה אחרת בכוסר שלנו שנגע בן גוי אחר * שהתחילו אשכולות להתבשל שיש לפקפק עליו מחמת שלפעמים אדם עושהו מכוסר שהתחיל מעט להתבשל ויש לפקפק עליו מחמת והביאו סעד לדבריהם מחמת שהקידו שראו בארצם שנה אחת שלא נתבשלו הענבים ונעשו הכל כמין בוסר ונעשה חמר מדינה כיון גמור, ודבר זה חומרא יתרה היא ואין לפקפק בה שהכוסר נכר הוא אם בענביו אם לאחר שיצא ממנו, ואם אירע באותה שנה כן אף אני אומר שלא היה שם איסור, ואם נעשה חמר מדינה היה ענינו כענין שכן, מעתה אף הכוסר של גוים מותר והרי * בפרק כל הגמ * אמרו בשלשה פרקים בודקין את היין, כלומר שבאותם שלשה הזמנים היו רגילים היינות להחמיץ ובודקין אותם אם החמיצו כדי שלא להפריש מחומץ על יין, בקדים של מוצאי החג, ר"ל אם

(א) הרשב"א בתה"ב בית ג' ש"ה כ': פי' הראב"ד בשם רבינו האי גאון ז"ל הכי דייקו גאונים ראשונים ז"ל כיון שהרתיח נעשה מבושל. (ב) הרמב"ן שם בתה"ב. (ג) אבל הרשב"א שם כ' "קבלתן של גאונים תכרע" עיי"ש. (ד) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"א הי"ב כ' מבושל סתם ולא נתן בו שיעור אבל בתל' ביאת המקדש פ"ו הי"ב לנכי פסול למזבח כ' "והמבושל וכו'" עד שנשתנה טעמו בכישול * ובה"י שם כ' שיון שנשתנה ריחו פסול למזבח, והנה לפי הכלל שנתן בתל' מאכלות אסורות שם יוצא שגם יין שנשתנה ריחו אין בו משום יין נסך וזה לא מצינו וצ"ב עכ"פ מצינו ספק לרבינו מדברי הרמב"ם הנ"ל. (ה) עמ"ש רבינו לקמן בדור המתחיל כשם. (ו) ל' א'. (ז) צ"ו א'. (ח) לעיל ד"ה ככר. (ט) בשלמי הגבורים בסוגיין בשם ריאזי כתב ששיעור החומץ והמבושל הוא כל שאין שותין אותו כיון, אבל לא כ' ראי' ע"ז, וע' לשון הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פי"א הי"ב. (י) ברכות מ' ב'. (יא) רבינו תם בתוס' בדור המתחיל אי וכל הראשונים כ"כ בשמו. (יב) ד"ו ל' בתוס' אלא הרשב"א בתה"ב בית ג' ש"ה כ"ב בשם ר"ת. (יג) הרשב"א שם עיי"ש. (יד) בדבור הקודם. (טו) הלשון מנוסח ודאי חמר מה ע"י מ"ס וצ"ל שעשו ממנו יין אחר שהתחילו וכו'. (טז) רבינו משולם בתוס' ד"ה אי מביא מזה ראי' רק לנגיעת גוי בכוסר, (יז) גיפין ל"א א'.

מנשבת רוח קדים כסוצאי החג, ובהוצאת סמדר, ר"ל כשהפרח נופל והענבים נראים כאשכול, ובשעת כניסת מים לבוסר, ר"ל שיש בו לחות בכרי הראוי לכתשן לטבל בו, אלמא אותו לחות שבו מים הוא קרוי, ואע"פ שיש מפרשים* בו שאחר שנשחט נותנין בו מים לטבל בו את הפת, ואם כן לא נאמר לשון מים בלחות שבחוד הבוסר, מכל מקום פירוש ראשון עיקר ב' ממה שאמרו במסכת שביעית^ג הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדה, כלומר משהיה בו לחות עד שכשנסחטו יוצאין מים משם אוכלה ראויה היא ואין בה משום לאכלה ולא להפסד, ויכול לאכלה בשדה, כלומר מתורת הפקר ושלל מן השמור כדין אוכלת פירות שביעית, ואע"פ שלפעמים עושים אותו כמה אחר זמן כניסת מים בבוסר, ואף משהתחילו להתאדם אף זו מיחל בעלמא הוא ואין תורת נסוך עליו, ומעתה אף בוסר שלו מותר ואין צריך לומר שאין מגעו אוסר בשלנו, וקצת חכמי האחרונים^ד אוסרים בוסר של גוים במקום שיין לכן מצוי שמערכין אותו לשם ודוקא במקום שרמי היין קלים מרמי הבוסר אבל אם רמי הבוסר קלים אין לחוש ועל הדרך האמור למטה^ה במורים, ואף בשדמי היין קלים אין לחוש אלא בנמכר לפני החנות מעט מעט אבל הכא מן האוצר או מחבית גדולה מותר שאין מערכין בכיוצא כזה מפני שהוא מתקלקל על הדרך שאמרו למטה^ו ביין תפוחים, נמצא לדעת זו שכל שאין יין לכן מצוי או שדמי יקרים או שכא מן האוצר או מחבית המיוחדת לה להצניעה מותר.

[דף ל' א'] **כשם** שבארנו^א ביין של גוים שלא נפקע איסורו אע"פ שהחמיץ או נתכשל כך הדין בנתערב בו דבש ופלפלין ושאר תבלין עד שנשחנה ריחו ומעטו שאין איסורו נפקע בכך, וכשם שבארנו^ב בחומץ ויין מבושל שלנו שאינו נאסר במגעם ושדל לנו בחותם אחד כך הדין ביין שלנו שנתערב בו דבש ופלפלין ושאר תבלין^ג הואיל והגוי מכיר שנוי ריחו להדיא שאינו^ד מנסכו ומעתה מגעו מותר אף בשחיה, והנחה ברשותו מותר אף בחותם אחד, והוא שאמרו אלונתית של גוים אסורה אלונתית כברייתה מותרת, ופירוש אלונתית יין ישן ומים צלוליין ואפרסמון, והרי נשחנה טעמו וריחו^ה מצד האפרסמון, ואלונתית זו עשויה לרפואה ושוחין אותה להקר, ואלונתית כברייתה פרשו גדולי הרבנים^ו אלונתית שלנו שנגע בה הגוי ועל הדרך שפירשנו וכן עיקר, יב וכן הדין באינומלין והוא יין ודבש ופלפלין אע"פ שאינו עשוי לרפואה אלא לתענוג ולערבות שתיה, ואע"פ שלא הוזכר באינומלין כאן שלא יהיה בו משום יין נסך כבר התבאר כהלמוד המערכי^ז בסוגיא זו שהקונדיטון אין בו משום יין נסך, ונסח דבריהם^ח ר' סימון בשם ר' יושע בן לוי החד והסר והמתוק אין בהם לא משום גלוי ולא משום יין נסך ר' סימון מפרש החד קונדיטון מר פסנתין מתוק חמרא מבשלא, וקונדיטון הוא אינומלין כמו שיתבאר למטה^ט ומי שחלק^י באינומלין הואיל ואינו

(א) לישנא אחרינא כרש"י שם ד"ה ובשעת. (ב) כ"כ גם תוס' שם ד"ה ובשעת. (ג) פיר מ"ח. (ד) כ"כ גם הרשב"א כה"ב בית ה' שי"ג. (ה) ליר ב'. (ו) מ' ב'. (ז) לעיל ד"ה כבר וד"ה יין. (ח) ככל הראשונים לא נזכר "שאר תבלין" רק הש"ך יו"ד קכ"ג סק"ח ב' דהיה שאר דברים שמשינים טעמו ע"כ ולענ"ד למד כן מאלונתית דסוגיין שיותר משום אפרסמון שבו. (ט) צ"ל "אינו". (י) ריחו אינו מעכב ע' שו"ע יו"ד קכ"ג ס"ד. (יא) רש"י בסוגיין. (יב) ע' תוס' ד"ה אלונתית. (יג) בפירקין ה"ג י"א ב'. (יד) ברור שבמקום שלא כ' רבינו כן אינו מדויק להביא הנוסח בדיוק וע' במשניות הבית בית ה' שי"ג שכ' "והריני כותב לשון הירושלמי אות כמות". (טו) ד"ה קונדיטון. (טז) כראשונים שלפנינו לא מצאתי.

עשוי לרפואה כאלונתית אלא לתענוג, יקבל תשובתו* מתלמוד המערב כמו שהזכרנו. ומכל מקום מברכין עליו בורא פרי הגפן, ואחרוני הרבנים² הקשו על פירוש אלונתית שהזכרנו שהרי סתם אלונתית אין בה יין וממנו שאמרו בראשון של חולין³ הלוקח יין לתת לתוך האלונתית אלמא שקודם נתינת היין נקראת אלונתית אחר שלא אמר לעשות ממנו אלונתית, ולדעתו אינה קושיא שכזו קראה אלונתית על שם סופה, ומכל מקום הם מפרשים מתוך קושיא זו שאלונתית זו אין נותנין בה יין מעיקר עשייתה כשעושין מסנה הרבה להניחה לאוצר מפני שהיין מבאישה אלא כשמוציאין מסנה מן החבית הגדולה לקטנה כדי לסכרה לחנות⁴ נותנין בזו שמוכרין יד על יד מעט יין ישן כדי ליתן טעם לשותים, ואמר אלונתית כבריתה כלומר כשיוצאה מן החבית הגדולה אף שלהם מותרת הואיל ואין בה יין ועל זאת הנמכרת על יד על יד אמרו שהיא אסורה, ומביאין ראיה⁵ לפירושם ממה שאמרו בתוספתא⁶ אלונתית של גוי אסורה מפני שתחלתה יין כבריתה מותרת, כלומר שאין בה יין, ואין נראה לי כן שאם כן מה בא ללמדנו, ועוד שהרי אמרו בהדיא אלונתית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון, אלמא עיקר עשייתה כך הוא, וכן⁷ שנשנית כאן דומיא דין מבושל ללמד דינה בשל גוי ובשל לנו במגעו שאינו אוסר ובהנחה ברשותו שדיו בחותם אחד, מעתה אינך צריך להודיעך שאם נתערב יין שלנו כתבשיל⁸ עד שנתן בו היין טעם הרבה וכן שהיה טעמו משכית שאין אותו כתבשיל אוסר במגע גוי אפילו נגע בו קודם שהרתית שהרי אין נסוך בכיוצא בזה.

קונדיטון שלנו הנקרא פימינים בלעז הוא הוא אינוסלין שהזכרנו,⁹ וכמו שאמרו במדרש עשרת הדברים¹⁰ למה נמשלה תורה לקונדיטון מה קונדיטון יש בו יין ודבש ופלפלין אף דברי תורה כן, אלא שיש מחלקת בין חכמי האחרונים¹¹ בשיעור זה יש אוסרים¹² שלא הופקע מאיסור סגע ומהצרכת שני חותמות עד שיהא שלישי רבש ושליש תבלין, והביאו ראיה מתלמוד המערב¹³ שאמר שם בר יוכנאי¹⁴ הוה ליה קונדיטון סגלי שאל לרבנין ואסורן, והקשו ולא כן אמר ר' יצחק הסר והחדד והסתוק אין בהם משום גלוי, וחריץ ההוא כההוא דשחיק חדא לתלחא, ומכל מקום¹⁵ באחד מהם נפקע סתורת יין או משליש דבש או משליש פלפלין שהרי פירושו¹⁶ החד יין ופלפלין, ויש

(א) למדנו מדברי רבינו שס"ל שר' סימון אינו חולק על רבנאי שביירושלמי דאליכ אין כאן תשובה וע' בר"ן. (ב) רבינו חם בתום ד"ה אלונתית ובשאר ראשונים. (ג) ו' א'. (ד) בתום ד"ה אלונתית כי "כדי לשתות" וגם כ' "שם א נתן בה יין" עיי"ש בתום ותמצא עוד שינויים. (ה) בתום ושאר כל הראשונים לא נזכר שרית מביא ראיה מזו, רק הרמב"ן בחי' מביא מדעתו ראיה זו לר"ה, ואולי מ"ש רבינו "ומביאין ראיה" ר"ל אחרים וכוונתו להרמב"ן ו"ל. (ו) דמסתחין פ"ה ח"ו. (ז) תי' זה לא זכיתי להבין כי גם לר"ה כן הוא כמובן. (ח) בדבור הקודם. (ט) והוא בפסיקתא דפוס ליק (תרכ"ח) פסקא י"ב בחדש השלישי, והרמב"ן בחי' כתב בפסיקתא בחדש השלישי ועמ"ש רבינו קידושין ל"א א' ד"ה או. (י) הרמב"ן והרשב"א והרא"ה, ע' תה"כ בית ה' ש"ג. (יא) הרמב"ן בחי' וגם בתה"כ שם. (יב) במסתחין פ"ב ה"ג י"א ב'. (יג) בגמ' שלנו וכן כ' כל הראשונים "יורנה". (יד) ד"ו ל"י ברמב"ן ובתה"כ שם אלא דברי רבינו הם, והבי' ביו"ד קכ"ג כ' בשם שו"ת הרשב"א שבא' מהם די אבל אם תעיין שם תראה שהרשב"א ו"ל אין צורך בשליש ותמיהה לי טובא מדוע לא כתב הבי' שם שהרמב"ם ס"ל שכדבש לתוך די והלא הרמב"ם כתב כן להדיא כה"ל מאכלות אסורות פ"ג ה"י יי"ן שערכו עם דברים אחרים כגון דבש ושמן אייז וכו' אלא חותם א"י ועיי"ש בכ"ם שדבש למד מאנוסלין וצ"ע, ולענין מה שהרמב"ם לא נתן שעור כמה יתערב משום שספק על מ"ש לעיל בפי"א ה"י שמעט דבש די, וזה לא כהביח ו"ל יו"ד קכ"ג ס"ח. (טו) ג' דצ"ל "פירשו" ור"ל בגמ' לקמן.

חולקים * בשליש דבש, ולא יראה לי כן שהרי ראוי לקרותו מתוק בשליש דבש כמו שראוי להקרא חד בשביל שלישי פלפלין אפי' שבכאנ' פירשו המתוק בענין אחר אינו אלא מפני שאין אדם רגיל לערב בו דבש לבד, ומכל מקום רוב מפרשים^ג מסכימים שאפי' שאין בו שלישי הופקע מחורת יין כל זמן שנכר ריחו ומעמו להדיא שהרי נשתנה ריחו ומעמו ולא עוד אלא שאבד שמו ונתחדש לו שם אחר, ד' וכן נראה לי, ולא עוד אלא שלדעתיה לא נאמר בתלמוד המערבי כן אלא לענין גלוי ועל חד תלת דקאמר ענינו שיהו רוב התכלין פלפלין שמרוב חדותן הנחש נזהר הרבה מהם אבל לענין יין נסך כל שנשתנה מעמו וריחו' דיו, וכן הדברים נראין, וכן אנו נוהגין, ולענין שבת עושין אינומלין אחר שאינו לרפואה אלא לשתייה ומשום עירוב דבש וממנים כיכא שאין זה אלא כנותן תכלין ודבש לקדרה או לקערה, וכן תערובת מים ושמן ומלח לטבל את פתו מותר, ה' אבל אלונתית הואיל ואינה אלא לרפואה אין עושין אותה בשבת, ויש חולקים^ס לענין יין נסך לומר שיש בו משום יין נסך וממה שלא הוזכר בסוגיא זו לאיסור יין נסך, אלא שבתלמוד המערבי כתובה כמו שביארנו, וכל מקום ראוי שלא להקל בכך שלא להרחיב את הפתח לבעלי פרצות.

גדולי המחברים י' כתבו בשם גאוני המערב שאם נתערב ביין מעט דבש או מעט שאור הואיל ואינו ראוי לנסך על המזבח מותר לשותותו עם הגוי, ודבר זה קולא יתרה וענין שאלמלא לא כתובה אי אפשר לאסרה, וחמה על עצמך הרי יין סוג אינו ראוי לנסך על גבי מזבח י' ויש בו משום יין נסך כמו שיחבאר למטה, י' וכן י' המתוק והמעושן^{טו} והבגולה^{טז} פסולין למזבח אפילו הביא ויש בהם משום יין נסך, ועוד שמא הם מנסכין אף כמה שאין אנו מנסכין על גבי המזבח שהרי כיוצא בה בדוקין שבעין פסולין לנו וכשרין להם, י' ועוד שהרי לא נשתנה ריחו ולא מעמו ועדין שמו עליו, וכל שכיוצא בזה נכלל כמה שאסרו משום בנותיהם, ועוד אני אומר לאסור דבר זו והוא שכבר ידעת שכל שראינוהו שנסך אף מים ושכר נאסרו אבל מכל מקום אין דרכם לנסך אלא ביין ומתוך שחכתי י' נסוך תקפה עליהם ביין חשבו מגעו לנסוך י' אבל מים ושכר מתוך שאין חבתם עליהם לכך אין מגעם נחשב להם לנסוך ומעתה אומר אני כל שחכת נסוך נשארה בו מגעו כנסוך והרי יין זה מתוך שלא נשתנה לא מעמו ולא ריחו ולא צבעו לא זוהה חבתו וכל שכן כמה שלא נכר בו כלל, וזה ממה שצריך להזהר בו.

(א) הרמב"ן ז"ל שם התיר רק בשליש פלפל. (ב) לקמן בגמרא. (ג) כ"ה גם שיטת הרשב"א בתה"כ שם. (ד) אבל בתה"כ שם כ' נשתנה וכו' שמו אין קורין אותו סתם יין ומשמע שקורין לו יין עם שם לוי ומדבריו ראוי לדברי זקני התת"ם סופר וצ"ל בחי' למסכתין ר"ה אנומלין אבל מלשוננו של רבינו ראוי להצי' שפ"ל שלא יקרא עוד עליו שם יין אף עם שם לוי ואבטל. (ה) כיכ הרשב"א במסמרת הבית שם ומה יוצא שרכינו לא ראה את משמרת הבית אבל את תה"כ ראה, (ו) במסכתין פ"ב ה"ג י"א ב'. (ז) רבינו כפל ושלש כמה פעמים שצריך שישתנה גם ריחו והוא דבר חדש לחומרא כי כל המוסקים וכן בשו"ע יו"ד קכ"ג ס"ד כ' רק מעמו וי"ל. (ח) כדא"י שבת ק"ה ב'. (ט) כ"כ הרא"ה בכר"ה שם יואין להקל בזה כמה שאין בו סמך בגמרא שלנו ונב הרשב"א כי שמעט זה יראוי להחמיר. (י) בדבור הקודם. (יא) הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פי"א הי'. (יב) כדא"י בבא בתרא צ"ו ב'; ולחם משנה שם כ' לתרץ שהרמב"ם פ"ל סוג כשר למזבח. (יג) ד"ה יין וכ"כ הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פי"א ה"ט ובאותו הלכה עצמה כ' הרמב"ם שאין נסך אלא בראוי להקריב על המזבח וצ"ב מדוע לא חקשו הראשונים ז"ל קושיות זו על אותה ההלכה. (יד) קושית זו ל"י בכל הראשונים והיא קו' רבינו. (טו) כדא"י מנחות פ"ו ב'. (טז) כדא"י בבא בתרא צ"ו ב'. (יז) כדא"י לעיל ה' ב'. (יח) עמ"ש רבינו לעיל במשנה.

יין של גוי שנמזג אין מצינתו מפקיעתו מתורת יין אף לאיסור הנאה על הדרך שבארנו באלו שהזכרנו. * ואפילו נמזג כל כך שאין שם יין עליו כלל ואינו ראוי לשתייה מתורת יין הואיל ומכל מקום הוא נותן טעם במים. ^ב וגדולי המפרשים ^ג מחירין אותו בהנאה כל זמן שאינו ראוי לשתייה מיהא על ידי החרק אע"פ שנתן טעם, ויש מחירין בהנאה כל זמן שנמזג ביותר מכדי מציגה הראויה שהיא על חד תלתא מיא. הא בשתייה כל זמן שנתן טעם אסור, שכן דינו של יין נסך מין בשאינו מינו בנותן טעם ^ד ואם לא נחברר הולכין בששים כשאר האיסורין, וחכמי התוספות ^ה כתבו שכל שנמזג בששה חלקי מים שהוא כפל מציגה הראויה מותר בשתייה שאין כאן טעם לפגם וכבר ידעת שכל שהוא בנותן טעם אם נותן טעם לפגם מותר, וראייתם מפרק השוכרי בשמעת שתי כוסות אחת של תרומה ואחת של חולין שמוגן ועירבן זה בזה שרואין יין של חולין כמי שאינו והשאר מים רבין עליו ומכטלין אותו, ופירשו היינו בכוסות שוין בשיעורן שנמזגו כתקנם ונמצא יין של תרומה בטל בששה חלקים מים, והורו מכאן שיוין נסך שנתערב במים אם יש במים ששה חלקים מותר בשתייה אע"פ שיש כאן טעם יין שאין כאן אלא טעם לפגם, ודבר זה קולא יתרה, ולא מצאו אנשי חכמי ארצות הללו יריהם ורגליהם להודות להם כן, והרי כמה יינות אנו שותים להריא בששה חלקי מים ויותר והוא משביחן, וכן נראה לי שלשון בטול אינו נאמר אלא על שנחבטל בשיעור הראוי לבטול אם בששים אם במאה אם במאתים כל אחד כשיעורו ולדבריהם לא היה להם להזכיר בטול אלא נותן טעם לפגם, ושמעת הכוסות פרשוה רבים ^ו כשאין שוים ושארין בתרומה אלא אחד מעשרים בשל חולין אלא שיש בכוס חולין חשק עשרה רביעיות יין ומזוגים בחמשים ושבעה של מים וככוס של תרומה רביעית ^ז צוג אחד ומוזג בשלשה או פחות משיעור זה על מדה זו ונמצא יין של תרומה בטל בששים חלקים מים, שכן הדבר מצוי להתערב מעט של תרומה בהרבה של חולין, ואע"פ ^ח ..... לערב תרומה בחולין, אלא פירוש שנמזגו ונתערבו, ולא נאמר בתרומה שאינה עולה בפחות ממאה אלא במינה הא כשאין מינה בטלה בששים כשאר אסורין, וכמו שאמרו בפרק גיר הנשה ^ט מין בשאינו מינו והתרא, כגון קדרה שבשל בה תרומה, בנותן טעם.

(א) לעיל ד"ה כשם ודיה כבר. (ב) כדאי לקמן ע"ג א'. (ג) הראב"ד; והנה בתה"כ בית ה' ש"ה כ' בשם "שאינו אסור בהנאה אלא נתערב בו כדי מציגה וכו' אבל נתערב בהם יין מעט קרוב אני לומר שאף בשתי מותר מפני שהוא נותן טעם לפגם מים אינו מסופק בכך שהוא מותר בהנאה" וכו' הרשב"א שהראב"ד חזר בו בכך ואמר שאם המים ראויים לשתי אפי' ע"י החרק אסור אפי' בהנאה עכ"ל, ולקניד רבינו מפרש את דברי הראב"ד שכו' יין מעט שזה ר"ל "שאינו ראוי לשתי מיהא ע"י החרק" וע"ז מראין סוף דברי הראב"ד שכו' "מפני שהוא נותן טעם לפגם" (וכבר ידעת שדרכו של רבינו לשנות סגנון דברי הראשונים שמביא זכנה הוא סכנים שיטתו בדבריהם או מפרשם) וכו' מתוך דבריו שלא יהיו בהם סתירה כי מ"ש הראב"ד נט"ל ר"ל שאינו ראוי לשתי אפי' ע"י החרק (ובדבר לי שרבינו ראה מ' תה"כ וכוונתו לתרץ הסתירה שכו' התה"כ); ודע שהטור וי"ד קליד כ' בשם הראב"ד שאם נתערב יותר מכדי מציגה מותר אפי' בשתי הילכך אם יש במים ששה חלקים וכו' מותר אפי' בשתי וכן פ"י ר"י עכ"ל וא"כ הטור וי"ל מפרש יו"ן מעט כהר"י (ובמשמרת כתב שהראב"ד מקיל יותר מהר"י) אבל מ"ש בשם הראב"ד מותר זה ל"י כדאב"ד שכו' הרשב"א ששם כ' "קרו"ב" אני לומר שיותר בשתי. (ד) שיטה זו היא כלשון ראשון של ראב"ד לפי פ"י הראב"א ע' הע' קודמת. (ה) כ"כ בתה"כ בשם ר"י בעל התוספות. (ו) לקמן ע"ג ב'. (ז) בתה"כ שם כן כתב בשם י"ם. (ח) נראה לי שחסר "שאינו" (ור"ל בשמעת הכוסות) ועירבן והלא אסור. (ט) צ"ו ב'.

יין מזוג שלנו שנעק בו גוי אף הוא נעשה יין נסך. אע"פ שנחחדש טעמו, שאין כאן חדוש טעם אלא הפנת טעם ואין דינו כשאר היינות הנזכרים למעלה. * ומכל מקום לא כל המזיגות שוות בכך ואף המפרשים ב'... מדת כלם כזו. מחלקותם תלויה במה שנחלקו למעלה ב' בהתר הנאה יין מזוג שלהם, שכל שהם מתירין בהנאה כל אחד כסברתו דנין כזה שאינו נאסר במגע גוי, ונמצא שמקצתם אוסרין במגע כל שנחן היין טעם, וקצתם כל זמן שראוי לשתיה לרוב בני אדם ע"י הדחק, וקצתם מקילין בכל שנמזג ביותר מכדי מזיגתו והוא יתר משלשה חלקים מים, וכמו שאמרו בבבא בתרא ד פרק פירות במתמד על השמרים והוא שנחן מים לתוכם ובלבלם ואחר כך סגנם שאם המיל שלשה של מים ולא יצאו ארבעה אינו יין אלא קיוהא בעלמא ואין מברכין עליו אלא שהכל ואע"פ שיש שם טעם יין כמו שאמרו שם ה' בהדיא שמרים שיש בהם טעם יין וכן שיש שם מראה יין כמו שיראה בראשון של חולין, ויש חולקין לומר שלא אמרו כן אלא במתמד אבל במה שגופו יין כל שיש טעם יין ומראה יין מברכין בורא פרי הגפן ונעשה יין נסך, ואע"פ שבשבת פרק המצניע ה' יראה שאף כיון כן, לענין זה אינו כן כמו שיתבאר שם. *

אע"פ שלא הוזכרו החסדים בכאן ראוי לגלגלם ולכללם בדין יין מזוג, ולפי מה שהתבאר בבבא בתרא ד' ובחולין' חסדים שהיו עושין בימיהם והוא נתינת מים בשמרי היין אם נתן שלשה והוציא ארבעה הרי זה יין גמור אלא שהוא מזוג על מתכנתו ויש בהם משום יין נסך ומברכין עליהם בורא פרי הגפן פחות מיכן אין דינו כיון לא דיין נסך ולא לפרי הגפן, וגדולי המפרשים * חולקים כיון נסך ממה שאמרו בבבא בתרא ד' בשמרים של הקדש שהשלישית * אסור בהם אע"פ שלא יצאו אלא כמה שהכנים, ואין נראה כן * שלא נאמר שם אלא בשמרים של הקדש עצמן שלא לבטלן במים שחמרוהו, ומשם ראינו לשמרים של יין נסך שאם חמרו לשם שהדין כן לאיסור שתיה, אבל שמרי יין כשר שתמדו לשם כל שלא יצאו ארבעה משלש אין חוששין להם שאינו אלא קיוהא בעלמא כמו שבארנו י'.

תמדים שלנו העשויות כוגים וחרצנים יש מי שאומר ש' שדינם כשמרים וכל שלא יצא מתחת ארבעה אין סגק גוי אסור בהן, וראינו לדבריהם בשלישי של פסחים * שהקשו מי אמר ר' יהודה תמד אינו חייב במעשר והא תנן המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו ר' יהודה מחייב ותירץ הא בדחמרא ר"ל בשמרים הא בדפורצנים ופרשו שם גדולי הרבנים * דבשמרים מחייב ובפורצני פטור, אלמא כל שפטור בשמרים

(א) דיה כשם וקונדיוטון. (ב) נראה דחמר ילא נשתוו. (ג) בדבור הקודם. (ד) צ"ט ב' וצ"א א'. (ה) צ"ו ב'. (ו) כ"ו א'. (ז) הרמב"ן בחי'. (ח) נדק הבית בית ה' ש"ג ב' [על הרשב"א שהביא דברי הרמב"ן הנ"ל] ואינו נכון שאף כיון נאמרו דברים וכן מוכיח בפ' המצניע ע"ל והשיג עליו במסמרת הבית וכו' ילא ידעתי בפ' המצניע דבר כנגד זה ואולי המוציא בהמצניע נתחלק לו ומדתנן בפ' המוציא המוציא יין כרי מוינת הכוס וכו'. (ט) בכית הבחירה לשבת לא מצאתי רמז לזה לא בפ' המצניע ולא בפ' המוציא ואולי בפירושו למס' שבת ביאורו. (י) הרמב"ן והרשב"א כ' בשם הראב"ד שלעולם אמור וע' הנר"א יו"ד קכ"ג סקכ"ב. (יא) הראב"ד, כיכ הרמב"ן בחי', ובתה"כ בית ה' ש"ג כתב דבר זה בשם הראב"ד כתשובה. (יב) צ"ו א'. (יג) כן דחה גם הרמב"ן ותה"כ שם. (יד) בדבור הקודם. (טו) הרמב"ן בחי' ב' שכן שמע בשם הרב אביד ו"ל. (טז) מיכ ב'. (יז) רש"י ד"ה ואי.

כל שכן בחרצנים, וכן כתבוה מגדולי זקנינו שבכרכונה, * ומכל מקום יש אומרים ב דוקא בשנעצרו בגלגל ובקורה שכבר יצא כל הללוחית בעצירת הגלגל אבל נדרכו ברגל יש בהם משום יין נסך לעולם, כל זמן שיש שם מעט יין ואפילו הוציא פחות מכדי מדת הנחינה ספני שיש לחוש שזה שלא יצאו ארבעה משלש הוא שהפורצנים עצמן בולעין מן המים ויש ביוצא יין ביתר משליש, והראיה שהרי כמה גרגירי ענבים נמצאים שם שלמים שלא נסחטו כלל וקצתם שלא יצא מהם אלא קצת יינם ורוב פעמים אין יוצאין אף בכדי מדת הנחינה ואין זה אלא שהחרצנים אחר שאין מוציאין את המים בטעינת קורה בולעים מהם והיין שבגרגרנים יוצא על ידן ואין לנו אומדן בהם, ולא עוד אלא שמגדולי פרוכניצה"ל כתבו בחבוריהם בענין הא בדחמרא הא בדפורצני שהפורצנים סעלו טפיל.

יש אומרים באלו שדורכים פעם שניה אחר שיצא היין שדריכה זו עושהו כגדרך בנת להתיר מנע גוי בתמדים הבאים אחר כן כל זמן שלא יצאו ארבעה משלש, ויראה לי שרברים אלו אינם אלא בנת שהיין כולו נמשך ויוצא אבל הכלים הגדולים שלנו הרי נשאר מן היין הרבה בחוכן ויוצא עם התמדים, ואם יש נקב בשולי הכלי ומוציאין היין כלו אפשר להקל אלא שאין לסמוך בה, ומתוך כך ראוי להזהר שלא להניח את הגוי לחסד בניגיות שלנו אלא אם כן ישראל מוציאם.

היין בין חי בין מזוג יש בו משום גלוי כיין עצמו או כמים עצמן, * ואין כמציגה זו חלוק לשיעורין אלא בין נמוז סעט בין נמוז הרבה, * אבל יין מבושל אין בו משום גלוי.

כל משקה שיש בו משום גלוי אף ביום אסור ואפילו היה אדם ישן בצדן שאין אימת ישן עליהם, ובחלמוד המערב * התירו כל גלוי ביוצא ונכנס.

כל מי שידע בו שאינו זחיר בגלוי ראוי להזהר שלא לשותות ממשקין שלו שכל ספק שבגלוי אסור, ומכל מקום מן הסתם מחזיקין הכל בנזהרין בכך אפילו גוים ואפילו נשים, ואעפ"י שהוזכר בגמרא על קצת חכמים שלא היו שותים מהם, דרך שמירה יתרה נאמרה ולא דרך אוהרת איסור, שלא אמרו יש בהם משום גלוי אלא רב לא הוה שתי וכו', וזהו שלא הביאוה גדולי המסכרים *.

יין חזק * ביותר עד שמבקע את הנאד שהוא בחוכו והוא שנחמלא הנאד ממנו חכף שיצא מן הענבים, וכן היין שנחערב בו תכלין עד שנשחנה טעמו והוא הנקרא כאן מתוק, וכן כל שנשחנה טעמו מחמת טרירות גדול כל אלו אין בהם משום גלוי, ויש אומרים בכלם שאם יינות העיר בדרך זה יש לחוש להם, וממה שאמרו בגמרא על חמרא חליא דאתי מעסיא, ר"ל יין מתוק הבא מעסיא שאמרו עליו אין בו משום גלוי ואסור רבא ובמקומו יש בו משום גלוי, כלומר שהנחשים רגילים בו, ומכל מקום נראה לי שלא נאמר כן אלא במתוק מאדיו שרוב השנים כך הם והורגלו בו אבל כל

(א) הוא הרב אביר ז"ל ע' לעיל הע' ט"ו. (ב) הרמב"ן בחי', ורבינו מוסף ומשנה סגנונו וכוה מפרשו לפי דעתו הוא. (ג) "לעולם" ליתא ברמב"ן אבל הטור יו"ד קכ"ג כתב ג"כ לעולם. (ד) דברי רבינו ראוי להשוו' שם סק"ו ועיי"ש בש"ך סק"ו. (ה) בעל העמוד ז"ל. (ו) איי למי נחבון, וע' שו"ת הרשב"א סי' ל"ח מוכח בב"י יו"ד קכ"ג. (ז) ר"ל כנעצר בגלגל וקורה, ע' דבור חקורם. (ח) משמע אפי' אין בו מעט יין כי או הוי כמים עצמן, וע' טור יו"ד קט"ו ולא כפרושה שם. (ט) בפרקין הי"ג י"א ב. (י) הרמב"ם הל' רוצח פ"א וי"ב. (יא) הרמב"ם שם פ"א ה"י השמיט מן יין זה וחתיף ושאר הפוסקים השמיטו כל ג' מינים אלו שאי' בגמ'.

שנשתנה מחמת מעשה שעושין בו בני ארם כגון חמר פלפלין וכיוצא בו אין בו משום גלוי.

[ה' ל' ב'] יין שהחמיץ יש בו משום גלוי לפעמים שותה ממנו.

יין חוסם אין בו משום גלוי, וכמה חסיסתו שלשה ימים.

משקין העשויים מן העשבים * וכן מיני הכותח, ב' אין בהם משום גלוי, והרבה נהגו בהם אסור, ואם נראו בהם ניקורין יש לחוש.

אף אלו שיש בהם משום גלוי אם היה משקה מיטמטף מהם במהירות גדול עד שהוא עושה טיף טיף כנגד טיף טיף אין בהם משום גלוי שהנהש שוכע קול הטמטוף ובזרה. **פירות** שנמצאו מנוקדן חוששין שמא בעל ארס נקדן ואסור לאכלן כמו

שביארנו במסכת חולין^י פרק ראשון. ומכל מקום דוקא מנוקדן אבל מה שהוא נקוב מצד טבעו ואין שם נקור מחדש וכן אין הלחה שלהם מגלה מוחרין, וספני זה אמרו בכאן פי חאנה אין בו משום גלוי, וכן אוכל אדם ענבים וחאנים כלילה ואינו חושש.

משקין שנחללו ושחו מהם הרבה בני אדם ולא נוזקו לא זהא אדם סומך על זה, ששלשה מיני ארס הם של נחש בחור שוקע ושל זקן י צף ושל בינוני מפעפע והולך, ולפי מעוט שניו הוא שוקע יותר, ואם כן פעמים שראשון לוקה פעמים שאחרון לוקה פעמים שאחר מן האמצעיים לוקין מעשה היה ושחו תשעה ולא נוזקו ושחה עשירי וסת. **אבטיח** שנחבק אף הוא יש בו משום גלוי, וכן בכל הפירות הלחים.

משקין שנחללו לא ישפכם לרשות הרבים שמא ידרום עליהם אחד ורגלו יחפה, וכן לא ירבץ בהם את הבית מטעם זה גם כן, ולא יגבל בהם את הטיט, ואף הבתכות נזוקות בו ומתוך כך לא ישקה בהם את בהמתו ולא בהמת חברו, ולא ירחץ בהם פניו ידיו ורגליו ואף במקומות שאין שם נקע כגון רמוני הפנים וגב היר וגב הרגל, ואין צריך לומר מקומות הנקעים כגון נקבי החוטם והאוזן והפה וכן אצבע לאצבע.

זה שאמרו שלא ישקה לא לבהמתו ולא לבהמת חברו בחתול שלו מיהא מותר להשקותם שאין הארס מזיק לו אדרבא אוכל הוא את הנחש כבו שהתבאר בפרק ערבי פסחים^ה ואע"פ שמכחיש בכך חזר הוא לבריאותו. הא לשל חברו לא ישקה שהרי מכחישו ושמו קודם שישבו לבריאותו הוא צריך למכרו ונמצא מפסידו.

כל משקה שנחללה והצניקוה ונחישן כתקפו או שהחמיץ יתכאר למטה^י בשמועת שכר שהוא מותר שכל שיש שם ארס הארס מכיאו לירי הפסד ואין מניחו להתישן ולא להחמיץ.

בתלמוד המערב^י אמרו שראוי לחוש למה שהבריות חוששות, מעתה אסור ליתן פרוטה של נחשת בתוך הפה, וכן אסור להצניק פתו^ה תחת שחיו, וחבשיל תחת חמטה, וכן אסור להצניק הסכין נתחב תוך האחרו^ג או תוך הצנון, ויזהר מכל זיעה שבאדם, שם^י אמרו כל זיעת אדם סם המות חוץ מויעת הפנים.

הרבה שרצים יש להם ארס^י ולא הזכיר של נחש יותר מן האחרים אלא שאותו של נחש ממית ושל שאר שרצים מלקה.

(א) ע' רמב"ם הל' רוצח פ"א ה"ט וצ"ח הכ"ס שהוא בירושלמי תרומות פ"ה ה"ג מ"ג א'.

(ב) ד"ו ל"י ברמב"ם. (ג) פ' א'. (ד) בגמ' בסוגין הסדר: בחור כינוני זקן, וע' רמב"ם שם.

(ה) ק"יב ב'. (ו) ל"א ב'. (ז) במקוין ה"ג י"ב א'. (ח) ע' ראב"ד בהשנות הל' רוצח פ"יב.

ה"ה שמה שב' בירושלמי "פוסתא" ר"ל חתיכה של בשר או של לחם, והרמב"ם שם מפרש פס ידו ובירושלמי שלנו "פיתתא". (ט) כדאי' לקמן ל"א ב'.

וכל משקה האסור משום גלוי אם נכתשו בו דברים אחרים כגון כשות וכיוצא בו אף הם מחלישים כח האדם ומותר, * אלא שכל שהוא חלוש הטבע או חולני יזהר בו שאף הוא מכבירו *.

ואף הרבה דברים מלבד אלו נאמרו בענין גלוי אלא שלא הוזכרו כאן וכבר כתבנו במסכת חולין ב פרק ראשון.

במקומות שאין הנחשים מצויים נהגו להקל בענינים אלו, ואף בתלמוד המערב במסכת תרומות אסרו שאין לאדם לדקדק ביתר מן הראוי אלא יהא כוטח כמה שנודע לנו שומר פתאים יי, ד שם העידו על ר' ינאי שהיה פחדן ביותר והכניס מטחו במקום הבטוח עד מאד ופעם אחת פשט ידו ונזדמן לו נחש אמר אריסון ערמאי מן הכא ושומר פתאים יי, ועוד דרשו שם ב ברצות יי דרכי איש גם אויביו ישרים אתו ר' מאיר אומר זה הכלב ר' יושוע אומר זה הנחש, רעיתא חלבון חלב אחא חוייא כיורא אכל מיניה וכלכא חסי ליה אתו בני ביתא בעי למיכל מיניה שרי כלכא מנבא להון ולא אבינון בסופא אכל קומיהון ומית, חד בר נש שחיק חוס גו ביתא אתא חוייא דטורא אכל מיניה חסיתיה חוייא דביתא אתון בני ביתא בעין מיכל שרי חוייא מכרכר עליהון עפר ולא אבינון קליה גרסיה בגויה, לפי דרכך למדת על כל פנים שומר פתאים יי, ומכל מקום במקום שהחיות מצוי ראוי להזהר ביותר ושלא לחזר אחר הקולא, בתלמוד המערב אסרו אין נשאלין על הגלוי כל עיקר אי"ה קטא קטא שיחור אי אובד אובד מרגלי, ופרשו ב שקטא לשון ריוח ושיחור פירושו מעט, כלומר אם הוא מיקל ונזדמן שלא הוזהר אינו מרויח אלא מעט ואם אובד כלומר שהוזהר אובד מרגלי ר"ל נפשו שהיא לו כמרגלית, ולי נראה לקרוא בתמיהה וקטא פירושו קטע, כלומר מה לו לחזר אחר הקולא לסכן בעצמו וכי אם הפסיד מעט מים קטע שיחור כלומר אבד הנהר, ואי אובד אובד מרגלי, כלומר והלא אינו אלא הפסיד מועט ואין ראוי לסכן עצמו בהצללת מעט ממון, ועוד אסרו שם ר' יוחנן י כד הוה בר נש שאיל ליה אמר קרבא דנפשך אנא, ריש לקיש הוה אמר אי לדודאי זבנת גרסך זבנת ברמיס יקרים הכא ברמיס קלדין.

ע"ז מטמאה כשרץ י וטומאתה מדברי סופרים, ולא סוף דבר גוף חצי אלא אף התקרובת שלה ומשמשיה, מתוך כך אסרו יין שנחנשך לעבודה זרה אסור בהנאה ומטמא טומאה חסורה, כרין אב הטומאה אדם וכלים כמנע וכלי חרש באוויר ואדם במשא כנבלה, י וטומאתו בכזית, והוא כשיעור מים הנשפכים מכח הכנסת זית בכלי מלא מים, ואי אחא מפרש כזית יבש, שהרי רביעית לח הוא שיעור זית יבש, יי אלא בכזית לח, חסור הוא סדס הסת שאינו מטמא אלא כרביעית י.

[וד לא א'] **סתם** יינן ובכללן יין שלנו הנאסר מחמת מגען או מצד שהונח

(א) גם זה שם, והרמב"ם השמיטו. (ב) י' א'. (ג) פ"ח ה"ג מ"ג ב'. (ד) תהלים קמ"ז ה'. (ה) בירושלמי תרומות פ"ח ה"ג מ"ד א' בשינויים חשובים. (ו) משלי מ"ז ו'. (ז) במסכתין פ"ב ה"ג י"ב א'. (ח) בירושלמי שלנו ישנם כמה מאמרים בין אין נשאלין לאי וכו'. (ט) ד"ז מובא בשם רבינו בכבר לאדון הנהות על הירושלמי (וילנא) והרב חיד"א ויל ראה באיטליא את כתב יד זה של ספרי רבינו כמשיכ בשם הגדולים אות מ' ס"י פ"ה. (י) כי שיחור נקרא נהר גילוס ע' רש"י ירמ"י ב' י"ח. (יא) בירושלמי שלנו "יונתן". (יב) כדאי לקמן מ"ז ב'. (יג) כ"ס הרמב"ם הלי אבות הטומאה פ"י ה"ח אבל רש"י בסוגיין פ"י אליבא דרביכ לקמן ל"ב ב'. (יד) כדאי שבת ע"ז א'. (טו) כדאי סנהדרין ד' א'.

ברשותם בלא חותם ובלא שומר אף הוא אסור בהנאה אלא שלענין טומאה אינו מטמא אלא טומאה קלה כשאר משקין מטמאים ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ואין טומאתו אלא בשיעור רביעית.

עד שלא גזרו על הכותים להיותם כגוים נסורים מי שהפקיד אצל כותי פירותיו בלא חותם הרי הם בחזקתם וכן אצל עם הארץ. * הפקיד אצל נכרי הרי הם כפירותיו של נכרי שחוששין שהחליפם אחר שאין שם חותם, ולא שאם הפקיד לו פירות מחוקנים שיחא צריך לתקנם, שהרי אם החליפם בשל גוי פטורים שנאמר ג' דנגך ולא דגן גוי ג' אלא אם פירות אלו לא נגמרה מלאכתם והקדים תקונן בשובליו והפקידן לגוי וחזר ולקחם ונגמרו ביד ישראל מפרש שכל כיוצא בזה בשל גוי חיוב, ואם נגמרה מלאכתם והם טבילים מפרש מספק שמה לא החליפם, כמו שיתבאר במקומו.

בסדר זרעים שנינו במסכת דמאי הסוליד פירותיו אצל טוחן כותי ואצל טוחן עם הארץ הרי אלו בחזקתם למעשר ולשביעית אצל נכרי דמאי. ואחר כך שנו שם זו שכבר הוכרנו המפקיד פירות אצל כותי ואצל עם הארץ הרי הם בחזקתם אצל נכרי כפירותיו. והקשו עליה בתלמוד המערכ * הכא את אמר של נכרי דמאי וכא את אמר כפירותיו כאן בקופה בין הקופות כאן בפירות בין הפירות, כלומר שבקפה בין הקפות דמאי, ושם אמר תאמר והיאך הקשה סו' לשל יין והרי יין בחבית הפקידו והרי זה כקפה בין הקפות, תירצו בה שבפירות אין שם אלא חשש אחד והוא חשש חלוק אבל ביין יש בו חשש חלוק ויש בו חשש סנע והרי הוא כפירות בפירות.

המפקיד יינו אצל גוי ברשותו של גוי או שיחד את הגוי עם היין כביתו של ישראל, על הצדדין שהוא כפקדון על הדרך שיתבאר, * יש מי שאומר שדיו בחותם אחד ממה שאמרו בכאן אחד הלוקח ואחר השוכר בית כחצרו של נכרי ומלאהו יין ומפתח ותותם * ביד ישראל ר' אליעזר מתיר בשתייה, י' ומפרשים מפתח או חותם, ויש ספרים שיגורסין כן בפירוש, ואף בברייתא * שנאמר כן להריא, ואע"פ שחלקו חכמים בזו עם ר' אליעזר, כבר נאמר בכאן בשם רב הלכה כר' אליעזר, ואע"פ שרב עצמו אמר לסתם * בפרק זה בשמועת חבית וחמץ * שהיין צריך חותם בתוך חותם, הם מעמידין

(א) כדאי דמאי פ"ג מ"ד. (ב) דברים י"ח ד'. (ג) כן דרשו בבבלי י"א ב'. (ד) ינעתי הרבה ולא מצאתי למה כתב רבינו "והקדים תקונן בשובליו" ואינני יודע מאי קאמר בזה וצע"ג ועי' ברמב"ם הל' מעשר פ"א ה"ז שלא כן כתב (ה) מקום המסנה היא דמאי פ"ג מ"ד והובאה גם בבבלי י"א ב' ואולי נתכוון רבינו לבאר גם מסכתות אלו ועמ"ש בחלה פ"ב מ"ד בהערה ו' ובס' אור המאיר לבני גי' (ירושלם תש"כ). (ו) פ"ג מ"ד. (ז) במשניות שלנו "חטים לטוחן" עיי"ש עוד שינויים. (ח) בדבור הקודם. (ט) שם היר י"ד ב'. (י) אולי צ"ל "שכפות". (יא) לקמן ע' ב'. (יב) רבינו חם בתוספות ד"ה דאמר. (יג) כן הוא גם ברי"ף, וע' תה"ב בית ה' שיד. (יד) כ"ה גם ברי"ף ותה"ב שם וברור שגרסו כן בגמ' אבל רש"י ד"ה מפתח לא גרס לח והר"ם לא ציין חילוק זה כלל, והנה רש"י כ': מתיר אף בשתי' וחכמים אוסרין לעשות כן ואי עבר שרי בהנאה ולענין ברור שבחננו כיון שאמרו סתיר ואוסרין משמע שעל המעשה קאי דאלו על היין הול"ל מותר ואסור כמו שאי' בגמ' בריש העמוד והרבה פעמים בס"י וז' לכן כ' רש"י סתיר אף בשתי' ר"ל מתיר המעשה וגם השתי' וחכמים אוסרין "לעשות כן" וכיון שלא אמרו אסור משמע שמוחר בהנאה והרבה מרביתו האחרונים וז' נדחקו מאד ופילסו הרבה דברים רש"י אלו ואכמ"ל. (טו) כ"ה בגמרא שלנו. (טז) בתוספתא פ"ח ה"ג. (יז) כ"כ תוס' ד"ה דאמר. (יח) ל"ט א'.

אותם בישראל חשוד ומחמירין בה יותר מן הגוי מפני שכוחם בעצמו שלא לחשוש^א ומזיף^ב וכשאנו כקשים להם שהרי בחוסן ביארנו למעלה^ג שדי לו בחותם אחד שהדבר מוכיח שהיין צריך שני חותמות, הסי משיבין שלא כהלכה נאמר ולרווחא דמילתא, כלומר אין צריך חותם בתוך חותם אף לרבנן שכצריכין כך ביין, וכשאנו משיבין עליהם שבתלמוד המערה^ה הביאו זו של חביית על שמועת הנכרי שבכאן, הסי מפרשים דתרי תנאי נינהו אליבא דרב, ואינה הלכה אלא לענין ישראל חשוד, או^ו שמא דוקא במטהר יינו של נכרי כרשותו דהתם ודאי בעינן שני חותמות אבל ביין שלו אינו צריך אלא חותם אחד בין בגוי בין במשומד בין בישראל חשוד, וכמו שאמרו במסכת שבת^ז פרק כל כתבי בר^ח חנינא שהתיר יין הכא בקרונות בחותם אחד, ויש פוסקים^ט דודאי בעינן חותם בתוך חותם ודלא כר^י אליעזר, וכשמעתא דחביית^י, וכלישנא בתרא דר^י יוחנן, וכתהיא דחוסן שלנו כיד גוים^{יא} דאלמא ביין מיהא בעינן תרי, וכן בסוגיא דהיכי דמי חותם בתוך חותם, דמשמע מדשקיל וטרי בהו הלכה צריך שני חותמות, ואע"ף שמכל מקום הוצרכו לירוש בדין שאר הדברים^{יב}, מכל מקום^{יג} על היין הווכרו^{יד} ומכל מקום קשה לייסו שהרי בפרק אחרון^{טו} אמרו בהדיא והשתא דקיימא לן כר^י אליעזר דלא חייש לזיופא וכו', ואף כאותה שבמסכת שבת^{טז} שהזכרנו שהכשירו בחותם אחד, ומעשה רב, ועיקר הדברים^{יז} בדבר זה שמה שבארנו בחוסן^{יח} כהלכה נאמר, ושמועת חביית וחמפני^{יט} אף בגוי נאמרה, ובתלמוד המערה^כ עדות ברורה לזו שהביא שמועת חביית על מחלקת ר^י אליעזר וחכמים כמו שבארנו, ואין הדבר נותר אלא בשני חותמות, ומה שאמרו בכאן הלכה כר^י אליעזר הוא שר^י אליעזר מתיר במפתח וחותם^{כא} לא בחותם לבד, וקולא שלו היא שהמפתח כחותם ואע"ף שהמפתח אין צריך בו זיוף גדול ושאר זיוף שבו נכר ודוי במפתח וחותם, וכל שכן בשני חותמות, אבל לא בשני מפתחות^{כב} ומה שחלקו ר^י אליעזר ור^י יוחנן בשמועת הכל משחטו בחותם אחד חוץ מן היין ור^י יוחנן אמר שאף היין כן, והעמדתו כר^י אליעזר, פירושו במפתח וחותם, וכן כל אותם הנזכרים למטה^{כג} בחיוב שני חותמות דיון במפתח וחותם, ואע"ף שבמסכת שבת^{כד} פרק כל כתבי הוזכר שהתירו יין הכא בקרונות של גוים בחותם אחד ומדברי ר^י אליעזר, פרשוה חכמי האחרונים^{כה} כשיחדו לה קרן זוית ומפתח בידם, שאף הקרונות יש בהם מחיצות ומפתחות, וכן מה שאמרו בפרק השוכר^{כו} והשתא דקיימא לן כר^י אליעזר דלא חייש לזיופא וכרבן שמעון בן גמליאל דלא חייש לשיחומא

- (א) ר"ל יהודה. (ב) ועל קו' המהר"ם ע' בית יו"ד קי"ח ס"א שתי שרי"ת מ"ל דביין חוששין לחלוק משום דמיו יקרים (וחירוץ זה נעלם לפי שעה מוקיני התתים מופר ז"ל בחי' לסמכתין דיה דאמר). (ג) כ"ס ב' דיה ישראל. (ד) בתום דיה דאמר חיי' שגם רב אשי בישראל חשוד מיייר, ותי' שב' רבינו כ' הרמב"ן בחי' מדעת עצמו אליבא דר"ת וכי' גם הירושב"א לעיל כ"ס ב' דיה הא. (ה) כפרקין הלכה ג' י"ב ב'. (ו) גם תי' זה כ' הרמב"ן שם מדעתו אליבא דר"ת. (ז) הרמב"ן שם בשם אחרים והרמב"ן דחאו; ועמ"ש במשנת הכית בית ה' שער ד', ולענין ברור מלשון הראיה ז"ל שלא אוקמי לחכית במטהר כי ע"ז כ' אליבא דרבנן נקטי' והראיה כ' אחיב שאלבא דהלכתא צריך חכית במטהר עיי"ש שוה ברור ובתנן תקפו הרשב"א ז"ל. (ח) קניב א'. (ט) הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"ג היא והרשב"א בטהיב שם ולדעתו גם הרי"ף מ"ל כן (י) לקמן ל"ט א'. (יא) לעיל כ"ס ב'. (יב) כיכ הרמב"ן אליבא דר"ת ור"ת בתום תי' באופן אחר. (יג) דחי' זו מדברי רבינו היא. (יד) מהמשך הסוגיא ג' כן. (טו) ע' רמב"ן בחי' ובטהיב שם. (טז) מ"ס ב'. (יז) וזו היא שיטת הרמב"ן ורשב"א שם. (יח) כ"ס הרמב"ן והרשב"א שם. (יט) ע' רשב"א שם וב"י יו"ד ק"ל. (כ) הרשב"א בטהיב בית ה' ש"ר.

מאי טעמא לא מותכין חטרא כי גוים, ר"ל כחותם אחד כגון חכיות סתומות ושנשכור את מקומו ומפתח בדינו, וחירץ משום שיבא, כלומר נקב שמניחין במנופת החכית שתעלה רתיחת היין דרך בה ולא תשבר את הכלי ואע"פ* שאם יש בה שיבא אף בכמה חותמות אסור עד שיסתום אף במקום השיבא, מכל מקום אף בשאין שם שיבא גוזרין אטו אותן שיש בהן שיבא, או שמכל מקום אנו מצריכין חותם אחד על הסנופה לסתימת השיבא, נמצא לשטה זו שהגנוי וישראל החשוד שניהם שוים אין מפקדין אצלו ואין מיחדין אותו אלא בשני חותמות או מפתח וחותם אבל לא בשני מפתחות בלא חותם, דברים אלו נאמרו דוקא בשאין כאותו כלי נקבים עשויים להוציא מהם יין למעום או להיות הרוח יוצא דרך שם והם קרויין בלשון תלמוד שיבי אבל אם יש שם שיבי אסור עד שיחתום כל אותם המקומות.

הפקיד יינו בלא מפתח ולא חותם אסור אף בהנאה מפני שודאי נגע ואפילו ייחד לו קרן זוית אבל מפתח בלא חותם או חותם בלא מפתח מותר בהנאה ואסור בשתייה, ויש סתירין אף בשתייה כמו שבארנו, וקצת אחרוני הרבנים נמשכים בה כימים אלו שאין הנסוך מצוי להם כדרך שהיה באותם הזמנים.

מה שכתבנו הוא כשהפקיד או ייחד אבל לא הפקיד ולא ייחד אלא שנמצא הנכרי לשם ויש לו שיכות ביין ולא בבית או בבית ולא ביין או בשניהם או שלא באחד מהם פעמים אסור עד שיהא מפתח וחותם בידו ופעמים מותר בלא מפתח וחותם, והכל יחבאר בריוח בפרק אחרון ב"ע.

מהו הוא נקרא חותם בתוך חותם, קערה או מורק על סנופת החכית אם טח כטיט סביב הקערה או שהיא מקפת ומותמת כל הסנופה עד שתיחת הטיט באה משפת הקערה לשפת החכית הרי הסנופה סימן אחד והקערה שעליה אחר שמקפת כל הסנופה ושרוקה כטיט סמן שני, הא כל שאין הקערה שרוקה כטיט אינו כלום שהרי הקערה הסרתה וחזרתה באה בלא שום טורח, וכן אם שרוקה כטיט אבל אינה מקפת כל הסנופה אלא ששריקתה בין שפת הקערה לגב הסנופה אינה כלום שהרי בהסרת הסנופה וחזרתה הקערה הולכת ובאה עמה ואין כאן אלא סמן הסנופה, הניח את הסנופה בחכית כתקנה וסתמה ואחר כך כפה על אותה סתימה סל וכיוצא בו בהדוק עד שיש טורח בהסרתו וחזרתו הרי זה חותם בתוך חותם שהסנופה סימן אחד והדוק הסל סימן אחר, ואינו טורח כל כך, ואם היתה עומדת שלא בהדוק אינו עולה אלא לחותם אחד.

(א) כ"ח הרמב"ן כח"י ולא ח"י כלום, ובתירוצו של רבינו י"ל הרבה קושיות כשיטה זו ואכמ"ל.
(ב) בדבור הקודם. (ג) איז למי נתכוון רבינו. (ד) ט"ס וצ"ל "רביע", והוא כמשנה לקמן ס"א א' ושם ביארו רבינו. (ה) רבינו לא הוכיר "וחתומה" ולא כהרשב"א בטה"כ בית ה' ש"ד שכתב "שרוקה וחתומה" כי אויל לשיטתו שסתמת חכית לא הוי סימן ע' ב"י שם. (ו) כ"ס גם רש"י והטור יו"ד ק"ל; וב"י כ' שהרמב"ם חולק על רש"י (וא"כ גם על רבינו) דלפי רש"י איז לפוח על חידוקלא אבל הרמב"ם כ' כהלי מאכלות אסורות פ"ג ה"ח סתם החכית ככלי שאינו מהודק כדרך שסותמים כל אדם וסח כטיט ה"ז חותם א' היה כלי מהודק וסח עליו מלמעלה ה"ז חכית עכ"ל; ואני חסה מאד על מרן וצ"ל דבאמת אין כאן פלוגתא כלל כי הרמב"ם כ' "סתם החכית וכו'" שסותמים כל אדם וזה ר"ל שעשה מהכלי עצמו את הסנופה לסתום החכית, אבל רש"י ורבינו והטור ו"ל פירשו שהחכית היתה סנופה וסתומה כבר וא"כ כפה עליו סל או כלי, וזה אמת ברור; — בשעת ההרמטה ראיתי שוכתי לכוון להכית ו"ל שם.

קשר* פי הנאד ומתמו והכניסו בתוך שק אם נתן פי הנאד למטה טורח הוא אצלו להפכו ואחר כך להתיר את קשר הנאד והרי זה כחותם בתוך חותם שקשר הנאד סימן אחד ונתינת פיו בקרקע הרסיקא סימן אחר, ואם פי הנאד למעלה אין זה אלא חותם אחד שהרי אין צורך להוציאו מן השק ואין כאן אלא קשר הנאד, ואם היה פי הנאד כפוף לתוכו וקשרו יפה הרי זה חותם בתוך חותם שקשר הנאד סימן אחד וכפיפתו לתוך הנאד סימן אחד, כלל הדברים כל שהבא ליגע צריך למרוח בשני דברים הרי זה חותם בתוך חותם וכל שאינו צריך למרוח אלא בכרך אחד אינו אלא חותם אחד. **כל** מה שכארנו בשני חותמות לא סוף דבר לעצמו ושהוא מכירם אלא אף אם שלחם לאחר כל שנודע למשתלח שמישראל הוא ושישראל שלחה ומוצא שם שני ענינים כאלו אינו חושש, ובחותם אחד אף לעצמו ובמכירו אינו כלום לדעת שכתבנו, אלא אם כן לדעת הפוסקים שדיו בחותם אחד, ויש פוסקים שאף בחותם בתוך חותם צריך שיכיר את חותמו, שהרי במורים שאינו צריך אלא חותם אחד אמרו למטה"ה שצריך שיהא מכירו, אלא שלשטתנו אנו נרחקים לפרשה בדרך אחרת כמו שיתבאר למטה"י וגדולי המפרשים כתבו שכל שני קשרים משונים הם כחותם בתוך חותם, אלא שאף הם מפרשים אותה כשהוא מכיר את קשריו, הא אם היה שולח לחברו צריך שיוודיעו בכתב תכונת הקשרים, הא חותם אחד אפילו הכירו אינו מועיל, ומכל מקום לשטה זו"ס חותם עם סימן אחד מאלו שהזכרנו מותר אף למי שנשתלח אצלו הואיל ורואה שם חותם וחוזר ורואה בו צד אחר שיש טורח לגוי כזיופו סומך עליהם אף בשלא הודיעו, וכן יראה לי מסוגיא זו.

לדעת האומרי שאף חותם בתוך חותם צריך שיכיר את חותמו כל ששולח לחברו אין לו חקנה אלא בשני חותמות של כתיבה או שיוודיעו בכתב תכונת חותמו, וחכמי הצרפתים כתבו ששני אותיות בשני חותמות, ודוקא"י כשהכתב על גוף הסתימה במים או בזפת וכיוצא בו אבל דבק עליו נייר כל מה שכתוב באותו נייר אינו אלא חותם אחד, ויש אומרים"י כן בשעוה הואיל ואפשר ליטלה ולהחזירה כשהיא שלמה, וכל הגאונים"י מסכימים בחותם הזפת שאי אפשר להחזירה שלא חקשה חתכות ופירורין וכל שיניע הזפת מזוית לזוית לא על המנופה לכד כשר, וחכמי הצרפתים"י הנהיגו לחתום באותיות חציין על המנופה וחציין על החבית.

(א) רבינו ס"ל בתרא כרש"י ובתרא כרשב"א בתה"ב תקצר בית ה' ש"ה, כרש"י: שהנאד קשור ולא כרשב"א ש"ב"ה (והרשב"א לשיפתו שגם בחבית ס"ל שסתימה לאו חותם היא), וכרשב"א: שהשק אינו קשור וכזה לא כרש"י ועמ"ש רבינו לקמן ד"ה דברים, והרמב"ם הל' מאכלות אסורות ט"ז הל' השמים ד"ו וצ"ב. (ב) לעיל ד"ה הספקיד שצריך לחב"ה. (ג) ר"ה בתוס' ד"ה דאמר ל"א ב' דבור המתחיל השולח. (ד) הרמב"ן בחי' ל"א ב', וע' תה"ב בית ה' ש"ד ובר"ן ד"ה גרסינן בשם אחרים. (ה) ל"א ב'. (ו) שם ד"ה ציר. (ז) הראב"ד מוכא בתה"ב שם. (ח) דבר חדש שלא נשעע במוסקים ויל' הרמב"ן בחי' ל"א ב' ב' בשם הראב"ד השולח יין וכו' אין סימן מועיל לו אלא כתיבה כפי ה' ב' וכו' וכרשב"א בתה"ב שם ב' השולח וכו' אין סימן הקשירה מועילין אלא סימן כתיבה בלבד ע"ג ה"ט ב' ה' חב"ב בית וכו', והטור וש"ע וי"ד ק"ל פסקו דברי הראב"ד ששני קשרים שונים הוי חב"ב ולא התנו כזה מה שכתב הראב"ד וצ"ב. (ט) ר"ל שיטת הראב"ד וס"ל לרבינו שהראב"ד ס"ל שרק בקשרים צריך להודיעו ולא כרשב"א אליבא דראב"ד שגם בשאר חותמות (חוץ כתב) צריך לחזור אחריהן. (י) הרי"ו מוכא בתה"ב שם. (יא) מכאן והלאה דברי רבינו הם והרשב"א בתשובה מוכא בב"י וי"ד ק"ל ב' רק בדפוסים שאע"פ שיש בהם כמה אותיות אינן אלא כחותם א' כיון שקובעים אותה בכת אחת. (יב) לא מצאתי ד"ו בראשונים ויל'. (יג) ע' תוס' ל"א ב' ד"ה השולח בשם רבינו ברוך.

כל אלו שאמרנו שהוא צריך להכיר את חותמיו יש אומרים * שצריך הוא לעיין בהם אם הולכים כתקנן אם לאו אע"פ שרואה אותן חתום אבל כתב אינו צריך לו לדקדק אם הוא הכתב הואיל ורואה מכל מקום שיש שם כתב כמו שביארנו. ויש אומרים^ב שאינו צריך לחזור אחריו אף בשאר הסמנים ועומד הוא בחזקתו. ואף מי שנשתלח לו הואיל והודיע לו תכונת ההחתמות אינו צריך לחזר ולראות הואיל ורואהו חתום, ומכל מקום אם עשה כן ולא מצאן על אותו הדרך אסור. ויש אומרים^ג שבמקום שהמסומדים מצויין חזרה הכתיבה כשאר סימניו, ולא יראה לי כן אין הנפקד מאבד אמונתו או שכרו ולא צורך. ו' ולכתחלה מיהא בעל נפש המשלח לחברו דבר הצריך חותם או חותמות ראוי להודיע למשלח סמניו שחתמו בהם והמשלח יעמוד עליהם ויכירם, וא"ל יקל כזו, וכן הוא עצמו שחתם לעצמו יעמוד על סמניו קודם שישתמש באותו דבר, ואין ראוי להקל.

בתוספות * כתבו שחביות שלנו העשויות דפין דפין אין להם תקן להניחם ביד גוי, שהרי לא אמרו בפרק אחרון הלכה כרכן שמעון בן גמליאל שלא לחוש לשותומא ר"ל לפתיחת נקב במנופה אלא מפני שנכר הוא הא כל שאפשר בלא הכר אסור, והרי בשל עץ יש לחוש לנקוב בין דף לדף ולסתמו בשעות, ויש מהם מצריכיין לכתוב אות בכל שני דפין, ואינו מבין שאם כן הרי כל ארך הדף צריך לכתוב כל דף ודף, אלא שאין הדבר כן שלעולם אין חוששין לנקיבת גוף הכלי אלא לנקבים שבו אע"פ שנסתמו מפני שגוף הכלי נקיבתו קשה וכן תקנו קשה אחר הנקיבה.

כבר בארנו שיש מי שאומר^א שכל שחתם לעצמו ומכיר סמנו דיו כחותם אחד, וכן הרבה נוהגין, ואין שטת הסוגיא מוכחת כן, ומה שפירשו הם שדברי ר' אליעזר הנזכרים למעלה נאמרו בענין זה, וקבלו תשובתם משמועת הקרונות הנזכרת בפרק כ' כחבי הקדש,^ה אלא שמאחר שהרכב מקילין אף בשולח לחברו כחותם אחד, ואין אנו לסמוך אדם לעצמו ובמכירו, וכן המנהג פשוט, ואין לו דליין אלא מה שענינו ראות. **המשלח** חבית ויקניות צריכות חותם הואיל ומכנים בהם לקיום שכל שמכניסו לקיום אף לפי שעה גזרו בו, והוא שאמרו בפרק אחרון^ב רבה כי הוה משרד גולפיה בהרפניא צייר להו אפומיהו וחתים להו אברויהו, כמו שיתבאר, אלא שקצת רבני צרפת^ג כתבו דוקא כחבית שלהם שהם קטנות ונות לו לגוי ליחן לחוכן יין ולערותם אבל בקנקנים גדולים שלנו אין לחוש, וכל שכן^ד במכאים דפים דפים, וכל שכן להניחם בבית האומן לתקנם^ה שאין דבר זה מצוי בו. י'

דברים אלו יש לו לדיון לרזן לפי מה שרואה לפי השעה ולפי תכונת הכלים מעתה נאדות של עור המלאים יין שמענו על נושאייהם שנוקבים במחט ומוצצים, ומתימת נקביהם קלה שהיא נעשית במשמוש ידים על העור, ומתוך כך אני מזהיר לשואלים להצניעם בתוך שק ולחתום פי השק או לחתום^ו פי הנאד בשולי השק, וכן כל כיוצא בזה.

(א) הרשבי"א בתה"ב בית ה' ש"ד. (ב) רבינו יצחק הוקן ז"ל שם בתה"ב. (ג) תרא"ה מוכח בכ"י וי"ד ק"ל. (ד) לא זכיתי להכין פשיטא שלא יוויף בליצ אלא דחשדינן ל"י שהחליף בגרוע כמובן ע"י מו"י וי"ד ק"ה מק"ה וצ"ע. (ה) לקמן ל"א ב' ד"ה השולח וס"ס ב' ד"ה מאי. (ו) ס"ס ב'. (ז) ע"י תוס' ד"ה דאמר וגם ל"א ב' ד"ה השולח. (ח) שבת קכ"ב א'. (ט) ר"ה בתום^א בסוגיין. (י) לקמן ע"ד ב'. (יא) ספר התרומה ס' קצ"ה וגם תוס' שם ד"ה רבא. (יב) מכאן והלאה ל"י שם. (יג) כ"כ ב"י וי"ד סס' קל"ז כשם הרי"י. (יד) לקמן ל"ג א' ד"ה עמר ב' רבינו ישכל שבאומן במלאכתו הוא עוסק^א וזה כוונתו גם כאן. (טו) עמ"ש רבינו לעיל ד"ה קשר.

עד שלא נזרו על הכותיים להיות כגוים נמורים היה מותר ליחד אותם אצל היין שאין סנסכין, אבל אין מפקדין אצלם יין מפני שלא היו מקפידין על מנע גוי בסתומות ואין צריך לומר בפתוחות, ויש אומרים* עכשו כן בישמעאל וגר תושב, כמו שיתבאר בפרק השוכר, ב' מיתה השולח ביד אחד משאר האמות.

[דף ל"א ב'] **ציר** ומורים אינם בני נסוך ומכל מקום יש לחוש במורים שמא יוציא מורים ויכנים בו יין מפני שדמי המורים מרוכין משל יין, ג' ובציר יש חשש חלוק בשלו שהוא של דגים טמאים ואינו חשוב כל כך, ואחר שאין בו אלא חשש חלוק דיו כחותם אחר, וכן מורים יתבאר למטה י' שדיו כחותם אחר, ואפילו לא הכירו תואילו ורואה שם חותם, ואם עין בו ולא מצאו כתקנו אסור, ועל כיוצא בזה אמרו אם מכיר חותמו וסתמו, ויש אומרים* שמכל מקום צריך הוא שיכיר חותמו ואם שולחו לאחר יודיעו תכונת חותמו ויעמוד עליו כל אחד לפי שטחו על הדרך שבארנו למעלה, ומכל מקום יש צדדים במורים שמכל וכל מותר ולמטה י' יתבאר.

יראה מסוגיא זו שכל מה שאין בו חשש נסוך אלא חשש חלוק אם הוא מקום מעבר מותר מתירא הוא להחליף ואינו מכנים עצמו לכך משום חלוק לבד והוא הרמז בכאן בבין הנחת, ואע"פ שלא נאסרה בכאן אלא בכותי שבדרך ובין הנחת קפרי אמנע גוי, נראה שאף בגוי הדין כן בכל שאין בו אלא חשש חלוק, וכן יראה מברייתות י' של דמאי פרק חלוקת ירק והוא שאמרו שם" השולח ביד הגוי חושש משום מעשרות ומשום שביעית, כלומר שמא החליף, על ידי חמרי גוים המדרין* מן הגזרן לעיר אינו חושש משום מעשרות ומשום שביעית מפני שהם בחזקת משחמרי, כלומר ואין בהם חשש חלוק, ויש אומרים כן בבשר, וכבר רמזנוה בפרק גיר הנשה* אלא שאני* אומר שבין הנחת ומגורן לבית אין לרמותם למעבר שבמקומות אחרים. י'

שכר של גוים אסור, ועקר איסורו לא משום אסור אלא משום חתנות כפתן ושמןן ושלוקות שלהם וסתם יינם, י' ואע"פ שטעם כל אלו באיסורן אחד הוא, לא השוו בהם מדותיהם אלא החמירו בכל אחד לפי מה שראו, והוא שהיין החמירו בו יותר מכלם ואסרוהו בכל מקום ובכל ענין ואפילו בהנאה* ומפני שיש בסבתו קרוב גדול ושיש בענינו חשש עבודה זרה והוא הנסוך, והתירו מנען ביין שאינו עשוי לשתייה כל כך כגון חומץ ומבושל כמו שהתבאר, י' והשכר הקלו בו על כלם ואף איסורו לא היה בכלל גזרה אלא מנהג קדושים להרחקה יתרה והוא שאמרו י' מפני מה אמרו שכר של גוים אסור ולא אמר מפני מה גזרו וכו', שלא היה בכלל שני הגזרות, ולא מצינו איסורו במשנה, י' מפני שאין ענינו מצוי כל כך ושאר קרוב מצוי בסבתו ואין בני אדם מזמינים עליו, ומתוך כך לא אסרוהו אלא בכיתו של גוי אבל חוץ מכיתו אפילו

(א) עי' תה"ב בית ה' ריש ש"ד. (ב) לקמן ס"ד ב' ד"ה גר. (ג) כדאיי' לקמן ל"ד ב'.
(ד) לקמן ל"ט ב'. (ה) עי' תוס' דבור המתחיל השולח. (ו) כגון גוויים שכוננו שאין להם חבת נסוך
ע' תוס' לקמן ע' א' ס"ה מאי. (ז) תוספתא פ"ד; ומטה שרבינו קורא הפרק בשמו ולא ב' מספר
הפרק אולי משום שראה רבינו חלוקים שונים בפרקי התוספתא למס' דמאי כמו שנמצא בנמה מסכתות
בתוספתא, עי' לעיל פ"ו א' ד"ה כבר הערה ו'. (ח) הל' י"ו. (ט) מלשון מדרה אשה את בנה
שבת קכ"ה ב' ובתוספתא שלנו 'המורידים' וע' בתוספתא ראשונים דמאי פ"ד שכ' שם"ש ברשב"א תה"ב
בית ה' ש"ד 'המורדין' צ"ל המדרין (וה"ו הוא ניקוד). (י) חולין צ"ד א'. (יא) קושית הרשב"א
בתה"ב שם. (יב) כדאיי' לקמן ל"ו ב'. (יג) לעיל כ"ט ב'. (יד) כ"ה הגי' גם בתה"ב בית ה'
ש"א אבל בנ"מ שלנו הגי' י"פני מה אמרו שכר וכו', והד"ס לא עמד ע"ז. (טו) תוס' ד"ה
מפני מה ב' דשם בימי אמוראים אמרוהו.

היה חנוני והוציאו לפני הפתח למכור מותר, ואע"פ כן חסידים שבחכמי התלמוד היו נמנעים שלא לשותתו אלא בבית ישראל, ובזמנים הללו אין נמנעים מהם כלל אלא אם כן במה שחוששים בו לתערובת יין ואף זו דוקא בכדי נתינת טעם, ושאר הדברים א הקלו בהם יותר על היין והחמירו בהם יותר על השכר לאסורן אף חוץ מביתו כמו שיכתבאר, ובמקום שיש בו ישראל חשודים על יינם אף שכר שלהם אסור, הואיל וישראלים י הם יבא בקרוב להמשיך אחר יינם.

[דף ל"ב א'] **חומץ** של שכר אף מן הגוים אסור בפני שמערבין בו שמרים של יין נסך, ודוקא באותו שמוכרין לפני חנויותיהם בעט בעט אבל הכא מן האוצר מותר שאין מערבין בו שמרים מפני שמתקלקל הוא בכך, לפי דרכך לסדר שאע"פ שיש במין השכר שיש בו בשול אינו נאסר משום בשולי גוים, שאם הוא של פירות הרי נאכל כמות שהוא ח"ה ואם מסיני התבואות הרי אינו עולה על שולחן סלכים, ומשום געולי גוים ליכא שאף בבת יומא פוגם הוא לגמרי וכן שסתמן מנקין להם כלים ומשהין אותם. **נודות** הגוים וקנקניהם ושאר הכלים שלהם שעמד בהם יין נסך אם הניח בהם ישראל את יינו הרי דין היין מתבאר לסטה במשנה התמשיית. אבל הכלים עצמם מותרין ליהנות בגופן להניח בהם תבואה ושאר דברים, ואפילו מים ושכר כמו שיכתבאר למטה, ושבריהם לסמוך בהם כרעי המטה והדוכים לזה, שלא נאסרה הנאתם אלא לקיימם למלאכתם כגון למכרם לגוים לצורך מלאכתן, הא כל שרוצה בקיומו על ידי דבר אחר מותר בכל דבר שאין האיסור בעין הא חרם הדרייני נעשה הוא עצמו כיון הקרוש ואסור בהנאה אף על ידי דבר אחר, אע"פ שהתירו דבר זה מכל מקום נאדות של עור שלהם אסור לעשות מהם שטיחין לחסור מפני שהוא מצוי להוליך עליו חמיד יינו של ישראל ושמה יודמן לו שיבקע נאדו בדרך ולא ימצא במה לחקנו ויטול מסנו ויתפור על גבי נאדו ונמצא משתמש בו למלאכתו, ולא עוד אלא שמה יאסר את יינו והוא אינו מרגיש, אבל מכל מקום משתמש הוא בהם לדברים אחרים כמו שביארנו. **דפי** החביות של עץ הנקראות דונא"ש יש מי שאומר שאסור ללקחן מן הגוים אלא אם כן על דעת להכשירן אפילו לעשות חקרה שמה תשבר חביתו ויתקן בהם. ואין הדברים נראין, לא נאסר בנאד אלא מחשש הדרכים שאין לו במה לחקן. **מכיון** שאסורנו כל תשמיש במה שהוא איסור בעין יש אומרים בנאדות של עור של גוים מלאים יין שאסור לסמוך עליהם שאע"פ שזהו רוצה בקיומו על ידי דבר אחר מכל מקום איסורא בעיניה הוא שאלמלא שהוא מלא יהא נסוך ואין ראוי לסמוך וכן בחרצנים וזנים הלחים.

עורות לבובין שבארנו במשנה שהם אסורין כהנאה בזמן שהקרע ענול, אם לא נמלח העור אינו אסור אלא אם כן יש עליו קורט דם שכל שאין עליו קורט דם הדבר מוכיח שלא מחיים נמלח הלב, ומכל מקום אם מלחו בין כך ובין כך אסור מפני שאומרים קורט היה שם והעבירתו המלח.

(א) ר"ל פתח וכו'. (ב) לקמן ל"ה ב'. (ג) חרשביא שם כ' רק יסוב להזהר. (ד) רבינו תנא דמסייע להבית ויד קיד ס"ב ע' סו"ו שם ס"ג. (ה) חוס' דיה וחרווייהו לא כ' מעם זה ועי' הנהגות מהר"ח טור ויד קיד. (ו) ל"ב ב'. (ז) ועל זה חסד הנרי"כ שהשימושו המור ושוע, ומ"ש בהנהגות חשק שלמה שגנה גדולה היא שהרי טור ושוע ויד ק"כ ס"ג פסקו שחרם הדרייני אסור כהנאה משאיב הריף לא להכירו כלל וכלל. (ח) הא להחזיק בביתו נאד מותר עי' תה"ב בית ה' סוף ש"ב. (ט) לעיל ד"ה נודות.

[דף ל"ב ב'] **שחיטת** נכרי כבר בארנו במסכת חולין* שהיא נכלה ומטמא במשא ומכל מקום מותר היא בהנאה ואין אומרים בשחיטה סתם מחשבת נכרי לעבודה זרה כדי לאסרה בהנאה.

תקרובת עבודה זרה אסור בהנאה שהכתוב^ב קראה זבחי סתים מה מת אסור בהנאה אף תקרובת כן, ומכל מקום אינה מטמאה באהל.^ג

גוי ההולך לירוד של עבודה זרה אסור לשאת ולתת עמו בהליכה ובחזרה מותר שאין חוששין שעבודה זרה סכר שם שאפילו כן דמי ע"ז ביד גוי מותרין, וישראל בהליכה מותר בחזרה אסור שמא ע"ז סכר שם ודמי ע"ז ביד ישראל אסורין.

[דף ל"ג א'] **ואף** כנוים אם ראינו אותם חוזרין במיעה ומתחברים זה עם זה אף בחזרה אסור שאומרים דעתם לחזור, ובירוד של מלכות או של מדינה הואיל ואין שם יום איד ואין עיקר הירוד לעבודה זרה הולכין בה אף לכתחלה כמו שבארנו בפרק ראשון.^י

מה שביארנו^ה שדמי ע"ז ביד גוי מותרין, בסוגיא זו נראה הפך הדברים, שהרי לא התירו אלא מטעם גלימא זבין חסרא זבין, מה שאין כן בישראל דאי הכי לדין הוה מוכן אלא שהיתה בידו ע"ז של גוי והלך למכרה שם, ואלמא^ו נחברר כגוי שעבודה זרה סכר אסור, וכן יראה בפרק ראשון^ז שאסרו לא חשו לדמי ע"ז ביד גוי, דאלמא הא כל שנודע כן אסורין, ומכל מקום בפרק אחרון^ח פשטוה ליהתיר כמו שכתבנו כאן, ומתוך כך יש אומרים דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור ולא התירו בכאן אף לכתחלה אלא מצד שאין חוששין לומר שע"ז סכר אלא חסור או גלימא וכיוצא בהם, ועיקר הדברים שסוגיא זו לא נשנית כאן אלא לרווחא דמילתא כלומר להעמידה אף לדעת האומר דמי עבודה זרה ביד גוי הא לענין פסק דמי ע"ז ביד גוי מותרין, ואחרוני הרבנים^ט פירשו שדמי עבודה זרה ביד גוי מותרין אבל דמי תקרובת אף בידו אסורין, ויש אומרים^י שלענין הצלת חוב וכיוצא בו התירו דמי עבודה זרה ביד גוי אבל לא לדבר אחר, ויש אומרים^{יא} שכל שאנו רואין שהגוי משתמש בדמים לצרכו דמי עבודה זרה בידו מותרין הא כל שהוא רוצה ליקח מהם דבר הראוי לתקרובת הואיל ורוצה להעמידם במוכאחם אסור, ובדומה לזה יש מי שאומר שכל שהוא מוכרה לבית עבודה זרה או למקום שיכבדוה אסורין, ועיקר הדברים שמוותרין לגמרי.

המשנה החמישית^{יב} והכונה בה לבאר ענין החלק השלישי בדברים שלהם האסורין לנו אלא שיש להם תקון, נאדוה הגוים, פירוש של עור, וקנקניהם, והם של חרס, ויין^{יג} ישראל כנוס בהם, ר"ל שהכניס בהם ישראל את יינוי כלא שום הכשר כל אותו היין אסור אף בהנאה כדן יין שנחערב בו גוף יין נסך, ולא דברו במשנה זו באיסור נאדוה וקנקניהם כלל כמו שחשבו רבים, ויש שאם כן מה לו לומר ויין ישראל כנוס בחוכן, וכן שלמעלה^{יד} כששאל בחרם הדרייני מהו לסמוך

(א) יין א'. (ב) תהלים ק"ו כ"ו. (ג) עמ"ש רבינו לעיל ל' ב' ד"ה ע"ז. (ד) במשנה ג'. (ה) לעיל ד"ה גוי. (ו) ג' דצ"ל "ואלמלא". (ז) לעיל י"ב א'. (ח) לקמן ס"ד א'. (ט) כן קורא רבינו לרבינו חס ושל ולעיל י"ב א' תוס' ד"ה דכוותה כ' בשם ר"ת שיטה אחרת. (י) בעל המאור לקמן ס"ד א'. (יא) ע"י תוס' לעיל י"ב א' ד"ה דכוותה שם בשם ר"ת שבמקצת הדמים לשם ע"ז אחרת אסור. (יב) בספרינו המשניות שבפרקין חלוקות באופן אחר. (יג) בספרינו נוסף "שלי". (יד) רש"י לעיל כ"ט ב' כ' ילקוים וע' דא"ש סי' כ'. (טו) ע"י תוס' לעיל ל"ב א' ד"ה וחס. (טז) ל"ב א' וע"י תוס' שם.

בו כרעי המטה והיו סבורים להביאה ססה שאסרו נאדות של גוים לא יעשה מהם שמיחים לחסור ורחאזה דההיא משום גזרה שמה יבקע נאדו היה לו להביאה כמשנה זו שנחלקו בה בפירוש, אלא אין ספק שלא דברו אלא לענין היין הכנוס בהם ומה שאמר אסורין ואיסורן אסור הנאה לשון רבים על חלוק הנאדות והקנקנים נאמר כן כלומר היינות הכנוסין בהם, ואין ספק* שנאדות וקנקנים אלו מכניסין לקיום הם שהרי שנו בה נאדות דומיא דקנקנים והרי בפרק אחרון^ב נאמר בהדיא על הקנקנים בהדי גת ומחץ ומשפך זה מכניסו לקיום ר"ל קנקנים וזה אין מכניסו לקיום ר"ל גת ומחץ ומשפך, אלא מתניתין במכניסו לקיום היא שאלו^ג אין מכניסין לקיום לא היה נאמר בהנאה אף לר' מאיר שהרי אף הכשרן בהרחה בנאדות אפילו היה תחלת חשמישן כיד נוי אם אינם מוזהבין ואם מוזהבין בקליפה והרחה ובקנקנים של חרס אם לא נשתמש בהם נוי תחלה אף הם דיים בהרחה כמו שיחבאר^ה אלא שמכניסין לקיום הם ומתוך כך אוסר ר' מאיר לגמרי אף בהנאה, וחכמים אוסרים אין איסורן אסור הנאה, שכל שלא נתערב גופו של יין לשם אין בו איסור הנאה אלא אסור שתיה, ואפילו היה שם פליטה כשיעור פחות מששים כגון שהכניס בהם מעט יין וגלגלו בכל הנאר או בכל הקנקן או אפילו הכניס שם הרכה ולדעת המחמיר לשער בכל הכלי^ה ביין נסך כבשאר האיסורין, וכן אפילו יהיו הקנקנים והנאדות מוכלעים ביין נסך ודאי, והלכה כחכמים, הא בשתיה מיהא נאמר אע"פ שאין שם אלא פליטה מועטת שיהיו ביין במשהו ואע"פ שאינו מתערב בעין אלא על ידי פליטה, שאלו נתערב בעין אסור הוא בהנאה ובמשהו, ואפילו בסתם יינם אלא שבסתם יינם יסכר כלו חוץ מדמי יין שבו, ואחרוני הרבנים^ו כתבו כשנתערב גופו של יין בעין שאין אוסר בהנאה אלא ביין נסך ודאי, וכן כתבו^ז שלא נאמר^ז יין ביין במשהו אלא ביין נסך ודאי דומיא דמים במים שפירשו כשנתערבו כודאי אבל סתם יינם בששים כשאר אסורין, ובפרק אחרון^ח נפרש מה שנראה לנו בסתירת דבריהם, ואע"פ שהיין כנאר או בקנקן צונן בצונן הוא ובשאר איסורין כל צונן בצונן, יבש ביבש די לו בהרחה או קנוח או גרידה לפי מה שהוא ענין ולח ביבש מדיח את היבש והכל מותר וכן שכל כלי צונן מותר לאכול בו צונן בהרחה בעלמא או בקנוח ואם נשתמש בו בלא הרחה מדיח את היבש או גורר לפי מה שהוא והלח מותר, ביין נסך החמירו לאסור אף בדיקבד בכל שמכניסין לקיום מפני חוסר שבו שאיסורו במשהו ואף הצונן פולט משהו, וכל שכן שיהיו הנבלע בכלי נותן מעט שהרי אתה רואה כלי המוחמד ביין אם נותנין בו מים שיש בהם מעט יין ואין זה באפשר, אלא מצד פליטה, ואע"פ שזה מעט לפגם הוא ומותרין שכל מעט פוגם מותר אף באיסורי משהו^י כמו שיחבאר בפרק אחרון^{יב} לדעתנו, כל שבמינו מיהא מעט לשבח הוא שהרי כלי המוחמד ביין משבח את היין יותר מן הכלים החרשים.

(א) לאפוקי משיבת רש"י וכשימפת ר"א, עי' תוס' ל"ב ב' ד"ה כך. (ב) לקמן ע"ד ב'.
 (ג) גם ראי' זו מדברי רבינו חיה ולי' בראשונים. (ד) לקמן ד"ה הכלים. (ה) כיוון שאין לך כלי.
 שיקבל מ' נגד גוף הכלי. (ו) רבינו תם לקמן ע"ד א' בתוס' ד"ה יין. (ז) לקמן ע"ד א'.
 (ח) שם ד"ה חמשה. (ט) ע' רא"ש סי' כ' שכתב יואף אם נדחוק לומר שלאחר נפלט
 לחוכו מעט עי"ש שפסק אחר מעט לעת נאמר היין. (י) מזה צ"ע ברא"ש הג"ל שכתב
 שמי שאסר את היין מיד הוא רק ממעט גולה ל"ב במור יו"ד קל"ז וצ"ב ואכמ"ל. (יא) וזה לא
 כסברת המהרש"ל. (יב) מ"ו א' ד"ה וכן.

החרצנים וחזנים של גוים אסורין בהנאת דברי ר' מאיר, ואפילו יבשים מפני שסובר שמאחר שהם מברייחו של יין הרי הם כיון בעין, וחכמים אומרים הל' ח'ם, ופירשו בגמרא * כל שנים עשר חדש, אסורין, ופירשו בגמרא * אף בהנאה כגון להסיקן או לזרוע בהם שמאחר שיש בהם טעם יין הרי הם איסור בעין, אבל הי' בשים, ופירשו בגמרא * אחר שנים עשר חדש, מותרין, ופירשו בגמרא * אף באכילה, מפני שאינם אלא עץ בעלמא, ואפילו היה בהם לחלוות יין, ב שכבר נשתנה ונקשה כעפר, וכן הוא בטל לגבי העץ שהרי הוא מין בשאינו מינו, והלכה כחכמים, וחרצנים וחזנים נחלקו ר' יהודה ור' יוסי בפירושם במסכת גזיר' פרק שלשה מינין, שלדעת ר' יהודה הקליפה החיצונה נקראת חרצן והגרעין הפנימי נקרא זג, ולדעת ר' יוסי הפך הדברים, והקלוה שם כר' יוסי וכמו שאסרוי' כמאן מתרגמינן תאידא מפורצנין ועד עצורין כר' יוסי, כלומר שהקליפה החיצונה היא הנעצרת, וכן' שהקליפה עם הגרעין שבתוכו היא כדמות פעמון עם הענבל שבתוכו, ופעמון' תרגומו' זנה, וכן שהוא זוג בלשון תלמודי.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם. **הכלים** שאדם רגיל לתת לחובש יין או שאדם משמש בהם לענין יין נסך הרבה מינים הם, מהם של עץ, ומהם של עור, ומהם של חרס, ושלשה אלו הם הנוכרים יותר בתלמוד, ומכל מקום יש מהם של מתכת או של זכוכית, ויש מהם של נחר והוא שהם מקרקע מחפורת של צריך, ושל חרס השועים באבן מקורב בצריך, וכן יש בכלי הנח דברים של פשחן ושל שיפה וגמי ושל שקר וכיוצא באלו, ואין דין הכשרן שוה בכלם, ומעתה צריך לבאר פרטי הדברים עד שמתוכם יצא לך בירור הדין על סתמנותו כל אחד ואחד וכיצד הם דינים אלו.

תחלת הדברים צריך אחת לידע שיש כלים שאדם מכניס בהם יין לקיום כגון חביות גדולות וכיוצא באלו וצריכים הכשר גדול והוא יסלוי וקרוי והדומים לו, ויש מהם שאין אדם מכניס בהם לקיום ודי להם בהכשר סועם והוא שכשוך לדעת קצת י' או הרחה, בעלמא לדעת קצת, אלא שמחלקת גדולה בין המפרשים אי זה כלי נקרא שאין מכניסו לקיום, מהם שאסרוי' שכל כלי שאינו מחזיק שקור שלש סעודות אינו נקרא מכניסו לקיום וכל שמחזיק שלש סעודות נקרא מכניסו לקיום, ולמרות מדין סלוי וקרוי הואיל וצריך שלשה ימים להפגת הטעם כמו שיתבאר הדבר מוכיח שאין

(א) לקמן ליד א'. (ב) אבל תרמכ'ם חל' מאכלות אסורות פי'א הייד ב': לאתר ייב חדש כבר יבשו ולא נשארה בהן י'להלוחית', משמע הא אם רואין שנשארה אסור; בתחייב בית ה' שיו ב' י' שאין לחות היין בחרצנים מתקיים אלא עד יבשה אבל לאחר מכאן עץ בעלמא הוא. (ג) ואז מותר לכל השימות עי' ראש ברכות ט"ז א' ובגמ' רט"ו סק"ג, ואעפ"י לא הבנתי דברי רבינו אף אם להלוחית נשתנתה לעפר תהא אסורה שהרי ביין נסך גם אפרו אסור ועי' בש"ך יו"ד קכ"ג, ועי' רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פי'א הייד גבי שפרים שכתב: לא נשאר בהן ריח יין, וכן חפוסקים כתבו גבי תמצית יין שמתבשר ביותר ובלה כל להלוחית שבו ע' בי' יו"ד קכ"ג, ועי' תת"ם סופר שו"ת יו"ד קי"ז שמישש קי' הדגמר על הש"ך שם וצ"ע ואכמ"ל. (ד) ובאינו מינו כאל במ' בדלקטן ע"ג א'. (ה) ליד ב'. (ו) גזיר' ל"פ א'. (ז) ע' שם ליד ב'. (ח) דבר זה ליתא שם. (ט) שמות כ"ח ל"ג. (י) שבת, ניד ב'. (יא) ריח בחוסי' לקמן ל"ג ב' ד"ה כמי וריל' ג' פעמים. (יב) המדרכי במרקין פי' תתכ"ב (ופסקו חרמ"א יו"ד קל"ה ס"ט) כ' שאם מכניסין יין לעמוד בו ג' ימים הוי מכניסו לקיום ולמדת מעורוי' כמשיב רבינו, ובס' תמים דעים סי' י"ג ב' ג"כ שיעור ג' ימים ולמדת ג"כ מעורוי'.

בו הכנסה לקיום אלא אם כן עומד שם מן היין שלש סעודות שהם שלשה ימים לקצת בני אדם, ומהם * שהקלו לומר שכל שאין בו ברזא אלא שאדם צריך לערות מסנו דרך המיה אינו נקרא מכניסו לקיום ואפילו מחזיק כמה שמתוך שערויו דרך המיה אי אפשר לעמוד בו היין שלא יחסיץ ולפיכך אין נותנין בו יין לקיום, וכן כתבוהו גדולי קדמונינו שכברכנוהו ב' בתשובת שאלה, ואף הם כתבו דרך אחרת לומר שכל כלי שהוא סתום מכל צדדיו ר"ל שאדם סותמו כשמינה בו את יינו נקרא מכניסו לקיום ואפילו קטן וכל כלי פתוח ר"ל שאדם מניחו פתוח והאוויר שולט בו אינו מכניסו לקיום אפילו גדול הרכה, ויש מי שאומר שכל שאדם רגיל להצניע בו יין ואפילו הצנעה מועטת שהוא מכניסו לקיום שאין עיקר הטעם אלא מפני הכליעה וכל שהיין עומד לשם מסעודה לעבודה אין בו ספק שהוא בולע וכל שאין עיקר-תשמישו כשאדם נוחן בו את היין להצניעו כלל אלא לשותותו לעבודתו אינו מכניסו לקיום, וזו ודאי אינו שהרי חצבי שחיימי שהם כדים ופתוותא דבי מכסיג ודאי עשויים הם להצנעה יותר משתיית המעודה ודנים בהם^ג שאינם מכניסין לקיום, ולשטתם מיהא הבקבוקים שהולכי דרכים מביאים עמם אפילו לא היו מחזיקים אלא שיעור מעודה אחת מכל מקום חדרב עשוי להצנעה ודנים כדון מכניסו לקיום, ולחכמי קטלונאי^ד ראיתי שהיו קורין אותם שאין מכניסין לקיום אלא שמצריכין בהם הכשר גדול כדון מכניסין לקיום, והוא שדעתם כל שאדם משתמש בו תדיר עד שלאחר שנחתרה ממלאין אותו פעם אחרת לצורך מחר וכן חסיד דינו כמכניסו לקיום, ומוכיחין אותה משמעות^ה ואבטא דמייני, ומכל מקום מנהג בידניו לדון כדון שאין מכניסין לקיום, ואבטא דמייני אנו מפרשים אותה בדרך אחרת, ולדעתנו כל שדרך להצניע בו יין לזמן ושלא לשותותו אלא אחר אי זה זמן שיהיה הרי זה מכניסו לקיום וכל שאין אדם מכניסו אלא לצורך שלחנו ולהריק מסנו לצום כגון אשישות וקיתוניות וכדים קטנים אין זה קיום.

וכלי הנח אין בהם הכנסה לקיום אלא שאדם משתמש בהם לשעתם כשפע גדול והיין חם וחרוף ומתוך כך אנו מחמירים יותר משאר כלים שאין בהם הכנסה לקיום ומקילין בהם מאותם שאדם מכניס בהם לקיום, ונמצא ענינים בהכשר בינוני והוא נגוב, ר"ל מים ואפר ומים ואפר ומים כמו שיתבאר בפרק אחרון.^ו ונמצאו הכלים חלוקים על שלשה מינים, מכניסו לקיום, ושאין מכניסו לקיום, וכלי הנח, וכן הכשר שלהם, הכשר גדול, והכשר קטן, והכשר בינוני, וכל שהוא בהכשר קטן אם היה נגוב^ז אינו צריך כלום,^ח ויש חולקים^ט בה לכתחלה, ויש חולקים^י אף בדעבד כמו שיתבאר^י וחומרא יתרה היא.

כלים אלו יש מהם שהם של גוים ועיקר תשמישם היה ביד גוים ויש מהם שהם של ישראל ועיקר תשמישם היה בידי ישראל אלא שנשתמש בהם הגוי, ומה הפרש בדבר זה, אם היה מכניסו לקיום אין בו חלוק אלא אפילו נשתמש בו ישראל תחלה

(א) בספר תמים דעים סימן י"ג כתב גם שיטת זו. (ב) כן קורא רבינו להרב אביר ויל. (ג) לקמן לי"ג ב'. (ד) להבעל מאור ויל קורא רבינו "גדולי קטלונאי", עיי' תה"ב בית ה' ש"י דף קנ"ד. (ה) לקמן ליד ב'. (ו) שם דיה. (ז) ע"ה א' ועיי' מור ובני יו"ד סמ"י קל"ה. (ח) כי כן גם הרא"ש בשו"ת כלל י"ט דין ו' מובא בב"י וי"ד קל"ו (הרא"ש ב"י פס"ו למסכתין אחרי רבינו כמו שתראה בס"ש לעיל ט' ב') שרק אחר כ"ד שעות נאמר, ורבינו סתם דבריו, ור' ירוחם ב' ברבינו מובא בב"י שם. (ט) כי כן גם רבינו ירוחם מובא בב"י שם. (י) לקמן ד"ה כלים האסורים ב' רבינו כן בשם גדולי קדמונינו, ועיי' תה"ב בית ה' ש"ד בשם הרמב"ן וראב"ד. (יא) לקמן ד"ה כלים האסורים.

ונחישנו בידו כל שנשתמש בו הגוי פעם אחת הואיל ונכנס יינו לשם כלל הרי הוא כשאר כלים כיוצא בו שהם של גוי לענין הכשר, אבל כשאין מכניסו לקיום יש בהם חלוק בקצת כלים כמו שיתבאר.* וקצת כלים אין בהם חלוק גם כן.

הנאדות הנזכרים בבריתא הנזכרת^ב זו ענינם שמכניסם לקיום כדרך שבארנו^ג באותם שהזכרו במשנה. ומה שאמרו בסוגיא סבור מנה הני מילי נאדות אבל קנקנים לא. אין פירושו הני מילי נאדות שאין מכניסין לקיום וכו', כמו שדמו רבים, ואלא הני מילי נאדות שהם של עור ואין בליעתם מרובה כשל חרס, ומעתה מה שפרשו גדולי הרבנים^ד כמה שאמרו נאדות הגויים חדשים גרודים מותרים שלא חדשים דוקא אלא כל שלא נשתמש בהם הגוי שלשה פעמים,^ה אינו כן אלא חדשים דוקא, שהרי כל שמכניסו לקיום אף לפי שעה גזרו בו,^ו ועוד שאם בשאין מכניסו לקיום נאמרה היאך אמרו ישנים אסורים, והרי כל שאין מכניסו לקיום אפילו של גוי אין צריכין אלא הרהר^ז אלא אם כן של חרס והרי נאדות של עור הם, אלא ודאי במכניס לקיום נאמרה, ואחרוני הרבנים^ח מחדשים בסוגיא זו נסמא אחרת עד שאין מחלקים בין כלי הגת לשאר כלים ומפרשים בגרודים שכבר נזפתו ונקלף זפתם, ואין הדברים נראין.

עמד הכלי ביד הגויים בלא שוטף ובלא חותם אפילו שעה אחת נעשה הכלי כאלו נכנס בו יין של גוי וצריך הכשר הכל לפי מה שהוא, אם מכניסו לקיום כדינו, ואם שאין מכניסו לקיום כדינו, ואם כלי הגת כדינו, ומתוך כך המשלחם ביד גוי צריך לחתום כאלו יש בו יין, ודיו בחותם אחד לענין זה, ומסמך זה הזהירו הגאונים^י שלא להוליך הבקבוק לבית האומן לחקנו שם, ויש מתירי^{יב} שכל שבאומן במלאכתו הוא עוסק, והיא היא המחלוקת בעצמה בהנחת הסכינים לבית הנפת, ודבר זה יתבאר בפרק אחרון^{יג}.

כלי הגת שהזכרנו אין מקום באור הכשר שלהם בפרק זה, ובפרק אחרון^{יד} יתבארו הדברים בריוח בע"ה.

ונבאר בכאן דין הכשר שאר הכלים בע"ה.

דף ליג א' וב' הכלים שאין אדם מכניס בהם יין לקיום ושאינם צריכים להכשר גדול אם הם של ישראל ונשתמש בהם הגוי ענינם חלוק, לשלשה דרכים, הראשון דין כלי חרס בין זפותים בין שאינם זפותים, והשני דין שאר כלים שאינם מזופתים,

(א) בדיה הכלים והלאה. (ב) ג' שצריך למחוק 'הנוכרת' וחיא פ"ס. (ג) לעיל במשנה. (ד) כ"ס בחלכות גדולות מובא בתוס' ד"ה כך. (ה) כפירש' בסוגיין ד"ה אבל. (ו) רש"י בסוגיין ד"ה גרודים. (ז) אלא — פעמים ל' ברש"י שלנו וגם תוס' ד"ה כך שהקשו על רש"י שלא פ"י מתי יקראו ישנים ע"כ לא חיה לפניהם כן ברש"י (ובתוס' הקשה גם ס' התרומה ס' ק"ס) ואולי רבינו הוסיף כן מדעת עצמו ליישב קו' הנ"ל בדרכו, ואולי צ"ל ישלש ימים שבוין שרש"י כ' דבכניסת יין זמן מועט לא בלע עור' מ"ל לרבינו דעד ג' ימים נקרא זמן מועט, ובשיטה ראשונה שנתב רבינו לעיל ד"ה תחלה. (ח) כדאי' לקמן ע"ד ב', והנה תוס' ד"ה כך הוכיחו מכות ק' זו שרש"י באמת מ"ל שנודות לא היו מכניסין לקיום, ורבינו לא מ"ל כן בדעת רש"י, וראיתי שגם הר"ן בסוגיין כ' שלא נתברר אם רש"י מ"ל בגודות שמכניסין לקיום אם לאו, ולענין גם הרא"ש מספקא ל' כהא ולכן בס' כ' כ' 'בנאדות וכו' שאין מכניסין לקיום כמו שכ' ב' ח"ג ולא כי בשם רש"י כי לא כדורא ל' בדעת רש"י. (ט) כדאי' לקמן ליג ב' דהנהו כוכי וכו'. (י) רבינו חס בתוס' ד"ה כך. (יא) אי' לפי הנוונה ועי' תוס' לקמן ע"ד ב' ד"ה רבא. (יב) כ"י וידד סמ"י קל"ז בשם ר"י וכו' דין כלי מעם ועפ"י רבינו לעיל ליג א'. (יג) ע"ד ב' ד"ה כלים. (יד) ע"ד ב' ועי' א'.

והשלישי דין שאר כלים המזופתים, כיצד כלי חרס בין שאין זפותין בין שהם זפותין אם היו של גוי וישראל רוצה להשתמש בהם ליון אע"פ שאין מכניסו לקיום אינו רשאי אלא אם כן הכשירן הכשר גדול כמלוי וקרוי וחבריו, מפני שאחר שתחלת תשמישן היה ביד גוי מכעס לכלוע הרבה, וכן אם היו של ישראל אלא שהיה תחלת תשמישם ביד גוי, א"י היו של ישראל או של גוי אלא שנשתמש בהם ישראל תחלת תשמישם הרי הם כשאר כלים שאין מכניסין בהם לקיום ודי להם בהכשר קטן וחוא שכשוך יפה בצונן ומותרין ואפילו היו מזופתים, ושכשוך זה יש מפרשים אותו בשפשוף, ויש שמפרשים אותו בהרחת בעלמא, וכן נראה.

מהו תחלת תשמישם לענין כלים אלו, כל שנשתמש בהם הגוי פעם ראשונה או שניה ביינו הרי זה תחלת תשמישו ביד גוי שאף בשניה הוא בולע הרבה, וזה הוא שאמרו כסי פעם ראשונה ושניה אסור, ופירושו אי שתי בהו גוי פעם ראשונה ושניה ויש אומרים שלא נאמר דבר זה אלא ככוסות שאדם סריקם לשקתו אבל כלי אחר שאין אדם מכניס בו לקיום תואיל והיין משתהה בו קצת דיו שישתמש בו ישראל פעם ראשונה, ומכל מקום אם נשתמש בו ישראל פעם ראשונה ושניה הן ביין הן במים ונשתמש בהם הגוי אחר כן הרי זה תחלת תשמישן ביד ישראל ודיו בשכשוך, והוא הדין אם נשתמש בו הגוי בתחלת תשמישו שתי פעמים במים, ואם היה חרס הקשה או האפוי ביותר שאינו בולע כל כך הרי הם כשאר כלים ודיין בשכשוך, אע"פ שיש בזה חולקים, כך יראה מסוגיית חצבי שחימי ופתואתא דבי מכסי שאנא גורסין בה כיון דלא בלעי מוכא, ואין גורסין כיין דאין מכניסין לקיום, שהרי דרענא ג' כלי חרס סתם אע"פ שאין מכניסין לקיום צריכים הכשר גדול, וגדולי הסוברים כי מתירים בכל כלי חרס שאין מכניסו לקיום בשכשוך לבד ואפילו היה תחלת תשמישן ביד גוי, ויגורסין כי בחצבי ופתואתא כיון דאין מכניסין לקיום, ומפרשים בשמוקת כסי בכוס של ישראל ששתה בו הגוי שצריך הרחה לרעתם שלשה פעמים כמו שיחבארי.

היך כלים אלו שוקין באבר והוא הנקרא בלשון תלמוד קוניא אם היו שחורים או לבנים ואין בהם בקעים דינם כשאר כלים ואפילו היו תחלת תשמישם ביד גוי דיים בשכשוך כמו שיחבארי שהקוניא הוא מין של מתכה ומצילין מלכלוע, היו ירוקים

(א) משום שהשתמש הגוי בהם. (ב) רבינו יחיד הוא בין הראשונים שס"ל בן והוא תנא דרמיה להביא יו"ד קליה ס"ט כפי לשון הפור עיי"ש. (ג) לא מצאתי, ועי' בריב"ש שני הכים הלכות מאכלות אסורות פרק י"א הלכה י"א. (ד) כן נראה מכל הפוסקים שלפנינו ולעיל כתב רבינו ש"א הרחה ג' פעמים וי"א פ"א. (ה) לקמן ליג ב'. (ו) הרשב"א בתה"ב בית ה' ש"ה דף קנ"ג. (ז) שאין — לקיום ל' בתה"ב הארוך אלא בקצר שם ופירוש הדבר עי' בכ"י יו"ד קליה ופירושו עולה גם לרבינו שס"ל ג"כ כך; ועי' חוס' ליג ב' דיה כסי והרא"ש שם כתב שאם נתן מים לזמן גדול מחני והרשב"א ש"י י"ן ב' ונשתהה בו קצת ולענין יין שהוא חריף נבלע יותר מהר ממים וכמשי"ב רבינו לעיל במשנה ואולי זה הוא סברת ס' התרומה מוכא בכ"י שם שמים צריך להשתמש ג' פעמים עי' ש"ך שם סק"ד. (ח) רבינו לא ס"ל בס' התרומה הנ"ל עי' חע" הקודמת. (ט) צ"ב מאי קמ"ל פשיטא. (י) לקמן ליג ב'. (יא) כן גרים הרמב"ן בחי' וכיה גם בנ"מ שלנו אבל הרשב"א בתה"ב בית ה' ש"י דף קנ"ג ב' ע"י קר נוסחאות שפצאנו וכו' כיון דלא בלעי מוכא ודבר שאינו מכניס לקיום וכו'. (יב) הרמב"ן והרשב"א שם הביאו גירסא זו. (יג) לעיל דיה הכלים. (יד) תרמכ"ס חל' מאכלות אסורות פ"א ח"ז. (טו) ולא כפי' הכים שם ברמכ"ס אלא כלת"ס שם. (טז) אינו ברור לי מדוע ב' רבינו כן דגם הנ"ל האחרת עולה לפי הרמב"ם עי' רמב"ן בחי' ואבמ"ל. (יז) תרמכ"ס שם ח"ת. (יח) לקמן דיה מתוך. (יט) לקמן דיה וכלי חרס.

הרי הם כשאר כלי חרס * שאותו חרס מקורב בעפר של צריך וצריכים הכשר גדול, וכן הדין אף בשחורים ולבנים אם יש בקעים מגולים שאינם מצופין באבר, וגדולי הסחברים * סתירין בזוג בהדחה לבד, ולא נאמר דין זה אצלם בסוגיא אלא במכניסם לקיום, מפני שסוברים שכלי מחכות אף במכניס לקיום דיים בהדחה, ואף גדולי המפרשים * כתבו בהדחה, אלא שיש מחמירים מיהא בנגוב.

היך כלי חרס אלו חדשים אין צריך לומר שאין צריכים כלום, ואם היו זפותים וזפתם גוי אם דרכם ליתן יין בשעת הזפת כדי להפיג טעם הזפת הרי חללת תשמישן ביד גוי שהרי הבליעם כיון שלו וצריכים הכשר גדול, וכל שכן אם היו ישנים וזוהפתים, ואם אין דרכם ליתן יין בשעת הזפת והדבר נכר שלא נתן שם יין אחר כן וסימן לדבר מפי המפרשים * כל שזפתו מצהיב אינו צריך כלום, ואע"פ שממן זה לא הוזכר בנמרא, כך הוא מקובל בשמחנו מפי רוב גאונים, ואע"פ שבנמרא לא חלקו בין דרכן ליתן כחוכן יין בשעת הזפת לאין דרכם, הוא מצד שבאותם הזמנים היה דרכם ידוע בכך, אבל בזמנים הללו כתבו הגאונים * שרובם אין דרכם בכך.

זפתו גוי ביינו של ישראל * אם היה ישראל עומד על גביו שראה שלא נגע בו מותר שאין היין נאסר בלא מנע הואיל והולך לאבוד, שכל כחו ההולך לאבוד כשר כמו שיתבאר, * אע"פ שהוא מתקן בדבר אחר כגון למירות הזפת, הואיל ואינו מתקן לענין אכילה ושתייה, וגדולי הרבנים * נראה מדבריהם שסתירין אף ביינו של גוי מפני שמירות הזפת סבכל טעמו והרי הוא כמי שאינו, אלא שגדולי המפרשים * חלוקים עליהם.

הכשר גדול שחזכרנו בזפתם גוי או בישנים וזפותים אין צריך לקלוק את הזפת וכן אף במכניסם לקיום, שאין אחר מלוי וערוי כלום, ויש אומרים * שאף במלוי ועירו צריך קליפה, ואין הדברים נראין.

ישנים מוזהרים של ישראל שנשתמש בהם הגוי שדינם בשכשוך אף הם אין סי

(א) רבינו נקט בזה שיטת הרמב"ם ה' מאכלות אסורות * * * חייט שירוקים דינם ככ"ח ושחורים ולבנים ככלי מחכת וכן מפרשו בתה"ב בית ה' ש' סוף דף קנ"ג, ודע ששתי פעמים העתיק הרשב"א שם את לשון הרמב"ם לא כמשיב ברמב"ם שלנו (ברלין תר"ם) ומרבינו נראה שה' כתוב לפניו כמו לפנינו. (ב) הרמב"ם שם. (ג) לענין רבינו מפרש ויראה לי קאי על שני חדינים גם על ירוקים גם על בקועים יבזוי לאו דוקא ולפני רבינו ה' כתוב כמו ברמב"ם שלנו. (ד) כיכ הרשב"א שם שמכלל דבריו נשמע כן. (ה) הראב"ד כמשיב הרשב"א שם בשמו שבכלים אלו וסתבת אין מבניס לקיום די בהדחה אבל במכניסו לקחם צריך נגוב ועמ"ש רבינו לקמן ד"ה וכלי חרס. (ו) כמה פעמים כ' רבינו לעיל ה'יו כלום אלו' וכאן הוסיף 'חרס' ולענין דבר גדול משמיענו רבינו שדוקא בחרס אומר 'היין' בשעת זפיתא אבל בעור לא כי בעור זוהמת העור ספיג טעם היין (ע' הגר"א ויד קליה סק"א שסיישב בזה סתירת רש"י, מסוגיין לרש"י לקמן ע"ג ב' ואכמ"ל) אבל הרשב"א בתה"ב הקצר בית ה' ריש ש'ו אינו מחלק בין עור לחתם וכולם חולק על רש"י וס"ל דאסור; ולענין החסור בשוע קליה סי"א נקט שיטת הרשב"א הנ"ל וא"כ אין מקום למיש חסור שם סק"ב ולא לר"י הש"ך במ"י קליה סק"א וע"י הגר"א וי"ל. (ז) בתה"ב שם ריש דף קנ"ד כ' סי'. זה אבל לא בשם הגאונים. (ח) תוס' ליג א' ד"ה כך וכן כל הראשונים בשם ר"י הוקן, ולקמן ד"ה היו מוזהרים כ' רבינו כן בשם חתמי הדורות אבל הם לא כתבו 'ירובם' אלא סתם. (ט) עיין רמב"ן כח' ובר"ן שסביאים ג' בנמרא שמיירי מיינו של ישראל ואולי גם רבינו גרים כן בנמרא. (י) ע' רמב"ן כח' ובר"ן בשם הראב"ד. (יא) לקמן ע"ב ב'. (יב) רש"י ליג א' ד"ה כוורק. (יג) הראב"ד מובא בתה"ב בית ה' ש"ה ריש דף קנ"ב ועמ"ש רבינו לקמן ד"ה ככר. (יד) הראב"ד מובא גם במור ויד קליה ובר"ן לקמן ע"ד ב'. (טו) רבינו מקיל בזה יותר מכל המוסקים.

צריכין קליפה אלא שכשוך או הרה"א לכד הואיל ותחלת חשמישן ביד ישראל. למדת שכלי חרש אין בהם חלוק בין זפותים לשאין זפותים.

שאר כלים שאין מכניסין לקיום הן של עור הן של עץ ואין צריך לומר בשל זכוכית ושל מתכת אם אינם מזופתים אפילו היה תחלת חשמישם ביד גוי דיון בשכשוך, ואחרוני הרבנים^ב מצריכים נגוב בשל עץ בכל שיש בו בית קבול ושתחלת חשמישן ביד גוי מצד דברים שנאמרו בפרק אחרון^ג בשמעת כלל הגת ואין מחלקין בין כלי הגת לשאר כלים, ולא יראה כן.

היו מזופתים ונשתמש בהם הגוי תחלה אחר זפותם קולף את הזפת ומשכשך ואם רוצה להכשיר במלוי ועירווי אין צריך קליפה, היו חדשים ואין שם זפת אין צריך כלום, היו חדשים וזפתן גוי אלא שלא נשתמש בהם אחר הזפות אם דרכן ליתן לתוכן יין קולף ומשכשך או ממלא ומערה בלא קליפה, ואם אין דרכם לתת יין בזופתה כל שחדבר ידוע שלא ניתן בהם יין אחר כן וסימן^ד לדבר כל שזפתן מצהיב אין צריך כלום, וזמנים הללו הסכימו חכמי הדורות^ה שאין דרכם ליתן בהם יין בשעת הזפות, ואם זפתן ביינו של ישראל על הדרך שבארנו למעלה^ו מותר, היו של ישראל ומזופתים ונשתמש בהם הגוי אין צריך קליפה אלא שכשוך או הרה"א, ואחרוני הרבנים^ז מצריכים קליפה, ולא עוד אלא שיש מצריכים^ח הכשר גדול ככל כלי חרס מזופת אף בשאין מכניסו לקיום ואף בשתחלת חשמישו ביד ישראל, ואין הרבנים נראין.

כלים שמכניסין לקיום הן של עור הן של עץ הן של חרס הן זפותים הן שאין זפותים הן שתחלת חשמישם ביד גוי הן שתחלת חשמישם ביד ישראל כל שניתן לתוכן יין של גוים צריכים הכשר גדול כמלוי ועירווי וחבריו, ואם היו זפותים אין צריכין קליפה שאין הכשר גדול צריך כלום, וגדולי המפרשים^ט מצריכים קליפה למלוי ועירווי בכלים המזופתים, ואין דבריהם נראין, ומכל מקום כל שהוכשרו בנגוב והוא מזופת צריך קליפה^י.

היו של זכוכית או כלי מתכות אפילו מכניסין לקיום גדולי המחברים^{יא} וגדולי המפרשים^{יב} מסכימים שדיים בשכשוך^{יג} שאין במכשם של אלו לבדוע מן הצונן, ויש (א) ע"ש רבינו לעיל ד"ה היו הא'. (ב) כן קורא תמיד רבינו לרבינו תם וזל אבל בתוס' ליג א' ד"ה כך זכין בכל הראשונים לא כ' ד"ו בשם רבינו תם ונראה שנתכוון כאן להרשב"א וזל שכ"כ בחי' ד"ה הכי אליבא דרש"י. (ג) ע"ד ב'. (ד) ע"י לעיל דבור המתחיל היו כלי. (ה) כל הראשונים וזל כתבו ד"ו בשם הר"י ולעיל ד"ה היו כלי כ' רבינו ד"ו בשם הגאונים. (ו) כר"ת אחר חזרה במש"כ תוס' ד"ה כך ושאר ראשונים בשמו, אבל ר"ת ס"ל כן רק בעץ ולא בעור ורבינו אינו מחלק ביניהם במש"כ לעיל ד"ה שאר וא"כ צ"ב איך כ' ד"ו בשם ר"ת. (ז) ר"ת קודם חזרה בתוס' ד"ה כך שמתיר ישנים שקנאם מגוי ע"י קליפה ושכשוך ועיי"ש בתוס' שמדמין לפי דעתו וזל שלנו לשלחם וכ"כ הרמב"ן בחי' והרשב"א בתה"ב בית ה' ריש ש"ו ועיי"ש ברשב"א שבי' שרש"י ור"ת גירסתם שווה בגמ' וזה לא זכיתו להבין כלל וע"י בשאר ראשונים ולענין צורך לתקן ובמקום רש"י צ"ל ד"ש וזל הרשב"א שבי' הרשב"א ליג א' יוש לר"ת ולרש"י וזל אחיו ג' אחרת^{יז} וכו'. (ח) זו היא ג"כ שיפת ר"ת והרמב"ן והרשב"א שם אם אינו רוצה לקלוף. (ט) הראב"ד מוכח גם כן שז"ל ובר"ן לקמן ע"ד ב', וע"י כ"י שם שכתב לשון הרא"ש גבי קינא. (י) כדאי לקמן ע"ד ב'. (יא) הרמב"ם וכ"כ רבינו לעיל ד"ה היו כלים בשמו, אבל הרמב"ם לא כ' דבר זה להדיא אלא שמכלל דבריו נלמד כן במש"כ בתה"ב בית ה' ש"ו סוף דף קנ"ג. (יב) הראב"ד, וכ"כ רבינו בשמו בדבור הבא ג"כ וצ"ע כי ברשב"א שם מתיק לשון הראב"ד ושם כ' שבמכניסו לקיום צריך נגוב ובאינו לקיום די בהרה"ע לעיל ד"ה היו כלים, ואולי יש ליישב כיון שהרא"י חב' של הראב"ד רחאו הרשב"א שם ומראי' חא' של הראב"ד יוצא שאין חלוק בין מכניסו לקיום ללא מכניסו איך אף במכניסו איצ אלא הרה"א ומסדר דברי הרשב"א תראה כן. (יג) לפ"ש לעיל מדיה הכלים ס"ל הרה"א.

מצריכים * בהם נגוב, ויש משוים * אותם לשאר כלים, וגדולי הרורות שלפנינו^ג הכריעה בזכות כרעת ראשון והביאזה ממה שאמרו באבות דר' נתן בפרק אחרון^י שלשה דברים בכלי זכוכית ואחת מהם שאינו בולע ולא פולט.

וכלי חרס השועים באבר אם היו שחורים או לבנים ואין בהם בקעים הרי הם ככלי מתכות, אלא שגדולי המפרשים^ה מצריכים בהם נגוב, אע"פ שמתירים בשאר כלי מתכות בהדחה^י, ואם הם ירוקים או לבנים ושחורים ויש בהם בקעים הרי הם ככלי חרס כמו שביארנו^ז.

כלי מחפורת של צירף בולעים הם הרכה ואפילו היה תחלת תשמישם ביד ישראל צריך להכשירם במלוי ועירוי ואפילו אין מכניסין לקיום ואם היה תחלת תשמישן ביד גוי אין להם טהרה עולמית. ויש אומרים^ה שאף אם תחלת תשמישם ביד ישראל כל שחשחטש בהם הגוי אין להם טהרה עולמית.

היו של חרס ושועים בצירף והם ירוקים אם תחלת תשמישן ביד ישראל הכל מודים^ט שיש להם הכשר במלוי וערוי, ואם תחלת תשמישן ביד גוי אין להם טהרה עולמית.

כל כלי שאין מכניסו לקיום שהעביר עליהם את הדרך והכניס בהם יין לכונת קיום הרי הם צריכים מלוי וערוי, הא כל שלא כיוון הוא להכניס לקיום אע"פ שקמך שם זמן מרובת אינו כלום, י שלא נתנו חכמים דבריהם לשיעורין.

אלו הבקבוקים הנעשים מן הדלועים שמיכשין אותם ומצניעים בהם יין יש אומרים שהם בולעים ביותר ואין להם הכשר אלא כישון ומפרשים^י שזו היא אכסא דמייעי הנזכרת בגמרא, ולא יראה כן, ואין ספק באלו שדינם ככלי עץ.

כל הכלים שהוכרנו בהם שאין להם טהרה עולמית פירשוה חכמי האחרונים^{יב} במהרה הבאה על ידי אדם אבל מכל מקום הוכשרו בישון שאין חומרתם עולה על חומרת הרצנים וזנים^{יג}. וגדולי המפרשים^{יד} אוסרין לעולם וכדין חרס הדרייני, ונראין דברי האחרונים^{טז}.

מתוך מה שכתבנו למדת שכוסות שלנו ששחה בהם הגוי דיים בשכשוך אפילו של חרס ואין צריך לומר של זכוכית ומתכת, ואין שכשוך אלא פעם אחת, וגדולי הממכרים^{טז} מצריכים בשכשוך שלשה פעמים מפני צחצוחי היין, ונסקדים בה בכאן

(א) עיין לעיל הערת י"ב. (ב) תראה בבבלי^א אף כלי זכוכית. (ג) כן קורא רבינו להרמב"ן ויל, וא"י איפה ב"ב, והב"י א"ח ספ"י תנ"א מביא ד"ו עם הרא"י מאדרי"ן בשם ראב"ה, והר"ן פסחים ל' ב' כ' שפצא כתוב הרא"י מאדרי"ן עיי"ש, ודע שהרא"ש וחמור שם כ' בשם הרמב"ן עץ אבן ומתכת ולא הזכירו זכוכית. (ד) ח"ו. (ה) הראב"ד מוכא בתה"כ בית ה' ש"ו סוף דף קנ"ג. (ו) כ"כ רבינו גם כדבור הקודם וברש"א בשם הראב"ד אינו כן ועמ"ש שם. (ז) לעיל ד"ה היו כלים. (ח) תה"כ שם. (ט) אפי' הרש"א שם לא אמרם אלא בתחלת תשמישן ביד גוי אבל חמור אמרן שם ככלי נתר סמס, ובב"י כ' עליו שכ"כ הרש"א; וצ"ע הלא הרש"א הן באורן הן בקצר לא אמרן אלא כמש"כ רבינו (וכן דעת הרשב"א ג"כ). (י) הראשונים לא הזכירו ד"ו ומרן ויל בב"י וי"ד קליה ד"ה ומ"ש שם עוד מסופק בזה וכ' "ואפשר דבהא גמי אוליגן בחר דעתו דלא פלוג רבנן במלתייהו" והא לך רבינו תנא דמסייע ל"י. (יא) הרש"א במשמרת הבית בית ה' ש"ו סוף דף קנ"ג כ' גם פ"י זה אבל לא להלכה ולא פסק כן עיי"ש, אי"כ לא לו נתכוון רבינו. (יב) הרמב"ן בח"י. (יג) לקמן ל"ד א'. (יד) הראב"ד מוכא בתה"כ בית ה' ש"ו ריש דף קנ"ד. (טו) אבל הרש"א ושאר ראשונים מסכימים להראב"ד רק הרא"ש ויל מסכים להרמב"ן. (טז) הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"א ה"ח.

משמעות כפי שמפרשים אותה שלא כדרך שאר המפדשים כמו שביארנו למעלה, א ואחרוני הרבנים² נמשכים לדעת זו ומביאים ראיה מסדר טהרות³ מחרסן של זב וזבה שפירשו בו שאין צחצוחי זיבה הולכים עד פעם שלישית, וכן בכגלת אסתר רבתי ד אמרו ודתייהם שונות מכל עם שאם נפל זכוב בכוס זורקו ושוחהו ואם אדני המלך נוגע בו שופכו ולא עוד אלא שמדיח את הכוס שלשה פעמים, וכן המנהג, ומכל מקום אין הדברים נראין כלל.

הכשר גדול שכתבנו בשמעה זו כמה פעמים הוא מלוי וערוי, והכשר קטן הוא שכשוך או הדחה, והכשר בינוני הוא נקרא נגוב, ויחבאר ענינו בפרק אחרוני ויש בכלל הכשר גדול הרבה מינים מהם שהכל מורים בו, ומהם שקצת מפרשים חלוקים עליו, וצריך אתה לדעת כל אחד מהם עם כל מה שצריך לבאר.

הראשון מלוי וערוי, וכיצד הוא דינו במלא את הכלי מים ומשחה אותם שם מעט לעת ומערן, וחוזר וממלא ומשחה לעת לעת ומערן, וחוזר וממלא פעם שלישית ומשחה אותם מעט לעת ומערן, ואם עמדו שם המים שלשה ימים אינו עולה לו אלא לאחת, וכן אם עירה בפחות מעשרים וארבעה שקות אין אותו המלוי מועיל לו כלל, אבל משהה אותם יתר כמה שירצה ואין בכך כלום, וימים אלו בין רצופים בין בפזורים ר"ל שכלא וערה מעט לעת⁴ והפסיק ולסוף ימים חזר ומלא וערה וכן פעם שלישית, ויש חולקים בזה, וכן אם אחר העירו אותם המים ראיות למלוי שני או להכשיר בהם כלי אחר אם לאו ראינו בה מחלוקת, ורבנן הכריעו בה לאיסור ממה שאמרו בפסח שני פרק כיצד צולין⁵ האי חלא דחלטי ביה חרא זימנא לא הדרין למחלט בה זמנא אחריתי, מלוי וערוי זה אינו נעשה בשום משקה אלא במים לבד, ואותם המים מותרות בשתיה ואינן נאסרין כלל, והכל מותר במלוי וערוי אפילו אותן תגורות של נקורת הפשתן.

השני הגעלה, והכשר זה רמז בפרק אחרון⁶ כמה שאמרו שם נקוט ארתחו, והיא החבית הגדולה, וכן אמרו שם יי הרוצה לטהרן מיד מגעילן ברוחחין, ואף אם לא נזכרה⁷ יש לדון בה קל וחומר משאר אימורין הנבלעים כחמין, וכלל מקום

(א) ד"ה מהו. (ב) ר"ה בתום' בסוגיין ליג ב' ד"ה כסי. (ג) תוספתא פתרות פ"ה ה"ג.
(ד) בתום' ליג ב' ד"ה כסי ב' "ובמדרש אסתר" אבל בריטב"א ורשב"א בתה"ב ב"ה ח' ש"ו ב' ברכינו וברכה שלפנינו ל"י. (ה) ראיה זו איתא בכל הראשונים. (ו) ע"ד ב'. (ז) ברור שכוונתו שאין לו תשלום (וכן תראה מדברי רבינו להלן) ורבינו חנא דמסייע להמור יו"ד קליה ולא כרשב"א עיי"ש בב"י ובש"ך סק"ל. (ח) מדמי רבינו שמשווין ר"ל אחר מעליע, בזה פסקט שלא תאמר אפילו בפחות מעליע וכמו שכתב הרשב"א בשו"ת ע"י הערה ז'. (ט) לא מצאתי לא בראשונים ולא באחרונים שיוכירו דין כלל ולענין מחלוקתם תלוי בזה: כי לאותן שיטות שכלל שהמים מוציאים את הבלוע והם מתבטלים במים כמשיך הרשב"א, מים אלו אינם ראויים עוד, אבל לפס"ש רבינו להלן בד"ה השני שהם מציגים מעט הבלוע ע"י שנכנסים לכלי ראויים הם עוד פעם אבל צ"ב לפי מה מעט לערות אותם ולמלאות עוד פעם יעמדו ג' ימים ואח"כ יוכשרו וצ"ב. (י) ע"י בפתיחת רבינו למסכת פסחים שהנאונים חלקו מסי' זו וקראו להלק א' פסח ראשון ולב' פסח שני. (יא) ע"ד ב'. (יב) המור יו"ד קליה וכ"י שם בשם הראשונים לא הוכירו לאסור אלא כיון ולפס"ש רבינו לקמן שעירוי הוא מציג מעט היין הבלוע נוחא שביין אימא לעשות עירוי כי מצא מין אח מינו ומתקן. (יג) ע"ד ב'. (יד) ע"ה א'. (טו) ר"ל לפירשיי שם ושאר ראשונים שנעוה ר"ל חנה וא"כ לכלים שמכניסין לקיום אין משם רא"י, ודע שלא מצאתי חבר לרבינו במה שמפרש שנעוה ר"ל חבית ועמ"ש רבינו לקמן. (טז) עיין תה"ב ב"ה ח' ש"ו דף קנ"ה.

לענין כלי חרס גדולי המפרשים * מפסקין בה הואיל והתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דפנו וכל שהכשרו בכלי חרס בנגוב או במלוי ועירוין אין הגעלה מועלת ואין להם הגעלה אצל יין נסך אלא בשל עץ ושל עור אבל של חרס לא, ומכל מקום מודים הם בכלי חרס שאין מכניסין לקיום ושחלת חשמישם ביד ישראל הואיל והכשרם בתדחה ב אין ספק שאין הגעלה פחות מהדחה, וימי שמפסק בו מצד שהחסיין מפעפעין הואיל ואין מפליטין, אין דבריו נראין, ואף בכלים שהנגוב מספיק להם אין דובר שלא תהא הגעלה מועלת שהרי מה שאמרו ג נקוה ארתחו לדעת רוב מפרשים בשל עץ מזופת הוא דצריך נגוב בין דרך בין לא דרך כמו שיחבאר בפרק אחרון, ולדעתי כגזל של חרס נאמרה שלא הוצרך רבא ללמד במקום שהנגוב מועיל שהגעלה מועלת אלא ללמד שאף כשהוא הנגוב מועיל שהגעלה מועלת, ואף חכמי צרפתה מפרשים שבגזל של חרס נאמרה, וכן חכמי התוספות מתיירים בה אף בשל חרס ואף במכניסין לקיום ונותנין טעם לדבר שכל שבלע מן הצונן קל הוא לפלוט, ורבותי היו באים כהתר זה מצד שאין אנו צריכים כיון נסך להפליטה אלא להפנת הטעם שהרי מלוי וערוי אינו ספלים אלא שמפיג טעם היין ואף הגעלה מפגינה הטעם לשעתה, ולשטה זו אי אתה צריך בהגעלתה לשטיפת צונן וכל שמלוי ועירוין מכשיר בה הגעלה מכשרת, תלמוד המערכ שבמסכת תרומות י יעיד לנו שאף בשאר איסורין כל שהיא נבלעת מאיסור סופרים דיה בהגעלה אלא שהוא מחזר בה להגעלה שלשה פעמים, הגעלה זו יש מי ששצריך להתיר אנדות שכאותן הצידיקליש עד שיכנסו המים בין דופן לדופן, ואין הדברים נראין שהרי אם מצד פליטה כבולעו כך פולטו ואם מצד הפנה לחות המים מתפשט בכל מתוך חומם, וכן הגעלה זו יש מי שמחמיר בה להיותה בכלי ראשון, וכלי ראשון הוא כל שהאור מהלך תחתיו ואפילו סלקו מעל האור נקרא מכל מקום כלי ראשון כל עוד שהוא רותח, אבל ערה מכלי ראשון אין זה כלי ראשון, ואע"פ שבתלמוד המערכ מעיד לנו במסכת שבת י על ערוי של כלי ראשון שהוא כרין כלי ראשון, כבר נדחה במקומו, והדברים נראין להתיר על ידי ערוי של כלי ראשון שהרי בדרך זה משתמשים בו, וכן כחבוה גדולי הצרפתים, ומכל מקום אף לדבריהם יי כלים שאין צריכים מלוי וערוי אע"פ שצריכים נגוב ככלי הנת מותרין על ידי ערוי של כלי ראשון, והגעלה זו יש מי שאומר כי שאינה מועלת לאותן

(א) הראב"ד, אבל כל הראשונים כתבו דבר זה בשם הרמב"ן וכיה בחי' הרמב"ן בלי הוכחה שם הראב"ד, וצ"ב מדוע לא כיב בשם רש"י שס"ל כן להריא לקמן ל"ג ב' דבור המתחיל ותלכתא. (ב) כיב הרשב"א שם סוף דף קניד וגם הר"ן בשם הרמב"ן, ובחי' הרמב"ן ב' יבלים שהכשירין בנגוב וכו' אפשר שמהרתן אף בכלי שני וכו' ואפשר שאף זה בכלי ראשון. (ג) ע"ד ב'. (ד) ע"ד ב'. (ה) ספר התרומה סי' קס"א. (ו) א"י איהא ע"י לקמן ע"ד ב' דיה דרש אבל שם לא ב' שנעוה ר"ל של חרס עיי"ש, וגם ר' שצ"י הצרפתי תלמידו של רש"י שמכיוא הרשב"א בתה"ב בית ה' ש"ו דף קנ"ה מפרש נקוה של חרס אבל לא לו נתכוון כי הוא ו"ל מפרש משום דייני דרבנן ע"י תה"ב בית ד' ש"ד דף קכ"ו. (ז) דא"י בוכחים צ"ו ב' וע' תוס' לקמן ע"י א' דיה מכאן. (ח) פ"א ה"ד ג"ז א'. (ט) אולי כוונתו אל הר"י שבתוס' ל"ג ב' דיה קינא. (י) רשבים ע"י תוס' לקמן ע"ד ב' דיה דרש. (יא) פ"ג ה"ה כ"ה א'. (יב) וכ"כ רבינו בשבת מ"ב א' דיה המשנה, ובירושלמי אמרו בחדא עירו יא' ג' ככלי ראשון, והר"ן לקמן ע"ד ב' מכאן שמסקנת הירושלמי הוא כרבינו וע"י גם תוס' שבת ד"ה אבל. (יג) ר"ת בתוס' לקמן ע"ד ב' דיה דרש. (יד) ר"ל הרשבים שנוכר לעיל. (טו) כיב גם תוס' שם. (טז) סי' התרומה וכ"כ המור וי"ד קליה.

חנורות של נעורת הפשתן, ויש מתירין, ונראין דכריהם, ובפרק אחרון* יתבאר. **השלישי** הכנסת ציר או מורים, והוא שאם הכנים ציר או מורים לתוך הכלי האסור ועמד קצת הוכשר והציר והמורים מותרים, ולא נתפרש זמן עמידתו. אלא שמאחר שמדמין אותו להכשר חזרה לכבשונות יראה לחכמי האחרונים ששיעורם שוה והוא עד שיעמדו בתוכו בכדי שאם יחסו באש כשיעור זה תהא זפתן נושרת, ויש אומרים יום אחד, ומעם הכשר זה מצד שחוק הציר או המורים עם כל המלח שבתוכו שורף ומיכש לחות היין הנבלע בדפני הכלי, ומעתה מים במלח אינו מועיל ויש מתירין אף במים ומלח, מפני שהם כאים בהתר זה מכה המלח לבדו ומכה שגדולי הרבנים פירשו ציר שורף מפני מלח שבו, ומכל מקום דוקא במים חמים, ויש מתירין אף בצונן עד שמתפשטים להתיר במי הים המלוחים, ואף לדעת הראשונים דברים חדים עם המלח כגון בוסר או חוסין מכשירין כציר או מורים, ויש אומרים כך אף בשכר, יב' ודעתנו לא הוזכר בגמרא י"ג שכר אלא להתיר נתינתו לשם ושיתו אף לאחר שנתיך לשם אבל להכשיר הכלי לא.

הרביעי חסום הכלי על ידי האור, והוא בשל אכן ובשל חרס, וכל שהסיקו מבחוץ עד שרפתה הזפת או עד כדי שאם היה בו זפת היה הזפת כלו רפוי מחמת האש ומתחיל לינשך יי הוכשר, שכל שהסיקו מבחוץ ושלט חוסו בפנים כל כך כבר נתיכש וכלה לחות היין מכל וכל, אבל אם הסיקו מבפנים אפילו נשרה הזפת לא הוכשר שבחום מועט זפתו נישר הואיל ונחלים נוגעות בו, וחכמי התוספות פירשו שאם שלט חוסו בחוץ כל כך עד שלא יוכל ליגע בידו בדפני הכלי מבחוץ הוכשר, ומכל מקום בשאר כלים מיוחדות שהוא חס עליהם אין הכשר זה מועיל להם כלל, הכשר זה פירושו שנישר הזפת או נתרפה ע"י האור אבל נקלף מעצמו אינו כלום אלא כל שאמרו מזופתים אסורים שנקלף זפתם צריכים הכשר כאותו הכשר שהיו צריכים אלו לא היו מזופתים אם בהכשר גדול אם בכינוי אם בקטן ואין הקליפה

(א) לקמן ע"ה א' ד"ה נגוב. (ב) הא אם נתן כל הכלי לציר או מורים ולא נתן לתוך הכלי אינו מועיל אע"פ שמדמין ציר לאור ובאור מבחוץ מועיל, ולא מצאתי מי שיעורר ע"ז; ולענין אם שורה כלי במים ג' ימים באופן כזה מועיל וי"ל. (ג) ע"י בנמ' ליג ב'. (ד) הרשב"א בתה"ב בית ה' ש"ז ריש דף קנ"ה. (ה) שהרי פשיטא שאינו דומה לגמרי לאש. (ו) הרמ"ה מוכח בטור וי"ד קל"ה. (ז) מכאן והלאה ל"י בטור שם. (ח) וזה שלא כטור שם ע"י בפרישה. (ט) רש"י, וברש"י שלפנינו ל"י ד"ז, ואולי צ"ל "גדולי המכבדים" והוא הרמב"ם שכ"כ בהל' מאכלות אסורות פ"א ה"ט. (י) לא נזכר ד"ז בראשונים שלפנינו. (יא) זה סברת רבינו אליהו; הרשב"א בתה"ב הקצר שם כ' שאין דנין ציר ומורים ושא"ר ששקין שערב בהן מלח אבל כאר"ך כ' ששם המלח בתערובת הציר והמורים מועיל כן אבל לא להתערב בתוך חס"פ, ואפשר שמוה למד רבינו ד"ז. (יב) לענין ר"ל אף בלי מלח ומכרתם לענין, כיון דהאיבעיא בנמ' ליג ב' סודרה בין דברים המכשירים ולא לעיל ליג א', ובפרט לפי מ"י הרשב"א שם. (יג) ליג ב'. (יד) צ"ל "לינשר". (טו) כיב במי התרומה מ' קס"א בשם רבו ז"ל וידוע שרבו היה ר"י הוקן בעל התוספות וגם הרשב"א בתה"ב בית ה' ש"ז ריש דף קנ"ה מביאו בשמו, וכיב גם חוס' ליג ב' ד"ה קינמא בשם הרים מקוצי (ונתברר לי שרבינו לא ראה חוס' שלפנינו למסכתין). (טז) אע"פ שחוס' ליג ב' ד"ה קינמא והראשונים כתבו ע"פ גמ' פסחים ל' ב' שכלי חרס ג"כ אסור משום דחם, אבל רבינו לפי שיטתו פסחים ל' א' ד"ה קדרות שרק באיסור חסין שיוכל להשתמש בו אחר הפסח יש חשש דחיים על חרס אבל בקדרות איסור לא יוכל שכן בוסנים הללו שהן מצוות ביותר ובדבר מועט שאין בהן חשש חסות.

מכשירם. אע"פ שאחרוני הרבנים* סוברים כן לפי מה שפרשו בגרודים בכל כלי שאין מכניסו לקיום. ואין הרבנים נראין, שעל כל פנים להכשיר הכלי אנו צריכים וחרו הדבר מצוי להיות היין נכנס תחת הזפת ב.

החמישי הנחת הכלי תחת הצנור שמיסיו מקלחים או מעין שמיסיו רודפין או תחת גלגל הטחנה וכיוצא באלו, והכשר זה יתבאר בפרק אחרון.^ג וענינו שהוא מעמיד הכלי תחת הצנור או סמוך למעין על צד שקלוח הצנור או שטף המעין עובר עליו ומעביר מעם היין, ושיעור זה יום או לילה בזמן שהמים והלילות שוין או קרוב לשוים, ובזמן שאין הימים והלילות שוים חצי יום וחצי לילה שהכונה היא לשתיים עשרה שעות. ויראה לי ענין זה כשהם רחוקים מן השווי חצי שעה י או יותר. והכשר זה הוא בכלים פשוטים שאין המים מתעכבים בו הא אם מתעכבים בו אף הוא חוזר וכולע, וכן כתבו גדולי המפרשים.^ה נבקבוקים שלנו היו מצריכים להסיר השולים משני הצדדים שיעברו המים ולא יתעכבו שם כלל, ואפשר שחזק הקלוח כפיג טעמו בשיעור זה ואף בשאר כלים כן.

הששי ישון. והוא הכשר הבא מאליו. והוא שיתישן הכלי מעמידת יין בחוכו שנים עשר חדש מיום ליום בין שיקדם הגת הבאה בתוך שנים עשר חדש בין שיתאחר לאחר שנים עשר חדש. ויש פוסקין^ה בה סנת לגת כדברי רשב"ג שאמרה כן בפרק אחרון.^ס ואע"פ שלא אמרו^ו הלכה כרשב"ג בבריתא אלא במשנה.^ז כזו נראין דבריו.^{יב} ולזה דעתי נוטה להלכה. אלא שלענין חוראה יש לפקפק בה מפני שלפעמים קצת בני אדם מקדימין בכך קודם זמן הגת הכללי לכל ונמצאו נכשלים. וכימי קדמונינו אירע מעשה באחד ששטע מפי הגוי משיח לפי תמו שלא הכנים יין בבקבוק זה כבר עברו יותר משנים עשר חדש וסמך עליו ונתן בו יין והתירוהו^{יג} בדיעבד אחר שמשיח לפי תמו היה. ואין בהכשר זה צורך להתר קשרים ולהתרת דפי החביות ולא להסרת נעורת הפשתן שאין אחר ישון כלום. ויש מצריכים^{יד} התרה לפשתן. ואין דבריהם כלום. ומכל מקום משמרת של גוים שהיא של פשתן אם יש בה קשרים מתוך שהיין בעצמו כנוס לשם צריך להתיר הקשרים ולשינה אחר כן. ודבר זה יתבאר בפרק אחרון.^ט

(א) כן קורא רבינו לרית, אבל רית בתום ליב ב' דיה כך כתב שצריך עוד שכשוד וכיכ בשמו כל הראשונים זיל. אבל בס' התרומה ס' ק"ס כ' בשם רית כמש"כ רבינו, והטור זיל וייד קליה כ' בשם ס' התרומה שאפילו במכניסין לקיום מהני קליפת הופת, אבל בס' התרומה שלפנינו לא כיב ואדרבה בס' קס"א כ' ונאסרו הקנקנים משום דהוי מכניסין לקיום ולא סגי בקלוף. (ב) וסמעם זה עצמו מחמיר ס' התרומה ס' קס"א במכניסין לקיום. (ג) ע"ה א'. (ד) אבל רש"י לקמן ע"ה א' דיה בחקופת כ' ייב שעות שלמות בעינן. (ה) הראב"ד, אבל בתחב בית ה' סוף ש"ו כ' בשמו יכשהו בתוך הכלים אינן מקלחין ולא רודפין. (ו) כן כתב הרשב"א שם כהוספה לדברי הראב"ד. (ז) כוונת רבינו לומר שאם נתן מים תוך יביח אין בכך כלום כמש"כ הטור וייד סס' קליה בשם הראש"ש ע"י בב"י. (ח) ע"י בס' התרומה ס' קס"ד. (ט) לקמן ע"ה א'. (י) מנהדרין ל"א א'. (יא) וכן ג' ספיל להרמב"ם הלי תפילין פ"ג המיו שלמי פ"י הכים פסק כה"מ נגד רשב"ג, וטוה קשה לי על הכים זיל שבהלי פומאט מת פ"ט היה כ' שהרמב"ם ס"ל אף בברייתא הלכה כרשב"ג, וע"י במל"ס שם שלא הקשה מהלי תפילין, והנה גם בהלכה דידן לקמן ע"ה א' פסק הרמב"ם שלא כרשב"ג והדברים ארוכים מאד ואכמ"ל. (יב) ע"י תוס' לעיל ליב ב' דיה הלכה ובשולח הרשב"א ס' מ' ציינו עקמ"א זיל שם. (יג) ע"י בב"י וייד סס' קליו בשם שו"ת הרשב"א שאומר ותרין כתב שאפשר להקל אבל לא ראה הדבר מפורש לא' מהראשונים. (יד) הראב"ד, כיכ בשמו תרין לקמן ע"ה א'.

השביעי הוא הכשר שאינו נזכר בתלמוד אלא שחכמי התוספות* הביאוהו בחבוריהם. והוא שאף ק"ף דפי החבית מן הצד הפנימי שבהם ברהיטני הוכשר שבליעת היין אף במכניסין לקיום אינה נכנסת ביתר מכרי קליפה והרכה חולקים^ב בהכשר זה. וודאי קולא יתרה היא שהרי אנו רואים להדיא פנימיות הדף צבוע באדסימות היין ביותר משיעור זה כמה.

הנגוב כבר ביארנו^ג שאינו נכלל הכשר גדול ושאינו אלא בכלי הגת אבל לא בשאר כלים שהנכנסם לקיום. וגיגיות שלנו אינן דן אותם בכלי הגת ואינן מצריך בהם הכשר גדול, ואף בסוגיא זו^ה יש מפרשים כאבטא דטייעי שהוא גיגית של ערבים שרגילים לשתות יין בהם הרבה. ומכל מקום בערוך גורסין אבטא דטייעי באות הכ"ף ומפרשים שהוא מאכל של קטח נירוש עם מיץ של עשבים ומזלפים עליו יין. ויראה לי סעך לדבריו שהרי לא שנאזה עם הכלים שבסוגיא אלא עם הדברים שהם בעצמם האיסור כגון חרצנים וזנים ודורדיא דחטרא אלמא שאף היא אסור מחמת עצמו. ומכל מקום גיגיות יראה מדבריהם^ו שמכלי הגת הם ודיים בנגוב. וכל שכן לדעת האוסרים^ז שכל כלי שאינו סתום והאוויר שולט בו אין מכניסו לקיום. ואלמלא שהם כלי הגת היה דיה בהדחה. ואלו הגיגיות הקטנות העשויות לדרוך בהם נהגו בנרכונה להכשירם בהדחה מצד שאין דנים אותם כיון נסך גמור שהרי אינו יוצא משם צלול כמו שיוצא מן הגת אלא חרצנים מעורבים בהם. וכן שתחלת תשמישם במים הרבה פעמים. ומפרשים בשמועת כסיס שאם נשתמשו בו במים שני פעמים מותר אף בשל חרס. ומכל מקום אנו נוהגים להצריך בהם נגוב ככלי הגת. שיש לחוש שמא לא לדריכה בלבד נשתמש בה הגוי אלא אף לעכבה עד שחגמר רתיחתו כגיגיות הנדולות. אלא שבדיעבד יש להקל אחר שאין סתמן אלא לדריכה. ובפרק אחרון^י יתבאר עניני כלי הגת ודין הנגוב בשלמות בעיה.

כלים האסורים שנשתמש בהם קודם הכשרן אם הוא מן הכלים שמכניסין לקיום כבר בארנו במשנה שאסור בשתיה ומותר בהנאה. אבל בכלי הגת וכן בשאר כלים שאין מכניסין לקיום לא נחפרש בהדיא. ומכל מקום בכלי הגת הואיל והכשר שלהם במים ואפר ומים ואפר ומים^א המכניסו רוב המפרשים שנאסר היין אף בדיעבד. וכן יראה בהדיא בפרק אחרון^ב במשנה שביעית שבו והיא משנה נטל את המשפך ופירושו לפי מה שבארנו בה לשטתנו כמו שיתבאר שם. אבל שאר הכלים שאין מכניסין לקיום יראה שאע"פ שצריכים הדחה בדיעבד^ג מיהא כל שנשתמש בהם בלא הדחה אם היו נגובים בלא שום^ד טפיחת יין מותר אף בשתיה. וואם הוציא יין^ה קל אלו אפילו לא היו נגובים לגמרי הואיל ודי להם בהדחה ואין שם יין בעין יין שבחבית^ו מותר. וכן כתבו גדולי המפרשים. וואע"פ שגדולי קדמונינו^ז חולקים בה מסה שאמר

(א) ספר התרוסה מובא בתה"ב בית ה' ש"ו דף קניה ובתוס' לקמן ע"ד ב' סד"ה דרש. (ב) הרמב"ן בחי'. (ג) לעיל ד"ה השני. (ד) ברור שצ"ל "אני". (ה) לקמן ליד ב'. (ו) ערך אבטא. (ז) אינני יודע למי נתכוון. (ח) ע"י לעיל ד"ה תהלת. (ט) כסוגיין ליג ב'. (י) ע"ד ב'. (יא) בדא"י לקמן ע"ה א'. (יב) ע"ב א'. (יג) ע"מ"ש רבינו לעיל ד"ה וכלי הגת. וע"י טור וי"ד קל"ז והר"י שם בב"י ב' כרבינו. (יד) ע"י בדבריו רבינו להלן. (טו) לענין ר"ל שהדיחם ביין — וכשיפח המרדכי שבדיעבד מותר לשכשך ביין ע"י ש"ך וי"ד קליה סק"ו. (טז) "שבחבית" אינו מדויק דהא בכלי שאינו מכניסו לקיום מיירי. (יז) הראב"ד. ונ"ל שקאי ע"מ"ש לעיל דביכש מותר בלי הדחה ובתה"ב בית ה' ש"ה סוף דף קס"ח כ"כ בשם י"ם ובריש השער כתב בשם הראב"ד דאף בדליכא טופח ע"מ להטפוח אם לא הדיח אסור ע"ל וצ"ב. (יח) כן קורא רבינו להרב אב"ד.

במשנה * נטל את המשפך ומדר לתוך צלוחיתו של נכרי וחזר ומדר לתוך צלוחיתו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור, ומפרשים בעכבת יין שנשאר שם מעט יין ונתיבש לשם שאם בלח אף בלא עכבת יין בעי הרהה בטופח להטפיה לכד כדאיתא ב' בההוא גוי דאשתכח במעצרתא אלא אף כיבש וקאמר אסור, ומשמע אף כדעכב, מכל מקום אנו מפרשים עכבת יין גומא שיש בה יין עדין בעין, ויש גורסין ג' עקבת יין מלשון עקובה מדם, ד' ור"ל ענין לכלוך ר"ל שיש בו טפיחת יין בכדי להטפיה, הא כל שננב לגמרי או שאינו טופח להטפיה מותר, וכן יצאה הוראה למעשה בזה לקצת רבותי על פי קבלתם, אלא שהיינו מחזירים לפנינו לאסור כמה שאמרו" באין מכניסין לקיום משכשכן במים ומותרים, אלמא דוקא בשכשוך, אלא שהשיבו שלתחלה נאמרה, או בטופח להטפיה.

כל הכלים שלא הוכשרו משתמשין בהם במים ובשכר אף לכתחלה ולשתותם, ואע"פ שאין מבטלין איסור לכתחלה, הו"ל והיין הנבלע טועט והקנקנ' הוא כלי שאין דרכו להשתמש בו בדבר טועט אלא במרובת הואיל ואי אפשר לבא לידי נתינת טעם מותר לבטלו לכתחלה, ומכל מקום צריך להדיח חלה לכלוכי היין שעליו, ומכל מקום אין נותנין בתוכן חומץ, ו' ואע"פ שחומץ כיון מין בשאינו מינו כמו שיתבאר ו' אין בו דין משהו ושאינו ראוי לנסוך, מפני שיש לחוש אם נתיר בא"ל שיפסק ויניח בתם יין, ואין צריך לזכר כיון מבושל" שהרי יש לדון בו מין במינו.

גשתמש בתוכם יין כלו אסור כמו שבארנו, י' ואם היה בו מים אם היה שם מהם עד כדי שתבטל קליפת הכלי בשיעור ששים יש מתירין בשתיה, רואין את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, י' והם סוברים שאין בליעת היין נכנסת ביתר מכרי קליפה כמו שכתבנו בהכשר שביעי, ויש חולקין בזו כמו שחולקין י' על גוף התכשר, ויש מתירין אף בשיעור אחד לששה על דרך מחלקת בטול תערובת היין הנזכר למעלה, י' וזו מיהא נראה לי שאף לדעת התוספות י' שהתירו עירוב יין במים, דוקא יין במים ומפני שהוא פוגם לדעתו אבל יין בחבית של נכרי אפילו היה במים כדי לבטל הקליפה מכל מקום הואיל והיין עקר הרי הכלי כל שהוא מובלע ביין ומותר בו משכיה היין הכא בחוכה כמו שביארנו במשנה ולא התירו בטעם לפנים אלא בפוגם בחלה וסוף.

ענבים שנדרכו בנת עד שלא הוכשר מותר כדעכב קודם שימשך שהרי חרצנים וזגים אינם סמין היין, וכמו שאמרו" חמרא דרחא בענבי בנוחן טעם, והרי נחערבה פליטה זו כמינו ובשאינו מינו ונסתלק מינו כמי שאינו ונמצאו חרצנים וזגים מבטלים אותם, וכן בניגיות שלנו, ואע"פ שלא הוציאוהו עד שנצלל למטה, שהרי נחבטל בעוד שהוא מקורב, וכן התירו קצת חכמי צרפת, י' ולא עוד אלא שאף ערוב י' הבא לשם

(א) ע"ב א' (ב) לקמן ס' ב' (ג) לקמן ע"ב א' במשנה נטל את המשפך וכו' ב' רבינו גירסא זו בשם הירושלמי ותוא במסכתין פ"ה ה"י ל"ה א' (ד) הושע ו' ח' (ה) כסוגין ל"ג ב' (ו) כדאיתא ביצה ד' ב' (ז) בתה"כ בית ה' ש"ו דף קנ"ה גבי היתר קליפת כלי עץ בקדרום. (ח) הרשב"א שם, וכן בטור ושו"ע וי"ד קל"ז ס"ד ב' להדיא שאף שאר משקין מותר ולא הוכירו לא חומץ ולא ד"א לאיסור. (ט) לקמן ס"ו א' (י) וס"ל לרבינו שדווקא שכר התירו בגמ' ל"ג ב' וצ"ב; ותוס' וזו שבי רבינו לא מצאתיה. (יא) לעיל ד"ה כלים. (יב) כדא"ל לקמן ע"ג א'. (יג) הרשב"א בחי' חולק על גוף התכשר ולא על ד"ו. (יד) הרשב"א בתה"כ בית ה' ש"ו דף קנ"ה. (טו) ל' א' ד"ה יין. (טז) לא מצאתי. (יז) לקמן ס"ו א'. (יח) ספר התרומה ס"י קס"ה. (יט) ר"ל שנחערב בנת יין אסור.

משנצלץ היין תחת. החרצנים הם * מתירין מטעם סלוק מינו. מפני שאף הם היו נאסרות מחמת האיסור וכל שנאסר מחמת האיסור מצטרף לבטל את האיסור, ואע"פ שהם עומדות נד אחד לעצמן, שאלו נפל איסור בקדרה לחוד מינו והיו שם תחכות שאינן מינו הן הם במבילות אע"פ שהם נכרות ועומדות לצד אחד בפני עצמן, ויש אומרים כן בנת אף משנמשך הואיל והוא עדין בנת, אלא שיש אומרים שאין החרצנים נאסרים באיסור הנמשך כמו שיחבאר, אלא שאף הם נסכסו כהתר זה שמכל מקום מין במינו ובשאינו מינו הוא, וקצת חכמי הדור י' מערערין בה מפני שחרצנים וזנים בדילים לעצמם ואינו דומה לתחכות שהרוב נבלע בהם ונפלט מהם בערבוב, ומכל מקום אף לדעת המתירים חכמי האחרונים" מזהירים שלא להוציאו דרך הכרזא שהרי יוצא משם צלול בלא שום ערוב ונאסר שם, אלא עושה לו נקב חדש או מתליף הכרזא בכשר או יוציאהו דרך פתחו. ואין נראה לי כן שהכרזא עם הכקבוק בלי אחד והכל מצטרף לבטול. ואע"פ שלענין נצוק בר נצוק דגוהו גדולי המפרשים ככלי שני, כל כיוצא בזה זיל הכא לקולא וזיל הכא לקולא.

כל יין האסור בשתיה אם ננסו לקנקנים נעשו הקנקנים כיון, פיגהו וכנס לתוכן יין כשר נעשה היין קנקנים.

כבר בארנו למעלה" שכל כחו החולץ לאבוד מותר אל תלמוד מוז לומר שאם זרק גוי יין בקרקע שהוא מותר כמו שכתבו בו מקצת תלמידים שהרי דרך נסוך כך הוא אלא שאם זרקו לטיט או למקום האבוד במקום שאין דרכו לנסך מותר, ומכל מקום אם זרקו על המלח הואיל והמלח מתחמק בכך אין זה אבוד ונאסר היין והמלח אחר שנתן בו טעם ר"ל שנחמק המלח על ידו שהרי בלעה מיון אסור, וכן כל כיוצא בזה. הא יין שלהם אפילו הלך לאבוד במה שנבלע בו אסור הואיל ונתן בו טעם, ויש מתירי' הנבלע בו אף כיון של גוים, ואינו נראה שהרי זפיתת הנאדות לאבוד הוא הולך, וכן בחמץ כפסח וערלה אתה מוצא" שהנאתם דרך אבוד ואסורה כגון המקת התנור י'.

כתבו המפרשים י' שהכלים המזופתים שיש בהם משקה טופח" ונגע בו הגוי שהם אסורין לפי שהיין שנגע בו הגוי נבלע בחוד חופת וצריך מלוי וערוי, וחכמי הצרפתים י' מפרשים זו דוקא בשל עור הא בשל עץ לא שאין זפת שעל העץ בולע כזפת שעל העור.

[דף ל"א'] **אע"פ** שפירשנו לענין יין נסך שכלי חרס השועים כאבר אם היו שחורים או לבנים ושאין בהם בקעים דינם כשאר כלים להתירם בהדחה או ששוך. לענין הפסח אין בהם הכשר כלל ר"ל שכל כלי חרס שנשתמש בו חמץ בשאר ימות השנה אפילו שוע כאבר ואפילו שחור או לבן שאין בו צריף ואפילו לא היו שם בקעים אין להם שום תקון להשתמש בהם במצה אלא מניחם לאחר הפסח הואיל ורוב

- (א) ר"ל מ' התרומה מ' קפ"ה. (ב) ע"י מה שכתב רבינו להלן. (ג) כדאיחא חולין ק' ב'.
(ד) כוונתו להראות ויל שכיב בדריה בית ה' שיה דף ק"ג ובש"י דף קפ"ה. (ה) בנה"ב שם ש"ו.
(ו) ונתבטל גם מה שבלוע בכרזא או בנקב הכרזא. (ז) הראב"ד. (ח) דבור המתחיל ופתו גוי.
(ט) רש"י בסוגיון ל"ג א' ד"ה כוורק. (י) ורש"י שם באמת מחיר גם בנאדות, ועמ"ש רבינו דבור המתחיל ופתו גוי. (יא) כדאי' לקמן מ"ט ב'. (יב) ע"י חוס' ל"ב ב' ד"ה כך וס' התרומה מ' קס"א.
(יג) לקמן ע"ד ב' דבור המתחיל המשנה כתב רבינו "טופח בכדי להפחית". (יד) מ' התרומה מ' שם כשם ר"ת וגם חוס' שם במה"ד, רק שם' התרומה כתב שזפת שעל העץ אינו בולע כלום, וברור שזה לאו דווקא, לכן שינה רבינו לשונו.

תשמישו של חמץ בחמין אף אלו בולעים הרבה ואין להם תקון.* ואין ספק שאם נשתמשו בהם ביין נסך גם כן בחמין כגון שבשלו בהם יין נסך ברתוח שאין לאלו תקון, וכן אף בכלי מתכות שהרי שאר כלים אין ראויין לבשול על האש הא בשל מתכת וחם אסור אף בחצבי שחמי, אלא שמכל מקום הכשרן במלוי ועירוויב שהרי דינו בהפנת הטעם וכן באחד מסיני הכשר גדול.

תענית שעות הרי הוא תענית ומתפללין בו ענונו ובלבד שלא יאכל כל אותו היום כלום, וכיצד הוא תענית שעות הרי שלא קבל תענית מאתמול ואמר בשחרית הריני בתענית מחצות ולמעלה הואיל וקבלו מקודם שיחול התענית ולא אכל אף קודם חצות שמו תענית אע"פ שלא היתה הקבלה אלא עד ג' חצי היום, וכן אם אמר מבקרב הריני בתענית למחר עד חצי היום והתענה ולא אכל מחצות ולמעלה אע"פ שלא היתה הקבלה אלא עד חצי היום, וכבר בארנו ענין זה על השלמות במסכת תענית י.

שמרים של יין של גוים והם הנקראים בלשון תלמוד דורדיא דחמרא כל שנים עשר חדש אסורין כהנאה ואפילו יבשם בחמה ושרפם לעשות אפר^ה לכם כדרך שעושין במקומות הרבה וכן במקומות שנהנו ליבשם בחמה או בתנור לחמץ בהם את העיסה אסור.^ה ואם עשה כן כל הפת אסורה שהטעם אינו בלולי לעולם והמחמץ נותן הוא טעם בכל שיש בו כדי לחמץ, הא לאחר שנים עשר חדש מותרין לכל דבר, פרשו אחרוני הרבנים^י שלא הותרו לאחר שנים עשר חדש אלא בשתמד בהם^ה ויצא כל יינם באותו התמוד אבל לא תמד אף לאחר שנים עשר חדש נאסרו, ולא יראה לי כן, שכל שנתיבש בזה יינו ונשרף, ואע"פ שהם נסעדים בדבריהם ממה שאסרו בחוספת תרומות פרק אחרון^ס שמרי גוים שיבשו אסורין כהנאה והם מפרשים שלא נאסר עליהם שיבשו אלא לאחר שנים עשר חדש, אינה ראייה, שכל שנתיבש אף על ידי סבה^י הוא נקרא יבש ואף בתוך שנים עשר חדש, ומכל מקום אלו התמציות הנדבקות בדפני החביות נהנו בו התר הנאה אף בתוך י" שנים עשר חדש אחר שנתיבש, ונקנים של גוים המוכשרים בידינו אין אנו מצריכים קליפה מהם אלא שהוכשר הכל בהכשר הכלי אף בתוך שנים עשר חדש, מקצת חכמי ספרד^י הקלו לומר שכל שזמנו לשנים עשר חדש אם נתיבשו בחמה או על ידי תאור עד שיראה בהם כשיעור שהיית שנים עשר חדש מותר, ואין הדברים נראים, שאם כן הרי נתת דבריך לשיעורין, ומכל מקום כל ששרפן ועשאו אפר מותר כהנאה לאלתר לרעתם, והדברים נראין י.

(א) ע"ש רבינו בפסחים ל' א' דיה קדרות. (ב) ע"י בשר יו"ד קליה סקליג ואכמ"ל. (ג) ברור שצ"ל ימין. (ד) י"א ב' דיה תענית שעות, ושם תראה שמי"ש כאן "ואמר בשחרית" לאו דווקא אלא ר"ל קודם שיחול התענית. (ה) רבינו יחיד הוא שאומר הנאה מאמר שמרים והרי הוא תנא דמסייע להשיך יו"ד קכ"ג סכ"ו, ומה שהקשה עליו בדגול מרכבה כבר יישבו זקניו התמים סופר בשו"ת יו"ד סי' קי"ז ע"ש. (ו) צ"ל במל. (ז) ר"ת בתוס' ד"ה דורדיא. (ח) ובלש"כ תוס' כי רק אז נקראו דורדיא וקודם שנתמדו נקראים בלשון תלמוד שמרים, וידוע קו' החכם צבי שו"ת סי' ע"ה ממנילה י"ב ב' ועמד בקושיא — ואני מצאתי באור זרוע בסוגיין שמביא לשון ר"ת "שהשמרים קורא במקרא אפילו אותם שלא נתמדו כדמרגמינן אך שמרי" ימצו וכו' ברם ית דורדיא אכל בלשון תלמוד אין קורא דורדיא אלא אותן שמרים שנתמדו ולפי זה מיושבת קו' החכם צבי ז"ל שלשון הגמרא דמנילה מוסב על לשון המקרא כדאמור שם "ומעמא אסרו ליה דנתיב וכו'"; ועיי' גם בס' התרומה סי' קס"ו. (ט) הי"ב. (י) ובגמ' סירי בלי סנה. (יא) אבל מרשב"א בתהיב בית ה' סוף שי"ג משמע רק אחר יב"ה, ע"י שרישה יו"ד קכ"ג, וגם מר"ן נראה כן. (יב) כן קורא רבינו להרמיה ז"ל וגם רבינו אפרים בתוס' ד"ה דורדיא כ"כ בנתיבשו בתנור. (יג) ואע"פ לא מסק רבינו כן בתחלת הדבור, אלא בתוך יב"ה ס"ל כר"ת ולאחר יב"ה חולק עליו.

המשנה הששית, והכונה בה לבאר ענין החלק הרביעי בדברים שלהם האסורים לנו באכילה, ואמר על זה הסוריים וגבינת בית אוניקיא אסורין בהנאה, פירוש סוריים הוא צירב של דגים, והוא שהיו לוקחים דגים קטנים ושוחטין אותם בכלי ואותה זיעה היוצאת מהם מערבין בה מים ומלח ושאר דברים ועושין מסנו כותח וקורין אותה מוריים ואינו נקשה אלא כדגים טהורים ולפעמים כשאותו הציר אינו שמן כל כך מערבין בו יין ויש לחוש שמא ערב כזה ומתוך כך אסרו ר' מאיר בהנאה, וגדולי הספרשים כתבו הטעם מפני שיש בה מראה יין וטעם יין, והביאנה מסה שנאמר למטה ב' בענין כבשים שדרכן ליתן בתוכם יין וחוסין שמתירין בהנאה מאי שנא ממוריים דר' מאיר ותירץ התם ידע כמשיה, אלמא טעמא וחוזא איכא, ויש מקשין בה שהרי בגמרא נראה שלא אסרוהו אלא כחשש שעירבו בו יין ואם יש טעם ומראה ודאי הוא ולא היה להם לחלק בין ראשון ושני לשלישי כמו שיחבאר בגמרא אלא כל שנכר מצד המראה והטעם שיש בו יין, אלא ודאי אין כאן לא טעם ולא מראה, וענין יליע כמשיה פירושו שהוא נאכל דרך מכול כשריית פתו כדרך שאדם שורה ביין ואחר שהוא מתחשב מצד היין הרי הוא כשורה ביין, אבל כבשים הירק בעצמו נאכל ולא שיהא לחות הירק נסחט ושיהא אדם כמכל בו, וחכמים מתירין בהנאה ופירשו הטעם בגמרא דליתיה לאיסורא בעיניה, ופירוש הדבר שיין נמך הסתערב בשאינו מינו אינו אסור אלא בטעם י' אלא כשתיה"א אלא אם כן עשוי לסתק, כמו שיחבאר למטה ב' ככבשים שדרכן ליתן בתוכם יין, אבל זה אין היין בא אלא להקביר את החוזמא, ואע"פ שמכל מקום מתחשב הוא בכך, אחר שאינו בא לגוף טעם אינו אסור בהנאה, הא מיבולו מיהא נאסר שמאחר שנתחשב בכך הרי הוא כעין נותן טעם אע"פ שאינו נותן טעם גמור להיותו אסור בהנאה,

וגבינת בית אוניקיא, פירוש בית אוניקיא הוא שם עיר ורוב עגלים שבה נשחטים לשם ע"ז ומעמידים בקיבוציה, ואע"פ ששחיטת נכרי אע"פ ששחטה נבלה ומטמאה במשא מכל מקום אינה אסורה בהנאה, שאין אומרים סתם ששחבת נכרי לעבודה זרה יג מכל מקום דוקא סתמה אבל פירושה כל שהוא שוחטו בפירוש לשם ע"ז או תקרובת שלה ודאי אסורה בהנאה, ואע"פ שהקיבה פרשא בעלמא הוא כל שבכבודה זרה אפילו פרשא אסור, ואע"פ שרוב עגלים מעוט הם אצל שאר בהמות שאינם נשחטות לשם ע"ז והרי אף הם מעמידים בשל שאר בהמות מכל מקום ר' מאיר חושש למיעוט ומפני זה הוא אוסרם בהנאה, וחכמים לא חששו למיעוט והתירוהו בהנאה, וכן ר' מאיר בשאר מקומות, ומכל מקום באכילה אסרוהו וטעם האיסור יתבאר בגמרא י'.

(א) במסרינו נוסף של "נכרים". (ב) ורש"י פ"י "שמן". (ג) כל עשיית מוריים פ"י רש"י ל"ד ב', ד"ה פעם באופן אחר. (ד) הראב"ד מובא גם בריטביא ד"ה וכן. (ה) ל"ה ב' ל"ט א'. (ו) ע"י בריטביא שהקשה בעין רבינו והוסיף להקשות דבההוא דאתא מעכו למה לא בדקוהו ע"י קפילא ולמה מסכו על עיקולי ומשורי ולכן דחה פ"י הראב"ד ע"י"ש; ואני לא זכיתי להבין קו' זו כלל הלא כתבו הראשונים בשם הראב"ד וגם רבינו כ"כ לקמן ל"ה א' ד"ה גבנת (ע"י ח' רמב"ן ל"ה א' ד"ה הא וכן ברין שם) שס"ל שכל דבר של גויים לא הלכו בו אחר נותן טעם ואין מטעמין אותן לקפילא וכו' כדי שלא יפוצצו וכו' וכן בשמן של גוי משום וליפתן וכו' אלמא כל דבר של עכו"ם לא הלכו בו חכמים אחר ג"ט ע"כ, וא"כ לקים על הראב"ד. (ז) ל"ד ב'. (ח) כדא"י חולין. (ט) ל"ה א'. (י) כדא"י לקמן ע"ג א'. (יא) אולי צריך לומר "או כששים". (יב) ל"ה ב'. (יג) כדא"י חולין י"ג א'. (יד) ל"ה א' ב'.

שאל ר' ישמעאל וכו' מפני מה אסרו גבנת הגוים, פירוש אם לר' מאיר בשאר מקומות חוץ מבית אונייקי אחר שאין שם חשש ע"ז ואם לרבנן אף בשל בית אונייקי אחר שאף באלו אין בהם חשש ע"ז שהרי אין חוששין למיעוט. והשיבו שהמקם מפני שמעמידין אותם בקיבת נבלה, פירוש אותו חלב שינק שהוא כנוס בתוך הקיבה והוא נמצא בטלאים היונקים, אמר לו והלא קיבת עולה חמורה מקיבת נבלה, שהעולה אסורה כחנאה ומועלין בה, ואעפ"כ כהן שדעתו יפה ואינו אסמנים אע"פ שאסור לאכלה מדברי סופרים אם בלעה אפילו לחה ר"ל קורם שיקרוש כשהיא חיה לא מעל, מפני שהוא פרשא בעלמא, ואחר שכן אף לענין העמדה כל שהעמיד בו לא יאסר, וחיה לאו דוקא אלא שאין דרך לאכלה מבושלת, או שמא מפני שאין כלל חלב במקדש, ואמר לו מפני שמעמידין אותה בקיבת עגלי ע"ז, ועגלי ע"ז פרשם אסור ושנוה לו כאותו נפח כרי שיראה קרבנו מהודר, והשיב לו אם כן יאסר בהנאה, שכל שיש בו חשש ע"ז איסור הנאה הוא, השיאו לדבר אחר, כלומר שלא רצה לגלות לו הטעם מפני שגזירה חדשה היתה וחשש שלא יקבלוהו ומכל מקום יתבאר כי טעם האיסור, היאך אחת קורא וכו' דודיך, בלשון זכר ושהוא מאמר החשוקה לחושק, או דודיך, בלשון נקבה והוא מאמר החשוק לחשוקה, ואע"פ שתחלת המקרא על כל פנים מאמר החשוקה לחושק כדכתיב י שקני מנשיקות פיהו, אפשר שכך פירושו ישקני מנשיקות פיהו שהרי כך התנה לי אהבים ואמר לי כי טובים דודיך מין, ואמר לו דודיך, בלשון נקבה, והשיב לו אין הדבר כן שהרי חברו מעיד עליו לריח שמניך טובים, ואי אפשר לקרות בו לשון נקבה שהרי בהדיא כתוב ביה על כן עלמות אהבוך, ואין זה אלא מאמר חשוקה לחושק, כך פרשו רוב מפרשים, ומכל מקום יש לתסוה היאך נמחק בקריאת המקרא בדבר שהתניקות יודעים בו, מתוך כך נראה לי בפירושו ענין אחר שלא על המקרא היה שואלו אלא על הנקוד אם בסגול והוא שם מוסב על דברי החשק ושאר מיני אהבים אם כצרי והוא תואר ומוסב על החכמים והשיב לו כצירי והביא לו משמניך שהוא שם על כל פנים.

זהו ביאור המשנה, ולא נשלם בה ביאור פסק שלה, ומה שכא עליה בגמרא לחשלתה ביאור פסק זה כך הוא.

[דף ל"ד ב'] **מורים** זה האמור במשנה "שאמרנוהו מחשש תערוכת יין דוקא בשל בעלי בתים שאין דרכם לחזר אחר דגים שמנים אלא לזקק מאי זה מין שיוזמן וכן שדרכם לאכלו מיד ואין היין מקלקלו ולפעמים נותן בו יין להחשיבו, אבל אותן העושהו להצניעו למכור על יד על יד היה דרכן לחזר אחר השמנים שבמין וכשהיו סוחטין לא היו סוחטין את הדגים מכלל וכל בפעם ראשונה אלא בראשונה סוחטין אותם מעט עד שיצא השומן לבד והוא המעולה ופעם שניה סוחטין אותם בכלי אחר עד שיצא השומן הנבלע בהם וגם זה שמן הרבה ופעם שלישית סוחטין אותם הרבה עד שכלה כל לחלוחו ואין זה שמן כל כך, ושלשי זה היה דרכם לתת בו יין כשמומינים אותו למכרו על יד על יד להחשיבו אבל ראשון ושני אין דרכם לתת בתוכם יין שהרבה

(א) רש"י בסוגיין ל"ד ב' וגם לעיל כ"ט ב' מפרש שרק לרבנן קבעי לה ולגאורה כן נראה מנב' ליה א', וי"ל שרבינו לא גרים לה בגמ' עי' חומ' ל"ד ב' ד"ה אמר והליט הקשה על רש"י מדוע לא מ"י שנים על ר' מאיר קאי ע"י"ש. (ב) בגמ' ליה א' וב'. (ג) שיר השירים א' ב'. (ד) וכן רש"י לעיל כ"ט ב'. (ה) כ"ט ב'.

הוא פסולה מצד עצמו ואינו צריך * יין ובשעת ההצנעה אינו נותן בו יין שאע"פ שמשביחו בשעתו מקלקלו * הוא לזמן, ומתוך כך מי שהוא בקי להכיר בין ראשון ושני לשלישי ראשון ושני מותר, אף שלישי זה לא נאסר בכל זמן ובכל מקום אלא כל מקום שהיין ביוקר יתר על המוריים חזקה אין מערב שם יין ומותר, ומכל מקום היו דמיהם שוים אפשר שהוא מערב להשביח מקחו, הביאותו מסקום שהיין ביוקר למקום שהיין בזול אסור מחמת מקום זה ואם נשמר משבא בכאן מותר, למדנו מכאן שכל שאר מיני מוריים שאין דרכם ליתן לתוכם יין מותר ליקחן מן הגוי וכל שכן שמפקדין את שלנו ושולחין אותו ביד גוי.

אף חילק והוא שיתבאר ענינו במשנה השביעית * אע"פ שאסור ליקחו מן החדיש שמה עירב בו דבר טמא שמתוך דקותם אינם נכרים אע"פ כן מן האומן מותר מכיר הוא בהם ואינו מפחית במקחו וכן שהרג טמא מקלקלו ונזהר מסנו.

ישראל ששחט בהמה לשם ע"ז פסולה ואסורה בהנאה כזבחי מתיב ואפילו לא כיון בזה אלא בגמר שחיטה אע"פ שלא נעשה משומד בשעת שחיטה, וכל שכן בשעת השחיטה שהרי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, שחטה שלא לשם ע"ז אבל כיון בה בשעת שחיטה לזרוק דמה או להקטיר חלבה לעבודה זרה אף זו פסולה ואסורה בהנאה, וכן גוי אע"פ שבסמטתו אין שחיטתו אסרת בהנאה שאין אומרים שסמטתו מחשבתו לע"ז כל שפירש בשחיטתו כן או שנודעה לנו מחשבתו בכך פסולה ואסורה בהנאה, וכבר ביארנו ענינים אלו במסכת חולין * פרק שני.

כבר ידעת שהמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת כגון עבודה זרה ובשר בחלב וחמץ בפסח ואפילו אסורי הנאה של סופרים כגון חמץ בשעה ששית * וכולן אין תופסין דמיהם חוץ מעבודה זרה * שאפילו עבר ומכר וקדש ברמיה אינה מקודשת, קדש בפרש של עגלי ע"ז אינה מקודשת שכל מעבודה זרה אסור אפילו הפרש שנאסר * ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, אבל שור הנסקל אע"פ שהוא אסור בהנאה המקדש בפרשו מקודשת שאין הפרש כלום לענין השור.

[דף ל"ה א'] **וחלב** הכנוס בתוך הקיבה הרי הוא כפרש ואפילו בעודה לחה, ויש חולקים * לומר שאינה כפרש אלא בזמן שראויה להקטיר והוא אחר שנתקדשה, ולא יאסרו בכהן שדעתו יפה ששורפה חיה בעודה לחה אלא מפני שאינה נדונה כגוף הבהמה אלא כחלב הכנוס בתוך כלי אחר, ויש בזה דעת שלישיית לגדולי המפרשים * לומר שאף לאחר שנתקדשה אין לה דין פרש, ולא נאסר בה מה שנאסר אלא מפני שאינה נדונה כגוף הבהמה כמו שבארנו בדעת שניה, חלב זה שבשלו בעורו לדעת ראשון מותר אפילו בעורו לח, ומה שאמרו * קיבה שבשלה בחלבה אסור, אין הלכה כן, ולדעת שני אסור אלא אם כן נקדש, ומה שאמרו אסור, לוקא בלח, ולדעת שלישי אף לאחר שנקדש אסור, ועיקר הדברים להחיר את הכל וכבר ביארנו ענין זה יפה במסכת חולין * פרק כל הבשר.

אף לענין העמדה וחבוץ לדעת ראשון מעמידן בחלב זה בין של שחוטת בין של

(א) ע"י רש"י ותוס' ד"ה מוריים ומהרש"א. (ב) לקמן ל"ה ב'. (ג) ל"ט א'. (ד) כדאמי קידושין נ"ב ב'. (ה) כדאמי פסחים ו' ב'. (ו) כדאמי לקמן נ"ד ב'. (ז) דברים י"ג י"ה. (ח) ר"ת בתוס' ד"ה חמץ וחולין קט"ז ב' ד"ה הכי. (ט) ד"ז כ' רש"י חולין שם ד"ה הרי וע"כ גם ר"ת מ"ל כן. (י) תראב"ד וגם רש"י מ"ל בן חולין קט"ז א' ד"ה קבה וכ"כ בשם רש"י כל הראשונים וא"י מרע לא כ' רבינו בשם רש"י. (יא) חולין ק"ט א'. (יב) קט"ז א' וב'.

נבלה בין של שחיטת נכרי בין כשרה שינקה מן המרפה בין מרפה שינקה מן הכשרה אע"פ שלא נקדש מכל וכל, שמכל מקום לא הגמור אינו ראוי להעמיד, ולדעת שניה כל שלא נקדשה מכל וכל אין מעמידין בה בכשרה שינקה מן המרפה שהרי הוא כחלב המניקה אבל במרפה שינקה מן הכשרה סותר, ולדעת שלישית אף לאחר שנקדשה כן, וכבר ביארנו ענין זה במסכת חולין,* ופסק מוחלט בידינו כדעת ראשון להתיר העמדה בכל קיבה.

גבנת הגוים לפי מה שכתבנו אין בה איסור העמדה בקיבה ומכל מקום הרבה טעמים הוזכרו כאן באיסורה, ואחד מהם מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה, ואין לדון את העור כפרש בעלמא אלא כבשר הגמור, ושם תאמר ומה הפרש כזו בין נבלה לשחומה, והרי אף כשמעמיד בעור השחומה נמצאת העמדתו באסור בשר בחלב, ואם מפני שאין בה נותן טעם, אף בנבלה היאך נאסרה בלא נתינת טעם והלא במסכת חולין^ג אמרו המעמיד בעור קיבת נבלה^ד כנותן טעם, וחירצו חכמי ספרד^ה שאילו חבץ בעור שחומה שאיסורה משום בשר בחלב הואיל ושניהם בפני עצמם ולא נאסרו אלא על ידי תערובתם לא יאסר אלא בנתינת טעם, וסחם העמדה בעור אין בה בכדי נתינת טעם, אבל בנבלה הואיל והיא איסור בעצמה אין צריך לנתינת טעם שכל המעמיד בדבר האסור מצד עצמו^ו הואיל והעמיד אסר, שכל דבר המעמיד הרי הוא כאלו הוא בעינו, ויש אוסרים^ז שהדין כן אף בשחומה שאין שום מעמיד צריך טעם ולא דבר בנבלה אלא כהוה שאין אצל הגוים שחומה, ומכל מקום חכמי הראשונים שבקדמונינו^ח פירשו שאין אסור בגבנת הגוים מטעם בשר בחלב שהרי אף ודאו צונן בצונן הוא וכן שאין כאן דרך בשול ונמצא שאין אסור זה אלא מדרבי סופרים ומאחר שודאי האיסור מדרבנן והדבר ספק אם הועמד בו אם לאו הרי זה ספק סופרים וספק חכמים להקל ומתוך כך גזרו איסורו משום נבלה שהוא ספק תורה, ושם תאמר בנבלה היאך לא הוצרכה לנתינת טעם, אע"פ שתירוצן גאוני ספרד^י נכון הוא, מכל מקום תדע שעיקר איסורם כך היה וכל שנמנו לאסרם בשל גוים הואיל והדבר מצוי אסורוהו אף שלא בנתינת טעם כדי להרחיק מן העברה^{יא} שהרי אחד מטעמי האיסור שהוזכרו בה בסוגיא^{יב} הוא החלקת פניה בשומן חזיר, ואע"פ שכיוצא בזה אמרו^{יג} בפסח שאם סכו בשמן של תרומה אם חבורת של כהנים יאכל ואם של ישראל יקלף

(א) קפ"ו א' וב'. (ב) בדבור הקודם. (ג) קפ"ו א'. (ד) כנמי שלנו לוי "נבילה" אלא "כשירה" וחב"ח מחק "כשירה" ועי' ב"ד"ס שם שכל הכ"י והראשונים ליתא "כשירה"; ולענין ברור שאלת נבילה בדברי רבינו מ"ס היא וכן תראה להלן. (ה) ה"ר אבן מינאש, אלא שרבינו כתב בסגנונו הוא כדרכו. (ו) כמו שכתב הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ג' ה"ג. (ז) "מצד עצמו" לוי בראשונים ש"כ דברי ה"ר מינאש והוא הוסיף רבינו (גם הרמב"ם שם פ"ט ה"ט) כתב "דבר האסור בפני עצמו" והשיך יו"ד פ"ו סק"ל ביוון בזה לרבינו. (ח) כ"י יו"ד ס"ו פרק ז' מביא שרבינו ירוחם כ"כ בשם יש"מ שכתב, וכ"כ הסרדני חולין פרק כל הבשר ובחשובות הנמ"י להל' מאכלות אסורות סי' ח'. (ט) הוא הרב אב"ד ויל קונו של רבינו שהי' בגרבונא ודין כתב בשם הרב אב"ד גם הרמב"ן נח"י למסכתין ואם כן בריב"א ובתה"כ בית ג' ש"ז דף פ"ו צ"ל "הרב אב"ד", ועי' תוספות דבור הסתחיל מפני ח"י זה קצת באופן אחר. (י) הוא "חכמי ספרד" ש"כ רבינו לעיל, ועי' בהקדמתי לבית הבחירה לקידושין שכתבתי שרבינו קורא את ה"ר אבן מינאש בג' שמות גאוני ספרד, חכמי ספרד, וגדולי ספרד. (יא) ח"י זה כתב בראשונים בשם הראב"ד עי' ר"ן בסוגיין בתה"כ בית ג' ש"ז דף פ"ו וכ"כ בעל המאור בחולין סוף פ' כל הבשר. (יב) לקמן ל"ה ב'. (יג) פסחים ע"ה ב'.

את החיצון, והיה לנו לומר בכאן גם כן שיספיק בקליפה, עד שטחוך כך פרשו חכמי הדור * שלא נאמר דין ששים כמה שהמבטל גוי וכן המבטל משל גוי, אלא שאין אנו צריכין לכך שבאותם שהוזכרו מכל מקום כך היה האימור וכך היתה הגזרה, אבל כמה שלא הוזכר אין דנין כן, מכל מקום יש מי שאומר * שחששא זו מפני הבקעים שנכנס לשם השומן ואין להם מקום בקליפה.

הרי למדת שני טעמים באיסור גבנה אסור העמדה בעור קיבה ואחד החלקת פניה בשומן חזיר, ועוד הוזכר בה טעם אחר בנמרא תחלה בשם ר' יהושע בן לוי משום נקור, ר"ל שמא החלב שמכנו נעשית הגבנה שמה בה נחש או נקר בגבנה בעודה לחה, ושאלו בה אם כן יבשה תשתרי, כלומר דהא קימא לן בארם נחש שאם הוא בדבר שאינו ראוי להתיבש כגון מים ויין ושכר אינו מניחו להתישן ואם הוא דבר הראוי להתיבש אינו מניחו להתיבש אלא מפסידו ואם כן יבשה תשתרי אע"פ שאינה ישנה כל כך, ולא שאל * ישנה תשתרי, שלא היו רגילים בגבנה ישנה, וגדולי הרבנים * גורסים * אחר כן אלא אמר ר' ירמיה * לפי שאי אפשר בלא צחצוחי חלב, ופרשו * כו שטעם אחר הוא כלומר שהלך טעמו של ר' יהושע בן לוי שאמר משום נקור וטעם האסור מצד שאי אפשר בלא צחצוחי חלב כלומר שהאיסור מצד חלב טמא ואע"פ שאינו עומד אי אפשר שלא ישאר כסנה בתוך הגבנה צחצוחי חלב טמא, ואף * ביבשה, שכל יבשה הנזכר בדבריהם פירושה יבשה קצת שישנה לגמרי עד שיכלה כל הלחות לא היו רגילים בה, ולשמה זו הרי אלו שני טעמים אחד משום נקור ובלחה ואחר משום חלב טמא, אלא שיש להקשות * כשהקשה לו יבשה תשתרי ישיבנו גזרה יבשה אטו לחה, שהרי למעלה * בשכר של גוים לדעת האוסרו משום גלוי שאלו בה ישן תשתרי ותירצו בה גזרה ישן אטו חדש, ועוד * שאם כן היה לו להזכיר משום צחצוחי חלב טמא ולא צחצוחי חלב לבד, ועוד שהרי למטה * באיסור חלב שחלבו גוי שאלו לסאי ניהוש לה אי לאתלופי, מהור חזיר טמא ירוק, אי לאערובי, הא לא קאי ונשאר בנסיובי, ותירץ אי לגבינה בעי לה הכי נמי דשרי, ר"ל בנסיוב העמדה, הכא דבעי לה לכמכא, ר"ל ליתנה בתוך הכתח והוא הדין לשותותה, והקשה ולשקול מנה קלי ונוקים, ר"ל מעט ויעמידנה ואם עמדה יכיר שהיא מהורה ויתיר את הנשאר, ותירץ כיון דבטהור נמי איכא נסיובי ליכא למיקם עלה דמילתא, ואמרו * אחר כן השתא דאחית להכי * אף בבקי לה לגבנה אסור דאיכא דקאי ביני נטפי, כלומר ואין בדיקה בהעמדה שאותו חלב טמא עומד בין נקבי הגבנה, ולא שאל בה יבשה תשתרי שאינו עסוק אלא בחלב, ומכל מקום לפירוש זה הרי חלב וגבנה טעם אחד הוא ולמה נשתנה הלשון זה באי אפשר בלא צחצוחי חלב וזה ברקאי

- (א) הרשב"א ע"י מה שכתב בשמו הכית יוסף יורה דעה סוף סימן קל"ד. (ב) לא מצאתי.
 (ג) אבל בגמ' שלנו גרסינן גם *ישן תשתרי* וכן בראשונים, אבל גם באור זרוע העתיק הגמ' כלי קוש' ישן ובקוי' רית גרים גם באו"י ישן ובקדוקי סופרים לוי גירסא כזו. (ד) רש"י. (ה) ברש"י שלפנינו לוי ותוס' דיה לפי הקשו שלפי רש"י הוי לוי למיסר "אלא", אבל גם הירושב"א ב' שרשי גרים אלא. (ו) בגמ' שלנו יר' חנינא * ותוס' דיה לפי ב' כרכינו, ע"י ד"ס אות פ'. (ז) רש"י דיה לפי. (ח) מכאן והלאה ליחא ברש"י ודברי רבינו הם. (ט) ע"י תוס' דיה ישן שהקשו כן על ישן אבל רבינו לא גרים בגמ' ישן. (י) ל"א ב'. (יא) קו' זו הקשה הרמב"ן ע"י ברוכבאי שמישבה וע"י באור זרוע שקו' זו היא מרית עצמו. (יב) ל"ה ב', ולרבינו ה"י גירסא אחרת בגמ' שהרי נראה מלשוננו שהוא מעתיק כאן לשון הגמ' ע"י. (יג) גם מזה אתה רואה שרכינו ג"י אחרת היתה לו בגמ' וגירסתו כו' ג"י הראשונים, ע"י ד"ס אות ז' אבל גירסתו בראשית המאמר לא נמצא בראשונים ויל.

ביני נטפלי, ועוד מה הוצרכו למעם זה לאסור הנכנה אחר שכבר נאמר החלב, אלא ודאי אף במקום שלא נאמר החלב וכגון שאין שם דבר טמא נאסרה הנכנה ואם כן אין הנכנה נאסרת מחשש חלב טמא, ועוד לנכנה מיהא שעשאה הגוי לעצמו מח יס לחוש לחלב טמא ומה מועיל לו והא לא קאי, ואע"פ שאסרו שם לנכנה נמי איכא דקאי ביני נטפלי, ההיא בשחלבו למכרה בחלב וזה בא ולקחה לנכנה אבל נכנה שעשאה הגוי לסה נותן בה חלב טמא, אלא ודאי עיקר הדברים שאין גורסין כאן אלא, והגירסא הנכונה אמר ר' ירמיה ל' לפי שאי אפשר בלא צחצוחי חלב, ואין זה מעם אחר לאיסור הנכנה אלא על מעם נקור הוא חזר, כלומר זו שהקשת יבשה תשתרי, טיפי חלב נשארים שם והאדם עמד לו בהם ואחר שהוא עומד בעצמו בתוך הנוכות אינו מפסיד, וזו היא גרסת ראשוני הגאונים ופירושם, ועדין יש לדון לסה שנה הלשון ולא אמר דקאי ביני נטפלי, אלא שאחרוני הרבנים מפרשים בגרסא זו אי אפשר בלא צחצוחי חלב, כלומר שיצחצחו פני הנכנה בחלב שנחנלה שכך הוא דרכם להחלקת פניה, ולא אמרו אין מניחה להתיבש אלא כשמתערב בתוך הנכנה, ומתוך כך מעם האיסור משום נקור, ואף בתלמוד המערב ה' הוסיפו לפרש שאף מעם חלב משום גלוי הוא, ונסח דבריהם, חלב גוי לסה נאסר משום גלוי, והקשה שם ויעמיד, כלומר ונחיר את הנכנה ביבשה קצת שהרי אין מניחו ליבש, וחירץ מפני האדם הנתון בין הנקבים, וזה מוכיח כפירוש הראשונים, אלא שאחרוני הרבנים מפרשים לשטתם כלומר בנקבי פניה ולא נתערב האדם בגבנה עצמה, ונמצא שעבר מעמו של ר' יהושע בן לוי באסור הנכנה, עד שרבים פסקו כמותו אחר שר' ירמיה העמידה, ושכתוב בכללי הגאונים הלכה כר' יהושע בן לוי בכל מקום, וכן בתלמוד המערב ה' מעיד בן אף באיסור חלב, ומכל מקום גדולי הפוסקים כתבו בסמכת חולין ה' מעם העסדה בעור קיבת נבלה, ובגרסא פ' פירשו עוד מעמים אחרים, אחד מפני שמעמידין אותה בחוסין, ואחד מפני שמעמידין אותה בשרף ערלה, אלא שנדרחו מעמים אלו, והעלו במגזיא שלא באו באיסורה ממעם חוסין ושרף ערלה אע"פ שאפשר להעמידה באלו שאם כן אף בהנאה אסורה, ואע"פ שאין האיסור בעין, שהרי כל המעמיד הרי הוא כאלו בעינו כמו שביארנו, ונמצא שאם נודע שהעסדה בשרף ערלה ובחוסין שאסורה בהנאה, יא וכבר שמענו בישראל שהיה עושה גבנים בבית הגוי והעמיד הגוי בקמח בפניו ושאל לו היאך מעמידין בקמח ונודע לו ששרו חטים ביין נסך בנת ויבשן ומחנן ואותו קמח מעמיד, והורו בת קצת חכמים לאיסור הנאה, אלא שחכמי כדירש התירוה באכילה מדין זה

(א) לקמן ליה ב'. (ב) ובגמ' שלנו "תנינא" ולענין ר"ח ורבינו שגרסו כאן יר' ירמיה גרסו לעיל "מגדף בה ר' אבהו" כמו שגרסו באור זרוע, חזק דקשה לומר שר' ירמיה מגדף בה ואח"כ מתרצה ועוד שלשון מגדף מצינו בשם ר' אבהו מנהדרין ג' ב'. (ג) בן קורא רבינו לרב תמי נאון, והנה כל הראשונים ז"ל כתבו ג' זו בשם ר"ח רק בריטביא כ' שר"ח ור"ח ז"ל גרסו בן. (ד) בן קורא רבינו תמיד לר"ח אבל הראשונים לא כתבו דין בשם ר"ח ולא כתבו מ"י זה כלל רק הרמב"ן מ"י ב' פירוש זה, ומדבריו נראה ברור שפ"י זה הוא מדעתו ז"ל ולא ר"ח כתבו, ודע שדבריו ר"ח כסוגין מובאים בראשונים ז"ל בהוספה וברעון ושינויים, ע' תוספות דבור הסתחיל לפי והרמב"ן בחי' ב' בשם ר"ח ח' אחר לגמרי, וע"י גם ריטב"א. (ה) בפירקין ה"ח פ"ו ב'. (ו) תוס' ר"ח חזק דבר זה בשם "סדר תנאים ואמוראים" וכן לקמן ג"ו ב' ר"ח לאסוקי ואפשר שגם רבינו נתכוון לזה. (ז) הרי"ף. (ח) סוף פ' כל הבשר. (ט) לקמן ליה ב'. (י) התורת חיים ז"ל מתרגם כן קשיא שבגמ' וכ' שאף ממעם מעמיד לא אסרו אלא במה שאסור מה"ת עיי"ש. (יא) בן פסק גם הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ו הכ"ז והתו"ח ב' שהנך מיד לא מיל בן עיי"ש.

וזה גורם שאף קטח החטים מסייע * בכך, ולדעת זה המעמידים בעור קיבה נוהגים לכתוש העור עם הפרש והרי הוא זה וזה גורם, וכן שהפרש גורם גדול יותר מן העור וסותר.

[דף ל"ה ב'] וזה שבארנו^ג שהמעמיד בשרף ערלה אסורה כהנאה דוקא בשרף הפגין אבל בשרף עליו ועיקרין לא, שמא תלמוד מכאן שהערלה נוהגת בשל גוי ר"ל בנטיעת גוי בשלו, ואף שמועות ספורות שבתלמוד סורות כן, וכן פסקה גדולי המחברים^ה ובמסכת ערלה אמרו בפירוש נכרי שנטע פטור מן הערלה שנאמר ונטעם, ולא גוים, לפיכך צריך שחזק שחכמי הצרפתים פרשו שכל שהנכרי נטע בשלו פטור הא בשדה ישראל ובשליחותו חייב בערלה כמו שיחבאר במקומו^א.

מתוך מה שבארנו^ג שלא באו באסורם סחבת חומץ ושרף ערלה אע"פ שאפשר לעשות כן הדבר מוכיח שלא מחשש כל הדברים האסורים שאפשר להעמיד בהם אסור אלא לפי מה שראו בזמנם שהיו רגילים בו ושהיה ראוי לחוש עליו באותו זמן, ובתוך כך הקלו עכשו באיסורו בקצת מקומות מצד מה שידוע כמנהגם יריעה ברורה שאין דרכם בעירוב דבר טמא ושהדבר טמא להם, וכן שלפי מה שכתבנו^י אין חשש זה יג כגבנה אלא בחלב ושלפי תלמוד המערב^י אף בחלב טעם אחד הוא, וכן שידוע מהם שאין טחין פניהם בשומן חזיר מצד שאוכלין אותו בימים שהבשר אסור להם, וכן אין חוששין לעור קיבה מצד זה, ומצד שציצי הפרחים מצויים הרבה ביניהם וידוע שהם רגילים בה, וכן שאף המעמידין בה כותשים עמה החלב הכנוס בחוכה שהוא פרש בעלמא ונמצא זה וזה גורם, וכל שכן במתם גבנותיהם שאנו פוסקים שמעם איסורם משום נקור טמעם שכתבנו^י והרי עכשו אין אנו נוזהרים מלזלזל אף במים ויין וחלב ועל סמך זה סי' כתבו בתוספות^ס שלדעת אחרוני הרבנים^י גבנת הגוים מותרת, ומכל מקום יש משיבים^י ששאר הגלויים לא נאסרו במנין אבל זה שנאסר במנין אי אפשר ליבטל אלא על ידי גדול ממנו, אלא שלדעתם^י כל שהוא נאסר במנין מחשש סכנה או מחשש איסור ונודע או שהידים מוכיחות שאין בדבר אותו חשש או אותו איסור, אין דבר שכמנין מעכבו, שהרי מורים שבמשנתנו כמנין נאסר ומחשש תערובת יין והותר^כ כמורים אומן ככל מקום ואף של הדיום במקום שהיין ביוקר אחר שאין כאלו חשש תערובת יין, ואע"פ שקצת מפרשים^י נדחקים לומר שעיקר הנזרה במורים כך היתה, דבריו^י נביאות הם, שסתם טצאנוהו במשנתנו ובתלמוד המערב בראשון של

(א) וא"כ חכמי בדירש מסייעים להנה יו"ד פ"ז סי"א. (ב) מסח שרבינו מדינש זה ראוי להשיך וטויו שם ע"י"ש. (ג) בדבור הקודם. (ד) קידושין ל"ז ב', יבמות קכ"ב א'. (ה) הרמב"ם הלי מעשר שני פ"י ה"ה. (ו) פ"א מ"ב. (ז) כ"ב רבינו גם בספרו לקידושין ל"ז ב' אבל בספרים שלנו הגי' יחייב, וא"כ מ"ש שם כהנאה י"ד י"ש צ"ל חייב ל"י. (ח) ויקרא י"ט כ"ג, ודע שבספרים ל"י שנאמר — גוים, ואולי רבינו חוסיפו לפירוש שכן אמרו בתורת כהנים שם הל' ג"ח. (ט) כ"ב רבינו גם בקידושין ל"ז ב' וא"י ל"ט הכוונה, ועי' תוס' לקמן ס"ג ב' ד"ה אין. (י) כ"ס גם הרמב"ם בפניהם בערלה פ"א מ"ב אבל בספרו חזר בו כדלעיל. (יא) קידושין ל"ז ב' ד"ה חסנת. (יב) לעיל ד"ה הרי. (יג) ר"ל גלוי. (יד) בסירקין ח"ת ל"ה ב'. (טו) ר"ל שאין אנו והירים בגלוי. (טז) כ"ב גם בתוספות שלפנינו ד"ה חזק, אבל נחבר ל"י שרבינו לא ראה את תוספות שלפנינו למסכתין ולתוספות אחרות כוונתו. (יז) רבינו תם. (יח) הרמב"ם בחי' ד"ה אלא. (יט) ר"ל לרבינו תם עי' תוס' ד"ה חזק ולקמן ג"ז ב' ד"ה לאפוקי. (כ) ד"ל ל"י בתוס'. (כא) לעיל ל"ד ב'. (כב) הרשב"א בתה"כ בית ג' ש"י דף פ"ז כ"כ כלשון ירלמאי. (כג) מכאן וחלילה דברי רבינו הם ואף תראי מירושלמי לא נזכר בראשונים.

שבת* כשמועת שמנה עשר דבר וכמו שאמרו בו כיום גזרו על פתח ועל גבנתם ועל צירן ועל מורייסן וכו', ואעפ"כ הותר בכל שהידים מוכיחות שאין בו אותו חשש שנמנו עליו לאסרו, ואף הגבנה כן הן שנבא באסורה מחשש סכנה הן מחשש איסור, שהרי אף בחלב אמרו ונשקול קלי ונוקים, אלמא כל שאפשר לברר או להוכיח שאין שם אותו חשש מותר, ונראה לי מעד לדבריהם מטה שם שאמרו למטה כי כשהחירו את השטן בשלמא לדידי דאמינא משום זליפתם של כלים אסורו היינו דשרייה אעיפ שהיה קטן מהם דסבר נותן טעם לפגם מותר, ולא אמרו אין בית דין יכול וכו' אלא אם כן גדול ממנו בחכמה ובמנין אלא דוקא במה שנעשה מצד תקנה או גדר כגון פרוסכל ותוספת שביעית, ומה שאמרו בכרם רבעי בראשון של יום טוב כי שכל שבמנין אפילו עברה הסבה שעליה תקנו אין בית דין אחר סמלה אלא אם כן גדול וכו', דוקא בדבר שאין לעלות על לב המתקנים שתהא הסבה עוברת כאותה שבכרם רבעי שלא עליה על הדעת שכית המקדש יחרב אבל כל שנמנו עליו מחמת חשש איסור והדבר מוכיח שאינו אין אומרים כן, ואף בחוספותי הזכירו מחזות גדולות שביניהם שנהגו בו החר, ועוד כתבו בספר אחד לרבני צרפת שקראוהו ספר חתום בשם אחרוני הרבנים ה שאין לחוש לעירוב חלב טמא אלא כשהגוי חולבו למכרו בחלב אבל כל שחלבו לעצמו או לעשות גבנה אף למכור את הגבנים אין לחוש, ובחבורי קצת חכמי בדירש מצאתי שנאוני נרבונה מסכו במלכותם לאכול גבנת הגוים מפני שרובם מעמידים בפרחים וספק סופרים להקל, ומכל מקום יש לי דרון נהי שיהו בית דין יכולים לכמל מכל מקום מנין הוא צריך לכמל וכלא בטול מנין אינו מותר לזו לא הותרה על ידי שום מנין וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להחירו אם גדול ממנו אם שכמותו או קטן הימנו לפי מה שהוא ענין אבל להחיר את הענין מכליל או על ידי דורות הללו שאם ראשונים בני מלאכים אנו בני חסורים היאך יהו נוהגין היתר בדבר שנאסר במנין.

ומכל מקום כשעיינתי בדבר מצאתי שדבר שנאסר במנין כמולו חלוק לחסשה דרכים, הראשון הוא ששמנה עשר דבר עצמן כל שהצבור יכולין לעמוד בהם אין שום בית דין יכול לכמלם אפילו גדול מהם וכמו שאמרו כאן עליהם שאפילו יבא אליהו ובית דינו אין שומעין לו, ופירשו הטעם בפרק זה"א הואיל ופשטו בכל יי ישראל, ר"ל או ברוב ישראל, ובתלמוד המערב בראשון של שבת יי פירשו הטעם הואיל ומסרו עליהם נפשותיהם כמו שאמרו שם יי שתלמידי בית שמאי ותלמידי בית הלל נתקוטטו עליהם והרגו מהם זה את זה יי הרכה, ועיקר הדברים כמעט הנזכר בתלמוד שלנו, ומעתה אם היה בהם גזרה שלא פשטה בכל ישראל או רובו אבל רוב צבור

(א) ה"ד ט' ב'. (ב) לקמן ליה ב'. (ג) ל"ו א'. (ד) ביצה ת' א' ב'. (ה) כ"כ רבינו גם בחידושי לביצה שם ד"ה לך, וחזו"ס י"הרי הוא כאלו תקנו בפירוש עד שתעבור אותו סבה עיי"ש, ובדבריו אלה הוא מיישב קו' הראב"ד על הרמב"ם בהשנות הל' מפרים פרק ב' ה"ב. (ו) הא לך רא"י ברורה שלא על תוספות שלנו נבדון רבינו בשם זה כי הלא תוס' שלנו ד"ה תרא כ' וגם בהרכה מקומות יש שאוכלים אותם, וכן סמ"ש להלן שבחבור חכמי בדירש מצא וכו' וגם תוס' ב' שנאוני נרבונה החירו. (ז) לא מצאתי שם ספר זה בשום מקום אחר. (ח) רבינו תם, ועי' תוס' ד"ה לפי וד"ה תרא. (ט) ר"ל על היתר רבינו תם שכי לעיל שאיז מנין. (י) ל"ו א'. (יא) ל"ו א'. (יב) כנסי' שלנו "ברוב" אבל גם הרא"ש וריסב"א ד"ה וסבכו גרסו כרבינו, עי' ד"ס אות ש' ולענין, כן היה גם גי' תרסב"ם עי' הל' מפרים פרק ב' הלכה ב' וג' ולא כמ"ש הכ"ס שם ה"ג. (יג) ה"ד י"א א'. (יד) ט' א'. (טו) בירושלמי שלנו א' י"היו הורגין בתלמידי בית הל' ל'.

יכול לעמוד בה צריך בכמולה בית דין גדול או קבוץ כל בתי דינים שבדור וכן כל גזרה מהם שפשטה אבל אין רוב צבור יכול לעמוד בה, לא פשטה ברוב צבור וכן אין רוב צבור יכולין לעמוד בה מתבטלה אף על ידי בית דין קטן הימנו וזהו החרש השמן ב' על ידי ר' יהודה נשיאה שהוצרך ללא פשטה ולאין רוב צבור יכולין לעמוד בה.

השני שאר הדברים שהם דרך תקנה וגדרי כגון פרוסבל ותוספת שביעית שגדול מהם יכול לבטל אע"פ שפשטה ושרוב צבור יכולין לעמוד בה, אבל קטן מהם לא אחר שפשטה ברוב צבור ושרוב צבור יכולין לעמוד בה, ואפילו עברה הסבה שעליה תקנו אלא אם כן התנו שכל הרוצה לבטל יהא רשאי בכך או שהיה דעתם בכך כגון שהיא תקנה שראוי להקלות על לב שסבתה עוברת, הא כל שלא התנו ושללא היה דעתם בכך כגון שלא היה ראוי להקלות על לב שתהא אותה סבה עוברת כגון זו של כרם רבעי שבראשון של יום טוב אין בית דין יכול לבטל אלא אם כן גדול מסנו בחכמה ובמניין.

השלישי גזרה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה ואינה משמנה עשר דבר וכל בית דין יכול לבטלה אפילו פשטה בכל ישראל ומכל מקום צריכים הם למנין וכן הדין בפשטה אם אין רוב צבור יכול לעמוד בה עכשו.

הרביעי שהראשונים תקנו הענין מחמת סכרת איסור והאחרונים ראו באחרים שסוברים בה החר ומצטרפים ומבטלים אפילו היו קטנים מהם אפילו פשטה ושרוב הצבור יכולין לעמוד בה וזו היא שמועת השמן לדעת האוסר בה² שסחתם גיעולי גוים³ אמרוהו שהיו סוברים נוחן מעם לפגם אסור ומתוך שהאחרונים רואים באחרים שסוברים מותר מצטרפים עמהם ויכולים לבטל דברי הראשונים אף בשקטנים מהם, ומכל מקום למנין הוא צריך אחר שהם מבטלים דברי הראשונים לגמרי ואף כזו צריכים הם למנין.

החמישי שהראשונים גזרום מחשש תערובת איסור והוא איסור שאף האחרונים מודים בו אלא שסצאו מקומות או צדדים שאין אותן איסור מתערב בו ואף האחרונים מודים שכל מקום או כל צד שיהא ראוי לחוש לאותו תערובת אסור ואחר שכן זו אינו בטול דברי הראשונים אדרבה גזרתם במקומה עומדת בדרך או במקום הראוי לה, וזהו ענין המורים⁴ וראיה גדולה אצלי לדעת זה שהרי בראשון של מועד קטן⁵ בתוספת שביעית אמרו רבן גמליאל ובית דינו נמנו על שני פרקים אלו והתירום, ובגמליאל פרק רביעי בענין פרוסבל אם אישר חילי אכסליניה, ובפרק זה⁶ ר' יהודה נשיאה ובית דינו נמנו על השמן והתירוהו, ובתלמוד המערב בראשון⁷ של שביעית⁸ בענין שדה

(א) רק בי"ח דבר סיל לרבינו ששפט ורוב הצבור וכו' הם שני דברים וביש א' מהם צריך ביד גדול ע"י לקמן בדין השלישי, וע"י רמב"ם ה"ל מפרים פ"ב ח"ג שסיל שלא דווקא ייה דבר אלא כל דבר מיני, ועיי' בלח"ם בשם הרא"ם. (ב) לקמן ל"ו א'. (ג) רבינו תולק כזה על חרסבים שם ח"ג ולשיטתו⁹ אול כיון שאינם מייח דברים ולרבינו פרוסבל הוי גדר וסייג ולא במשיכ הכים שם ח"ב מליב' דרמב"ם כמובן. (ד) ביצה ה' א' ב' ובמשיכ רבינו לעיל ד"ה מתוך. (ה) וא"כ אינו מייח דבר. (ו) ובחידושו למס' ביצה ה' ב' ד"ה לך ב' רבינו שאם נמנו לאסור דבר לזמן ידוע והניע אותו וסן אין צריך היתר מנין וא"כ ישנם ששה חלוקים, וא"י למה לא מנאו רבינו כאן. (ז) לעיל ל"ד ב' ולא במשיכ הרשביא בתה"ב בית ג' ש"ו דף פ"ו ועמ"ש רבינו לעיל ד"ה מתוך. (ח) ג' ב'. (ט) ל"ו ב'. (י) ל"ו א'. (יא) לפנינו מוגיא זו היא שם בפרק רביעי ח"ב י' ב' ולפני רבינו היתה מוגיא זו בריש המסכת, כי גם שם פיירי בענין אין ביד יכול לבטל וכו', ואין מספר לסוגיות הירושלמי שלפני רבותינו הראשונים היו במק"א מהם שחם לפנינו ואבטל.

שנשייבה בשביעית שלא חזרע מוצאי שביעית עבר וזרעה מותר שלא גזרו אלא על הגדר שיכול לעמוד בו, והקשו וכי אי זה בית דין קטן וכיטל, ובזו שבמורים אמרו: בהדיא מורים אומן מותר, כלומר שאינו צריך סנין, שהרי גזרת מורים במקום הראוי כגון במקום שהתין בזול אף בשל בעלי בתים במקומה עומדת, והרי אף הגבנה במין זה, ומסקים אטו מקום אחר אין גזורים, שהרי המורים מותר כאן ואסור במקום אחר, וכן שבמסכת שבת: אמרו אמסור שרא זילחא במחוזא טעמא מאי אמור רבנן משום אשווי גומות חכא ליכא גומות, ואם נפשך לומר שהגבנה משמנה עשר דבר, ג אינה כן, שכל אלו השנויים במשנתנו אין בהם משמנה עשר דבר אלא פתן ושמן ויין כמו שהוזכר למטה בפרק זה: ובראשון של שבת, "ואקיף שבתלמוד המערב הוזכרו בראשון של שבת: ביחד וכמו שאמרו שם: בו כיום גזרו על פתן ושמן" ויין וגבנתן ומורים ועל כבושהין ושלוקיהן ועל מלוחיהן וכו', בודאי בו כיום גזרו על הרבה דברים אבל לא היה בכלל השמנה עשר דבר אחת מכל אלו אלא פת ושמן ויין ובנותיהם כמו שזכר בראשון של שבת, "ואף כשנאמר כן, כבר ביארנו שזו אינה בטול, והרי סתם יין נאסרה הנאתו במנין והרי כסה גאונים סתירין אותה בזמן הזה להצלת חובו, וכן חומץ של שכר אסורו: משום דמערבין ביד דורדיא דין נסך, ואמרו עליו ושל אוצר שרי, כלומר שהדבר מוכיח שאין נותנין, וכן ביין תפוחים: אמרו: שהבא מן האוצר מותר והנמכר לפני החנות אסור, כלומר שאותו שבאוצר אין מערבין בו יין נסך, ומכל מקום בסוף הדברים יש לי לזון שאקיף שחקרו טעם הגזרה ומצאוה ותלוייה באיסור נראה שלא על טעם האיסור לבד היתה הגזרה עד שיהא הכל תלוי באותו חשש מכל וכל שאם כן היה לנו להקל מצד הראיות שכתבנו, אלא הגזרה כך היתה, ויתראה שהרי החלקת פניה דיה בקליפה, ואף עור הקיבה צונן בצונן הוא וכדברי גדולי קדמונינו: יי אלא שהאיסור גזרה גמורה: מאי זה טעם שיהיה ואף כשיעמידו בהתר כל שהו שלא בפניו ישראל, ומעתה אין להקל, ומקצת רבותי היו נוהגים בו התר כשמודמן שמוצאים מן הפרת בגבנה, אלא שגדולי המהברים יי כתבו לאיסור על כל פנים ואף כשהעמידו בהתר ומגזרה אטו אותה שיעמידו באיסור, אלא שאף הם יי היו מפרשים דבריהם במקום שקצתם עושים באיסור וקצתם בהתר הא כל שכל המקום נוהגים לעשותו בהתר לא.

חמאה של גוים מקצת גאונים יי סתירין אותה הואיל ולא גזרו עליה: ויש אוסרין יי ספני שהיא נכללת לדעתם בגזרת הגבנה יי ולטעם צחצוחי חלב טמא, שאף על פי שחלב טמא אינו נקשה חמאה, לדעתם צחצוחי חלב נשאר בה, ושם חמאה

(א) לעיל ליד ב'. (ב) ציה א'. (ג) ואיכ א"א להתירה כמשיב רבינו לעיל דיה ומכל. (ד) ליו א'. (ה) ייו ב'. (ו) היד מ' ב' ולפנינו מדר אחר. (ז) בירושלמי שלנו ליי יושמני רק בברייתא לעיל מ' א'. (ח) ג' דרכיו ריל שהכליל חולק על ירושלמי אבל לפי הירושלמי באמת היתה נבינה בין יית דברים והדברים ארוכים. (ט) ע' לעיל דיה ומכל. (י) לעיל ליד א'. (יא) וציכ מיל לרכינו שחומץ של שכר ויין תפוחים נאסרו במנין הלא לא נזכרו במשנה משאכ נבינה. (יב) לקמן מ' ב'. (יג) הביח יויד קטיו ס"ח כוון בזה לדברי רבינו. (יד) שכ' רבינו ברבור חכא. (טו) מזה משמע שרבינו סתיר בהעמיד גוי בפני ישראל והרי הוא תנא דמסייע לתרמא יויד קטיו ס"ח, עיי"ש שייך סקי שחולק עליו. (טז) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ג חידדי (יז) ריל רבותיו פירשו כן דבריהם של הרמב"ם. (יח) כמשיב הרמב"ם שם חטיו. (יט) שהיא — חגיגה ליי ברמב"ם ועי' דברי רבינו להלן בסה"ד.

במלכו במיעוטן שהרי אין כאן מעמיד, פרשו גדולי קדמונינו * שכל שנמלכו לאסרו בשל גוים לא הלכו בו בנותן טעם. וגדולי המחברים * מפני שנוטים לדברי רבותיהם ג בתירוק הקושיא הנזכרת למעלה * שהיא תלויה בדבר המעמיד וכזו אין כאן מעמיד פרשו הטעם מפני שהקום שבחמאה אינו מעורב עם החמאה כדי שיכמל במיעוטו, ואין הדברים נראין, שהרי יבש כיבש במל בששים * אע"פ שזה עומד כעצמו וזה בעצמו הואיל ואין נכרים, אלא שהטעם כמו שכתבנו, ואם בשלוח גדולי המחברים * מתירין אותה מפני שכבר הלכו כל צחצוחי החלב אלא שאם בשלוח בכליהם יש לחוש בה מצד גיקוליהם, על הצד שביררנו ענין פליטת כלי בפרק גיד הנשה, * וכן הדין בחלב או גבנה שנתכשלו שם, ואם הגבנה נמלחה שם בצונן אין פליחה מפלגת את הכלוע בכלי ואף בכת יומא מותר, וכן אם נמלחה במלח הכלוע כציר נבלה או חזיר או דם משקרים אותו בששים בכנגד כל המלח, ואע"פ שהמלח נותן טעם בפחות מששים, אין דנין בו אלא כדין הכלוע, אחר שאינה אסורה מצד עצמה אלא מצד בליעתה, ויש אוסרין בחמאה אף בנתכשלה ומצד שדעתם בכלל הגזרה היא ואין לנו בבטולה כלום כשם שבהחלקת פניה בשומן חזיר לא דיינו בקליפה, ואנו נוהגים להקל בחמאה בכל ענין, והרכה גאונים * ורבים * כתבוה כהדרא כן, וכבר ביארנו דינין אלו בפרק כל הכשר, * וכן ביארנו שם דין גבנה של ספק טרפה.

כבר בארנו * שכל גבנת הגוים שהועמדה באיסורי הנאה אסורה בהנאה, ושסתם גבנה של גוים מותרת בהנאה, מעתה מותר לישראל לעשות סחורה בגבנה של גוים אחר שלא נודע בה שהועמדה באיסורי הנאה, ובתלמוד המערב שבמסכת שביעית * אמרו כל דבר שאיסורו תורה אסור לעשות בו סחורה איסורי סופרים מותר לעשות בו סחורה, והקשו בה ותרי חסור, כלומר שאסורו תורה אסור לעשות בו סחורה, ותירץ למלאכתו הוא גרל, כלומר ולא נאסר לעשות סחורה באיסורי תורה אלא בדבר העומד לאכילה וכמו שאמרו שם * אין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות וטרפות ולא בשקצים ורמשים, ואמרו עוד שם * ר' הושעיא נסיב ויהיב כהדין מורים ר' הונא נסיב ויהיב כהדין חליתא, כלומר שהם איסורי סופרים, כלומר שלוקחים מקוניהם ונושאים ונותנין בהם לסחורה, ואע"פ שהמורים איסור הנאה הוא לר' מאיר * שהרי מצד תקרובת יין * נאסר, הואיל ואינו נמכר יותר

(א) הוא חרב אביד * ולכמו שכתב רבינו לעיל וכן צריך לומר בשאר ראשונים. (ב) הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ג' הלכה י"ג. (ג) 'הרי מינאש' ויל. (ד) דבור המחיל גבנת. (ה) ריתוי זה כ' הרשב"א בתיב בית ג' ש"ו דף פ"ו. (ו) נ"י דצ"ל "בשנים". (ז) יהואל ואין נכרים * אינו ברשב"א שם ועיי' בכ"מ הל' מאכלות אסורות פ"ג חמ"ו שבוה ש"הואיל אין נכרים * מיישב קו' הרשב"א דבאן הקום ניכר הוא; ולענין י"ל דבזונת רבינו כהוספתו זו דווקא לרחות תי' הכים דהלא לא כל תקום אסור הוא דגם מחלב כשר נשאר קום (עיי' רמב"ם שם הי"ב) וא"כ תקום מעורב הוא ואינו ניכר הקום האסור וחזרה קו' רבינו לדוכתא — כנלעניד, ועיי' ה"ה שם שמיישב קו' הרשב"א כיון שאפשר להפרישו על ידי ביטול אינו בטל ואכמ"ל. (ח) הרמב"ם שם הלכה פ"ו. (ט) חולין צ"ו ב'. (י) נראה לי שזונת רבינו לשיטת המסמך בשם מ' העתים מוכח בב"י יו"ד סמ"י קט"ו ואולי כוונתו להרשב"א והראב"ד בתיב בית ג' ש"ו דף פ"ו. (יא) כמשיכ הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ג חמ"ו. (יב) הגמ"י שם בשם רבינו חם וסמ"ק מוכח בב"י יו"ד סמ"י קט"ו. (יג) קט"ז ב'. (יד) לעיל ד"ה גבנת. (טו) פ"ו הלכה א' י"ט א' ב'. (טז) במשנה ג' שם * וי' (ז) כדאי' במשנה לעיל כ"מ כ' ולא בפנ"ם.

סחמט היין אינו קרוי נהנה מן היין בסחורתו ולא נאסר אלא בהנאת הגוף כגון להריח בו, או שטא היו סוכרין אותו חוץ מדמי היין שבו, או שמכל מקום הלכה כרבנן שמאחר שאין היין בא בתוכו אלא להקביר את הזוהמא סותר הוא בהנאה, * אלא שאף לרי מאיר יראה שסותר, ואפי' שאין הלכה כסותר, למדין הימנה לכיוצא בה.

החשוד על גבנת הגוים אין סומכין על עדותו בשל עצמו דומר כשר הוא ומכל מקום בשל חברו נאמן ב' ודבר זה יחבאר במסכת בכורות, ג' ומכל מקום יראה די שאם אמר זה הלוקח למוכר החשוד הריני מודיעך שגבנת הגוים אסורה עלי בשבועה, שהרי שבועה חלה על איסור סופרים כמו שהתבאר, י' והרי זה הסוכר אינו חשוד על השבועה לוקחין ממנו" הואיל ואלו היתה אסורה לו על הדרך שהיא אסורה לזה לא נקשה חשוד בה שהרי החשוד על הקל אינו חשוד על החמור, וקצת רבני צרפת הודו די בזה, אלא שנדולי הדורי חלוקים עלי.

וגבנה של מרפה או של ספק מרפה כבר בארנו את דינה במסכת חולין י' פרק כל הבשר.

המשנה השביעית, וחכונה בה ככונת מה שלפניה בכיאר דברים שלהם האסורין באכילה וסותרים בהנאה, ואמר על זה אלו דברים של גוים אסורים ואין איסורן איסור הנאה חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו, ופירשו הטעם כגמרא שמא מאחר שחלבה למכרה עירב לחוכו חלב טמא לרבות בשיקורה ואפילו רוצה אותה ישראל לגבנה יש לחוש לצחצוחים שבו כמו שהתבאר, י" וכן הלכה, וכבר בארנו י' שלדעת אחרוני הרבנים י' כל שחלבו הגוי לעצמו או שקשה מסנה גבנה אין לחוש לתערובת חלב טמא הא כל שחלבה למכרה אסורה, אלא שאתה צריך בה לדיקת תנאים הנזכרים בה בגמרא בסוגיא הבאה על משנה שמינית י" והם שאם היה חולב בבית וישראל יושב לו בחוץ סמוך לעדר ויודע שאין דבר טמא בעדרו סותר אפי' שאין רואהו ושאי אפשר לו לראותו, ואם היה דבר טמא בעדרו אם היה ישראל יושב בצד העדר והגוי חולב ויודע שחלב טמא אסור לישראל אפי' שאין ישראל רואהו סותר ובלבד שיהא אפשר לו לראותו אם יעסוד שהגוי מתירא שמא יעסוד ויראהו ויפסיד מקחו הא אם אי אפשר לו לראותו אף כשיעסוד אסור, וכן הלכה.

והפת, עיקר איסורו פשוט חתנות ר"ל שחששו עליו שמא יבא לאכול עמו ויתחתן עמו מפני שהוא דבר שיש בו קרוב הדעת, ואף זו הלכה, אלא שהוציאו רוב

(א) כדאי לקמן לית ב'. (ב) כרמבים הלי מעשר פייב היו, וביב רבינו ביומא ע"ח א' דיה חשוד שהלכה כרשב"ג שם והוסיף ויל' יומים יא דווקא בשאינו חשוד גמור אלא חששא בעלמא וכו' אבל חשוד גמור לא דנו ולא מעירו וכו' ומ"ס רוב מפרשים פרשה אף בחשוד גמור ואין הלכה כסתם משנה שכתבנו [בכורות ל' א'] שהרי סתם ואח"כ מחלוקת הוא עכ"ל. (ג) ל' א' לית א'. (ד) שבועות כ"ב ב'. (ה) ורבינו תנא דמסיע לכתחשיל מוכא בש"ך יו"ד קי"ט סקכ"ב. (ו) הרשב"א בשו"ת סי' סיד ולמדנו שחשובה זו לרבינו נכתבה וכמו שתראה שלשון השאלה שם היא לשון רבינו כאן: ודע שהרשב"א כולל גם איסור דרבנן שהוא מושבע עליהם מהר סיני ולכן אינו נאמן בנשבע עליהם ולענין זה לשיטתו בחי' לריה שכי' שכל דרבנן מהיה הוא משום לא חסור עיי"ש (והשיך ויל' יו"ד קי"ט סקכ"ב כי' מדנפשי') ויש לפקפק הלא לא משמע לאינשי שהוא מהיה והרשב"א בשו"ת ת"ל ותרפ"ו (מוכא בבי' יו"ד קי"ט) פסק שחשוד בדבר שלא משמע לאינשי שהוא אסור כשר הוא לכל וא"כ מדוע פסק בנשבע על איסור דרבנן שאינו נאמן וצ"ע. (ז) קט"ו ב'. (ח) לעיל דית הרי. (ט) לעיל דיה מתוך. (י) רי"ת. (יא) לקמן לי"ט ב'.

ענינו להחזיר מפני צורך חיי נפש והשאירו אסורו במקצת ענינים כמו שיחבאר בגמרא.
והשמן* פירוש ואף הוא משום חתנות, ומכל מקום התבאר בגמרא שחזרו
 והתירוהו מכל וכל, ופרשו בגמרא על פתן ושמן משום יינן ועל יינן משום בנותיהם
 ועל בנותיהם משום דבר אחר ד"ל משום עבודה זרה, ואע"פ שבנותיהם מדאוריתא היא
 דכתובי לא תחתן כס, פירשו בגמרא שהם גזרו אף על היחוד, ויינן האסור כאן
 קצת רבני צרפת פרשוהו כסתם יינן דאלו יין נסך מסך דאוריתא הוא ולא סגורת
 חתנות, ושואלים בה מה ראו לגזור סתם יינן משום בנותיהם ד"ל משום חתנות והלא
 ראוי היה יותר לגזור עליו סגורת יין נסך ודאי, ותירצו שיין נסך ודאי אינו מצוי עד
 שנגזור סתם יינן כשבבילו, ואחרים תירצו שבבין נסך איכא חזקה דאי הוה מנסך ליה
 לא הוה מזבן ליה וכעין שאמרו בראש הפרק אם איתא דאקצייה ואם איתא דפלחיה
 לא הוה מזבן לה, ואין זה כלום, שכל שאין בו אלא תקרובת ודאי מוכרח אחר
 שהקריבה, שאם לא כן למה אסרו נכנת בית אונייקי ומטעם שרוב עגלים שבה נשחטים
 לשם עבודה זרה וכן שאמרו כי בשר הנכנס לבית עבודה זרה מותר והיוצא אסור,
 כלומר מחשש תקרובת, י"ל אלא ודאי אינו נמנע מלמכור אלא מה שעברו בעצמו אבל
 מה שהקריבו לעבודה זרה אינו נמנע מלמכרו, ומה שאמרו אם איתא דאקצייה לא
 הוה מזבן ליה פירשו עד שישחטנו ויקריבנו וזה הואיל ועדין חי הוא לא הקריבו
 שאין מקריבין אותו חי אלא שחוט ולפיכך דוקחים מסנו לקרבן, אלא שעיקר הדברים
 כתירוצן ראשון, ומכל מקום יש שואלים אחר שהפת והשמן והשלקות יד והכרשים יד
 אף הם משום חתנות נאסרו וכן סתם יינן מאותו טעם בעצמו למה נאסר סתם יינן
 בהנאה יותר מן השאר, ועוד י"ל שהרי במשנה יד שלפני זו הוזכרו היין והחומץ לאיסור
 הנאה ופרשוהו כסתם יינן כמו שפרשנו בה והביאו יד איסור הנאה שלו מדרבנן
 ב"ין נסך אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם, דאתקש לזבחה, אלמא סגורת יין
 נסך נאסר עד שמתוך כך נאסר בהנאה כשהו, ומתוך כך תירצו גדולי המפרשים יד
 ששתי גזרות היו כסתם יינן ראשונה גזרו עליו בשחיה משום חתנות כפת ושמן ושלקות
 וכבשים ובשוליהם ועל זו אמרו כאן י על פתן ושמן משום יינן ועל יינן משום
 בנותיהם, ואם תאמר ומאי אולמיה ד"ן מפת ושמן בגזרה זו הואיל ולא גזרו בו אלא
 לשחיה והלא כלם נכללו באסור אחד ומשום חתנות, מכל מקום חכמת היין תקפה מכלם
 ומתוך שיכות הבא מחמת הפת והשמן יהו באים לקרוב הדעת בשתיית יין ויבא לידו

(א) במשנה שבב"י נוסף "שלחם" ואח"כ הגי' יד יודא הנשיא וביד נמנו על שמן של גוים
 והתירוהו וברור שלפני רבינו לא היה זה במשנה כי דרכו להביא דברי המשנה אף במקום שאינו
 מפורש, ועיי' תוס' ל"ז א' ד"ה אשר, והוכחתי במק"א שהמשנה שבב"י זה אינו אותו מוסף של המשנה
 שהי' לפני רבינו אלא סופר קובצי המאורי הוסיפה לפי המוסף שהי' לפניו. (ב) ל"ז א'. (ג) ל"ז ב'.
 (ד) דברים ו' ג'. (ה) רבינו שמואל (ג' שהוא הרשבים וז"ל מוכא בחי' הרמב"ן ל"ז ב' ד"ה ועל
 ועיי' תוס' לעיל כ"ט ב' ד"ה יין, אבל ריב"א כחוס' שבת י"ז ב' ד"ה על פי' באופן אחר. (ו) כדא"י
 לעיל כ"ט ב'. (ז) הרמב"ן שם כ' ק"ו זו כשם ר' שמואל: וא"ת סתם יינן נמי ליחזר משום שם
 נתנסך לע"ז. (ח) הרמב"ן שם. (ט) לעיל כ"ט ב'. (י) לעיל ל"ז ב'. (יא) ולענין מזה אין
 ראוי דמי יוסר לן שחקיבה שהיא פרשא בעלמא חשוב להם כמו יין. (יב) כדא"י לעיל ל"ב ב'.
 והחתמים סופר ז"ל בחי' למסכתין ל"ה א' ד"ה וליהדר הרגיש בקו' זו וכי' שהר"ן חלק בין כשר ליינן.
 (יג) עיי' תוס' לעיל כ"ט ב' ד"ה יין ונח"י הרמב"ן ל"ז ב'. (יד) כי"כ רש"י במשנתנו אבל בגמ' ל"ה
 ד"ז. (טו) צ"ל יוהבשמים. (טז) לעיל כ"ט ב'. (יז) בגמ' שם. (יח) דברים ל"ב ל"ה.
 (יט) הראב"ד, ועמ"ש רבינו לעיל במשנה ה'. (כ) ל"ז ב'.

חתנות, ואחר כך ראו חבת נסוך תקפה עליהם וגזרו בה אסור הנאה מחשש גזרת יין נסך וזו היא שבמשנה הקודמת* הוזכרו היין והחומץ לאיסור הנאה והביאוא מיינ נסך למרת שכלם מגזרת חתנות אלא שבסתם יינם ניתוסף איסור הנאה, ומתוך² כך לא שאלו בה גם כן והא גזרה לגזרה היא שהרי כלה חדא גזרה היא, וכן יש לדון שאין נמנעין מגזרת לגזרה אלא בשל ישראל הא בשל עובדי האלילים לא כרי להפליג ברחוקם.

והשלקות, פירוש דברים שלנו שבשלים גוי בהכשר כגון ירקות בשר ודגים ודברים אלו אף הם אסורים משום חתנות כמו שכבר בארנו³ שפתן ושמן ויין ושלקות שלהם כלם משום חתנות נאסרו. אלא שלא הושוו הסודות בהם כמו שיתבאר בגמרא בפרטיהם, ופת שלנו שאפואוהו גוים ככלל שלקות הוא. ויש שואלין⁴ אם כן מה הוצרך לשנות פה בפרט, עד שתירצו אחרוני הרבנים⁵ שהפת אינו ככלל שלקות שאפיה לחוד ובשול לחוד, ומכל מקום בחלמוד המערב⁶ תקשו ופת לאו מחבשילי גוים הוא. אלמא שבכלל בשול הוא, ומתוך כך תירצו רבים⁷ שתחלה גזרו על השלקות ולא כלל בהם את הפת מפני שצרכו מרבה ואחר כך ראו שקרוב הדעת הבא על ידו מרובה וגזרו עליו וכשעסקמו עליו והתירו בו קצת דברים כמו שבארנו⁸ נשאר איסור השלקות במקומו או שסא⁹ תחלה גזרו על הפת מפני שקרוב הדעת מרובה בו וחתנות שלו מצוי ואחר כך גזרו על כל השלקות.

בבשים, הוא שכובשים דג או ירק או ראש בהמה או רגלי בהמה אחר בשולן בתוך דברים חדים ומתובלין ולפעמים נותנין בהם יין או חומץ ואעפ"כ הואיל ולא נודע בודאי מותר בהנאה, ומכל מקום אסור עליה בגמרא¹⁰ לא שנו אלא שדרכן אבל בירוע אסור בהנאה, כלומר שאם נודע בודאי שנתנו בהם יין אף בהנאה אסור. אעפ"כ שייך נסך המחקר כשאינו מינו אינו אסור בהנאה כדרך שאסרו בסורים אף בנותן טעם, לא נאמר כן אלא בסורים שאינו עשוי להשביחו אלא להעביר וזהמא שבו אבל בכאן שהוא נתון בו להשביח גוף המאכל ולמתקו הואיל ונתן טעם אף בהנאה אסור, ויש מפרשים¹¹ שלא סוף דבר כזו שנודע שנתן יין באלו בפרט אלא אף כל שידוע שדרך רוב בני אדם בכך. אסור בהנאה אעפ"כ שלא נודע באלו בפרט, ושםא תאמר הא תרתי ספיקי¹² נינהו שםא לא נתן בהם יין כלל ואם נתן שםא לא נתן טעם. עד שמתוך קושיא זו פרשוה כפירוש ראשון ולאשמועינן דלא דמי לסורים, ולדעתנו עיקר הדברים כפירוש שני ואין כאן אלא חדא ספיקא שכל שניתן שם יין הואיל וכונת הנתינה למתק את הטעם ודאי נותן הוא בכדי שיעור מתוק, וגדולי קדמונינו¹³ חרצו שכל שגזרו בפרק זה בשל גוים כך היתה הגזרה ואין לדקדק בה כמו שכתבנו למעלה.

טרית טרופת. פירוש מרית הוא מין דגים קטנים וטרופין אותם ועושין מהם מאכל, וכשהם שלמים הם נכרים אם יש בהם טמאים אם לאו אבל כשהם טרופים אכזה הכרתם. וטעם איסורם מחשש תערובת דג טמא, וגדולי הרבנים¹⁴ וכן גדולי

(א) לעיל כ"ט ב'. (ב) מכאן עד סוף הדבור דברי הרמב"ן הם בחי' שם. (ג) בדבור הקודם.
(ד) כ"כ גם הטור וי"ד קי"ב. (ה) בחי' הרמב"ן ד"ה מה ובר"ן. (ו) הרמב"ן שם בשם ר"ת ב' הישר במס' ביצה פ"ב. (ז) בפירוקין ת"ח מ"ו ב'. (ח) כ"כ תוס' בשם ר"ת לקמן ל"ז ב' ד"ה והשלקות. (ט) לעיל ד"ה והפת. (י) כן ת"י הרמב"ן בחי'. (יא) ל"ח ב'. (יב) כן פ"י רש"י לקמן ל"ח ב' ד"ה מאי ועי' בהה"ב הקצר בית ג' סוף ש"ו ועמ"ש רבינו לקמן ל"ח ב' ד"ה כבר. (יג) הרב אב"ד ו"ל. (יד) רש"י במשנה ד"ה מרית.

המחברים* פירשו שהוא מין דגים קטנים מלוחים, ומדבריהם אתה למד שאין חוששין שמא נמלחו עם הטמאים שאם כן אף בשאינה טרופה היה נאסר, ולמטה יתבאר דין זה בסוף הפרק.

וציר שאין בה דנה, פירוש ציר של דגים ואין שם דג כלל, וכשאותו הציר הוא מדגים טהורים נכרא עמו דג קטן וקורין אותו כלבית, וכלבית זו דג שמא לדעת גדולי הרבנים, ד' ומכל מקום חכמי ספרד פירשו שהוא דג טהור, וכשאנו מוצאים אותו לשם הוא מעיד לנו על הציר, שהוא טהור, אבל כשאין דג ר"ל כלבית זו הרי ספק לנו שמא נתערב בציר זה ציר של דגים טמאים ואסור באכילה.

חילק, הוא קבוצ דגים קטנים שלא העלו עדין סנפיר וקשקשת ועושין מהם מאכל כשהם שלמים ורובם טהורים ונכרין לבקיאים, ומכל מקום הואיל ואין נכרין להסון שמא נתערב בו דג טמא שאע"פ שלא נטרפו אינם נכרים לכל דבר, וכבר בארנו למעלה שאותו של אומן מותר.

קורט של חלית, פירוש חלית הוא עשב חד שהיו רגילים לאכלו, וקורט הוא קלח"י שבו, ועיקר איסורו מפני סכין האסור שחותכין בו את החלית, ולשון הגמרא בזה משום דמפסקא ליה במכיןא, כלומר ואיכא שמנונית הסכין, ואמרו עוד ואע"גב דאסר מר נותן טעם לפגם מותר אנב חורפא דחליתא מחליא ליה שמנוניתא והויא ליה טעם לשכת, ויש שואלין בה והא שמנונית בעין הוא שיש על הסכין ושמנונית בעין ודאי נותן טעם לשכת הוא אף כשהוא בכלי שאינו בן יומו כמו שבארנו בחולין* כשמועת השוחט בסכין של גזים, וחרצוי בה דכשל בעלי בתים הכי נמי אבל זו בחלית הנמכר כחנות נאסרה ואע"פ שמן הסתם מקנהין אותו עד שאין שם שמנונית בעין אחר שהוא נמכר כחנות שסתם הדברים כל הנמכר כחנות חנוני מקנה את כליו כדי ליפות את מקחו ואין כאן לא משום גיעול ואין לחוש שיפליטנו מכל מקום חורפת החלית גדולה עד מאד ומפלטת, ואע"פ שנותן טעם לפגם הוא שהרי סתמו אינו בן יומו, וכל איסור שמצד פליטה נותן טעם לפגם מותר, מכל מקום מתוך שהוא ממחק חורפת החלית הרי הוא כנוהן טעם לשכת ואע"פ שבאתרוג וצנון פירשנו במסכת חולין* שרי לו בקליפה, צנון ואתרוג הם גסים ואין הפליטה עוברת מקצה אל קצה אבל קורט דק הוא וכשאתה קולפו מכל צדדיו אין לנשאר שרש ועיקר, או שמא מתוך שחורפתו יתרה החמירו בו, ואף גדולי הרבנים יד החמירו מטעם זה בחתיכת בצלים בסכין של גזים.

(א) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ג הכ"ג. (ב) ובספרינו נוסף "כלבית שושפת בו" ורבינו לא גרס לה וגם במשנה שבכ"י ליתא. (ג) כדאי' בגמ' ל"ט ב'. (ד) רש"י במשנה ד"ה וציר; ותמוהים מאד דבריו מרן ו"ל בב"י וי"ד פ"ג (ד"ה ב' הרשב"א). שב' יולת ה"רין אליבא דרש"י היא עצמה טמאה היא' הלא רש"י בעצמו כיב במשנתנו ל"ה ב' ופרן וצ"ל לא השנית אלא ברש"י לקמן ל"ט סוף ע"ב ב' ששם לא כ' רש"י ד"ו ולכן ב' משיב. (ה) כן קורא רבינו להרי"א אבן מינאש ו"ל והרמב"ן בחי' והר"ן כיב בשם ר"ת אבל לא פירשו לנו אם הרי"א והר"ח ס"ל כרש"י שנכרא מהציר או שחולקים גם ע"ו וס"ל כרשב"א שאינה נכראת שם ע"י ב"י שם ואכמ"ל. (ו) ע"י רש"י ל"ד ב' ד"ה תולק. (ז) ל"ד ב' ד"ה אף. (ח) הרמב"ם בפיה"ס פ"י "חתיכת חלית" וכ"ג מרש"י, והתו"ס כ' בשם הערוך קורט: נרגיר. (ט) ל"ט א'. (י) ע"י תהיב בית ד' ש"ד ר"ש דף קכ"ו ורבנו שנה הקושיא כדרכו, וע"י ריטב"א ל"ט א' ד"ה התם בשם הרא"ה. (יא) ח' ב'. (יב) ת"י זה ב' בתהיב בשם רבינו יונה. (יג) ע"י תוס' ל"ט א' ד"ה אנב. (יד) רש"י — וא"י איפה, ותוס' חולין קי"ב א' ד"ה אנב כיב, וע' טור או"ח חס"ז וי"ד צ"י.

מלך סלקונדרית. הוא מין מלך ידוע מצ'צ'ס, ומעם איסורו שהיה נודע מצ'צ'ס שהיו מערכין בה קרבי דגים, כל אלו איסורין באכילה ומותרין בהנאה, ולמדת סמטניות אלו שהדברים שהוזכר בהם איסור בפרק זה אע"פ שכלם נאסרו במנין אין מעם האיסור שזה בהם. אלא יש מהם שנאסרו מחשש סרך עבודה זרה עצמה, ומהם מחשש חתנות סחמת קרוב הדעת שבהם ונמצא שהם מחשש סבת עבודה זרה, ומהם מחשש אי זה איסור, וכשם שלא הושווה מעמן כך לא הושווה איסורן, אלא מהם שלא חזו ממקומם להקל בהם כלל כלל, ויש מהם שהקלו בו במנין גם כן, ומהם שנהגו בקצת מקומות להקל בהם לפי מה שראו מעם איסורו כמו שבארנו בקצת פרטים למעלה, ואף באותם שנאסרו ממעם אחר הקלו בו בזה יותר מכחברו לפי הראוי בכל אחד ואחד, שהרי שכר נאסר * משום חתנות לדעת קצת והתירוהו לשחוחו בביתו של ישראל, שאין קרוב הדעת מצוי בו כל כך להחמיר בו כשאר הדברים, ומכל מקום המחמיר בכל מה שאפשר ינוחן לו ברכות על ראשו.

זקן ביאור המשנה וכולה על הצד שביארנוה הלכה היא, אלא שיש בגמרא דינים ארוכים להשלמת ביאורם, והדינים הבאים עליה בגמרא עם שאר דברים שנחגלגלו בתוכה אלו הם.

כבר בארנו¹ שהפת עיקר איסורו משום חתנות, ויש שואלים² למה לא נאסר סחמת נעול כליתה, ואינה שאלה, שאם של פלטר הוא סחמו מיוחד כלים לחתם בו את המים כדי לעשות בנקיות, ואם של בעל הבית יש מפרשים³ מפני שבתם קדרותיהם אינם בני יומן, והוא הטעם שחתירו ככוספן של גוים האסור למטה⁴ ובמשחא שליקא ובקפרסין וקפליטין ואחיני דארסאי וברוכ⁵ אותם השנויות בפרק זה, וכמה שמועות⁶ נזכרו בחלמוד בהחר פת של גוים במקום שנהגו לאכלו שחם בדרך שנעשה בכליהם ולא חששו בו לגיעולי גוים, ומכל מקום גדולי המפרשים⁷ חוששין לבת יומה וכל שתותר בפת דוקא מן הפלטר או בנילוש בפני ישראל בכלים מטהורים וכל שאר הדברים שהוזכרו מעם הרברים מפני שאף בבת יומא פוגמין, ולי נראה⁸ שהפת מחוך שמיחידים כלים ללישה מן הסחם ושואין בעלי בתים רגילים ללוש בכל יום אין חוששין בו לקדרה בת יומא וכל שכן בשאר הדברים שהוזכרו שאין לחוש לבת יומא אלא בתכשיל שהרגילות בו בכל יום וקפרסין וקפליטות אין דרכם לבשילן לאכלן לשעתן אלא לבשילם ולכבשם להצניעם וכל שאין הרגילות לבשיל בו בכל יום אין חוששין בו לבת יומא הא כל שבתכשיל חוששין, כך נראה לי ברור, ולמדת שעיקר איסורו של פת משום חתנות הוא.

(א) לעיל ל"א ב'. (ב) לעיל במשנה ד"ה והפת. (ג) ע"י ח"י הרמב"ן ד"ה מה שבי' וז"ל: יולאו משום גיעולי עכו"ם ושעמא דמילתא נותן מעם לפגם הוא ומותר ואי משום קדרה בת יומא לא חיישין והביא ר"ת רא"י לדבר זה וכו' מכוספן של עכו"ם וכו' עכ"ל ולא חלק בין פלטר לבעה"ב; ואח"כ ב' ש"מטחי שרשי וז"ל כ' בתשובתו דליבא בפת משום גיעולי עכו"ם. (ד) ל"ה ב'. (ה) כגון שכן מרים ומוריים וציר ע"י בח"י הרמב"ן שס"ל דמליה כרותה אף בגלים ואליב"י קאי רבינו עבשו כי רבינו ס"ל לעיל דמלות אינו מפלים מכלים. (ו) כוונת רבינו לשמועות שהביא רש"י רא"י מהן פסחים כ"ח א' ל"א ב' ועוד ע"י בח"י הרמב"ן. (ז) הראב"ד, הרמב"ן שם ב' ד"ז בשם ינקדנין והר"ן במשנה כ' בשם הראב"ד וכד"ה פת כיב ייש שדוחקין לומר. (ח) כל הפוסקים חוץ מהרמב"ם ס"ל שבתם כלים של גוים אינן בני יומן ע"י מור וביי יו"ד קכ"ב, ועמ"ש רבינו לקמן ל"ה ב' דבור המתחיל הקפריסין ודבור המתחיל כוספן.

אחר שנאמר הפת מן הטעם שהוכרנו כמשנה ערערו החמון* באיסורו והתירוהו במקצת. ואף שהוא משמונה עשר דבר שאסרו^ג עליהם שאין שום בית דין יכול לבטלם אפילו גדול שבגדולים וכל שכן על ידי קטן מהם. מכל מקום כעין גזרת טעות היתה מפני שלא היו רוב צבור יכולין לעמוד בה וכל גזרה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד אע"פ שנאסרה במנין יכול מנין אחר לבטלה אע"פ שאינו כמותו ואף משמונה עשר דבר אחר שלא פשטו בכל ישראל^ג ומה שהתירו הוא ליקח מן הפלטר במקום שאין פלטר ישראל, שהפלטר באומנותו הוא עוסק^ד ואין כאן קירוב הדעת. אבל במקום שיש פלטר ישראל אסור בעיר אבל בשדה מותר מפלטר נוי אע"פ שיש פלטר ישראל בעיר הסמוכה לו. אבל פת של בעלי בתים אסור לעולם אף בשדה ואף בשאין פלטר ישראל אלא אם כן יש שם חשש סכנה כדון שאר איסורין של סופרים כגון שאין לו סה יאכל והתענית קשה לו. וגדולי הסתכרים^ה כתבו עד שיתענה שלשה ימים, וכן מצאתיה לגאונים הראשונים^ו ואין הדברים נראין שכל חשש סכנה לענין זה סכנה הוא. כל שאין שם פלטר ישראל אבל יש שם בעלי בתים ישראלים יש אומרים^ז שהוא צריך לחזור אם ירצו למכור או ליתן לו קודם שיקח מן הפלטר, ואין נראה לי. אין דרכו של אדם להטריח בעלי בתים בכך, והילכך אף במקום שיש בו בעלי בתים מרוכזים ישראלים דוקא מפלטר נוי, ויש מקילין^ח ביהרסם שכתבנו, ויש מחמירין^ט, מצד שנוי פרושים^י שיש להם בסוגיא, ועיקר הדברים כמו שכתבנו.

לפי דרכך למדת על מה שנאמר בקצת חכמים בסוגיא זו שהיו אוכלין בשדה ואסרו עליהם שלא לספר שמועה משמם. עד^א שיפרשו ויקבלו דברי חכרות, שפת של בעלי בתים היה, ואעפ"כ אין שם גזוי ולא מלקות אחר שהגזרה היתה כעין טעות כמו שבארנו^ב ומכל מקום הסכימו הגאונים^ג שאם היה שבת ואין לו סה יאכל^ד מותר אף בשל בעלי בתים^ה אם אין לו פת אחרת כדי שלא יתענה^ו בשבת, ויש מתירין גם כן אף בחול בפת בעלי בתים בביתו של ישראל עצמו וברמיון מה שאסרו^ז בשכר שאיסורו משום חתנות והותר לשותותו בכיתו של ישראל עצמו ומוז סמכו לאכלה לפעמים בפונדקאות שמאחר שבשכירות לנים שם הרי הוא כבית שלהם, ואי אפשר לדמר כן שהרי בפרק אחרון^ח בההיא ארכא^ט דנפל ע"ה יין נסך אסור לזבניהו לגוי

(א) כהרישב"א ע"פ הירושלמי עיי"ש ד"ה מכלל. (ב) לקמן ל"ז א'. (ג) כמשיכ רבינו לעיל ד"ה הראשון. (ד) כ"כ גם הטור וי"ד קיי"ב והבי' ופרישה כ' שזה לא כהרישב"א שבי' הטעם משום דעשו למכור לכל עיי"ש ורבותינו אלה וצ"ל לא ראו שבתה"ב הקצר בית ג' ש"ז כ' גם הרישב"א "אומנותו הוא ובאומנותו הוא עוסק" ועי' חוס' לקמן ל"ח ב' ד"ה א'. (ה) הרמב"ם, אבל ברמב"ם שלפנינו לא מצאתי דין (הגמ"י הל' מאכלות אסורות פ"ז אות פ' כ"ב) והטור וי"ד קיי"ב כ' דבר זה בשם יש אומרים אבל בתה"ב בית ג' ש"ז דף פ"ח כ' ג"כ ד"ז בשם הרמב"ם וגם הרישב"א ד"ה אמר כ"כ בשם הגאונים והרמב"ם. (ו) א"י למי נתכוון רבינו ואולי כוונתו לחילוף מנהגים שבין בני כבל וא"י שבי' שם כן עי' רא"ש בפירקין ס"י כ"ז ועי' אור זרוע ס"י קפ"ט שגרים י"ום יומיים. (ז) בראשונים לא מצאתי כלל שידברו מדיו. (ח) הראיה בבד"ה בית ג' ש"ז דף פ"ח ט' הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ז ה"ב. (י) עי' ר"ן ד"ה ר' יוחנן. (יא) עד—חכרות לית' בגמ'. (יב) בדבור הקודם. (יג) כתי' הרמב"ן ד"ה מה בשם תשובות הגאונים. (יד) ואין — יאכל ליתא שם. (טו) מותר — בתים זה פ"י הרמב"ן שם בדברי הגאונים. (טז) כ"כ ברמב"ן וברור מדבריו שאף אם יש לו מאכלים אחרים רק אין לו פת, ותענית לאו דוקא, ונראה שגאונים אלו מיל' כתר"י ברכות מ"ט א' שאכילת פת בשבת אינה מן התורה ועי' מג"א או"ח קפ"ח סק"ט. (יז) לעיל ל"א ב'. (יח) לקמן ס"ה ב'. (יט) לפנינו כרי' דחיי' ובראשונים יביתא דחיי' וכ"כ רבינו להלן ד"ה פת.

שלא בפני ישראל, כלומר שלא יבא הישראל לקנותו, אלמא אף בביתו אסור. היה בעיר שאין שם פלטר ישראל ויש סמוך לה פלטר ישראל או שהוא בשדה ויש בעיר פלטר ישראל אינו צריך לחזור אחריו הואיל ובמקום שהוא לשם אין שם פלטר ישראל.

מה שהותר מכלל זה והוא ליקח מן הפלטר במקום שאין שם פלטר ישראל לגמרי הותר ואפילו היה פת בסלו הואיל וזה של פלטר ערב לו יותר, וכן כתבו גדולי האחרונים שבספרד, * וכן הדין אם היה שם פלטר ישראל אלא שאין פת שלו משוכח כשל פלטר גוי *.

פת של בעלי בתים שהוא ביד הפלטר למכרו או פת של פלטר שכבר לקחו בעל הבית ונעשה פת שלו גדולי המפרשים * כתבו שהכל הולך אחר עקרו ואם נאפה ביד בעל הבית אסור אף ביד פלטר ואם נאפה ביד פלטר מותר אף ביד בעל הבית, שהרי מפרק השוכר * בשטות ביתא דחייטי דנפל עליה יין נסך יראה שפת שנאפית ביד ישראל ומכרה לגוי מותר לישראל לאכול מטנה אע"פ שנעשית פת של גוי, וכמו שאסרו עליה שריה רבא לסיפא ולזבני לגויים שלא בפני ישראל הא בפני ישראל לא שם מאחר שהישראל רואה שכיר ישראל נאפה לזקחה מן הגוי ואוכלו ואינו יודע בליעת יין נסך שבו, אלמא אלמא בליעת איסור שבו מותר היה לישראל אחר שנאפה ביד ישראל, וכל שכן שאם נאפה ביד גוי ולקחה ישראל אסור אף לישראל אחר, וכן כל כיוצא בזה הא למדת שבכל הולך אחר עיקר אפייתו, וקצת חכמי הדור * מספקין בזה ודוחים ראיה שהזכרנו מפני שאינו דומה פת שלנו הבא ביד גוי לפת פלטר הבא ביד בעל הבית שפת שלנו הותר נמור הוא ואי אפשר ליאסר ביד הגוי, אבל פלטר אפייתו כאפיית גוי אלא שהלקיחה מידו הותרה, ואין אפיתו מתרת אלא המכירה על ידו אחר שאין דעתו אלא להשתכר אין כאן קרוב הדעת, ונמצא לדעת זה הפך הדברים שפת בעלי בתים ביד פלטר מותר ושל פלטר ביד בעלי בתים אסור, ולמדת שפתו של גוי שאפאו הפלטר אסור, ומכל מקום ה"פ פרשו שאף לדעת זה ישראל ששלח גוי לקנות פת מפלטר אע"פ שאין שליחות לגוי ונמצא שהגוי הקונה לא זכה בו בשביל ישראל המשלח ואחר שכן ישראל זה לא זכה בו מיד הפלטר אע"פ כן מותר הואיל ואין דעתו של שליח זה לזכות לעצמו הרי הוא כאלו זכה בו ישראל זה מיד הפלטר, ונראה הדברים.

גאונים ספרד * כתבו שהכוחה שנתערב בו פת של גויים אין חוששין לו הואיל והכוחה אין בו משום חתנות כל המתערב עמו נגרר אחריו * אע"פ שנתן טעם. **הרבה** ראינו מקילים בפת של גויים ונסמכים מטה שאסרו למטה * בימינו התיירס את הפת, ומוכיחים * משם שלא פשט איסורו בכל ישראל קצור שלא היו יכולים לעמוד

(א) רבינו יונה גירונדי ויל רבו של הרשב"א שכיב בשמו בתורת הבית בית ג' שיו דף פ"ח.
(ב) שמעתי מאומור הנאון הצדיק אבדק"ק ערלוי שלי"א שסופק אם פת ישראל יקר יותר מפת גוי אם יש לחקל ג"כ וכפרש אם החבדל בין המחירים הוא כיב שכבר נחשב להפסד מרובה ואכמ"ל.
(ג) הראב"ד מוכח בתה"ב שם. (ד) לקמן סי' כ'. (ה) הרא"ה בבב"ב שם. (ו) הרי"ה כמשיב בתה"ב בית ג' שיו סוף דף פ"ח (ובמור יו"ד קי"ב בשם הגאונים) שכותח של גוי מותר ואין חוששין משום פת שנתערב בו, ועי' שו"י יו"ד קי"ב סק"ט ועי' לקמן ל"ח א' ד"ה כבר, ומ"ש וקני התת"ס מור כונסורו לחלכות אלו (נרדס ב"המעי"ן שנה ר' קובץ א') והוא עפ"ש בשו"ת יו"ד ק"ו.
(ז) עי' תוס' ד"ה מכלל. (ח) ל"ו א'. (ט) צ"ל יתתיר. (י) כיב גם תוס' ד"ה מכלל.

בו. שאלו פשט איסורו לא היה בידו להתירו הואיל ויכולין לעמוד בו, וכן נסערו * כמה שאמרו בתלמוד המערב שבפסח ראשון * חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה הא באכילה אסור תפטר במקום שנהנו שלא לאכול פת של גוים. * וכן הסתם על של בעלי בתים נאמר ואם כן כשהתירו הכל התירו, ומכל מקום לשטחנו אף זו בשל פלטר * נאמרה ולא התירוהו אלא על הדרך שכתבנו. ואע"פ שעכשו אין חשש חתנות בדבר שאף הם מתרחקים ממנו. מכל מקום אין בירינו להתיר אלא מה שהתירו, ומכל מקום כל שמנין חכמי הדור באים להתירו רשאים אחר שאין רוב צבור יכול לעמוד בה, ואף גדולי המחקרים * כתבו בפירושי המשנה בשני של פסחים * על שמועת תלמוד המערב * שהזכרנו שמשם למדנו שהדבר תלוי במנהג ושבכל ארץ ספרד נהגו לאכלו. **יש מי** שמתחילה שמכיון שאף בפת יש בו משום בשולי גוים כמו שיחבאר למטה יאמר פת פלטר שלהם משום בשולי גוים, ואין הדבר כן מכיון שבשולי גוים אף הוא משום קרוב הדעת נאמר לא נאמר אלא בשלנו ועל הדרך שהתבאר * אבל מה שהותר לנו משלהם לא יאמר משום בשולי גוים.

[דף ל"ו א'] **שמך** של גוים כבר בארנו במשנה * שהוא מן הדברים שנאסרו כמנין ומשמנה עשר דבר שנזרו עליהם תלמידו שמאי והלל, ואלו פשטה גורחו בכל ישראל או ברובו והיה הצבור יכול לעמוד בה * לא היה שום בית דין יכול לבטלה וכן אם היו הצבור יכול לעמוד בה ולא פשטה ברוב ישראל היה צריך בית דין גדול מן הראשונים, אלא שמצאו שלא פשטה ברוב ישראל ונתנה מיהא ליבטל על ידי גדול, וכשראו שאין רוב צבור יכולין לעמוד בו סמכו להתירה ע"י קטנים מן הראשונים, ומתוך כך התירוהו אחר כך לגמרי על ידי ר' יהודה הנשיא ובית דינו כן בנו של רבינו הקדוש אע"פ שהיה בית דין קטן מן האחר ספני שאין רוב הצבור יכול לעמוד בו עד שמתוך כך חזרו ומצאו בו שלא פשט איסורו בכל ישראל, וגיעולי גוים אין כאן שטעמו של בשר פוגמו, ויש מי שאוסרו בפסח ממעט גיעולי גוים שכל שאיסורו במשהו אפילו פגום אסור, * ומכל מקום רוב גאונים * מסכימים שכל משהו פגום מותר ואף בפסח מותר, ולא שתאמר דוקא משהו פגום ר"ל משהו שאם יהא שם בנותן טעם יהא נותן טעם לפגם אלא אף כשהיה שם מן האיסור בכדי נתינת טעם מותר אף באיסורי משהו הואיל וטעמו פוגם כמו שיחבאר במסכת זו בפרק אחרון *.

מאתר שנתתו את השמן אין ראוי לתלמיד חכם להתחסר יותר מראי ולימנע ממנו, שלא להוציא לעז על הנוהגים בו התר כמה שאי אפשר להם לעמוד, וזהו שאמרו

(א) ראי' זו ליתא כהו"מ שם אבל הרמב"ן בחי' וכן הר"ן ב' ראי' זו בשם רש"י להוכיח שאין בפת גוי משום געולי כלים ובא"ז סי' קפ"ט ב' ראי' זו על היתר פת אבל לפי"ש הר"ח בפסחים כ"ט. ב' שהירושלמי מייירי כנון * ישראל * מסייעו כאפית אותו פתי' אין סכאן ראי' וגם הפרי חדש יי"ד קייב סק"ו רתאו דאפשר דמייירי כבצק ועיי"ש שכתב ראי' מפסחים ל"א ב' חנות של גוי וכו'. (ב) פסחים פ"ב ה"ב ב' וי"ג א'. (ג) ובירושלמי שלנו מסיים * אבל במקום שנהנו לאכול פת עכו"ם מותר אפילו באכילה * ונראה שלפני רבינו לא הי' דין בירושלמי. (ד) כן פ' תהי"ט שם, והש"ס פ' אף בשל בעה"ב, ושניהם כוונתו לראשונים. (ה) הרמב"ם. (ו) כ"ח ב'. (ז) ע"י רמב"ן בחי' ובר"ן ד"ה במתני' ותוס' לקמן ל"ז ב' ד"ה והשלקות והם תירצו באופן אחר. (ח) לעיל במשנה ד"ה והשלקות ועמ"ש רבינו שם. (ט) ד"ה והשמן. (י) ע"י כל זה לעיל ל"ה ב' ד"ה הראשון. (יא) כן ס"ל להרשב"א כש"כ ב"י אור"ח תמ"ז, וע"י מרדכי פסחים פרק ב' סי' תקס"ז ותוס' ורא"ש לקמן פ"ז א'. (יב) נראה לי דגם כאן כוונתו להראשונים ז"ל ע"י במקומות שצינתי בהערה י"א. (יג) סי' א'.

בתלמוד המערב * אמר ליה שמואל לרב אכול משחא ואי לא כתיבנא ע"ך זקן ממרא, ובלשון גדולי הסחברים * כתוב בזה ומי שאוסרו עומד בחטא גדול מפני שהמרה על בית דין שהתירוהו, ונראה שבלשון תלמוד המערב * כתובה, והטעם שכתבנו נראה עיקר. [דף ל"ז ב'] **כבר** בארנו למעלה * שסתם יינם נאסר מתחלת משום חתנות אלא שמאחר שראו חבת נסוך תקפה עליהם החמירו בו באיסור הנאה ולטומאה קלה כמו שהתבאר. * והוא * שאסרו בפרק אחרון * יינו של גר תושב כשמן, ואע"פ שיש לפרשה מפני שאינו מקפיד על מצע גוי, רוב מפרשים מסכימים לפרשה משום חתנות, ומשם למדו חכמי האחרונים שבגלילות אלו * לאסור יין של קצת אמות * כשתיה אע"פ שאינם עובדי ע"ז ושהם מיחדים כמו שהתבאר.

חתנות זה שהוזכר כמה פעמים בדברינו מן התורה הוא אסור, ואע"פ שאין אישות לגוי, כל ישראל הבא על אחת משאר אמות לכונת אישות או ישראלית לאחד משאר אמות לוקה שנאסר * לא תחתוך בם, ואין בזה הפרש בין שבקה עממין לשאר אומות, ואע"פ שמקרא זה בשבקה עממין * כתוב, הרי נאסר שם * כי יסיר את בנך מאחרי, לרבות כל המסירין, ומכל מקום דרך זנות אם במקרה היה מכין אותו מכה מדרות משום נדה ומשום שפחה ומשום גויה ומשום זונה, ואע"פ שאין דם הנכרית ממא מן התורה, * כבר ביארנו שכל זה מדברי סופרים הוא, ואם הוא כהן לוקה מן התורה משום זונה.

ישראל הבא על הגויה בפרהסיא והוא לפני עשרה קנאין פוגעין בו ר"ל שכל מי שמקנא לכבוד השם רשאי להרגו בשעת המעשה אבל אם פירש אין הורגין אותו, ויש ברין קנאים פוגעין בו תנאים אחרים יחבארו במקומו במסכת סנהדרין *.

גוי הבא על בת ישראל אם היא אשת איש נהרג עליה, וישראל הבא על הגויה גדולי הסחברים * כתבו שהיא נהרגת על כל פנים אפילו פנויה ואפילו הוא קטן בן תשע שנים ויום אחד והיא קטנה בת שלש שנים ויום אחד מדכתוב * וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו הן הנה היו לבני ישראל וגו', ואין הדברים נראין *.

כל העריות צריך אדם להזהר שלא להתיחד עמהם חוץ מן הזכור והבהמה והאב עם בתו והאם עם בנה והבעל עם אשתו נדה כמו שיחבאר במקומו, * ובית דינו של דוד גזרו אף על של פנויה ואע"פ שאינה ערוה אצל המתיחד ממעשה אמן וחמר ואילך, ובית דינו של שמאי והלל גזרו אף על יחוד של גויה, וכל מה שנאסר בגויה משום חתנות נאסר ומשום סרך ע"ז.

אף הם גזרו על הגוים שיהיו טמאים כזבים לכל דבריהם בין זכרים בין נקבות.

(א) במירקין היה פ"ו א' בשינוי נוסחא וע"י חוס' דיה אשר. (ב) הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ו הכיב וברמב"ם שלפני (ברלן תרי"ט) יש קצת שינוי. (ג) כ"ט ב' דיה המשנה וליה ב' דיה והשמן. (ד) לעיל ל"א א' דיה סתם. (ה) ג' שקודם "והוא" חסר מה ואולי שנם בגוי שאינו עובד ע"ז יינו אסור בשתי' ולא בהנאה. (ו) ס"ד ב'. (ז) א"י למי נתכוון רבינו שהרי שוין הישמעאלים אסור בשתי' כבר כ' הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"א היו בשם הגאונים. (ח) כל זה כשיטת הרמב"ם הל' איסורי ביאה פ"ב היא והלאה עיי"ש וכ"כ רבינו גם בסנהדרין ע"פ רצ"ט (מעמודי מסרו) דיה הבא. (ט) דברים ו' ג' ד'. (י) כדאי' נדה ל"ד א'. (יא) פ"ב א' ובספרו של רבינו שם ע"פ רצ"ט דיה פגיעת. (יב) הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פ"ב הלכה י', (יג) במדבר ל"א ט"ז יין; מסופקני אם הרמב"ם ס"ל כן גם בבית גר תושב וגם מצינו שכתב גר תושב אין קנאין פוגעין בו ועיי"ש ה"ה, וגם מסופקני אם חייב עלי' כרת משום ובעל בת אל נכר עיי"ש ה"ו. (יד) ע"י מ"ם שם ה"י. (טו) קידושין פ"א ב' פ"ב א' ואשתו נדה כתובות ד' א'.

והוא שיהא הזכר בן חשע שנים ויום אחד והנקבה בת שלש שנים ויום אחד כשיעור זמן ביאתו. פחות מיכן לא גזרו עליהם טומאה שקר המעם כדי שלא יהא חינוך ישראל רגיל אצלו. ומכל מקום כל שאירעה לו טומאה אף חינוך בן יומו מטמא בזיבה בין ישראל בין גוי וכן חינוקת בת יום אחד מטמאה כנדה ובה עשרה ימים לזיבה כמו שיתבאר במקומו.*

[דף ל"ז א'] **כבר** ידעת שהגט הנתון על דעת שלא יחול אלא לזמן שצריך שיחול הגט קודם מיתת הבעל שאם לא כן אינו גט שאין גט לאחר מיתתו. מעתה האומר לאשתו הרי זה גיטיך מעכשיו ולאחר שנים עשר חדש או מעכשיו אם לא באתי בסוף שנים עשר חדש או הרי זה גיטיך על מנת שלא אבא בחוך שנים עשר חדש ומת בחוך שנים עשר חדש הרי זה גט שכבר חל למפרע מעכשיו. שכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, ומכל מקום אע"פ שבידוע שלא יבא לשנים עשר חדש לא תנשא במקום יבם עד שיעברו שנים עשר חדש שאין תנאי הגט נגמר עד שנים עשר חדש. אמר הרי זה גיטיך לכשיגיעו שנים עשר חדש ולא אבא ומת בחוך שנים עשר חדש אינו גט כלל שהרי לא רצה שיחול הגט עד סוף שנים עשר חדש וכבר מת. וכן אם אמר הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן ועד שנים עשר חדש ומת בחוך שנים עשר חדש אינו גט. על הדרך הזה בעצמו אם אמר הרי זה גיטיך לכשתצא חמה מנרתקה ומת בלילה אינו גט. אמר על מנת שתזרח החמה או מעכשיו ולכשתזרח החמה ומת בלילה הרי זה גט ולא תנשא במקום יבם עד שתזרח. אמר אם תזרח אינו גט כמו שיתבאר במקומו.*

כשם שלענין גט אמרו שאין גט לאחר מיתתו כך לענין שטר מתנת אמרו ג שאין שטר לאחר מיתתו. ואע"כ אם כתב בשטר שיהא פלוני קונה שדה זו לאחר מיתת אע"פ שלא כתב מעכשיו או מהיום הואיל וכתב בה זמן חזון מוכיח שמחיים הקנה אלא שלא יזכה בפירות עד לאחר מיתתו. שאלו לא היה ברעתו להקנות אפילו הגוף עד לאחר מיתתו לא היה כותב זמן ומאחר שיש לדון בלשון הזה שיהא הגוף קנוי מעכשיו והפירות לאחר מיתתו דנין בו כן. ובגט מיהא אין מקום לומר כן.

כבר בארנו במסכת חולין י על החגבים הנמצאים בשדות ובכרמים והם מין עוף שיש מהם הרבה מינים והרבה שמות חלוקים להם. בהם בלשון מקרא כגון ארבה מלעם חגב חרגול ודומיהם, ומהם בלשון תלמוד כגון איל קמצא ומוסביל שושיבא וחר דומיהם, מהם טמאים ומהם טהורים, וסמני מהרתם התבאר לשם י שהם ארבע רגלים וארבע כנפים וקרסלים והם שני כרעים ארוכים לכד ארבע רגלים שהם סמוכים לצוארם דגתר בהם על הארץ ושיהו כנפיו חופין רובו ר"ל רוב ארכו ורוב היקפו, ואע"פ שאינו רוב הנכר הואיל והקוף ברוב כל שהו, ואין מדקדקין בין שראשו ארוך. אע"פ שרוב טהורות אין ראשן ארוך. וכן בשאר דברים שהוזכרו במסכת חולין י ומכל מקום דוקא שהם נכללים בלשון העם כמין חגב, וכבר התבאר הכל במסכת חולין י.

[דף ל"ז ב'] **משקה** בית המטבחים שבעזרה והוא הדם היוצא משהיטת הקדשים והמים שמשמששין בהם בעזרה טהורים לגמרי. ולא סוף דבר שאין מטמאין שאר משקין אלא שאף הם עצמן אינם מקבלים טומאה. וכן אין מכשירין שום אוכל לקבל טומאה, וכבר כתבנוה במסכת חולין י.

(א) נדה מ"ג ב'. (ב) גיטין ע"ב א' ע"ו ב'. (ג) בבא בתרא קל"ז א'. (ד) נ"ס א'. (ה) מ"ה א' ב'. (ו) מ"ו א'.

הנוגע כמח טמא טומאת שבעה אבל הנוגע באדם זה אינו טמא מן התורה אלא טומאת ערב אפילו היה הראשון מחובר במח עדין בשעה שזה השני נגעו, ומכל מקום מגזרת חכמים כל שכיוצא בזה ר"ל שהראשון מחובר עדין למח בשעה שזה השני נגעו אף השני טמא טומאת שבעה, ומכל מקום החבאר במסכת נזיר* פרק שלשה מינין שלא נאמר כן אלא לענין תרומה וקדשים אבל לנזיר ולעושה פסח אפילו בשעת חבור אינו טמא אלא טומאת ערב.

הלכה רווחת לענין טומאה שכל ספק טומאה ברשות היחיד טמא וברשות הרבים טהור, ואף אם בא לישאל מטהרין אותו לגמרי, ומכל מקום מגדולי החסידים היו משיבים לשואליהם דרך קצת ד"ך ולמבול ולצאת מידי ספק.

[דף ל"ח א'] **כבר** ביארנו במשנה ב' שהשלכות של גוים אסורין מדברי סופרים ר"ל דבר הסותר שבשלו גוי בביתנו ג' בפנינו ובכלים שלנו ואע"פ שאין בו חשש איסור אסור משום בשולי גוים כדי שלא להתערב ביניהם יותר מדאי עד שיהא שם חשש בנותיהם, צריך שתדע שלא נאמר כן בכל הדברים, וכיצד הם פרטים שבענינים אלו. חדע שכנגמרא נאמרו בזה שתי לשונות, הראשון כל שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי גוים, והשני כל שאינו עולה על שלחן מלכים לפת בו את הפת אין בו משום בשולי גוים, ואכרו על זה איכא בינייהו דגים קטנים אררי ודיוסא, ופירשו בה גדולי הרבנים ששלשתן אין נאכלין חיון וללשון ראשון יש בהם משום בשולי גוים אלא שאין עולין על שלחן מלכים ומתוך כך ללשון אחרון אין בהם משום בשולי גוים, ואע"פ שהחטים ראויים לכוס^ה קודם עשיית הדיוסא ונמצא שנאכל כמות שהוא חי, אין קורין נאכל כמות שהוא חי אלא אם כן היא אכילה הרגילה לבני אדם אע"פ שאינה עיקר אכילת אותו הדבר, ומכל מקום בתלמוד המערב^ב בסוגיא זו אמרו בחטין ועשאן קליות שמותרות מדין נאכל כמות שהוא חי, ולא הוצרך להתירן מטעם שלא נשתנו מבריות ר"ל שלא נשתנית צורתו בכך כמו שהוזכר מעם התר זה בסוגיא זו, וואע"פ שביצה צלויה נאמרה^ה אע"פ שלא נשתנית צורתה^ה כזו הואיל ואינה ראויה חיה לשום אכילה אלא אם כן לדרך רפואה, ומכל מקום יש מפרשים לא נשתנו מבריות שאי אפשר להחזירם לקדמותם וקליות אפשר להחזירם^ה ככתחלה ע"י שרייה, וסוף הדברים הרי נכללו בתלמוד המערב^ב חטין בכלל נאכל כמות שהוא חי, ומתוך כך פירשו^ה ברגים קטנים וארדי כמו שפרשנו ובדיוסא פירשו^ה בהפך שהם נאכלים חיים וללשון ראשון אין בהם משום בשולי גוים אבל עולים הם על שלחן מלכים וללשון אחרון יש בהם משום בשולי גוים, ואע"פ י' שקליה לפת אמרו ודיוסא אינה ראויה

(א) מ"ב ב'. (ב) ד"ה והשלכות. (ג) כ"ה ע"י תוס' ד"ה אלא וי"ל דבשול מעשה נשים הוא ועיין תהרנל הגוי' בביתנו. (ד) רש"י ד"ה דגים. (ה) כדא"י בברכות ל"ז א' ה"ב חטין מברך וכו'. (ו) וכבר ב' רש"י יומא פ"א א' שם ר"ל ש"אובלו שלא בדרך אכילתו. (ז) בפירקין ה"ה מ"ז א'. (ח) ל"ז ב', ועי' ר"ן שם ש' שפעם זה קאי גם למסקנא וגם רבינו מ"ל כן ורא"י לשיך יו"ד ק"ג סק"א, והנה הש"ך ב' שכן עיקר להלכה ובמה פוסקים סמ"ל כן ואני מוסיף שגם הרשב"א בתה"ב כ"ג ש"ז דף צ"א כ"ל להדיא והש"ך ז"ל לא הוכירו. (ט) לקמן ל"ח ב'. (י) והנה גם רש"י מ"ל דרק אם נשתנית צורתה עיי' תאור אסורה כמשיכ שם ד"ה החטים וד"ה הקליות וכ"כ הר"ן בשמו, וא"כ קשה מדוע לא פרש"י שבר קצרא מתיר הביצה מטעם זה ופ"י שם (ד"ה בר) מטעם שבלעי אוכל דידי, ואולי מ"ל לרש"י שהצלי' משנה צורתה ממעקה לאוכל וצ"ב. (יא) אבל הירושב"א כ' שקליות אינן לחזור לבריות אבל לא חשיב שינוי ברייתו, והי"ם שם רבינו לא מצאתי. (יב) בתה"ב כ"ג ש"ז דף פ"ט גם בשם ר"ה והראב"ד, והירושב"א ד"ה כל כ"כ בשם ר"ה. (יג) כ"ה הרשב"א שם.

למלכים וללפת שהרי אמרו בבלאי מפשאי דאכלי נהמא בנהמא. נראה לי שעל ידי חקירות ומסים מכשירין אותה ומכל מקום היא עקר. או שבא לא נאמר ללפת אלא לרבותא כי כלומר אף ללפת ב וכל שכן כשהיא עולה לאכילה לעצמה, ולענין פסק יש פוסקים כי כלשון ראשון וממה שאמרו בסמוך דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי גוים, כלומר שנאכלים הם בלא דבר אחר מחמת מלחן הא שאינן מלוחים יש בהם משום בשולי גוים אע"פ שאין עולים על שלחן מלכים, ויש פוסקין כי כלשון אחרון וממה שר' יוחנן מוכר כן במסכת זו פרק ר' ישמעאל וביבמות פרק החולץ, ושמועת דגים קטנים ללפת לשון ראשון נאמרה. ואע"פ שנאמרה בשם רב, הרי רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, ורוב מפרשים מסכימים לפסוק בשניהם לקולא שהרי החרנו את הרבש מדין נאכל חי כלשון ראשון אע"פ שעולה על שלחן מלכים, ולא עוד אלא שאף דגים קטנים מלוחים הם מפרשים שעולים הם על שלחן מלכים מחמת מלחם לחדר תאות המאכל, ואחר שכן וראינו דר' יוחנן שמקל במה שאינו עולה על שלחן מלכים כלשון אחרון נראה שהלכה בשניהם להקל, וכן פסקוה אחרוני הרבנים, ומוכתקים שבגאונים, וגדולי המהברים, ואחר שכן כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אכילה הרגילה אע"פ שאין עיקר אכילתו בכך אין בו משום בשולי גוים אע"פ שעולה על שלחן מלכים וכן כל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים מצד פחיתותו הן לאכלו על ידי עצמו הן ללפת בו את הפת אע"פ שאינו נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי גוים, מעתה דגים קטנים והכמהניי אע"פ שאין נאכלין כשהן חיים הואיל ואין עולין על שלחן מלכים אין בו משום בשולי גוים, הרייטא והקליות אע"פ שעולים על שלחן מלכים הואיל ונאכלין כשהם חיים אין בו משום בשולי גוים, ויש מי שפירש כי בהם שאין נאכלים כמות שהם חיים ושאין עולים על שלחן מלכים מפני שהם גורסים כל שאין עולים על שלחן מלכים ללפת בו את הפת, ודייטא אינה בכלל זה שהרי נאמר כי על הכבליים בבלאי מפשאי דאכלי נהמא בנהמא. הרי שקראם מפשים על שהיו אוכלים פת ודייטא, ומכל מקום אנו מפרשים בין לאכול על ידי עצמו בין ללפת, ואין גורסים כי ללפת בו וכו', ואף למה שגורסו אנו מפרשים בה אף ללפת וכלי לאכילה לעצמו, ודייטא עולה על שלחן מלכים לאכילה על ידי עצמה, וכן נראה לנו מתלמוד המערכ כ כמו שביארנו.

(א) ביצה ט"ז א'. (ב) הרשב"א שם תי' דרך על מיני לפתן אמרו ללפת אבל מאכל הנאכל לעצמו אינו ללפת, והרשב"א דחה תי' זה דסוף סוף ללפת את הפת אמרו בגמ' ורבינו בחי' זה כולל תי' הרשב"א ובמה שהוסיף על דבריו לרבותא אף ללפת מיישב קושיית הרשב"א, וזה דרכו של רבינו במש"כ במק"א. (ג) עי' תורת חיים ד"ה כל. (ד) הרמב"ן בחי' ד"ה פסק כ"כ אבל לא כי הראי' שבי רבינו רק ראי' מאהיני שלימי לקמן ל"ה ב' כמו שמפרש דבריו הרשב"א בתה"ב בית ג' ש"ז דף צ' וא"כ לא להרמב"ן נחבון. (ה) כן פסק גם הרשב"א ד"ה וממאי, וזמדרבי בפירקין סס' ת"ל כי שרבינו חס פסק כן, אבל כל הראשונים וגם רבינו כי שריח פסק כ"כ לשונות ולקולא, וכבר עמד עי' הכיח יו"ד קי"ג ס"ב. (ו) ג"מ א'. (ז) ט"ז א'. (ח) לקמן ל"ט ב'. (ט) הרמב"ן בחי' ד"ה פסק והרשב"א בתה"ב בית ג' ש"ז סוף דף פ"ט, ורבינו שינה קצת בדרכו. (י) כמשי"כ כל הראשונים וגם חוס' ד"ה איכא. (יא) ג' שבוונתו לרבינו חננאל שבי הרמב"ן כן בשמו והרשב"א שם. (יב) הרמב"ם הלי' מאכלות אמורות פ"ז הי"ד מ"ז. (יג) כן מפרש רבינו ארדיש בגמ' וכ"פ רש"י כתובות ס"א א'. (יד) כן פ"י רש"י ד"ה דגים. (טו) עי' רשב"א בתה"ב שם שבי דבבולו ה' נוסחתי הכי אית בהו וכו' וכן בהלכות דרב אלפסי ז"ל, ובר"ף שלנו לאכול בו את הפת. (טז) ביצה ט"ז א'. (יז) גי' זו חדשה היא לגמרי ולא נמצאת בפוסקים וגם לא בר"ס. (יח) נראה דצ"ל שגורסין. (יט) ברור שחסר שכן ועמ"ש רבינו לעיל. (כ) בפירקין ח"ה ט"ז א'.

דגים קמנים שמלחן ישראל ובשלן גוי אין בהם משום בשולי גוים, ויש מפרשים* כאלו שקולים הם על שלחן מלכים סחמת מלחן ואע"פכן הואיל ונמלחות נאכלים כמו שהם חיים הם ואין בהם קשום בשולי, וכל שכן לסי שמפרש בהם שאין עולים שהרי אף כשאינם מלוחים התרנו סחמת שאינם עולים כמו שביארנו, ואין צריך לומר שאם מלחן הגוי בהכשר שאין מליחתו אוסרה אע"פ שמכשירתו לאכלה, שםא תאמר אחר שמלחן מכשירן לאכול תהא מליחתו כבשול, מכל מקום אין המליחה אוסרת שאין שם קרוב הדעת, ולא עוד אלא אפילו מלחן בסלהי ואחר כך צלאן אין בהם משום בשולי גוים, הואיל והוכשרו הוכשרו, ולענין ערובי תבשילין שאנו צריכין לדבר המכושל או צלי אם צלאן גוי סומך עליהם משום ערובי תבשילין כמו שביארנו במסכת יום טוב, ששבשולו או צלייתו קרוי בשול לענין עירוב אע"פ שלענין איסור בשול אינו קרוי בשול, דיל הכא לקולא וזיל הכא לקולא.

עשה בהם חנוי כותח הנעשה בקמח ומורים וקורין לו כסא דהרסנא הרי הקמח עיקר ויש בו משום בשולי גוים, וכן הדין לכל מאכל שהוא נעשה מעורב מדברים שיש בהם משום בשולי גוים שהולכים אחר העיקר, ומאחר שכן אף לענין עירוב אין מומכין עליו דתבשיל הראוי בעינן.

דג גדול מליח שמלחו ישראל ואחר כך בשלו גוי יראה שאין זה נאכל כמות שהוא חי ואסור, ומלחו גוי מיהא מותר שהרי דג גדול אינו נאכל חי במליחתו ואף מליחתו אינה אוסרת כמו שביארנו, ומלחו ישראל וצלאו גוי או בשלו שאסרנו נראה לגדולי המפרשים שזהו מחלקת חזקיה ור' יוחנן שנחלקו למטה בדג מליח חזקיה שרי ור' יוחנן אוסר, חזקיה שרי מפני שסובר שנאכל חי, ור' יוחנן אוסר שמחמת גדלו אין נאכל חי, ואנו פוסקין כר' יוחנן מפני שדבריו כדעת רב אסי בשם רב שהתיר בקמנים מלוחים אלמא דבגדולים נאסר, והרכה פוסקים שאין בהם משום בשולי גוים כדון דג קטן מליח ומפני שחזקיה רבו של ר' יוחנן, וראשון נראה יותר, וגדולי הרבנים מפרשים במחלקת חזקיה ור' יוחנן דעת אחרת והוא אם מליחתו מכשרת אם לאו, ואין הדברים נראין כלל, ויש מפרשים אותה מחשש מליחתם עם דגים מטמאים, ואילו נראה, שמאחר שהוזכר יחד עם ביצה צלויה ודאי מדין בשולי גוים נאסרה, הא למליחה עם המטמאים אין חוששים לדעתנו כמו שיתבאר. למטה בסוגיא הבאה על המשנה השמינית.

דברים שאין רגילות אכילתם כשהם חיים אע"פ שעל ידי הדחק נאכלין כן לקצת סבות כבר בארנו, שיש בהם משום בשולי גוים, וכן דבר שהאוכל נבלע בתוך קליפתו ומתבשל עם הקליפה אע"פ שאין הקליפה נאכלת יש בה מכל מקום משום בשולי גוים, שאם לא כן תהא ביצה מותרת בטעם זה.

תמרים יי החתוקים הרי הם נאכלים כמות שהם חיים והילכך בשלן גוי מותרין, אבל תמרים שאינם ראויים כלל אלא כבשול וכן האמצעיים שאינם ראויים בלא בשול אלא על ידי הדחק יש בהם משום בשולי גוים.

(א) ע' לעיל הערה פ'. (ב) חסר "גוים". (ג) בדבור הקודם. (ד) א"י מה ר"ל, וברור שמיירי שהגוי מלחם וצלאן. (ה) ביצה פ"ו א' בחי' ד"ה ואם. (ו) ואולי משה אמרו בגמ' "ואם צלאן גוי" להדגיש/רכותא שכ' רבינו ע"י תוס' ד"ה דגים. (ז) הראב"ד — כ' דבריו גם בתח"ב בית ג' ש"ז דף צ'. (ח) ל"ח ב'. (ט) הרמב"ן והרשב"א שם. (י) ע"י רשב"א שם שחטה על שיפה זו. (יא) רש"י בסוגיא. (יב) ע"י רשב"א שם. (יג) לעיל ד"ה כבר. (יד) ע' בגמ' לקמן ל"ח ב'.

כבר בארנו למעלה * בשם גאונים הראשונים² בכוחת של גוים שמותר אע"פ שפת מעורבת בו ואפילו בפת האסור שמאחר שאיסורו משום חתנות לא נאסר על ידי כוחת, ואין אנו צריכין לכך מצד בשולי גוים, שהרי ביארנו³ שכל מה שמותר לנו בשלהם אין בו משום בשולי גוים, אלא שיש לה מקום בפת האסור שלהם, וקצת רבנים⁴ כתבו שאם אפה הגוי בכיתנו כשר או דגים במפילה של בצק שמאחר שמה שבתוכן עקר ויש בו משום בשולי גוים אף הבצק אסור אע"פ שהוא מותר בפת של גוים, ואף זו אין אנו צריכין לה, שאף הבצק הואיל ושלנו היא יש בו משום בשולי גוים,⁵ אלא שיש לה מקום בבצק שלהם⁶ ודגים שלנו.

אע"פ שהלשון שגור בפינו בלשון בשול אף כל אפיה וצלי בכלל אסור זה הם וכן כשר על הגחלים וכל שעל ידי האור, ומכל מקום כתלמוד המערכ שבמסכת נדרים⁷ פרשו שהדברים המוכשרים לאכילה על ידי עשון אם עשנן גוי מותרין באכילה, לא אמרו אלא בנעשה על ידי כחו של גוף האור.

יש צדדים שהגוי מבשל דבר שאינו נאכל כמות שהוא חי ושהוא עולה על שלחן מלכים והוא מותר, ודבר זה הוא כל זמן שלא נתכון לשום בשול, כיצד גוי שחרך את הראש על האור לכונת השרת השער מותר אפילו האזנים אע"פ שמתוך רכותם ודקותם הם נאפות בכך כדרי שהם ראויות לאכילה הואיל ולא נתכון הצליה, וכן גוי שהצית אש כאגם ור"ל יקר לגלות פני הקרקע כדי לעבדו ונשרפו חגבים שבו ומכיר בהם שהם טהורים מותר לאכול מהם, שהחגבים אע"פ שבכלל עופות אין מעונין שחיטה וכמו שאמרו במסכת כריתות⁸ פרק דם שחיטה אוציא דם חגבים שכלו טהור⁹ וכן בכריתא¹⁰ של תרומות פרק תשיעי אמרו אוכל אדם דגים וחגבין בין חיים בין מתים ואינו חושש.

בתוספות¹¹ כתבו ממה שנאמר כאן בגוי דחריך רישא שרי למיכל מריש אוני יש ללמוד שאין ראוי לחרוך ראש הבחמה ועוף עד שימלחנו וידיתנו שהרי נמצא מבשלו בדמו, וכבר חלקנו עליהם בה בשמיני¹² של חולין.

גרי שהסיק את התנור להשליך שם יתדות של עץ כדי ליבשם ולחזקם והיתה דלעת של ישראל טמונה שם קודם שהצית בהם גוי את האור ולא הרגיש בה הגוי ונתבשלה מותרת הואיל ולא נתכוין לשום בשול ושאף הוא אינו יודע¹³ שהדלעת שם עד שנחוש שמה הרחיב דעתו לבשלה, ואע"פ שחיתר מתרפה ומתלחלח קודם שיחזוק ואותו רפוי הבא על ידי לחותו נקרא בשול, מכל מקום אינו מתכוין אלא לחזוק הבא לו אחר שכלה הלחות, והוא שאמרו מהו דמיא לבשולי¹⁴ קא מכוין, כלומר אחר שיש שם בשול בהכרח קודם החזוק מתכוין הוא על הכשול כדי להיות החזוק בא אחריו, קמ"ל לשרורי מנא קא מכוין, כלומר שהחזוק הוא תכלית הכונה, ואע"פ שלענין שבת

(א) אולי בוונו למיש ליה ב' דיה גאונים ועמ"ש שם בהערה ב'. (ב) ושם ב' רבני גאונים ספרד. (ג) לעיל ליה ב' דיה יש. (ד) מ' התרומה. (ה) הדרישה והביח וחפזו יו"ד קי"ג מ"ב בוונו לזה. (ו) פ"ג היא ב' א' מסופק בזה. (ז) כיא א' ב'. (ח) בגמ' "חיתר", וראיית רבינו ממה שאמר ע"ז שם "דלא בעי שחיטה". (ט) תוספתא. (י) ח"ו. (יא) ע"י תוס' חולין צ"ג ב' דיה רישא אבל לא ב' שם להדיא וע"י ברין שם בשם התוס'. (יב) נ' דציל ישיכעני, כי חסוניא שם היא צ"ג ב'. (יג) הא אם יודע חוששין, וכ"כ הרא"ש בפי' דברי הר"ף ורבינו שפסק כן פסיע להמור יו"ד קי"ג שם עליו הכ"י יולא ראיתי לאחד מהפוסקים שם ב'. (יד) בגמ' נוסף "מנא", אבל גם בדיס ליתא.

אמר בפרק כלל גדול* בזה שהייב משום מכשול ומצד תרפוי הקודם וכדקאמר פקטא
התם משום דמרפא רפי וחרר קמיט; התם כל מלאכת מחשבת אסרה תורה והרי מחשב
הוא על הכשול אע"ף שאין תכלית כוונתו הכשול אבל בזו משום קרוב הדעת הוא
ואינו על מה שהוא תכלית כונתו, ומה שפירשו גדולי הרבנים ב' לשרורי מנא קא מכיין
משום דאין בשול בכלים. אינה* שאם כן אף לענין שבת לא יתחייב, ומכל מקום אם
נתכון לשום בשול כגון שהסיק לאפות בו להם והלחה הדלעת קבורה מאיליה ונתבשלה
אסורה אע"ף שלא הרגיש בה, וכן כל כיוצא בזה, ואם אמר שהצית הגוי את האור
הניח ישראל את הדלעת מותר שהרי אף בהניחה זה הגוי דיו כחתיו גחלים כמו
שיחבארי כל שכן בהניחה ישראל על האור, ומה שכתבו גדולי הפוסקים" לבסוף אסור,
פירושו שידע בו הגוי, ולדבר שאם כיון הגוי לבשול אע"ף שלא כיון לדלעת שאסורה
כל שידע בה הרי הוא כאלו כיון לדלעת וחוששין שמא הרחיב דעתו עליה ואסורה
כל שהניחה ישראל במקום שאלמלא הגוי לא היתה מתבשלת.

אין הדבר נאסר משום בשולי גוים אלא אם כן נעשית ראויה לאכילה על ידי
הגוי כלומר שאלמלא הוא לא היה מציק לידי בשול, כיצד ישראל שהניח בשול על
גבי גחלים או קדירה או על גבי כירה וכו'. הגוי והפך בבשר או בנחלים ודגים
בקדרה וגמר את הכשול אם היו גחלים אלו כדאי בשעה שהניח ישראל שאפשר לבא
לידי בשול בלא מעשה הגוי מותר אע"ף שבסבת הגוי קדם הכשול, והוא שאסור קרובי
בשולא לאו בשולא הוא, ואע"ף שבזר שחיף בצנורא אסור חייב מיתה מדין זר
שעבר, בזו אע"פ שאינו בשול עבודה היא אבל זו אין הדבר תלוי אלא בכשול גמור
מצד קרוב הדעת, וזהו שאסרו לאו בשולא הוא, ואין ספק שאפילו לא היה אפשר
לבא בסבת הנחתו של ישראל לידי בשול גמור הוואיל והנחתו מביאנו לידי מאכל
הראוי לבן דרוסאי וזכריז והוא שליש בשול גמור. מותר אע"ף שגמור גוי, ואין צריך
לומר אם לא נגע בו הגוי עד שבא לכלל מאכל בן דרוסאי שאין נגעו מקלה ולא
מוריד אחר כן כלום הוואיל ועל ידי ישראל נעשה דמאי לקצת בני אדם, ומכל מקום
אם היו הנחלים בשעת הנחת ישראל אוממות עד שלא היה אפשר לאותו דבר לבא
לידי מאכל בן דרוסאי בכך אסור שזת כלו ביד הגוי הוא.

הניח גוי וקודם שהגיע לכלל מאכל בן דרוסאי הפך בה ישראל ונתערב כחו
בכשול מותר אע"פ שכלא הפוכו של ישראל היה בא לידי בשול, ומכל מקום אם
הגיע למאכל בן דרוסאי קודם שנגע בו ישראל אסור, ויש אומרים י' שלא נאסר מאכל
בן דרוסאי אלא להקל וכל שנגע י' ישראל קודם בשול הנמור מותר, וכן הדברים נראין.
הניח ישראל על גבי גחלים לנחשות הראויות לתיבא לידי בשול וכו' הגוי
ומלך הקדרה סן הכירה או הבשר סן הגחלים קודם שיבא למאכל בן דרוסאי והחזירה

(א) שבת ע"ד ב' (ב) רש"י ד"ה אלא. (ג) כ"ה גם הריטב"א ד"ה קמ"ל; אבל לענין
מד"י רש"י בדיה אלא, ואין דעתו לבשול נראה ברור שגם רש"י ס"ל שיש בכלל בישול ולכן תלה
הדבר בדעתו, וכאן מותר שאין דעתו עין, וא"כ מ"ש רש"י בדיה קמ"ל דאין בשול בכלים ר"ל רק
כאן כיון שהולכין אחר תכלית כוונתו וניל דמשיה לא הקשו תוס' ד"ה קמ"ל על רש"י כלל.
(ד) לקמן ד"ה הניח. (ה) הרי"ף. (ו) ר"ל את היתד, דלבשול מ"ש אע"פ שלא ידע אסור
וכמ"כ רבינו לעיל. (ז) ורא"י לומר יו"ד ק"ג ע"י כ"כ שם. (ח) ע"י ר"ן וריטב"א שהקשו
כן ותי' דמשום קולא דבישול גוי לאו מילתא היא. (ט) שבועות י"ז ב'. (י) בדבור הקודם
כתב רבינו "והפך בבשר או בגחלים" ונראה שגם כאן ס"ל כן ומסיך אדלעיל וכשפת הטור
יו"ד ק"ג. (יא) יש מתירין שכי בתחיל בית ג' ש"י דף פ"ט וגם הרא"ש ס"י ל"ב. (יב) וס"ל
שדי בחיתוי לבד כרא"ש וכמ"כ תב"י יו"ד ק"ג ע"י בפרישה שם.

הרי זה בשולי גוים ואסור, ומכל מקום מניח* ישראל בשר על גבי נחלים ושופתת אשה קדירה על גבי כירה והולך לו לבית הסדרש או לבית הכנסת ומניחה לשפחתו ב או לעבדו הגוים ומהפכים ומגיסים ואינו חושש שימלקנה מפני שספק חכמים להקל, ג וכל שכן במקום שאין להם הנאה בכך שכל שלא במקום צד הנאה אין חוששין וכמו שאמרנו אי משום איערובי קיסמא דמוריסא וכו', ואע"ג דהתם איכא פסידא, דרך גזמא אמרו, והוא הדין בכל שאין שם הנאה בכך, ואע"ג דבפת של גוי הצריכה חותם אחד ונאמר שם^ה חסימא בקרא מידע ידיע חמי בשערי ידיעי מאי איכא כי הדדי לא מרח ומוזיק, דאלמא כל דליכא חותם אחד אף בכי הדדי חישינן, כזו אפשר שזו עריכה לו יותר אבל מקום שאין שם הנאה כלל אין חוששין.

זה שאמרנו שהולך לו ומניח קדרתו לגוי וכן היא דשופתת אשה פירשו גאונים ספרד^י בשנעלה בפניה כראוי ושיוודעת שאין אסור בבית, ומכל מקום יראה שאף בלא אלו מותר כל זמן שאינו מודיע הפלגתו, וכבר כתבנו מכיוצא בזה בפרק ראשון, ח ואף סתם המשנה^י מוכחת כן שהרי סתם נאמרה, ואין לחוש שמא ימלקנה^י מכל וכל קודם שתגיע לכלל מאכל בן דרוסאי שאין הדבר מצוי לעשות כן אלא אם כן לצורך הבשול וכל שעושה כן לצורך הבשול אינו קרוי מלוק, י וזהו לדעתו שאמרנו בסוגיא זו דאוחביה בסילתא, כלומר במל מקום שאין עושין כן לצורך הבשול.

[דף ל"ח ב'] **כבר** בארנו במשנה יב שהפת שלנו הנאפה בידי גוים בכלל שקות הוא ואסור משום בשולי גוים, צריך שחזק שהפת שלש מלאכות יש באפייתו, היסק התנור, והאפיה, וחפוך גחלים להפליג בחומם כדי להפליג באפיה, כל שנעשית אחת מאלו על ידי ישראל מותר, ואע"פ שבבשר וקדרה אין ההסק מועיל אלא אם כן הניח, בפת הקלו מפני חיי נפש, ויש אומרים יי שמותר אף בקדרה בהיסק הכירה או בהנחת הקדרה או בהגמחתה, ונהגו עקשו להשליך עץ אחד או קיסם בתנור שהרי אף זה מוסיף חבל ומסייע לקרב האפיה, ולא עוד אלא שגורם למהר הסק האחרות, יי ויש חולקין וסו לומר שאין קיסם מועיל, ושטת הסוגיא מוכחת כדבריהם, אלא שנתפשט המנהג בכך על פי מה שכתבו גדולי המכבירים^י שהקלו בכך, ופירשו הטעם מפני שאין הדבר אלא להכיר שהפת שלהם אסורה, ואין הדברים נראים, אלא שעיקר הטעם להיות כחו של ישראל מעורב בו כשאר הבשולים.

(א) כיה גם בגמ' ומשמע אף לכתחלה גורמים ספק דרבנן כזו, אבל במור ושזיע יו"ד קייג ב' בלשון דיעבד ונ' שהמור נמשך אחר הרשבי"א בתה"ב כ"ג ש"ז דף צ' וגם במשמרת שם שגרים גם בגמ' בלשון דיעבד אבל הביי שם ד"ה ולא העתיק הגמ' בלשון לכתחלה ואעפ"כ ספק ברשבי"א, (ב) עיי' לקמן ד"ה יש אבל כאן שהוא ספק מותר אף לכתחלה, (ג) עיי' דבור שאח"ו, (ד) לעיל ליד ב', (ה) לקמן ל"ט ב', (ו) לענין רא"י ממה שאי' במנהגין קיד ב' שפת ישראל עריכה לגוי, (ז) דין זה ב' הרשבי"א בתה"ב ביה ג' ש"ז דף צ' בשם רבינו חננאל וכן שאר פוסקים כתבוהו בשם ר"ה וזו הפעם הג' בסם' זו שרבינו קורא לרי"ה 'גאונים ספרד' ובשאר מסכתות קורא כן להרמ"ה ויל', (ח) י"ב א' ד"ה ט' א"י מדוע קרא לתניא נמי הכא וכו' שבגמ' משנה, (י) עיי' בדבור הקודם, (יא) הנהגות יד שאול יו"ד קייג וזה לכונן בסברא זו לרבינו ולענין רא"י למכרת רבינו משי' בשזיע הל' שבת ריג' ס"ב שאם סלקה על דעת להחזירה לא הוי מילוק אף לענין שבת, (יב) ד"ה והפת, (יג) באותם הראשונים שב' הרמ"א בשזיע יו"ד קייג ס"ז ועיי' בד"ם שם, (יד) במשי' הרמ"א שם קייג ס"ז, (טו) הרמב"ן בחי' וכו' גם הרשבי"א בתה"ב כ"ג ש"ז דף פ"ט, (טז) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ז הי"ג.

דברים הנאמרים משום בשולי גוים אף בביתו של ישראל נאסרו וכמו שאמרנו למעלה ב מניה ישראל בשר על גבי גחלים וכו' והולך לו לבית הכנסת וכו', ומכל מקום יש אומרים ג שלא נאסרו אלא הן גופן אבל פליטתן אינה אוסרת כיצד בשר שבשלוהו עם ירקות שנאכלות כמות שהן חיות הבשר אסורה והירקות מותרות אע"פ שבלעו מהם שאין קרוב הדעת בכך וכל שכן שלא נאסרו הכלים, ויש אומרים ד בכל אלו וככל כיוצא בהם כדון שאר איסורין של דבריהם כגון שומן הניד וכו' וגבנת חנונים, שכל שאסרו חכמים כעין של תורה אסרוהו, ומתוך כך ראוי להזהר בשפחות שלנו המבשלות לעצמן לסייע עסקן עד שלא יאסר משום בשולי גוים שלא לאסור את הכלי, או שמא אף לדבריהם ה לא נאסר אלא במה שהגוי מבשל לצרכנו, ואלו נאסרו נהגין להקל.

בחולה שאין בו סכנה התירו לבשל על ידי גוי, אע"פ שלא הותרו איסורי מופרים לחולה, מפני שבחולה וכיום שאי אפשר לנו בכך אין כאן קרוב הדעת כדי לאסור.

יש מי שאומר ששכרים ושפחות הואיל ועל כרחן הם עושים ולא מנדחת קרוב הדעת אין בהם משום בשולי גוים, וכן פורני שאדם מוכרח לאפות לשם מחמת השולמנות ושהוא נעשה מחמת שכירות, ואע"פ שלכחלה ראוי להחמיר בדיעבד מיהא נראים דבריהם.

יש מחליטין להתיר בכל מה שהגוי עושה בבית שלנו ולא נאסר אלא כשהוא עושה בביתו ואע"פ שישראל עומד שם שזהו קרוב הדעת הגמור, ולא יראה כן כמו שכתבנו.

הקפריסין והוא שומר של פרי הצלף, והקפליטין ר"ל כרחי, שכולן נאכלין כמות שהן חיין ואין בהם משום בשולי גוים, מגיעולי אין לחוש שאף הקפליטין אינן מחשלין כעין תבשיל עד שנחוש לקדרה שמבשלין בה בכל יום שהרי בעין הם מבשלין אותם ומצניעין אותם באוצר ולפעמים מוכרין אותם על יד על יד בחנות וכל שהוא כן אין רגילים לבשל בקדרה שמבשלין בה תבשיליהם יום יום אלא בשאר כלים ושאר כלים בסתמן אינן בני יומן, וכן בחמין כל שאדם מחמם מים לשחות אינו מחמם בקדרה שמבשלין בה תבשיליהם יום יום אלא בשאר כלים, כך נראה ל"י ומתוך כך אין לחוש אלא לבשולי גוים ואמר בהם שאף לבשולי גוים אין לחוש בהם שכלם נאכלים כמות שהם חיים, וכל שכן במים וקליח שלא נשתנו מברייתן, ובסוף הפרק יב יתבאר בקפריסין וקפליטות שאין מותרין אלא בבאים מן האוצר הא אותם שנמכרים בחנות על יד על יד יש לחוש בהם ליון נסך.

כוספן של גוים והוא פסולת של תמרים ועושין מהם שכר על ידי מים חמין

(א) לאפוקי משום הריא שכתום לעיל לית א' דיה אלא. (ב) כנס' לית א' שמשמע שמיירי בביתו של ישראל ורק משום ספק מותר ע"י לעיל דיה הניח ודיה זה. (ג) לא מצאתי מי שמתיר ירקות שנתבשלו עם הבשר עיין הראיה בכדח"ב בית ג' שער ו' דף פ"ט. (ד) הרשב"א שם בסוף השער. (ה) צ"ב הא הרשב"א כי שם להריא ילבשל לעצמן וסכרת רבינו שמתיר במבשל לצרכנו מתנגדת למ"ש השיך וייד ק"ג סק"ב בשם הנהגת או"ה שס"ל שלעצמן גרע פסי. (ו) הראיה בכדח"ב שם כ"ב. (ז) ברור שחזר "בשבת". (ח) הראיה שם בשם ר' יצחק בן ר' מנחם ז"ל. (ט) הריא במוס' לית א' דיה אלא. (י) לעיל דיה דברים. (יא) ועמ"ש רבינו לעיל לית ב' דיה ככר. (יב) מ' ב'.

בין שנעשה ביוצא גדולה בין בקטנה מותר אע"פ שנעשה בכלים האסורים מפני שנותן טעם לפגם הוא, ומכל מקום לכתחלה לא יעשה כן שאין מבטלין שום איסור לכתחלה, שמא האסור נחוש לכלי בן יומו שהוא נותן טעם לשבת. פירשו חכמי הצרפתים * שסתם כליהם אינן בני יומן, וגדולי המפרשים * אין מודים בה, אלא שהם מתירים ממעט שתי ספקות שמא אינם בני יומן ואם הם בני יומן שמא יש שם ששים של חתר, ולדעת זה איסור משהו שאין שם אלא ספק אחד אסור כגון חטף בפסח, ואין הדברים נראין, ואף דברי חכמי הצרפתים * אינם נראין לי, היות אפשר לומר שסתמן מבטלין בכל יום ולא נחוש להם לבני יומן, אלא שעיקר הדברים כמו שכתבתי * בקפליטין שכל שהוא תבשיל גמור ודאי חוששין בקדרתם לבת יומא אבל כוספן שהוא נעשה לשכר אין הרגילות לבשלו בקדרה שמבשלים בה תבשילים בכל יום אלא כשאר כלים או בקדרות שכבר נתבשל בהם והודחו ונסמנו מלבשל עכשו ומתוך כך סתמן אינן בני יומן, ואף מה שהביאו כתוספות * ראייה לדבריהם ממה שאמרו בסוף מסכתא זו"ה הלוקח כלים מן הגוים וכו' שאם נשתמש בהם עד שלא הכשיר מותר ומדין נותן טעם לפגם, דאלמא לבת יומא לא חיישינן, אף זו נראה לי דכל שבא למכור מקנה הוא ומדיח ומנקה כפן כחו כדי שיהיו לוקחים קופצים לקנותם לא שיבשל בהם וימכור מיד, ובדרכים אלו אתה מפרש בכל מה שהותר בכליהם בפרק זה מחמת שאין חוששין לבת יומא כגון מישחא שליקא דארמאי ואחיני שליין ודבש ושאר הנזכרים בפרק זה, כך נראה לי ברור, הא כל תבשיל שהרגילות לבשלו בקדרה שמבטלין בה בכל יום ודאי חוששין לבת יומא, ואם לא כן הרי אתה מתיר כל שהם מבטלין בלא דבר ממא וכמעט וחיינו לעם אחד, אלא אין ההתר אלא בדברים שכתבנו, או כשנזדמן במקרה ובשגגה שבשל ישראל בכליהם שאפשר שבזו הואיל ואין הדבר מצוי ושאר הרגילות למעות בקדרה שבשלו בה היום הקלו לדון את סתמה כשאינה בת יומא, והדברים ברורים, וכבר הארכנו בזה בקצת חבורינו.

שמן של גוים הואיל והותר אין בשולו אסור, שאם מצד בשולי גוים נאכל כמות שהוא חי הוא על ידי פת חמה וכיוצא בו, ואם מצד גיעולי גוים נותן טעם לפגם הוא שכל כיוצא בזה סתם כליהם אינן בני יומן על הדרך שבארנו, ולתערובת יין נמך * או דבר ממא * אין לחוש שהתערובת מפסידו ומסריחו, ושמא תאמר תינתן בבא מן האוצר אבל הנמכר בחנות על יד על יד נחוש, שהרי בקפריסין וקפליטות שאין חוששין להם בבאים מן האוצר חוששין להם בנמכר בחנות, וכן בחלא

(א) רש"י ר"ת והר"י בתום ד"ה אי. (ב) הראב"ד: וזה שהראב"ד ס"ל שחוששין בכלי הגוים לבני יומן כ' גם חרין לעיל במשנה (ועי' ברין בגמ' ד"ה פת) ולכן תמוה לי מדוע כ' מרן בבני יו"ד קביב שסתם כלי גוים הם בחזקת שאינן בני יומן מוסכם מהפוסקים וז"ל הרמב"ם: וקני רע"א זיל ציון שגם רש"י ביומא פ"א ב' ס"ל כרמב"ם, וא"י מדוע לא כ' ברבינו שגם הראב"ד ס"ל כהרמב"ם עי' הלי מאכלות אסורות פ"ג המ"ו ובמ"ו הכ"ב ועי' יכ"י שם. (ג) בדבור הקודם ועי' גם מ"ש רבינו לעיל ל"ה ב' ד"ה כבר. (ד) לא מצאתי ועי' ב"י יו"ד קביב ד"ה סתם שהקשה מדעת עצמו מנמי' זו על הרמב"ם שס"ל שסתם כלי גוים הוא בן יומן ומתוך דבשוליהן מיירי. (ה) ע"ה ב'. (ו) בספר מנן אבות (לונדון תרפ"ט) ענין י"ג. (ז) בדבור הקודם. (ח) כפי' רש"י ד"ה איערובי. (ט) הוספת רבינו הוא, וצ"ע מדוע השמיט הרמב"ם הלי מאכלות אסורות פ"ו הכ"ב מה שא"י בגמ' אי משום איערובי וכו' ואולי כיון שכי' דגיעולי כלים ליתא מבשילי הבשר בעצמו שפוגמו אבל עדיין צ"ע דהא בגמ' נקטו שניהם, ועי' עבודת עבודה ואכמ"ל. (י) ברלקסן מ' ב'.

דשכרא דארמאי. * וכן בחנבים הבאים מן הסלי'ה כמו שיחבאר, ב יראה שבאלו אינו מסריחים לשעתם אלא לאחר זמן ואחר שכן כל שנמכר בחנוני שמוכר מיד אסור אבל שכן לאלתר הוא מסריחו ומתוך כך אף בנמכר בחנות אין חוששין, וכן בדבש שאמרו עליו למטהי אי משום איקרוכי מיסרא סרי, ולא מפליג בה בין חנות לאוצר.

וענין אהני שליכי כבר ביארנוהו למעלה.

שתי'תא והוא קמח קליות שנתיבש כאור עם דבש מותר שחרי גאכל כמות שהוא חי הוא, ומכל מקום יש שעושין מקמת עדשים האפוי עם דבש וכוזו דרכם להכנים שם חומץ ומפני זה אסרוהו, ואפילו אותם שלא נכנס שם חומץ מגזרת האתרים הואיל ודרכם של עדשים בכך.

כבר בארנו במשנה * שהכבשים שדרכם לתת לתוכם יין או חומץ שאמרנו עליהם שהם מותרין בהנאה שאם נודע כודאי אסורין בהנאה, לא סוף דבר כזו אלא כל שהיה ידוע שדרכן של כלי עושי כבשים בכך בידוע אע"פ שאין ידוע באלו בפרט יש אומרים שהוא כמי שנודע כזו בפרט ואסור בהנאה.

איסור הנאה זה שאמרנו יש מי שאומר שחכל אסור עם תערובתו הואיל והיין מכשיר את הכל הרי הוא כעקר היין, וחכמי האחרונים שבספרד * הורו לימכר הכל חוץ מרמי יין נסך שבו, ואע"פ שלא נודע שיעורו אסורין בו לפי רגילותם, או י מוכרין אותו חוץ מרמי סה שהושבת, מעתה חומץ שנפל לתוך גריסין וכיוצא בו ומסתקן ומשביח גופן של גריסין אסור בהנאה על אחד מן הצדדין שהזכרנו, ועיקר הדברים לימכר כלו חוץ מרמי השבת, דהא אפילו בסתם יינן אסור * יין ביין ימכר כולו חוץ מרמי יין נסך שבו, ואין דך דבר ביין שיעלה ליותר מין ביין.

[דף ל"א *] **כבר** ביארנו במשנה על חטירת טרופה ועל החילק שמעם איסורן מחשש תערובת דגים טמאים, ואין אנו צריכים לבאר בכאן מיסני דגים טמאים שכבר נתפרשו בחור, * וכבר ביארנו במסכת חולין * שהקשקשת הוא הסימן המובהק ובלבד שתמצא במקומות שאלרנו שם, וצריך שתדע שיש הרבה מיני דגים שאין להם קשקשת עכשו ועתידים להביא לאחר זמן וכן שהיתה להם והשירות בשעה שקלו מן חים כל שנודע כן מותרים ואין להרחק בחתרם כלל.

עיר שאין בה דגה אלא מן הנזהר וסוחזק באותו נהר שאינו מעלה דגים טמאים לסבת זכות קרקעיתו מחמת שאין שם טיט וכן נודע שאין נהרות אחרים נשפכים לתוך אותו נהר דגים הקטנים הנמצאים שם שלא העלו עדין קשקשת והוא החילק שהוזכר במשנה או קרבי דגים ועובריהם שנימוחו או שאין אלו בקיאים במסיניחם על הדרך שהחבאר ענינם למטה מוסכין על חוקת הנזהר להחירם, וכזמנים הללו אין לסמוך על זה שמא אין אנו בקיאים או שמא מים שממקומות אחרים נשפכים לשם ולא נודע לנו. **הרבה** מיני דגים שקשקשת שלהם דקה עד מאד ואינה נכרת, נודמן לו דג ולא

(א) לעיל ליב אי. (ב) לקמן מ' ב'. (ג) ל"ט ב'. (ד) ל"ח א' דבור המתחיל תמרים.
(ה) ד"ה כבשים. (ו) רש"י ד"ה ומאי אלא שרש"י ב' אף ברובו ועי' תה"כ הקצר בית ג' סוף ש"ו
ולעיל במשנה ב' גם רבינו שאף ברוב אסור. (ז) דברי רבינו אלה לקוחים מתה"כ הקצר בית ג'
סוף ש"ו ולענין גם הראב"ד מ"ל בן עיי"ש בארוך בית ה' ש"ה דף ק"ן. (ח) רבינו יונה בתה"כ
בית ג' סוף ש"ו. (ט) כ"כ בקצר שם. (י) או — שהוכבת ל"י שם, והם דברי רבינו. (יא) לקמן ע"ד א'.
(יב) ויקרא י"א מ'. (יג) ס"ו ב'.

חכיר בו קשקשת וקנחו* כמרטוט ונמצא קשקשים כמרטוט. או שהיה דג מקרטע ומפרכס והניחו בחוך כלי חרש ונמצא קשקשים בכלי מוחר. וכל ספק שילד לו בענינים אלו אל יקל ראשו בהם עד שיחברר לו כדי שלא יבא לידי מכשול ולא יאונה לצדיק כל און.

כבר ביארנו במשנה ב' על קנרת של חליתת שהוא אסור וכן בארנו שם מעם איסורו אלא שאנו צריכים לבאר בו ענין אחר. והוא שקורטי חליתת נקחים לסחורה ולחרויה ומי שקונה לסחורה קונה כל שמוצא ממין שהוא רוצה ואינו מדקדק בכשרותו אלא אם כן הוא חבר או כדומה לו. לפיכך קורטי חליתת לא סוף דבר שאין נקחין מן הגוי אלא אף מישראל עם הארץ או חשוד למכור דבר שאינו מחוקן שאינו קפיד על לפני עור. וכן הרין בתכלת שחשודין למכור קלא אילן בחזקת תכלת. עד שיקבל זה דברי חברות בפני שלשה חברים שמקבלין אותו ומלמדין אותו דברי חברות להזהר בממאות ומתהרות ולעשר וכל כיוצא בזה על הדרך שהתבאר בכבודות. ואשת חבר ובתו ועבדו הכנעני ובני ביתו הרי הם כחבר. ואפילו מת החבר הרי הם בחזקתם עד שיחשדו. ואפילו נישאו האלמנה והבת לעם הארץ ונמכר העבד לעם הארץ אין צריכים לקבל דברי חברות וכן לענין מעשרות להחזיק תבואתם במחוקנות וכן לענין טהרות שלא להחזיקן בממאות. וכן חצר שמוכרין בה תכלת הרי היא בחזקתה עד שתפסל. אבל אשת עם הארץ או בתו שנשאו לחבר וכן עבדו שנמכר לחבר צריכים לקבל דברי חברות.

[דף ל"ט ב'] כל שהוא חשוד למכור דבר האסור בחזקת מותר אע"פ שאינו חשוד לאכול אין מפקדין אצלו דבר שיש בחליפיו איסור אלא אם כן בחותם. ואם חשש חליפין אלו הוא באיסור תורה צריך שני חותמות או מפתח ותותם ואם בשל סופרים ריו בחותם אחד. וכבר ביארנו שכל שדינו בשני חותמות מפתח עולה לחותם. וכך שכן שיהיו כן במפקדין אצל הגוי. לפיכך כשר או תחכת דג שאין בה סימן או תכלת אסור בחותם אחד וכן יין. אע"פ שסתם יינן מדברי סופרים. החסירו עליו. אבל פת ומורים ונבנה או חלב מפקדין או משלחים בידם אף בחותם אחד. אפילו יחליף בשלו אין בחליפיו איסור תורה. שמא תאמר חלב שמא איסור תורה הוא. חלב שמא אין לחוש לחליפין גמורין שהרי מפורסם לכן שמא ירוק* ונכר הוא ונמצא שאין שם אלא חשש תערובת. וזאת בתלמודי פרשוה מטעם זה חבי"ת איסורו מגופו חספ"ג אין איסורו אלא משום תערובת. וגדולי הרבנים* פרשו הטעם שבחבי"ת מתוך חשיבותם אדם מורה בחליפתם אבל חספ"ג אין בהם חשיבות ודיים בחותם אחד. יי ויש מקום קיון שהרי למעלה יי במשנת אלו אסורין ואין איסורן איסור הנאת ומנו בהם חומץ

(א) כן מפרש רבינו "חפיה" שבגמ' מלשון אשה חופפת ולא כרשיי. ותחתיה כוון כזה לרבינו אבל אי' על מה פ' רבינו "מרטוט". (ב) ד"ה קורט. (ג) הרמב"ם הלי מעשר פ"י ה"א כתב שצריך לקבל ב' רבים ולא פ' כמה. (ד) צ"ב רב מדוע צריך שיקבל עליו דברי חברות לטהרות. כדי להיות חבר לתכלת או לקורט והרמב"ם בהלי מעשר פ"י ה"א אינו מצריך אלא קבלת הרבנים בנוגע למעשר. ובהלי מממאי משכב ומושב פ"י ה"א כ' שיקבל עליו מה שנוגע לטהרות. (ה) לעיל ל"א א'. (ו) עי' מ"ש רבינו לעיל כ"ט א' ד"ה ישראל. (ז) הפרישה יו"ד קי"ח ובה לכוון לרבינו בקי' ות' זו עיי'ש ובשיך סק"ח. (ח) כדאי' לעיל ל"ה ב'. (ט) ר"ל מעט ומדאורייתא מין במינו כשל ברוב ואין כאן אלא איסור דרבנן — כ"כ הפרישה ושיך שם. (י) חסר "המעבד" והוא בפירקין ה"ג י"ב ב' בשינוי לשון. ודע שבירושלמי שלנו ליתא חלב אלא חליתת. (יא) רש"י ד"ה אסורין. (יב) עיי'ש עי' רבינו לעיל כ"ט א' ד"ה ישראל. (יג) כ"ט א'.

ושאלו בה פשיטא משום דאחמיץ פקע איסוריה ותירץ הא קמ"ל חומץ שלנו ביד גוים אין צריך חותם בתוך חותם אי משום נסוכי לא מינסך אי משום חלופו לא מרח וכן ביין מבושל אלמא כל שאין חשש נסוך אפי"פ שיש שם חשש חלופו דיו בחותם אחד אף כמה שיש בחלופיו איסור תורה^א ושאיסורו כגופו. ושטא לא נאמר אלא בחומץ ויין מבושל שאין בחליפיו אלא הנאת פורתא אבל אלו שבכאן שחשיבותם גדולה ראוי לחוש.

מאחר שאף באיסורי סופרים אתה צריך לחותם אחד אי אתה צריך לומר שישראל החשוד אין לוקחין מסנו אפילו איסורי סופרים. ומכל מקום אם נתארח אצלו או שיגר לו במנחה הואיל ואינו חשוד לאכול רשאי זה לאכול מסנו. ואם היה חשוד לאכול אסור אף בזה.

כל ישראל ובכל הארצות בחזקת כשרות הם עד שיחשדו. וסריא על פני כלה היתה חשודה בששה דברים מהם שהיו קונים אותה בהכשר אלא שהיו פושעים בשמירתם לתניחם אצל הגוים, ומהם שהיו חשודים אף בקנייתם או בעשייתם באיסור. וששה דברים אלו הם יין מוריים חלב מלח מלקונדרית חלתית וגבנה. שהיין היו מטהרים יינו של נכרי ברשותו ולא היו מדרקין כמה שראוי לדרק בו על הדרך שיתבאר, ושאר הדברים שלא היה חשש איסורם אלא מחמת תערובת היו מקילים בהם גם לקנותם מהם. או ליקחם בהתר כגון מורים מן האומן וחלב שרואהו בשעת חליבתו ומלח בשעה שמוציאין אותו מן המחצב וחלתית בשעה שחיו חותכין אותו וגבנה בהקמדתה אלא שאחר כן היו מניחין אותם אצל גוים בלא שום הכר. לפיכך אין לוקחין ימ"ח מחגי כסוריא מסתמן של בני אדם אלא מן המוסתה. אבל שאר מקומות אף של חוצה לארץ בחזקת כשרות הם עד שיחשדו וגדולי המהברים^ב כתבו שכל חוצה לארץ כסוריא. ואין הדברים נראין^ג.

דברים שאין החשוד פושע בעיני עצמו כדמאי מותר להפקיד אצלו בלא שום חותם. כמו שיראה במסכת דמאי שהמוליך חיטיו לטחון אצל עם הארץ חרי הם בחזקתן למעשרות ולשביעית וכן המפקיד פירות אצל עם הארץ. וכבר רמזנוה במסכת חולין^ה פרק ראשון אלא אם כן מתכוונת לתקן כמו שבארנו שם. וכן הגאונים^ו מסכימים כדורות הללו בנכנת הגוים.

הנתי נכרי כחנותו ויש שם דברים שיש בחליפיהם אסור תורה ביוצא ונכנס מותר ואפילו הלך לבית המרחץ או לבית הכנסת אם לא הודיעו שהוא מפליג וכבר בארנו מענינים אלו למעלה.

המשנה השמינית. והכונה לכאן בה דברים שלהם שמתרין לנו אף באכילה אפי"פ שהיו הדברים מראים קצת חששות, ואמר על זה אלו דברים של גוים מתרין באכילה חלב שחלבו גוי וישראל רואהו. ואפילו היה דבר טמא בעדרו, ואפילו לא היה רואהו לגמרי אלא שהיה יושב בצד העדר הואיל ומכל מקום אפשר לו לראותו אם יעסוד כמו שבארנו במשנה שלפניה.

(א) קושיית רבינו צ"ע מדוע נחוש ליין נסך ממש, ולעיל כי רבינו שסתם יינם הוא רק מדרבנן אלא שחתמירו עליו, והר"ן בסוגיין כתב להיפך וכתב שמשם ראייה שבאיסור דרבנן אפילו באיסורו מגופו די חותם א' ובורר שפיל להר"ן שסתם יינם דרבנן וכמשיכ חש"ד יו"ד ק"יח סק"ו. (ב) תרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"א הכ"ה. (ג) עיי"ש בהשגת הראב"ד. (ד) פ"ג מ"ד. (ה) ו' ב' ו' בתה"כ ב"ת ד' ש"ב ריש דף ק"יח כ' ד"ו ולא תוכיר בזה הגאונים.

והדבש אע"פ שהתעורבת מצויה בו מכל מקום תעורבת יין ודבר מלא* מסריחה ואינו עשוי לקלקל את שלו, ואם משום בשולי גוים שמבשלין אותה במים חמים כשבוררין אותה מן השעוה הרי נאכל כמות שהוא חי, ואי משום געולי גוים הרי נותן טעם לפגם הוא, שמא תחוש לבת יומה, כבר פירשו חכמי הצרפתים^ב שסתם כליהם אינם בני יומן, ולגדולי המפרשים^ג שחולקין בזה אתה מפרש שאפילו פליטת בן יוסף פוגם בדבש, ולדעתנו^ד אתה מפרש בה שאע"פ שסתם כליהם אינם בני יוסף דוקא בתבשילים הרגילים אבל דבש וכיוצא בו אין הרגילות לבשלה בקדרות שמבשלין בהם בכל יום אדרבה מטהרין ומנקין אותם על הדרך שבארנו^ה.

והדבדבנות^ה, ר"ל אשכולות של ענבים, ואע"פ שקנטפות, והיה לנו לחוש שמא נחנו בכלי של יין נמך וטיפין אלו של יין נמך הן, אין חוששין, אלא שאוסרים נטיפתם מתוכם היא באה^ו ואין בהם משום הכשר משקה, לענין טומאה שחרי אין משקה זה לרצונו הואיל ולצורך אכילה הם.

והכבשים שאין דרכם לתת לתוכם יין או חומץ, שאין חכוש כמבשול לאסרו משום בשולי גוים כמו שהתבאר^ז.

וטריית שאינה טרופה, אע"פ שהם דגים דקים והיה ראוי לגזור משום חילוק^ח והם הדקים כל כך שלא תעלו סנפיר וקשקשת, הואיל ואלו מכל מקום ניכרין הם אם יש ביניהם טמאים אם לאו אין גוזרין עליהם.

וציור שיש בה דגה, והיא אותה כלכית שהזכרנו במשנה ראשונה^ט והיא מעידה עלינו שציר זה היא של דגים טהורים.

ועלה של חלתית, מפני שאין דרך לפסקו בסכין, ומפרש בגמרא^י שאפילו נתערבו שם קרמים מותרין אף הקרמים, אין הרברים אלא שעם פסיקת העלים נשמטו קצת קרמים ונתערבו עמהם.

וזיתי גלום קא' הסגולגלים, והם זיתים שהגוים כובשין אותם בכלי עגול לרכבם ולאכלם עם מליחותם ועוצרין אותם שם עד שנעשים כעין גלום קא, ואע"פ שהם רפים הרכה אין חוששין שמא יזלף עליהם יין, ר' יוסי אומר השלוחין אסורין, פירוש מפני שהם רפויין^{יב} כך שבשעה שאדם אוחו בהם גרעינה שבחוכן נשטמת ומשתלחת מהם שכל כיוצא באלו חוששין שמא מחמת זלף יין הוא, ואין הלכה כר' יוסי, אלא מחמת שמנן הוא ובין כך ובין כך מותרין, וכל שכן בזמנים הללו שתדבר ידוע שאין מערבין בהם יין, ומטעם מליחה בכלי האמור אין כאן שהטעם פוגמן, ולא עוד אלא שאין מליחה מפלגת את הבלוע בכלי כמו שביארנו במסכת חולין^{יג}.

תגבים של גוים הבאים בסמני טהרה, והם ככושים או מלוחים, אם מן הסליה ר"ל מל קטן שהוא טעמידו בפתת חנותו אסורין, מפני שמוזלף עליהם יין להטעות העם הלוקחים שיהיו מבורים שלחותם כא מצד שומן, אבל מן ההפתק,

(א) רש"י כתב רק יין. (ב) רש"י ר"י ור"ת לעיל ל"ח ב' בתוס' ד"ח א"י. (ג) תראכיד מובא ברין במשנה לעיל ומטה שלא כ' רבינו שגם להרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"ז הלכה ב"ב בן הוא, אפשר דלא ברירא ל' לרבינו שהרמב"ם ס"ל דפתם כליהם הוי בני יוסן וכמ"ש הרשב"א בשו"ת רמ"א מובא בכ"י יו"ד קכ"ב סדיה סתם. (ד) ע"פ רבינו לעיל ל"ח ב' ד"ח כוספן. (ה) בספרינו וגם במשנה שבכ"י "והדבדבנות". (ו) בספרינו "אין" וע"י רשב"א שגם תראכיד גרים "ואין" בו"י וב' דברים קמ"ל מתניתין. (ז) לעיל ל"ז א". (ח) כדלעיל ל"ח ב'. (ט) לקמן מ' ב'. (י) כ"ה גם במשנה שבכ"י ובספרינו "גלום קא". (יא) חסר יכל". (יב) ק"א ב'.

והוא מקום כנוס חנכים מלוחים ושאר מאכלים או מן האוצר והוא מקום שמכנסין לשם כל מיני סחורה מותר, שאין מזלפין שם יין מפני שהוא מקלקלם, ומכל מקום אם היו שלוקים אסורין משום בשולי גוים, וכן בתרומה וכו', * פירוש וכן כהן החשוד למכור תרומה בחזקת חולין מטה שלפניו אסור, אבל אם הוציא מן הספינה או מן האוצר או מן ההפתק מותר מתירא הוא שמא יודע לחכמים ויפסידו לו כל סחורתו, ומכל מקום מה שלפניו בכל מה שיש בו זיקת תרומה אפילו על ידי תערובת אסור והוא שאסרו במקום אחר² שאפילו קרבי דגים אין לוקחין מהם מפני שנותרין בהם שמן.

זהר ביאור המשנה וכולה על הצד שביארנוה הלכה פסוקה היא, אלא שלענין ציר שיש בה דגה לא נשלם ביאורה מכל וכל במשנה, ודברים שנכנסו תחת משנה זו להשלמת ביאורה עם שאר דברים שנחלגלו בה אלו הם.

הבוצר ענבים למכור לשוק או לאכלם בביתו או ליבשם ויצא משקה מהם לא הוכשרו כמו שביארנו במשנה, הא אם היה בוצר לגת הוכשרו, שהרי נזהר לו בכך ולכך הביאם, ולא סוף דבר בקופות מזופפות שהיין נשאר לשם אלא אף בשאינן מזופפות אע"פ שהיין הולך לאבוד הוכשרו גזרה שמא יבצרנו בקפות מזופפות, וכבר ביארנוה בראשון של שבת,³ וצדפנו בה פעמים אחרים שהוזכרו שם.

[דף פ' א'] **ציר** זה שהתר שלו תלוי בשיש שם כלכית פירושו בשאינו נכר מאי זה דגים הוא בא כגון שתוסרו הדגים מן החביות וכל כיוצא בזה אם נמצא שם כלכית מותר ואם לאו אסור הא כל שיש שם דגים הציר נגזר אחר הדגים על הדרך שיתבאר. **ד כלכית** זה שהוא מכשיר את הציר פעמים באחד ופעמים בשנים, כיצד, היתה חבית זו פתוחה אין מתירין אלא בשנים,⁴ מפני שאפשר שלא נוצר לשם אלא שנפל לשם ממקום אחר, ואם היא סתומה כלכית אחת מכשרת, ויש אומרים⁵ בהפך, ואין הדברים נראין.

היה ציר זה בחביות ירבה ולא נמצא העד אלא כאחת אם סתומות הם או שהיו כלם פתוחות וזו שבה הכלכית סתומה אין זו מכשרת האחרות ואפילו היו שם שמים, ואם כלן פתוחות ונמצאו בזו שמים כלם מותרות, ואם יש שם פתוחות וסתומות כל שזו שבה הכלכית פתוחה מכשרת כל הפתוחות שכל הפתוחות כמקורבות הן.⁶

היה בציר זה דגים אם יש שם אפילו חתכה אחת ויש בה קשקשים מותר חתכה זו ככלכית היא, ואע"פ שיש לחוש שמא נתערב שם דג מטמא, הואיל וציר דגים מטמאים זיעה בעלמא הוא ואינו אסור מן התורה אלא דרך אסמכתא הקלו בה, ומטמו בזה מפני שאין הדבר מצוי למלוח דג מטמא עם דג מהור שאין מליחתם שוה, ואם היו עמה חתכות שאין בהם קשקשים אסור מחשש שמא אותן החתכות של דג מטמא, שאין סומכין בדגים עצמם להתיר חתכה אחת בשביל אחרת כמו שיתבאר, ואם היו חתכות שאין בהם קשקשים מתאימות עם אותה חתכה שיש בה קשקשים עד שהדבר ברור שהכל מדג אחד הכל מותר.

(א) המשנה שלפנינו מסיימת במלת "בתרומה" ונראה ש"וכו" מ"ס הוא. (ב) א"י איפה.
(ג) י"ז א'. (ד) לקמן ד"ה היה בציר. (ה) זו היא שיטת רש"י ד"ה שופמות ועי' תוס' ד"ה כאן שצ"ל שלרש"י הבריתא דלקמן גזי שהביא עריכה וכו' סיירי שנמצאו שנים ולענין אפשר לדיוק כן מרש"י שמי' ד"ה כולן ב' פעמים "הוא"י בלשון רבים. (ו) ר' אפרים בתוס' ד"ה כאן. (ז) כדא"י ביצה ד' א' וכמו שפסק בשו"ע י"ד ק"א מ"ז ועמ"ש רבינו בחלה פ"א מ"ז ד"ה מעתה.

כל מה שבארנו הוא להתר ציר הא להתר דגים עצמם יראה משמת סוגיא זו לפי מה שפרשו בה גדולי הרבנים^א שיש סימן אחר כדגים חוץ מקשקשת והוא שדגים טמאין ראשן חד ואין להם חוט השררה. והמהורים^ב ראשן כד ויש להן חוט השררה. ושארין הטמא דומה לטהור מעולם אלא שיש מן המהורים שהם דומים לטמאים. ולא הוצרכנו לדעת זה לקשקשת אלא להתיר מזהורים הרומים לטמאים. והוא כשהקשו להם במה שאמרו שסימן מרית^ג שאינה טרופה בראש ושררה במה שידוע שסמניהם בסנפיר וקשקשת תירצו ההיא בתלדא^ד ופלימירא דדמו רישיה לטמאים. ואין בהם סימן ראש ושררה והוצרכנו בה לקשקשת. ונמצא לדעת זה שלא הוצרכנו לסמני תורה אלא מצד אותם הדומים לטמאים הא כל שבא ראשו ושררו בסימן מהרה מותר אע"פ שלא נמצא בו קשקשת בידוע שהיתה להם ונשרו. ודבר זה לא מצאנוהו לשום פוסק ולשום מחבר ה דרך פסק להתיר דגים בלא סימן קשקשת. ועוד^ה שהרי החוש מעיר לנו שזה אינו וכמה טמאים יש בראשן כד ובשרא וכמה מהורים בראשם חד וכלא הכר חוט השררה. ומתוך כך פשו גדולי המפרשים^ו ראשו או שדרו ושיכיר באחד מהם שהוא דג פלוני טהור ולרב הונא דוקא שיכיר כן בשניהם כדי להרחיק מן הטעות. ואין נראה לי. שאם כן מה הקשה לו במשנת סנפיר וקשקשת והלא הסימנין לא נאמרו אלא למי שאינו מכיר^ז ומאחר שזה מכיר מה קושיא מסנפיר וקשקשת. ועוד^ח מה מקום לחשובת באדא ופלמודא והרי אחר שמכירים אין צריך בה לסימן. ומכל מקום נראה לי לישב שהיא מקשה מסתיתין דקא אמר ובדגים. כל שאינו מכיר סמניו. בסנפיר וקשקשת. וודאי כל שאינו שלם אין כאן הכר גמור למסוך עליה שלא בסמני תורה. ותרין לו ההיא וכו' ולא למיסרא דעיקר מתניתין משום הנחו דדמי לטמאים עד שאותם שאין דומים לטמאים יהיו נתרים בראש ושרא אלא הכי קאמר זה שאתה אומר שכל שאינו שלם אין בו חר גמור עד שאתה מצריך לעקרי הסימנין אף אני מודה לך כאדא ופלמודא שאין הכר ראש ושררה שלהם מברר שהן אדא ופלמודא מפני שראשן ושררתן דומים לקצת דגים פריטים שהם טמאים ולא לומר לכלל דגים טמאים שלעולם אין ראש ושררה סימן בין טמאים לטהורים אלא על קצת דגים טמאים והילכך באלו אין לסמוך על הכרו וצריך לעקר הסמנין אבל שאר דגים כל שמיכיר בראשו ושררו שהוא דג פלוני טהור הכר גמור הוא. ולא שנפרש שיכיר בראשו ושררו שהוא טהור שאין זה סימן מהרה לדגים אלא שיכיר דג פלוני וטהור כך העלו בה שצריך מיהא ראשו ושררו נכר. והרי שנתישבה השמועה יפה. ונמצא שאין המרית שאינה טרופה מותרת אלא אם כן ראשה ושררה נכר. ולא סוף דבר של מקצתן אלא של כל אחת ואחת. ולעולם אין סומכין להתיר כלן מפני מקצתן לא בדג קטן ולא בדג גדול אלא כחתכה אחת של

(א) רש"י ל"ט ב' ד"ה כל. (ב) מכאן והלאה ל"י ברש"י אלא שמוכרת כן לפרש"י.
(ג) כי רב הונא וריבא אמרין קאי ולא על כל הדגים וכמשיב רבינו לקמן ד"ה ונראה. (ד) צ"ל "באדא" כמשיב גם רבינו להלן. (ה) הרמב"ן סוף ד"ה עד ב' אלא שאני חסה שלא ראיתי בחיבורי הנאונים ויל שיתא מ"י לדגים בראש ושררה וצריכה רבה וכ"כ גם שאר הראשונים. (ו) ד"ן ל"י. בראשונים והם דברי רבינו והרא"ש מ"י מ"א כ' שאנו אומרים כן אע"פ שאין ידועים לנו. (ז) הראב"ד מוכח ברמב"ן ד"ה עד ושאר ראשונים. ולענין מה שלא אמרו כגמ' סימני ראש ושררה כלל וגם לשון "ניכר" מורה על מ"י הראב"ד שר"ל שניכר שהוא דג טהור ולא כפרש"י וי"ל. (ח) כ"ה גם הרמב"ן שם על הראב"ד. (ט) ק"ו זו ליתא בראשונים והיא ק"ו רבינו. וע"כ כיון דאלו דומים לטמאים אינו מכיר אותם בראש ושררה וצ"ע. (י) ככ"י וי"ד פ"ג ד"ה עוד כ' ביישוב דברי הראב"ד כרבינו עיי"ש.

דג קטן* שימצא בה קשקשת ושיהו שאר החתכות מתאימות עמה, ואם לא היו מתאימות את שנמצא בה מותר והאחרות אסורות, ואין לאסור את שנמצא בה מצד מליחתה עם האחרות הואיל והאחרות בספק ואין הדבר מצוי למלות ממאים עם מזהורים די לנו שנאסור את שלא נמצא בהם קשקשת.

ולענין ביאור כתובה גם כן גדולי המפרשים^ב בדרך אחרת והוא שלא נאמר ראשו אלא לענין סנפיר ושדרו אלא לקשקשת, ואעפ"י שהקשקשת מספקת כמו שבארנו במסכת חולין^י מתוך הסוגיא^ה עוסקת בדקים וחתכות החמירו בהם, ואם תאמר אם כן מה הקשו מן המסנה של סנפיר וקשקשת והלא אף הם מכה סנפיר וקשקשת באו, לא הקשו אלא לרב נחמן דסני ליה בראשו לחוד ובראשו ליכא קשקשת, ובמחילה מהם אין הדברים כלום, שאם מטעם קשקשת באו והראש אין בו קשקשת היאך טעה בה רב נחמן, ועוד שאחר שאתה אומר שיש בו סנפיר ודאי יש בו קשקשת בטהורים שהרי אחד מן המקומות שהקשקשת צריכה להיות שם הוא תחת הסנפיר כמו שביארנו במסכת חולין^י ולמה חוקשה, ועודי למה העלו בה ראש ושדרה כל שיש בה קשקשת אין אחריה כלום, אלא עיקר הדברים כפירוש ראשון שלהם^י ועל הצד שישבנוה^י.

ונראה לי עוד לפרש שראש ושדרה סימן גמור ולא לכלל הדגים אלא לאותו מין הנקרא טרית^ה והוא כולל הרבה מינים וכלם בראש כד ושדרה, חוץ מאדא ופלמורא שהם מסין הטרית ואין ראשם כד, ועליהם אמרו בפרט שבהכר ראש ושדרה דיו, ומה שקשה ממסנה סנפיר וקשקשת הוא כעין מה שיישבנו בפירוש גדולי המפרשים^ט שכל שאינו שלם אין בו הכר גמור וצריך לסמני תורה והשיב שדבר כן בקצת מיני הטרית והם אדא ופלמורא ודמו רישיהו לממאים וכל שאינו שלם אין סומכין עליו בהכר ראש ושדרה אבל שאר מיני הטרית אף ראש ושדרה סימן מובהק להם ואין צריכין קשקשת, הא לכלל מיני הדגים ודאי אין ראש ושדרה סימן להם ואנו צריכים בהם לדיעה שהוא טהור ובמסורת או לסמני תורה שעיקרם קשקשת, והדברים נראים ומתקבלים עלי.

דג טהור מליח שנמצא ביד גוי הרבה פעמים כתבנו דברים בזה הפרק לפי חמנו שהם מראים שהוא מותר, וכן מסכימים רוב מפרשים, שאם משום מליחת גוי הרי אין במליחה משום בשול כמו שהתבאר^י וכן אין חוששין שסא נמלחו עם הממאים, ומהו הטעם שאין חוששין בכך, אם תאמר^י מפני שטמא במהור פוגם הרי בפרק כל הבשר^י כתבנו שכל הטמא מליח אסור שהמליח מפליטו וחברו בולע ואין מתירין משום פגם, ואם מפני שאין מחזיקין איסור, כל שהוא מצוי או שנוגד שם

(א) אינו מבין מדוע ב' רבינו 'קטן' חלא בתחיתות מתאימות לא חלקו בנמ' ופוסקים בין קטן לגדול וציב. (ב) הראב"ד מובא ברמב"ן בחי' וברשב"א תה"ב בית ג' ש"א דף ס"ג. (ג) מכאן והלאה לי' בראשונים ולענין דם דברי רבינו ולא דברי הראב"ד כי זו היא קו' הרשב"א שם על הראב"ד והרשב"א עמד בקושיא ורבינו מיישבנו. (ד) סיו ב'. (ה) צ"ל 'שהסוגיא'. (ו) קשה לי חלא על זה כי רבינו לעיל שמתוך שמיירי בדים וחתכות החמירו בהם. (ז) בדבור הקודם. (ח) ולפי' מוכן מה שנבמ' לי"ט ב' אמרו רק אמרית סימנים אלו וגם מושב מה שהרמב"ם בחל' מאכלות אסורות פ"א הב"ד גבי סימני דגים לא כתב סימנים אלו ובפ"ג ה"ג בטרית כתבו, והב"י יו"ד פ"ג ב' מטעמים הגיל שהרמב"ם ס"ל כראב"ד עיי"ש ואכמ"ל, ולענין גם רש"י ס"ל כרבינו דהא בסוגיון מ' א' כ"ה ד"ה אבל בגופו כ' לאכול גופו של דגים של טרית ומדחוסף רש"י ב' מילים אלו רא"י ברורה שס"ל כרבינו ואכמ"ל. (ט) הראב"ד ע"י לעיל ד"ה כל. (י) לעיל לי"ח א' ד"ה דגים. (יא) כ"ז לשון הרמב"ן בחי' לי"ט ב' מדיה כל וכתב גם בתה"ב בית ג' ש"א דף ס"ג. (יב) חולין קי"ג א'.

ריעות מחזיקים, אלא הסכימו הגאונים * כמעט זה מפני שאין המהורים נמלחים יפה עם הטמאים שהמהורים צריכים למליחה מרובה יותר מן הטמאים וכן רוב הארצות נוהגים בהם החר, ויש נוהגים ב' איסור אלא בשלשה מינים כמו שבארנו בפרק כל הבשר, ו' והדברים נראין להתיר את כלם הואיל ואיסור ציר אינו אלא מדברי סופרים ושהוא ספק אם נמלח אם לאו ושהדבר מוכיח שלא נמלח הואיל ואין מליחתם שוה יראה שהכל מותר.

סימני קרבי דגים ודגן עוכריהם ר"ל כיציהם הן כגוי הן בישראל חשוד וסימני כיצים ודיניהם כבר בארנו הכל במסכת חולין י' פרק אלו טרפות, וזהו כלל מה שכתבנו שם אע"פ ששם הארכנו יותר, לוקחים ביצים מן הגוים בכל מקום ואין חוששין שהם מנבלות וטרפות, ומכל מקום יש לחוש שמא של עוף טמא הם, וכיצד עושין, הדבר ידוע שכל המהורים עגולים כעגולה של כדור מצדיהם אלא שהוא משוכה בארך וראשן אחד חד וראשן אחד כד וכן חלבון שלהם מבחוץ וחלמון מבפנים וכל שאינן כדרך זה טמא, ומכל מקום אף כאלו צריך שיאמר לו סעוף פלוני הם ומהורים הם, אבל מן הסתם אין לוקחין אף בסמנין אלו אלא מן המומחה ר"ל ישראל בקי או מוחזק בכשרות אע"פ שכל המהורים על חכונה זו יש בטמאים שדומים לאלו, ואפילו אמר מהורים הם כסתם או שאמר סעוף פלוני והיה ישראל יודע עליו שהוא טהור אין לוקחין עד שיאמר סעוף פלוני הם ומהור' או שיאמר של עוף פלוני ושיהא עוף הרגיל ומצוי תמיד, וכן כתבו הגאונים, ומנהג פשוט עכשו שלא להזהר מזה כלל ולקחין אותם בלא שום הנאי שאין ביצים טמאות נמכרות אצלנו ואין אדם רגיל בהם כלל. **אחר שכל המהורים אינם אלא בחכונה זו אבל מביצה ששני ראשיה כדן או ששני ראשיה חרין או שהלמון מבחוץ לוקה * ומתירין עליו משום שרץ העוף, היו חלמון וחלבון מעורבין זה בזה בידוע שהיא ביצת השרץ ואין לספק בה אלא בשל נחש, ואם נוצר אפרוח בתוכה ונקבה ונגע בה הרי הוא ספק טומאת השרץ, ואם אכלה על צד זה לוקה בכזית ומתירין עליו משום שרץ הארץ.**

היו הביצים מבושלות ותחזכות נאמן הגוי עדין דומר של פלוני הם הואיל והוא רואה עדין חלבון מבחוץ, ואם היו טרופות בקערה אינו נאמן י' עוד עליהם. ביצי טרפה ונבלה אין מוכרין אותם לגוים שמא יחזור וימכרם לישראל כיצד הוא עושה מורפן בקערה ומוכרין ואין לחוש שמא יחזור וימכרם לישראל שהרי אמרו י' אין לוקחים ביצים טרופות מן הגוים.

(א) הראשונים לא הוכירו בזה את הגאונים ונ' שגם רבינו לא נתכוון לגאונים אלא להרמב"ן והרשב"א שם שכ"ב. (ב) הרמב"ן והרשב"א שם בשם בעל העמק שר' אלא שנהגו כם איסור. (ג) חולין פ"ג ב'. (ד) פ"ג ב'. (ה) כג"י הגמ' שלנו ולא כג"י שאר ראשונים עי' ב"י וי"ד פ"ו. (ו) ג"ל שכן הסתם ר"ל שאומר סעוף מהור אלא שאינו קורא בשמו או שקורא בשמו ואינו אומר מהור, דאם נפרש סתם ממש יהא חולק רבינו על כל הראשונים וז' ; וגם מוחזק בכשרות ס"ל לרבינו שצריך לאמר מה כי אולי טועה הוא כיון שאינו בקי ואכמ"ל. (ז) רבינו ס"ל "סעוף פלוני ומהור" ר"ל שהגוי אומר שהוא טהור וזה נגד המור וי"ד פ"ו ושאר ראשונים ולשון הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ג הי"ח סובל שני פירושים הן כמש"כ רבינו והן כהמור וכ"ס בפרישה שם וי"ל. (ח) רבינו תנא דמסייע להפזין ו"ל יו"ד פ"ו סק"ב בפ"י המור עיי"ש. (ט) עי' מ"ש וקיני הכתב סופר וצ"ל כתי' לחולין ס"ד א' ד"ה ויש. (י) כן כתב גם רש"י חולין ס"ד א' דבור המתחיל השורץ וחולק על הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"ג ה"ו שס"ל שאין מלקות בכזית טמא עיי"ש בה"ה. (יא) ד"ו לא כ' הרמב"ם וצ"ב. (יב) ולאפוקי משימת הרמב"ם לפי חרב המגיד שם הי"ט שס"ל שאף טרופות ניכרין הן. (יג) חולין ס"ד א'.

פרשו חכמי הצרפתים* שגוים שלשו פת כביצים או שטחו פניו כביצים לוקחים מהם כמקום שנחנו לאכול פת של גוים ואין לחוש למיתת הביצה שרוב הכבים טהורים וכשרים.

אפרוח שלא יצא לאויר העולם ועדין הוא בתוך הביצה אמור משום שרק הארץ, ומכל מקום אין איסורו מן התורה אלא מדברי סופרים, אבל אם יצא לאויר העולם מותר אע"פ שלא נתפתחו עיניו, ויש אומרים, ב' וכבר ביארנו ענין זה במסכת יום טוב.

עוף שהוא ספק לנו אם טמא אם טהור אין סומכין על סמני ביצים שלו לחתירו שהרי ביצי טמאים שהם על תכונת המטהרים כמו שבארנו.

קרבי דגים סמניהם כסמני ביצים, כל המטהרים ראשן אחד כד וראשן אחד חד, אבל הטמאים יש מחלקת בין המפרשים, יש מי שאומר שכלם שני ראשיהם כדן או חרין ואין בהם דומה לטהור כלל, ואם כן נקחין מן הדגים סתם, ולא עוד אלא שאף אם נסתפק לנו ברג זה אם טמא אם טהור כגון שאין לו עכשו קשקשת אלא שאנו מסופקים אם היתה לו ונפלה הימנו או אם היה עתיד לנדלה אחר זמן נבדוק בביצה שלו ואם בציו על תכונה זו טהור, וכן דעת גדולי המפרשים, והכמי האחרונים מסתפקים בה לדמותם לסמני ביצים מכל וכל כלומר שיש בטמאים דומים לטהורים ואין סומכים על הסמנים ואין ניקחין מן הסתם אלא מן המוסחה ר"ל ישראל הבקי, ואם לקח מנוי צריך שיאמר לו של דג פלוני טהור הוא הכל כמו שבארנו כביצים, ויש מפרשים מוסחה מוחזק בכשרות כמו שבארנו.

נמחו הקרבים אין נאמן עליהם לא גוי ולא ישראל חשוד שהרי לכו במוח לשקר ואינו מתירא שם יתברר.

[ד"מ ב'] לא נמחו וסמנין מוכיחין עליהם אם אמר של דג פלוני טהור נאמן כמו שבארנו, וכל שכן אם אמר אלו דגים ואלו קרביהם, ויש מפרשים י' שלא הותר בדג פלוני טהור שאין הדבר בא לידי ברור י' כביצת העוף עד שיאמר אלו דגים ואלו קרביהם, ואינו מודה בכך שלא נאמר אלו דגים ואלו קרביהם אלא מפני שהענין מצוי כן שהרי נמכרין במקולצין עם הדגים עצמן הא כל שאמר של דג פלוני וטהור נאמן. **אמר** קרבים אלו של דג טהור הם ואני הוצאתים מן הדגים ומלחתי וידעתי שטהורים הם ולא הזכיר שם הדג נאמן אפילו הגוי שאינו משקר כל כך, וישראל חשוד כגוי בכל ענינים אלו, ומגדולי המפרשים י' חולקים לומר שהגוי והחשוד אין נאמנין באני מלחתי אלא מי שאינו מוסחה ואינו חשוד הוא שהקלו לסמוך עליו בכך אבל גוי וחשוד עד שיאמר אלו דגים ואלו קרביה או של דג פלוני וטהור כמו שבארנו. יו

(א) כיכ תוס' שם ד"ה סימנין. (ב) גם הרא"ש ביצה ו' ב' מ' ו' ב' שיש אומרים וספק בוותיהו ועי' רבינו לביצה שם ד"ה ולענין. (ג) ו' ב'. (ד) חסר "מצונו" או "נמצאים". (ה) לעיל ד"ה סימנין. (ו) ר"ת בתוס' ד"ה אמר וכן שאר הפוסקים. (ז) הראב"ד מוכח בתח"ב בית ג' ש"א דף ס"ד. (ח) תוס' ד"ה אמר בשם ר"י וכן בתח"ב שם בשם רבינו יצחק בעל התוס' והרשב"א שם כ' שכן נראה מתריף ורבינו לא כיכ — והדברים ארוכים. (ט) לעיל ד"ה סמנין. (י) הרמב"ן מוכח בתח"ב שם. (יא) לעיל ד"ה קרבי. (יב) נראה שרבינו נתכוון ליש מי שאומר ש' שם הראב"א בקצר. (יג) אולי כוונת רבינו היא כש"כ הרב המגיד הל' מאכלות אסורות פ"ג ה"כ "משום שהדגים המלוחין באין מארץ מרחק מצי לאישתמוטי מפי מכביצים". (יד) הראב"ד מוכח בתח"ב בית ג' ש"ם דף ס"ד. (טו) בדבור הקודם.

דברים הללו ראוי לתמיד חכם שלא לסמוך בבדיקה אלא אם כן יודע בעצמו שהוא בקי בדבר. הרי ביארנו שכל המהורים ראשן אחד כד וראשן אחד חד ואין בהם דומה לממאים אעפ"כ הביאו בתלמוד המערב * על אחד מחכמיהם שהיה משבח את עצמו בכחינה זו ואחד מחבריו הראה לו ביצי דג טהור ושאלו עליהם ואמר לו טמא והשיבו בנמה זה ב לא ביש לי דאמרת על טהור טמא אלא מפני שסופך לומר על טמא טהור.

כל מה שכתבנו הוא בקרבי דגים אבל עוקרי דגים והם הביצים יש מי שאומר ג שאף הם דיניהם כדון חקרכים והם סוכרים שאף קצת הממאים מטילים י ביצים, ורוב מפרשים ה הסכימו להתירם בלא שום סימן אף מן הגוי שאין דג טמא מטיף ביצים לדעתם אלא משרין ר"ל שהדג עצמו נוצר במיעו ונמצא שאין ביצת דג אלא בטהורה.

דג טמא הנמצא במעי דג טהור טמא, ודג טהור הנמצא במעי דג טמא טהור שלא גרל זה כגוף הטמא אלא שכלעו וכך היא שנויה בספרי בפרשת שמיני. **קפריסין** וקפלימות המבושלים ולפעמים כובשין אותם במכבש ומחקיימין, כד שמוכרין לפני החנוני על יד על יד אסורין מפני שמוסף עליהם יין, מן האוצר ומן ההפתק ומן הספינה מותרין, וכן הדין ביין של תפוחים, וגדולי הפוסקים פרשו בקפלימאות שאינן מבושלים אלא כבושים.

ונשלם הפרק תהלה לאל

(א) במירקין הלכה ט' יז ב'. (ב) בירושלמי שלנו שינויים קלים. (ג) גם הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ג הי"ב פסק סימנים בביצי דגים ועי' היה שם ור"ן וטור וי"ד פ"ג שלא כרשב"א. (ד) ד"ז שדג טמא ממיל ביצים לא כ' הרמב"ם ולא שאר מפרשים; ובמה שחידש רבינו שקצת ממאים מטילים ביצים נתיישב לי קושיא עצומה ששאלתי זה שנים רבות ולא מצאתי לה פתרון: הרמב"ם כהל' מאכלות אסורות פ"ג היא כ' שביצי דג טמא אסור מבת היענה ובהיז כ' שאין לוקין על ביצת עוף טמא וכ' שם היה כיון דילפינן מבת היענה אין לוקין על רכוי זה, ואיכ גמ בכיצת דג טמא אין לוקין, ובהיז כ' שביצי דגים טמאים הנמצאים במעיהם לוקין עליו וכתיב כיור הרב המגיד שהרמב"ם ס"ל כר' וירא שדג טמא משרין מבפנים ואיכ דג טמא אין מטיל לחוץ ולמדנו ביציו מבת היענה וכולם ביציהם במעיהם ואיך לוקין עליו ושאלתי להרבה גדולי דורנו יצ"ו ואין פותר, ורבינו האיר עיני ב"ה שכ' שקצת דגים טמאים מטילים ביצים נאלו למדנו מבת היענה ועל אלו אין לוקין ולכן דקדק הרמב"ם וכ' כה"ו הנמצאים במעיהם שעל אלו לוקין והכל נכון. (ה) כ"ס כתיב ועי' הערה ג'. (ו) תורת כהנים. (ז) ויקרא י"א ו' הלי' ע"ם ותמוה לי מאד מדוע כתב רבינו בשם תורת כהנים הלא משנה פסורשה היא בכורות ו' ב' וצ"ע. (ח) חריף בסוגין.

פרק שלישי בעיה

כל הצלמים וכו', כונת הפרק להתחיל בענין החלק השלישי בביאור עניני הצלמים וגופי העבודות זרות על אי זה צד נאסרו. ורוב הפרק יסוב על השעה ענינים. הראשון לכאר בו אי זה מן הצלמים נאסר ואי זה אינו נאסר, השני באותם האסורות כשנשתכרו אי זה שכר אסור ואי זה מותר. השלישי בשאר צורות שבכלים על אי זה צד הותרו ועל אי זה צד נאסרו, הרביעי באותן שנאסרו מה יעשה מהן. החמישי בעבודות זרות האסורות אי זה דבר שלהם אסור בהנאה ואי זה מותר בהנאה. ואי זה דבר אינו נאסר משום עבודה זרה, הששי על אי זה צד אסור לבנות סמוך לע"ז. ובית או אכף או אשרה שהוכנו לשם עבודה זרה על אי זה צד מותרת. השביעי במטמאת ע"ז. ועל אי זה צד מטמאה, השמיני באיסור האשרה, והדברים שצריך להזהר בה ליהנות ממנה, וכן אם נחרכה על אי זה צד אוסרת את תקרובתה. החשישי על אי זה צד אדם מבטל ע"ז.

והמשנה הראשונה ממנו חכין לכאר ענין החלק הראשון, והוא שאסר כל הצלמים, ר"ל פרצופות^א שבצורת אדם, אסורין, בהנאה, מן הסתם אע"פ שלא נודע שנעברו או שנעשו לעבודה, שהרי עבודה זרה של נכרי אסורה מיד שנמסרה אע"פ שלא נעברה. וואסרם ר' מאיר מן הסתם, מפני שהן נעבודות פעם אחת בשנה, אע"פ שאינן בתוך כתי ע"ז שלהם אלא בשאר מקומות שבקיר, והוא שהמנהג עובדי האלילים היה לעשות בכל שנה יום איד קבוע כללי לכל בני הקיר לשם האליל שהיו עובדים ובאותו היום^ב אנכי גדרת האליל הגדול שלהם היו עובדים לכל הפרצופין הנמצאים בתוך בית העבודה זרה וכן בכל הנמצאות בקיר כשהיו יוצאין מבית ע"ז שלהם לבתיהם אפילו לאותם שלא נעשו לעבודה, וזהו שאמר ר' מאיר מפני שנעברו, ואלו לא אמרה אלא לאותם שנעשו לעבודה מה צורך מפני שנעברו הרי עבודה זרה של נכרי אסורה מיד אע"פ שאין עובדין, כן נראה לי, אע"פ שגדולי המפרשים פירשו דוקא מחשש שתהא נעשית לעבודה, ומפני שנעברו פירושו שדרכן לעבדו פעם אחת בשנה ומתוך כך אף מתמן לעבודת אותו היום נעשו, ולדבריהם כל שידוע שלנו נעשו מותרות ואין חוששין לעברה אף באותו היום, ולפירושנו אף כוון חוששין וכל שעבר עליה אותו היום אסורות, ולא חילק ר' מאיר בין שאינן אוחות בידיהן כלום

(א) רבינו תנא דמסייע לומר ויד קמ"א בחדא, שמתני' דווקא בצורת אדם עיי"ש בכ"י ד"ה ומדברי ובפרישה ולא עוד אלא גם את דברי הרמב"ם הל' עבודה זרה פ"ו ה"ו מפרש רבינו לקמן ד"ה ולענין שמיירי בצורת אדם וכן פ"י את הרמב"ם תרי"ו מוכח שם בכ"י ד"ה ודע ונמצא לפיו שהב"ח שם מסכים לרמב"ם ולא כמשיב הש"ך ו"ל שם סק"ג שחלק עליו (ע"י גם מ"ו שם סק"א); ואלו על המור בחדא שלרבינו ש"י פרצופות משמע אף אם אינה צורה שלמה בכל אבריה עיי"ש בכ"י. (ב) בר"ע לקמן ג' ב'. (ג) מדברי רבינו אלה למדתי ליישב קו' חוס' ד"ה ובאנדרטו על רש"י משבת ע"ב ב', ולמ"ש רבינו לקמן דמתמן פלתי להו פעם א' בשנה אבל לא נעשו לעבודה ובכל השנה לא פלתי להו מסתמן. (ד) הראב"ד.

לשאוהזות, וחכמים אומרים שכל שאינן בתוך בית ע"ז אין חוששין להם מן הסתם לעברה ולא שנעבדו אלא אם כן באחיזה מק"א או צפור או כדור, שכל שהוא כן ודאי לעברה נעשו ונעבדים הם אם באותו היום אם בשאר הימים, ופירשו בגמרא מק"א שרוקה את כל העולם כלו תחתיו, צפור, שחופס כל העולם בידו, וכן כדור, ובתלמוד המערב פירשו במקל כגמרא שלנו, ובצפור על שם וחמצא כקן ידיו לכל העמים, כדור שהעולם עשוי ככדור ור"ל שהוא בידו ובגמרא הוסיפו עליהם סיף ועטרה ומכעת, ופירשו בתלמוד המערב סיף שהורג בה את כל העולם, ועטרה להחטט בה, מכעת לחתום בה את גזרותיו, שכל אלו תוראת שררה בצלמי האלילים, הא כל שלא באחיזה דברים אלו אינן נעבדות כלל אלא סתמן לנוי אחר שלא נמצאו בתוך בתי העבודה זרה, ורבן שמעון בן גמליאל מוסיף על דברי חכמים אף באחיזה כל דבר, ושאלו עליו בגמרא אם דוקא בדבר שכדרך כבוד או אף בדבר הכוזב, ולא הוכררה, אלא נראה לדבריו דוקא בדבר של כבוד, ואף בתלמוד המערב כן בהדיא, ונסח דבריהם כל שיש בידה דבר של כבוד חסל והסוליס דבר של בזה הוא, הנניר והקולמוס דבר של כבוד הוא, קלמרין צרכה, כלומר צריכה לבור, וקלמרין הוא הכלי שנותנין בו הדיו ונמתק בו אם הוא כבוד או בזוי.

[דף מ' ב' ופ"א א'] ולענין פסק יש פוסקין כרבן שמעון בן גמליאל לאסור באחיזה כל דבר שיש בו קצת כבוד ומן הכלל הידועי כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו, ואע"פ שאין למדן מן הכללות וכל שכן ככלל זה שנדחה בכמה מקומות ונאמר עליו י' תרי תנאי ואליבא דר' יוחנן, מכל מקום הרי רב אשי שהוא בתרא שאל על זה אם דוקא בשל כבוד או אף בשל גנאי כמו שבארנו י' ואחר ששואל על דבריו י' נראה שהלכה כמותו, ומכל מקום רוב פוסקים פסקו כחכמים, וכן נראה עיקר ולאסור אף בסיף ומכעת ועטרה, ואין צריך לומר עטרה בראש אלא אף ביד שאף זו להחטט בה, והוא שאמרו בגמרא מעיקרא סבור גריל כלילי בעלמא הוא ולבסוף סבור כעטרה למלך, ומכל מקום אע"פ שפסקנו כחכמים, אין הפסק מבורר עד שחזק מה שנאמר עליה בגמרא, והוא ששאלו אי דנעבדין מאי טעמא דרבנן דשרו, ולא שאלו אי דאין נעבדין מאי טעמא דר' מאיר דאמר, שאין טעמא דרבנן אלא שסאחר שר' מאיר אמר בודאי מפני שנעבדין ודאי ברור לו שכך הוא, ויתרין רב יצחק בר יוסף שר' מאיר על אנשי מקומו אמר כן שהיו עובדין על הדרך שביארנו י' וגזר ממקומו על כל המקומות ומפני שהזא חושש למיעוט, ואף י' שבגבנה בית אוניקיי" לא חשש לאסור בהנאה בשאר מקומות, ההיא משום מקומא דמקומא הוא שאף בבית אוניקיי לא היו עושין כן אלא המקומא, וחכמים לא חששו למיעוט כלל ואע"פ שהם סודים דר' מאיר לענין מקומו לא גזרו ממקומו לשאר מקומות ולא נחזו בשאר מקומות אלא

(א) במסרינו הנ"ל במשנה "אלא כל שיש בידו מק"א וכו'", ובמשנה שבכ"ז: אלא את שמשויאין בידו מקל וכו'. (ב) מ"א א'. (ג) בפרקין ה"א י"ח ב' ימלל שחיה רודה בו את העולם. (ד) ולא כפי מהר"ם. (ה) ישע"י י' יד. (ו) גם זה כגמ' שלנו. (ז) צ"כ מדוע כ' פ"י זה בשם הירושלמי והוא בגמ' שלנו גם כן. (ח) חזר "אמרו" (ט) בירושלמי שלנו שינויים. (י) הפוסקים שלפנינו כולם פסקו כחכמים. (יא) מנהגין ל"א א'. (יב) כתובות ע"ז א'. (יג) בדבור הקודם. (יד) הכנה"ג ויד קמ"ג הנכ"ז ג' וזה לבזון לדבר זה (דברי הכנה"ג מצאתי במ' אחר). (טו) הרמב"ם ורישביא פירשו באופן אחר. (טז) רבינו מיישב בזה ק' תוס' ד"ה אי ור"ל דלא יחלקו במציאות. (יז) כ"ה ות"י גם תוס' ד"ה ר"ם. (יח) לעיל כ"ט ב' וליד ב'.

בשאוהזין בידיהם דבר של כבוד, ואף רשביג מודה לחכמים שאין חוששין דמיעומא, ואעיקר שם אמר ר' הוא בעצמו כל ששהה שלשים יום בארס אינו נפל, הא כל שלא שותה חוץ נפל, מעם הרבר מפני שיש שם רוב אחר והוא שכל המתים תוך שלשים יום רובם נפלים הם, ואחר כך הזכירו בגמ' שתי לשונות, אחד, אמר רב יהודה אמר שמואל באגדרותי של מלכים שנינו, והשני אומר, אמר רבה בר בר חנהג ובקומדין על פתח חסדינה, ונתכלכלו הספרשים הרבה בפירושים, ועיקר הדברים ששניהם י באו לפרש דברי ר' מאיר וחכמים בדרך אחרת שלא כרב יצחק, שאלו דרב יצחק בכל הצלמים היה ר' מאיר גזור קסקומו לשאר מקומות ומצד עבודת עצמו, ולדבריהם לא חששו במחת הצלמים עצמן שאף במקומו של ר' מאיר לא היו עובדין לכל הצלמים שחוץ לעבודה זרה אלא מיעוט אנשי מקומו ולמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן כמו שפרשנו בגבנת בית אונייקי, אלוי לא היה החשש מצד עצמם אלא מחשש אנדרוטי של מלכים שכל צורה שהיא ידועה שלשם המלך נעשית הכל מורים באיסורה שמתוך חבת המלך עובדין אותה פעם אחת בשנה והוא יום המיתה שבכל שנה, וכל הצלמים אמר ר' מאיר מחשש שמא לצורת המלך נעשית ורבנן לא חששו לכך אלא באחיזת דברים ששם מורים שררת מלכות והדבר מוכיח בהם שלשם צורת המלך נעשית, ותוסיפו עליהם סייף ומכעת ועמרה, שמתחלה היו אומרים שלשם אי זה ליסמים נעשית לדב גבורתו ואין זה הוכח לצורת המלך ואין כאן אלא גוי בעלמא, ואחר כך גזרו בת, וכן במכעת, שמתחלה היו סבורים איסתימא בעלמא הוא ר"ל ממונה על האוצרות וצריך ליתן חותמו לדקחים, אחר כך גזרו בה, וכן בעמרה, חלה היו סבורים גדיל כלילי בעלמא הוא ולהדור מלאכתו ציירוהו לגוי, ואחר כך אמרו שהוראת מלכות היא, אע"פ שלא נודע כן בבירור ורבה בר בר חנה בא לתוסף עליוי שלא לאסור מחשש מלכות אף באחיזה אלא אם כן עומדות על פני מדינה, הא כל שלא באחיזה אף בפתח מדינה או שלא בפתח מדינה אף באחיזה אין חוששין בה לצורת מלך אלא אם כן נחבר שכן, שכל שנחבר שלשם המלך נעשית אף שלא באחיזה ושלא בפתח

(א) תוס' ד"ה כל הקשו באופן אחר ולפי קושיותם אין מקום לחירונו של רבינו עיי"ש. (ב) שבת קליה כ"י. (ג) בגמ' שלנו נוסף אמר ר' יוחנן ורבינו שלא גרים לה (ע"י גם להלן) מפרש שרביה פליג על ר' יצחק בשם ר' יוחנן, משא"כ להר"ן שגרים לה קשה, וצ"ל תרי תנאי אליבא דר' יוחנן כמשיב המשנה למלך ה"ל עין פ"ו ה"ו ד"ה אך ולכן ג"י רבינו ישרה היא מאד. (ד) הר"ן כ"י שרי אמר שמואל פליג והמשנה למלך שם ד"ה וראיתי כ"י שלהר"ן אפשר לומר רבנ"ה גמי פליג והא לך רבינו שביב להר"א וכ"כ גם הרמב"ן בחי'. (ה) הר"ן כ"י שלהרמב"ם רבנ"ה אמר ר' יוחנן קאי בין לר"ם בין לחכמים והמלים שם ד"ה וראיתי (הכ"י) כ"י שיל שגם ר"י אמר שמואל קאי לשניהם וכמשיב הכ"ם שם וגם כזה המשנה למלך לכוון לדברי רבינו וייל. (ו) צ"ל "אלא". (ז) הר"ן יש לו שיטה אחרת כזה ושיטת רבינו כפרש זה בהרשכ"א מובא בריטב"א. (ח) רבינו מיישב כזה מה שחששו תוס' ד"ה ובאגדרותי על רש"י משבת ע"ב ב' ע"ש לעיל. (ט) ואם כן דווקא בצורת אדם ובמשיב רבינו במשנה וא"כ לפי מסקנת רבינו להלן ג' תנאים אומרים: צורת אדם, פתח מדינה ואמיתות מקל, וכן מפרש רבינו להלן את דברי הרמב"ם, וזה לא כמלים שם ד"ה ונראה וס"ש המלים שהויל להרמב"ם לפרש אנדרטי, ליתא דמ"ש הרמב"ם צורה ר"ל צורת אדם ועיי"ש דבור המתחיל ואף. (י) לא כפירש"י ד"ה איסתימא אלא כערוך וייל י"י שומר חותם של מלך ובריטב"א כ"י בשם הערוך אמרופא הממונה על האוצרות. (יא) ג' דינא לו לרבינו כן מראשו בגמ' ולכסוף סב"ל. (יב) ולא כר"ן שבי' שלא קאי על ר"י אמר שמואל ולפירושו של רבינו וכו' לכוון הכ"ם והמשנה למלך ה"ל עין פ"ו ה"ו ד"ה הכלל באופן הראשון ולענין יש להעמיס פ"ה גם בדברי הרמב"ן שכתבם הריטב"א.

מדינה נאסרה. אלא שכל מן הסתם לא נאסרה אלא כשניהם, וכן פסקו גדולי המחקרים, א וכן עיקר, ואף בתלמוד המערב מוכיח שמה זו כדברי רבה. והוא שאמרו שם מה נן קיימין אם דבר ברור שהיא של מלכים דברי הכל אסור, פירוש וכדעת ר' מאיר, אם דבר ברור של שלטניות דברי הכל מותר, כלומר לא עבד אלא לנו ואפילו באחיזה, אלא כינן קיימין בסתם, לרבנן סתמן של שלטניות אלא אם כן באחיזה ולר' מאיר סתמן של מלכים, אלמא כל שנודע שלשם המלך נעשית אסורה על כל פנים ואפילו בלא אחיזה, מה שאין כן לשאר פירושים שבה כמו שכתבנו בפירושינו, אלא שזה עקר, ותנאים אלו כלם כלי שכחו להקל פרשו גם כן בנמרא דוקא בכרכים אבל בכפרים כל פרצוף שבהם אסור אף שלא באחיזה שאין בכפרים דבר עשוי לנו אלא לעבודה, וכן הלכתה, ויש מפרשים לשתה זו שרבה בר בר חנה בא לומר שכשם שחוששין לאנדרוטי באחיזה כך בעמידה פתח מדינה אף בלא אחיזה ובאחת מהם היה לאיסור, ואף זה נראה, אלא שגדולי המחקרים כתבוה כשמה ראשונה שלא לאסור אלא כשניהם. והנה ביאור המשנה ופסק שלה לדעתנו אע"פ שהרבה פוסקים בדרך אחרת, ולא נתחדש עליה בנמרא דבר שלא בארנהו.

המשנה השניה המוצא שברי צלמים וכו', כונת המשנה לבאר החלק השני, ואמר על זה המוצא שברי צלמים, פירוש צלמים הוא שאין ידוע אם נעבדו אם לאו, ואומץ עכשו שאם מצא שברים מהם אע"פ שהם אכרים שלמים מותר ין, וקא מלקא דעתין השתא מדין תרי ספקי שסא אף כשהיו שלמים לא נעבדו ואם נעבדו שסא שבר ובמל דוקא בשאר אכרים הא תבנית יד ורגל אסורים, שאכרים אלו חשובים להם ועושים אותם לפעמים בפני עצמן, ואפילו נכר הדבר באלו שהם שברים ומן השלמים באו מכל מקום אפשר שדעתו היה לשיירם על הדרך שהיה עושה אותם מתחלה על תכונה זו, ומכל מקום פרשו בנמרא שאפילו תבנית יד ורגל הואיל ומכל מקום שברים הם לא נאסרו אלא בעומדין על בסיסן, ולא כסיסן ממש ר"ל דף המתקוק להם כסיסן נמר תחתיהם מתחלת עשייתם כשעושין אותם מתחלה לברם, שהרי שבר הוא, אלא שראינו שנתקן להם בסיס אחר שבירתם והדבר מוכיח ששיירו לעבודה, שאם נפרש בסיסן ממש העשוי מתחלה כשעושין אותם שלם, ביד מיהא מאי בסיס איכא כשעושה אותו שלם, ויש מפרשים בה שאוחז בידו איזה דבר של כבוד שהוא אצל יד קעין כסיס, ואחרוני הרבנים מפרשים בעומדין על בסיסן לומר שלא נאסרו אלא בשעומדין על כנס ר"ל שהדבר נכר שמתחלה נעשו לכך והרי שבר"ה הא כל שנעשה מתחלה כך ונודע ששבר הוא מותר אפילו עומד על בסיסו, וגדולי הרבנים

(א) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ו ה"ו, ורבינו מפרש דבריו דוקא באנדרוטי סתם וצריך ב' התנאים כמשיב ר"ו כפי הרמב"ם עיי"ש בכ"מ. (ב) בפירוקין ה"א י"ח א'. (ג) ירבה צ"ב דמירושלמי אין ראוי אלא כמשיב רבינו להלן שנודע שלשם מלך לדיה הכל אסור. (ד) מלה זו מיוחדת היא. (ה) גיל שהיא אותה שיטה שמביא הירושב"א בדיה עור. (ו) וקשה לי מדוע ב' המור ושועי יו"ד קמ"א מ"ב במצאם מושלכים או בתוך שברי נחשת, למא לנו בצלמים הוכחה של השלכה או שהוא בין שברי נחשת שנתבטלה; אפי' אם ימצא בכל מקום שחוא יש בהם סיס להחיר, והרמב"ם לא כ' זה אלא על צלמים שלמים בהל' ע"ז פ"ו ה"ו. (ז) ע' תוס' ד"ה בעומדין בשם רי"ה. (ח) גיל יוהרי שבר"ה מ"ס הוא. (ט) גיל דציל יכל שלא נעשה. (י) רש"י, וכ"כ בשם גס תוס' ד"ה בעומדין, ולענין אפשר שתוס' ורבינו ה"ל לפניהם כמש"ל ברש"י שלפנינו ד"ה על אלא שהם מפרשים מ"ש רש"י במקום המתקוק להם ר"ל ביסוס, ודע שמיש רש"י יו"ד א' פלחו לחי' לאו דוקא וכמשיב לעיל ד"ה משום.

פירשו במסין שמצאן כביסום עצמו, ואין נראה כן, שאין ליחס בזה שם מציאה. זהו כיאור המשנה וכן הלכה אע"פ שכנמרא* העמידו משנה זו כר' מאיר ומשום דדייקין מנה הא צלמים אסורין ומתמא קאמר אף בלא אחיזה ואף בלא פתח מדינה לענין פסק מיהא יש לה מקום אף לרבנן וכגון שכר הכא מצלם האסור כגון של כפרים או שנכר שמצלם שכפתח מדינה ושאוהו צפור בידו כאו השכרים, ודברים שנכנסו תחתיה כנמרא אלו הם.

[וה"מ ב'] אע"פ שלא בא במשנה בביאור זה אלא שכרי צלמים שיש בהם שתי ספקות שטא לא נעבדו ואם תמצא לומר נעבדו שטא מיד הגוי נשברו מכל מקום אף בשכרי ע"ז והוא הצלם שנודע בודאי שנעבד ואין שם אלא ספק אחד שטא גוי שברה ונתכטלה הדין כן, הואיל ונשתכרה אומדין בוודאי שמיד הגוי נשתכרה ובטלה בשבירה, שכן הסתם אינה משתכרת מאליה, הא כל שנודע שמאליה נשתכרה אסורה שטא² אינו מבטלה בלבו אע"פ שרואה שנשכרה, זו היא שטתנו, ולדעתנו שמואל שאמר במסוך כמוצא שכרי ע"ז שמתרין אינו חולק עם ר' יוחנן שאמר כאן בנשתכרה מאליה שאסורה, אלא שמואל אמר כמוצא שכרים סתם ודנין בה שמיד הגוי נשתכרה ור' יוחנן אמר בראינו שנשתכרה מאליה, ואע"פ שהקשו למטה משמועת המוצא שכרי צלמים וכו' ודקדק הא שכרי ע"ז אסורין, ולדברינו הרי אף לר' יוחנן קשיא שאף הוא מתיר בשכרי צלמים³ שתולין בה שהגוי שברה, אפשר שלא ר' יוחנן בעצמו אמר אלא אחר על שטתו, והיה המקשה סבור שיהא ר' יוחנן אומר כן אף בשכרי ע"ז שנמצאו ומתוך כך הקשה כן ואף המשיב השיבו לפי דעתו, שכן היא דרך הסוגיות בהרבה מקומות, ומגדולי המפרשים⁴ והמחברים⁵ חולקים לאסור כל שכרי ע"ז עד שיודע בודאי שגוי שברן שטא מאליהם נשברו, ולדעתם שמואל חולק עם ר' יוחנן ור' יוחנן אומר אף בשכרים סתם, וכן גדולי הדורות⁶ מפרשים כן, אלא שכמוצא מיהא פוסקים כריש לקיש הואיל ושמואל סובר כמותו, ואין הדברים נראין שאין דרכה של ע"ז מן הסתם להשכר מאליה.

כבר ידעת⁷ על עמי הארץ שתבואתם צריכה הפרשת מעשר ואינם נאמנים לומר כבר הפרשנו מפני שמצאום מקילים במעשרות, והיו מפרשים ממנה תרומת מעשר שיש בו חיוב מיתה⁸ אבל לא מעשר עצמו ולא מעשר עני הואיל ומותרים לזרים, ותכונת הפרשתו⁹ כבר ביארנוה במסכת חולין¹⁰ פרק ראשון, וזהו ענין דמאי, ומכל מקום תלמיד חכם נאמן לעולם ולא עוד אלא שפירותיו מתוקנים מן הסתם, ותלמיד¹¹ שמת והניח פירות אפילו הם בני יומן ר"ל שנתמרחו היום¹² והיה לנו לחוש

(א) מ"א ב'. (ב) דבר חדש קמ"ל רבינו שגם לר' יוחנן אינה אסורה אלא מספק, והמל"ם הלי' ע"ז מ"ח ה"א פסוק בזה ומסיק כרבינו וגם התו"ח כתב כרבינו, ומ"ש בעבודת עבודה שהת"ח גרים כנמרא איסור לא בטלה ולא כגוי שלנו, לא הכנתי הא הת"ח כתב להדיא הגי' כגירסתינו עיי"ש. (ג) ברור שצ"ל "עבודה זרה" ועי' רמב"ן בחי' שהקשה ות"י כמו שכתב רבינו רק בסגנון אחר. (ד) חרמב"ן שם מביא סוגיא בכא בתרא כ"ז א'. (ה) הראב"ד. (ו) הרמב"ם הלי' ע"ז פ"ז ה"ז. (ז) הרמב"ן בחי' כ"ב. (ח) כדאי' סוטה מ"ח א'. (ט) שם בסוטה וגם ביומא ט' א' הוסיף רבינו שחייב להפריש מעשר שני. (י) וביומא שם הוסיף רבינו "וי"א שאף מעשר ראשון ומעשר עני חייב אדם להפרישם וי"א שקורא להם שם". (יא) בסוטה שם מסיים רבינו "וכבר ביארנו בראשון של חולין ובקצת שאר מקומות על איות צד הוא מפרש תרומת מעשר בלא הפרשת מעשר". (יב) ו' א'. (יג) נראה שחסר "הכס". (יד) חרמב"ם הלי' מעשר פ"י ה"ב כתב אפילו כגם כמותו היום.

שלא נתקנו הואיל ונכנסו כמגורה הרי הם כחוקת מתוקנים, ופירשו בתלמוד המערב * דוקא כמת מתוך הדעת אבל מת בטרור בני יומן מיהא לא. ולי נראה שחולק * הוא עם תלמוד שלנו, וכל שהכניסן בבית חזקה עליו שתקן שלא ליכשל בהם אנשי ביתו ואפילו מת מתוך טירוף כן הואיל והכניסן בבית.

התבואה אינה חייבת במעשר מן התורה עד שתתמרח ושיראה פני הבית, מרחו והכניסו דרך גנות או שהכניסו דרך הפתח ולא נמרח אינו חייב מן התורה במעשר, אלא שחכמים גזרו שלא לאכול מסנה אכילת קבע אבל אכילת עראי מותר, ואסור להקדים בכך, אבל לענין אכילת בהמה שכל אכילתה חשוכה עראי, הואיל ואין דין מעשר לבהמה מן התורה אפילו לתבואה שנורעה או נקחה לאדם, * אף הוא רשאי להקדים, מכאן אמרו מערים אדם על תבואתו ואינה ממרחא אחר דישה אלא מכניסה בסוץ שלה שלא תתחייב במעשר ומאכיל לבהמתו, וכל שכן אם הכניסה בשוכלין, * ד וכבר הארכנו בה יותר בחמישי של ברכות *.

* (דף מ"ג א') **כבר** ידעת שהיולדת מטמא כנדה אחד היולדת ולד חי ואחר היולדת ולד מת ואפילו נפל, ואם זכר יושבת שבעה לטומאה ושלישים ושלוש לטהרה ולנקבה כפלים לטומאה וכפלים לטהרה, והוא שתפיל מארבעים יום ואילך, ואם לא הוכר בין זכר לנקבה יושבת ימי טומאה של נקבה ומשלמת לימי טהרה עד סוף ימי טהרה של זכר, כמו שיתבאר במקומו, * הוחזקה מעוברת וילדה ואין ידוע מה ילדה כגון שעברת בנהר והפילה שם או שהפילה כתוך הבור וגררתו חיה חזקה ולד הפילה ויושבת לזכר ולנקבה, ואם לא הוחזקה מעוברת הרי זו ספק יולדת וחשב לזכר ולנקבה ולנדה על הדרך שיתבאר במקומו, * ובתורת כהנים * אמרו שאף שפחה כנענית בדרך זה, וכמו שאמרו כאן מעשה בשפחתו וכו', * ופירשו * בה שהשפחה בעצמה הפילה.

כבר בארנו בכמה מקומות * שהנפל אע"פ שלא נתקשרו אבריו כגידין מטמא באהל כמת עצמו, ומתוך כך בור שהוא ידוע שמתילין בו נפלים הסאהיל עליו מטמא ואפילו היו חולדה ובורדלים מצויין שם שאין ספק מוציא מידי ודאי.

אשה שהפילה ולא ידעה מה הפילה והשליכה מה, שהפילה לבור אחד שאין * משליכים בו נפלים הואיל ולא נודע בדבר זה שהפילה אם הוא נאד מלא רוח שאינו מטמא או שמא הוא נפל שמתמא אם חולדה ובורדלים מצויין שם ספקו מתור שהרי יש כאן הרבה ספקות שמא אינו דבר המטמא ואם תמצא לומר שכן שמא חולדה ובורדלים גררוהו, ויש פוסקין כן אף בשהפילה נפל בודאי מפני שחזקת חולדה ובורדלים חזקה גדולה היא והוה ליה כודאי.

עבודה זרה של גוי יש לה בטלה וכל שבטלה נוי קודם שתבא ליד

(א) מעשרות פ"ג ה"א ט"ו א'. (ב) כיון שלא נזכר דיו בשם דילן; ותמראה פנים שם כוונת רבינו וכו' שלכן סתם דבריו גם הרמב"ם הל' מעשר פ"י ה"ב. (ג) בברכות ל"א א' ד"ה אין מוסיף רבינו * אלא כל שתהא נקבעת למעשר אסורה אף לבהמה מפני גול השבט או מדין איסור אכילת עראי לאדם * ע"כ, אבל הרמב"ם הל' מעשר פ"ג ה"ב ספק שארעי לבהמה מותר אפי' מן הטבל הגמור. (ד) שם הוסיף רבינו * על דעת שיעשה ממנה עיסה הא הכנים שכלים על דעת לעשות מלילות הוקבעו ככניסתו אבל כסוץ אין ראויים למלילות. (ה) ל"א א' ד"ה אין. (ו) נדה כ"ט א'. (ז) ויקרא י"ב א' ה"א א'. (ח) ע"י תוס' פסחים ט' א' ד"ה בשפחתו ובסוגיין ד"ה לידע. (ט) פסחים ט' ב' דבור המתחיל היולדת. (י) וכן צריך לפרש דברי הרמב"ם הל' טומאת מת פ"ט ה"א כמ"ש אבל וכו'.

ישראל* מותרת כהנאה, אבל אם באה ליד ישראל * קודם שתחבטל הרי הוא ע"ז של ישראל ואין לה בטלה לעולם. וגוי מבטל ע"ז שלו ושל חברו ואפילו לא היה זה המבטל עובד אותה של חברו כגון שזה לפעור וזה למרקילום, וישראל אינו מבטל ע"ז לעולם אף של נכרי ואף כרשות הנכרי, ולא מן הדין אלא שמא יגביהנה קודם בטול והרי היא ע"ז ביד ישראל שאין לה בטילה, ובטול זה לא סוף דבר קטוע און וחוטם וכיוצא בו אלא פיתסה אע"פ שלא חסרה בטלה.

גרי שהביא אכלים מן המרקילום וחיה בהם דרכים וטרסאות² הואיל ואין הדבר מזומן להחזירם למקומם בטול הוא ומותרות. אבל ישראל שעשה כן אסורות, וכן גוי ששיפה את הצלם של ע"ז שלא לצורך הצלם כגון ליפותו ולנאותו אלא לצורך עצמו הרי זו בטלה וחיה ושפאיה מותרין, שיפה אותה לצרכה היא אסורה ושפאיה מותרין, וישראל שעשה כן אף לצרכו לא הועיל, וכן גוי בשל ישראל לא הועיל.

עבודה זרה שלא נתבטלה ובאה ליד ישראל אסור ליהנות ממנה ומצות עשה לאבדה, וכיצד מאבדה שוחק וזורה לרוח ודיו או מטילה לתוך הים בעין שאין חוששין בים הגדול לימצא אחר כן. הא בנהרות שמציאתם קרובה אחר כך צריך לפרו, ואע"פ שבשוחק וזורה לרוח הקרקע מודבל בכך, אין זה כלום שהרי באשרה עצמה מותר ליתע חתיה ירקות בין בימות החמה בין בימות הגשמים שמכל מקום הקרקע שאינה נאסרת עזרת בתצמחה וכל שדבר אסור ודבר מותר גורמין לו מותר בכל מקום, וכן שדה שנזבלה בזבל ע"ז מותר לזרעה, ויש חולקין כזו ולכטה³ יתבאר.

אחר שביארנו ששברי ע"ז מותרין מי שמצא צורת דירקון אע"פ שסתם צורה זו נעשית לעבודה זרה והיה ראשו חתוך מותר שתולין את הדבר שביד גוי נעשה כמו שבארנו⁴.

[דף מ"ב ב'] **אשרה** שנמצא קן כראשה ובתוכו אפרוחים או ביצים, אפרוחין שאין צריכין לאמן כגון שהם מפרחים⁵ מותרין, אבל הביצים ואפרוחים הצריכין לאמן אסורין מפני שהאשרה ככסים⁶ להם, והקן עצמו מותר⁷ מפני שמן הסתם עוף מביא העצים ממקום אחר, ומכל מקום לא יעלה באשרה כדי לימלו שהרי משחמש בה אלא יתיו בקנה ויפילנו ויהנה בו, ואם נודע בקן זה שמעצי אשרה עצמה היה אסור שהרי זה כעבודה זרה שנשחברה טאליה.

אילן של הקדש שנמצא קן כראשו כל הקן עם הביצים או אפרוחים הצריכין לאמן שבו אע"פ הסתם ממקום אחר באו כמו שבארנו⁸ באשרה או אפילו נתברר

(א) כ"ה גם לשון חנמ' לקמן מ"ד ב' והרמב"ם הל' ע"ז פ"ה ה"ט; ומדלא נקמו קודם שזכה ישראל ראי' להביח ויד קסיו מ"ב ע"י"ש בכ"י, וא"י למח לא דקדקו בן, ולענין יוצא מל' הגמ' והפוסקים שאף אם נתבון הישראל להדיא שלא לקנותו אין לו ביטול כיון שגורו מטעם ע"ז של ישראל כדאיתא בסוגיא דיל'. (ב) כן מדויק הכ"ס הל' עבודה זרה פ"ה ה"ט שלשון הרמב"ם, ולכן קשה לי מאד לשון הרמב"ם שם פ"ז היו שבי' הר"ז אסור כהנאה וכו' עד שיודע לו שהעכו"ם עובדיה יבטלוה, מה לנו אם עובדה או לא וזה נגד הגמ', ולכן לענין כוונת הרמב"ם ב"עובדיה" למעושי גוי שאינו עובד ע"ז כלל כמשיכ פ"ה ה"ט ועדיין ק' קצת לשון עובדיה וצ"ב. (ג) צ"ל וטרסאות². (ד) מ"ה ב'. (ה) לעיל מ"א ב' ד"ה אע"פ. (ו) וכוה מיושב קו' הכ"ס על הראב"ד הל' ע"ז פ"ז ה"ב בסופו כי הראב"ד ב' כנידולי אשרה (בכ"ף הרמיון) ואם מפרחים ומתרחקים מן האילן אינם נראים עוד כנידוליו ע"י"ש. (ז) כן פסק הרמב"ם שם; וק' לי אם מטעם כמים מדוע לא יתיו גם הקן אסור ולא מצאתי מי שיפרש זה וצ"ג, וגם לפי מעם הראב"ד הקן אסור אף אם ודאי העצים ממק"א ולא זכיתי להבין מדוע הסכים הראב"ד בחיתר הקן. (ח) בדבור הקודם.

לנו שכן* אין נהנין בהם לכתחלה מטעם שכתבנו^י שההקדש ככסים^ג להם ומכל מקום אם נהנה לא מעל, ואפרוחים שאין צריכים לאמם כמו^ד שמפרחים מותרין לכתחלה, ואם נודע כודאי על הקן שמעצי אותו אילן עצמו הוא מועלין בו ואפילו היה בגדולין שבאו אחר שחוקדש מפני שיש מעילה בגדולין כמו שיתבאר במקומו.^ה ובחלמוד המערב נחלקו על ביצת הקדש שנעשית אפרוח על אי זה צד פודין אותה כמו שכתבנו בפרק שני,^ו ואם לא פרה יראה שיותר כדון פירות של הקדש שזרען שאם לא פדאן בשעת הזרע כדעכר מותר הואיל וגוף הזרע כלה כמו שיתבאר במקומו.^ז

המשנה השלישית, והכונה לבאר בה ענין החלק השלישי ר"ל צורות שבכלים על אי זה צד הותרו ועל אי זה צד נאסרו, ואמר המוציא^א כלים ועליהם צורת חמה^ב או צורת דרקון, והוא מין נחש, יודים^ב לים המלח, שזה ודאי לשם עיז נעשה, רבן שמעון בן גמליאל אומר שעל המכובדים כגון שירין נזמים ומכעות אסורין, ושעל המבוזין כגון יורות וקוסוסין וכל שמשמשין בו אפילו היו בו הצורות למעלה סן המים ר"ל למעלה ממקום החשמיש או הבשול כגון שהיה בשפה הכלי מותרין, ודאי לא נעשו לעבודה, ואף כוסות של כסף הקשויים לשתות בהם כדון זה דרעה קצת^י אלא שיש חולקים.

זהו ביאור המשנה, ופסק הדברים לפי סוגיית הגמרא כך הוא.

הצורות חלוקות לשלשה דרכים, מזלות, ופרצופין, וצורות, מזלות פירושו כל מה שמגלגל הירח ולמעלה הן במדור העליון כגון מלאך ושרף המצטיירים אצל החמון בכנפים כעין כרובים הן במדור התחתון כגון גלגלים וכוכבים ומזלות, פרצופין פירושו כל דמות בעל חיים שפרצופו גבוה מגופו כגון אדם ובהמה וחיה ועופות, צורות פירושו כל דמות בעלי חיים שראשו נמוך כגופו כדגים^{יב} ונחשים ודרקון ושאר שרצים. ודיניהם חלוקים לארבעה דרכים, הראשון דין המוציא, והשני דין הקושה אותם אם לכוונת עבודה ואם שלא לכוונת עבודה, והשלישי בשעשו לו גוים אם במצותו ואם שלא במצותו, הרביעי דין הנחתם בטבעת או כשאר חכשיטין.

וצריך שתדע דרך כלל לפי שמתנו שכל במציאה בפרצופין^{יג} וצורות במבוזה מותר בהנאה אף בבלוט ובשוקע מותר בהנאה אף במכובד ולא יצא לאיסור הנאה אלא במכובד ובלוט, יי אכל במזל דרעתנו אין בו חלוק בין שוקע בבלוט הואיל ובמקומם

(א) עיי' לחים הלי' עיי' פיו הייב מיש על הרמב"ם הלי' מעילה פ"ה ה"ז ומיש הלח"ם שם וז"ל ואי איתבר מגופי' אמאי לא מעל זבית בגידולין זה לא נתבאר בדבריו, עכ"ל ופלא גדול על הלח"ם איך כ' זבית בגידולין הלא הרמב"ם שם ה"ז כ' להרי"א גידולי הקדש מועלין בהן^א ולענין שגגה יצאה מלפני השליש הלח"ם וז"ל. (ב) בדבור הקודם. (ג) הרמב"ם בהלי' מעילה פ"ה הלכה ז' לא כ' מעט במים. (ד) ציל' כגוני'. (ה) מעילה י"ג א' וכ"פ הרמב"ם שם ה"ז. (ו) בפירקין היה כ"א ב'. (ז) כ"ד א' ד"ה כל ועיי' גם לקמן ס"ז ב'. (ח) תרומות פ"ט מ"ד. (ט) במשנה שבכ"י מצא". (י) נשטם במים יצורת לבנה". (יא) מור וייד קמ"א ב"כ, ועיי' ירושלמי בפירקין ה"ג י"ט ב' ועיי' לקמן ד"ה היו שרבינו גרים בירושלמי "כמות"; ועיי' במ"ת שם מק"ה שמציין לשו"ת פנים מאירות ח"ב ס"י קל"ג שהקשה על המור מסוכה כ"ט א' שכוונתו במסוכה ועמד בקושיא, ולענין אין דמיון סוה לזה, הלא הפוסקים כתבו שגם בגדי משי ורקמה ככווין הן לגבי עיז ובסוכה תלוי כתשבו כעין תדורו. (יב) רש"י בסוגיין אחר דבור המתחיל מותרין כ' יודגים לא קרי פרוץ אלא צורה ולענין כדור שציל' יודקון^א כי דגים^ב מאן דכר שמייהו. (יג) רבינו יחיד הוא בין כל הפוסקים להתמיר במוצא צורת אדם ובמשיב לקמן ד"ה מצא (הא'). (יד) כ"כ גם הרי"ז ע' ב"י וייד קמ"א ס"ה המוצא רק במזל פליג עליו כי הרי"ז כ' סתם ולא חילק בין מזל לצורות.

אינם נראין כולמין* ועשייה על ידי עצמו אין לצורות איסור בהם כלל אף בדירקון, ומה שאסור בה אסור אף בשוקע ואף במכוזה ובכל ענין, ועשיית נוי במה שעשיית ישראל עצמו אסורה מותרת כאיסור פרצוף בשוקע ובחסרון וכאיסור מזל במקום רבים או בשל פרקים או להתלמד, וכל שאתה מתירו בשוקע או בחסרון פחיסתו אף על ידי ישראל מתירתו והוא הדין אם חסרו, וזהו שאמרו^ב סמי עיניה דדין, ואחא יכול לפרשו חסרון עין^ג דהינו חסרה, וכן אתה יכול לפרשה^ד בפחיסת צורתו, ועיניה פירושו צורתו מלשון בעיניו עמד^ה, ושניהם עולים להקל^ו, ולעולם אין לדעתנו במולות^ז החר שקיעה וחסרון^ח או פחיסה^ט אלא מקום רבים או פרקים או להתלמד, ואין כפרצוף^י החר מקום רבים ופרקים ולהתלמד אלא החר חסרון או פחיתת או שקיעה, והצורות אין בהם איסור בעשייה כלל אלא במציאה ובהנחה ובדירקון.

ופרטמין שבדינים אלו לפי שמתנו כך הם, דין מוצא כיצד הרי שמצא כלים והם מכובדים, וענין מכובדים הוא כל כלי שאינו עשוי לתשמיש אלא לכבוד כגון שירין נזמים ומככות ושאר תכשיטין שאינן עשוין להתמיד בתשמישן אלא לעתים רחוקות דרך כבוד, ומצא בהם צורת מולות כל שיש בהם צורת מזל חמה ולבנה אסורין שסתם גוים עובדים לאלו ולעבודה נקשו, הא שאר מולות כגון גלגל שבתאי או צדק וכן כלם מותרין, אפילו^א צורת שרף או מלאך, עיקר עבודתם לחמה ולבנה היא, ואין בזה הפרש בין שוקע לבולט, שהרי של רבן נמליאל לא היה בולט ואעפ"כ חיו תמיהים^ב על התרו, והענין ספני שאין ענין בליטה ראוי לומר בהם כמו שביארנו^ג. **מצא** בהם צורת פרצופין כפרצוף אדם אסור כר^ד יהודי^ה ודאי לעבודה נעשה ואעפ"כ שאין בידם כלום, שלא נאמרי^ו דין אחיזה אלא בצלם עצמו, ודקא בבולט, ושאר פרצופין מותרין שאין דרכם בכך, ויש חולקין להקל כפרצוף אדם אלא אם כן דמות מיניקה ויונק בידה על שם חוה או צורת שר, ומורד תבואה על שם יוסף, ויראה לי שמכל מקום אעפ"כ שתחלת עבודתם בכך היתה מכל מקום נתפשט מנהגם אחר כך ככל פרצוף שנאדם והכל אסור וכמו שנאמר כבריתא בסתם כל הפרצופות מותרות חוץ מפרצוף אדם.

מצא בהם דמות צורות כל שיש בה צורת דרקון אסורה שזו חשוכה להם לעשותה לעבודה והוא שיהא לאותה צורה ציצין בין פרקי צוארו, והוא כעין סנפירין, שזהו המין החשוב להם לציירו לעבודה, הא כל שאר צורות מותרות.

(א) כי כן גם חוס' ר"ה והא ר"ג אבל הריטב"א כ' דאינו נראין אלא כולמין וציב; עכ"פ הריטב"א מסייע להלבוש שכיב והשיך יו"ד קמ"א סב"ה כ' על הלבוש "ששינה את הידוע" ועיי"ש. (ב) גנ"מ מ"ג כ' וציב מדוע לא כ' הפוסקים היתר זה של סמי עיניה עי' פור ושועי יו"ד קמ"א ס"ו. (ג) עמ"ש החת"ם סופר וצ"ל בשו"ת חיו ס"ו ו'. (ד) כי פ' רש"י מ"ג כ' ר"ה סמ"י. (ה) ויקרא י"ג ה'. (ו) לענין ברור אעפ"כ שלעיל ד"ה הצורות כלל רבינו מלאך ושרף בכלל מולות כאן לא נתכוון אלא לחמה ולבנה דאי אפשר לומר שכלאך ושרף יהיו אסור בחסרון או פחיסת כמובן ורק בחמה ולבנה אשר רבינו בחסרה כיוון שנראית לבניא חסרה עי' שו"ת אלשיך ס' ע"ו ופני' ר"ה כ"ד כ'; ודע ששיטת רבינו שפסק ג' ח' הגמ' מ"ג כ' לגבי מול ולא לגבי פרצוף חדשה היא לנמרי וצריך ביאור ארוך ועמוק ע"פ סוגיין, כי כל הפוסקים לא חלקו בין מול לפרצוף ואכמ"ל, ואינני יודע מדוע הרמ"א יו"ד קמ"א ס"ד הוסיף על החסבר (שנקט שיבת הרו"ף) ח' דרכים ולא נקט גם ח' דפרקים והמור שאתרו נמשך הרמ"א כתב גם פרקים וציב. (ז) ר"ל אעפ"כ שהם בכלל מולות עמ"ש לעיל ד"ה הצורות. (ח) לקמן מ"ג כ'. (ט) לעיל ד"ה וצריך. (י) לקמן מ"ג א' ועי' ב"י יו"ד קמ"א ד"ה וצורות שבי' דפשיטא שאין הלכה כר' יהודה. (יא) לעיל מ' ב'.

היו כלים אלו מכויין ועשויים לחשמיש תדיר כגון יורות וקוסמוסין סדינים ומטפחות וכיוצא בהם אף אלו כלם מותרין וכן הדין בצורות שבמטבע* וכן כל בגדים הניתנין לכביסה והוא שאסרו בתלמוד המערכי כמות דבר של בזיון הוא כהדא"ר חייא הוה ליה קווקין והוה טובי דרומי צרי בגוזה, ר"ל מצייר, שאיך לרבניו אמרין ליה מכיון שהמים צפין על גבהם בזיון הוא, וכן אמרו שם ביומיו דר' יוחנן ציירין על כותליה ולא מיחו בידן, וגדולי המכתרים יב' מנו שיראין בכלל המכובדין, ויש לחוש, זהו דין מוצא הן ליטלם ממקום שמוצאם הן ליקחם מיד המוכרם, שכל שלקח מן הגוי דינו כמוצא לאיסור הנאה ולהתרה ואף להשתמש בהם.

הסכימו הרבה מן המפרשים להחמיר ולומר שלא נאסרו דברים אלו אלא כחם מקומות שלא נודע מה הם עובדים אבל אם נודע לנו שהם עובדים לצורה אחת אוסרין אף באותה צורה שהם עובדים ואפילו על כלים מכויים, מרוב אדיקותם עושין אותם לכל כליהם כדי ליתן לב עליה אף בשעת תשמיש, וכן יי' אתה דן להקל במקום שידוע אף בהם ואדם יודקון שאין נעבדין כלל אף על כלים מכובדים מותר שאין עשיתם אלא לבו, ומזו אני מוסך להקל בענינים עכשו שכבר במלה עבודת האלילים ונתחלפו הדתות, והרי אף בגוף עבודה זרה אתה מוצא כן שהרי אין פקפוק בהתר אבנים אפילו נמצאו על צורת סרקילוס י' בזמנים הללו בתחמין אלו.

אף אלו שנאסרו במוצא דוקא בשהצורה בולטת, שכל שהגוי עושהו לעבדה בפרצוף וצורה בולט הוא עושהו כדי לדמותה להם בכל מה שאפשר לו והרי כל הפרצופין והצורות בולטות הם במקומן, ומעתה אם היא שוקעת או כל שהיא שוח כל"י ר"ל שמכל מקום אינה בולטת אע"פ י' שאינה שוקעת גם כן מותרת הואיל וכן

(א) ונ' שכוונת הפוסקים מטבע של ממון שקונים בה ועוברת ביד, כל אדם, ועי' שו"ת יעב"ץ ח"א סי' ק"ע ד"ה אכן, (ב) ה"ן לקמן מ"ג ב' כי היתר בגדים שהן עשוין לבלות, (ג) בפירקין הלכה ג' י"ב ב', (ד) בירושלמי שלנו "בוסות" וגם הרמב"ן בחי' והר"ן גרסו כרבינו עיי' מה"פ שם, (ה) שם ל' "כהדא", (ו) רבינו פי' "קווקין" מין כגד ולא כפנים שם, (ז) בירושלמי שלנו "מימי" ופי' הפ"ס "מול וצלם" ולפי' צ"ל מול חמה או לבנה אבל "צלם" קשה כמובן דבאין נעבד אין צלם אסור ונעבד אפי' במכויין אסור וצ"ע, ולג' רבינו ר"ל אנשים חשוכים ואחיא כשיטתו שכתב לעיל ד"ה מצא (הא') שפרצוף אדם אסור, (ח) שם "לר' יוחנן", (ט) שם נוסף "דבר שלי", (י) שם נוסף "שרון", (יא) עיי' מדרש דברים רבה הוצאת הגר"ש ליברמן נ"י (ירושלם ת"ש) ע"פ קליב הע' ב', (יב) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ז ה"ח כ' "בגד שני", (יג) כי"כ הרשב"א מביאו הר"ן, (יד) מכאן והלאה ל"י ברשב"א שם והם דברי רבינו ומסייע להר"ן שם ולר"ז מוכח בבב' יו"ד קמ"א ד"ה ורבינו, (טו) ברור שצ"ל "בתמה ולבנה", (טז) לשיטת רבינו לעיל דבור המתחיל מצא (הא'), (יז) כי"כ רבינו תמיד הן במסכתין הן בסנהדרין ע"פ ר"ל (של ספרו) והלאה ולא כתום שם ס"ד א' ד"ה מרקולוס; ור"ל רבינו בסנהדרין ע"פ ר"ל אסור "ומכל מקום כל ע"ז הכתובה בספרי הקודש מותר להוכיח וכו' ולהבין ולהורות אף בשאינה כתובה מותר והוא שאנו מוכיחין מרקילוס תמיד ודומיהם אע"פ שאינה בתורה ע"ל, ובמק"א כתבתי שלענין ע"ז שכבר במלה מותר להוכיח שמה ומדברי רבינו לא משמע כן וי"ל, (יח) ה"פ יו"ד קמ"א סק"ג מסיק דציור יותר מותר משקוע וכו' עליו הש"ך בנקה"כ "אינו נכון כלל כדמשמע מכל הפוסקים" ומדברי רבינו אלה יוצא כסברת הש"ך אבל מ"ש הש"ך שכן משמע מכל הפוסקים קשה מאד הלא כתום יומא נ"ד ב' שבי' י"א חיישינן להשדא וכו' בחותם שוקע וכל שכן בדבר זה שאינו לא שוקע ולא בולט אלא מין צנוע בעלמא יוצא ברור מדברי הט"ו וגם בד"ס שם סק"ה ב' שאף שאסור כשוקע בצבעונים מותר ועי' לקמן הערה ג' שגם מהרמב"ם יוצא ברור כפ"ו, ואני תמה שהט"ו לא ב' ראיות אלו לדבריו.

הסתם קשאה. והוא שאמרו בתוספתא * טבעת שיש עליה ע"ז בזמן שהיא כולמא אסורה בהנאה אינה כולמא מותרת בהנאה. והרי זה ודאי מאחר שבהתר הנאה הוא עוסק ודאי על המוצא נאמרה.

ציריין הנקשין בצבעין יש אומרים ב שאין נקראים בולטים וכן מעשה רוקם הקשוי בכגד באריגתו. הא אותם שנעשו בתפירת המשי אם הצורה בגוף המשי בולמא היא ואם הצורה נקשית בחלק שבכגד והיא מוקפת במשי עד שהצורה נשארת קשויה מאליה בכגד שוקע הוא ומותר.

דין עושה כיצד, כל שמצייר דמות שמישים שבמרום הן שבמדור העליון כגון מלאך ושרף הן שבמדור התחתון כגון חסה ולכנה כוכבים ומזלות עשיתן אסורה ואפילו לנוי ר"ל שלא לכוונת עבודה ואפילו שוקעים ואפילו על כלים המבזים. ודעתנו אפילו להתלמד ואפילו של פרכים ואפילו בפחיסה שלא הותרה עשייה לישראל בשום פנים ולא הוזכרו כל אותם התנאים אלא כשעשאם גוי"ל לצורך ישראל ובמצותו שמוחר בתנאים אלו או אף שלם כל שאין בו משום חשד כגון מקום רכים או שוקע. ויש חולקים כזו כמו שיחבאר, וכל שמגלגל ירח ולמטה הן דומם הן צומח הן בעל חיים הן פרצופין הן צורות כגון הרים וגבעות ימים ונהרות אילנות ובהמות וחיות ועופות ודגים עשיתן שלא לכוונת עבודה מותרת אף בכולט ואף במכובדים חוץ משני פרצופין והם צורת ארבע חיות הנזכרות במרכבה בדפוס אחד או צורת אדם אפילו לברו הואיל וארבעתם נזכרו על שמו כמו שאמר"ל עליהם דרך כלל ודמות אדם להנה. ויש אומרים באריה ושור אף באחת לבר אם עשאן נקדות נקדות לבד"ל על תכונת אריה ושור שבגלגל המזלות, ומכל מקום אף על תכונת אדם שבארץ ארבעתם מיהא. והענין שהם אומרים אף אחד אחד לשנעשה בנקדות הוא שהם מקשים הרי אמרנו עשיתן כל שלמעלה אף אחד אחד והרי שור ואריה ונשר"ל דמות שלמעלה הם ותירצו שכשהוא עושה אותם כדוגמת מעלה ודאי כך הוא והסימן לזה כשעושה אותם נקדות נקדות אבל כל שעושה אותם דוגמת גופן שלמטה לא נאמר אלא באדם או בארבע

(א) רמסכתין פ"ו ח"א. (ב) כן פסק הרמב"ם ה"ל ע"ז פ"ג ה"י ואינו יודע מדוע לא כ' רבינו בשמו, ועי' ריטב"א בסוגיין שבי' שדיו הוי ככולט. (ג) הרמב"ם שם ה"א כ' "ואפילו על הלוח" ומדלא כ' רבינו יש ראי' ברורה להפזי' שבי' לעיל הע' י"ח, ורבינו לשיטתי' אויל לעיל ד"ה אף ששקוע מותר יותר. (ד) כרשב"א בשור יו"ד סס' קמ"א. (ה) כ"ס גם הרא"ש ועי' כרשב"א בסוגיין וגם בר"ה כ"ד ב'. (ו) בשור יו"ד קמ"א סק"ז מוכיח מקו' הגמ' דר' פנים אמורים רק בשלימותן בכל הגוף כמו צורת אדם, ושמעתי מאמורי הגה"צ אבד"ק ערלוי שלישי"א שמקו' הגמ' יש להוכיח גם להיפך שאף באדם אמור אפילו צורת פנים לבד וכן משמע לשון הגמ' שנקט ד' פנים ולא חיות. (ז) לא זכיתי להכין מדוע כ' רבינו מעם חדש מדעתו על איסור אדם הלא דרוש מפורש הוא בסוגיין מלא תעשון אתי אותי וצ"ע, ואולי י"ל שרבינו רצה לאסור אף צורת אדם עם כנפיים ורגל עגל כמו אדם של ד' חיות ומשום לא תעשון אתי לא חייב אלא על צורת אדם שבארץ וצ"ע. (ח) יחזקאל א' ח'. (ט) כמה הלכתא גברותא איכא למשמע מדברים החדשים האלה שלא נזכרו בשום א' מהראשונים ו"ל ומיזשבות הרבה קושיות רבותינו האחרונים ו"ל כגון מ"ש הב"ח והטו"ר וי"ד קמ"א סק"ג והשיך סק"ל איך מותר לצייר בהמות ודגים הלא הם בכלל המזלות (ולפי שיטתם ח' להם ו"ל להקשות דאדם אמור מעם מול בתולה) וגם נשמע מזה שלא כשיך שם שרק כל הי"ב מזלות ביחד אמור ועוד דברים ואכמ"ל, ודע כי שיטה זו שכתב רבינו כוונתה שכל מול ומול אמורה בנקדות, ושאר ירדתי הח"י מתויר פנחס שליונגר יצ"ו מצא שב"י ד הקטנה ה"ל ע"ז פ"ג ה"א וכה לכוון לדברי רבינו אלה וכוה תי' קו' השיך והטו"ר הנ"ל. (י) ג' ד"נשרי שיטתא דלישנא היא כי לא נמצא נשר לא במזלות ולא בכוכבים.

כי הדרי שדינן כדמות שמשים שבמרום, ומגדולי המחברים* מתירין אף בעשייה ואף באדם בשוקע, וכבר כתבו עליהם גדולי המגיהים כדברינו, ושם תאמר אם באדם דבר נאמר מה מקום לאסור בארבע חיות כאחד תיפוק לי משום אדם ד' לחוריה, מכל מקום אתה לסד מסנה שאם מצא צורת אדם אסור להשלים בה צורת ארבע חיות או שם לעבור עליו בשני לאוין, וכדומה לזה כתבו בתוספות מאחר שכל כלי שרת ה נאסרו מלא תעשון אתי כמו שיתבאר מה הוצרכה תורה לומר בקטורת ובשמן ובמכתכונתו לא תעשו כמהו, ותדעו לעבור עליו בשני לאוין, ומכל מקום לדעתי קטרת ושמן המשתחה אינן בכלל שמשין, עשן לכונת עבודה אע"פ שלא לעצמו ולא לישראל חברו הוא עושה אסור אפילו צלצולי קטן או שום צורה בעולם אף בשוקע ואף במכוין ובכל פנים.

דין אחרים עשו לו במזלות אסור אלא אם כן שלא יהא במקום חשד או שהוא של פרקים או שעשן להתלמד, והפרצוף באדם אסור אלא אם כן בפחיסה או חסרון אפילו על ידי ישראל, והצורות סותר מכל וכל שהרי אף עשייתן על ידי עצמו סותרת, יש אומרים שאותם פרצופין* שנאמרה עשייתן אף בלא כונת עבודה שהתרנוסיב בסוצא על התנאים שהזכרנו דוקא שעשאה גוי שלא בקצות ישראל ואחר כך נזמן שמצאה או שדקחו הימנו הא כל שעשאה במצותו דינו כעושה, וכן דעת גדולי המחברים, יג ומגדולי המפרשים יד מתירין אף בשעשאה גוי במצותו ואפילו לכתחלה, שלא אמרו כי לדעתם אמירה לגוי שכות אלא לענין שבת ויום טוב וכן לענין בכור שאמרו כי אסור לומר לגוי צדום און בכבוד אבל לענין שאר ואסורין סותר אלא שלא ישתמש בה הוא אלא בפחיסה או חסרון, ויש מתירין אלא אם כן דרך הנחה, ומכלי מה שכתבו גדולי המפרשים יד שלא אמרו אמירה לגוי בשאר איסורין, אין נראה כן, שהרי בכבא מציקא יי שאלו מהו לומר לגוי חסום פתרי ודוש בה ואע"פ שנשארה בספק

(א) הרמב"ם הל' עבודה זרה פ"ג הי"י. (ב) הראב"ד בהשנות שם הי"א. (ג) ע"י תוס' פ"ג א' ד"ה לא שהקשו ות' כן. (ד) תוס' ב"ר ב' הקשו למה לן ליסוד על צורת אדם תיפוק לי' משום כרובים שבמקדש ואני לא זכיתי להבין הלא טעם שמשים שלמה אם שנה קצת סותר וכרובים הי' להם כנפיים וצ"ע והנה ביומא נ"ד א' אי' שבבית שני לא היו כרובים ואע"פ כ' תוס' שכרובים אסור לעשות וא"כ תוס' זו רא"י ברורה להשיך וי"ד קמ"א סק"ב שגם עתה אסור ד' פנים כשור. (ה) רבינו ברור מללו שלא רק הכלים המנויים בגמ' אסורים אלא כל כלי שרת וכ"כ רבינו בראש השנה כ"ד ב' בית המקדש וכליו וכו' מנורה כנגד מנורה וכן כלם, וכ"כ גם לקמן פ"ג א' ד"ה בית, אבל כל הפוסקים ויל נקטו רק אלו שבגמ', והמנחת חנוך וצ"ל מצוה רג"ה כ' שגם כעין [מזבח פנים] אסור וכ' ששאר כלים שבמקדש סותר ואכמ"ל. (ו) שמות כ' כ"ג. (ז) לקמן ד"ה בית. (ח) שמות ל' ל"ו. (ט) שם ל"ב. (י) כ"כ רבינו גם לקמן ד"ה אע"פ וגם בראש השנה כ"ד ב' ד"ה כל אבל בגמ' בסוגיין פ"ג ב' וגם בגמ' ר"ה שם "שלוש". (יא) ברור לי שחמר 'מוסלות'. (יב) לעיל ס"ד וצריך והלאה. (יג) הרמב"ם הל' ע"י פ"ג הי"ט וע"י בלח"ם ובמ' המצות להרמב"ם לית ב' כ' וז"ל 'ואין חלוק בין שעשאה בידו בין שיצוה לעשותה' עיי"ש אבל השיך וי"ד קמ"א סק"ב כ' שיטת תוס' בסוגיין פ"ג ב' ד"ה שאני שרק שכות יש בצוה לגוי וצ"ב, וע"י בשו"ת זקני החתים סופר וי"ד קכ"ה שבי' "שאומן ישראל ישתדל לעצמו מותרים גוים לגמר צורות החמה" וראיתי מהאחרונים ויל שהרבו להקשות על החת"ם סופר משיך ותוס' הנ"ל, ובמחילה מהם לא דקדקו בלשון החת"ם שבי' "גוים" לומר צורות החמה וא"כ הגוי לא עשה שום עבירה כיון שרק לא דקדקו בלשון חת"ם שבי' "גוים" ובמשיך חת"ם שוודאי אינו חייב אם השלים את האוון לפרצוף עיי"ש, ובני הילד אבי עד שר שלום שלמה ג"י הקשה דאם כן סותר אף לישראל לגמור וגם בסוף התשובה שם כ' שיניחנו סומא בעין א' ויגמרו גוי וצ"ב. (יד) הראב"ד ולא נזכר בראשונים ויל. (טו) שבת ק"ג א'. (טז) בכורות ל"ה א'. (יז) חסר 'מקום'. (יח) צ' א' וע' תוס' פ"ג ב' ד"ה שאני.

מכל מקום חולקין בה להחמיר, אלא ודאי אין דמיון מזו לשאר איסורין שזו הואיל ועשאה בשקיעה ובחסרון מותרת, ולשיטתנו כל שעשאה גוי שלא במצות ישראל אפילו עשאה לצרכו הרי הוא כמוצא ולא הוצרכנו ללמד אלא שעשאה במצותו, ולדעתה לכתחלה אסור אף בשוקע, הא בחסרון* שהוא כעין בטול או בפחיסה* או שלא ב במקום רבים או של פרקים או להתלמד מותר לכתחלה אף בכולט, או שםא לכתחלה מיהא דוקא שלא בבליטה, אלא שבמזל מיהא אין בו דין בליטה לדעתנו, ג והרי אמרו אחרים עשו לו, ועשו לו, במצותו משמע, היה הדבר עומד במקום שאין רבים מצויים שם או שהוא של פרקים ושל חליות או שהשתרל בעשייתו כדי להתלמד מותר אף בכולט, ויש מי שמתירי כל שבסדר התחתון כגון חסה ולכנה לעשותו אף הוא עצמו בשוקע, וכן היא במדרש חשכס, ודעת זה אחת צריך לפרש שאותה של רבן גמליאל בולטת היתה, וכן יש מפרשים שבחסרון או בפרקים או להתלמד אף עשיית עצמו מותרת, ולא הוזכרו חנאים בגמרא לאחרים עשו לו אלא שיהא מקום שאין בו חשד כגון שוקע או מקום רבים שבאלו עשית ישראל מיהא אסורה אבל שאר התנאים אף בעשיית ישראל נאסרו, ולדעת זה מה שאסרו ואיבעית אימא של פרקים הוא וכן להתלמד עבר פירושו ולא אחרים עשו לו, ולדעתנו כלם על עשיית גוי הם סובכים, ה אלא שלהתלמד מיהא נראין דבריהם* מדברינו, והפחיסה עצמה מיהא פשוט הוא שנעשית אף על ידי ישראלי ואין צריך לפרש ממי עיניה דדין שיעשה כן על ידי גוי כמו שחשבו קצת מפרשים, וכן יש מתירין עשיית חסה ולכנה כל שאינו מצבע חכלת שהוא כעין הרקיע, ומטעם זה סמכו להקל לצורפי נחשת לעשות צורות בכלי כסף וזהב, וכן בצורות הספרים שבחכמת התכונה שמוחר אף בעשיית עצמו שזוהו גוף הלמוד ואינו בכלל עשיית צורה, ויראה כן אף בכלים הצריכים לה.

ולענין כי אור מיהא, זה שאסרו והא רבן גמליאל יחיד חוה, יש להקשות* שהרי העסדות שאינו בולט וליכא חשדא אף ביחיד, וכבר דחקנו לתרצה בפירושו, ומכל מקום יש שאין גורסין בה לשון קושיא אלא ואי בעית אימא רבן גמליאל כיון דשכיחי רבים כרבים הוא כלומר ולעולם בולטת היתה, וכן עיקר, ויש חולקין בקצת דברים שכתבנו, ומה שכתבתי נראה לי ברור.

דין חננה כיצד, טבעת או שאר כלים העשויים להביאם דרך תכשיט שהיתה עליהם צורת הדברים שנאסרה עשייתם אף בלא כונת עבודה או צורה שנאסרה במציאה אם היה חותמה שוקע מותר להניחה שאין כאן חשש ואסור לחתום בה שהרי בחתימתו עושה צורה, ואם היה חותמה בולט אסור להניחה שאם בצורה יש בו חשש עבודה ואם בפרצוף יש בו חשש עשייה* וחשש עבודה ומותר לחתום בה שהרי אין בחותם כלום, וכל שחותמה בולט אם חסר או פתח דיו חסרה או פתחה מותרת, וכמו שאסרו ממי עיניה דדין, וזהו חסרון, י ויש מפרשים יי עיניה צורתו, כמו עמד בעיניו, יי וזו היא פחיסה.

(א) היתר חסרון ופחיסה קאי רק על פרצוף, ורבים ופרקים ולהתלמד קאי רק על מולות כי בשניהם מיירי רבינו כאן, עיי' תחילת הדבור, ומסך עצמו על מ"ש לעיל ד"ה וצריך ששם ביאר כן בדיוק. (ב) ברור שמהל זו מ"ס היא. (ג) לעיל ד"ה וצריך ור"ה ופרטים. (ד) לקמן מ"ג ב'. (ה) "שאין" מ"ס היא. (ו) הריטב"א בשם הרשב"א. (ז) רבינו מביא מדרש זה גם בפתיחתו למס' אבות דף ט"ו ב'. (ח) וכמשיב רבינו לעיל ד"ה דין עושה. (ט) איי מדוע לא ב' רבינו שגם הרייף פוסק בלחלמד כדבריהם. (י) כן כתב רבינו גם לעיל ד"ה וצריך. (יא) כ"ה גם תוס' ד"ה והא ר"ג. (יב) עיי' תוס' ד"ה והא ר"י ושאר ראשונים שכי' רק חשש עבודה. (יג) עמ"ש רבינו לעיל ד"ה וצריך. (יד) רש"י מ"ג ב' ד"ה ממי. (טו) ויקרא י"ג ה'.

אע"פ שהפרשנו בין צורה לצורה במציאה ובקשיה בעבודה אינו כן אלא כל שקובד אי זה דבר או שקושה דבר לשמו הרי זה חייב ומקשיו נפסדים, מעתה השוחט לשם הרים וגבעות וימים ונהרות ומדברות או חמה ולבנה כוכבים ומזלות או לשם מלאכים ושרפים או לשם צלצול קטן שחיטתו פסולה ושחיטתו זבחי מתים ליאסר בהנאה בצדדים ידועים, וכבר ביארנו במסכת חולין פרק שני.

[דף מ"ג א'] **בית** המקדש וכלים שבו אסור לאדם לעשות כמותן ממש ואפילו עשו לו גוים שתשמישן בעצמו נאסר כלומר לא תשתמשו בדמות שמשו, ואם שנה בהם מעט מותר, כיצד לא יעשה בית תבנית היכל ר"ל שיהא שזה לו בארך וברוחב ובגובה בלא שום שנוי, ולא אכסדרה כתבנית אולם, ולא חצר כתבנית קזרה, וכן שלחן כתבנית שלחן, מנורה כתבנית מנורה, וכן כלם, אבל אם שינה בהם מעט כגון שקשה מנורה בת חמשת קנים או בת שמנה מותר, וכן בכלם, הא בת שבעה לא יעשה אף של שאר מיני מתכות אחר שכבית המקדש כשרה בכך כמו שהתבאר במסכת סנהדרין פרק הקומץ רבה, ובשל עץ הואיל ומין אחר הוא מותר אף בבת שבעה, שהרי אף בבית המקדש כל שאינה של מתכת פסולה כמו שהתבאר שם.

רצה לציירם על גבי כלים מותר הואיל ואין מפורדין כל אחד בעצמו להיותם גוף הכלים עצמן אלא צורות על גבי הכלים ואפילו בבלט וכל שכן צורות קמנות שאינן שוות להן בדמותן.

אחר שכלי איסורין אלו יוצאין מלא תעשון אחיה יראה שלאו שבכללות הוא ואין לזקין, עליו"ב אלא שגדולי המחברים מחייבין אותו במלקות.

כל העובד ע"ז מבטל ע"ז ואפילו אינה מסין אותה שהוא עובד כמו שבארנו, ואם לא רצה לבטלה ואנסו ישראל על זה בטלו בטור, והוא שיודע בטיב עבודה זרה ומשמשיה, הא גוי קטן אינו מבטל, וגר חושב הואיל ואינו עובד ע"ז אינו מבטלה כמו שיתבאר בפרק אחרון, ומכל מקום מכיון שזכה בה ישראל אין לה בטול, ומתן

(א) כיכ רבינו גם לעיל מדיה דין עושה עיי"ש ובגמ' שלנו 'לשול' (ב) מ' א' (ג) ע"י לעיל ד"ה דין העושה הערה י"ה. (ד) משמע שרבינו לא מיל בהרים רוסבורג הסובא ברין שאפו' להשהותן אסור בעשו לו אחרים אלא מיל כסור וייד קמ"א עיי"ש בב"י דבור המתחיל והשתא, והנה גם הריטב"א בסוגיון כתב שתשמישן אסורין (וגם ברין כתב כדרך תשמישן) והיא פלוגתא רבותינו האחרונים ז"ל אם תשמיש בלים אלו אסור, ע"י פתחי תשובה שם סק"ב, והרב פרי אדמה חלק ג' ה"ל ע"ז פרק ג' אסור וחולק על הדבר משה (אמרייליווי) שמתיר ג"כ להשתמש, ולענין יש לומר כיון שתשמישן אסור מכלא אסור גם השחייתן משום תקלה כמו שמצינו שבת י"ז ב' ועוד, וגם נראה שרבינו סבירא לו שאף בעשאו גוי איסור תשמישן מן התורה. (ה) ע"י מה שכתב זקניו התתים סופר וצ"ל בס' תורת משה פ' יתרו דף ס"ג ע"ד אמאי לא קאמרינן היב כל תבנית היכל. (ו) רש"י בסוגיון מ"ג א' דבור המתחיל בית הוסיף 'ושיעור מדת פתחיו', והפוסקים לא הוזכרו שיטתו זו, ודלתות לא הוזכרו רש"י, והדברים ארוכים. (ז) ע"י בס' אגרות סופרים ע"ב ג"ז שר' עקיבא איגר וצ"ל החמיר בפנס של כסף עגול שבביתו בת ו' קרנות וסרח ועמל להוסיף עוד קרן א' עיי"ש. (ח) בית ב'. (ט) בראש השנה כ"ד ב' ר' רבינו כל זה ושם ב' 'בכמותן' והוסיף, וזו של רבן גמליאל צורות מסודרות היו. (י) ואיכ גם בכלי בית המקדש מיל לרבינו שאסור מלא תעשון, אבל התתים סופר וצ"ל בס' תורת משה פ' יתרו דף ס"ג ע"ד ב' שבגמ' לא מיתיה הקרא לא תעשון בכריתא דבית זכו' ולכן לא ב' הרמב"ם כהל' ע"ז פ"ג דינים אלו אלא כהל' בית הבחירה פ"ו הע"ז ומשמע מדבריו שאין לוקין עליו אלא איסורו מדרבנן, ולא כמהרי"ק מובא בב"י וייד סס' קמ"א ע"ב דבריו התם ז"ל והנה רבינו תנא דמסייע למהרי"ק ז"ל. (יא) שמות ב' כ"ג. (יב) כיכ גם הראב"ד בהשנות ה' ע"ז פ"ג הי"ט. (יג) הרמב"ם שם ע"י הע"י. (יד) מ"ד ב'.

כך ישראל שמצאה ישתדל בביטולה קודם שיגביהנה, ואפילו מצאנה במקום שהבעלים מתאשים ממנה צריכה בטול ואין אומרים שהיאוש מפיק ממנה צריך בטול, שאפי' שנתיאש מגופה לא נתיאש מעבודתה, סוכר הוא אם גוי מוצאה הרי הוא עובדה ואם ישראל הוא הואיל ודמיה יקרים סוכרה לגוי ועובדה.

המציל מסון חברו מן הגויים וסון הנהר וסון הדלקה וסון המפולת וסון הארי וסון הדוב וסון הכרדלים וסומו של ים ומשליטתו של נהר והמוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרכים מצויים שם הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתאשים מהם, ודבר זה יתבאר במסכת בבא מציעא ב' כריוח כ"ה.

[דף מ"ג ב'] **המשנה** הרביעית, והכונה בה לבאר בעבודה האסורה מה יעשה ממנה, וכבר ידעת שהוא צריך לבקרה ממה שנאסריו אבר תאכדון את כל המקומות אשר עברו שם הגוים וגו' וכן ונתחצם את מזכחותם ושכרתם את מצבותם וגו', אלא שחולקין במשנה זו על אי זה צד הוא צריך לעשותו, ואמר ר' יוסי שוחק וזורה לרוח או מטיף לים, ר"ל לים הגדול שאין צורך עוד לשחיקה הא בשאר נהרות צריך שחיקה בוריה ופזור כבשאר מקומות שהרי אם ישליכנו שם בעין ברוב הימים ימצאנו, והשיבו לו חכמים על זריה לרוח שלא די לו בכך שהרי מורכב הקרקע באפרה וכתובי ולא ידבק בדרך וגו', אלא שהם מצריכים בהמלה לים על כל פנים, ואעפ"י שכחם אמרו ספר וזורה לרוח, כזו קודם איסורו הוא, ומכל מקום הלכה כר' יוסי כמו שבארנו למעלה, ויש פוסקים לכתחלה כחכמים ומכל מקום לפי סוגיית הגמרא אף לחכמים אם השלך אפרה במקום שאינו מגדל צמחים מותר, ואעפ"י שסחם ע"ז של מחכת הוא ובענין כסוי הדם אמרו ששחיקת כלי מתכות אינה מגדלת צמחים, פירשה בתוספות דוקא בשחיקה שקבץ ממנה ושחט לתוכה אבל כל שמתפזרת על גבי קרקע מגדלת צמחים, ויש אומרים שי' שעל ידו שריפה מגדלת צמחים.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה, ומה שבא עליה בגמרא כך הוא.

[דף מ"ז א'] **כבר** ביארנו במסכת חולין סי' פרק כל הכשר שדם שחיטת קדשים אין בו קרבן מעילה שנאמר י' לכם נתתיו לכפר על נפשותיכם, לכפרה נתתיו ולא למעילה, וכן התבאר במסכת יומא י"י ובכלל זה בין דמים חיצוניים בין דמים פנימיים, ואלו ואלו שיריהן נשרפין על יסוד המזבח החיצון, יסוד סערי לחטאות פנימיות, ודרוסי לחטאות חיצוניות, ויורדין מן היסוד לרצפה דרך נקב קטן ומשם לסלון מים שהיתה בעזרה הנקראת אמה ומתערבין שם ויוצאין משם לנחל קדרון, ואעפ"י שיצאו מנבל המקדש ושאר כהם קרבן מעילה לעולם אמור ליהנות מהם בלא דמים ונמכרים לגננים שלשם כ' טוב, ולא אמרו בכאן מועילין בהם, אלא לאיסור הנאתם בלא דמים, הא אם נהנה לא סעל ר"ל אינו צריך להביא קרבן מעילה, ומגדולי הסתברים כ

(א) עמ"ש רבינו לקמן נ"ב ב' ד"ה מה וצ"ע. (ב) צ"ל צורך. (ג) בגמ' שלנו לא נפרט כל אלו ועי' רמב"ם הל' גולה ואברה פ"ו ה"ב. (ד) כ"ד א'. (ה) חסר יורה. (ו) דברים י"ב ב'. (ז) שם ג'. (ח) שם י"ג י"ח. (ט) כ"ה תוס' ד"ה אמרו ות' באופן אחר. (י) פסחים כ"ח א'. (יא) מ"א ב'. (יב) לקמן מ"ד א' ממה שתי' מקומות וכו'. (יג) חולין פ"ח ב'. (יד) בסוגיין מ"ד א' ד"ה נחל. (טו) שם בחומ' ובחולין פ"ח ב' כתב תוספות כן בשם ר"ת. (טז) ק"ו א'. (יז) ויקרא י"ז י"א. (יח) ג"מ ב'. (יט) צ"ל ינשפכין. (כ) ביומא נ"ד ב' ד"ה אלו כתב רבינו יזהר נחל שלא ה' שם מימ'. (כא) עי' תוס' בסוגיין ד"ה מקומות. (כב) הרמב"ם הל' מעילה פ"ב ה"א, וביומא נ"ד ב' ד"ה אלו כ' רבינו יואני חמה על גדולי הסתברים שכתבו בה מעילה סתם אלא שכבר הרגישו בהן גדולי חסידותם [הראב"ד שם בהשנות].

נראה שכתבו שמועלין בהם מפני שניסכרין היו לגננים ודמיהם הקדש ומעילתם משיצא
לנחל קדרון ואילך אבל לא קודם לכך.

כל מה שהפרשנו בעשיית * הצורות הוא בסתם הא כל שנעבד אפילו דלעת
אפילו כלי נאסר כהנאה, כמה דברים אמורים כשהיא של עובד אבל אם השתחוה אחד
דבר של חברו לא אסרו כהנאה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בהשתחוה לכד
כמו שיחבאר.

[דף מ"ד ב'] **המשנה** החמישית, והכונה לכאור בה שיש דברים שהם של
עבודה זרה שמוחר ליהנות מהם, והוא שאמר שאל פרובלוס בן פליפוס ג את
רבן גמליאל בעכו כשהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי כתובד
ולא ידבק בידך מאומה מן החרם מפניה מה אתה רוחץ במרחץ
של אפרודיטי, פירוש פרובלוס גוי היה ועובד עבודה זרה אלא שבא לקנחו לומר
שהיה עובר על דברי תורה, ואפרודיטי הוא שם עבודה זרה וכחצר שלה היה מרחץ זה
והיה הצלם נראה לכל הרוחצים והיה רבן גמליאל רוחץ לשם ושאל לו היאך היה
נחנה במרחץ של ע"ז, ואמר לו אין משיבין במרחץ, מפני שאדם עומד שם
ערום, וכשיצא אמר לו, מעם ברחיצתו, והזכיר בהתר זה שלש סבות, הראשונה
שהמרחץ היה קדום לשם קודם שנבנה שם בית לע"ז ואין כח בעבודה זרה לעשות
את של אחרים שלה כדי לאסור עליהם, והשניה והיא נמשכת לראשונה והוא שמאחר
שהמרחץ קודם אין לומר שהמרחץ הוא גוי לעבודה זרה ר"ל שנעשה כדי להרבות
עובדים לעבודה זרה ר"ל שמתוך שיבאו לרחוץ יתגלגלו לעבוד שאלו כן אע"פ שאין
גוף המרחץ אסור כהנאה כמו שיחבאר בגמרא מכל מקום אסור לנו לרחוץ לשם מפני
שאסור לנו לגרום עבודה זרה ושם על ידינו באים אחרים לרחוץ ומתגלגלים לעבוד,
אלא הדבר בהפך שהעבודה זרה נעשית להיות גוי למרחץ, שמתוך שיהיו
ההמון קופצים לעבוד או לראות הצורות והצלמים יתגלגלו לרחוץ וירבה הריות מצד
המרחץ, ונמצא לסבות אלו שאם ע"ז קדמה ונבנה אחר כן מרחץ כחחומה שאסור לרחוץ
לשם, או שם אף כשהעבודה זרה קדמה מכל מקום כשעשו שם המרחץ עשוהו שם
כדי שמתוך רבוי עובדיה יבאו לרחוץ וירבה שכר המרחץ, ואחר כך הזכיר מעם אחר
שאף בקדימת העבודה זרה הותר לרחוץ במרחץ שבחחומה ואפילו במקום שהיה המרחץ
מפל לעבודה זרה הואיל ואותה עבודה זרה במקום הנגלה לרוחצים והם נוהגים בפניה
מנהג ק"ן וכו"ז שאין עבודתה בכך הרי זו במלת, ואע"פ שאסרו השתין בפניה או
רקק לא במלת, סבה זו מפני שאקראי בעלמא הוא דרך כעם אבל כאן שהיא הנהגה

(א) ג' דצ"ל 'במציאות' וע"י לעיל מיב ב' דיה ופרטים. (ב) כ"ה גם במשנה שבכ"י ובספרינו
'פרוקלוס'. (ג) בספרינו 'פלוסופוס'. (ד) דברים יג י"ח. (ה) במשנה שבכ"י 'למח'. (ו) לענין
מעם זה כלל הרמב"ם ה"ל ע"ז פ"ו הי"ח במה שב' מרחץ שיש בה ע"ז ולא כ' כמו בה"י ע"ז שיש
לה מרחץ ומיושב בזה ק"ו הלח"ם שם. (ז) ר"ל שלכן לא אמר דבר אחר כמו שאמר בטעם הג',
(ח) ע"י תוס' ד"ה ובי שכתב שמה"ת אין במרחץ משום גוי רק מדרבנן, ע"י רשב"א, ובינו לא ס"ל כן
ולכן נותן פ"י חדש, אלא שקשה לפי רבינו מה שפסק בגמ' גוי מיהא אינא ואכמ"ל. (ח) בספרינו
הג' במשנה 'אלא אוסר נעשה אפרודיטי גוי' ובמשנה שבכ"י 'אלא אפרודיטי נעשה גוי' וכו',
(י) לאו רוקא דלא מצינו בטול ע"י מנהג כו"ן וכ"כ רבינו להלן וד"ה באיסור גופה וכו', ומה שאין
בגמ' בולולה קיימא ע"י רמב"ם ה"ל ע"ז פ"ו הי"ח שפירש שמה שנוהגים עמה בולול מראה שלנו
עשוהו ולא לעבודה.

תמידת וכו' שאינו פוסק מותר, והוא שאמר את שהוא נוהג בה* מנהג אלוה אסור, כל שהוא נגזר עמו ועל שמו, ואת שאינו נוהג בו וכו' מותר, ודיה באיסור גופה מצד עבודתה, ואע"פ שפעור נוהגין בו בזיון בהתבדה ואעפ"כ לא הותר, סיבת הדבר מפני שזהו דרך עבודה.

זהו ביאור המשנה והלכה היא, ועדין צריך בדיעתה תנאים מתבארים מסוגיית הגמרא ואלו הם.

רחיצה זו שהוזכרה במשנה שלא בשכר היה ואין כאן הנאה לכוסרים, מעתה ב הוצרכנו להתיר זה לסבות אלו שהוזכרו והלא אמרו בפירוש ע"ז שיש לה גנה או מרחץ ונהנה ממנה שלא בטובת הכוסרים, ר"ל בצד שלא חגיע להם הנאה ושכר בכך, ואין כאן איסור משום נהנה מעבודה זרה שאין הקדש לעבודה זרה, איברא כך הוא אלא שרבן גמליאל מתוך חשיבותו שלא בטובה שלו חשובה עליהם כטובה של אחרים והרי אמרו אין נהנין ממנה בטובה והוצרך להיתרות אלו, נמצא שכל שאינו מעלה שכר ושאינו חשוב עליהם כשכר מותר אף בלא אותן הסבות שהוזכרו ובשכר אסור אלא אם כן יש שם אחת מסבות אלו שהוזכרו, ויש מפרשין^י בענין שלא בטובה ענין אחר ומתירין כיוצא בזה בשכר מפני שאין זה כמכס שאמרוהו מפני שהוא מהנה, מפני שהמכס הוא ריוח הבא להם מאליו ואין הנותן מקבל הנאה בכך אבל כאן הרי הוא נהנה על מה שהוא מהנה והוא כדרך משא ומתן, ומפרשין^י בטובה כשצריך להחזיק להם טובה על כך הא בשכירות או שלא בדיעת הכוסרים מותר, ואין דבריהם נראין. **מה** שכתבנו שאין הקדש לע"ז כך פירושו שאם אמר כוס זה לע"ז גנה זו לע"ז בית זה לעבודה זרה לא אמר כלום שאין הקדש לע"ז לאיסור, הדיום אפילו בנאו מתחלה לשם כך לא בהזמנה ולא במעשה, ואין שום דבר נאמר מצד עבודה זרה אלא באחד משלשה דרכים או שיחיה הוא עצמו נעבד או שיהא קרב לעבד, וקרקע אין בה משום תקרובת, או שמשמי הנעבד, וכל שאינו משלש אלה נהנין ובלבד שלא בטובת כוסרי ע"ז אע"פ שנעשה לנוי ע"ז ולהמשך אחריה הסון העם להתחלל משם לעבוד, ומה שאמרו למטה^י בבית שהעמיד לתוכו ע"ז שאם הוציאה מותר דאלמא כל שהוא בתוכו אסור, וזהו בבית עצמו שהעבודה זרה לתוכו אבל גינה ומרחץ שסמוכין לה אינן ברין זה, יש שואלין מאחר שכן היאך אמרו בפרק ראשון^י לקיחה מחנויות מעוטרות מצד הנאת הריוח^י שבווד והדס, ומכל מקום אנו כבר פירשנו^י לשם שורד והדס זה מן הקרב לפניה הוא, אלא שגדולי החכמים שבדורות שלפנינו דנין עליה והלא תקרובת ע"ז אינה נאסרת אלא אם כן הוא כעין פנים או כעין זביחה כמו שיתבאר, ופרשוה בשלקטן על דעת כך שהוא כעין זביחה וכדאיתא ביבמות י' בסנדל של ע"ז.

(א) במשנה שבכ"י 'אי אתה נכנס לבית ע"ז שלך וכו' לא נאמר אלהיהם אלא את שנהגין בו לשום אלוהי וכו'. (ב) החסרון מורגש וצ"ל י"ש לשאל מה. (ג) במשנה. (ד) כנס' שלנו 'מרחץ או גינה'. (ה) רבינו תם בתוס' ד"ה נהנין. (ו) לעיל י"ג א' לפי ר' יוחנן. (ז) ע"י תוס' ד"ה נהנין שתי' באופן אחר, ותי' שבי' רבינו כתבו הר"ן לקמן ג"א ב' בשם הרמב"ן ע"י. (ח) לקמן מ"ז ב'. (ט) כ"ה ותי' הירושב"א בסוגיין וכתב שכל שהע"ז בתוכו נעשה משמש ועפ"י רבינו לקמן מ"ז ב' ד"ה המשנה וברין שם. (י) י"ב ב'. (יא) צ"ל 'הריה'. (יב) כ"פ גמ' רש"י שם ד"ה בורד. (יג) לקמן ג"א א'. (יד) ברור שמלה 'כדאיתא' מ"ס הוא כי ביבמות ק"ג ב' ל' זה ולקמן ג"א א' בסוגיא שהוכיח רבינו אמרו פרכלי ענבים ועטרות של שכלים אמורין והקשו קו' שכתב רבינו וחירושו שבצדן מפתח לה, לכך פ"כ במכות שם ב' רבינו קו' זו שהיא קו' רשב"א שם בחי' ורבינו תי' בשקצע הסנדל מתחלה לכך והרשב"א תי' באופן אחר.

מקום שבני אדם עומדין ערומים בבית המרחץ אסור לומר לשם כל דבר מעניני **גנה** והלכה ואפילו לאמרן בלשון חול הואיל וענין משא ומתן של הוראה היא אם של איסור והתרם אם של שאר דברי תורה והלכה והדומה לזה אסור, ולא סוף דבר דבור אלא אף הרהור אסור הרי אמרו בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא, ודברים של חול כגון משא ומתן של מקח וממכר וכיוצא בו מותר לאמרן לשם אפילו בלשון הקדש, ומתוך כך שאלו כגמרא היאך השיבו במרחץ ואין משיבין במרחץ שהרי זה הוראה היא באיסור דבר הלכה בבית המרחץ ונאמר לו שם אף לאמרה בלשון חול, ופירש שלאחר שיצא אמר לו כן, ויש שמתמיהין* להרי לפי המשנה שני מקומות היו באחד אמר לו אין משיבין וכשיצא אמר לו עיקר הטעם, אפשר ששיצא אמר הכל והוא שהתנצל על ששתק לו ושפני שאין משיבין במרחץ הוצרך לכך ושעכשו אומר לו הטעם, ויש מפרשים^ב ששני מקומות היו, והוא ששלשה בתים יש בבית המרחץ כמו שהחבאר במסכת שבת,^ג פנימי שהכל עומדין שם ערומים ואסור בו בדברי תורה אף בהרהור, ושם שאלו ושחק לו ויצא לבית אמצעי שמקצתם עומדים שם ערומים ומקצתם לבושים ומותר בו להרהר ושם השיבו שאין משיבין בבית המרחץ ואי אפשר לו להשיב ויצא לו לבית ראשון שאין שום אדם עומד שם ערום והשיבו לגמרי והודיעו עיקר הטעם, וקצת רבננים^ד, למדים מכאן שכל מקום שמותר בהרהור אם נשאל שם על דבר הלכה אומר מותר או אסור, שזהו כאמרו אין משיבין במרחץ כלומר אסור להשיב, ומותר בכך הואיל ואינו מפרש עיקר הטעם, ואין נראה לי, שכשהוא אומר מותר או אסור הוראה גמורה הוא ונמר דין וגדולה מעיקר הטעם וממשא ומתן, אלא שמותר לו להתנצל^ה ולומר שאסור לו להשיב, אלא שיש לי קצת ספק לדבריהם ממה שאמרו בתלמוד המערב בשלישי^ו של שבת שואלין הלכות מרחץ בבית המרחץ הלכות בית הכסא בבית הכסא כהדא ר' שמעון בן יוחאי על מסתי עם ר' מאיר אמר ליה מהו שנדיח אמר ליה אסור מהו שנקנת אמר ליה אסור ולא כן אמר שמואל לרב מהו לענות אמן במקום המטונף ואמר ליה אסור ואסור דאמרי לך אסור, אלמא שלא נאמר לומר אסור אלא בבית המרחץ ר"ל מקום שאסור להרהר, וכבר ביארנו מקצת דינין אלו במסכת ברכות^ז ובמסכת מגילה^ח.

[דף מ"ה א'] **המשנה** הששית, והכונה לכאן בה אי זה דבר אינו נאמר משום ע"ז אע"פ שהוא נעבד, הגוים העובדים את ההרים ואת הנבעות הן מותרות, בהנאה, הן לזריעה הן לרעיה הן לחצוב אבנים מהם שאין המחוכר נאמר שכן דרשו מן המקראי אלהיהם על ההרים, ולא ההרים אלהיהם, אבל מה שעליהם כגון שחיפוסם בכסף או בזהב אסור וכדכתובי^א לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך, יב אע"פ שדבק עם ההר שמכל מקום גויי ע"ז הם, וכל שכן פסילים שעליו, ר' יוסי אומר אלהיהם על ההרים וכו', יג ושאלו כגמרא ר' יוסי היינו תנא קמא,

(א) ע"י תוס' ד"ה תנא, ונ"ל שזה ה"ל קשה גם לרש"ם ותי' רבינו הוא תי' רש"ם. (ב) הריי כתוס' שם. (ג) י' א"י (ד) הריטב"א ותרין בסוגיין וכן פסק הרמ"א בשו"ע או"ח סמ"י פרק ח'. (ה) אולי מטעם שכתב תוס' דבור המתחיל תנא או מטעם התו"ח וצ"ב. (ו) הריטב"א ותרין, לא הביאו רא"י זו לדבריהם ועי' בב"י או"ח פ"ה ד"ה כתוב מ"ש על ירושלמי זו. (ז) היג כ"ד א, ומדמביאו רבינו מס' שבת ברור שלא ה"ל לפניו כמו שהוא בירושלמי שלנו בפירקין הלכה ד' כ' א', וקמ"א חארכתי ע"ז. (ח) כ"ז א' ד"ה במסכת. (ט) כ"ח א' י. דברים י"ב ב'. (י) שם ו' ב"ה. (יב) בספרינו ל"י יולקחת לך. (יג) בספרינו "אלהיהם על הנבעות" ובמשנה שבכ"ה ל"י "אלהיהם" אצל גבעות.

כלומר דהא תנא קמא נמי אית ליה דרש דעל ההרים אלהיהם, והשיב שר' יומי בא להקל ולהתיר את הצפוי, מפני שהוא דורש על ההרים אלהיהם על הפסילים שעל ההר אבל צפוי של הר חרי הוא כהר עצמו ומותר הואיל והוא דבק בהר ולא נאסר אלא פסילים שעליו, ומכל מקום הלכה כחנא קמא וצפוי הר אינו כהר, ושם תאמר היאך אפשר להתיר גוף הנעבד וליאסר מה שעליו, חדע* שגוף הנעבד עבודה זרה נסורה היא לחייב את עובדיה כמו שיתבאר אלא שכח המקרא מפקיעתו מאיסור הנאה והילכך תלוש שעליו אסור כתלוש של שאר עץ אע"פ שנתדבק בו, ואם תאמר אם החר עצמו נעשה עץ היאך אמרו במסכת חולין הא דאמר להר הא דאמר לגדא דהר, כלומר שהשוחט לשם ההר אינו זכאי מתים, ומתוך כך יש שפרשו^י שלא נתחייב העובד אלא מפני שכונתו היתה לעץ אבל אינה עץ, ואין זה כלום, שאם^ה אינה עבודה זרה לא נתחייב העובד, אלא זו של חולין^י שלא קראוה זכאי מתים מפני שאין זה עובד אלא שוחט לשמו ומן הסתם אינו מקבלו עליו באלוה הא אלו קבלו עליו באלוה בפירוש אף החר עצמו נעשה זכאי מתים כעובד עצמו, וזהו דעת אחרוני הרבנים^י ועיקר, מפני^ה מה האשרה אסורה, פירוש האילן הנעבד, שהרי בשעת שנעבד מחובר הוא והיה לנו להתירו מכל וכל ואתה אומר מיהא גידולין ופירות הבאים לאחר מיכן, שגוף האילן מכל מקום מותר הוא כמו שיתבאר, והשיב מפני שיש בה תפיסת ידי אדם, פירוש שנתחבר בידי אדם ואע"פ שהוא מחובר בשעת עבודה אומרים מכל מקום גידולין ופירות הבאים לאחר מיכן, ואמר עקיבא אני אובין^י לפניך, באה הנה מלת אובין על דרך הזרות ורצה בו אבין והוא פועל יוצא לשלישי כענין הכן לחלו את הסרואה^ה ואמר שהוא דורש לפניו ביאור המקרא^ה אחר שאינך דורש בו תחת כל עץ רענן אלהיהם ולא עץ רענן אלהיהם כשם שדרשנו בהרים, והוא שאוחז פסוק של הרים לא נאסר בו איסור במקום אחר ומאחר שסמך אלהיהם על תהרים יש לדורש בו כן ולא בא הכתוב לאסר להרים אלא ליתן להם סימן היכן הם מוצאים עבודות זרות שלהם וכן באשרה הנזכרת באותו פסוק ליתן סימן בא, אלא שסכל מקום אי אתה רשאי להתירה מכה דרשא זו ר"ל לדרשו כדרשת על תהרים שהרי נאסר איסורה במקום אחר בפסוק אשריהם תשרפון באש^י ושם תאמר דוקא בשנמקו מתחלה, לכך הרי בא לנו נמקו ולבסוף עבדו מכה מקרא אחר^י דהיינו ואשריהם חנרעון כמו שהתבאר בגמרא^י.

[דף מ"ה ב'] וזהו ביאור המשנה, ולענין אשרה גם כן כך הוא הדין שכל שנמקו לפירות ולבסוף נעבדה אין גוף האילן נאסר ומכל מקום גידולין ופירות הבאים לאחר שנעבד אסור, ויש מפרשים^י דוקא אגוז או גרעין שאינו חוזר עוד למת שהיה שאם נמקו משהיה אילן גרי תלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי לענין זה כמו שיתבאר לכמה יד בבית שלו שאסרו משום דכתלוש חשבינן ליה הואיל ואכני הכית ועפרן אפשר שחוזרין למת שהיו וכן ביחוד אילן שנמקו דמקיקרא אילן והשתא אילן אפילו העיקר אסור, יש לדון שאף כנמק יחוד ולבסוף עבדו גוף האילן מותר ואינו דומה לבית ולאכניו שכאלו

(א) כפי' ב' של רש"י שכל תוס' דיה אלהיהם. (ב) ע"י קוש' זו כרש"י דיה ומה ותוס' דיה אלהיהם.
(ג) מ' א'. (ד) הוא פירש'י שלפנינו דיה ומה. (ה) כיה רית על רש"י בתוס' דיה אלהיהם.
(ו) כן קרא רבינו תמיד לרית אבל תוס' שם ב' בשם רית אחרת. (ז) בספרינו נוסף 'ואדון', אבל
גם במשנה שכבי לר' (ח) דניאל ח' מ"ז. (ט) דברים י"ב ב'. (י) שם ג'. (יא) שם ו' ח'.
(יב) מ"ה ב'. (יג) רש"י דיה אילן ע"י תוס' דיה והכא. (יד) מ"ז ב'.

אינן משתמשות אבל יחור שמשתמש וגדל מחתיו אינו כחלוש, וכן נראה לי עיקר, ונטעו מתחילה לכך כלו אסור כמו שיחבאר. * ויש חולקין לפסוק כחכמים להתיר נטעו ולבסוף עבדו אף בגדולין הבאים לאחר מיכן אלא אם כן גדעו ופסלו לשם כך כמו שיחבאר למטה. * אלא שגדולי המכורים ב' ורוב פוסקים פסקו כדברינו, ודברים שנכנסו תחת משנה זו כנמרא יתר על מה שכארנו במשנה אלו הם.

העוקר עבודה זרה צריך לשרש אחריה מה שנשאר ממנה תחת הקרקע, וכשכבשו את הארץ נתחייבו בגדועי ע"ז זו ר"ל כל מה שעל הארץ קודם כבוש ואחר שנדעו כבשו ואחר כבוש חזרו אחריהן לשרוף ולבקר אותם גדועין ולשרש אחריהם תחת הקרקע.

[דף מ"א'] **עובדי האלילים והאשרות ודומיהם** שהיו קורין לעבודה זרה שלהם בשם נאה כדי ליתן חנה על לב שומעיה ראוי ל' ישראל המזכירה לכנות לה שם לגנאי כדי להסיר לב עובדיה מעליה ולהפוך עבודתו לשם ית', היו קורין לה פני מלך קורא לה פני כלל, עין כל עין קוק, וכיוצא באלו.

גרי העובר את ההרים ואת הנבעות הן מותרין ועובדיהן בסיף שהרי כל מיתה האסורה לכני נח אינה אלא בסיף, * ואם ישראל הוא נידון כמקילה כרינו.

עבד את האילנות או את הזרעים והירקות אם נטעו לכך הם אסורין ועובדיהם נדונין, ואם נטעו או נורעו לשם פירות או לדבר אחר ואחר כך נעברו גופן מותר וגדולין הבאים לאחר מכן אסורין ועובדיהם נדונין.

אבני הר שנדלדלו והרי הן תלושות * והשתחוה גוי' להם אע"פ שנדלדלו מאליהן בלא שום תפיסת אדם או כהמה אסורות הואיל ומכל מקום תלושות הן, ואין צריך לומר בדברים החלושים מעיקרא כגון אבנים וכיוצא בהם, ומגדולי המכורים * חולקים באבני הר שנדלדלו הואיל * ועבדן במקומן.

עבד את הכהמה ובלא מעשה אלא שהשתחוה לה אע"פ שאסורה לגבוה כמו שיחבאר במקומו * להדיוט מותר באכילה שאין בעלי חיים נאסרים ודינם לענין זה כמחומר וכל שכן אם לא עבדה אלא שהקצה את הכהמה לכך הן שהקצה לעבודה הן שהקצה לתקרובת, הא אם עשה בה מעשה כגון ששחט בה סימן אחד אסורה אם היא שלו כמו שיחבאר י.

אע"פ שכארנו שאין אדם אסור דבר שאינו שלו בהשתחואה לכך אם גלה ישראל דעתו שנוח לו באותה עבודה נאסרה, מטעה ישראל שזקף ביצה או לכינה או שום דבר שלו כדי להשתחוות לה ונמנע ולא השתחוה וכא גוי והשתחוה אסרה והרי היא ע"ז של ישראל שלא להתבטל לעולם שזהו כעין שליחותו הא אם לא השתחוה לא נאסרה בזקיפתה שע"ז של ישראל אינה אסורה עד שתעבר כמו שיחבאר י.

(א) מ"ז ב'. (ב) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ח ה"ג. (ג) מדברי רבינו יוצא ברור שס"ל שגם בחוץ לארץ צריך לשרש וכ"כ בסור ושוע יו"ד סס' קמ"ז סתם, ודברי המו"ז מקייב קשים וע"י הגר"א שם מק"ב (ד) צ"ב הלא בגמ' למדו ד"ז מפסוק וע"י מושיע יו"ד סס' קס"ו, והרמב"ם לא הזכיר דבר זה כלל וצ"ב. (ה) כדאמי' מנהדרין ג"ז א'. (ו) שם נ"ג א'. (ז) ע"י ב"ם הל' ע"ז פ"ח ה"ב ושו"ז יו"ד קס"ה מק"ב. (ח) ב"ב גמ' רש"י ד"ה שנדלדלו, ואיני יודע הכוונה הלא ה"ה גם בישראל. (ט) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ח ה"ב. (י) הרמב"ם שם ב' אבני זבוב * ועבדן במקומם וכו', ורבינו מפרש שזהו טעם ההיתר, אבל צ"ב לפי ש הרמב"ם ישהי אין בהם תפיסת יד אדם * מרוע ויאסרו אם וזו ממקומן מאליהן. (יא) לקמן ג"ד א'. (יב) לקמן נ"א ב'.

[דף פ"ז ב'] **אע"פ** שבארנו* שהמשתחוה להר לא נאסר כהנאה וכלי המשתחוה לדבר של חבוי דוקא להדיוט אבל לגבוה כל שנעבד בין שלו בין של חברו בין באונס בין כרצון בין כסויד בין בשוגג אסור. ולא סוף דבר לקרבן עצמו אלא אף למכשירי קרבן, מעתה המשתחוה להר אבניו פסולות למזבח, ויש מתירין בשאין ההר שלו, שכל שאינו שלו למכשירי קרבן מיהא מותר.

היה לו הר או קרקע ונתנו לזונה באתננה אבניו פסולות למזבח כחלוש עצמו ואע"פ שנתדלדלו האבנים אין זה נקרא שנוי גמור להתירו בשנוי כדון אתנן על הדרך שיחבאר בסמוך הואיל ולא נשתנית צורתן כגון מחטין לקסחין והדומה לזה.

אתנן זונה כל שנשתנה מותר. מעתה אין אסור אתנן אלא בשנתן לה דבר שגופו ראוי למזבח כגון כהסה מזהרה ויינות וסלתות וכיוצא בזה האם נתן לה דמים ולקחה מהם קרבן מותר. וכן חטים ועשאתן סולת וכיוצא בזה, וכשר לבדק הבית שהרי משתנה^י ומכל מקום להשתמש בו בגופו כגון לעשות כמנו רקועים אסור. ופרה אדמה אע"פ שהיא כקדשי בדק הבית אם נתן פרה אדמה באתננה פסולה. חמאת קראה חתוכה.^ח

כבר ידעת על קרבן פסח שהוא נשחט בארבעה עשר אחר תמיד של בין הערבים כמו שהתבאר במקומו.^ט חל ארבעה עשר להיות בשבת דוחין את השבת מלפניו. ומכל מקום יש בו מלאכות שאינן דוחות את השבת. הא כיצד שחיטתו וזריקת דמו ומיחויו קרביו והקטר חלביו ואמוריו דוחין שהרי אי אפשר לעשותם קודם השבת. אבל הרכבתו וחבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו אין דוחין את השבת שהרי אפשר לעשותן קודם השבת. והתבאר במקומו בענין יבלתו שני דברים אחד שאם יכול להעבירה בידו עושה אפילו בשבת אפילו לחה ואם היתה יבשה חוחכה בכלי שאין זה חתיכה גמורה והרי היא שבות ואין שבות במקדש. וכן צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין את השבת שאפשר לעשותן אחר השבת.

כבר ידעת ביום טוב שכל אוכל נפש הותר בו אפילו במלאכה גמורה. ושאר דברים אפילו אותם שאין אסורים אלא משום שבות נאסרו. וכמו שבארנו בסמכת יום טוב.^י ויש מהם שאף מצוה^י נאסר דבר שאינו אלא משום שבות כגון פקוח חגל לשופר והדומה לזה כמו שהתבאר במקומו^י.

הזאה אינו דוחה שבת ואף לצורך עשיית הפסח ואע"פ שלא היה אפשר לו לעשותה מקרב שבת וכיצד אחת מפרש דבר זה. התבאר במקומו^י בטמא סח שחל שביעי שלו כערב פסח בחול. אע"פ שטבל והוזה ושהוא ראוי לאכול קדשים כערב שאין שוחטין עליו ונדחה לפסח שני הואיל ונטמא במטאות מן המט שהנזיר מגלח עליה. ואם נטמא במטאות מן המט שאין הנזיר מגלח עליהן שוחטין עליו אחר טבילה והזאה. מעתה אינך צריך לומר בטמא סח שטומאתו מאותם שהנזיר מגלח עליהם שחל שביעי שלו להיות בשבת ערב הפסח שאין הזאתו דוחה שבת שהרי אינה מועלת לו.

(א) במשנה לעיל. (ב) ג' דצ"ל יזכר כל. (ג) כמ"כ בדבור הקודם. (ד) שירדו אחיכ לנחל ונחלקו שם ע"י חוס' סוכה מ"ט א' סד"ה שכל. (ה) הרמב"ם הל' איסורי מוכה פ"ד לא כתב ד"ץ אע"פ שהוא בגמ' ונ"ל דפשיטא שפסולות למזבח כיון שפסק שם הי"ח דאתנן אסור אפי' לריקועין לבית. (ו) בדבור הבא. (ז) אבל אבן שנקנה בכותלי הבית לא נקרא שינוי כמשיכ רבינו לעיל ואסור. (ח) במדבר י"ט מ'. (ט) פסחים נ"ח ב'. (י) שם ס"ח ב'. (יא) ביצה ל"ז ב'. (יב) צ"ל 'במצוה'. (יג) ראש השנה ל"ב ב'. (יד) פסחים ס"ה ב'.

אלא אף אם חל שביעי שלו בשבת והוא שלשה עשר בניסן בזמן שמקדשין על פי הראיה אינה דוחה שבת וידחה למחרתו ולא ישחטו עליו, וכן אם נטמא בטמאות שאין הנזיר מנלח עליו וחל שביעי שלו בשבת ערב הפסח אע"פ שהיתה הזאתו מועלת אינה דוחה שבת.

המשתחרר לקמה אם היא תלושה נאסרה אף להדיוט ואפילו נעשית קסת שאין שנוי מועיל בה שכל שאתה מביא ממנו הרי הוא כטהור ואין לה תקון אלא בשל גוי ובכטולה, ואם היא מחוכרת נאסרה לגבוה אף לאחר בטול, ומכל מקום אחר שאינה עבודה זרה נסורה קסתה מותר למנחות הואיל ונשתנית נשתנית, והוא הדין לבתה שנחפססה בכרשיני עבודה זרה שמוחרת למזבח.

כל האסורים למזבח ולדותיהם מותרין למזבח ומכל מקום יצאו מכלל זה ודל הנעבר והמוקצה והנרבעת ושהמיתה את האדם כמו שהתבאר במסכת תסורה,² ודוקא כשעברו ואחר כך נפסלו שהולד היה קמה בשעת הפסול אבל נפסלו ולכסוף עברו אף באלו ולדותיהן מותרין, ובביצת ע"ז שנעשית אפרוח נחלקו בה בחלמוד המערב ג כמו שכתבנו בפרק שני.³ ויראה שסותר.

[ף מ"ו א'] **כבר** התבאר לנו בסדר מועד במקומות על דולב של ע"ז שכדיעבר יצא בעבודה זרה של גוי אפילו קודם בטול שהמזבח לאו ליהנות ניתנו כמו שהתבאר שם בדולב ואחריו וכשופרי ולא נפסלו בדיעבר אלא בעבודה זרה של ישראל שאין לה בטלה ולשריפה עומדת ואין לה שיעור, והוא שאמרו⁴ כאשרה דמשה דכתותי מכתת שיעורה, מעתה כל שנאסר להדיוט משום עבודה זרה בדיעבר לקיום מצוה יצא אם היה עבודה זרה של גוי ולכתחלה אסור, מעתה המשתחרר לדקל אם נטעו מחלה לכך אם של ישראל הוא לא יצא ואם של גוי כל לגבוה פסול לעולם אף לאחר בטול אבל להדיוט אע"פ שלכתחלה נאסר לו למצוה יצא בדיעבר, וכן בנטעו ולכסוף עברו וכגדוליו הא לכתחלה אסור לא סוף דבר ליאסר לכתחלה למצוה בזמן שאסור להדיוט אלא אף בזמן שמוחר להדיוט כגון משתחוה לדקל שלא נטעו מחלה לעבודה זרה ושהיה הדולב שם בשעת עבודה שאין בו שום איסור להדיוט לא יטול דולב לכתחלה מאחר שהוא מאוס לקרבן ולמכשיריו אף בדיעבר אף למצוה מאוס מיהא לכתחלה, וכן הדין כאשרה שנחבטלה אע"פ שהותרה להדיוט לגמרי, ואע"פ שבכסוי הדם אכרו כסהו ונתגלה פטור מלכסות וכן אם כסתו הרוח אלא שאם כסתו הרוח וחזר ונתגלה חייב לכסות שאע"פ שנדחת מצות כיסוי בעוד שהכסוי לשם אין דחוי אצל מצות וחזר חיוכו למקומו אחר שלא נתכסה בירי אדם, מכל מקום דוקא לחומרא אבל כל שלקולא יש דיתוי ולהחמיר, ואשרה שנחבטלה אסור לכתחלה שהרי אף במחוכר שלא היה בו דין עבודה זרה להדיוט דנין כן, ומכל מקום למכשירי קרבן וכל שלגבוה אף לאחר בטול פסול אף בדיעבר, והוא שהתבאר במקום אחר⁵ שאשרה⁶ אין מביאין מסנה גזירין לעברה, ויש פוסקין⁷ שאין דחוי אף לקולא וכל שנחבטלה על ידי גוי הלך מיאומה ומותר לצאת בה להדיוט לכתחלה אלא שלקרבן פסול,⁸ ואין נראה לו, ומכל מקום לשטתם הם מפרשים אשרה שנחבטלה מביא ליה דאלו במחוכר דבעיא דריש לקיש היא פשיטא ליה דמותר לכתחלה.

(א) כדאי לקמן ג"ד ב'. (ב) ל' ב'. (ג) בפירקין ה"ה כ"א א'. (ד) כ"ד א' ד"ה כל.
(ה) מוכה ל"א ב'. (ו) ראש השנה כ"ח א'. (ז) המלים כהל' אימורי מוכה פ"ד ח"ו מצוין שהוא ירושלמי.
ביכורים פ"א ה"ב ב' א'. (ח) ר"ל שבטלה כדאי' התם להדיא. (ט) כ"כ ה"רין בסוכה רפ"ג ד"ה של.
(י) אלא — פסול ל"י ברין שם.

יש שואלין* בלולב של גוי הנאסר להדיוט היאך יוצא בו אף בריעבד והלא משתגביתו קנאו והרי הוא עבודה זרה ביד ישראל, פירשוהו גדולי המפרשים ב' בשאין גוף הלולב עבודה זרה אלא ממשימיה ואע"פ שזכה ישראל בלולב הואיל ועיקר עבודה זרה ביד גוי יש במילה, וכן אתה יכול לפרשה בשלא הנכיהו לזכות בו אלא לצאת בו, או שנתנו לו הגוי על מנת להחזיר.

במסכת יבמות' התבאר שסנדל של ע"ז לא תחלוץ ואם חלצה כשרה, פירוש שהרי יש לה בטול, של תקרובת ע"ז לא תחלוץ ואם חלצה פסולה, שהתקרובת אין לה בטול כמו שיחבאר, ושם תאמר' והלא אין קרוי תקרובת אלא בכעין פנים, פרשו בה בשקצוקה מתחלה לכך שהוא כעין זביחה כמו שביארנו למעלה.

בגדי כהונה אף הם מכשירי קרבן הם לפיכך המשתחוה לכהנה צמרה פסול לבגדי כהונה ואין צבעה נקרא שנוי' כדי להחזיר שאין זה נקרא שנוי גסור' לענין זה כמחטים לקטת, וכן קרינה פסולים לחצוצרות ושוקיה לחלילין ובני מקיה לכנורות, ושלשחן נאסרו לשיר של קרבן שהיו מנגנים בנבלים וחלילין וכנורות וחצוצרות וצלצל, ואע"פ שעיקר שירה המעכבת את הקרבן בפה היא ואין אלו באים אלא לבשם כמו שהתבאר במקומו, ולא היו לנו לכללם בכלל מכשירי קרבן, אף ע"פ כן אסור, ותכלת ציצית לא יקשה מצמרה לכתחלה ובדיעבד מיהא יצא כמו שביארנו למעלה.

המשתחוה למים שכספל אסורים שלמים הוא משתחוה ולא לכבואה שלו וכן אם חפש מהם בידו והשתחוה, ואפילו היו של רבים ותלשם או שחפש מהם בידו נאסרו להדיוט שהרי זכה י' בהם משנתלשו, וכן אם השתחוה לנהר או למעין אם של רבים הם אע"פ שיש לו חלק בהם לא נאסרו אף לגבוה, ואם נובעים מתוך שלו נפסלו לנכסים, ואין אסורים אותם שהשתחוה להם כבר הלכו להם ואחרות הם שכאו שסתם הדברים לפי הדרך הנהר קם משתחווים, הא של רבים מיהא אע"פ שבבעל חיים נאסר אף שאינו שלו לגבוה, כי כזו מיהא מוקיל בו זה שהמים הולכים וניגרים.

(א) תוס' סוכה ל"א ב' ד"ה כאשר, ועמ"ש רבינו שם כ"ט ב' ד"ה ומעתה אנו. (ב) הראב"ד. (ג) שם מוסף רבינו לכל שיבטל גוי ע"ז שלו בטלו ממשימיה מאליהם בכל מקום שהם אפילו ביד ישראל וכו' כשהע"ז ביד גוי ומשמש' ביד ישראל הממששים נגזרים אחר גוף ע"ז וכו', וכמ"ש רבינו מיושב קו' הרין (שם רפ"ג ד"ה של) על הראב"ד. (ד) כן ח' תוס' סוכה ל"א ב' ד"ה כאשר ותוסיפו שמירי ביום טוב שני. (ה) שם מוסף רבינו שכל כיוצא בזה לאו דישאל היא. (ו) ק"ג ב'. (ז) לקמן ג' א'. (ח) כ"ה הרשב"א יבמות ק' ב' ותי' באופן אחר, ורבינו שם כ' במשיב כאן. (ט) מ"ד ב' ד"ה מה. (י) הכ"ס הל' איסורי מובה ס"ד היו כוון לרבינו בזה ולענין ראי' מבבא קמא צ"ג ב'. (יא) שם רבינו לעיל ס"ו ב' ד"ה המשתחוה רבש עיי"ש בכ"ס. (יב) סוכה ג' ב'. (יג) ד"ה כבר. (יד) רבינו מיישב כוח השנת הראב"ד הל' ע"ז פ"ה ה"ב, שהרי לפי' הרמב"ם קאי גם על של רבים, והמרכבת המסנה וזה לבוון לרברי רבינו, ולענין אסור ליישב כוח גם דברי הרמב"ם שם בה"א שחמור עליו כל רבותיו וצ"ל כמה שב' ימעינות הנובעים לרבים מותרים משום שאין בהם תפיסת יד אדם ועי' ש"ך יו"ד קמ"ה סק"ב ובנקה"כ שב' שהוא ילאו דווקא אלא שיגרא דלישנא אבל להניל ויל' שהרמב"ם ב' לרבים כדי שנדע שמי"ש בה"כ קאי גם על של רבים. וכמ"ש רבינו וי"ל, ולענין רש"י לקמן ג"ס א' ד"ה דמפחינו שמיים ואי ד"חיד נאסרים לא ס"ל למ"ש רבינו שבתלשם וזה בהם אלא כתוס' חולין מ' א' ד"ה רבוצה, ועוד יוצא ברור מדברי רבינו שברבים אף בכלים אם לא הנביהם לא נאסרו והוא כמכרת המו"ז שם סק"ב ולא בנקה"כ ועי' הגר"א וצ"ל שם סק"ב ואכמ"ל. (טו) עי' תוס' ד"ה לא וכן רמב"ם הל' איסורי מובה ס"ד היו שב' הנובע ב' ארצו עיי"ש בכ"ס, וסתמם רבינו צ"ב. (טז) כדלעיל ותלים וזה לבוון לרבינו. (יז) דבר חדש קמ"ל רבינו ומשמע מדברי רמב"ם עומדים אף בשל רבים נאסרו כמו בבעלי חיים ועי' בסוף דברי הנקה"כ יו"ד קמ"ה ס"א, ובדברי רבינו המורשים י"ל הרבה בסוגיא זו.

שלא ליאמר אלו הבאים אפילו לגבוה הא להדיוט מותרות מפני שהם מחובר.
נתברר לנו שלכבואה שלו השתחזה אף שבכלי הותרו שלא השתחזה למים
 אלא לצורת רמות שלו.

יש מי ששואל* כסוגיא זו על מה שנאמר בענין קרניה לחצוצרות ופרשנוה ב
 בחצוצרות של קרבן ובפסול גמור אף בדיעבד כשאר כלי הנגון שהתבאר במקומו ג
 שהיו מנגנים בשני נבלים ושני חלילים ובתשע כנורות ובשתי חצוצרות ובצלצל אחד
 ואין פוחתין משיעור זה ומוסיפין בהם כשיעור מפורש במקומו ג ומעתה שאלו והלא
 חצוצרות משל כסף היו ובשאר מיני מתכות פסולה כמו שהתבאר בפרק הקומץ רבה ד
 וכן שאותן חצוצרות לא לבסם את הקול היו באות אלא חוכת עצמן שהרי בין פרק
 לפרק היו חוקעין בהם ומה שאלה להם בקרנים. ומתוך כך פירשו חכמי הצרפתים י
 שבחצוצרות של ראש השנה נאמרה ולכתחלה כשאר המצות על דרך שאלה לזכר
 ותכלת של ציצית. ושם תאמר אם כן בעיני דרש לקיש והיאך אמר חלל מיד
 אית לי למכעי. חדע שבחוספות ה אין גורסין ככאן משום דאית לי למכעי חלל מיד
 עלה. אלא משום דאית לי למכעי מילי אחרנייתא עלה. ויש מפרשין אותה בשל קרבן
 וחצוצרות פירושן שופרות וכמו שאמרנו אשתני שמייה מחצוצרתא לשיפורא. והענין
 שאקפ' שהזכרו כלי הנגון שכתבנו רשאים היו להוסיף עליהם אף במינין אחרים והיו
 באים שם שופרות לבסם את הקול. וכן יש מפרשים יי חצוצרות ממש ולא אותם שכן
 פרק לפרק אלא אחרות שהיו באות בשעות הזמר עם שאר כלי הנגון ואותן החצוצרות
 היו כשרות ככל דבר.

המשנה השביעית. והכונה לבאר בה על אי זה צד אסור לבנות סמוך
 לעבודה זרה. וטומאת העבודה זרה היאך הוא דינה. ואמר על זה מי שהיה ביתו
 סמוך לע"ז. וכו' אחד מפסיק בין ביתו לבית ע"ז ומשתמשין בה שניהם. ונפ' ד
 אותו הכותל אסור לבנותו. ומכל מקום עד עכשו מותר היה שאנו עוסקים בשכר
 הכותל לישראל כגון שהיה ביתו בנוי תחלה בארבעה כותליו ובנה הגוי סמוך לו בית
 לעבודה זרה ר"ל להיות הבית עצמו נעבד י ולא בנה שם אלא שלשה כותלים ונסמך
 על הרביעי בכותל ישראל. ועכשו נפל הכותל אסור לבנותו שהרי בונה בית לעבודה
 זרה. אלא כונם ארבע אמות י לתוך שלו ובונה. וכדי שלא יניח ריחו לע"ז
 פירשו בגמרא שצריך למלאה יד מקום הריות בהיזמי והיניסו או שיעשו בית הכסא

(א) ע"י חוס' דיה קרניה וח"י הרמב"ן וריטב"א. (ב) לעיל דיה בגר. (ג) ערבין יי אי"ג א' ובי.
 (ד) מנחות כ"ח א'. (ה) כדא' חסיד פ"ז מ"ג. (ו) א"י למי כוון ובריטב"א ב' ויש שחידשו דלשופר
 קרי חצוצרות כדאמרין התם דאשתני שמייה ואינו גבול וי"ל שכוונתו כמש"כ חוס' דיה קרניה.
 (ז) בגמ' שלנו ש"ס דאיתא מילא אחרנייתא ובר"ם אות ס' הגי' דאית לי למכעי לי חרתי חלל מילא.
 (ח) בתוס' שלנו לי מזה מיד. (ט) חוס' דיה קרניה וע"י ריטב"א. (י) שבת ל"ו א'. (יא) כן ת"י
 הרמב"ן בח"י וגם הריטב"א. (יב) כן פ' רש"י בשתני ורבתינו האחרונים ו"ל הקשו עליו ועמ"ש
 רבינו לקמן סדיה ה'. ובספ' שבת ר"פ ר"ע הוסיף רבינו ו"ל: "ואי אחת יכול לפרש את המשנה בבית
 שע"ז בתוכו שהרי אין הבית אלא משמשי ע"ז והיאך יאמר בהם ר"ע נגדה ולטמא כמא והרי במשמשי
 ע"ז לא נחלקו כלל שאין טומאתם אלא בש"ע עכ"ל והשיך יו"ד קס"ג סק"א וזה לבנון לדבריו רבינו
 בפי' דברי רש"י (יג) רש"י לא גרים "ארבע אמות" במשנה [שהרי מוסיפו כפירוש] וגם הרמב"ם הל'
 ע"ז פ"ח ה"ה לא גרסה ולא נתן שיעור לכניסה ולענין לכן מפרש הרמב"ם שם ימחצה על מחצה
 על אבני הכותל ולא כרש"י על מקום הכותל. ועמ"ש וקניי החתים מפור וצ"ל בח"י למס' שבת שם.
 (יד) בגמ' שלנו "דגדיר" אבל הרמב"ם שם והמור יו"ד קס"ג כ' כרבינו. (טו) בגמ' שלנו: בית הכסא
 גדר בהיזמי; אבל גם כריף רמב"ם רא"ש ומור המדר כמש"כ רבינו.

של חינוקות, הא של גדולים לא שהרי לצניעות הם צריכים, ושםא תאמר בלילה, הרי אף בלילה אמרו אי זהו צנוק כל הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום, ואע"פ שפרשנוה במקומה* שלא במקום מסש שאין צריך להתרחק בלילה כביום אלא כדרך כלומר באותו צניעות בעצמו ולא יקל בו מפני הלילה כמו שביארנו במסכת ברכות*, מכל מקום לצניעות הוא צריך והרי בני ע"ז רואין אותו אף בלילה.

היה הכותל שלו ושל ע"ז, כגון שבנאווה שניהם לשם בית ואחר כך עבר הגוי את הכית שלו והשתחוה לו, שאע"פ שהוא מחובר הרי לענין ע"ז תלוש ולכסוף חברו הרי הוא כחלוש, ידון מחצה על מחצה, ואינו כולל ברחוק הארבע אמות אלא חצי עובי הכותל, ומכל מקום אם לא היה בית זה גופו נעבד אלא שיש בתוכו ע"ז אין מחסירין בו כל כך כמו שיחבאר בסמוך.

[דף פ"ז ב'] **אבני** ועציו ועפריו מטמאין כשרץ, שאינו מטמא במשא, ואין צריך לומר שאסורין בהנאה, ופירשו גדולי הרבנים אפילו חלקו של ישראל, וגדולי המחברים חולקין בזה כשהוא מכיר חלקו, מפני שהם מפרשים נדון מחצה על מחצה שהמחצה שכנגד ישראל מותר והשאר אסור, וכן" שם לא נפל יכול ישראל לחפור עד חציה וליטול, ומתוך כך הם מפרשים אבניו ועציו ועפריו מטמאין על אותו מחצה של ע"ז, הא אם אין ישראל מכיר את שבצדו הכל מודים באיסורו, ומתוך כך אנו מפרשים זו של אבניו ועציו מטמאין על כל הכותל וכגון שאין חלק ישראל נכר.

ר' עקיבא אומר כנדה, שהיא מטמאה במשא, והלכה כחכמים, וכבר ביארנו על שיעור הטומאה שהוא בכזית, ופרשו בתלמוד המעבד* דוקא בעבודה זרה שבורה אבל בשלמה אף כל שהוא, ומכל מקום פירוש שכורה על צד שלא נחבטלה בכך שם נחבטלה פרחא טומאתה כמו שיחבאר, י ואף זו יראה כמתנגדת, לתלמוד שלנו שהרי אמרו* שאינה מטמאה לאיברים, ואם כן אפילו כשבר שלא נחבטלה בו אין טומאה באותו השבר כלל ואף בחליות שההדיוט יכול להחזירי ואם כן אתה צריך לפרש בפחות מכזית שאינו מטמא אף בצורה שלימה, וכן כתבנוה בפרק רביעי* ויש מי שכתב" שזו באה לדעת האומר עובדין לשברים שאלמלא כן למה יטמאו והקמדות בשל ישראל או של גוי והשתחוה לו ישראל שאין לה בטלה, וכל זה בשהכית בעצמו נעבד שהיא עבודה זרה נסורה אבל אינו נעבד אלא שהכנים ע"ז בתוכו מותר הכית בהנאה ואין טומאה באבניו ועציו.

זהו ביאור המשנה, ועל הצד שביארנוה הלכה היא, ולא נתחדש עליה בגמרא דבר שלא ביארנוהו.

(א) פ"ב א'. (ב) כדאי לקמן פ"ז ב'. (ג) רצה לומר דרך ארעי ואו לא נדון כמשמשי, וע"כ לזה נכתבו גם מה"ם לובלין וצ"ל. (ד) רבינו מיישב בזה את פירוש רש"י. (ה) במשנה הנאה. (ו) בספרינו נוסף "שנאמר שקץ תשקצנו" ובמשנה שבכ"י מסיים "ותעב תתעבנו כי חרם הוא". (ז) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ח ה"ה. (ח) ד"ו חומיק רבינו ולי' ברמב"ם. (ט) בספרינו נוסף "שנאמר תורם כמו דוה צא תאמר לו" ובמשנה שבכ"י לו' צא — לו, ועי' בכור שור שבת פ"ב ב' ד"ה צא. (י) לעיל ל"א א' ל"ב ב'. (יא) בפירקין ה"ו כ"ב א', ורבינו מפרשה אף לענין טומאה ולא כמים שם וגם לא כמ"ע שבת פ"ב ב', ולפי רבינו מ"ש תוספות שבת שם ד"ה אבניו בשם ירושלמי דהשתחוה לכל עפר ועפר צ"ל ואף אם הוא כ"ש, והבכור שור שם מפרש רק בעפר כזית ואכמ"ל. (יב) לקמן ג"כ א'. (יג) שבת פ"ב ב'. (יד) בשבת פ"ב ב' ד"ה מה ב' רבינו "והדיוט יכול להחזירה הדבר בספק". (טו) עי' בבב' שבת פ"ב ב' והבין. (טז) לקמן ג"כ א', וכ"כ רבינו שבת פ"ג ב' ד"ה מה וד"ה יש שהירושלמי חולק על הבבלי. (יז) עי' חו"מ ד"ה אבניו שפי' כן להקמדה אפי' למ"ד דאין עובדין לשברים.

המשנה השמינית, והכונה לכאור בה בבית או אכן או אשרה שהוכנו לעיז
 על אי זה צד מותרת ועל אי זה צד אסורה, ואמר על זה שלשה בתים הם, ר"ל
 שלשה דינין חלוקין הם לענין איסורא עיז שכל דין מהם חלוק מחברו ועל הדרך
 שהוזכרו במשנה כל אחד קל משלפניו, בית שבנאו מתחלה לעיז, ר"ל להיות
 הבית עצמו נעבד, אסור מיד אם הוא של גוי שעבודה זרה של נכרי אסורה מיד,
 ואיסורו עד שיכטלנו בנתיצת מקצתו או אפילו מיעוטו, ואע"פ שבמזבח של עיז הצרכנו
 בפרק רביעי ב נתיצת רכו, ההיא בפנם הבא מאליה אבל כל שכטלו גוי בידים אף
 במיעוט כן, ודין זה שביארנו בבית שבנאו לעיז הוא הדין בבית שנבנה לדירה והשתחוה
 לו שתלוש ולבסוף חברו לענין זה כתלוש הוא כמו שיחבאר, שם"ה היה של ישראל
 אינה אסורה עד שתעבד ומשנעבדה אין לה במלה עולמית, הא אם לא בנאו לעבוד
 גופו של בית אלא להעמיד בו עיז אין בו אסור עד שיעמיד שאין משמשי עיז נאסרין
 עד שיעבדו ר"ל שישמשו בהם לעיז בין בנכרי בין בישראל, ויחוד אינו אסור שאין
 הקדש לעיז, סיידו וכיירו לשם עיז, ר"ל שהיה הבית בנוי לדירה ומחו בסיד
 וציוריו בציוורין לעבוד אותו ציור וכיור, וחדש, ר"ל אם חדש בה אי זה דבר לשם
 כך, נוטל מה שחדש, ואפילו ישראל, ובית עצמו מותר בלא כטול שהרי לא נאסר
 גופו של בית אלא הסיד והכיור, ואם כטלו גוי דיו בנטילה כעט' מן הסיד, ואם
 מפני שהבית נעשה בסיס לעיז בעוד שהסיד לשם, אין משמשי אסורין עד שישמשו
 לעיז הנעבדת והרי סיד זה לא נעבד עדין, או' שמא אין קרוי משמש אלא מה שמטלטל
 אם למקום מושב העיז אם לכל המשמש לפניו אבל קרקע עולם"א אין קרוי משמש,
 ויש מפרשים"ב שהוא סייד על דעת לעבוד כל הבית ואע"פכך לא נאסר כל הבית הואיל
 ולא עשה מעשה בגוף הבית, ומקתה"ג לא יאסר משום משמשי הואיל ולא נעשה
 לתשמיש אלא לעבודה זרה עצמה ואינו נאסר משום עיז עצמה"ד לא יאסר משום
 משמשי עיז, אלא שיש חלוקין לומר שאם בסייד על דעת לעבוד כל הבית הרי היא
 כשלפניה לאסור כל הבית, וכן כתובה בתוספות, ו' ומטעם שכל שעשה מעשה אף
 בקרקע עולם נאסר וכמו שאמרו בפרק רביעי"א ע"פ שאמרו המשתחוה לקרקע לא
 אסרו חפר בה בורות שיחין ומערות אסרו, ומכל מקום בפרק נגמר הדין"ב נראה

(א) אבל רש"י כ' 'לענין כטול' וצ"ב מדוע מפרש כן: [א] המשנה לא הוזכר כטול מאומה,
 [ב] גם מלשון חגמי כיון דלענין כטול וכו' משמע שעיקר המשנה לא באה משום כטול, ואולי מטעמים
 אלו נאיר רבינו מפני נה. (ב) גיב ב'. (ג) עי' מ"ש רבינו שם ד"ה ביסוס. (ד) לקמן ד"ה בית.
 (ה) ג' דצ"ל 'ואם'. (ו) כדאי' לעיל מ"ד ב'. (ז) לענין דווקא בנטילה מטעם אבל אם לקח כל
 הכיור או החדוש החדש לא נתבטל אבל לשון רש"י ד"ה נוטל שכ' 'וההוא חדש שבטל אסור'
 משמע שגם אם לקח כל החדש מיקרי ביטול. (ח) כ"ה ות"י גם הריטב"א. (ט) דאחר שנטלו הסיד
 אין כאן אסור דעיז שנבטלה נתבטלו משמשי מאליהן. (י) מכאן והלאה ל"י בריטב"א. (יא) וקשה
 ל' הרי בסוגיא אסור דבית הוא תלוש ולבסוף חברו וכתלוש דמי ואיך כתב רבינו 'קרקע עולם', ואולי
 יש לומר שסיל לפי הסוגיא חולין מ"ו א' שרק לעיז נקרא תלוש אבל לא לשאר מילי ורבינו סיל
 דהיה למשמשי לא אבל עדיין צריכה רבה ליישובו, ולקמן בהכנים עיז בקבע כ' רבינו שנאסר הבית
 וא"כ לא קבע סברא זו להלכה. (יב) כ"כ הריטב"א וכ' שרבינו יונה מביא רא"י לפי' זה ולענין גם
 רש"י ד"ה סטרו שכ' 'והקצתו לעיז' מ"ב. (יג) מכאן והלאה דברי רבינו הם וליתא בריטב"א.
 (יד) כדלעיל דאין הקדש לעיז. (טו) ג' דצ"ל 'ולא'. (טז) בתום' שלפנינו ל"י והריטב"א כ"כ בשם תוס',
 (יז) לקמן גיד ב'. (יח) ברור יבפרק נגמר הדין מ"ס הוא שהרי הא דגרעו ופסלו וכו' היא במסכתין
 לקמן מ"ה א' ולא נזכר כלל בס' נגמר הדין (ע"י תוס' לקמן מ"ה א' ד"ה גרעו), והריטב"א כ' מדאמרינן
 בסנהדרין אע"פ שאמרו המשתחוה וכו', וצ"ב מדוע לא הביאו במסכתין.

דסתניתין* רגדעו ופסלו פירושה לעבוד כל האילן* וכדחני עלה גידעו ופסלו מאן קחני לה אי ר' יוסי בר' יהודה עיקר אילן אסור. ואם לא כיון לעבוד אלא התוספת למה יאסר כל האילן. ואינה הכרח שמשחתחווה לקרקע פיאשו שהשתחווה לכל הקרקע ועשה בו מעשה אבל גרעו ופסלו בלא השתחווה נאסר. ומחון כך לא נאסר אלא מה שהועילה עשייתו. העמיד לתוכו ע"ז. ר"ל דרך עראי, והוציאה. אפילו ישראל מותר, מיד. הואיל ולא נתכון לעבוד את הבית ולא ייחדו להכניסה שם בקבע. הא מתורת קבע אסור* עד שיבטלנה הגוי. ויש אוסרים* שהוצאת הגוי גקרא בטול, הא כל שדרך עראי דיו בהוצאת ישראל, ואף זו לא הוצרכה מן הדין שכל לפי שעה אין בו אלא איסור סופרים כגזרת שאר כתי ע"ז. ואע"פ שבספרי* הביאנו מן הסקרא ומדכחובי ואכדחם את שם מן המקום. שהוא כלומר שיוציאה משם, אסמכתא בעלמא הוא, וזו היא שמה גדולי הרבנים. וכן הענין בשלש אבנים שאם חצבה מתחלה לעבוד היא נופה נאסרה מיד. ויש גורסין* לביסום. והוא מושב לע"ז ואיסורו מפני שהם עובדים אף לביסום והרי הוא כאלו חצבה לעבוד גופה. אלא שיש שואלין* בה גם כן מאי איריא חצבה הא משזקפה נאסרה שהרי אמרו* זקף לבנה להשתחווה לה אסורה ואינה קושיא דהיא זקפה על דעת להשתחווה לה מיד אבל כל קחצבה לביסום אין דרכם לעבוד הביסום עד שיניתו עליו העבודה זרה שעובדין אותו אנב העבודה זרה. וכן בסידה וכיירה. והעמיד עליה ע"ז. הכל כמו שביארנו בבית. ובשלש אשורות נטעה מתחלה לעבוד האילן עצמו אסור מיד בשל נכרי וצריכה בטול וכישראל עד שתעבר ומשנעברו אין לה בטלה. גרעו ופסלו. יש מפרשים* לעבוד את האילן כלו. וכשהחליף נטל מה שהחליף. אלא שגדולי הרבנים* פירשו גרעו ופסלו על דעת לעבוד את הגדולין לבר. העמיד תחתיה ע"ז ונטלה מותר. פירוש אפילו נטלה ישראל. ואין גורסין* וביטלה. שלשון זה משמעו בטול גוי וזו אינה צריכה בטול. הא בעוד שהיא תחתיה אסור ואע"פ שאינו משתמש בגוף האילן הואיל ועשאו כאשרה הרי הוא כמשתמש בו.

וגדולי המפרשים* פירשו משנה זו בדרך אחרת לומר שכית שבנאו מתחלה לשם ע"ז פירושו להעמיד לתוכו עבודה זרה ולא להיות הוא עצמו נעבד ונאסר מיד ביחוד זה אף קודם הכנסתו כמעכשו* נעשה כתוספת עבודה זרה. וכן כאבן לביסום, אבל הכנים לתוכו ע"ז הוא שהבית היה בנוי לדירה ואפילו הכניסה כחורת קבע מוציאה אפילו ישראל ומותרת ולא נאסרה מתורת משמשין. הואיל וקבועה באהץ ואינו ממלטה* ואינו עושה בה מעשה כלל לחששים עבודה זרה, וכן כאבן* ואין אסורין

(א) לטמן מ"ח א' וראי' זו כתבו הריטב"א בשם רבינו יונה וצ"ל. (ב) ורש"י מפרש לעבוד הגידולין ועי' תוס' ד"ה גידעו. (ג) ברור לי שד"ו מקומה למעלה קודם יוסכלי. (ד) במפרגינו "הכנים". (ה) ר"ל אחר שנעברה הע"ז לעיל. (ו) כיכ גם הריטב"א והר"ן. (ז) עי' תוס' ד"ה ה"ג. (ח) דברים י"ב ג'. (ט) ובתי הרמב"ן ח' באופן אחר ואח"כ מסיק ברכינו. (י) רש"י בסוגיין. (יא) כן חגי' במפרגינו ובראשונים דק הרמב"ם ח' עבודה זרה פרק ח' הלכה ד' נראה שגרים ברכינו "לעבוד". (יב) עי' תוס' ד"ה אבן. (יג) לעיל מ"ז א'. (יד) רבינו יונה מוכח בריטב"א כמשנה דג' בתים. (טו) רש"י מ"ח א' ד"ה גרעו. (טז) כמשנה שכמשניות ונס הרמב"ן בחי' גרים כן ועי' תו"ט ועי' ריטב"א שני' זו מיירי בהעמיד דרך קבע. (יז) וצ"ב מדוע לא מפרש רבינו כמשיכ לעיל בבית. (יח) גם הרמב"ן בחי' כיכ בשם הראב"ד בשינוי לשון ובקיצור ואולי הדברים הנוספים הם דברי רבינו כדרכו להוסיף ולשנות בדברי הראשונים שביא כדי לפרשם וליישבם. (יט) ג' דצ"ל כי מעכשו. (כ) ברמב"ן ב' "קרקע עולם שויה" וצ"ב הא תלוש ולבסוף חכרו תלוש הוי ועי' בעמ' הקודם הע' י"א.

בהזמנה לבד שאין הקדש לעיניו * והכנסת עיניו אינו קרוי מעשה שלא יעשה² מעשה תשמיש בגוף הבית והאבן כשאר משמשיהן, אלא שמכל מקום כל שהעבודה זרה לשם נאמרה מתורת בית של עבודה זרה וביטום של עבודה זרה, ומכל מקום כאשר פירשו הם בעצמם שנמטה מתחלה להיות האילן עצמו נעבד כפירוש גדולי הרבנים,³ ומפני ד שלא נראה להם לפרשה להעמיד תחתיה עבודה זרה כבראשונה, שאין ראוי לומר בזו שיהא כתוספת שהרי אינה עומדת בגופה של אשרה אלא תחתיה ובהעמיד תחתיה דין כנמילה כחברותיה, ויש להקשות בדבריהם מדבריהם עצמם, שהרי הם פירשו למעלה ה כמרחץ של אפרודיטי במה שאמרו נהי דאחסורי לא מיתסר נוי מיהא איכא, נהי דבאסורה בעלמא לא מיתסר נוי מיהא איכא כלומר כשהכניסו לשם מיהא נעשה לה נוי ותאסר, ואף כאן ראוי לומר שכל שהכניס לחוכו עיניו אע"פ שאינו מעשה נוי מיהא הוי ותאסר, ואפשר שהכניסה שלא לכוונת עיניו אלא לדגולה לשם, ואין נראה כן, ואף מה שפירשו בבית שבנאו ובאבן שהצבה דהו להו כתוספת עבודה זרה, אינו נראה, שאין איסורן אלא משום תשמישין ואין איסורין עד שישחמשו בהם והרי בפרק ראשון⁴ אמרו בכיפה שמעמידין בה עיניו שאם בנה שכרו מותר דמשמשיהן נינהו ואין איסורין עד שיעבדו, ומכל מקום בתלמוד המערב⁵ ראיתי דברים שקצתן מוכיחין כדבריהם וקצתם כדברי גדולי הרבנים, והוא שאמרו שם⁶ בית שבנאו מתחלה וכו' ר' חילא בשם ר' אלעזר והוא שהכניס לחוכה עיניו, כלומר שבנאו להכניס והכניס, על דעתיה דרב שני בתים הם, כלומר שאף מופא בהכניס, והא חגי שלש כאן לשעה כאן לשעות, כלומר רישא שבנאו להעמיד שם עיניו לכוונת השתאה, וזו באה כדבריהם, וסופה כשהכניסה לשעה הא בקבע אסור, וזו באה כדברי גדולי הרבנים,⁷ אלא שיש לדחוק ולפרשה בדרך אחרת.

זקן ביאור המשנה וכולה על צד שביארנוה הלכה, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

בית שהוא בנוי לדירה וקבלו עליו כאלוה והשתחוה לו אסור אע"פ שבאותה שעה מחובר הוא תלוש ולכסוף, חברו בענין זה כתלוש הוא נחשב והרי הוא כאלו בנאו מתחלה לכה.

סיידה וכיירה האסור במשנתנו הן בבית הן באבן אין הפרש בין סייד וכייר בגופה של בית ואבן כגון בבית בית הלכנים ובאבן שחקק בה וסייד ובין שלא סייד בגופה אלא מח פניה לבד לא לענין איסור ולא לענין בטול ר"ל שאף אם לא סייד בגופה אלא שטח פניה לבד אסור עד שיטול מה שסייד ושאלו אם סייד בגופה הותר כנמילתו ואין מרמין אותה לעשאו מתחלה לכה.

[דף מ"ח א'] וכן גרעו ופסלו לכך האסור באילן אפילו הכריך או הרכיב בגופו של אילן לעבוד חליפיו והחליף אין אוסרין נעשה כמי שנמטעו מתחלה בכך אלא אף בזו נוסף מה שהחליף והשאר מותר.

(א) כראוי לעיל מ"ד ב'. (ב) צ"ל עשה. (ג) רש"י שפי' לעבוד הגידולין לקמן מ"ח א' ד"ה גרעו. (ד) הרמב"ן כ': יאבל ג' אילנות פ"י חרב ו"ל שנמטעו או גרעו לשם עיניו כלומר לעבדן לפי שאין העבדתם תחתיו אלא לצל והרי הוא פרוץ ואין כאן עומד וכו' ואין מ"י זה נכון כלל לפי שבתים ואכנים ואילנות שלשתן כלשון אחד ובענין אחר נשנו ואין לחלק בהן כפירושן, ומה אתה רואה שרכינו לא העתיק כאן דברי הראב"ד כצורתן. (ה) מ"ד ב', והריש"א שם ד"ה וכו' הביא ג"כ פ"י זה של הראב"ד. (ו) לעיל י"ב ב' ועי' ח"י הרמב"ן. (ז) בפירקין ח"ז כ"ג ב', עי' פנים שפי' באופן אחר, וגם הרמב"ן בחי' מפרש בפנים. (ח) רש"י במשנתנו.

אילן הנטוע לפירות והשתחוה לו כבר ביארנו* שלא נאסר, ומכל מקום פרשו קצת רבנים^ב דוקא בשנטעו גרעין שאם נטעו אילן הרי הוא בעצמו היה תלוש וכבר ביארנו בענין ע"ז שתלוש ולכסוף חברו כתלוש הוא, ומכל מקום יש חולקין^ג דומר שלא נאסר כן אלא בכית שהם דומסיים וכאבן המונח על גבי קרקע אבל אילן הואיל ומשתרש הרי הוא כמקבל צורה אחרת ואין זה אותו שכבר היה תלוש, וכן עיקר כמו שביארנו למעלה^ג ומכל מקום אילן הנטוע לפירות והשתחוה לו גדוליו וחליפיו הבאים לאחר מיכן אסורין ואם נטלן הותר השאר, ויש חולקים^ד שלא לאסור גדוליו אלא אם כן בגדעו ופסלו, ואין נראה כן, שנדעו ופסלו אף בלא השתחואה גדוליו אסורין וגדעו ופסלו אע"פ שלא השתחואה וכן השתחואה אע"פ שלא נדע ולא פסל, ולענין ביאור אף הוא היה יכול לתרץ כן^ה בסוגיא אלא שהיה נוח לו להעמיד משנתנו כרבנן, ולענין פסק מיהא כל שנטע ולכסוף נקבד גדוליו אסורין כגדע ופסל לשם עבודה אע"פ שלא השתחואה ובהשתחואה אע"פ שלא נדע ופסל ואם גדעו ופסלו על דעת לעבוד כל האילן אף עיקר האילן אסור הואיל ועשה בו מעשה כעין מה שאסרו^ו בקרקע שאם חפר בה בורות שיחין ומערות אסרה, וזה עיקר הדברים.

המשנה התשיעית, והכונה לבאר בה ענין האשרה ומה שצריך להזהר בהנאתה, אי זו היא אשרה וכו', שאלו בנמרא והא שלש אשרות תנן, כלומר וכל אחת מהן אשרה היא לענין מה שנאסר בה והיאך הוא שואל אי זו היא אשרה, ומפרש דמשנתנו שלש אשרות הן שתיים לדברי הכל והם נטעו מתחלה לכך וגדעו ופסלו שהן גופן נעבדין לפירוש ראשון^א, והשלישית מחלקת ר' שמעון ורבנן והוא שהעמיד בה ע"ז דלרבנן הויה לה נמי אשרה וצריכה בטול ואין נטילתה מועלת אלא שצריכה בטול גמור, ולר' שמעון כל שעובדין אותה ר"ל שעובדין האילן עצמו אבל בהעמדת תחתיה אינה אסורה אף בעודה תחתיו^ב, ואין הלכה כאחר מהם, אלא כל שהיא תחתיו ודאי אסורה ומכל מקום לא איסור גמור שיצטרך לבטול אלא דיו בהוצאה, ויש מקום עיון, ר' שמעון סאי שנה דבאשרה לא מצריך נטילה ובכית^ג מצריך הוצאה וכן באבן^ד מצריך לסלק, אלא שטעם הדבר מפני שבית ואבן תלושים, שאע"פ שהבית מחובר, תלוש ולכסוף חברו לענין זה כתלוש הוא וכל שלא הוציאה מן הבית או שלא סלקה מן האבן נאסר מדרכנן בעוד שהיא לשם גזרה אטו נתנה שם לשהות אבל אילן אחר שהושרש מחובר הוא שאע"פ שהיה בו חפיסת ידי אדם השרשתו מוציאתו מידו תלוש ולכסוף. חברו^ה שהרי מאליה היא באה ומשום משמשין לא מיתסר אפילו נטעו מתחלה לכך שהרי אין משמשין אסורין עד שיעבדו ר"ל עד שישמשו, ואין לגזור אטו העמדה תחתיו קודם שהשריש דהוה ליה כדין תלוש וחברו, שזה אינו מצוי, ולרבנן כל שהעבודה זרה תחתיו מן הסתם אף לאילן הם עובדין וגוזרין בו משום נטעו מתחלה לכך, ובתלמוד המערבי^ו שנינו מה נן קיימין אי בריא שעובדים לצורה ולאילן הכל אסור אי בריא שעובדין לצורה ולא לאילן ודאי האילן מותר כינן קיימין בסתם ר' שמעון סתמן לצורה הם עובדין ולא לאילן ורבנן אף לאילן, כלומר וכל שישנה לעבודה זרה תחתיה הכל

(א) לעיל ס"ה א'. (ב) רש"י לעיל ס"ה ב' ד"ה אילן ועיי'ש בתוס' ד"ה והכא. (ג) במשנה.
(ד) ע"י תוספות ד"ה גרעין. (ה) ע"י שם אינו מתיר כן. (ו) לקטן ג"ד ב'. (ז) לעיל ד"ה המשנה.
(ח) כפי' הירושבא ד"ה וגורא. (ט) לעיל ס"ה ב' דלא פליג רש"י. (י) עיי'ש רבינו לעיל ד"ה אילן.
(יא) בפירקין ה"י כ"ד א' גירסא אחרת לגמרי, וגירסת רבינו מתאימה לגירסת הירושבא עיין שם במראה הפנים.

אסור, והוא שהביאו אחר כן מעשה שעשה ר' שמעון כדברי עצמו* בצידן כאלילן שהיו עובדין אותו והיה תחתיו גל וצוה להם לבדקו וסצאו צורה תחתיו והחזיר להם את האילן, וקע"ף שאמר והיו עובדים אותו, פירושו שהיה נראה כעובדין אותו אחר שלא הייתה הצורה נגלית, ואחר שנמצאת התיר האילן שלא היו עובדין אלא הצורה, ומשום נוי לא מיתסר, שאין נוי אלא בנטועי מתחלה לכך, או שמא אין נוי אלא בבית שעמדה שם בכסוי ובצנעה, ומכל מקום אין הלכה כאחד מהם כמו שבארנו, ובגמרא שאלו עוד אי זו היא אשרה סתם, ושאלה זו לא באה על משנתנו שהרי משנתנו כבר התבאר, בה דין האשרות כלם, אלא שמשנתנו באשרה ודאית ולפרש את דיניהן, אבל זו ששאלו בגמרא פירושו כאלילן שלא הוברר לנו אם הוא אשרה אם לאו אם יש שם שום סימן כדאי לאסרה אחר שאין אנו רואין שם שום עבודה זרה, ופירש שכל שאנו רואין בה שהכומרים שומרים אותו ואין טועמין בפירותיו או שמצניעין אותם לעשות שכר, לשתותו ביום איר הקבוע לאילן שהם עובדין לו הוא סימן לאשרה ואומרים אותה מן הסתם בהנאה שזהו מעיקרי חוקים שבאשרה הקדומים. [דף ס"ח ב'] לא יושב בצלה, אע"פ שאינו תחתיה, ופירושה לכונת הנאה, ה שאלו שלא לכונת הנאה אף לכתחלה אפשר ולא מיכיון מותר, ואם תאמר ואם לסכת הנאה מה בא ללמדנו וכי עד עכשו לא היינו יודעין שהנאתה אסורה, שמא היית סבור שלא לאסור אלא הנאת ממש כגון הנאת מסון או הנאת הגוף באכילה ושתיה וסיכה ודומיהן ובה ללמד שאף זו אסורה, ואם יושב מחור, הואיל ואינו תחתיה, ופירושו בגמרא שאפילו בצל צלה לא יושב, ומהו צלה ומהו צל צלה פרשו בתלמוד הסערב"ל כל שאלו נופלות נוגעת בו זהו צלה מכאן ואילך צל צלה, ואף בגמרא קראו לצלה צל קומתה, ומכל מקום בתלמוד הסערב"ל אמרו שישבת צל צלה מותר, וכן פסקוה גדולי המחברים, ואף איסור צלה לא מתורת הנאה שהרי הקבר אסור בהנאה וצלו מותר וההיכל אסור בהנאה ורכן יוחנן בן זכאי היה יושב ושונה בצלו של היכל כמו שזכר בתלמוד הסערב"ל, אלא הרחקה יתרה עשו בה, ומכל מקום לתלמוד שלנו אף צל צלה אסור לכתחלה, לא יעבור תחתיה ואם עבר, וכל שכן יושב מסא, ולא מסא מפני שנתאהל תחתיה שאין אשרה מטמאה באהל, אלא פירשוה בגמרא מפני שאי אפשר שלא יהא תחתיה כזית תקרובת שהוא מטמא באהל לדעת בן בתירא, ואין הלכה כן, אלא לא יושב לכתחלה לא בצלה ולא בצל צלה ואם יושב מחור ולעבור אף לכתחלה מותר, ותחתיה אף לעבור לכתחלה אסור וזכרנו שחור אפילו כישב, היתה גזולה את הרבים, ר"ל ששם היה מסלול הדרך קודם לה, ועבר תחתיה מחור, ואפילו לדעת בן בתירא שטומאה זו דרבנן היא ואע"פ דמיתתי לה מקרא אסמכתא

(א) וברור שלא גרים רבינו בירושלמי וקשיא ר"ש וכו'. (ב) כ"ה הגי' גם במשנה שבמשניות.
 (ג) דווקא כאלילן שלא היה נחשב כחלוש במשיכ רבינו לעיל אפשר לומר כך אבל בבית הא כהדיא אמרו לעיל מ"ד ב' שהמרחץ נעשה נוי לע"ז. (ד) ואולי לזה נתכוון הראב"ד ע"י לשונו בחי' הרמב"ן במשנה דלעיל שכל ישאין העמדתם תחתיו אלא לצל והרי הוא פרוץ ואין כאן עומד, ועמ"ש רבינו שם.
 (ה) ע"י היסב ברין שכוון בחלק מדבריו לרבינו אלא שפסקוה מדמקשינן פשיטא. (ו) כדאי' פסחים כ"ה ב'.
 (ז) צ"כ מדוע לא תי' כך בגמ' על פשיטא ומדלא תי' כך משמע שמתני' לא מיירי במכוון וע"י ר"ן.
 (ח) כפירקין הייא כ"ד ב'. (ט) מה נעמו דברי רבינו ז"ל שמשווה מוגיין דבבלי עם הירושלמי ומפרש את הירושלמי: שאלו נופלות, ר"ל קומתה של האילן עצמה, ומיושב ק"י הר"ן על הרמב"ם, ומה"ש שם וזה לכוון כוזה לפי רבינו מסב בחי' את הרמב"ם ואכמ"ל. (י) הרמב"ם הלי עבודה זרה פ"ו הי"א.
 (יא) עמ"ש רבינו לקמן ר"ה וזהו.

בעלמא היא ומאחר שאין הטומאה אלא מדברי סופרים כל שבמקום גזל רבים לא גזור אקיפ שאי אפשר שאין שם תקרובת שמטמא באהל לדעת בן בחירא, ולרכנן מיהא שהלכה כמותם אין צריך לומר שטהור, והעלו בגמרא שאם אין שם דרך אלא הוא עובר לכתחלה, ואינו צריך לפסג לעלות דרך כרמים, ואם יש שם דרך אחרת לא יעבור שם לכתחלה, ואקיפ שאפשר ולא מיכוין מותר לכתחלה, ולא נאסרה אלא מחשש טומאה לכן בחירא ולרכנן משום הרחקה יחירא או משום חשד הרואים ואם עבר אין צריך לומר שטהור, ואף בשאין שם דרך אחרת ראוי לאדם חשוב לפי מה שזכר בגמרא למהר פסיקותיו עד שלא יתעכב תחתיה.

זהו ביאור המשנה וכבר בארנו פסק שלה, ודברים אלו לא נאמרו אלא באילן האסור על אחד משלשה הצדדים שהזכרנו מפני שהאילן עשוי לצל אבל בית של עץ ר"ל אף שחיה הבית נעבד מותר לישב בצלו שאינו עשוי אלא לחוכו, וגדולי המפרשים הסכימו לאסור ישיבת תוכו וכנגד פתחו ארבע אמות, ולי נראה לאסור אף בכותל ומטה שאמרו בחלמוד המערב הרי היכל אסור כהנאה ורבי יוחנן בן זכאי יושב ושונה בצלו של היכל הא אין הטעם משום איסור הנאה, ואם כדבריהם היה לו לומר מפני שכותלי היכל לחוכו הן עשויות כמו שהוזכר בשני של פסחים, אלא שכודאי אף זה אסור, ומה ששאלו עוד אי זו היא אשרה סתם וכו' כבר ביארנוה במשנה יא.

המשנה העשרית, והיא מענין משנה שלפניה לבאר מה שצריך להזהר בהנאתה ומה שסותר ממנה ואמר על זה, זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים וכו', לפי סוגיית הגמרא סבורים אנו עכשו במחלקת רבנן ור' יוסי שיהיו חכמים סוברים זה וזה גורם מותר ור' יוסי סובר אסור, ואמרו חכמים זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים שאק"פ שהנבייה נושרת והווה להם לזבל, הרי יש שם גורם של התר בקרקע וזה וזה גורם מותר, ואקיפ שאין זה וזה גורם מותר לכתחלה והוא אומר אף לכתחלה, כזו דיעבד הוא שאין הוא מכין לזרוע תחת האשרה אלא שזורע שדהו שהאשרה נוטה לתוכו והזרע מתפזר במספרה י"ב תחת האשרה וכעין דיעבד הוא, אבל לא בימות החמה, שהצל יפה לזרעים ומצילתם משריפת החום, ובדבר זה אין שם גורם של היתר, שאין זה וזה גורם מותר אלא כשהשני גורמים מצטרפים לענין י"ב כנבייה וקרקע ששניהם עוזרים בהצמחה אבל צל וקרקע אין זה גורם מה שחברו גורם ונמצא באשרה גורם אחד של אסור שאין לו חבר בו, והחזירין אסור אף בימות הגשמים, שרוח קיסמא מיבשחן לרוב רכותם והצל מגין להם, ולענין זה אין בו גורם אחר של התר כמו שפרשנו בשאר ירקות בימות החמה, ר' יוסי אומר אף לא ירקות

- (א) עיי' ש"ך י"ד קס"ב סק"ג ש' שמשמע מנ"י ש' אסור אמ"י בריצה. (ב) כדאי' פסחים כ"ח ב'.
 (ג) ג' דצ"ל ילא. (ד) לעיל בפ"י המשנה. (ה) לעיל במשנה השמינית. (ו) הראב"ד תובא כתי' הרמב"ן.
 (ז) בפירקין ה"א כ"ד ב'. (ח) כ"ז א' ובתי' הרמב"ן מסיים על דברי הראב"ד 'וזה הענין בעצמו שמסע בירושלמי בפ' הוח' ואולי מ"ס הוא וצ"ל לא שמסע. (ט) ומסעם הרחקה כמ"כ רבינו לעיל במשנה ועיי' תוס' ד"ה לא. (י) ר"ל בגמ' לעיל מ"ה א'. (יא) ד"ה המשנה. (יב) שיפת רבינו שלזרוע מסע תחת' אסור חדשה היא לגמרי כי שאר הראשונים כלם ז"ל ח' שכיון שהנאה מסילא אתיא מותר כמו בבבול אסור [ועיי' בסוף הדבור שרבינו מביא שיפתם] שסותר אם אינו מכין לזבל, ובמה שביאר רבינו מתירוצם ז"ל הרבה ואכמ"ל, והנה דברי הרמב"ם הל' ע"ז פ"ו הי"ד היו קשין לי מאוד ששינה לשון המשנה וזרעין תחת' וכ' ומותר ל"מ תחת' ירקות, ומדברי רבינו למדתי לפרש כוונתו שרצה לומר שאף לכתחלה כי רק לשון זריעה אפשר לפרש כרבינו מה שאין כן נפיעה כמובן.
 (יג) נ' דהתר יאחרי.

בימות הגשמים שהנבייה, רוצה לומר עציא האשרה, נושרין והווין להם לזבל, ואע"פ שהקרקע והזבל מצטרפין לענין אחד להצמחת הזרעים, מכל מקום זה וזה גורם אסור, ובגמרא הקשו על זה דאיפכא שמעינן להו שבכטול ע"ז שנינו ר' יוסי אומר שוחק חזרה לרוח, ואינו חושש למה שמזבל את הקרקע, וחכמים אוסרין מפני שנעשה זבל ומצריכים להטלה לים, וחריצנו ששניהם מוכרים זה וזה גורם אסור ובשחיקה וזרייה לרוח הוא שהתיר ר' יוסי מפני שהרוח ספזרתו ואינו מניח במקום אחד בכדי זבל, ורבנן דמתניתין מה שהתירו בזריעת ירקות בימות הגשמים ולא חששו לגורם דנבייה מפני שמה שמשיבית בנבייה פוגם בצל, שמזיקו כסניעת החום מהם ותצא שכרה בהפסדה, ונשאר גורם התר של קרקע לבדו, ולדעת זה זורעין לכתחלה שגורם האיסור כמי שאינו הוא, אבל לא בימות החמה שאין הצל מזיק אדרכה מועיל קצת ונמצא גורם של איסור עם גורם של התר, וכן החזירין אף בימות הגשמים שהצל להם גורם של איסור, והרי מכל מקום זה וזה גורם אסור, וכל שכן שאפשר לפרש שכתחלה"ב שהצל מצילתן ואין לאותו ענין גורם של התר, אלא שאין אנו צריכים לכך, ור' יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שאינו מוכר מה שהשיבית בנבייה פוגם בצל והרי נבייה וקרקע מצטרפין זה וזה גורם אסור, ואחר זה הקשו שמצינו לר' יוסי שמוכר בהדיא זה וזה גורם מותר בענין נגיעת יחור של ערלה, ואף בענין ע"ז מצינו מחלקת בכרייתא. בשדה שנזבלה בזבל של ע"ז שזה אומר חורע וכדין זה וזה גורם מותר זה אומר חבור וסדין זה וזה גורם אסור, והוצרכנו להעמיד זו שאמרה חורע כר' יוסי וזו שאמרה חבור כרבנן, עד שמתוך כך הוצרכנו לפרש משנתנו שלדעת חכמים זה וזה גורם אסור ולדעת ר' יוסי מותר ור' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר, ומשנה זו כך פירושה וזורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים, אע"פ שהנבייה ר"ל העלין נושרין עליהם והווים להם לזבל מכל מקום הרי יש כאן צל האילן שמזיק להם בימות הגשמים ומה שהשיבית בנבייה פוגם בצל ונשאר גורם של קרקע לבד ומוחר, אבל לא בימות החמה שהרי אין הצל מזיק ונמצאו נבייה וצל שני גורמים זה וזה גורם אסור, והחזירין אף לא בימות הגשמים שאין הצל מזיק להם והרי יש כאן נבייה וקרקע זה וזה גורם אסור, ר' יוסי אומר אף לא וכו', ואינו מוכר טעם מה שהשיבית בנבייה וכו', ופירשו בגמרא שר' יוסי לדבריהם דרבנן קאמר להו, כלומר לדידי כולוהו שרי שהרי זה וזה גורם מותר, אבל לדבריהם אחר שאתם מוכרים זה וזה גורם אסור וכל שנשכח מחמת האשרה אע"פ שדבר התר קוזרו אסור אם כן אף בימות הגשמים אסור, ואין מוציאין נבייה בשביל צל, שאין איסורין מבטלין זה את זה, ור' יוסי כד זה וזה גורם מותר והרי יש כאן קרקע של התר שהוא עוזר בהצמחה ומותר אף בירקות ואף בימות החמה ואף במקום שאין שני גורמין מצטרפין לענין אחד, והלכה כר' יוסי

(א) גי' דצ"ל 'עלי' כמשיכ רבינו להלן וכמשיכ רש"י. (ב) גיל דצ"ל 'כתחלה' ר"ל כמו שצ"ל לעיל הא דלא בימות החמה. (ג) לענין 'נבייה' בכדי נסכה דכבר מטעם חזל אסור, ואולי בא להשימיענו דנבייה של ימות הגשמים גורמין לאיסור אף בימות החמה אע"פ שכבר נרמזו לגמרי ונעשו לקרקע אבל גם זה משימא (ע"י רש"י לקמן סי' א' ד"ה תביר) — ובמגננו של רבינו שמע"פ יו"ז גורם אסור נלענין שצ"ל 'קרקע'. (ד) כאן נקט רבינו נבייה לצאת גם ידי השיטה שהוכיח לעיל שזו"ו גורם אם שניהם לענין א', אבל באמת גם מטעם צל לבד היו וזו"ו גורם כי הצל לא שאינו מזיק אלא אף מועיל כמשיכ רבינו לעיל. (ה) לקמן סי' א'. (ו) רבינו הראה לנו דרך חדש לפרש דברי ר' יוסי כריא בוכתים ע"פ א', וי"ל בזה הרבה ואכסיל.

בדיעבד, ומכל מקום לכתחלה אסור בימות החמה, נמצא שבימות הגשמים מותר לכתחלה ומסעם מה שמשכיח בנבייה פונם בצל ובימות החמה אסור לכתחלה ומותר בדיעבד מדין זה וזה גורם מותר, ולענין האשרה יש אומרים^א שכעין דיעבד הוא כמו שפרשנו, ויש אומרים^ב לכתחלה אף בימות הגשמים, ויש כאן דעת שלישית^ג ובטלה במיעוטמה והוא שפוסקין לאסור לכתחלה בימות הגשמים ובימות החמה אף בדיעבד, כפני שהם מוכרים שלא נאסר זה וזה גורם מותר אלא כשהאיסור וההתיר שניהם גורמין לדבר אחר כגון נמייה^ד וקרקע, והיסך התנור בעצי החר ובקצי איסור, ושאר של תרומה ושל חולין אבל זריעה תחתיה בימות החמה הקרקע הוא גורם של היתר אינו גורם בצל האשרה שהוא גורם האיסור שהצל הוא תועלת אחר בפני עצמו שאין החר מסייעו כלל וכדרך שפירשנו במשנה, וכן דעת קצת רבותינו שבצרפת,^ה ולדעתם לא נאסר הלכה כר' יוסי אלא דרך כלל לדין זה וזה גורם שמותר אבל לא לענין זריעה תחתיה, ולא עוד אלא שהם מפרשים לדין זה וזה גורם מותר כלומר להתיר בימות הגשמים הא לדידכו דאמריכו אסור בימות הגשמים נמי ליתסר, וגדולי המחברים מתירין לכתחלה אף בימות החמה, ומפני שהוא כעין דיעבד, הא בדינים שבזה וזה גורם כלם לא הותרו לכתחלה, שהרי בפרק השוכר^ו אמרו בההוא דאגר ארבא דחימי דרך קושיא ולימא קלינהו ובדרינהו וחירץ דילמא מובל בהו, וזהו שבכלם שנינו לשון דיעבד אפה בו את הפת, נסע ותברך והרכיב,^ז שאור של חולין ושל תרומה שנפלו וכו', ומה שאמרו שוחק וזורה לרוח שהוא לשון לכתחלה, כזו אינו מתיר הזריעה לכתחלה אלא השחיקה והזרייה שאינו חושש לזבול שהרוח מצויה לפזרו, הא בזריעה של אשרה כעין דיעבד הוא כמו שפירשנו, וכן שאינו מתכוין^ח לזרוע שם אלא שזורע שדהו ונפל מן הזרע תחתיה במקרה, ואף לכשיחכו אס אתה מונעו נמצאת מפסידו^ט כנמיעת אשרה שאינה שלו ולא לתוך שדהו וכל שהוא כן דיעבד הוא, שהרי בתנור חדש דינו בהצנה^י אקים שהיסך של איסור מסייע בכלם אחר שאם אתה מצדיכו נתיצת איכא פסידא, וכן שכשרה שנזדבלה בזבל של עץ אסור תזרק ולא שתכור כל אותה שנה כדי שלא יפסיד פירות שנה זו, וכן יש אומרים^{יב} שכל שקושה מעשה האיסור בידים כגון נמיעת יחור של קרלה הוא שאסור לכתחלה אבל זריעה תחתיו שאינו מתכוין להנאה אף לכתחלה מותר,^{יג} או שסא הכשר הדבר והכנתו נקרא הוא לכתחלה כגון הזבול על דעת לזרוע והיסך התנור על דעת אפייה אבל מאחר שהוכשר המקום על דעת לזרוע ותוסק התנור לאפות^{יד} והאפייה דיעבד הוא קרוי לענין זה, ועיקר הדברים כשמה ראשונה, ומעתה שדה שנזדבלה בזבל של עץ מותר לזרעה ופרה שנתפסמה בכרשיני עץ מותר לשחמה.

- (א) הרמב"ן וריטב"א וגם רבינו לעיל אלא שרבינו יש לו טעם אחר ע"י לעיל. (ב) מ"י מי.
 (ג) הרמב"ן בחי' ומביאו גם הר"ן וע"י ב"י וי"ד קמ"ב. (ד) לעיל ב' רבינו כמה פעמים "נבייה" ואעפ"י לא חקנתי פה כי גם בב"י שם כ' נבייה ע"י כהנהות מהר"ל שם. (ה) ע"י תוס' ד"ה ורבנן.
 (ו) הרמב"ם הל' ע"י פ"ו הי"ד. (ז) לקמן ס"ב ט'. (ח) ראיתי מקשין למה נקטו בגמ' ב' פעמים תברך ותרכיב הלא לפי פ' רש"י כבר מנע אגו משמע שו"ז גורם מותר, ולענין י"ל דאגו קודם שיצמח נרקב לגמרי ודומה למה שאמרו תמורה ל"א א' כביצה שנעשה אפרות כמו שכתב רבינו לקמן ולכן נקטו ותברך והרכיב ששם וודאי הפעם משום וז"ל גורם. (ט) כן כתב רבינו לעיל בתחלת הדבור ע"י. (י) על מה שכתב רבינו במשנה הנאה. (יא) כן מביא ל"י להרמב"ן והריטב"א בחי' ע"י שם. (יב) ואף על פי שהיו ל"י פסיק רישא שחרי וודאי יפלו חעלים, מיל כהעריך ע"י תוס' שבת. (יג) חסר "הזריעה".

זהו ביאור המשנה ופסק שלה, ודברים שנכנסו תחתיה בנמרא אלו הם.
התבאר במסכת בכורות * שאין מרגילין בבכור ולא כפסולי המוקדשין, ר"ל
בעלי מומין שנפדו, והרגלה זו הוא שהיו מפשיטין את העור כלו שלם דרך הרגלים,
והיה העור נמכר ביותר ויש כאן ריוח להקדש ואעפ"כ משום בזיון קדשים, ואע"פ
שכפסולי המוקדשין טיהא התירד בזיון מפני תריוח כמה שאמרו ג עליהם שנמכרין
באטליה, ריוח זה מכל מקום אינו ריוח שמה שהשביח בעור פוגם בכשר, גדולי המכבדים
פסקו שמרגילין בבכור וכפסולי המוקדשין, ונראה דעתם מפני שברייחא זו כלומר אין
מרגילין בבכור אמרו עליה במסכת בכורות * מאן חנא אמר רב חסדא בית שמאי היא
וכו', ומכל מקום כשאתה טעין באותה סוגיא אתה מוצא שבסוף הסוגיא אמרו מפני
שנראה כעובד עבודה בקדשים, כלומר ומשום בזיון קדשים ננקו כח ודבריו הכל היא,
וכן אמרו עוד ר' יוסי בר' אבין אמר גזרה שמא יגדל מהם קדרים, כלומר ודבריו הכל היא.
אע"פ שהערלה אסורה כהנאה אפילו קליפין ר"ל קליפי הפירות שהם שומרים
לפרי, נוסעין לכתחלה יחור של ערלה הואיל ואין היחור פרי או שומר לפרי ופירותיו
מותרין לאחר שלש, אבל פרי גמור אין נוסעין, ולא סוף דבר שאין נוסעין אגוז וכיוצא
בו אלא אף כפניות שאינן פרי גמור והן טעין חריות גדלות מכיב התכרים והם לו
כשומר וראויים לאכילה בעולם לחים וראויין להרכיב אין מרכיבין אותם, ואם נטע
פרי תגמור או הברך בערלה מה שראוי להברך או להרכיב הכפניות מותרת הנטיעה
לאחר שלש שנים וההכרכה גם כן לאחר שלש מזמן הפסקתה או לזמן הראשונה אם
לא נפסקה וההרכבה לאחר אם היא ילדה בזקנה ואם היא ילדה בילדה לזמן הראשונה
על הדרך שביארנו במסכת ראש השנה * אע"פ שעבר מותרין הם וכל הצומח מהם,
שכל שיש לו שני גורמין אחד מותר ואחד אסור היוצא משניהם מותר והרי יש כאן
קרקע המותר, זהו דעת גדולי הרבנים, וקצת אחרוניהם מקשים עליהם שמאחר
שאמרו עליה מורה ר' יוסי, כלומר אע"ג דבאגוז חולק לאסור לכתחלה אלמא דרבנן
מתירין באגוז לכתחלה והיאך אפשר לומר כן והרי ערלה וכלאי הכרם נחשבו כאותם
שטעונין שריפה כדאיתא במסכת תמורה * ולא אמרו שם שיכמלנה בנטיעה, ומתוך כך
מפרשים שזו אף לר' יוסי אסור, ומכאן כתבו קצת רבותינו הצרפתים * שאם נטע
אגוז של ערלה אף בדיעבד אסור אע"פ שהקרקע של החר שאגוז עצמו אין גורם החר
מעורב בו והרי הוא כצל בימות החמה על הדרך שכתבנו דעתם למעלה, אבל אם
אחר שנטיעה גדלה והרכיב נטיעה היוצאת ממנו הרי אותה שהרכיבו בו נעשית גורם
של החר עם גורם האיסור של יחור זה והרי הוא כח אחד ושני גורמים מעורבים בה
ומותר בדיעבד, ומכל מקום בהכרכה אין ראוי לומר כן, אלא שהם * מפרשים אם
אחר שגדל האיסור הבריכה, * ומכל מקום עיקר הפירוש שאף בנטיעת האגוז איסור
היוצא ממנו מותר שכבר בלה האגוז ונפסד, * וכעין מה שאמרו * כביצת מרפת

(א) ליג א' וב'. (ב) נ' שחמר *אסור*. (ג) בכורות ליג ב'. (ד) חרמב"ם הלי בכורות פ"א ח"ט.
(ה) כיכ גם הבס"פ משנה שם עיי"ש. (ו) כדא"י ברכות ל"ז ב'. (ז) כן פ"י חרמב"ם במשנה ערלה פ"א
מ"ט אבל הר"ש ורש"י מסכים ג"כ ב' ד"ה קץ פ"י חרמ"ם קטנים וגם רבינו שם ד"ה מותר פ"י חרש"י וצ"ב.
(ח) ט' ב' ד"ה הכרכה. (ט) רש"י בסוגיא. (י) כ"ה גם חוס' ד"ה ואין. (יא) ליג ב'. (יב) ע"י גם
חוס' מ"ט א' ד"ה שאם. (יג) במשנה. (יד) בתוס' ל"י לא חקי ולא התי' וכ"ה חרמב"ן ריפכ"א ור"ן.
(טו) ע"י ר"ן ותמצא כוונת רבינו. (טז) חרמב"ן כה"י כ' ד"ז בשם ירושלמי ערלה פ"א ה"ה ח"א * מסדמה
לה לביצת ע"י שנעשית אפרות, ורבינו שםביא ביצת מרפת ג' שלא ראה ירושלמי זה. (יז) תמורה ל"א א'.

שנתחלה אפרוח ומה שאסרו ומודה ר' יוסי. כלומר אע"פ שחולק באגוז לאו למיטרא שיהיו חכמים מחירין באגוזי אלא משום כפניות נקט לה הכי דלרבנן מרכיבין לכתחלה מפני שהן כעין סכרד ואינן פרי ור' יוסי אוסר מצד שהוא סוכר סכרד אסור מפני שהוא פרי.

[דף פ"ט א'] **ומה שנתחלה** כאן במסל היסנה עצים יחבאר במשנה הסמוכה לה. **שאור** של תרומה שנפל לתוך עיסה של חולין ויש בה כדי לחמץ הרי העיסה כלה מרסקת. לא היה בו כדי לחמץ ונפל שם גם כן שאור של חולין ואין בו כדי לחמץ אלא שכצירוף שניהם יש כדי לחמץ בין שנפלו כאחד בין זה אחר זה בין שקדם וסילק את של איסור בין שקדם וסלק את של החר הכל מותר. כל שזה וזה גורם מותר. היו בכל אחד מהם כדי לחמץ ונפלו שניהם כאחד יש מתירים,* ויש מי שהוכיח דומר שלא נאסר זה וזה גורם מותר אלא כשאין כח ביד האיסור להוציא דבר זה לפועל אלא אם כן בסיוע ההתר וססה שאסרו כאן אינו אסור עד שיהא בו כדי לחמץ דמשמע הא יש בו כדי לחמץ אסור אע"פ שיש בהתר כדי לחמץ. אלא שאפשר לפרשה בשאין שם של החר כדי לחמץ.

[דף פ"ט ב'] **המשנה** האחת עשרה. והכונה בה לבאר איסור תערובתה ואמר על זה. נטל היסנה עצים. ר"ל מן האשרה,* אסורים אותם עצים בהנאת, וכן הלכה, הסיק באותם עצים את הלחור. כדי לאפות בו את הפת, חדש, והוא שלא הוסק בו עדין חסק ראשון העשוי לגמר מלאכה עד שכח היסק זה מסייע בכל היסקים העשויים משם ואיך יותץ. שהרי אם יאפה אף בהצנה ובהסק אחר אינו מועיל שהרי כח היסק זה מעורב עם כל שאר ההיסקים ונמצא גורם של איסור מסייע לבזרם של החר ר"ל היסק הכא ומשנה זו מוכרת זה וזה גורם אסור. ישן יוצן, ויאפה בו בהסק אחר של החר שאין כאן סיוע של איסור כלל, ואין הלכה כן שהרי ידעת* זה וזה גורם מותר. ואף חדש יוצן ואופין בו בהסק אחר לכתחלה, וישן מיהא מן הדיון אף הצנה לא היה צריך אלא מפני שכח עצים* והוא שסמך לזה אפה בו את הפת הרי הפת אסורה, ולפירוש המשנה שמוכרת זה וזה גורם אסור פירושו אפה בו את הפת בחדש בהצנה ובישן בלא הצנה הפת אסורה ואפילו לא היתה אבוקה

(א) רש"י בתוס' פסחים כ"ז א' ד"ה עד. (ב) ראה בראשונים. (ג) לענין פשוט דמגויי פיירי שאף בנטל ישראל מן אשרת נוי, דישראל אינו מבטל אף עבודה זרה של נוי; ורבינו בפסחים כ"ז א' ד"ה אשרה כ' ירוב פגרים ראיתי שפירשוה באשרה מהם ואף אשרה של עכו"ם במשקע ואני תמה וחרי נשילת עצים שבה הוויא לה כמול וכו' ומתוך כך אני מפרשה באשרה ב"ש אל שאין לה כמילא עולמית* וכו', וזה תחת סדוע לא נפרש בנטל ישראל ואו לא קשה מידי מה שכתב רבינו, ואולי לא רצה לפרש כן כיון שכן התורה ישראל מבטל ע"ז של נוי ע"י בנמ' לעיל סי' א' ואין לפרש מתני' באיסור דרבנן, וע"י רש"י לעיל סי' ב' ד"ה התם שכוח סיל לר"י שהלכה כמותו שליכא זה וזה גורם, אבל זה דווקא כי רבינו לעיל נאיד מפירש"י וכו' בתוס' שם וצריך עיון. (ד) לא ירדתי לסוף דעת רבינו כזה הלא היה כלי כוונה זו. (ה) לעיל פ"ט א'. (ו) דוח הוא דיעבד כדי שלא יוכרת לנתוק ויחי' לו פסידא כמשיכ דבינו לעיל וכ"כ תוס' פסחים כ"ז ב' ד"ה בין. (ז) ע"י תוס' שם שלא סיל כן ואע"פ שגם רבינו פסק במשנה הקודמת דזו"ז גורם רק בדיעבד מותר אע"פ כ' כאן כן לפי שיפתו בסוף המשנה הקודמת דבהוסק התנור האמ"י דיעבד היא; ובפסחים כ"ז א' ד"ה כל כ' רבינו יחי' התנור ישן וכו' ואפה בו וכו' מותרת וכו' דווקא בדיעבד הא לכתחילה לא שהרי גורם האיסור גדול משל היתר ואף בשוין ה' אסור לכתחלה ושם בריה אע"פ כ' הרי עיקר השמישו כשל איסור ונמצא גורם האיסור מפורסם יותר בעשיית מלאכה זו יותר משל היתר* וכו' עיי"ש. (ח) ע"י פסחים כ"ז ב' כ"ז א'.

כנגדו שהרי מדין זה וזה גורם אסור הוא, ומכל מקום לענין פסק זה וזה גורם מותר
ובחדש כהצנה הפת מותרת ואף לכתחלה אופין בה אבל בחדש בלא הצנה אסורה,
ובישן בלא הצנה כדן היה להחריג אלא שהפת אסרה בשאבוקה כנגדו מפני שיש
שבת עצים בפה וזהו הוא כאלו האסור בעין, ואין לפת זו חקנה בהולכת הנאת עצים
שהוסק בו לים המלח וכן התנור עצמו, שכל שנגמר גופו באיסור אין אוסרים בו
יוליך הנאה לים המלח עד שיתערב באחרים, שאם כן אף גבנת בית אוניקי שאסורה
בהנאה יוליך הנאה וכו' וכן כבשים שדרכן לחת לחוכן יין וחומץ לחזיקה שאוסרן
בהנאה, ומכל מקום יש מי שאומר להחריג אף פת ותנור וכדו עצמו בהנאה בהולכת
הנאה לים המלח וכן דעת גדולי הרבנים, ונאמני הראשונים, ואין הדברים נראין, שאם
כן למה אמרו בחדש יותק, אלא הואיל וגוף האיסור מעורב כודאי באותו הפת אין
בו חקנה ואם כן מה שאמר ר' אליעזר יוליך הנאה לים המלח אסופא קאי ר"ל
אנתערבה באחרות ולא כאפה את הפת דרישא, וזהו שאמרו כגמרא לא שנו אלא
פת אבל חבית לא ורב חסדא אמר אפילו חבית, משמע פת דומיא דחבית וחבית ודאי
בנתערבה נאסרה, ויש מי שמגלגל בזה דין האיסור בהסיקו בעצי ערלה שאם בשלו
על גבי גחלים הפת מותרת לא נאמר שבת עצים בפה אלא בשאבוקה כנגדו שבה
השלהבת גוסרת אפייתו ועל הדרך שכארנו במקומו בתנור שהסיקו בקלפי ערלה,
ושמא תאמר מה צורך לישן כהצנה, אפשר שכל שיכול להעביר גורם האיסור כהצנה
לכתחלה צריך לעשות כן, ואע"פ שבהחדש לא הצרכנו נתיצה לכתחלה, יש בישן מיהא
צריך הצנה לכתחלה שמא מחוך כך יבא לאפותו בכח השלהבת, וגדולי המפרשים י
פרשו הטעם הואיל וכוזו גורם האיסור מפורסם ביותר ושהוא עיקר האפיה, ומכל מקום
יש לפרש כי שלא הותרו גחלים אלא בעצי ערלה מפני שכל הגשמיין אופן מותר י
אבל אשרה שאף אפרה אסור בשלה על גבי גחלים אסור וכמו שכתבנו שם בשני של
פסחים, י וכן עיקר, אלא שלדעת המחירים ראיתי גדולה מזה לקצת מפרשים שאף
לדעת האומר זה וזה גורם אסור על גחלים מותר ומפני שאמר בקלמא הוא ומשום
דבפסחים איתניא בשלה על גבי גחלים דברי הכל מותרת, וכן נראין הדברים, אלא
שאינו אנו צריכים לכך שהרי פסקנו זה וזה גורם מותר, נתערבה אותה הפת האסורה
באחרות ולא הוכרה כלל אסורות בהנאה, ויש מפרשים כי הטעם משום דרב
שבמנין אינו במל, וגדולי המפרשים כי כתבו מפני שאיסורי ע"ז אוסרין בהנאה במשהו
ואין להם בטול, וכן עיקר, שהרי כל פת כמשמע אפילו ככרות שלא מבעל הבית שאינו

(א) ע"פ רבינו בענין זה להלן. (ב) כסברת הרא"ש מוכח בב"י וי"ד רס"י קס"ב ורבינו
מ"ל גם בתנור כן ולא כפרישה שם שמחלק בין תנור לפת ע"י טריו שם סק"ד, ובפסחים כ"ז א' ד"ה
כל כי רבינו מעט זה והוסיף עוד שכל שנתערב איסור במשם בגופו אין בו דין הולכת הנאה וכו'.
(ג) כדאי לעיל כ"ש ב'. (ד) לעיל ל"ה ב'. (ה) רש"י מ"ט א' ד"ה אפה וע"י תוס' שם ד"ה יוליך.
(ו) כן קורא רבינו לרב האי גאון ויל והויטביא כי בשם יר"ח ואולי צ"ל יר"ח (הוצי הריטב"א
(אמען תקע"ד) מלא מבעיות הדפוס). (ז) ע"י תוס' שם גם הרא"ש כי שני שריא רק אנתערבה קאי
ולענין רש"י מ"ל שריא על כל המשנה קאי וגם בתנור מתיר בהולכה לים המלח וכ"כ רש"י להדיא
בפסחים כ"ז א' ד"ה יוליך וכן מ"ל לבעל המאור שם ועמ"ש במלחמות. (ח) פסחים כ"ז ב'.
(ט) עמ"ש רבינו לעיל. (י) ע"י לעיל הערה ו'. (יא) הראב"ד. (יב) רבינו יונה מוכח כרא"ש
פסחים כ"ז ב' כי סברא זו אלא שתחת אשרה כי חסך כפסח (ע"י ק"ג שם אות ב'). (יג) כדאי
פסחים כ"ז ב'. (יד) כ"ז א' ד"ה אפה. (טו) גם הר"ן כי בשם י"ס. (טז) הראב"ד וע"י כהשגתו
על כה"מ פסחים כ"ז ב'.

דבר שבמניין וכן בבגד בין חשוב בין שאינו חשוב, ור' אליעזר אומר יוליד הנאה לים המלח, והוא הנאת עצי האיסור ואינו צריך להוליד דמי אותה הפת, וגדולי הפוסקים* חולקים בזה להוליד דמי הפת, ואין הדברים נראין, הואיל ואין האיסור בעין, בלא מוליד דמי עצים ואחר כך יותרו כל השאר, כהנאה, וכל שכן שמוכרן כלם לגוים חוץ מדמי האיסור שאין כאן הנאה בגופן, ולפי דרכך לסדר שהולכת הנאה ומכירה לגוי דברים חלוקין הם ולא דבר אחד כמו שפירשו רבים, ודאי הולכת שנשחטה הלשון" מזה לזה, וכן שזו מיוחדת לר' אליעזר וזו לר' שמעון, ודאי הולכת הנאה קילא ממכירה לגוי חוץ מאיסור שבו, שהולכת הנאה נהנה מן האיסור עצמו בהולכת הנאתו לים ובמכירה כלו חוץ מן האיסור אינו נהנה מן האיסור עצמו, ובפרק השוכר גם כן העלו דין בין צריך מכירה לגוים חוץ מדמי איסור אבל חבית בחבית דין בהולכת הנאה, ומכל מקום יש צדדין" שעושין כר' אליעזר ולא כר' שמעון ומפני שהם דברים הניקחים מן הגוים ושמן יחזור וימכור לישראל, וזו של ר' אליעזר ר"ל מה שהתיר בהולכת הנאה אסופא קאי ר"ל אנתערבה ולא ארישא ר"ל אפה בו את הפת שכל שלא נתערבה אין הולכת הנאה מועלת כמו שבארנו למעלה, אמרו לו אין פדיון לעי, ואין כאן תקנה לא בהולכת הנאה לים המלח ולא במכירה לגוים חוץ מדמי האיסור, ומכל מקום הלכה כר' אליעזר, ואם נתערבה באחרות שכלן נאסרו ואחר כך נתערבה אחת מן האחרות באחרות כל אותן השניות מותרות שספק ספקא הוא וכן התבאר לנו ממסכת זבחים" פרק התערובת שאמרה שם רב כן בהדיא, ויש חולקין בה ואף הם משם" אמרו מה שאמרו מפני ששמואל אמר שם שבטבחה זרה ספק ספקא אסור ור' שמעון עמו, י"א אלא שהדברים נראין כדעתנו, ומכל מקום אם נתערבו כלן אסורות בודאי והוא ענין מה שגורסין במקצת ספרים" ואחרות באחרות, נפל הימנה כדרכך, והוא כלי האריגה שהאורג מריץ תמיד מידו אחת לידו שניה, אסור בהנאה, ואם ארג בו את הבגד אותו בגד אסור, ואין לו תקנה בהולכת הנאת עצי איסור לים המלח, נתערב אותו בגד באחרים כולם אסורין בהנאה, ולר' אליעזר יוליד הנאת עצי האיסור לים המלח, וכן הלכה, ואין צריך להוליד דמי הבגד הואיל ואין האיסור בעין אלא הנאת שבת עצים שבהם, או מוכרן כולם לגוים חוץ מדמי האיסור, ואף בהולכת הנאה לים המלח כתבו גדולי המפרשים" במסכת פסחים" שלא תותרו אלא במכירה לגוי או לשמחה להתכבד בה וכיוצא בזה אבל לא ללכשן שהלבישה לבגד כאכילה לפת, והרבה חולקין בזה ומכח תלמוד המערב כמו שיחבאר למטה י"ד.

(א) הרי"ף בסוגיא. (ב) עיי' ר"ן שם, ודא תערורת עצים בפת קיל טפי וכו' ואע"ג דאמרין יש שבת עצים בפת היינו לומר שהוא חסור יותר מו"ז גורם וכו' אבל לא שיהא כתערובת ממש וכו'. (ג) כשיטת הרא"ש בסוגיא. (ד) גם הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות מפני הכי"ש עיי"ש בב"מ, ועיי' בעה"מ בסוגיא שם אולי מודי להדדי ואולי פליגי אהדדי. (ה) אינני מבין הכוונה. (ו) לקמן ע"ד א' ולא אמר שריא כר"ש מ"ל ונ' שכוונת רבינו לאפוקי מבעה"מ הנ"ל שאפשר שמודי להדדי. (ז) לקמן ע"ד א' ודאי זו היא לפי שיטת הרי"ף ועיי' להלן ד"ה כלם. (ח) עיי"ש להלן ד"ה יש. (ט) ע"ד א'. (י) אצלנו נקרא "כל הובחים" אבל גם תוס' לעיל מ"ס א' קראוהו כרבינו, ובמקום אחר הארכתי על שינוי שמות פרקי הש"ס אצל הראשונים וז"ל ואכמ"ל. (יא) ובתוס' מ"ד א' ועיי"ש בגמ' וצ"ב. (יב) עיי' תוס' לעיל מ"ס א' ד"ה נתערבה ורבינו מ"ל כר"י שם. (יג) הראב"ד כהשגחה על בעה"מ. (יד) כ"ז ב. (טו) ד"ה יש וד"ה כל.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה, ודברים שנחדשו עליה כנמרא עם מה שניתוסף
בביאורה בדברי גאונים * כך הוא.

כשם שביארנו ב' בפת שנתערבה באחרות ואחר כך נתערבה אחת מאלו באחרות
שכל השניות מותרות כך הדין בכגד זה שאם נתערב באחרים שאסורו את כלם אם
נתערב אחד מאלו באחרים כלם מותרין בהנאה, כלל גדול יעקבודה זרה ספקה אסור
ספק ספקא מותר, כיצד כוס של עץ שנפל לאוצר מלא כוסות כלם אסורות פירש
אחד מהם לכוסות אחרות כלם מותרין וכן כל כיוצא בזה, ויש חולקין בה מצד שהם
פוסקים כר' יהודה במסכת זכחים^ג פרק התערבות, ואין הדברים נראין, שם החבאר
שטבעת של עץ שנתערבה במאה טבעות ונפלה אחת מהן לים הגדול הותרו כלן בהנאה
אני אומר של איסור נפלה, ויש פוסקין בה דוקא בשנפלו שנים שאני אומר זו של
איסור בכלל השנים היתה אבל לא כאחת לבד, וכן פסקוה גדולי הסכרים, ד' ולא נראו
דבריהם, לא אסרו שם שנים שנים אלא ליאכל או לימכר שנים שנים כאן הותר בודאי,
ואף כזו אין אנו פוסקים כן, ואף הדעת מכרעת כדברינו בין^ה שלא אסרוה שם אלא
לדעת ר' אלעזר שאמר קירב אחד מן הראשים יקרבו כולם ונאמר שם שלא אסרה
אלא בהקרבת שנים שנים כדי שתהא בכל העלאתה, מהם דבר העולה לרצון ויהא האיסור
שבאותה העלאתה כמאן דליתיה ואינו נרצה ולא נקפיד הואיל ומכל מקום יש כאן העלאתה
לרצון אבל לענין הנאת אדם מה לי אם יאכל שנים שנים מה לי אם יאכל אחד אחד
הרי אף שנים אין בו בטור איסור אף מן החורה, החבאר שם גם כן שטבעת של עץ
שנתערבה במאה טבעות ופירשו ארבעים לצד אחד וששים לצד אחד הארבעים מותרות
שאני אומר אותה של איסור עם הרוב נשארה ואפילו נפלו כל אוהן הארבעים למקום
אחד מותרות הא אותן הששים אם נפלו כלם למקום אחד נאסר הכל שהרוב בצד אחד
אנו אומרים שהאיסור שם בודאי, נפל אחד מן הששים למקום אחר הכל מותר שהרי
יש כאן שתי ספקות.

זה שאנו מתירין בפת זו ובגד זה בהנאה כשנתערב באחרים בהולכת הנאה לים
המלח לא נאסר כן אלא מפני שהאיסור אף בשלא נתערב אינו בעין אבל אם נתערבו
עצי האשרה עצמן בשאר עצים אין הולכת הנאה מועלת שהרי אמרו אלו אסורין וכי
יין נסך ועבודה זרה ועורות לבובין טבעת של עץ בשאר טבעות, הואיל והאיסור בעין
אין ניתרין בהולכת הנאה לים המלח שאין להם תקנה בפדיון, והוא אצלי מה שאמרנו
בחבלי תלתן של כלאי הכרם שנתערבו באחרות שכלן ידלקו אם אין שם מאתים
של החר ואתם שבבגד שצבעו בקליפי ערלה שנתערב באחרים אסור^ה גם כן
שידלקו, שאני צבע דחויאת מילתא היא^ו והרי הוא כאלו היה האיסור בעין, וחבית
בחבית שהותרו^ז בהולכת הנאה לים המלח, משום דסתם יינן דרבנן, ויש מתירין^י אף
בעצי אשרה וטבעת של עץ מיהא במכירת כלם לגוים חוץ מדמי איסורן, ומגדולי
המחברים י' חולקים אף בזו.

(א) הנה להלן לא הוכיח רבינו אף שיטת גאון א' וגם מזה ראוי שאין עליה תשובה למה שכתבתי
בהקדמה לספרו של רבינו למס' קידושין שכשם גאונים קורא רבינו גם לראשונים וזל שקדמוהו.
(ב) לעיל במשנה. (ג) ע"ד א'. (ד) הרמב"ם הלי ע"ז פ"ו ה"י. (ה) צ"ל כיוון. (ו) לקמן ע"ד א'.
(ז) ערלה פ"ג מ"ו. (ח) שם מ"א. (ט) כמו שאסרו כבא קמא ק"א א' וע"י חידושי הרמב"ן בסוף סוגיא ובר"א.
(י) לקמן ע"ד א'. (יא) נ' דהיא שיטת רש"י ד"ה ונישרי ושיטת בעה"ם בסוגיא. (יב) הרמב"ם הלי
ע"ז פ"ו ה"ט ש"ע שנתערבה ויוליך הלל לים המלח ושם הי"ג וי"ד בפת ובגד שנתערבו פסק שיוליך
דמי הפת והבגד לים המלח.

יש מי שמפרש * בדבר זה דרך אחרת לומר שלא הותר פת וכנר בהולכת הנאה לים המלח אלא בעבודה זרה שתופסת דמיה הא בערלה וכלאי הכרם אין להם תקנה שהרי אף ר' אליעזר לא הזכירה אלא באיסורי ע"ז, וקצת רבנים חולקים לומר בכל איסורין כן וכל שכן הוא, ויש מתירין מיהא במכירה לגוים חוץ מדמי איסור שבהם, ומכל מקום יש אוסרינ' למכור לגוים בענינים אלו אלא דברים שאין ניקחים מהם כגון יין ודברים המבושלים שאין נאכלים כמות שהם חיון אבל דברים הניקחים מהם כגון כנר והדומים לו אסור שמא יחזור וימכור לישראל, וכתלמוד המערב שבמסכת ערלה אסרוהו כן, והוא שאסרו שם כנר שצבעו בקליפי ערלה ידלק נמל ממנה כרכר אסור בהנאה יין נסך שנפל לבור כולו אסור בהנאה ותנינן רשב"ג אסור ימכר כלו לגוים חוץ מדמי יין נסך שבו חמץ אין דרך בני אדם ליקח יין מן הגוי כרם הכא דרך בני אדם ליקח כנר מן הגוי, ואם כן לדעת זה מה יעשה בהן. שהרי בלבישה אתה אוסרו זה בהולכת הנאה וכן במכירה לגוים אתה אוסרו, אלא שנראה מכאן שבהולכת הנאה אף הליבישה מותרת, ויש אוסרים שלא אסרו מכירה לגוי מפני שחוזר ומכירה לישראל אלא בשם מכירה הוא גוף הפדיון אבל בשחקדים בהולכת הנאה מוכרו לגוי ואינו חושש.

גדולי הדורות כתבו שדבר שבמניין, כאותם שאמרו אלו איסורין ואסורין בכל שחו וכו', אין להם תקנה בהולכת הנאה לים המלח ולא במכירה לגוי חוץ מדמי האיסור שבו, ולא אסרו שם חכית בחכית שמותר חוץ מדמי יין נסך, אלא בחכיות פתוחות שאין כאן דבר שבמנין שאין זה אלא כנתערב יין ביין שהרי הריח הולך מזו לזו וכן שאינן חשובות להיות דבר שבמנין אלא כסתומות *.

כל אלו שתתנו בהולכת הנאה לים המלח דוקא בהנאה אבל באכילה איסורין לעולם הואיל והאיסור שם ובשיעור שאינו כפל או מאיסורין שאין במדין, ומגדולי האחרונים י' כתבו באלו הואיל ואין איסורין אלא כסתם שבה שבהם מדבר האסור בהנאה הואיל והוליד דמי אותה הנאה לים המלח אין כאן הנאת איסורי הנאה וסותרין אף באכילה הואיל ונתערב ואין הדבר דומה ליון נסך שנפל לבור שאסור לעולם אע"פ שהוליד הנאתו לים המלח שהיין איסורו איסור שתיה ואע"פ שהוליד הנאתו אסור שתיהו הסתערבת כאן לא פקעה, ואין י' דבריהם נראין שהרי איסורי הנאה שם איסור אכילה נכלל בהם והרי איסור אכילה הסתערב גם כן לא פקעה, אלא שהם כביאים מעד דבריהם ממה שאמרו י' בתנור שהסיקו בכסון של תרומה ואפה בו את חפת

(א) הריש בערלה פ"ג מ"ו ובעה"ט בסוגין ע"י גמ' ברא"ש. (ב) הרשב"ם מוכא כבעה"ט והרא"ש לא ב' י"ב י"ב. (ג) גם הרמב"ן במלחמות פסחים כ"ו ב' מ"ל כן. (ד) פ"ג ה"א י"ח א'. (ה) גיל כיון כנפל ממנה כרכר לא אמרו ידלק רק אסור בהנאה ובהולכה לית כאן עוד הנאה, אבל קשה לי איך ב' רבינו. שאף הליבישה מותרת אולי כמשי"כ רבינו לעיל בסוף חמשה בשם הראב"ד שרק לשמות מותר כי הליבישה כאכילה או כמשי"כ חש"ך יו"ד קס"ב סק"ח עיי"ש וצ"ב. (ו) כן קורא רבינו לבעל החשלה ויל. (ז) לקמן ע"ד א'. (ח) רבינו תירש טעם זה לפרש מדוע פתוחות כמעורבות דמיון ואינו מביא רא"י ממעשר שני פ"ג מ"ב קנקנים עד שלא נפן תורם מאתה על הכל כי לענין דין מוקף שאני תדע שבירושלמי שם ח"ו כ' א' (מוכא שם בר"ש) אסור שבשמן אף כסתומות מיקרי מוקף, וצ"ב מדוע לא ב' רבינו מה שהירש בירושלמי תרומות פ"ד ה"ח כ"ד א' שקופות ידרכם להתפנות מצטרפות אף לביטול איסור, ומשימא שהיה חביות. (ט) כדאי' ערלה פ"ג משנה ו' וח'. (י) כשימא בעל האמור בסוגין. (יא) רבינו יונה ויל מוכא גם ברישכ"א ורא"ש. (יב) ד"ז ליתא שם ודברי רבינו הם. (יג) לקמן ס"ו ב'.

שמותרת שאין טעם כמון אלא ריח כמון, ומכל מקום מה שבארנו * בנפלה אחת מהן לים או בפירש אחת מהן שהותרו השאר אף באכילה הותר, ויש חולקין בספקתם, וכבר כתבנו ענינם יפה בסמכת חולין ב פרק גיד הנשה, ולדבריהם מיהא שמתירין בזה החר אכילה יראה לי שדבר שיש בו טעם אין הולכת הנאה מועלת בו אף לדבריהם אחר שנתן טעם שאין אחר הטעם כלום, ויראה שאף מכירה לגוים חוץ מדמי איסור אינה מועלת, וכן ראיתי לגדולי הדורות שלפנינו^ה שיון ביין בסתם יינם שאנו פוסקין בו ימכר כלו חוץ מדמי יין נסך שבו אם היה ביין האסור שיעור גדול כל כך שאלו נפל במים נתן לו טעם אסור בהנאה ואין פדיון מועיל לו וכן אם נתערב במים ונתן טעם, והביאו ראיה מתלמוד הסערי^ב שנאמר בו רשביג אסור ימכר כלו לגוים חוץ מדמי יין נסך שבו ומורה רשביג לחכמים ביין בתבשיל שהוא אסור.

כשם שבארנו^א בפת שדיו בהולכת הנאה לים המלח כך חבית של סתם יינן כשאר חביות, והוא שנאמר ככאן שהוא גברא דאיערבא להו חביתא דסתם^ה יינם בחמריה, ואנו מפרשין אותה בין החביות של החר והתירוהו בהולכת הנאה דמי האיסור לים המלח וזהו לדברי הכל, ומכל מקום חבית של יין נסך כשאר החביות לדעתנו אף הוא דיו להתיר הנאתו מכירה לגוים חוץ מדמי יין נסך, כמו שאמר רב נחמן בפרק אחרון^ה יין נסך חבית בחבית מותר למכרו לגוים חוץ מדמי יין נסך, ולדעת זה כל חבית בחבית אין בו הפרש בין יין נסך לסתם יינם, אבל יין ביין בסתם יינם לדעתנו דיו במכירה לגוים וכיון נסך אסור בלא שום תקון, והוא שרל נחמן אמר שם בפרק אחרון^ה יין ביין אסור, ומדקאמר אסור סתם משמעו אסור ושארין בו תקנה, ומכל מקום גדולי הפוסקים מפרשים זו שבכאן ר"ל שהוא דאיערבא ליה חביתא דסתם יינן וכו' ביין ביין, ומדקאמר בחמריה, ופסקו דסתם יינם אף יין ביין דיו בהולכת הנאה לים המלח וכל שכן חבית בחבית, ויון נסך חבית בחבית אף הוא דיו לדעת גדולי הפוסקים יא בהולכת הנאה ויון ביין ימכר לגוים, ומה שאמר רב נחמן בפרק אחרון אסור סתם פירושו שלא במכירת כלו, ומגדולי הראשונים^ב הפרישו על מדותיהם לומר דאפילו ביין נסך ויון ביין מותר בהולכת הנאה לים המלח, והם גורסים חביתא דאיסורא ר"ל דיון נסך ומפרשים אותה יין ביין, ומה שאמר רב נחמן בפרק אחרון אסור סתם פירושו עד שיוליך הנאה לים המלח, ואין נראה כן, שאם כן היה לו לומר יולך הנאה לים המלח ולמה אמר אסור סתם, ועוד דמאי שנא יין נסך מטבעת עבודה זרה שנחשבת באחרות י' ולא אמרינן יולך הנאה לים המלח.

המשנה השמים עשרה, והכונה לכאן בה ענין הכטול, והוא שאמר כי צד מכל מה, ר"ל האשרה, קרם וזירד, ושניהם ענין חתוך הענפים אלא שהקרסום בענפים יבשים והזירוד בענפים לחים, וכמו שהתבאר בתלמוד מועד קטן, י' ואמר על

(א) לעיל דבור המתחיל בשם. (ב) עי' רשבי"א תהיב בית ד' שער ב' דף קי"ז. (ג) צי"ט ב' (ד) עי"ט רבינו לקמן סי"ח ב' ר"ח זה וצ"ע. (ה) אי' למי נתכוון עי' תהיב בית ח' שיה דף קי"ג שבי"ב בשם הראב"ד והרשב"א הביא רא"י לראב"ד מהירושלמי שבי' רבינו אבל ל"י לא סיל כן, ועי' גמ בית ד' ש"ב סוף דף קמ"ז שכתב בשם י"א: שבאיסור שהי' גימ' בהיתר לא נקל לומר אני אומר הך דנפל דאיסורא נפל עכ"ל ויש משם רא"י לשיטה זו כמובן. (ו) במסכתין פרק ה' הי"ג ל"ז א'. (ז) במשנה לעיל. (ח) בגמ' שלנו הגי' 'דיין נסך' וברייף גרס כרבינו אבל הר"ן ב' שהריף מפרש בסתם יינם אבל מדברי רבינו גמ' להלן נראה ברור שכן גרס בגמ', (ט) לקמן ע"ד א'. (י) הריף בסוגיין, (יא) הריף לקמן ע"ד א' (יב) בעה"מ בסוגיין. (יג) ובהים ע"ד א' ועי' לעיל ד"ה בשם. (יד) ג' א' ד"ה אע"פ וכ"ע רש"י במשנתנו אבל במויק שם פ"י באופן אחר, וידוע שיש רבים על רש"י למס' מויק.

אלו שהאשרה בטלה בכך, וצריך שתדע שלא נאמר כן אלא בקרסם וזרד לצרכו שהוא צריך לנחלים או לאי זה דבר אבל לצרכה כמו שידעת במסכת מועד קטן* שמקריסין ומזרין לצורך האילן שיהא גדולו יפה אין זה בטול, נטל מסנה מקל או שרביט או מפילו עליה, ר"ל לצרכו, הרי זו בטלה, שיפה לצרכה, נראה שהוא חוזר על בטול הצלם שאם שיפה לצרכה ר"ל ליפותה אין זה בטול, שאם על האשרה אין לשון שיפוי נופל בה, וגדולי המחברים הביאوه על האשרה עצמה.

זהו ביאור המשנה וכן הלכה, ודברים שנכנסו תחתיה כגמרא אלו הם.

אותם השפאים מה תהא עליהם, אם שיפה לצרכו היא מותרת ואין צריך לומר בשפאיה ואם לצרכה היא אסורה אבל שפאיה מותרין, ומכל מקום ישראל ששיפה ע"ז בין לצרכו בין לצרכה בין היא בין שפאיה אסורין שאין לעבודה זרה של ישראל בטול לעולם ואף כשהיא של נכרי אינו בר בטול.

עבודה זרה שנודע לנו שנשתכרה מאליה כבר ביארנו בראש הפרק שהיא אסורה וצריכה בטול, לא סוף דבר שנשתכרה לאיברים שלמים אלא אף נשתכרו אברים לשברים, כיצד מבטלה יראה לי שאם נשתכרה לאיברים שלמים צריך לבטל כל אבר ואבר, וזהו שאמרו כאן דכולי עלמא עובדין לשברים, ופירושו באברים שלמים ונמצא כל אחד עבודה זרה בפני עצמו, וכל קיסם וקיסם דקאמר פירושו כל אבר ואבר, ואם נשתכרו אברים ר"ל שלא נשתכרה לאיברים שלמים אלא לשברים דקים שאין שם אבר שלם אינם עובדים להם אלא שמכל מקום צריכה בטול ומבטל שבר אחד אחד מסנה ודיו, ומכל מקום יש מפרשים כל קיסם וקיסם אפילו נשתכרה לאיברים חסרים וכל אחד מהם צריך בטול ושברי שברים הוא שאחר שנשכר נשתכר פעם אחרת משנה שברון וזה ודאי אין עובדין להם אלא שצריך שבר ליבטל ודיו, וגדולי המחברים כתבו שאם היא עשויה חליות חליות עד שהחידוש יכול להחזיר צריך לבטל כל פרק ופרק הא אם אין יכול להחזיר מבטל אבר מסנה ודיו, ולא יראה לי כן, לא הוזכר חליות כגמרא אלא לסברא שהיו מחדשין לומר ששברי ע"ז מותרין ובפרקי חליות הואיל והחידוש יכול להחזיר אין נקראים שברים וצריכים בטול, הא מכל מקום אף בזו אמר רב צריכה לבטל כל קיסם וקיסם ואנו כבר פסקנו ששברי ע"ז הואיל ונודע שמאליה נשתכרה אסורין אפי' שאינם פרקים, ואם מצאנו אותם בשברים מפילו של פרקים יראה שמוותרין אלא שיש לפקפק בה, ויש אומרים בשברי שברים שאין צריכין בטול ובפרקים אף בסתם מציאה שצריכים בטול, ונראין דבריהם, מה שחתרנו בשברי ע"ז גדולי המפרשים ה' חוככים לומר דוקא במקום שהרכים מצויים שם, ולדעתנו אין הפרש בדבר כלל שאלו כן לא היה נשפט בעל התלמוד שלא להזכירה כלל ולא היה כל כך נשען על בינתנו שלא לרמוזה.

ונשלם הפרק ת"ל

(א) ג' א'. (ב) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ח ח"ב. (ג) מ"א ב'. (ד) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ח ח"א. (ה) הראב"ד.

פרק רביעי בע"ה

כונת הפרק להשלים ענין ביאור החלק השלישי* בביאור גופי העבודות זרות על אי זה צד נאסרו ועל אי זו תכונה שבעבודות יתחייב העוכד ולהתחיל בביאור החלק הרביעי* והוא ענין יין נסך, ורוב הפרק יסוב על ששה ענינים, הראשון בענין המרקילום, והוא היתח עבודה זרה רגילה באמות בוסנם, ובכללו יתבאר אי זו עבודה יתחייב אדם בה אף שלא מעין עבודתה ואי זו לא יתחייב בה אלא אם כן עבודתה בכך, השני על אי זה צד אפשר ליהנות מקצת ענינים שהם של עבודה זרה, השלישי מה בין עבודה זרה של ישראל לעבודה זרה של גוים, הרביעי בענין הכסול והצדין שהיא מתבטל בהם מאליה, החמישי להתחיל בענין יין נסך לבאר מאימתי נעשה היין יין נסך, הששי דין מי שהוא עושה יין נסך ודין מנעו וכחו ועל אי זה צד יתודו אצל היין אוסר היין.

זהו שורש הפרק דרך כלל אלא שיתגלגלו בו דברים כמו שיחבאר.

והמשנה הראשונה ממנו תכוין לבאר ענין המרקילום ותכונתו, והוא שאמר שלש אבנים זו כצד זו וכו', כבר ידעת על האמות הקדומות שכל אמונותיהם סוככות לעבוד לצבא השמים זה בכה וזה בכה והיו עושין צורותיהם על דמיון אי זה כח עליון בהורדת הרוחניות, וכבר ידעת מסתרי הרב מורה צדק^ג ז"ל היות הגלגל נחלק לארבעה כדורים לכל אחד מהם יסוד מארבעת היסודות יהיה הכדור ההוא התחלת כח היסוד ההוא והוא המניעו תנועת ההויה, והוא שכדור הירח מניע המים, וכדור השמש מניע האש, וכדור חמשת כוכבי הנבוכה מניע האויר, וכדור הכוכבים העומדים מניע הארץ, והוא סבת התאחרות תנועתה לקבלת ההפעלות וההסוגות לאחור תנועת הגלגל המניע, וזאת האומה ר"ל עובדי מרקילום היתה עבודתם ליסוד הארץ או לכניעה לאדיקותם בעבודת האדסה, ולחיות האבנים יותר מפורסמים בדוכסיות ובאיחור תנועה לקבלת ההסוגות וההפעלות היו עושין צורתן אבן און, ויעקר הצורה היתה אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן על שם צורת אי זה כוכב ידוע אצלם, זהו עיקר מרקילום, ולא הוצרך לדבר עליו במשנה זו שכל שאנו מוצאים גל אבנים על צורה זו אסורות מנוף עבודה זרה אלא שהוא מתקם בהוראת אבנים הנמצאים סמוך לו, וזה שמסשפטי העובדים לזרוק לו אבן ולהוסיף חסיד מביכו, ואלו האבנים שהם מביכו ודבקות לו הם הקרובת שלו, ומכל מקום אינן אסורות מצד הקרובת שאין שום הקרובת נאסר אלא אם כן הוא כעין פנים, ואע"פ שעבודתה בכך שנמצא הוא חייב, התקרובת מיהא לא נאסר כמו שיחבאר למטה, ואיסור אבנים אלו אינם אלא מצד שכל אחד נעשית עין בחבורה לראשונות, ונמצא שכל שהוא על צורת אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על

(א) ר"ל של הענינים המבוארים במס' זו כש"כ רבינו ברוך מסכתין. (ב) כיכ רבינו חסיד הן במסכתין הן במנהדרין ועיי' חוס' ג' א' ד"ה אבני ועמ"ש רבינו במנהדרין עמ' רל"ג (סעמודי ספרו). (ג) תרמכים במורה נבוכים. (ד) כי דר"ל און. (ה) ג' א' ד"ה אעפ"י.

גביהן אסור מגוף עבודה זרה, וכל שאנו מוצאים אכנים דבקות לו מכיבו אע"פ שהם תקרובת אסורים מצד עבודה זרה גם כן, ולא דבר מאחת מאלו במשנה זו כלל, ולפי סוגיית הגמרא לא נחלקו גם כן באכנים שאינן דבקות לו אלא שהן רחוקות ממנו מעט הואיל ותוך ארבע אמות הם שממנו או מתקרבותו נשרו ואסורות מגוף עבודה זרה, ואע"פ שהתרנו שבירי ע"ז, דוקא בע"ז שאין דרכה להשתכר אבל זו שהיא מוכרים מפורדים אין פוזרין נקרא שבר, וכן לא נחלקו ברחוקות הרבה שאין מפקפקין בהם שאם כן אין לדבר סוף, אלא עיקר מחלקתם בשהאכנים בחחוסו רחוקות כמנו ארבע אמות ר' ישמעאל סובר שאם נמצאו שלש זו בצד זו הרי זה צורת מרקילום אחר שני לו ושהם רגילים בכך לעשות מרקילום קטן בסוף ארבע אמות למרקילום גדול ואסורות מגוף עבודה זרה ושתים מותרות שאין כאן תכונה מרקילום כלל, וחכמים סוברים שאין דרכם לעשות תכונה אחרת למרקילום כלל והן שתיים או שלש כל שאין לחוש לגוף מרקילום ולא לתקרובת שלו ולא לנשרו היסגו כגון רחוק ארבע אמות ומשם ולהלן מותרות, וכן הלכה, ובתלמוד הכערב* טעמא דרבנן משום רגלי מרקילום כמה רגלי מרקילום חמשים אמה, ואם כן נראית עמו היינו חמשים אמה, ואי אפשר לומר כן שהרי אסור שם נראה עמו גופו שאין נראה עמו אינו גופו, אלא שלענין פסק נראה לי שנאמרה על שנועד לנו שדוקה לעבדה ואחר שכן כל חמשים אמה אסור משם ואילך אפילו כיון אינו כלום והרי הוא כזורק אבן בדרך שאינו כלום, מציא בראשו של מרקילום מעות או כסות או כלים הרי אלו מותרין, שאין זה תקרובת שבעין פנים, ומכל מקום פרשו בגמרא שאם היו עומדים דרך נוי אסורים משום נוי עבודה זרה אלא שמשנה זו עוסקת במעות שכים תלוי לו בצוארו דרך הדימות ובכסות שהיה עומד מקופל על ראשו דרך משוה, כצא בראשו פרכלי ענבים ועטרות שובלין ויינות שסנים וסלתות, אע"פ שאין תקרובתה בכך הואיל ובעין פנים הוא אסור מדין תקרובת, ושםא חאמר יינות שסנים וסלתות ודאי כעין פנים הוא, שהרי כיוצא בהם קרב בפנים אבל פרכלי ענבים ועטרות שובלין היאך הם כעין פנים, ופרשו בגמרא שבעין מותרות לכך והרי הכצירה כעין זביחה היא, וכן הלכה, ויש מקשים בה והרי פרכלי ענבים ועטרות שובלין כעין פנים הם שהרי מביאים הם בכורים, ואפשר שהבכורים הואיל ונאכלין כלם לכהנים ואין חלק למזבח בהם אינו כעין פנים, או שמא מאחר שהיינו סבורים שלא בצרן מתחלה לכך הרי אין מביאים בכורים אלא אם כן נלקטו לשם כך, ולתירוצו זה אפשר לפרש

(א) כפירקין היא כיה א' (ב) כיה ב' (ג) הרישביא פ' את הירושלמי באופן אחר. (ד) ג' א' ב' (ה) ובגמ' פ' ג' כללים שאינו בדרך נוי. (ו) כן פ' ג' גם הרמב"ם הל' ע"ז פ"ו חט"ו אבל הרמב"ם פ' רישא דמשנתנו בראש כל ע"ז ורבינו פ' כרש"י בראש מרקילום וא"כ גם סיפא בראש מרקילום איירי ואע"פ שאין עבודתה בענבים וכו' כעין פנים חייב כמ"כ הר"ן והרישביא. (ז) רבינו (שנחב ספרו זה כ' שנים לפני הרא"ש ע"י לעיל ט' א' כמניא דשמיטה) רגל שלש פעמים על מה שהוסיפו בגמ' ג' א' ואיכא כעין זריקה וברור שס"ל כרא"ש בריש פירקין דבדבר שנוצא בו מקריבין בפנים אינו צריך "כעין זריקה", וע"י בהגמ"א יורד קל"ם מקי"ד שכ' שהרא"ש מ"ל שש"ס בגמ' ואיכא כעין זריקה לרבותא קאמר, ומרבינו שדלג על זה רא"י ברורה להגמ"א וצ"ל. (ח) ג' א' ט' ע"י היטב רמב"ן רישביא ור"ן שכ' בפשיטות שהביכורים הן כעין פנים משם כדבר הקרב לגבי מזבח אם בצרן לכך. (י) אינני יודע מקור לזה, ומ"ש ביכורים פ"ג מ"א משימא שרק למצוה נאמרה שהרי פסק הרמב"ם הל' ביכורים פ"ב חייך חלוקה פירות תלושין ולקח תקרקע מביא וכן שם הי"ט: לא הפרישן במחומר ולא קרא להם שם מפריש אחר שנתלשו, וצ"ע.

שבצרן מתחלה לכך ונעשה כעין פנים מצד הבכורים. וכן יש מקשים מקום נמי נחוש שמא התכם מתחלה לכך, ותירצו מאחר שצריך אומן זה מחשב זה עובד לא אמרינן. ואם תאמר נחוש שמא הוא עצמו אומן הוא. אין זה מצוי כלל ואין לחוש בו. וזה באור המשנה ופסק שלה. ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

[דף ג' א'] אע"פ שעבודה זרה של גוים יש לה במילא תקרובת שלה אין לה במילא לעולם שהרי קראן הכתוב * זכחי מתים, מה מת אין לו בטול אף תקרובת ע"ז אין לו בטול. ומעם הדבר מפני שתקרובת אינו אסור אלא כשהוא כעין ארבע עבודות הנעשות בפנים ומסתתרת כשם שקרבן אין לו החר עולמית כך תקרובת עבודה זרה אין לו בטול. ומכל מקום אבנים שמרקילום נעבד בהן אינן אסורות משום תקרובת שהרי אינן לא כעין פנים ר"ל שהוא כיוצא בו קרב לגבי מוכח ולא כעין זביחה ר"ל שיהא נחתך מתחלתו לשם כך אלא משום ע"ז כמו שכארנו * שתוספת ע"ז הן ויש להם בטול הואיל ואין תקרובת זה כעין פנים שהרי הכתוב * קרא את התקרובת זבח וזבח הוא כעין פנים וכל כיוצא כזה קרב בפנים, כגון יינות ושמינים ומלחות וכיוצא בהן או שנעשה בו כעין זביחה נקרא תקרובת אבל אבנים וכיוצא בהם הואיל ואין כיוצא בהם קרב בפנים ואין נעשה בהם כעין זביחה אין להם דין תקרובת ומכל מקום אבני מרקילום נאסרות מדין ע"ז. מעתה אבני מרקילום אף של תקרובת יש להם בטול ולא סוף דבר שישכר בהם אלא אפילו בנה בהם או הפה בהם דרכים ומרטיאות הואיל ואין הדבר מוזמן לתחזירם הרי זה בטול ואפילו עשה כן מי שאינו מעבדיו ומכל מקום ישראל שעשה כן לא הועיל כמו שנתבאר *.

[דף ג' ב'] כבר ידעת שעבודה זרה קרקע אסורה בשביעית וכן עבודת האילנות, ואין לוקין אלא על הזריעה והזמירה ועל הקצירה והבצירה אבל שאר מלאכות מדין אוחו מכת מדינות * כגון חרש או כסה או נדש * או עדר או קרסם או זירד על הדרך שפירשנו במסכת מועד קמ"י. ולא סוף דבר במלאכות אלו אלא אף בדברים שאין נעשין להשביח האילן אלא לרפאו מאי זו מכה או להעמידו על מתכנתו * אסור. כיצד אין מתלעין והוא שאם נתגדלו בו תולעים אין מעשנין תחתיו להמיתם, ולא מזהמין והוא שכשהיתה מכה באילן ומשרת קליפתו היו כורכים שם זבל או אי זה דבר שיש בו זוהמא להעמיד לחותו וכורכין אותו בה. ואין מגזמין והוא חתיכת הענף כדי להצמיחו ביותר. אבל אם נגזם מערב שביעית מדין * אותו כדי לחזקו סרוב וכותו מצד מקום החתך אע"פ שלא ימות בכך. ולא קומטין אותו והוא נתינת אפר סביבו להכחישו כשהוא שמן יותר מדאי ומתיראין שמא ישיר פירותיו ונגזר מלשון אפר שחרגו * קיטמא. וכן אין עושין להן בתים והוא גדר סביב לשמרו מן הקור. * וכן לא יסוך את הפנין או שלא ינקבם ליתן שמן בתוכם להרכות שמנן בשעת בשולן וכן שאר עבודות. אבל מקשקש הוא תחת הזיתים והוא חפירה מועטת לסתום נקבים הנעשים בשרשי האילן שלא יכנס בהם הרוח. אבל אם מתכוין להשביחו ולעלות בהצמתתו אסור. ומלאכות אלו מותרות

(א) תחלים ק"ו כ"ח. (ב) לעיל במשנה. (ג) לעיל פ"ג א'. (ד) כדאיי מוס' ג' א'. (ה) ברור שצ"ל יבש". (ו) ג' א' ד"ה אע"פ. (ז) מה שרבינו אומר בין לאוקומי בין לאבדויי הוא נגד סוגיין. והוא תמוה אבל גם הרמב"ם ה"ל שמיפה פ"ג ח"ט ופ"א ח"ה אומר הכל ובפאת השלחן ס' ב' סק"א ב' שהפרי חדש ותלחם משנה הלכות י"ט פ"ה ח"ה הקשו כן על הרמב"ם ועיי"ש שמישבו. (ח) בזה נאיר רבינו מפני הרמב"ם שם פ"א ח"ה שבי' סתם לא יסוך את הנטיעות וכו' וכן שאר כל עבודת האילן. (ט) במדבר י"ט מ'. (י) מ"י חדש שלא כשאר המפרשים ע"י שביעית פ"ב מ"ד.

בתוספת שביעית אף בזמן שהיו נוהגין בו והוא בזמן שכית המקדש קיים ולא בנטיעות
לכר אלא אף בשאר אילנות* ואע"פ שאמרו כאן מזהמין את הנטיעות וכו' עד ראש
השנה, אין הדברים אלא מפני שדרבן של מלאכות אלו לנטיעות על צד הרוב, ואע"פ
שיש חולקין* כזו, יש לי בה שתי ראיות. אחת שהרי אף התרישה הותרה לנטיעות,
ועוד שהיה לו לתקשות בכאן נטיעות אין שאר אילנות לא כדרך שהקשה תוספת
שביעית אין שביעית עצמה לא.

חלו של סועד כבר בארנו במקומו מלאכות האסורות בו ומלאכות המותרות בו,
ומכל מקום אין מחלעין את האילנות ולא מזהמין ולא מגזמין אבל מכין את הגזום שמן,
ומגדולי המחברים מתירין בסיכת הפגין.

עבודה זרה שלא היה דרך עבודתה לא כשכירת מקל לפניה ולא בוריקת מקל
לפניה אע"פ שהיתה דרך עבודתה באי זה ענין של מקל כגון שיכו בו לפניה על התוף
או להניחו בידה דרך שררה ושכר מקל לפניה חייב אע"פ שאין עבודתה בכך שהרי
השכירה כעין זביחה הוא והמקל נאסר, ואפילו לא היה דרך עבודתה בשום ענין של
מקל הדין כן, שלא תפש שעובדין אותה במקל אלא ללמד שאע"פכך אין דרך עבודתה
קרוי בשאר דברים שבמקל, ואע"פ שגדולי הרבנים פרשו בה דרך אחרת, אין הדברים
כלום לענין פסק, שהרי במסכת סנהדרין אמרו אבות זביחה וכו' תולדה שבר מקל
לפניה, כלומר תולדה דזביחה כלומר וחייב אע"פ שאין דרך עבודתה בכך, ואע"פ שהם
פרשו בשעובדין אותה באי זה ענין שבמקל, דברים זרים הם, שהרי מרקלוס אין
דרכו בשום ענין של פרכלין ועמורות שובלין ואוסרין אותם בבצור מתחלה לכך מדין
כעין זביחה, וכן ספית צואה ונסוך מי רגלים אין עבודה משום ענין מזה לכלל עבודות
זרות והוא חייב מדין זריקה המשתכרת שהוא תולדת נסוך, אלא ודאי שעובדין אותה
במקל לאו דוקא ולא נאסר אלא ללמד שאם זרק מקל לפניה פטור אע"פ שדרך עבודתה
באי זה ענין של מקל הואיל ומכל מקום אין זה דרך עבודתה ולא כעין פנים, ואע"פ
שיש זריקה בפנים אין זו זריקה המשתכרת כעין פנים והמקל מותר.

[דף ג' א'] **ספת** לה בוריקה אי זה דבר הלה שמשתכר בזריקתו אפילו דברים
המאוסים חייב אע"פ שאין עבודתה בכך, וזריקה שאינה משתכרת פטור אלא אם כן
היתה עבודתה בכך, ומכל מקום הנזק מותר אע"פ שעבודתה בכך הואיל ואין בו כעין
פנים, כיצד היתה עבודתה בוריקת מקל וזרק מקל לפניה חייב והמקל מותר שאין
חקרובת נאסר אף במה שעבודתו בכך אלא כעין פנים, וכל שהוא כעין פנים אפילו
לא היתה עבודתו בכך חייב והחקרובת נאסר, טענה שחט חנכ או בהמה בעלת פנים
לעבודה זרה אע"פ שאין כיוצא בה קרב הואיל וכעין פנים הוא חייב ונאסר, כלל

- (א) אבל הרמב"ם הל' שמיטה פ"ג הי"ט התיר רק בנטיעות. (ב) בדאי' בתענית ג' א' וסוכה,
ליד א' אבל על ראיות רבינו י"ל הלא תרישה אינה חמורה יותר משאר מלאכות כמשיכ לעיל ורבינו
אינו מחלק בין אוקומי ואברוי וי"ל. (ג) הרמב"ם הל' יום טוב פ"ח הי' סכין את האילנות ואת
הפירות ואינני יודע מדוע דגל רבינו בדבריו על אילנות ואולי חסר וצ"ל אף הפגין, ובמועד
קפ"ג ב' ד"ה במסכת כתב רבינו שהרמב"ם מתיר בסיכת הפירות וכן הוא ברמב"ם שלפנינו
ובפירות המבושלים כבר אינו משכית עוד משא"כ בפגין כמשיכ רבינו לעיל ומיישוב כזה קוש'
הל"ם שם כי כהל' שמיטה פ"א ה"ה כ' הרמב"ם לא יסוך את הפגין עי' רש"י ד"ה מפגמין.
(ד) כהראב"ד בהשגות הל' ע"ז פ"ג חיד ועמ"ש הרמב"ן בשם הראב"ד והרימב"א. (ה) רש"י ד"ה שבר.
(ו) סיב א'. (ז) רש"י שם ד"ה שבר. (ח) לקמן ג"א א' וכמ"ש רבינו לעיל מדיה המשנה מיישב
הדין קושיא זו.

של דבר כל עבודה זרה שדרך עבודתה במה שאינו כעין פנים העובדה בכך חייב והנתון לה באותה עבודה מותר הוא ואינו כעין פנים, ואם עבדה במה שאין דרך לעבדה פטור אלא אם כן עבדה באחת מארבע עבודות והם זבוח וקטור ונסוך והשתחוואת ובתולדותיהם, והזריקה בכלל הנסוך, וכל חתיכה תולדת זביחה, וכל זריקה המשתכרת תולדת זריקה, הא אם עבדה באלו חייב והנתון לה נאסר אפי' שאינו דבר של נוי, וסנדר של עבודה זרה שאסרו במסכת יבמות * שלא תחלוץ בה כבר בארנו * בשקצעה מתחלה לכך שהוא כעין זביחה, מכל מקום כשהתירו כל תקרובת שאינו כעין פנים דוקא בשאינו של נוי הא אם היה שם נוי אסור משום נוי עץ ומכל מקום יש לו בטול, מה שאסרו * שכל תקרובת שאינו כעין פנים מותר אפילו היתה עבודתה בכך שאין לו דין תקרובת כמקל הנזק וכאבני מרקלות יש למקצת רבותי שמה אחרת לומר שלא נאסר שאין לו דין תקרובת אלא לענין בטול ר"ל שיש להם בטול הא ליאסר מכל מקום אין אנו צריכין לתקרובת שבעין פנים, ואינו מודה להם שהרי אסרו בסוגיא זו אבני מרקלות במה יאסרו, ואם תפרש במה יאסרו שלא להתבטל, אם כן מה הוצרך למעלה בראש הפרק לומר הני מילי עבודה זרה דלאו ארחה וכו', והרי מכל מקום היה לו לבא מחשש תקרובת שאין לו בטול.

יש בענין זה שמה אחרת לקצת גדולי הדורות * והוא שהם סוברים שאין תקרובת נאסר אלא אם כן כיוצא בו קרב אפי' שהוא כעין זביחה דבעין פנים מכש בעיקר וכמו שאסרו למעלה דכולי קלטא כעין זביחה לא אמרינן ולא נאסר בכעין זביחה אפילו עבודתה בכך, סתתה זרק לה דברים המאוסים אפי' שהם לחים אפי' שהוא חייב הם מותרין וכן זריקת אכנים ומקל ושחיטת חגב ובהמה טמאה או מחוסרת אבר או בעלת מום הכל מותר, ולענין חיוב שלו במחוסרת אבר פטור אלא אם כן עבודתה בכך ובבעלת מום חייב הואיל וראויה להם, ואין נראה כן שהרי למטה' שאלו בתקרובת של אוכלין אם פרחא מומאחן בבטול אחר שלענין איסור אין בטול בתקרובת ושאלו בה וחיבקי לך כלים, אלמא דיש כלים בני תקרובת * וכגון כלי המשחבר, ואלו כעין פנים דוקא הרי אין שום כלי קרב בפנים, וכן שבסנדר של עץ אמרו * שקצעה מתחלה לכך, וכן בפרכלי ענבים ועטרות שובלין שבצנן מתחלה לכך, * אלא כל שבעין זביחה או כעין אחת מארבע עבודות הרי הוא כעין פנים.

[דף ג' ב'] **כבר** ידעת שכל הקדשים אסור לשחטן בחוץ ולא סוף דבר הקדשים בשעת אסור בסות והקריבם בשעת איסור בסות אלא אף הקדשים בשעת התר בסות והקריבם בשעת אסור, וכן התבאר בכאן ובספרא, * אלא כל שהוקדשו והוקרבו בשעת אסור הבסות חייב כרת וכל שהוקדשו בשעת התר הבסות והוקרבו בשעת אסור הבסות אין בו כרת אלא לאו.

כבר בארנו * שכל שאדם מוצא אצל ע"ז תקרובת שלא כעין פנים כגון עץ ואבן כסף וזהב אם דרך נוי הוא עומד אצלה אסור משום נוי ואם אינו עומד דרך נוי מותר, מכל מקום עבודה זרה שמתכסים שלה להיות מחיצה בינה ובין העם כל

(א) ק"ג ב'. (ב) לעיל מ"ד ב' ד"ה מה. (ג) בדבור הקודם. (ד) מ"ט ב'. (ה) הרמב"ן בחי' ד"ה הא ומוכח גם כר"ן. (ו) ג"כ א'. (ז) אבל רש"י שם מ"י בל"ס שנסתמסו וא"כ אין כאן דחי'. (ח) צ"ע הלא ביבמות ק"ג ב' לא אמרו שקצעה וכו' ורק רבינו ת"י בן ע"י לעיל מ"ד ב' ד"ה מה ובהערה מ"ו שם. (ט) דחי' זו יושבו הרמב"ן דהוי כעין פנים משם סמך ביכורים ועמ"ש רבינו לעיל מ"ד ד"ה השנה וצ"ע. (י) תורת כהנים ויקרא י"ז ה' צ"ו. (יא) במשנה לעיל.

שאנו מוצאים לפנים מאותה מחיצה אסור אע"פ שאינו של פנים ואפילו דברים שאין נאסרים משום תקרובת, ולא הוזכר בתלמוד מים ומלח אלא לענין שאינן של נוי שהרי מים ומלח מן הדין הם אסורים בכל מקום שקרבים הם לפנים* אלא לא הוזכרו אלא לענין נוי ב' וכגון שלא כיון להם לתקרובת, וכמו שאסרו בתלמוד הסעריב מלח לשוף ומים להדית, ולא נאסרו אלא משום נוי ב' אע"פ שאין בהם נוי שכל שהוא בדרך זה משימין שם כל דבר לנוי אפילו שלא בדרך נוי אחר שאין העם רואין אותו, ואם הוא חוץ מן המחיצה חזר לדנינו, ואם אין ממכסים שלה להיות מחיצה לפניה אע"פ שנתנו בה עכשו הרי הוא כדיון שאין שם מחיצה.

פעור ומקילום הואיל ועבודתם דרך בזוי כל שאנו מוצאין לפניה דרך נוי הואי בין יש מחיצה בין אין שם מחיצה, ואם בראשו חזר לדנינו כמו שהוזכר במשנה במעות כמות וכלים.

יש בזה שמה אחרת לומר שכל שהוא לפנים מן המחיצה אסור משום תקרובת הואיל והוא כעין פנים, ואפילו דברים הקלים כגון מים ומלח, אבל מה שהוא חוץ למחיצה אינו תקרובת ואין לנו לדקדק בו אם הוא כעין פנים לא הונח שם אלא לנו ואם דבר של נוי הוא אסור משום נוי ולא משום תקרובת ואם אינו דבר של נוי מותר, ופעור ומקילום אפילו בחוץ אנו דנין אותו בתקרובת שאין דרכן לנאותו, או שמא כל דבר אסורין בו משום נוי אע"פ שאין בו נוי וזכנו הוא.

עובדי האלילים והצורות היה מחקם להדליק נרות לפני אליליהם, אותם הנרות הסכימו המפרשים שקודם שהודלקו אע"פ שהיתה עשייתם לכך או שהזכנו לכך מותרות שאין הקדש לעבודה זרה, הדליקן אסורות משום נוי ב' עבודה זרה, כבה י' אותן הנוי להשתמש בהן לעצמו הותרו וזה בטולן, י' ויש מן שאומר שאם נחן העובדי מהם לישראל או מכר זהו בטולם ואף בשעת הדלקתם, י' וכן היה ממכסיהם להיות ההסון מקריבים להם לצורך משרתי האלילים וכומריהם ולחם זה מותר שאין מקריבין אותו לעבודה זרה האם היו מקריבין אותו לעבודה זרה עצמה יאסר משעת הקרבה. **כלים** העשויין לצורך דברים, אלו כל שהענין העשוי לו אסור אף הכלי אסור מטעם משמשי ע"ז עד שיתבטל ומכירתו זו היא בטולו י' וכל שהענין העשוי לו מותר אף הכלי מותר.

עובדי אלילים שהזכרנו היה סמנהגם לשנות מלבושיהם להיות מצויינים והרכב מפרשים י' אסורם עד שימכרום לחתכם, ויש מחירים י' במכירה לבר אפילו סתם, ויראה

(א) ולא נכיהם הלי ע"ז פ"ז הפ"ז שס"ל שמים ומלח שאין דרך להביאם לברהם לא הוי כעין פנים.
(ב) ע"י ריטביא שר"ל בן ואח"כ דחאו. (ג) במסכתין פ"ג ה"ה ב' ב', והנה כל הראשונים מוכיחים מירושלמי זה שמים ומלח אסורים משום תשמיש דע"ז ורק רבינו מפרש י' משום נוי. (ד) ולא כתוב ורש"י (ע"י מהר"ם) שס"ל משום תקרובת. (ה) רבינו מיישב כזה קוש' הויטביא על שיטתו זו עיי"ש.
(ו) תוס' ורש"י. (ז) כוונת רבינו לפרש לשון "אפילו", ובירושלמי לעיל פרק ג' ה"ה ב' ב' מירשו באופן אחר. (ח) כשיטתו לעיל ד"ה כבר. (ט) ע"י רמב"ן בחי' ד"ה הא. (י) כדאי' לעיל מ"ד ב'.
(יא) תוס' לעיל ג' א' ד"ה בעינן מסופקים בזה. (יב) כן הוא ברמב"ן בחי' דע"י טור וי"ד קל"ט ובפרישה שם. (יג) חסר "אלילים". (יד) "אף בשעת הדלקתן" לא נמצא בראשונים וע"י מושי"ע וי"ד קל"ט מ"ב, ואולי רבינו מפרש בן את דברי רבינו יונה וזה הוא תנא דמסייע לפרישה שם.
(טו) עמ"ש רבינו נ"ג ב' ד"ה מה. (טז) המדכי בויש פירקין כתב בשם ר"א ממין שיש להם ביטול.
(יז) איי מי הם תוס' לעיל ג' ב' ד"ה בעינן ושאר הראשונים ב' שזותרים בלא בטול.

שכל שהוא לובשם חמיר מותרין הא אותן שהוא מחליף בשעת עבודה נאסרו ואף בארץ יש למפקק באיסורן, וכבר כתבנו מענין זה בפרק ראשון*.

המשנה השניה, והכונה לכאור בה שיש קצת דברים בעבודה זרה שאפשר ליהנות ממנה, והוא שאסור עבודה זרה שהיה לה גינה או מרחץ נהנין מהם, שאין הקדש לע"ז, וכתבו גדולי המפרשים^ג דוקא בשאזתה גנה או מרחץ לא נעשו לנוי של ע"ז שאלו כן אסור ליהנות ממנה וכמו שאמרו בפרק צלמים ב אין אומרים שהמרחץ נעשה נוי לאפוריטי אלמא שכל שיש לומר כן אסור, אלמא שזה של משנתנו כשהן עומדות לצורך מחית הכומרים ולמפקק צרכיהם ומתוך כך נהנין מהם ובכר שלא בטומה, ופירשו בגמרא שלא בטומה הכומרים, ר"ל שלא יעלו להם שכר שאלו כן נמצא מהנה אלמא שלא בשכר לגמרי אע"פ שנותנין שכר לקצת עובדי אותה ע"ז הואיל ואין כאן טובת הכומרים, היה שלה ושל אחרים עמה נהנין ממנה אף בטובה הואיל ואינו מיוחד לה לבדה, והו פירוש גדולי הרבנים^ד ואחרוניהם^ה מקשים עליהם שהיה לו לומר שלא בשכר אבל לא בשכר, ומתוך כך פירשו שלא בטובה בדרך שלא יצטרך בכך להחזיק טובה להם וכל שהוא כן אף בשכר מותר, שאין האיסור אלמא מחשש שמא ימשך אחריהם^ו מתוך חבתם כשעושין חסד עמו ומאחר שאין צריך להחזיק להם טובה בכך אין כאן חשש המשך ומותר אפילו בשכר, ואע"פ ש נמצא מהנה ופסקנו בפרק ראשון^ז שכל שהוא מהנה אסור, פירושה כשהוא מהנה לעבודה זרה אבל זו כבר פירשנוה שלצורך הכומרים היא עשויה, או שמא פירושה כשמהנה ואינו מרויח במקום אותה הנאה כלום אבל זה נהנה הוא בשכר הנאותו וכעין סחורה הוא, וזהו י"ל לשון בטובה ושלא בטובה כמו שאמרו בעדות יב פירות שביעית נהנין מהם בטובה, פירוש בתורת חסד^י אבל לא בדמים שדרך סחורה אסור, ובגמרא נאסרו בה שני לשונות, הראשון כסתם משנתנו שכל שהוא לה ולאחרים מותר אף בטובת הכומרים וכשהוא לה לבדה אסור בטובת הכומרים, וכלשון שני היה לה ושל אחרים נהנין ממנה בטובת האחרים אבל לא בטובת הכומרים, ורוב מפרשים פסקו כלשון ראשון וכסתם משנתנו, ומכל מקום יש פוסקים^י כלשון אחרון, ולגדולי המתכרים^י נראה שפירשו בטובה ושלא בטובה כפירוש אחרוני הרבנים^י אלמא שאוסרין בשכר על כל פנים, ויראה לי לענין פירוש כפירוש גדולי הרבנים^י ולענין פסק כלשון ראשון וממנו שאמרו בחלמוד המערכ^י כיני מתניתא בטובת כומרים ושלא בטובת כומרים חלילים של ע"ז אסור לשכרן ואם היה מעלה שכר למדינה אע"פ שעושין בהם צורך ע"ז מותר לשכרם חנות של ע"ז אסור לשכרן ואם היה מעלה שכר למדינה אע"פ שיש בה צרך ע"ז מותר הגובה לע"ז אסור ליתן לו ואם היה מעלה למדינה אע"פ שהוא גובה לע"ז מותר, כלומר שכני מדינה נותנין מקצת הגוביינא לע"ז והואיל וגובה בשם המדינה אע"פ שיודע שנותנין ממנה חלק לעבודה זרה ושהוא גובה אותה גוביינא על

(א) ייד ב. (ב) בדאי לעיל מיד ב'. (ג) הראב"ד. (ד) רשי במשנתנו. (ה) רבינו חם בחוספות מיד ב' דיה נהנין. (ו) מתוס' הנ"ל ב' שבשכר כשיכ סמותר, והפור ייד קמינ כתב רבינו ועי' מלימ' ה"ל ע"ז יפיו היו דיה ודע דאף. (ז) מכאן והלאה ל' בתוס' ועי' רין בשם הראב"ד (והרשב"א ב' דהחזקת טובה אסור דהוי חשיבותה דע"ז) והמלימ' שם דיה ובמעט כ' פ"י אחר. (ח) ב"ה ות"י תוס' שם. (ט) י"ג א'. (י) כן ת"י הרמב"ן מוכח בר"ן. (יא) רא"י וז"ל הראב"ד מוכח בר"ן. (יב) פ"ה מ"א. (יג) בעדות שם פ"י רבינו באופן אחר. (יד) עי' ריטב"א וטוש"ע ייד קמינ. (טו) כ"פ הרמב"ם ה"ל ע"ז פ"ז ח"ו. (טז) בפירקין ח"ג כ"ז ב' בשנינויים.

דעה כך מותר, ומתניתא אמרה כן היה שלה ושל אחרים נהנין ממנה בטובה ושל
בטובה, למדת בפירוש שהוא מפרש בטובה בשכר, ושהוא מבואר כלשון ראשון, וגנה
ומרחץ זה שאמרנו אחרוני הרבנים* כתבו כשהם לפניו שהדבר מוכיח שלשם עבודה
זרה נקשה אבל כרחוק מקום הרי הוא כשאר נכסי המנהיגים שמוחרין, ועיקר הדברים
אף כרחוק הואיל ובשכילה ובשכיל מנהיגיה נקשית על הדרך שביארנו, ומכל מקום
יראה בנגה או מרחץ העשויים לשמה להיות הנחנים בהם מוכרים להתרפות באכילת
פירות אותה גנה וברחיצת אותו מרחץ יתר על אחרים הא כנגות העשויות למיל
לעצמם וכן מרחץ אין בו שום איסור.

זהו ביאור המשנה וכן הלכה, ולא נחחדש עליה בגמרא דבר שלא ביארנוהו.
המשנה השלישית, והכונה לבאר בה הפרש שיש בין עיז של גוים לעיז
של ישראל, ואמר על זה עבודה זרה של נכרי אסורה כהנאה מיד תכף
שקשאה, והביאות בגמרא ממה שנאמר פסילי אלהיהם, משפסלו נקשה אלוה, ושל
ישראל אינה אסורה עד שתעבד, והביאות בגמרא ממה שנאמר ושם
בסתה, עד שיקשה לה דברים שבסתה שהוא ענין עבודתה.

זהו ביאור המשנה והלכה פסוקה היא, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.
אע"פ שעבודה זרה של נכרי אסורה מיד מכל מקום כלים הנקשים לצרכה וכן
כל משמשי עיז אפילו קשואם ולא גמרום או גמרום ולא הביאום או הביאום ולא
נשתמשו בהם אינן אסורין עד שישתמשו בהם לצרכה ואין צריך לומר במשמשי עיז
של ישראל.

[י"ג א'] **אע"פ** שע"ז של ישראל אינה אסורה עד שתעבד משקשאה לוקה על
קשייתה כמו שהתבאר ואפילו קשאה לגוי שהיא אסורה מיד, מכל מקום התבאר
בפרק ראשון ששכרו מותר מפני שאינה נאמרת עד שתגמר ומכוש אחרון שבו נגמרה
אין בו שום פרוטה, ועבודה זרה של ישראל משנעבדה מיהא אסורה כהנאה ואין לה
בטול וחילוך מעונה גניזה, וגניזה זו במקום שלא תמצא לעולם כגון ים המלח או
שחיקה וזרייה לרוח או שריפה ופזור האפר.

המזבח שבמקדש שניתן או שנפגמו אבניו אסור כהנאה ואין להם פדיון אלא
שמעונין גניזה.

כל המעמיד לישראל דיין שאינו הגון עובר בלאו שנאמר לא תכירו פנים
במשפט והתבאר במקומו שזה הפסוק נאמר על הממנה דיין שאינו הגון מפני עשרו
או מצד אהבתו או קרבתו, וכל המעמיד דיין שאינו הגון כאלו נטע אשרה, ואם היה
שם תלמיד חכם הראוי לכך וסנו את זה שאינו ראוי הרי הוא כאלו נטע אשרה
אצל המזבח.

כלי מחכות בין פשוטיות בין מקבליהן מקבלין טומאה ואם נשכרו כשיעור
המפורש במקומו טהרו, חזר וריחן ר"ל שהקיש בהם בקורנם עד שנחפשט ונקשו
כלים כשתיו חזרו לטומאתן ישנה ולא מן הדין אלא מגזרה שמה יאמרו הואיל ובטילה

(א) ר"ת בתוס' מ"ד ב' ד"ה נהנין ומכור יוחר בריפב"א. (ב) ג"ב א'. (ג) דברים י' כ"ה.
(ד) במשנה שכתב יד הנירסא יושל ישראל משתעבד. (ה) דברים כ"ז מ"ו. (ו) לעיל י"ב ב'.
(ז) י"ב ב'. (ח) כמשיכ' תוס' בסוגיין ד"ה מה ולא בתוס' יבמות ק"ד א' ד"ה סגל של שכ' גניזה משש,
והרמב"ם ח"ל ע"ז פ"ח ה"פ נקיס לישנא דגם' וברור שפיל בתוס' ולא ק' קו' חכ"ם שם ועי' ח"ח בסוגיין.
(ט) דברים א' י"ו. (י) ספרי שם.

מסחרת כשכירה* מה נשבר שאע"פ שחזר ותקנו. מהור ביומו אף מבי"ה מכיון שנמכר מתור מיד ואין צריך הערב השמש ומתוך חששא זו גזרו שיחזרו לטומאתן הן שנמסא בטומאת מת הן בשאר אבות הטמאות. ומכל מקום אם נמסא בטומאת סופרים כגון שנמסא במשקין שמן התורה אין כלי מיטמא בהם אלא שחכמים גזרו סגורת משקה זה וזכה לא חזרו לטומאתו.² נמסא בטומאת ע"ז כגון שהיה כלי זה במשמשי ע"ז וכבר ידעת³ שע"ז מטמאה היא ומשמשיה ותקרובת שלה ויין שנחנפך לה וכלן מדברי סופרים ואע"פ שטמאתה מדברי סופרים הדבר בספק בה אם חזרו לטומאתן אם לאו שם מתוך חומרתה העמידה על דין טומאת התורה.

עבודה זרה של גוים ומשמשיה כבר בארנו שאם נתבטלו הותרו. ומאחר שהותרו אין ספק שפרחת טומאתם. ולא עוד אף כלי שנעשה תקרובת לע"ז וכגון כלי המשחבר שהוא כעין זביחה ונאסר מדין תקרובת לשיטתנו כמו שבארנו למעלה⁴ אע"פ שאין במול לתקרובת מכל מקום אם נתבטל פרחו טומאתו אע"פ שלא נפקע איסורו הואיל ויש להם טהרה במקוה בטולין הוא הוא מקוה שלהם. ומכל מקום תקרובת של אוכלין הואיל ואין להם טהרה במקוה הדבר בספק אם טהרו בכטול הואיל ולא נפקע איסורן. **במקום** אחרי התבאר על טומאת ע"ז שאע"פ שהיא חמורה לא דנו בה אלא כקולי אבות הטמאות, כיצד הרי היא כשרץ שאינה מטמאה⁵ במשא אלא אדם וכלים במגע וכלי חרש כאויר. הרי היא כמת שאינה מטמאה אלא בכזית אבל אם היתה הצורה פחותה מכזית מהורה. הרי היא כגדה שאינה מטמאה לאיכרים, ר"ל שאם חתך אבר סכנה אף שלא בתורת בטול מהור, ואפילו היתה של חליות ונתפרקה אע"פ שהדיוט יכול להחזירה מהורה. ומכל מקום במשמשיה אפילו חתך מהם חתכה מטמא ובכ"כ בכזית וזו חומרא במשמשיה יותר מסנה, ובית של ע"ז אבניו ועציו ועפרו מטמא במגע במשמשיה.

הכנים ראשו ורובו בכית ע"ז הרי הוא כנוגע. בה והרי הוא ראשון. וכן כלי חרש שהכנים אוירו לתוכה וכן ספסלים וקתדראות שהכנים רובם לשם. וטומאת היין שנחנפך לשם כבר ביארנוה בפרק שני.⁶ **[דף ג"ב]** כל כהן שעבר ע"ז אפילו בשונג אפילו חזר בתשובה שלמה לא ימשש⁷ במקדש לעולם הואיל ועבר או השתחוה לע"ז. עבר והקריב אין קרבנו מתקבל. ו מכל מקום התבאר במקום אחר⁸ שהשונג לע"ז בשונג אם עבר והקריב נחקבל ומכ"כ מקום לכחללה לא יעבור.

(א) ג' רצ"ל הואיל ושכירה מסחרת כשכילה. (ב) לענין רכינו פסק כן ע"פ מ"ש בחוריות ג' א' ד"ה היתה יוכבר ידעת כל שבאם תמצא לומר הלכה היא ברוב מקומות והרא"ש בקידושין ו' ב' כ' ידוה היא שיטת הגאונים דכל אם תמצא לומר פשיטותא הוא והנה רבינו כ' בב' מקומות הג"ל שהרמב"ם הכי ס"ל; וק' לי דא"כ מדוע פסק הרמב"ם ה"ל כלים פ"ב ה"ט שבכל טומאה מדברי סופרים כגון ע"ז הו"ל ספק אם חזרה לטומאתה הלא כשאר טומאות דרבנן אסרו כסוגיין באת"ל דלא חזרו וצ"ב והדברים ארזכים; ומרש"י תמורה ב' כ' ד"ה ואפי' ג' להדיא שס"ל שאת"ל הלכה היא ברוב מקומות. (ג) לעיל ל' ב'. (ד) שבת פ"ג כ'. (ה) ל' ב'. (ו) ופשיטא לי שגם לשומר פסול דשכירה עבודה. היא ע"י ריש מ"י תמיד; ולא נתברר בגמ' אם אוכל בקדשים בי במנחות ק"פ א' אמרו רק על כהני בית תנני שאוכלין ולענין אף זה שעבר ע"ז אחר ששב אוכל וי"ל. (ז) לשון הגמ' מנחות ק"פ א' וכן לשון הרמב"ם ה"ל ביאת המקדש פ"ט ה"ג 'אין קרבנו ריה ניתוח' ולענין לשון זה מוכיח שהקרבן כשר ואינו מחולל עכ"פ. אבל מרבנו ג' שפסול הוא, ואין הדבר ברור בידי. (ח) מנחות ק"פ א'.

גדולה מזו אמרו מי שכנה בית חוץ למקדש להקריב שם קרבנות לשם שמים כמו שעשה חניו בנו של שמעון הצדיק שכרת למצרים מפני אחיו ובנה שם מזבח והתבאר במסכת מנחות* שלשם שמים בנאה ואעפ"כ כל כהן ששמש לשם לא ישתמש במקדש לעולם. וכן כלים שנשתמשו בהם שם לא ישתמשו בהם בבית המקדש לעולם אלא יגנוזו ואין סוקיל להם בטילה והקדש שאחריה.

יראה מסוגיא זו שאין אדם אוסר כלים של חברו או של הקדש בהשתמש בהם לפני עבודה זרה ואפילו עשה בהם מעשה לאסור הנאתם להדיוט אלא שענין גבוה מאוסים הם הואיל ועשה מעשה ואין משתמשים בהם במקדש. שהרי כלים של קדש בימי אחז לתשמיש עבודה זרה עמדו ומעשה נעשה בהם ואלו נאסרו לא היה מחזר לומר שיוכשרו בטבילה שהרי אף להדיוט נאסרו בהנאה אלא מתוך שלא נאסרו להדיוט ואין בהם אלא מיאוס אצל גבוה היה מחזר לומר שיוכשרו בטבילה והקדש, וכן כתבנו בשני של חולין ג שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בהנאה אף על ידי מעשה, ומכל מקום למטה יראה הפך הדברים ר"ל שעל ידי מעשה מיחא נאסר אף להדיוט כמו שיחבאר. אלא שאפשר שלא נאסרה להנאה אלא לאכילה וכיוצא בה.

ממה שכתבנו אתה למד כביאור סוגיא זו מה שהקשו בה רוב מפרשים והוא שעל מה ששאלו בכלים של בית חניו אם מותר להשתמש בהם בבית המקדש אם לאו והשיבו שאמורים הקשה לו מכלים של אחז ומה ענין להקשות מכלים של אחז והלא כלי אחז של עז היו ולא היה פקפוק באיסורן עד שיפול תחת השאלה. אלא שתתירוצ' בה שהוא סובר שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אף על ידי מעשה והרי הם כדיו כלים של בית חניו ונמצא דין שבוה עולה לזה, וכן ממה שאמר לימא מסייע ליה ממה שהטעינו גניזה לאכני מזכה ששקצום מלכי יון ר"ל שכנאום לעז ואסרום, אף זו הענין בה כן שכן תדין לא היו נאסרות לפי מברתו ודינם כדיו כלים של בית חניו ותירץ בה שכוז אף מן הדיוט כן שפריצים ר"ל ישראלים משומדים נהנו בהם ויצאו לחולין על ידם ונמצאו של הדיוט וגוי מן ישראל קונה כמו שיחבאר בסמוך.

יראה עוד מסוגיא זו שהגוים שאננו כלים בית המקדש ושקצום לעז לא נאסרו מן הדיוט. ואעפ"כ שבמסכת גיטין* אמרו שגוי מן ישראל קונה ר"ל שזוכה במסגנו בשעת מלחמה שנאמר וישב ממנו שבי ונמצאו שלו והיה לנו לאסורם אף מן הדיוט. מכל מקום אינן קונים מן הגבוה שנאמר ליי הארץ ומלואה, ואעפ"כ לגבוה מיהא נמאסו ולא ישתמשו עוד בהם. וזה נמשך גם כן לדעת מה שכתבנו שהוא סובר שאין אדם אוסר את של חברו אף במעשה, ומכל מקום יש ללמוד היסנה בכלים של ישראל שגולם הגוי ולא עשה בהם מעשה לעבודה זרה אלא שהשתחוה וכיוצא בו י"א שהרי מכל מקום שלו הם.

נהנו בהם פריצי ישראל שהם בני מעילה וכאו גוים ואננסו מידם ושקצום לעבודה זרה אם כלי שרת הם לא נאסרו מן הדיוט. מפני שאף במה שנהנו בהם פריצי ישראל אעפ"כ שנתחייבו בו מעילה לא יצאו לחולין ועדין יש מעילה לנהנה בהם, כמו

(א) ק"ט ב'. (ב) מ"י מדוע השמים הרמב"ם חל' ביאת המקדש פ"ט הי"ד שאוכל בקדשים שא"י במשנה שם ק"ט א' להדיא. (ג) מ"א א'. (ד) לקמן נ"ד ב'. (ה) תוס' ד"ה כרוך הקשו קו' זו ות"י באופן אחר ועי' ריב"א ד"ה מ"א. (ו) כ"ה גם ריב"א שם, וגם רש"י ד"ה מקרא הרגיש בזה. (ז) לא כרש"י ד"ה דכתיב אלא כבעל המאור ועי' מלחמות. (ח) ל"ח א'. (ט) במדבר כ"א א'. (י) תהלים כ"ד א'. (יא) נ' שחפר "שאסרום" ועי' סת"ד הבא.

שאמרו^א אין מועל אחר מועל בקדשים אלא בהמה וכלי שרת כלכד כיצד שחה בכום של זהב של כלי שרת אע"פ שנחייב קרבן מעילה בכך לא יצא כוס זה לחולין אלא בא חברו ושחה בא חברו ושחה כלן מעלו, ונמצא שעדיין של גבוה הם ולא זכו בהם גוים, הא בשאר דברים הקדושים כגון אבני מזבח וכסף וזהב וכיוצא בהם מכיון שנהגו בהם פריצי ישראל ונתחייבו קרבן מעילה יצאו לחולין, וכמו שאמרו חסיד בתלמוד ב כיון דמעל נפקי להו לחולין, ומכיון שיצאו לחולין הרי הם של ישראל וכשאנסום גוים מידם ושקצום לעבודה זרה נאסרו מן הדין שגוי מישראל קונה, ומכל מקום על ידי גוי עצמו לא יצאו לחולין שאין הגוי בן מעילה^ב, ודברים אלו כלם נמשכים לדעת האומר שאין אדם אוסל את של חברו אף במעשה, ואע"פ שיש לנו דעת אחרת בזו כמו שיתבאר^ג מכל מקום יש מקום ללמוד מדברים אלו בשלא עשה מעשה אלא שהשתחווה וכיוצא בו שברוך זה מכל מקום של גוי הם.

אבני מזבח ששקצום גוים לעבודה זרה אין להם עוד תקון למזבח וטענין נגיזה, שאם תאמר שישכרום גוים כדי לבטלם, הרי לאבנים שלמות אחת צריך ואפילו פנימה פוסלת בהם, ואם תאמר שינסרום אחר פנימה להשוות פנמיהן, לא חניף עליהם ברוך כתוב^ה, ואם יצאו לחולין על ידי ישראל כמו שבארנו^ו ואנסום גוים ובטלום מותר ליהנות בהם אלא שמכוער הדבר.

קצת מפרשים ללמוד מכאן שכל משמשי עבודה זרה שנחבטל סוחר אף לגבוה ואין כאן עוד מיאוס, אע"פ שבעבודה זרה עלמה אין אוסרין^ז, שהרי אמר לחבריהנו אבנים שלמות אמר רחמנא, אלמא שאלמלא זו מותרות היו, וכן הביאו ראיה לזה ממה שאמרו למטה^ח האי בימום בעלמא שוייה, ופרשו בה גאוני הראשונים^ט וכימסם שנפגם מותר והא אי בעי פגים לה ונתבטלה, אלמא דבטול מועיל אף לגבוה, ומכל מקום רוב מפרשים מסכימים שאין בטול מועיל למשמשי ע"ז להתיר לגבוה והא דבימסם שוייה פירושו ובימסם לא נאסר אלא אם כן עשאו מחלה לכך, ואף זו שבכאן אינה ראיה דשמא דחייה בעלמא הוא^י.

לפי דרכך למדת שאבנים שנפגמו ונפסלו אם אפשר להשוות פנמיהן שלא בברזל הוכשרו^{יא} ויש חולקים בה ומפרשים מה שאמרו כאן לינסרינהו על הגוי כלומר שינסרם בשעת בטולם^{יב} עד שלא יהא שם פנימה לעולם, ולא הוכרע בדינו.

הקדש שנחערב בחולין יש מוכיחין מכאן שבטל ברוב, שהרי על מה שאמרו כאן שאחר חורבן בקשו לגנוז כל כסף וזהב וכו' מפני טבעה של ירושלם שרובו של הקדש ומתרומת הלשכה וחששו על תערובתו הקשו וכי ירושלם רובא דעלמא הוא והם מפרשים וכי וכו' רובא דעלמא היא וכו' שיאסור תערובתו והלא מיעוט הוא ובטל מצד הרוב ע"י שתירץ שלא נאסר אלא על מטבע של ירושלם שבקשו לאסרו בכל מקום

(א) קידושין ג"ה א'. (ב) ע' מעילה י"ב ב'. (ג) ע' כ"ז בבבלי המאור בסוגיא. (ד) לקמן ג"ד ב'. (ה) דברים כ"ז ל"ה. (ו) בדבור הקודם. (ז) חסר "כן" ע' לעיל מ"ז א'. (ח) ג"ד א' ובגמרא שלנו הנירמא יהאי בימסם בעלמא הוא ושרימא. (ט) כן קורא רבינו לרב האי גאון אבל הירושבאי ג"ד א' ד"ה האי כ"ב בשם ר"ח. (י) ע' רישב"א ד"ה היכא שכי "אבנים שלמות וכו' לרווחא דמילתא נקטינן וכו' דהוא הדין לאחר ביטול דמאיסי דיש דיהוי אצל גבוה". (יא) וכן כתב הרמב"ן שמות כ' כ"ב שבבלי כסף מותר לסתת. (יב) אבל בשעת קדושתו אף שלא בברזל לא הוכשרו, למדנו עכ"פ שגם בשעת בטולם אסור משום לא חניף עליהם ברזל, ולא כבאר שבע המובא במל"ם ח"י בית הבחירה פ"א חמ"ו ועמד ע"ז בס' עבודה עבודה.

הנמצא שם עד שהתירוהו מפני שאפילו הוא הקדש כבר יצא לחולין על ידי הנאת פריצי ישראל, ואין זו ראייה שאין פירוש הדבר אלא כך וכי וכי רובא דעלמא הוא וכי כלומר ויש לך לומר שאין כאן ממטבע של ירושלם שכל הפורש מן הרוב פורש תא לודאי תערוכת אין ראייה מכאן אלא שיש לו פדיון ומכל מקום לסתם שאם נהנה מותר. ובבשר קדשים שנחערב בחולין כבר רמזנו עליו כאיל גזיר האסור בפרק גיד הנשה. *

המשנה הרביעית, והכונה לבאר בה ענין בטול עי, והוא שאמר נכרי מבטל עיז שלו ושל חברו. אבל לא של ישראל, וכבר ביארנו כי שמבטל את של חברו גוי אפילו אינו עובד לה כגון של פקור למרקילום, וישראל אינו מבטל את של נכרי, ואין צריך לומר את שלו שהרי עבודה זרה של ישראל אין לה בטלה עולמית, וזה שביארנו שאין נכרי מבטל את של ישראל פירשו בגמרא שאפילו היה הגוי שותף עמו אין לה בטלה, שכל שישראל עובד אין אוסרין אדעתא דנכרי פלה כלומר שלא יוציא עצמו מחזקתה ועושה בה מה שהגוי עושה ולא לכונת עבודה ומעתה ראוי לדונה בעבודה זרה של גוים אלא מאחר שהוא עובד ודאי על דעת עצמו עובד ונעשית עבודה זרה של ישראל ואין לה בטלה אפילו לחלקו של גוי דאין ברירה, וכן הלכה. ויש אוסרים שחלקו של גוי בטל וכלשון אמצעי שבגמרא, ואין הדבר ברור, והא כל בדאורייתא אין ברירה וכל שכן באיסורי עבודה זרה, ואם כשמכרוה מיבא מותר ברמי חלקו של גוי שהרי אף בלא בטול כל שדמי עיז ביד גוי מותרין כמו שביארנו בפרק ראשון, ומכל מקום מפרשין בה' כגון שאחר שבטל נתן חלקו לישראל ומכרה הישראל ואומר שמוכרה ונהנה ברמי חלקו של גוי אחר שבטלה.

המבטל עיז בטל משמשיה, ר"ל שמשמשיה כמלים מאליתם כביטולת, אבל אם בטל משמשיה אין גופה בטל בכך, וכן הלכה, ומשמשי עיז של ישראל אם יש להם בטול אם לאו לא נתברר בגמרא בהריא אלא שנראין הדברים שדין המשמשים כדין העבודה זרה אם של נכרי ליבטל אם של ישראל שלא ליבטל, ואף גדולי המפרשים כתבוהו כן בהריא בשמועת כהנים שמששו בבית חניו הנזכרות למעלה, ששאלו בכלים שנשתמשו שם אם מותר להשתמש בהם למקדש, ולא שאלו זה אלא לדעת האומר לאו עבודה זרה היא, וכתבו הם שדעת האומר עבודה זרה היא אף להדיוט היו נאסרים ואין להם בטול אלא לאו עבודה זרה היא, ועקר שאלתם אם יהיו מאוסים לגבוה אם לאו, וכן נראה משום לכאורה שאלו היה להם בטול היה להם לשאלה אף לדעת האומר עיז היא וכגון שנחבטלה אם מכל מקום יהיו מאוסים לגבוה אם לאו ולדעת האומר כן כמו שכתבנו, י"א אלא שחדשו לומר בעיז של נכרי ומשמשיה ביד ישראל שמשבטל הגוי העיז בטלו המשמשים אע"פ שהם ביד ישראל, וכן נראה עיקר, ומכל מקום מאוני הראשונים י"ב כתבו בשמועת נסך בין קרניה האסורה לכסתי"ה שהקשה ודיקמא רבינו לרב האי גאון ועי' לעיל ד"ה קצת. י"ג לקמן גיד א'.

(א) חולין צ"ח ב'. (ב) לעיל סיב א'. (ג) אבל רש"י ד"ה ונזקתו כתב דאינו יכול לבטל חלקו של ישראל. (ד) ולענין גם לשון חרמב"ם הל' עיז פ"ח הי"ט והטור וי"ד קט"ו אפשר לפרש כן אבל מרן בב"י שם ובשו"ע ס"א כ' שחלק גוי מותר וצי"ב הלא אין ברירה, ועי' בריטב"א וגם שער המלך הל' גירושין שכיוון לדברי רבינו ואומר משום אין ברירה וי"ל. (ה) עי' ריטב"א שכתב כן בשם אחרים ודחאם כמו שכתב רבינו. (ו) י"ב א'. (ז) כ"פ גם הריטב"א. (ח) במשנה שכ"י הגי' "המבטל עיז משמשיה מבטלין". (ט) והרמב"ם מסופק בזה עי' ברין על משנת עיז של גוי אסורה מיד. (י) הראב"ד מוכח שם. (יא) כמשי"ב רבינו לעיל. (יב) כן קורא רבינו לרב האי גאון ועי' לעיל ד"ה קצת. (יג) לקמן גיד א'.

ביטום שווייה ופירשו הם וכיטום שנפגם מותר ואפילו בבהמה שלו לא נאסרה דאי בעי פנים לה, ולדעת זה אפילו במלה ישראל עצמו כן, וכן יש מכיאים ראה לדעת זה משמעות דיתך כלי לעיז האמורה למעלה * שפירשנוהו כמשמשי עיז של ישראל ואמר נשברו טהרו, ושתי חשוכות בדבר חדא שזה שהעמידוהו במשמשין של ישראל כבר נדחת מקושיית דליכעי ליה עשייה ופרשוה לענין טומאה ובעיז של גוי, ועוד שאפשר לענין טומאה אע"פ שאין בטול מועיל להתיירה מכל מקום לענין פריחת טומאה מסנו ודאי מהנה שהרי תקרובת אין בטול מתירה בהנאה ומוציאה מידי טומאה כמו שביארנו למעלה, ב' אלא שעיקר הדברים כדעת ראשון.

זהו כיאור הטשנה ופסק שלה, ולא נתחדש עליה בגמרא דבר שלא ביארנוהו. [י"ג: א'] **המשנה** החמישית, והכונה לכאן בה חכונת הבטול והוא שאמר כיצר מבטלה קטע ראש אונה ראש חוטמה ראש אצבעה או שפחה אע"פ שלא חסרה, ר"ל שמיטתה בקורנם, ופרשו בגמרא דוקא בשפחה בפניה ששווה בליטת צורתה, אבל אם רקק או השתין בפניה או שסחבה או זרק בה את הצואה וכל כיוצא בכוונות אלו אינה בטלה, שכן דרכם עליה בשעת חכום, וכן הלכה, ומכל מקום יש מפרשים דוקא בשעשה כן לעתים רחוקות דרך אקראי ודנין בו שמתוך חכום הוא אבל אם ראינו אותו מתמיד בכך בטלה והרי אמרו באפרודיטי זו עומדת על פי הכיב והכל משתינין בפניה ולא אסרה תורה אלא את שנוהג בו מנהג אלות, ולוי נראה דאפרודיטי שאני, שמתחלחה עשו לה כך ולא חל עליה שם עבודה של כבוד אבל זו שנעבדה בכבוד וחל עליה שם עיז לא נתבטלה בכך אפילו ראינוהו מתמיד עליה שמא כעסו הוא שנמשך עליו לסבה ידועה אצלו, וכן שזו של אפרודיטי חל עושין כך וכמו שאמרנו והכל משתינין בפניה אבל זו שזה לבדו הוא שעושה כך אינו אלא כעס בעלמא.

מכרה או משכנה ר' אומר בטלה, ושם אמר לדברי ר' והרי כבריתא אמרו לזה עליה לא בטלה וודאי ר' היא דאי רבנן טאי איריא לזה הא אף במכרה לא בטלה אלא ודאי ר' היא ואמר שבלוה עליה לא בטלה, פירוש הדברים במשנתנו שמשכנה כעין מכירה כגון שהרחינה והניק הזמן, וחכמים אומרים לא בטלה, והלכה כחכמים, ומעם הדברים דאי גוי הוא מימר אמר פלח לה ואי ישראל הוא מימר אמר איידי דמיה יקרים מזבן לה לגוי ופלח לה, ואפילו היה הגוי או הישראל צורף שהדברים מראין בו שלהתיכה לקחה אין אומרים כן שאם גוי הוא עבודתו חביבה לו יותר ואם ישראל הוא נותן הוא ענינו על הריות המודמן לו במכירתו, ואם כן הלכה כלשון האמור בגמרא אף בצורף גוי וצורף ישראל מחלקת ובכלם אמרו חכמים לא בטלה, ומכל מקום גדולי הפוסקים פסקו כלשון אחר שבגמרא דדוקא במכרה לגוי אפילו צורף או לישראל שאינו צורף הא אם מכרה לישראל צורף ביטלה, שהרי מסתמא להחכה הוא לזקחה והוא סבר וקביל, ושאר הפוסקים חולקים לפסוק שאף לישראל הצורף לא בטלה כמו שכתבנו, וכן עיקר, ויש פוסקים ב' בזה דעת שלישית והוא שכל שמכרה

(א) נ"ב א'. (ב) שם ד"ה עבודה. (ג) כ"כ נ"ב הירושב"א. (ד) לעיל מ"ד ב'. (ה) כ"כ הירושב"א בשם הרמב"ן ועי' ב"י וי"ד קמ"ו וסו"ו שם סק"ה. (ו) הרי"ף, אבל ברור שפ"ס הוא וצ"ל "המחברים" וי"ל הרמב"ם שפסק בן בהל' עיז פ"ה ה"י וכן נ' סמ"ש להלן ד"ה הלוקח ודיה מה, אבל הרי"ף פסק לחומרא כרבינו עי' גם ברין. (ז) אולי נחבון לרש"י שכתב "שסתם לוקחי מתנת צורפים הם" וכ"כ חומ"ס ד"ה אבל ועי' ר"ן שהראב"ד ורמב"ן חולקין על רש"י.

לישראל בטלה אע"פ שאינו צורף, ואין הדברים נראין, ומכל מקום כל שמכרה בפירוש להתיכה ודאי בטלה וכמו שאמרו בגמרא מכרה להבילה מאי טעמא דמאן דאמר לא בטלה. זהו ביאור המשנה ופסק שלה, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

הלוקח גרוטאות של כסף מן הגוים ומצא בהם ע"ז אם נתן מעות ולא משך הואיל ועדין ברשות הגוי הוא לא יבטלנה אלא אם כן יבטלנה הגוי ודיו בבטול שהרי אינה שלו עדין, ואף לדעת האוסר* שהמעות קונות בגוי, מכל סקום סקח מעות הוא וחואיל ולא קבל העבודה זרה עדין יקבל מעותיו, ואם משך ולא נתן מעות יחזור ויבטלנה ואחר כך יקחנה אם ירצה שאע"פ שמשמשה קונה מכל מקום משיכה במעות היא ואינה שלו עדין, ואם נתן מעות ומשך יוליך הנאה לים המלח ואע"פ שהכל במעות אין רשאי להחזירה ולקבל מעותיו, ב שיראה כמוכר ע"ז לגוי, ואפילו היה לוקח זה צורף ישראל או שתרין כל ישראל בזה בצורף י אע"פ שסתם גרוטאות להתיכן ניקחות לא נחבטלה במקחו אף לדעת גדולי המחברים שכתבנו, שהגוי עצמו אפשר שלא על דעת ע"ז מכר.

התבאר בפרק אחרון על גר וגוי שירשו את אביהם שעד שלא באו לרשות הגר יכול הגר לומר לגוי מול אתה ע"ז ואני מעות אתה י"ן נסך. ואני פירות ואם משכאו לרשות הגר אסור, ושם יתבאר טעם הדבר.

כבר התבאר* במשכנה שאף בצורף ישראל לא בטלה, נפלה עליה מפולת ולא פנוהו או שגנבוה ליסמים ולא חבקהו אינה בטלה בכך.

הלכו בעליה למדינת הים והניחיה אם הלכו על דעת חזרה אע"פ שלא חזרו לא בטלה, ואם נחכר שהלכו על דעת שלא לחזור הרי היא בטלה.

[דף נ"ג ב'] **מה** שכתבנו* לדעתנו במכרה שלא בטלה ולשטח גדולי המחברים שכל שמכרה לגוי או לישראל שאינו צורף שלא בטלה דוקא* בעבודה זרה עצמה שאם מוכרה לגוי מוכר הוא עובדה ואם מוכרה לישראל הואיל ודמיה יקרים אף הוא מוכרה לגוי, אבל משמשי עבודה זרה כל שמכר בין לגוי בין לישראל בטלין וכן בנוי ע"ז שנודע הוא שאין דברים אלו נערכין כל כך אצל הלוקח, או שמא אין בהם סימן להכר, * והוא שנאמר בתוספתא י כלים המשתמשים בגופה אסורים שלא בגופה מותרין אף כלים המשתמשים בהם בגופה נכנסים כומרים ומכרם מותרין, והתבאר עוד שם שאף כלים שגופה לבוש בהם נכנסים כמרים ומכרם מותרין, וכן כתובה גדולי המפרשים. י

כבר ביארנו* שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בהשתחואה לבד ושאר מה שנעשה ע"י גוי מתבטל על ידו גם כן, מעתה מפני מה נצטוו בשריפת האשרות בכבוש הארץ והלא כל הארץ וכל המחוכר לה ירושה היתה לישראל מאברהם ואילך מכח מצות השם והרי היא אצלם כמוחזקת והיה לנו לומר שלא היה כח ביד גוים לאסרה, ואם מפני אותן שנעבדו בימי אברהם ואין ברירה אי זו קודמת ואי זו מתאחרת

(א) ע"י כבורות י"ג א'. (ב) ע"י לקמן ע"א א'. (ג) גם רש"י ד"ה אם כיכ וכן לקמן ע"א ב' ד"ה מיתוי כ' רש"י ילכי הרר שקיל וזוי מיתוי כמאן דמוכן לע"א דמי' ומלשון זה משמע שלהחזיר לגוי כדי שיבטלנה מותר, אבל ק' דא"כ מדוע אמרו בגמ' שיוליך לים המלח, וע"י ב"ה י"ד קמ"ז סיד מ"ש בלשון המור. (ד) כרש"י ותוס' ד"ה אבל. (ה) לעיל ד"ה מכרה. (ו) לקמן סיד א'. (ז) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ה ה"י. (ח) כיכ הרמב"ן בח' ג"א א' ועמ"ש רבינו ג"א ב' ד"ה כלים. (ט) הרמב"ן שם הוסיף שהן משמשין כדי שיתקרו בהן. (י) דמסתין פ"ו ה"ו. (יא) הראב"ד. (יב) לעיל ס"ו א' ד"ה אעפ"י.

מכל מקום יכריחום בבטולם ודין בכך. הא לא נאסרו אלא שמשקה שעברו ישראל את העגל ואוו לאלוהות הרבה גלו בדעתם שדעתם נוחה בעבודות אלו וכל שהיו הגוים עושין בשלהם הואיל ודעתם נוחה בכך הרי הוא כמי שנעשים שלוחיהם ונעשה הכל עבודה זרה של ישראל, וכבר בארנו כיוצא בזה שישראל שוקף לבנה להשתחוות לה ונסנע ולא השתחוהו ובא גוי והשתחוה לה אסרה ונעשית ע"ז של ישראל, ויראה מכאן לקצת מפרשים שאפילו זקף ישראל זו ובא גוי והשתחוה לאחרת שלו ר"ל של ישראל נאסרה. ורבתי חולקים בה, שם האמר והלא מעגל ואילך עשו תשובה ולא יאסרו את שמעגל ואילך, מכל מקום אין ברירה אי זו שמזמן הקודם לעגל או שבאותו זמן ואי זו שמזמן המתאחר, שם האמר והלא יש לאסרם מחשש שםא נטעום כחלה לכך או גרעום ופסלום י שאע"פ שאין אדם אוסר את של חברו על ידי מעשה מיהא נאסר ו ובטל אין כאן שמאותן שנמסו לכך מזמן אברהם ואילך אני אוסר כן ונעשו עבודה זרה של ישראל, אפשר שכל האשרות קדומות היו, או שםא הם סוכרים שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כהנאה אף על ידי מעשה כמו שכתבנו בשני של חולין, ומגדולי המפרשים פירשו שכל שהוא של רבים אינו נאסר ע"י אחר שאינו מהם אף במעשה, שהרי אמרו למטה מים של רבים אין נאסרין ואע"ג דמפחינהו בידיה, ויש חולקין בזה שאם כן היה לו לומר והא דבר של רבים הוא ולא שיאמר והא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ועוד דהא דמים של רבים למעט שאינו שלו הוא חזור, ורבנא אשמעינן דאפילו מים שכל אחד יכול ליקח מהם אין נאסרין בלא מעשה דכל שלא זכה בהם לאו שלו הם, ומפחינהו בידיה לא מעשה האוסר הוא שהרי לא לעבוד נתכון בכך אלא בהשתחואתו אלא לומר שלא נקראו מחוברים אלא תלושים, דהא אקושיא דהא מחוברים נינהו הוא דקא מתרץ לה דמפחינהו בידיה ומתוך כך אי לאו דשל רבים הם היו נאסרות ומכל מקום אף אלו על ידי מעשה נאסרות וחזרה הקושיא, מיהא חירצו מקצת גדולי הדורות שזה שאסרו עבודה זרה של ישראל אין לה בטל מן התורה דקא בשעבדה ישראל אבל לא עבדה ישראל אלא שבאה לו מיד הגוי יש לה בטל מן התורה אלא שחכמים גזרו בה ולאותו זמן מיהא הותרה, ולמטה יחבאר בע"ה.

המשנה הששית, והבונה לבאר בה על אי זה צד עבודה זרה בטלה מאליה, עבודה זרה שהניחה עובדיה, והלכו להם, בשעת שלום מותרת, וכלכך שאין דעתם לחזור כמו שבארנו למעלה בשעת מלחמה אסורה, מתוך ערכוב שלהם הניחה ולא מחמת יאוש הדעת, כיטוסמאות של מלכים מותרין, ר"ל בטלין מאליהם, וענינם אבני גזית שאינן קבועות למושב ע"ז אלא שכומרים שבבתי עבודות זרות מתקנין ומזמינין אותם בדרך מקום מעבר בני אדם המסוך לבית ע"ז שלהם על שם שכשיעבור שם המלך יעמידום ויושיבו שם ע"ז שלהם ויראה המלך וישתחוה לה, וזה שאמר מפני שם מידין אותה וכו', פירוש מפני שאינה קבועה

(א) לעיל מ"ו א' ד"ה אעפ"י. (ב) ע"י תוס' ד"ה ובה בשם רש"ם. (ג) ע"י ריב"א שבי' ודלמא עבדי בהו מעשה, וכ"ה הר"ן ג"ד א' ות"י באופן אחר. (ד) דאמורים כדא"י לעיל מ"ה א'. (ה) כדא"י ג"ד א'. (ו) כ"ה א' וע"י ג"כ ב' ד"ה ויראה. (ז) הרמב"ם מוכח גם בריב"א בסוגיא. (ח) בריב"א שם ליתא "שאינו מהם" ונ' שהוא הוספת רבינו, ולענין כוונתו ליישב בזה מ"ש הריב"א והא כלים דאחו נאסרו ע"י מעשה ורבינו לא ניחא ל' בתי' שבי' שם "דיחידו של עולם תן ולא של רבים". (ט) ג"ס א'. (י) כן דחה גם הריב"א שם. (יא) דהו"ה ל' בריב"א ודברי רבינו הם. (יב) הרמב"ם, והריב"א ב' יכן פ"י רבינו בשם רבו הרמב"ם ו"ל.

חיים ואין צריך לומר להדיוט, ואם עשה בו מעשה לשם ע"ז אסרו אף להדיוט אף בבקר חיים בין של יחיד בין של רבים וכבר בארנו בשם ג' גדולי המפרשים י שאם היה של רבים לא נאסר, ולא יראה כן.

מעתה ישראל ששחט כהמת חברו לעבודה זרה אפילו לא שחט בה אלא סימן אחד אסרה אף להדיוט ואפילו לא שחט בה אלא כל שהוא. ג' שאע"ף שהשתחוה לכהמת חברו לא אסרה עשה בה מעשה אפילו כל שהו אסרה, ומכל מקום רוב מפרשים מסכימים בזה להחמיר בהנאה ולאסרה באכילה, ויש מי שאומר כן אף בשחיה לז' לישראל שותפות בה, ולא סוף דבר בישראל אלא אפילו גוי או ישראל משומר, ויש מי שאומר בישראל שלא אסרה שלא נתכון אלא לצער את חברו ולא לעבוד ולא נאסר כן אלא בגוי או משומר, ואין דברים אלו נראין, ומכל מקום אף לדבריהם אם היה ישראל והתרו בו ואע"פ כן שחטה לשם ע"ז הרי הוא כמשומד.

לא עשה מעשה בגופה לע"ז ר"ל לעבוד הבהמה אבל עשה בה מעשה משמשי ע"ז או קעין ביסוס לע"ז כגון שנמך יין לאי זה כוכב בין קרניה של בהמה זו לא אסרה, ויראה אף בשלש שאין בכל חיים נאסר מתורת משמשי ע"ז, ויש מפרשים שאין משמשים נאסרים אלא אם כן נקשו מתחלה לכך, ואין נראה כן, וגאונים הראשונים פירשו בה מפני שביסוס שנפגם מותר ואי בעי פגים ליה, מצד שהם סוכרים שמשמשי ע"ז של ישראל יש להם בטול ובטולן על ידי אותו ישראל או חברו העובד כשהו, וכן שמשמשי שנחבטו מותרין אף לגבוה כמו שפירשנו למעלה.

מי שאנסוהו גוים והשתחוה לבהמת עצמו או לשאר דברים התלושים שלו אסרו אף להדיוט בין בצנעה בין בפרהסיא בין בשעת השמד בין שלא בשעת השמד, שהרי אף בצנעה ואף שלא בשעת השמד כל שעבדוהו זרה יתרג ואל יעבור כמו שבארנו בפרק שני, ואע"ף שיראה מכאן שבצנעה מותר, אין הלכה כן, ולא נאסרה אלא לדעת ר' ישמעאל שהיה סתיר במקום אונס בצנעה אף בעבודה זרה אחר שאינה שעת השמד, ולענין חיוב בית דין כל שלבו לשמים אין עונש בית דין עליו אלא שאיסור רביץ עליו ושואמרין את מה שעבד מתורת נעבד.

בימוסיאות שהעמידו גוים בשעת השמד להעביר שם את ישראל עבודה זרה אפילו במל השמד נקשו אותן הבימוסיאות משמשי ע"ז של ישראל ואין להם במל עולמית כמו שביארנו למעלה, ואף לדעת המפרש שמשמשי ע"ז של ישראל יש להם במל וכן נגד שימתנו מפרש בזה שעובד את הבימוס עצמו אגב העבודה זרה שכן דרכם לפעמים כמו שהתבאר, ולא סוף דבר שעת השמד אלא אף אם כפוהו בצנעה ועבר אין לו במל עולמית.

ישראל משומר דינו כישראל לענין בטול עבודה זרה ר"ל שאין לעבודה זרה שלו במל עולמית.

[דף ג"ר ב'] **המשתחוה** לקרקע עולם לא אסרה אם בשל להדיוט ואם בשל

(א) לעיל י"ג ב' דיה כבר. (ב) הראב"ד. (ג) כדאי רש"י חולין מ' א' דיה היתה ותום' דיה כו. (ד) ע' ר"ן שם ש"כ. (ה) תרמכ"ה ה"ל שחיפה פ"ב הכי, אבל ביש לו שותפות אומר וע' גם ה"ל ע"ז פ"ה ה"א. (ו) כדאי חולין מ"א א' ופסקו תרמכ"ה ה"ל חובל פ"ו ה"ו. (ז) הראב"ד מוכח ברימכ"א דיה ה"א. (ח) כן קורא רבינו לרב האי גאון אבל הריב"א שם ב' ד"ו בשם ר"ח ואולי צ"ל יריה. (ט) י"ב ב' דיה קצת. (י) כ"ז ב'. (יא) לעיל כ"ז ב'. (יב) גאונים הראשונים שבי רבינו לעיל דיה לא עשה.

חברו אף לגבוה. חפר בה בורות שיחין ומערות אסרה אף להדיוט ואף בשל חברו, או פירושה בשחפר והשתחוה הא לא השתחוה לא שאע"פ שע"ז של נכרי אסורה מ"ד דוקא בחלוש ובשלו אבל מחובר ובעל חיים ושאינו שלו אינו נאסר אלא במעשה גוף עבודה חזר ומתמן ר"ל אותם הבורות יראה לגדולי המפרשים * שזהו בטולם.

יש בדברים אלו ר"ל במחובר ובעל חיים שמות אחרות לקצת מפרשים שלא לאסור לעולם אף על ידי מעשה ועבודה אלא לגבוה, ומסה שבסוגיא זו הביאזה מכלים של אחז דדוקא לגבוה, ומכל מקום אינו נראה, שאם כן מאי איריא שחט סימן אחד לעבודה זרה אף שחט לעצמו כן, וכן שבשני של חולין ב נחלקו באיסור של חברו על ידי מעשה והקשה ל"מ שאסר שאינו אסר במשנת המסמא והמסמק והמנסך, אלא דלענין הדיוט פליגי, וכן נחלקו בקצת סברות אחרות בענינים אלו מצד בלבול סוגיות, ומה שכתבתי יראה עיקר לפי מה שבררנו מתוך דברי כלם.

אע"פ שאסרו המשתחוה לבעל חיים לא נאסר להדיוט עשאן חליפין לע"ז נאסרו, כיצד היתה לו לישראל ע"ז והחליפה לגוי נאסרה, ואפילו חליפי חליפין אסורין ר"ל אם חזר והחליף בהמה או בדמים או בדבר אחר, וכן כתבו גדולי המחברים, ג וגדולי הדורות שלפנינו פסקו שחלפי חליפין מותרין, ומביאים ראיה ד משה שנאמר כאן שהמסוכר שחלפי חליפין אסורין יש לו לומר ששני כתובין הבאים כאחד מלמדין ובכל התלמוד אנו נמשכין לומר שאין מלמדין, ואין זו ראיה, שהרי אינו אלא כעין משא ומתן ודרך מחקר, ומכל מקום פשוט לנו בעבודה זרה והיית חרם כמהו, " כל שאתה מחיה ממנו חרי הוא כמהו.

כשם שעבודה זרה תופסת דמיה כך פירות שביעית תופשין דמיהם ולא כקדש שתופש את דמיו ויוצא לחולין כמו שידעת בפודה את ההקדש שיצא ההקדש לחולין ונתפשו הדמים תחתיו אלא המוכר פירות שביעית הרי הן בקדושתן ביד הלוקח והדמים נתפשין לאותה קדשה ביד המוכר, ומכל מקום אם החליף אחרון אחרון נתפש בקדושת שביעית, כיצד לקח בדמים אלו בשר יצאו הדמים לחולין ונכנס הבשר בקדושת שביעית החליף בשר כיון יצא בשר ונכנס יין החליף יין בפת יצא יין ונכנס פת וכן לעולם פרי עצמו בקדושתו ואחרון המוחלף נתפש בקדושתו לכל דיני שביעית.

ערלה וכלאי הכרם אע"פ שאסורין בהנאה אם עבר ומכרן אין תופשין את דמיהם ואם קדש בדמיהם הרי זו מקודשת וכן חרין בכל אסורי הנאה שעבר ומכרן חוץ מע"ז כמו שיתבאר במקומו, ופירות שביעית עצמן המקדש בהם הרי זו מקודשת ואין צריך לומר בחליפיהן.

המשנה השביעית, והם דברים נמשכים דרך ספור שלא להתרחק בקיום עבודה זרה כראות האדם ארך קיומה, שאלו את הזקנים ברומי אם אין רצונו של הקב"ה בע"ז מפני מה אינו מבטלה, והשיבו להם שאלמלא היו עובדים לדבר שאין לעולם צורך בו כגון אשרות ואכנים היה מבטלה, אלא שהם עובדים לחמה ולבנה לכוכבים ולמזלות יאבד את עולמו מפני שומים חללו אסרו להם אם כן יאבד את שאין צורך

(א) הראב"ד. (ב) מ' ב'. (ג) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ה ה"א. (ד) הנ"מ הל' ע"ז פ"ה ה"א הקשה כן על הרמב"ם שפסק כרבינו והניח בצ"ע. (ה) דברים ו' כ"ו. (ו) קידושין נ"ו ב'. (ז) כ"ה גם במשנה שכת"י אבל בספרינו "למה אינו". (ח) במשנה שכת"י "אלא הרי הם" ובספרינו "הרי הם עובדים".

כו, כנון אשדות ואכנים וכיוצא באלו, וענו את הכסילים כאולתם שאם כן ידי עובדי דברים שיש בהם צורך מתחזקים בכך בראותם בטול האחרים ושלחם סתקיים בזהו ביאור המשנה, ולא נתחדש עליה בנמרא דבר.

ובשלמו בכאן דיני ע"ז הכאים בזאת המסכתא, ואמנם דין חיוב עובדיה עם שאר דברים הצריכים בידעת עניניה יתבארו במקום במסכת מנהדרין, ומחנה נתחיל בביאור עניניו יין נסך כמו שיעדנו.

[דף ג"ה א'] **המשנה** השמינית, והכונה לכאן בה עניניו יין נסך, וכבר ביארנו בפרק שני אי זה יין יש בו משום יין נסך ואי זה יין או אי זה משקה אין בו משום יין נסך, וכבר ביארנו שם דין הכשר כלים שעמד בהם יין נסך חוץ מכלי הגתות ובאי זה דבר מותר להפקיד יין אצל נכרי, ומשנה זו ואילך נבאר מאימתי נעשה היין יין נסך, ומי עושה יין נסך הן באיסור שתיה הן באיסור הנאה ועל אי זה צד ר"ל הן מנעו הן כחו הן ייחדו אצלו ואצל מי מיחדין, ואחר כך נבאר דין איסורו הן בעינו הן על ידי תערובת הן איסור שכרו, ואחר כך נבאר הכשר כלי הגת, ובאה משנה זו להתחיל בביאור מאמתי נעשה יין נסך, ואמר על זה לוקחין גת בעומה מן הנכרי ואע"פ שהוא נוטל וגו' לתוך התפוח אינו עושה יין נסך עד שירר לבור ירר לבור מה שבבור אסור והשאר מותר, ופירוש המשנה כך הוא, הגת עשוי מלוחות גדולות של עץ עבות הרבה, והוא עשוי במדרון מעט בכדי שיוזב היין דרך עליו וממנו לבור, ודורכין שם הענבים, ובמקום גבהות הג' יש' שטח נמוך' כעין בית קבול רחב ואינו עמוק כלל שלא ישאר היין לתוכו ואותו שטח נמוך נקרא תפוח' על שם שכשנדרכו הענבים דריכה מועטת אוספין אותם שם כעין עגול ועומדים שם בצורה כדורית מכל צד ומפני זה נקרא תפוח, ובלשון לעזות קוראין אותו פיל"א, וכשנאספו הענבים לשם היין מתחיל להמשך שהרי נררכו ומכל מקום מועטין עליהם קורה להפליג בדריכתם, והיין כלו נמשך במדרון הגת וזהו הולך לו לבור שהוא בקרקע כנגד ראשו של הגת התחתון, ואותו בור מדין אותו במיד' כדי שלא יכלע את היין והוא אמרם במסכת אבות' בור סיד שאינו מאבד טפה, ויש בראשו של גת זה מרזב אחד ומשימין תחתיו סל גדול על פי הבור ופי המרזב על הסל ויוצא היין מן המרזב לסל ומן הסל לבור כדי שהחרצנים והזגים והאשכולות הנמשכים עם היין ישארו באותו הסל, ואותו הסל נקרא בלשון תלמוד' גרנותני, ועם כל זה אי אפשר שלא יתגלגלו חרצנים וזגים לבור ועומד שם היין עד שיקפה ר"ל שאותם חרצנים וזגים המתגלגלים שם יהיו צפות למעלה וזהו נקרא' יי קיפוי דבור, ואחר כך משימין אותו בחביות ואף שם מתגלגלים חרצנים דקים ומצד רתיחת היין גם הם צפות למעלה וכשהגיע לכך והוא הנקרא' יי קיפוי של חביות הוא יין גמור שאינו חסר כלום, נמצאו הרבה שיעורין ביין שבכלם אתה רשאי לקראו יין, וצריך אתה לידע אי זה שבכלם אתה תופש לענין

(א) בספרינו נוסף כאן יזיגיה דבר' ובמשנה שבכ"י יזיקים דבר'. (ב) בספרינו הגי' ישחרי הן לא בשלוי' ובמשנה שבכ"י ישחרי אלו בשלוי' ואלו לא בשלוי'. (ג) ס' ב' וחלואה. (ד) לעיל כ"ט ב'. (ה) לעיל ל"ג א' ב'. (ו) במשנה שבכ"י נוסף ביור'. (ז) ציל' והגת'. (ח) במס' תמיד פ"ב מ"ב אי' תפוח ה' באמצע המוכת ה' קרוי תפוח מפני שהיה נמוך מעט בעגול והיו צוברין את האמר לשם ועושים אותו כרי באמצע מקום המערכה בעין תפוח', והוא פי' חדש. (ט) כ"כ גם רש"י ד"ה מה ועומק כוונת פי' זה תמצא בחי' זקיני התתים סופר וצ"ל למסכתין ד"ה וארות. (י) פ"ב מ"ח. (יא) לקמן ג"ו ב'. (יב) לקמן ג"ו א'.

זה, אם משהתחיל לימשך על שטח הגת ונפרד מענביו, או שמא דוקא עד שירד לבור קודם שיקפה, או שמא עד שיקפה קפוי שבבור, או שמא עד שיקפה בחביות, ואמר במשנה זו שאינו נקשה יין לאסרו במגע גוי עד שירד לבור, והוא שאמר לוקחין גת בעומה מן הנכרי, אע"פ שהגוי דרכם ונגע שם בידיו בשעת הדריכה ואע"פ שיצא רוב היין בדריכתו והוא צף על ידיו שלא סוף דבר שמגעו ברגל אינו עושה יין נסך אלא אף מה שהוא צף על ידיו, וכן לא סוף דבר כזה שמכל מקום היין מעורב עם האשכולות והחרצנים אלא אע"פ שנמל את הענבים הדרכים בידו ונתנם לתוך התפוח שהתחיל היין לימשך בשטח הגת והוא נוגע ביין הנמשך בשעה שנמשך בשטח הגת מותר בשתיה שאין זה יין כלל, ולא עוד אלא אף הקלות היוצא מן הגת לסל או אף היוצא מן הסל ויורד לתוך הבור מותר שאין עליו שום חורת יין כלל ומיחל בעלמא הוא עד שירד לבור, ומכל מקום משירד לבור חורת יין עליו ובשל גוי אסור אע"פ שלא נגע בו משירד לבור, ופירוש ג' הטעם מצד מה שנגע בזה שבבור בשעת דריכתו ומגעו שלמפרע עושהו יין עכשו, וקצת רבנים ג' פרשו הטעם מפני שהיין נמשך מכחו של גוי לבור וכחו בכונה אסור, וזמין מה שירד לבור אסור אם דרכו גוי אף שלא בנגיעת הגוי ואם דרכו ישראל כשנגע בו גוי אחר שירד לבור, שמשירד לבור אע"פ שלא נגע שם נקשה יין נסך אם הוא של גוי ואם של ישראל דוקא בנוגע גוי באותו שבבור, ומכל מקום השאר מותר אף הקלות היורד מן הגרנותני לבור וכל שכן מה שנמשך עדין בנת וכל שכן היין המעורב עדין בין החרצנים והזנים שבתפוח ומותר בשתיה שהרי אף אם נגע בהם מותר, ואע"פ שקלות זה מחבר את שתיהן מותר, שאין חבורו אסור במקום שמגעו אסור, שאם אחת מפרש איסור נצוק מדין מנעו' הרי אף אם נגע בגופו של זה הנמשך בנת לא אסור כמו שבארנו שאינו יין כלל אלא מיחל בעלמא, ואף לבחשפרש איסור נצוק מחורת תערובת" שהוא כאלו נתערב יין שבבור באותו הקלות וביין שבנת הרי אותו הקלות כקלות של מים, ואע"פ שאף במים נאסר שהרי יש ביין שבבור בכדי נתינת טעם, לא החמירו כנצוק" לרונם בתערובת גמור במקום שאין הכנע אסור, הא בתערובת גמור ודאי אסור ולא משום טעם לכד אלא אף במשהו שמכל מקום אף שבנת יין מיקרי לרונם מין במינו, ואע"פ שראיתי בזה חולקים" לומר דדוקא בכדי נתינת טעם כדון יין במים, כך הוא מוכרע כדברינו בתלמוד המערב"ב שאמרו לוקחין גת בעומה וכו' והוא שלא העלים ישראל את עיניו ממנה הא העלים עיניו וכו' אסור, ופירוש הדבר"ב שמא נמל הגוי מאותו יין עצמו שבנת בכוסו והחזירו ומשנתן

- (א) ולא כרש"י ד"ה מת. (ב) פ"י חדש לגמרי שלא מצאתי בראשונים, וי"ל בזה הרבה ואכסיל.
 (ג) הרשב"ם מוכח בתוס' ד"ה ירד וגם בשאר ראשונים. (ד) כדלקמן פ' א'. (ה) כיכ הרמב"ן בחי' ומכיוא הרשב"א בתה"ב בית ה' שיה דף קנ"ב, ומסיים הרמב"ן "שאין יין המעורב בענבים חבור בנצוק ליון אחרי" ורבינו מפרש טעמו כיון שאף במגעו אינו אסור. (ו) לעני' דחסר "אינו".
 (ז) ע"י דרכי משה במור יו"ד קכ"ו שפירש שרעת הרשב"א שצוק אסור משום חבור ולא משום עירוב ע"י תה"ב הקצר (שמכיוא הכי שם) בית ה' שיה אבל בתה"ב הארוך שם סוף השער כתב "ומ"ם לכ"ע הנצוק אינו כמגע נכרי אלא כהעירובת יו"י והרים לא הביא זה וע"י טו"ז שם סק"ו.
 (ח) כיכ המור יו"ד קכ"ו וע"י ב"ד"ם שם סק"ד שכיכ הרשב"א בשו"ת והסרדכי. (ט) כמשיב חום" נ"ו ב' ד"ה גרנותני לענין נצוק בר נצוק וע"י לשון הרמב"ן בהערה ה' ובוה מיושב ק"י המור יו"ד קכ"ג סק"יב וכמשיב וקיני ר' עקיבא אינר וצ"ל שם בהנהגתו. (י) ועל היין צ"ל מלך ע"י ש"ך יו"ד קכ"ג סק"א. (יא) ע"י חום" נ"ו ב' ד"ה אבל, ושי"ך יו"ד קכ"ג סק"א. (יב) בפרקין ה"ח כ"ה ב'.
 (יג) ע"י חום" נ"ה ב' ד"ה איר.

בכום הוה ליה כיון שבכור ואמר את שבגת כחזרתו דמכל מקום מין במינו הוא, ומכל מקום כל שאינו תערוכת גסור אין דנין אותו בתערוכת מדין נצוק שכן הקלו בנצוק במקום שאין המגע אסור, ונמצא מה שבכור אסור בהנאה והשאר מותר בשתיה, וקצת מפרשים* כתבו בפירושו והשאר מותר שאינו נאסר מדין נצוק הא כמגע מיהא נאסר, ואינו כלום, שמאחר שאתה אסור שאינו יין למה אתה אסור במגע, ועוד שאם כן כשהקשה בגמרא לרב הונא במה שאמר משהתחיל לימשך וכו' והקשו לו כמה ששנו במשנתנו והשאר מותר מה זו קושיא ושם רב הונא במגע אמרה, אלא שאף כמגע נאסר, ולמדנו על מה שאמרו בפרק אחרון^ב בנת שצריך נגוב ושם נפתה גוי ודרך בה צריך קליפה ונגוב לא על דעת משנה זו נאמרה אלא על דעת משנה אחרונה שלדעת משנה זו אף הדחה אינו צריך.

ואחר כך נתגלגל במשנה זו דברים אחרים שהם נמשכים למכרא זו והוא שמאחר שאינו נעשה יין נמך דורכין עם הנכרי בגת שלו ונוטלין שכר שאין כאן משתכר באיסורי הנאה שהרי אף בשתיה מותר, אבל אין בוצרין עסו, להביא הענבים לגתו^ג שהרי גתו טמא וענבים שנבצרו לגת הוכשרו במשקה חיצא מהם^ד כמו שיחבאר במקומו^ה ונמצא זה גורם טומאה לחלין אלו, ומכל מקום הדריכה מותרת שכבר נטמאו.

[וה' נ"ה ב'] **ישראל** החשוד לעשות בטומאה אסור לבצור עסו שהרי הוא גורם טומאה^ו, ואף דריכה עמו אסורה מפני שדריכתו בעברה ואין לנו לסייעו, והרבה מפרשים שואלים בה אי זה עברה מתחדשת בדריכה והלא כבר נטמאו^ז, ומשיבים בה דברים בטלים, ויראה לי הטעם שהבצירה אסורה אפילו לא יצאו משקין מהם כלל מדברי סופרים ומעם גזרתם שמה יסחטם מעט אחר שלדריכה הם עומדים ויוכשרו במחיתתו או שמה אם הכניסם לגת בלא מחיטה פעמים לוקח מהם אשכול של ענבים לבדקו ומוחטו ומולפו על שאר הענבים שבגת שהרי הכל לדריכה עומד והוכשרו בכך כמו שהתבאר במקומו^י ונמצא שהבצירה אסורה מטומאת סופרים והדריכה מטמאתו טומאת התורה^י וזו עברה, ומכל מקום אחר שנדרכו כבר נטמא בטומאת התורה ואין כאן עוד עברה, וסוללין חביות, ריקניות אפילו טמאות לגת, למלאן ממנו, ומביאין עסו מן הגת, אבל נכרי מכל מקום אין בדריכתו עברה שאינו בר עברה ומפני זה דורכין עמו, ויראה לי לפי שטתנו^י שאין דורכין עמו עד שיתחיל הגוי בדריכתם ויטמאו טומאת התורה, נחתום ישראל העושה בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו, שאין מסייעין ידי עובדי עברה, ואע"פ שכבר נטמא טומאת התורה בלישה ואין עוד עברה בקיטוף^י מכל מקום לישא וקטוף מלאכה אחת היא, או מפני שבקטופו מוסיף בה קמח מוסיף בטומאה, ומכל מקום אחר לישא וקטוף כבר נעשה הכל, וסוללין עמו פת לפלטר, ופירשו גדולי הרבנים בפלטר שהוא אותו שאופה את הלחם

(א) ע"י תוס' נ"ה א' ד"ה ידר בשם ר"י שמתניתין מיירי בנצוק גמי ולא לו כיוון רכינו.
(ב) ע"ד ב' ועי' תוס' בסוגין ד"ה וחשאר. (ג) צ"ב מדוע נאמר רבינו מירש"י ד"ה אבל, ולפי רבינו ק' מ"ש תוס' ד"ה אבל דהוליל שיבצרנו בכלים טמאים, ומדוע ב' רבינו "שהרי גתו טמא" ועי' תויר"ט.
(ד) שבת י"ז א'. (ה) במש"כ בדבור הקודם. (ו) תוס' נ"ה ב' ד"ה אין ב' שאף בסוף דריכת אסור משום מסייע ידי עובדי עבירה ועי' מ"ש רבינו להלן בנחתום והם כאן י"ל שהבצירה נעשית לדריכה והוי מלאכה אחת עי' תויר"ט שכן ס"ל להרמב"ם וצ"ב. (ז) ה"רן כיוון בת"י זה לרבינו. (ח) ר"ל אפילו לשיטתו שכבר נטמאו ופשיטא לשיטת רש"י עי' תוס' נ"ה א' ד"ה דורכין. (ט) עי' רש"י בבא מציעא פ"ט א' שפי' והמקטף: "עורך ומה פניה". (י) רש"י במתני' ד"ה לפלטר.

בתנור, והוא הדין שמותר לאפותו, ואין נראה כן, חדא* דאם כן היה לו לומר אבל מוליכין עמו פת לתנור, ועוד שהרי בתלמוד המערב^ב אמרו שאין עושים סמנו גריסין בתנור, וודאי הוא הדין שאסור לאפותו, וכן הדין שהרי יש כאן גרמא הכשלה לאחרים הלוקחים סמנו, וכן שהאפיה סוף המלאכה והכל דבר אחד ומלאכה אחת, אלא שבודאי נראין הדברים שאין מוליכין אותו לאופה הלחם וכל שכן שאין אופין לו, ופליטא אינו אופה הלחם^ג אלא נחתום קמן שלוקח מנחתום גדול את הפת ביחד אחר שנאפה ומוכרו על יד על יד וזו ודאי מלאכה אחרת וכבר נגמרה כל העברה ולפיכך מותר, וכן פירשו חכמי צרפת, ד ובפרק הזהב^ד אמרו פליטא מתרתי וחלתא זבין, ואף על הנחתום יש לפרש בו ענין אחר מכה אותה שמועה על אותו שלוקח מבעל הבית, אלא שבכל התלמוד קורא נחתום זה שלש את העיסה ועורכה, אלא שלפעמים כלה כדו ולוקח מבעל הבית.

זהו ביאור המשנה, וכלה שלא כהלכה נאמרה, ולענין פסק יין משהתחיל לימשך נעשה יין נסך כמו שיחבאר בגמרא בארוכה ומעתה אין לוקחין גת בעוטה מן הנכרי וכן אין דורכין עמו אלא אם כן בנת פקוקה ר"ל סתומה שאין יין נמשך לצאת ממנה וכן שהיא מלאה מראשה לראשה עד שאי אפשר לה להמשך אפילו על שטח עצמה כמו שיחבאר בגמרא.

ולענין מה שנחלגלג בה הלכה שמותר לאכול חולין מטאים או לשתותן וכשם שמותר לאכלם או לשתותם כך מותר לגרום להם טומאה אף בארץ ישראל ואפילו למטאן לכתחלה ואין חוששין להכשלת אחרים ואין צריך לומר שמותר לסייע ידי העושה אותם בטומאה ואפילו בדגן תירוש ויצהר, ודברים שנכנסו תחת משנה זו בגמרא אלו הם.

לענין מעשר אין היין נקרא יין גמור להיות נגמרה מלאכתו למעשר ליאמר בשתיית עראי עד שיקפה קפוי של חביות הנזכר במשנה^א וישלה החרצנים והוגים מעל פני החביות, אבל אם קפה כבור אף כשהוא שולחו משם להניחו בחביות שותה סמנו עראי וקולט מן הגת וסן הצנור ושותה.

לענין יין נסך מכיון שהתחיל היין להמשך נעשה יין נסך, אלא שדעות המפרשים חלוקות בענין זה, והוא שחכמי התוספות^א פירשו שהתחיל לימשך ר"ל לצאת מן הצנור לירד לבור אעיף שלא ירד חקלוח לבור עדין ואמר שמכיון שהתחיל לימשך מן הצנור נעשה יין נסך ואף מה שנמשך בנת הן שנגע גוי בסה שנמשך בנת^ב הן שנגע בקלוח, אבל כל שלא התחיל לצאת מן הצנור אעיף שנחתכנסו הענבים לצד הגבוה של גת ונמשך היין על שטח הגת ולא יצא עדין מן הצנור אין זה נקרא נמשך כלל ליאמר

(א) כ"ה גמ' תוס' ד"ה אבל. (ב) בירושלמי שלנו ל"י וגם תוס' ד"ה אבל כתבו ד"ו בשם התוספותא והוא בפ"ה דה"ה והג"י שם "אין מוליכין עמו גריעות לתנור; ואיני יודע מדוע כ' רבינו שהיה שאסור לאפותו ולא הביא מה שא"י בירושלמי בפירקין ה"י ל' א' על משנתנו "הורה ר' אמי לדרות עמו אסור", וגם על תוס' קשה. (ג) וכבבא מציעא נ"ו א' כ' רש"י "פלמא הוא לענין ככרות כסיוון לענין תבואה לוקח ככרות הרבה ומוכר לחנוונים ולנחתומים" וצ"ב שתוס' ורבינו לא תקשו על רש"י בסוגיין משם. (ד) כ"כ גמ' תוס' ד"ה אבל. (ה) בבא מציעא נ"ו א' ו' מעשרות פ"א מ"ו ובר"ע בסוגיין נ"ו א' וכת"ב גמ' תוס' ה"ל מעשר פ"ג חידד ועיי"ש בכ"ס. (ו) רבינו תם בתוס' ד"ה א"ר; ודע שהריטב"א כ' בשם יש מרכי צרפת "שכל זמן שלא ירד לבור אינו נעשה יין נסך" והוא פ"י שלישי בדברי ר"ה ולפי שיטה זו איני מבין את כ' קושיות הראשונות של הגמ' וצ"ע. (ח) הא בתרצנים וזנים לא נעשה יין נסך משא"כ לרש"י וכל זה לא מבואר בראשונים בשיטת ר"ת.

במגע גוי, ומכאן סמכו*. לדרך הנכרי כניגיות שלנו בשמירת ישראל* שלא יתן מן היין לכוס ב' ויחזיר לשם וכדברי תלמוד המערב שכתבנו למעלה הוואיל ואין שם המושך דרך צנור אחר שיזהר שלא להוציא ממנו דרך הכרזא ואע"פ שהוא מכנס הענבים לצד אחד שבניגית והיין נמשך לצד האחר, ודבר זה אי אפשר להעמידו שאם כן לא הוצרכו בגמרא לתרץ במשנה ראשונה ולהעמידה בגת פקוקה ר"ל סתומה ומלאה שהרי בסתומה לבד היה מספיק לו הוואיל ולא היה היין נמשך לצאת מן הצנור, אלא שאפשר לו לפרש לדעתם דארחא דמילתא נקט שכל שהיא מלאה דרך בני אדם לסתמה מפני שהענבים מתפשטים לצד המרוב ואדם מתירא שמה יפלו מהם לתוך הכור דרך המרוב אבל כשאינה מלאה אדם מניח הענבים לצד הגבוה של גת ואין חששא ליפול מהם לכור ואין דרך בני אדם לסתמה שאינו חושש אם היין נמשך ויורד לכור אדרכה נוחא ליה, ומכל מקום יש להם קושיא"ה ממה שאמרו בתוספתא הלוקח עביט של ענבים ומצא תחתיו גמטיות, ר"ל מלאות יין צלול, מותר, הוואיל והענבים עליהם, כצדו גמטיות אסור, אע"פ שלא יצא דרך צנור, ואף זו אינה קושיא לדעתי שהגמטיות הרי הם ככור וכנתינה בכוס מאחר שהיין שבחוכם צלול ואינם תחת הענבים הדרוכים, אלא שהלשון מוכיח* שלא כדבריהם שאין לשון המושך נופל במשקה אלא כשהוא נגר באי זה שטח אם של עץ אם של אבן אם של קרקע כמו מעין המושך, ה"ל שאוכה שהמשיכה, ה"ל שמשכיך יין בצנורות, וכשהוא נגר בקלוח ודרך אויר ואינו"ה בא אלא בלשון קלוח או בלשון ירידה, פרצופות המקלחות מים, וכן ירדו גשמים, ה"ל אלא עיקר הדברים כפירוש גדולי הרבנים"י שכל שהוא נמשך אף בגת עצמו מראשו הגבוה לצד ראשו התחתון נעשה יין נסך, ואם כן כל דריכת גוי אסורה אלא אם כן הגת פקוקה ומלאה שאין כאן המשכה לא דרך צנור שהרי סתומה היא ולא בשלוח"ה גת עצמו שהיא מלאה ואין היין מתפרד מן הענבים שאין לו מקום להמשך אף בשטח גת עצמו, ואי אחת מוצא מלאה אלא בשהיתה הגת גרושה כל כך מתחלתה שאחר שנדרכו עדין היא מלאה שאם תאמר מלאה מתחלתה אף בשנדרכו מתקטט שיקורם ואינה מלאה ויש מקום לייין לימשך, ה"ל ומכל מקום כל שפנה הענבים עד שנתן מקום לייין לימשך נעשה יין נסך, הא כל שאין שם שום המשכה כגון פקוקה ומלאה מותר בדריכת נכרי שאף לרב הונא שהמשיכה גת עושה יין נסך בפקוקה ומלאה שאין בה שום המושך מורה, ומגדולי הדורות"י אומרים מפני שאותו תירוץ כבר נראה"ה ולא הוצרכנו לו אלא

(א) עי' תוס' ד"ה א"ר שר"ת אומר משום אמו אחר המשכה, (ועי' ברא"ש וטור וי"ד קכ"ג ודריש שם) ואולי דייק רבנו וכי ב"שמירת ישראל" שמותר גם לפי רית, והפוסקים הג"ל ב' לאסור אם גם הישראל דורך וטורד כמלאכתו וי"ל. (ב) אבל תוס' ד"ה א"ר ב' אליבא דרית דיש לחוש קצת להמשיכה וביי וי"ד קכ"ג ב' שמשמע מתוס' שרית מודה בזה ורבינו ב' להריא שר"ת אומר בזה. (ג) במשנה ד"ה והמשנה, (ד) עי' תוס' ד"ה א"ר שהקשו כן ות"י באופן אחר. (ה) כן הקשה בתה"ב בית ה' ריש ש"ב וגם הרא"ש והריטב"א והר"ן כולם ז"ל עמדו כקושיא ולא תי'. (ו) כסמכתי פ"ב ה"ב. (ז) ד"ו ב' הריטב"א בשם הרמב"ן. (ח) מקואות פ"ה מ"ג. (ט) תמורה י"ב ב'. (י) ברכות ג' ב'. (יא) צ"ל ימינו. (יב) לעיל י"ב א'. (יג) תענית י' א' ועוד הרבה שם בספ'. (יד) רש"י ד"ה שהחליל. (טו) מצינו במשנה מדות פ"ב מ"ג "שלחה" שפירושו משך הרוחב, ואולי צ"ל "כשמה" כמש"כ להלן. (טז) יוצא ברור מברכי רבינו שאינו צריך לפנות עד שולי הגת ולא כתוס' ד"ה א"ר ושאר הראשונים ז"ל וזכרנו נ' גם מלשון תה"ב בית ה' ריש ש"ב וא"י מדוע לא הביא חב"י וי"ד קכ"ג ד"ה ומ"ש אבל את דברי הרשב"א ומביא מסמ"ג שסמ"ג בזה אליב"ה דרש"י. (יז) הרמב"ן מובא בתה"ב בית ה' ש"ב סוף דף קל"א וברישב"א ד"ה אמר וגם בר"ן. (יח) ברור או שצ"ל "נדחת" או להוסיף "ונדחת" עי' רשב"א ור"ן שם.

כשהיינו סבורים להקטיד דברי רב הונא כמשנה ראשונה ומאחר שהקטידים כמשנה
 אחרונה אדחי ליה ואתמר כל* שהיין רבה בנת עד שהולך באורך וברחב אע"פ שמעורב,
 ואין דברים אלו כלום, ב שבוראי לא נדחה אלא שאינו צריך לפרשה כן, אבל כל שהיא
 כן ר"ל פקוקה ומלאה אף רב הונא מודה וזהו דעת גדולי הרבנים, וכלל הדברים שכל
 שהיין אינו נמשך לעצמו אע"פ שהוא רבה על הענבים וצף על ידיו הואיל והוא מעורב
 לשם עם אשכולות וחרצנים אינו נקשה יין נסך וכמו שאמרנו בתלמוד המערב י נמסיות
 שתחת האשכולות מותרות, ואע"פ שהלך שם ר' אבאי ואמר אף הן עצמן נקשות יין
 נסך, אין הלכה כן, שהרי היא כנגד חנא קמא שלו וכנגד התוספתא, וכנגד תלמוד
 שלנו שאף רב הונא לא אמרה אלא בהמשכה, מעתה אין הנכרי דורך בגיניות שלנו
 שהרי בדריכתו מכנס הענבים לצד אחד שבגינית והיין נמשך לצד אחד שבו, ומכל
 מקום אם דרך לשם עד שלא יגיע לשיעור זה אע"פ שהיין רבה על הענבים מותר
 בדריכתו כל שנחברר לנו שלא המשיך, ואם העלים עיניו חוששין לו וכן החבאר
 בתלמוד המערב כמו שכתבנו למעלה, ומכל מקום יש בזה דעת שלישית לגדולי
 המפרשים, והוא שאף על פי שלא פנה הענבים לצד אחד כל שהיין רבה בנת או
 בגינית עד שהיין הולך שתי וערב ונצלל מעט מן האשכולות עד שהידים צפות בתוכו
 נקשה יין נסך אע"פ שהאשכולות בתוכו שאין זה פחות מגמסיות שבצדו, ונמצאת יי
 דריכת הנכרי אוסרת בשיעור מועט, ולדעתם מה שאמר כיון שהתחיל לימשך פירוש
 כל שהתחיל לימשך או שנברר כי כל כך שראוי לימשך אלו היה לו מקום לימשך בו,
 ואין ענין פקוקה ומלאה מעלה ומוריד כלל אצלם לענין פסק, ואע"פ שהוא נכלל עם
 הענבים מאחר שהוא ראוי לימשך אין בילה מעכבת בו, ועיקר הדברים כדעת שניה.
מכיון שנמשך היין אע"פ שחזרו ועירבוהו עם האשכולות והחרצנים או שחזרו
וערכו האשכולות והחרצנים לתוכו אין חזרתו מפקעת תורת יין ממנו, ואין אוסרין בו
שיהא מעשה ממנו מעשה על הדרך שאמרנו בירידת מומאה לכלים או עליותם מהם,
אלא לעולם תורת יין עליו ליאסר במגע וכה, ומעתה זה שנחננו עקשו בדריכת בגיניות
לצלול היין דרך הסל הרי זו המשכה נמורה ואין חזרתו בתוך חרצנים חנים או חזרת
חרצנים חנים לתוכו מפקעת ממנו תורת יין, ויש מפקפקין בה, ואל תחוש לדבריהם.
איסור החרצנים שהזכרנו בפרק שנייה תלוי באיסור היין כל שנעשה יין ליאסר

(א) מכאן והלאה לוי בתהיב שם בשם הרמב"ן והרמב"ן ב' רק יאמי בפקוקה ומלאה כל
 שראוי לימשך נאסר והריש"א דיה אמר כי בשם הרמב"ן נת פקוקה ומלאה נמי כיון שהכלו בה
 שחי וערב ורבה יין בנת שהוא צף על הענבים המשכה היא וריבנו כי בשמו יאע"פ שמעורב
 ואולי רבינו מפרש כן בדברי הרמב"ן ועי' ברין. (ב) גם הרשב"א שם דחה דברי הרמב"ן מטעם
 אחר עיי' שם. (ג) רש"י וא"י איך למד רבינו דין מרש"י. (ד) במירקין היה כ"ח ב. (ה) כגירסת
 כל הראשונים ולא כירושלמי שלפנינו עי' פנים. (ו) בירושלמי שלנו ר' יוסי בי רבי בון בשם ר' יוחנן
 וביה גם כשאר ראשונים. (ז) במסכתין פ"ח ה"ב. (ח) ולא לכתחלה ונ' שמעטו במש"כ ר"ח בתוס' ד"ה א"ר.
 (ט) במירקין היה כ"ח ב'. (י) במשנה ד"ה והמשנה. (יא) הראב"ד ב' דבריו בתהיב בית ה' ויש
 ש"ב בשינוי לשון. (יב) ברשב"א שם לוי בגינית, וא"י מדוע מפרמו רבינו. (יג) שכתוספתא שהזכיר
 רבינו לעיל. (יד) מכאן עד סוף הדבור לוי בראב"ד שב' הרשב"א שם ונ' שהם דברי רבינו.
 (טו) אבל לעיל בשיטת הרמב"ן כי רבינו יאע"פ שמעורב והוא החלוק בין ב' שיטות אלו ועי' הערה א'
 ולפ"ש הרשב"א והריש"א בשם הרמב"ן איננו יודע מה החלוק בין הרמב"ן לראב"ד ומדוע לא דחו
 גם דברי הראב"ד וצ"ב ואכמ"ל. (טז) ברשב"א כי ינוסר מן האשכולות ונצלל מעט וריבנו כי לעיל
 נצלל מעט מן האשכולות וצ"ב. (יז) קידושין ג"פ ב'. (יח) ליד א'

נאסרו חרצניו, ואע"פ שאסרו עליהם בתלמוד המערב* דוקא במשלה אותם מתוך הכור לא נאסר אלא לדעת משנה ראשונה, ואע"פ שגדולי הפוסקים² הביאוהו כהלכותיהם, לא כיונו אלא לתלמוד הימנה לדין משנה אחרונה שהשולח חרצנים ממקום שהאשכולות מקורבים עם היין אינן אסורות.

כל מה שביארנו³ שמאחר שהתחיל לימשך נקרא יין אם לאסור את של נכרי כל שנמשך כדריכתו אם לאסור את שלנו כמנע יראה מלשון גדולי המסכרים⁴ דוקא בענבים הדרוכים אבל ענבים שלא נדרכו אלא שמתוך שאדם מאסף מהם הרבה בנת נעצרים בעצמם ויין נמשך מתחתיהם אין זה נקשה יין נסך כלל שאין זה אלא כעין מיהל האסור בזיתים, ויש חולקים מצד התוספתא⁵ שהזכרנו למעלה, ג' אלא שאפשר להקטירה בדרכים.

מה שכתבנו⁶ שהיין משהתחיל לימשך נקשה יין נסך נחלקו בו המפרשים לשני שטות. מהם מי שאסרי שמכיון שהתחיל לימשך נאסר אף מה שלא נמשך הן אם נגע הגוי במה שלא נמשך אע"פ שהיין והאשכולות מקורבין הן שנגע במה שנמשך שנאסר הכל בנגיעה אף מה שלא נמשך אחר שנודע בנצוק שהוא אוסר כמו שיחבאר, ועל דרך האמת לשון הנמרא יעיד כן⁷ גראין הדברים שכך הוא אוסר הואיל והתחיל לימשך נקשה הכל ככהו ואלו לא היה דעתו אלא על הנמשך לא היה לשון התחלה נופל יפה, ו' ואף סוגיא שלמסמס⁸ בגרנותי מוכחת שמה זו לדעת קצת ר"ל שכבר פרשנו⁹ בח שאם תחזיר גרנותי לנת אסור, וסתם המשנה י' נגרר אחר הפירוש, ומכל מקום גדולי הדורות שלפנינו¹⁰ פירשוהו דוקא במה שנמשך אבל מה שלא נמשך מותר ולא נאסר לא במנע עצמו ולא במנע הנמשך, וראייתם י' שאין התחיל לימשך למשנה אחרונה חסור מירר לבור למשנה ראשונה שאסרו עליה ירר לבור מה שכבור אסור והשאר מותר¹¹ וסתם המשנה אף בשהחזיר גרנותי לנת שהוא נצוק הגמור¹² ואינו נאסר לא במנע עצמו ולא במנע הנמשך מתורת נצוק שאין נצוק אוסר מה שלא נאסר אף במנע עצמו, י' ואע"פ שפרשה רב חונא¹³ בשלא החזיר גרנותי הא החזיר הכל אסור וכן בשלא החזיר הגרנותי הוא עצמו מיהא ר"ל הגרנותי אסור ואע"פ שגרנותי לא היה נאסר משום מנע ונאסר משום נצוק למשנה ראשונה לדעת ביאור זה כמו שיתבאר, י' אין הלכה כביאור זה אלא כסתם המשנה, ואפילו תפרשה כן מכל מקום מתוך שהחמרת

(א) במסכתין פ"ב היה י"ד א' (ב) תרי"ף לעיל ל"ד א' (ג) לעיל דבור המתחיל לענין יין.
(ד) תרמכ"ב חל' מאכלות אסורות פ"א ח"א שבי' סמיטתו יאסר יין הענבים משידור וימשך היין ולא כחשך יו"ד קכ"ג סקל"ז שבי' שדרכים שבמור ושויע אולי הוא לאו דוקא, ומ"ש רא"י מהרא"ש אפשר לרדות כיון שהרא"ש מסיים ידבגיות שלא נדרך היין אפשר דלא תיישנן להמשנה וייל כוונתו מטעם שכתב רבינו ועי' ק"ג אות ד'. (ה) במסכתין פ"ח ח"ב. (ו) רש"י ד"ה והשאר עי' רא"ש ור"ן שבי' בשם רש"י, והרישב"א ד"ה גמרא ב' ז'אומרים שזו היא שיטתו של רש"י ז"ל והרישב"א בתה"ב בית ה' ש"ב ריש דף קל"ב ב"ב בשם הראשונים. (ז) ג' שחסי כ"י. (ח) רא"י וז' ב' הרשב"א שם, וקנין החתים סופר וצ"ל ב' רא"י מדאסרו בגמ' עושה יין נסך ולא אסרו נעשה משמע שעושה גם זה שלא נמשך. (ט) ג"ז ב'. (י) לענין כוונת רבינו לפי קושיות הרשב"א שם שאם אין לו דין יין היאך יאסר ע"י הגרנותי שנאסר במנע יציבא בארעא זכור, ולפי קו' זו מוכח שמה זו, והמכר קו' הרשב"א תמצא בשו"ת חתים סופר וצ"ל יו"ד ס"י קמ"ז ד"ה אמנם. (יא) ר"ל בגמ' לקמן ג"ז ב'. (יב) כי רב הונא למשנה ראשונה אמר הא דהחזיר זכור עי' בראשונים. (יג) תרמכ"ב מוכח ברשב"א תה"ב בית ה' ש"ב ריש דף קל"ב ובירשב"א ד"ה גמרא. (יד) רא"י וז' לא מצאתיה בראשונים ו"ל. (טו) ומה שהקשו מזה על רב הונא כבר תי' תרמכ"ב מוכח ברשב"א שם וגם בירשב"א. (טז) עמ"ש רבינו לקמן ג"ז ב' ד"ה כבר ותבין. (יז) כמשיכ לעיל במשנה.

במשנה האחרונה לאסרו משהתחיל לימשך הקלף שלא לאסור אלא הנמשך, ואינו דומה למשנה ראשונה שאתה אומר מה שנמשך בגת* שהרי מכל מקום יש כאן המשך קצת מה שאין כן במשנה אחרונה שאסור מה שלא נמשך הוא בתרצנים וזנים. וישן התחיל ג' למשך נאסר כן לפרש ולהודיע שלא מהמשכת הצנור הוא אומר אלא מהמשכת חנה, וכן נעשה מעשה בלונני' שהיו מוציאים מין הגיגית דרך הכרזא בשעת הדריכה ולא היה מה שכתוכה בא לכלל יין נסך ונגע גוי בקלות והתירו את השאר, והוא הדין שהוא מותר אם נגע בהם הגוי, אלא שלדעתנו מעשה זה אין בו ראייה ולא בקושיה חילוף המשך ג' תמור למשנה אחרונה יותר מירד לבור לראשונה שירידה לבור הוא כלי אחר ולא מגוף הגת ואין נגיעה מה שבכלי אחר ראויה לאסור מה שבכלי אחר וכן מה שיוצא מן הגיגית דרך כרזא אבל הגת כל שנאסר מקצתו אינו אלא כחבית יין שנגע גוי באחד מקצותיה שנאסר כלו, ואע"פ שאני נוטה לומר כדבריהם מכת הסכרא, ראייה מיהא איני רואה בה הכרח, ומכל מקום גדולי המפרשים פשוו לדעת זו שאע"פ שאין הנשאר נאסר כמנע ובנצוק שהוא כדיון ערוב מכל מקום נאסר הוא בתערובת יין ממש אף בשלא נפל לשם שיעור נתינת טעם וכן יראה משמעות גרנותני, ודעתם כזה שכל לגבי תערובת מיתא יין הוא נקרא לעשות מין במינו כמו שכתבנו למעלה, ויש אומרים לדעת זו לאסרו משום נצוק שעקר איסורו משום עירוב כמו שיתבאר ולא יאסר משום מנע, ואין הדברים נראין, ועיקר הדברים להקל ואע"פ שהנצוק משום עירוב כמו שיתבאר מכל מקום כל שאינו נאסר במנע עצמו הקלו בנצוק שבו אע"פ שיאסר בעירוב ממש, ואפילו לדעת האוסרים בנצוק בזה וכן בעירוב עצמו יש לקצת חכמי הצרפתים סברא להתירו מטעם אחר והוא שהיין המעורב בענבים כשנתערב בו יין גמור יש לנו לומר בו מלך את מינו כמי שאינו ונשארים תרצנים וזנים שאינם מינו כמו שיתבאר והם רבים עליו ומכמלין אותו כמו שיתבאר, וזה שאסרוהו מפני שלא היה רב הונא מוכר דעת רואין את מינו וכו', ומכל מקום הלכה כן כמו שיתבאר, או שמא אין האיסור מצד היין אלא מצד תרצנים וזנים מעורבים עם היין שבגרנותני שחל מין אחר עם מה שבגת וכן פשוה קצת רבני צרפת, ויש מכריעין לומר שלא לאסור את שאינו נמשך במנע הנמשך אלא שיאסר במנע עצמו.

[דף ג' ב'] כבר ביארנו במשנה" לדעת משנה ראשונה שאם ירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר, ואסרו על זה בגמרא אסר רב הונא לא שאנו אלא בשלא התיר גרנותני לגת אבל אם התירו לגת אסור וגרנותני גופה כמאי מיתסרא בנצוק למעת מינה נצוק חבור והעמידה בשפחסתו בורה, ולענין ביאור דבר זה צריך שתדע שכונת רב הונא חיתה שכל שאינו חשוב יין ליאסר במנע ובנצוק, וכמו שכתבנו י' שאע"פ שהנצוק משום עירוב אינו אסור במקום שאין המנע אומר מכל מקום אם נתערב יין נסך באותו יין נאסר ובמשהו מחמת שמכל מקום יין הוא לדון את התערובת

(א) ר"ל מטעם נצוק. (ב) וכוה מוכן מ"ש בשלמי הנכורים בשם כל בו שלפירש"י לא נאסרו תרצנים ומה שמעורב עמם עיי"ש. (ג) מזה כ' רבינו לעיל ראי' שהכל נאסר. (ד) ג' שלמעשה זה רסו בכל בו שהביא השלמי גבורים כמובנין. (ה) הראב"ד חובא בתח"ב בית ח' ש"ב ויש דף קל"ב. (ו) ברש"א שם מביאר מדוע ג' כן. (ז) במשנה. (ח) לקמן ד"ה כבר. (ט) ג' דכוונתו ל' התרומה ש"כ במי קס"ה ועי' ד"ה אבל. (י) ס' התרומה מי קס"ה ומס"ה אבל אגן מביא לן כרובא דאמר בתר שםא אוליגן ואיקרי מין בשאינו מינו וכו' ומותר. (יא) ד"ה וחמשנה. (יב) בדבור הקודם.

במין במינו, ואע"פ שרב הונא אינו סובר כמשנה ראשונה* ולדעת האחרונה הכל נקרא
 יין משהתחיל ל'יששך', כונתו היתה מכל מקום לדמד דין זה למשנה ראשונה ועל זה
 אמר שכל שהחזיר גרגותני לגת לפנותו מחרצנים שכתוכו להשיכם לגת ונמצא יין
 הגת נמשך ויורד לכור בלא אמצעות הגרגותני נאסר יין הגת בנגיעת מה שבכור,
 והמקשה לא הכין את דבריו וחשב שיהא אוסר עכשו יין הגת משום נצוקי מצד
 הקלות המחברו עם יין שבכור וכנגד כל מה שכתבנו, ולדעת זה ודאי כך היה הדין
 בשל גרגותני בעוד שהיה לשם אלא מצד שכל שיש שם גרגותני אין יין הגת נאסר
 מדין נצוק שבכור שהרי נצוק בר נצוק הוא ויין הגרגותני מועט הוא לא חשש' עליו
 ולמדה ביין הגת ובחזרת גרגותני לגת, ועל זה שאל ואחר שהדין כן בגרגותני כל זמן
 שהיא לשם במאי מתסרא ודאי בנצוק ואם כן שמעת מנה דנצוק חבור, והוא הדין
 שחשאלה גופלת על יין שבגת כשהוסר הגרגותני, והשיבו שלא מחמת נצוק הוא אוסר
 כן שאין נצוק אוסר במה שאין מנע אוסר אף לדעתו* שהוא סובר שהנצוק אוסר,
 ונמצא שבקוד שהגרגותני לשם אינו נאסר משום נצוק וכן לא יין שבגת כשהוסר
 הגרגותני משם, אלא שהוא אסרה בשפחתו בורו, כלומר שנחמלא עד שנתערב בשולי
 הגרגותני וכשהחזיר הגרגותני לגת נתערב מיין של בור ביין הגת ונאסר מדין תערובת
 גמור במשהו שמכל מקום יין הוא לעשות מין במינו ואע"פ שאינו נאסר במנע עצמו
 ולא בנצוק, ויש לדבריו מקום אף למשנה אחרונה לדעת שכתבנו שאע"פ שהנמשך
 בגת נאסר במנע עצמו למשנה אחרונה לא נאסר בנגיעתו את שאינו נמשך וכל שיערב
 מן הנמשך בשאינו נמשך נאסר, ואע"פ שמכל מקום יש לו החר מצד אחר ודין
 מלך את מינו וכו' שחרצנים שבגת ויין המעורב בהם שני מינים הם כמו שיתבאר
 בפרק אחרון. רב הונא אינו סובר כן, ונמצא שלדעת פסק אין לה מקום וזהו שגדולי
 הפוסקים לא הביאוהו, ודבר זה אע"פ שאין אנו צריכין לו לענין פסק שהרי כל עצמו
 לא נאסר אלא למשנה ראשונה ושאין אנו באים עליה מחזרת נצוק צריכין אנו לברר
 מתוכו פסק אחר והוא איסור נצוק והתר בר נצוק, והוא שמאחר שנרחה והעמידותו
 בשפחתו בורו יש למדין ממנה שהנצוק אינו אוסר כלל ואף רב הונא שהוא המחמיר
 בנצוק כמו שיתבאר בפרק אחרון* נראה מכאן שלא בבירור אסרה תואיל ורחאה,
 וכן ראיה יב לזה שהרי במהרות החמירו יותר מביין נסך ואע"פ כן אמרו* בה שאין
 הנצוק חבור, ועיקר הדברים שהנצוק אוסר שחבור הוא כמו שיתבאר, ענינו בפרק
 אחרון, יא ולא נדחית בכאן אלא דרך משא ומתן יב וראיה בעלמא הוא וללמד שזו
 מיהא אין בה דין נצוק וכן שאין נצוק אוסר במקום שאין המנע אוסרו הא ככל שמנע
 אוסרו אף נצוק כן, או שמא לא נדחית אלא להודיע על רב הונא שלא יצא לו דין
 נצוק מן המשנה כמו שיתבאר למטה, וענין מהרות אינו כלל כדי ללמוד היסנו כמו
 שיתבאר, וגדולי צדפת יב כתבו שבמקום פסידא יחירא מקילין בו, וחזק מכבודם אין

(א) כדאיי לעיל ניה ב'. (ב) וא"כ כבר נאסר ע"י דריכת הגוי ע"י בראש. (ג) לענין ברור
 שקודם 'ונמצא' נשטם מה סדכרי רבינו במ"ס שהרי כ' לעיל שרב הונא אינו אוסר משום נצוק וכן
 יוצא גם מ"ש להלן. (ד) וזה אינו דאיכ מדוע אמר ריה "התויר לגת" הוליל הסיר וע"י תוס'
 דיה גרגותני וצ"ע. (ה) של רב הונא לקמן ע"כ ב' ולא כרית שם בתוס' ד"ה אסר. (ו) בדבור הקודם
 והוא דעת הרמב"ן ו"ל. (ז) צ"ל "מדין" ע"י תוס' ד"ה אבל ורבינו בדבור הקודם. (ח) לקמן ס"ו א'.
 (ט) הרי"ף. (י) רבינו חם בתוס' ע"כ ב' ד"ה אסר. (יא) לקמן ע"כ א'. (יב) ראי' זו כי בעת"ס
 לקמן ס' א'. (יג) מכאן והלאה דברי רבינו הם ולא נמצא בראשונים. (יד) הרי"ם מרומכר ע"י
 רא"ש לקמן ע"כ א' ס"י כ"ו ובמור יו"ד קכ"ו וע"י גם בתוס' שם ד"ה אסר.

ראוי לומר כן, אבל נצוק בר נצוק ודאי למדנו מכאן שהוא מותר, שאם לא כן כשהיה עולה על דעת המקשה שרב הונא היה בא מטעם נצוק היה לו להקשות אף כשהגרגותני לשם יאמר מה שבגת משום נצוק שהקלוח מחבר את שבבור לשל גרגותני ואותו הנמשך בגת מחובר מצד אחר לגרגותני, אלא שבדאי נצוק בר נצוק מותר, ואע"פ שיש חולקים* לאמרו מפני שלא נאמר כן אלא מפני שיין הגרגותני אינו, יין ואין נצוק בר נצוק במקום שהאמצעי או הראשון אינו יין, אין נראה כן, שהרי כשהיה סובר שמשום נצוק הוא אוסרו ביין זה הג' היה אוסר כן שמבור היה שבכל הינות יאמר כן ואע"פ כן מותר ומאחר שהיה סבור שבנצוק יאמר אף ביין זה אלו היה בר נצוק אסור היה לו לדון כן כבר נצוק, אלא שהדבר ברור שאף במה שהנצוק אוסר בר נצוק מותר, ועוד למדנו משמועה זו שהנצוק איסורו משום ערוב, שאם תאמר משום מגע כלומר שנדון הוא כשהוא נוגע בתחתון כאלו נוגע בעליון הרי למשנה ראשונה יין שבגרגותני לא נאמר משום מגע והיאך היה עולה על דעתו לראסר משום נצוק אם אסור הנצוק מחמת מגע, אלא שאיסורו משום עירוב והיה סבור לדון כהערוכת גמור, עד שהודיעו שאין הנצוק נדון כעירוב גמור במקום שאין המגע אוסר הא כעירוב גמור נאסר, ולמדת שאף במקומות שהנצוק אוסר מדין ערוב הוא ואם יש בו מים אוסרים בו מלך את מינו כמי שאינו וכו' ואם אין שם מים מכל מקום ימכר כלו חוץ מדי יין שבו, וכן ראה לזה שהרי אמרו כל דער ברזא אסור ואם נצוק כמגע יהא כל דער ברזא כמגע ואידך ליתמר בנצוק שאם תחתון אוסר העליון מתורת חבור כל שכן עליון התחתון אלא שמע מנה חבורו ערוב הוא ולא מגעו וכל שכן נצוק, זהו עיקר הדברים בסוגיא זו, ומכל מקום יש חולקים בדברים אלו כלם שכתבנו עליהם שלמדנו מסוגיא זו, מהם להתיר אף הנצוק, ומהם לאסור אף בר נצוק, כמו שביארנו שתייהם, וכן באיסור הנצוק עצמו נסתפקו הרבה אם אסורו מטעם מגע אם מטעם ערוב, ורוב מפרשים מסכימים שהוא משום ערוב ומטעם שכתבנו, ויש סוברים שהוא משום מגע ומפני שהם סוברים שהגרגותני נאסר כמגע מפני ששפרש שאף מה שלא נמשך נאסר כמגע כמו שביארנו למעלה לדעת קצת וסתוך כך נאסר בנצוק שהוא משום מגע כלומר שהוא נחשב כאלו נגע בו, אלא שאין נראה כן, שאם כן לא הוצרך להעמידה בפחתו בורו, ואע"פ שבזו אין לנו כמו שביארנו שדברים אלו לא נאמרו אלא למשנה ראשונה אבל למשנה אחרונה משהתחיל לימשך נאסר הנמשך ובארנו בה שלא נאסר את שלא נמשך כמגע הנמשך שנמצא שהנשאר בגת אינו נאסר לא משום מגע ולא משום נצוק ואף לדעת האוסרו משום נצוק חרצנים וזנים מבטלין אותו, מכל מקום למדין הימנה למערה לכלי שיש בו יין נסך שהעליון אינו אסור משום מגע אלא מצד עירוב, וכן שהנצוק בר נצוק מותר לגמרי אף בשתייה, וכן הסכימו רוב מפרשים, ובפרק אחרון יתרחבו הדברים בענין הנצוק ודרך איסורו בעיה, ונמצא סוגיא זו שיש לנו מסנה שלשה דברים, האחד בנצוק שהוא אוסר, והשני במעם איסורו שהוא מטעם עירוב,

(א) הריי בר"ם בתום דיה גרגותני מיל כן אבל ג' שלא לו כיוון רבינו, ועי' תה"ב בית ה' שיה ריש דף קנ"ב בשם הרמב"ן. (ב) בתום' שם יין ש"בגת". (ג) לענ"ד כוונת רבינו "ביין זה" ר"ל שבגרגותני שג"כ אינו יין כמשיב תום' שם ואע"פ נאסר וא"כ ע"כ ש"מבור ה' שבכל הינות יאמר כן" ר"ל אף במה שלא נמשך עדיין (כיוון שקצתו נמשך) "אעפ"כ מותר" ר"ל מה שבגת, כן נ"ל הסבר דברי רבינו. (ד) לקמן ג"ס ב'. (ה) רבינו חם לקמן ע"כ ב' בתום' דיה אמר. (ו) הריי בר"ם בתום' דיה גרגותני. (ז) ע"כ א'.

והשלישי כבר נצוק שמותר אף בשתיה, והרבה נחתמו המפרשים בשלשם זה בכה וזה בכה ועיקר הדברים כמו שכתבנו.

קצת חכמי צרפת* היו סבורים לומר שאין דין נצוק נאמר אלא בשהנקב המקלה רחב שתי אצבעות כשפופרת הנאד כעין שאמרו במהרות, י ואין דבריהם נראין, וראיה ברורה לסתירת דבריהם שהרי בגרנותני אמרו במאי מיתסרא כנצוק וכו' וגרנותני נקביה צרים ודקים שלא יהו החרצנים יוצאים משם, ואם מפני שיש שם נקבים הרבה, הרי לענין מהירות אמרו באחרון של חגיגה^ג שמקוה שלם שנתן סל גדול באמצעו וחמים מתערכים דרך חורי אריגת הסל הואיל ואין בהם כשפופרת הנאד אפי' שכלו סלא נקבים אין מצטרפין והמובל שם לא עלתה לו טבילה, וכן נושחא ובר נושחא שהיו סבורים ל' לבא עליה מטעם נצוק וסתמה אין רחבה כשפופרת הנאד.

[דף ג' א'] הרי שכארנו בפרק שני^ה אי זה יין יש בו משום יין נסך ודין הכשרי רובי הכלים וביארנו עכשיו מאימתי נעשה יין נסך ועתה יתבאר אי זה גוי עושה יין נסך הן לאיסור שתיה לבד הן אף לאיסור הנאה.

תינוק גוי אפילו בן יומו עושה^ה יין נסך ומכל מקום דוקא לאיסור שתיה אבל בהנאה אינו אוסר עד שידע בטיב עבודה זרה, ושיעור זה הוא משיחא שם עבודה זרה שגור בפיו ועל לשונו, ושיטה זו לדעת רב שאמר תינוק בן יומו עושה יין נסך והתבאר בגמרא להדיא שלא אמרה אלא לאיסור שתיה, ומכל מקום שמואל חלק עליו אלא שאנו פוסקין כרב מטעם מה שאמרו^ו הלכתא כרב באיסורי, ומכל מקום יש חולקין^ז לומר שאף לשתיה אינו אוסר עד שידע בטיב ע"ז ומשמישה מפני שהם פוסקים^ח כשמואל ואע"פ שהלכה כרב באיסורין כזו הואיל ור' יהושע בן לוי פירש בגמרא את דבריו של שמואל הלכה כמותו, וכן פסקוה גאונים ספרדי^ט ומקצת חכמי הצרפתים, י ומשום דגוי קטן לא היה בכלל הגזירה הואיל ואין לו שום כונה אף לנגיעה ובגדול הוא שלא י' גזרו אף בלא כונה אחר שהוא בר כונה, ועיקר הדברים כדעת ראשון, וכלל ידוע הלכה כרב, י ואם מפני שר' יהושע פירש את דבריו, אפשר שפירשם ולא סבירא ליה, או שפרשם מפני שדבר זה צריך לנו לדעתו לסכוח אחרות ולדבריו עצמו ר"ל של ר' יהושע שאף הוא אמר ביבמות^י הלוקח עבר מן הגוים מנגל עמו כל שנים עשר חדש, ר"ל שישתקע שם ע"ז מפיו, לא סל חזרו ומוכרו לגוים, וכשם

(א) האורחות תיים (שהי' אחרי רבינו ומוכיר את שם רבינו כמה פעמים) הלי' יין נסך סי' כ"ב כתב שרבינו משה ב"ר יצחק כתב בן מסבא דנפשי ואינו דוחה דבריו. (ב) רצה לומר במקוה כדאיתא מקואות פרק ו' מ"ה. (ג) כ"ב א'. (ד) לקמן ע"ב ב'. (ה) כ"ט ב' לי' א'. (ו) ליג' א' ב'. (ז) כי בלי הנהגה יתבאר לקמן ע"ד ב'. (ח) עיי' רמב"ם הלי' מאכלות אסורות פ"א הלכה ה' וגם בשו"ע וי"ד קכ"ד ס"א. (ט) הרשב"א בתה"כ בית ה' ש"א דף ק"ל מביא מתוספתא (ורבינו מוכיר תוס' זו להלן ס"ה בני) כל יהווכר ומוכיר שם ע"ז ומשמישה ועיי' בפרישה וי"ד קכ"ד ס"א ובמזין שם. (י) בבורות מ"ט ב'. (יא) בתה"כ בית ה' ש"א דף ק"ל כי שבעל הלכות וריי בריש בעל התוס' פסקו בן וגם בעל התרומה בס' קס"ט ועיי' בראשונים. והנה תוס' ד"ה לאפוקי פ"י שהלכות גדולות פסק כשמואל לגבי תינוק ובראש ס"י ו' ב' שבה"ג פסק כרב אבל רבינו חננאל פסק כשמואל רק לגבי עבדים עיי' רא"ש שם; ולכן ב' המור שיפת ר"ה רק לגבי עבדים ולא בריש דבריו לגבי תינוק, ולא כאור הגנוז ונ' שאינן מיתני' ויל דבריו ר"ה שכראש שם. (יב) כבר נחבר שבמס' זו קורא רבינו בן לרבינו חננאל ועיי' בראשונים שכ"כ בשם אהא דעבדים ורבינו ג' שמ"ל שב' הפלוגות תלויות זו בזו וכן ג' גם מדברי ר"ה בתוס' ד"ה לאפוקי ועיי' בראש ס"י ו' בשם ר"ה. (יג) ג' שכונתו לר"י ב"ר שמואל בעל התוס'. (יד) ברור י' שלא' הוא פ"ס וצריך לומר י' שגוריו. (טו) נראה דהסר, באיסורי. (טז) מ"ה ב'.

שנחלקו בקטן מאימתי עושה יין נסך כך נחלקו בגר* שנתגייר ומל ומכל, שדעת רב אסיפ שלא נשחקק שם ע"ז מפיו אינו עושה יין נסך אלא מכיון שכל ומכל מצעו טהור סיד, ולדעת שמואל עושה יין נסך עד שישחקק שם ע"ז מפיו והוא שנים עשר חדש, ואנו פוסקים כרב, והם פוסקים כשמואל, ומכל מקום אף לדבריהם דוקא במגירם בהשתדלות הכעלים על הדרך שהתבאר ביבמות ב' הא כל שנתגייר לרצונו אינו כדון זה, וכן יש אומרים שאף לדבריהם לקחם מישראל מכיון שכלו ומכלו אינן עושין יין נסך שאין לשונו שגורה בבית ישראל להזכיר שם עבודה זרה, שלא אמרוה אלא כלוקח עבדים מן הגוים, ויש חולקים ב' ב'ז ולא אמרו לדעתם לוקח עבדים מן הגוים אלא למעט בני השפחות, ומכל מקום מודים הם בראשונה ר"ל שכל שכל ומכל לכונת גירות אין מהרהרין אחריו.

ג' שנתגייר ומל אלא שלא טבל עדין התבאר במסכת יבמות י' שהוא כאלו לא מל ועושה יין נסך, ומכל מקום פירשו חכמי האחרונים דוקא לשתייה הא להנאה מותר הואיל וקבל עליו עול מצות שהרי גר חושב לא קבל עליו אלא שבע מצות ומפקיעות אותו מאיסור הנאה.

ב' בני השפחות והן ששפחות של ישראל הולידו בנים בביתו של ישראל וגדלו בבית ישראל אם מלו ומכלו אין עושין יין נסך אף לשמואל שהרי אין שם עבודה זרה שגור בפיהם, מלו ולא טבלו גדולים עושין יין נסך לשתייה קטנים אין עושין יין נסך אף לשתייה, לא מלו ולא טבלו גדולים עושין יין נסך אף להנאה קטנים יש אומרים ש' עושין יין נסך לשתייה, ויש אומרים קטנים אף לא מלו ולא טבלו קטנים אין עושין יין נסך לשתייה ואף לדעת רב, וכן עיקר, ובתוספתא י' התבאר כן בפירוש.

קצת גדולי הדורות י' כתבו שלא נחלקו רב ושמואל אלא בביאור הבריתא ואף זו לדעת האומר רוקן ומדרסן מהור הא לדעת האומר רוקן ומדרסן טמא לא נחלקו אלא מ' אמר חדא ומ' אמר חדא ורב סומך על שמואל באחר שנתגייר ושמואל סמך על רב בקטן מאימתי עושה יין נסך, והלכה כשניהם כרב שכן יוסו עושה יין נסך לשתייה

(א) כגמ' אי' "עכרים" והחלוק מובן וי"ל. (ב) מיח א', ויוצא מזה ברור שמיש רבינו לעיל יבגרי' ר"ל בעבדים דבגר א"א ילא מרעתי' ומ"ל כראי' בבד"ה בית ה' ריש ש"א ולא כתום ג' ב' ד"ה עד. (ג) הרשב"א בתורת הכית בית ה' ש"א דף ק"ל. (ד) ברשב"א שם יששהו בבית ישראל י"ב חודש. (ה) הראי' בבד"ה שם. (ו) במש"כ בבד"ה שם בריש הדבור. (ז) מ"ז א'. (ח) בתו"כ בית ה' ש"א דף ק"ל. (ט) רבינו יחיד הוא בין הראשונים שכי' להדיא והרי הוא תנא דמסייע לפרן בשו"ע וי"ד קב"ד סיד שפסק בן והשיך שם סק"ח הרבה להקשות עליו, והנה רבינו ב' להדיא ישאין ע"ז שגור בפיהם ולענין ברור שגם פרן בשו"ע ש' שגולדו ברשות ישראל נחכוון על זה וכזה י"ל ק' השיך ז"ל שם, ומ"ש השיך ישכן ש"ס ע' להדיא מדברי הרשב"א בתה"כ הארוך והקצר, והנה בתה"כ בית ה' ש"א דף ק"ל ב' ב' בדולים היו דעים ב' פ"ב ע"ז ומשמשיה הרי הן כשאר גוים ואומרים אפי' כהנאה עכ"ל אבל לענין אין משם ראי' כלל דהרשב"א בקצר פירש: היו דעים וכו' ואלו ודאי גרועים כיון שגולדו בבית ישראל ואעפ"כ יודעים עכ"ל, ובשו"ע מיירי בגולדו בבית ישראל שססתמן אינם יודעים; עכ"פ רבינו שפירש וכתב להדיא שאין שם ע"ז וכו' אינו מתנגד כלל להרשב"א וי"ל ומצאתי בחי' זקינו התתם מופר וצ"ל למסתין ד"ה קתני ש' ג"כ שהשו"ע מיירי מאינם יודעים מטיב ע"ז עייש וזכיתי לבוון לחלק מדבריו. (י) הרמ"ה מוכא כמור וי"ד קב"ד. (יא) הרשב"א בתה"כ בית ה' ש"א דף ק"ל. (יב) וכן הסכימו השיך וי"ד קב"ד סק"פ והשו"ע שם סק"ג חללא כשו"ע. (יג) דמסתין פ"ג היד. (יד) הרמב"ן בחי' מדיה ה"ג וכן הרשב"א והר"ן ב' בשמו שפ"ל דרב ושמואל לא פליגי והלכתא כתרומתו ונ' שרבינו חוסף לבאר דבריו כדרכו; ודע שהרשב"א בתה"כ בית ה' ש"א דף ק"ל ב' שהרמב"ן פסק גם בעבדים כרב.

וכשמואל שאף לכשנחגיג עושה יין נמך עד שישתקע שם ע"ז מפיו ועיקר הדברים לפסוק כרב בשתיהן. מכל מקום בכחו אין ספק שמוחר אף בשתיה כדן כחו שלא בכונה. **ישמעאלים** הללו יש מי שאומר^א עליהם שאינם עובדי עבודה זרה ודנים אותם כגר תושב ואין מגעם אומר בהנאה^ב ואע"פ שאמרו^ג אי זהו גר חושב כל שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה וחכמים אומרים כל שקבל עליו שבע מצות ובקבלה לפני שלשה חברים ואלו אינם מקבלים עליהם כך, כבר אמרו^ד כי תניא ההיא להחיותו, כלומר שלא נצטוינו להחיותו מתורת אה אלא בדרך זה אבל לאיסור יינו בהנאה כל שאינו עובד עבודה זרה לא היה בכלל המנין, ונמצא שלא היה אלא בכלל הגזרה הראשונה^ה שהיתה לאיסור שתיה משום בנותיהם, שמתחלה^ו נאסר יין נמך מן התורה ואחר כך אסרו סתם יינם בשתיה משום חתנות ובית דין של אחריהם הוסיפו איסור הנאה לסתם יינם משום ודאי יינם וזו לא נגזרה אלא לעובדי ע"ז הא ראשונה ומשום חתנות כל שאתה אסור בחתנות שלו אע"פ שאינו עובד ע"ז במשמע, ויש מן הגאונים^ז שהקלו בהם להורידם מדרגה אחת על שאר עממין מה שבשאר עממין אסור בהנאה באלו מותר בהנאה ואסור בשתיה, ומה^ח שבשאר עממין מותר בהנאה כגון מגע גוי שלא בכונה מותר בשתיה, ומכל מקום חכמי ספרד^ט חולקין בה שחרי מצינו בפרק ראשון^י שהוא מונה בכלל עבודות זרות גישרא שבערביא.

רוב גאונים^י הסכימו בתשובותיהם ובחבוריהם שכל העממין בזמן הזה אינם יודעים כטיב ע"ז ואין מגען אומר אלא בשתיה, וחכמי התוספות^{יא} הקשו על זה מתורת דבר שבמנין, ולא נענו, מפני שאף המנין הניח מקום לכך, שאף הם לא השוו בו מדותיהם^{יב} שהרי במגע שלא בכונה התירו^{יג} וכן בבני השפחות וכן בגר תושב התירו סתם יינו בהנאה, ומכל מקום קצת חכמי צרפת^{יד} התירו בכל העממין אף סתם יינם בהנאה להצלת חובו ואין צריך לומר במגעם, ורוב מפרשים^{יז} מסכימים בה למגעם אבל לא לסתם יינם, ולדעתי כל אותם הקצוות שעבודת האלילים נשארה לשם תרי הם בחומר הראשונים.

הלוקח עבדים מן הגוים ומלו ולא טבלו וכן בני השפחות שמלו ולא טבלו הרי הם כגוים גמורים ליחשב כזבים גמורים למטא מהרות אף ברשות הרבים כודאי טומאה, ודוקא מבני תשע ולמעלה כמו שהחבאר, וזו ובמסכת נדה^{טז} יתבאר שאין שורפין עליהם תרומה הואיל וטומאתם מדברי סופרים.

[דף ג"ז ב'] **אחר** שהחבאר דין אי זה גוי עושה יין נמך נחמיל לבאר על אי זה

(א) כ"כ הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"א היו וכן בשאר ראשונים כולם ורבינו ב' י"ש מי שאומר^א משום שימא שב' בסה"ד. (ב) עיי"ש בכ"מ מה שהקשה ולענין תירוצו של הלח"מ מרדקדק מאוד בדברי הרמב"ם מכיון שכתב וכן כל גוי שאינו עובד ע"ז וכו' למה פרש וחזר וכו' יינן אסור בשתי' וכו' ע"כ משמע שרק לזה דינם כגר תושב אבל לא ליהודא אצלו. (ג) לקמן ס"ד ב' ועי' כ"ז בתה"ב בית ה' ש"א דף ק"ל. (ד) לקמן ס"ח א'. (ה) עיי"ש רבינו לעיל כ"ט ב' ד"ה והמשנה. (ו) הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"א היו כ' שכל הגאונים חזרו שוין גוים שאינם ע"ז מותר בהנאה. (ז) ד"ז ב' הרמב"ם ט' פ"ג הי"א בלשון "יראה ל"י ולא פטו ל"י בשם גאונים. (ח) כן קורא רבינו להרי"י מינאש ז"ל. ט' לעיל י"א ב'. (י) עיי' תוס' ד"ה לאפוקי שרשי' כ"כ בשם תשובת הגאונים. (יא) עיי' תוספות ד"ה לאפוקי שהקשו כן ות"י דלא גזרו אלא על הממכים. (יב) כן כתב הרא"ה בבד"ב בית ה' ש"א ד"ה ומכאן. (יג) לעיל ג"ז א'. (יד) מ' התרומה פ"י קס"ט וכתוס' ד"ה לאפוקי. (טו) לעיל ל"ז ב'. (טז) מו' ל"ד א'.

דרך עושה יין נסך, ויחבאר זה * דין מנעו הן בידו הן בפיו הן בשאר איבריו הן על ידי דבר אחר, ודין כחו הן כחו הנסמך הן כח כחו, הן בכונת יין וכונת מנע הן כונת יין בלא כונה ב' וכח הן כונת מנע וכח בלא כונת יין, הן בכונת נסוך הן שלא בכונת נסוך, מה שאסור מכל אלו אף בהנאה ומה שאסור מהם בשתיה לכד ומה שמותר מהם אף בשתיה, והרבה מעשים נזכרו כאן בענינים אלו, מהם שאין ישראל יכול לדרוך עם הנכרי בנת של נכרי ספני שהוא משתכר באיסורי הנאה שהרי נוגע בידו ונגיעת יד בדריכה אינה סבה נכרת שאין כונתו לנסוך ומכל מקום אם שמרו את ידיו שלא יגע בהם מותר שאין נסוך רגל אומר בהנאה אחר שאין זה דרך נסוך וכל שכן שהיא סבה הנכרת ומהם במדרו ביד או ברגל שמותר בהנאה, ומהם בנפל לבור ומת שמותר בהנאה ואם עלה חי שאסור בהנאה, למהם באחד שעלה לראש הקל לחתוך את הלולב וכשירד נגע ביין שלא בכונה והתירוהו בהנאה, ויש גורסין בה שבראש הלולב נגע בו ולא בגופו, ומהם באחד שנכנס לקנות יין ואסרו לו שאין שם יין ונתן ידו בכלי המדה שהיה שם יין כדי לביישם על שהיו מכזבין לו ואסרו והאי לא חמרא הוא וישראל נפלו מידו והחזירו לחבית שהיה בו יין כשר ואסרוהו לימכר אלא בהשלכת דמי אותו יין, אלמא שאותו ששכשך בו מיהא אסור בהנאה ולא דנוה כסבה הנכרת שלא לנסך אחר שאף בלא נגיעה ביין היה יכול לביישם ולהראותם שהוא יין, ומהם באגדסים גוי שקרה במינקת והעלה בפיו והחזירו לחבית שאסרו הנטעם בהנאה ולא דנוה בסבה הנכרת אחר שהיה יכול לבדוק בריח או שכל שננטעם אף לסבה יש לחוש לכונת נסוך, ומהם בכחו כגוי שהיה משקה לישראל ומריק מן הכלי לכוס והורויא בה שאם בחזקת מים היה מותר בשתיה ואם בחזקת יין אסור אף בהנאה, וכן באו למטה קצת שמעוה בענינים אלו הן במנע הן בכח, וכשצירפנו ענין כלם ראינו לכלול בדברים אלו כלל שלם וכולל כל הדינים הן בדין מנע הן בדין כח, וזהו ענין הדברים לפי מה שביררנו והכרענו בדברים אלו, מנעו של גוי בכונת מנע ובידו ובכונת יין, ר"ל שהוא יודע שהוא יין ובכונת נסוך, ר"ל כאמרי כונת נסוך שאין לנגיעתו סבה אחרת הנכרת אצלנו שלא כיון לנסך, כגון שלא היה זה נשפך שיכיון הוא להציל וכל כיוצא בזה, אלא שנגע בלא סבה, ואע"פ שלא שמענוהו בפירוש שנסך אנו קוראין לו כונת נסוך, ונמצאו כאן חרבה דברים להחמיר מנע בכונת מנע ובידו ובכונת יין ובכונת נסוך ר"ל מנע שלא בסבה אסור בהנאה וזהו סתם יינם האסור בכל מקום, והוא שאמרו' בשאלת אותו חינוק ששאלוהו אם דורכין עם הנכרי והשיב שדורכין ובלבד שיהיו'ג שלא יגע שם הגוי בידיו, שאלו נגע בידיו אחר שנמשך הרי יש שם כונת מנע ביד ובכונת יין ובכונת נסוך ר"ל בסבה הנכרת שהדריכה לענין נגיעת יד אינה

(א) צריך לומר "כוח". (ב) נ' דחמיר "מנע". (ג) לעיל ג' ב'. (ד) כמ"כ תוס' ד"ה סוהו.
 (ה) גם לחלן במעשה דינוקי כ' רבינו "שיוהרו" שלא יגע וכו' ושינה לשון הגמ' "דציירא" ליריה וגם
 חמור וי"ד קכ"ד כ' "שמר", ולענין רבינו וחמור כוונתם בשינוי זה לאשמעין מ"ש הבי' שם אליבא
 דרא"ש שגם ביד שיוך בעבירות' מריד ולכן לא כ' רבינו וחמור "דציירא" כי רק שמירה צריך שלא
 יגע בלי עבודה ואין כוח פלוגתא בין הרא"ש וחמור, רק שהחמור חשש אולי יגע בלי עבודה והרא"ש
 ס"ל כיון דמריר אין דעתו ליגע, ועי' טו"ז וי"ד קכ"ד סק"ז, ומה שהקשה הטו"ז מדוע אומר חמור
 בדרך וירד לבור משום כחו הלא הו"ל כחו שלא ככוונה, לענין דאיך אפשר לומר שזה נחשב
 בלא כוונה כיון שתכלית הדריכה הוא שירד לבור. (ו) ג' א'. (ז) לקמן ס' ב'. (ח) כ"ה הגירסא
 לפנינו עי' תוס' ד"ה הכי גרסינן. (ט) ג' ב'. (י) ג' א'. (יא) ג' ב'. (יב) לעיל ג' ב'.
 (יג) בגמ' "דציירא" ועמ"ש לעיל הערה ה' כוונת רבינו בשינוי זה.

סבה הנכרת* שיקר הדריכה ברגל היא והיה אסור בהנאה ולא היה אפשר לדרוך
עמו שהרי משתכר בכך באיסורי הנאה, וכן עובדא דמחזא^ב דאתא לחנותא שדא ידית
ושכשך ביה אמר האי לאו חמרא הוא ואסורות בהנאה שאקיפ^ג שהיה רבא מוכרי שסבכה
הנכרת היתה שלא נתכון אלא לביישם^ג הרי היה יכול לעשות כן בלא מגע.

נגע על דרך זה ר"ל בכונת מגע ובכונת יין ובלא סבה הנכרת י שלא בידו
אלא בפיו אף זה אסור בהנאה, ויחבאר זה ממעשה^ה אנדרמים גוי שקדח במיניקת או
שטעם מן הכוס והחזירו לחבית שאסרו כל החבית משום תערובת היין שהחזיר לחבית,
וודאי כשאסרוהו בהנאה אסרוהו הואיל ולא אמרו ימכר, ואקיפ^ג שזו דעת חכמים
נאמרה שהרי לרשב"ג שהלכה כמותו כל סתם יינן ימכר כלו חוץ מאיסור הנאה שבו, ו
מכל מקום למדנו שאף לרשב"ג אותו שבכוס מיהא אסור בהנאה שאין זו סבה הנכרת
שהרי אפשר לברקו בריה^ד ולמדנו מכל מקום שאף בפיו עושה יין נסך, וכך היא שנויה
בתלמוד המערב^ה ששאלו שם מהו שיעשה הגוי יין נסך בפיו ר' אדא בשם ר' זעירא
אין הגוי עושה יין נסך בפיו ור' ירמיה בשם ר' אבא אמר הגוי עושה יין נסך
בפיו ותני כן אנדרמים שטעם מן הכוס והחזירו לחבית אסור על דעתיה דר' אדא והוא
שהחזיר הגוי על דעתיה דר' ירמיה ואפילו החזירו ישראל, שטעם הגוי בפיו נעשה
כמגע ביד, ואקיפ^ג שזה שאסרו והחזירו יראה שעל הגוי הוא חוזר שהרי הוא אומר
אנדרמים שטעם מן הכוס והחזירו לחבית אסור, מכל מקום חכמי האחרונים^ה הביאו
ראיה לפסוק כר' ירמיה ממה שאמרו בראש השמועה שקדח במיניקת וכן אמרו
בתוספתא^א גוי שקדח במיניקת ונפלה ממנו טפה כל שהוא אסורה מפני שטפה כל
שהוא אסורה ואסורה בכל שחו, והרי' בכאן אין כאן חזרה כלל שתפרשה כשמתחזיר
גוי ומטעם חזרה כמו שפירשה ר' אדא בטעם מן הכוס אלא מפני שקושה יין נסך בפיו,
ושמא תאמר היאך לא דנוה בסבה הנכרת והרי כונתו לברוק ביין אם רע אם טוב,
יראה שכל שהוא מעלה בפיו לאי זו סבה הרי זו סתם מגע^י.

נגע בו על דרכים אלו ר"ל בכונת מגע וכונת יין ובלא סבה הנכרת שלא
בידיו^ב ושלא בפיו אלא בשאר איבריו^ג כגון רגליו או בראשו^ד או בשאר איבריו
מותר בהנאה והוא שאסרו נסוך דרגל לא שסיה נסוך, ואקיפ^ה שהדריכה לענין רגל
סבה הנכרת היא וכמו שהביאו עליה זו של סדרו בקנה הא כל שלא בסבה הנכרת
שמא היו אוסרין אותה, מכל מקום סתם אמרו לא שסיה נסוך אפילו לא היתה שם

(א) הא כאוסף חרצנים וזנים בידיו יש סבה הנכרת ומותר כמשיך הכי' וייד קכ"ד. (ב) ג"ז ב'.
(ג) ולא כפי' הראש' סי' ה' שבי' ידלא נתכוון אלא לידע אם הוא יינן. (ד) לפי הסברתו זאת של
רבינו נדחה מ"ש הר"ן שהריף מדה סדרו ביד או ברגל למעשה דמחזא ולמעשה דאנדרמים וכ'
דכיון שהוא מרוד לפעמו הוי כידוע שלא כיוון ליגע ואפיה אסרי בהנאה היה לסדרו ביד וכו'
ורבינו ס"ל שהוי ידוע שכונתו ליגע כיון שהיה יכול לעשות בדרך אחרת, עי' תהיב ביה ה' ש"ב
דף קל"ב וקל"ג. (ה) לקמן ביה א'. (ו) כדאיתא לקמן עיר א' ועי' רש"י כסוגין פ"ה סאי.
(ז) בפירקין ה"ח כ"ב א'. (ח) הרשב"א בתהיב ביה ה' ש"ב סוף דף קל"ב. (ט) רמסכתין פ"ה ה"ב.
(י) מכאן והלאה ל"י בתהיב שם ודבריו רבינו הם. (יא) כמשיך רבינו לעיל שהרי אפשר לברקו בריה^ד.
(יב) צ"ב אם גב ידים הוא בכלל שאר איברים או בכלל ידים. (יג) כוח מיושב מה שהניח בצ"ע
הכי' וייד קכ"ד את לשון הרמב"ם ה' מאכלות אסורות פ"ב בין בשאר איבריו (בלשון רבים)
עיי"ש, ודע שבתהיב ביה ה' ש"ב ריש דף קל"ד משמע שרק ברגל מתיר אבל בשאר איברים אסור
כמו ביד כמו שג' מדבריו כנגיעת אונס ע' עמוד ל"ח הערה ד', אבל רבינו תנא דמסייע לרי' ומוכח
בכ"י שם. (יד) עי' להלן בשם יש מוסקים.

סבה הנכרת, או שמא עיקר אשמתיה אע"פ שפעמים נח ועוסד מדרוך ואין כאן סבה הנכרת מותר בהנאה, והוא הדין לשאר אבריו, ומכל מקום אסור בשתיה שאין לך מנע גוי בגופו לעולם שלא יאסור בשתיה, ולא נאמר נסוך דרגל לא שמים נסוך אלא להתיר דרוך עם הגוי את שכרו כל זמן ששמר את ידיו, ויש מתירין בשאר איברים לגמרי שלא מצינו אלא יד זרגל ומנע על ידי דבר אחר, ויש פוסקים * שאף ברגל אסור בהנאה ולא אסר לדעתם נסוך דרגל לא שמים נסוך אלא כסתעסק במלאכתו, ומפני שבדריכה לא חיתת נגיעת יד צריכה לו אחר שנמשך לא קראוה סבה הנכרת ואסרוה בהנאה אבל דריכת רגל דרכו של אדם ליפש והוצרך לומר שאע"פכך אין נסוך רגל נסוך במקום שהוא מתעסק במלאכתו הא כל נגיעת רגל בלא שום סבה אחרת אוסרת בהנאה, ואף הם אסרוה מטעם זה בדרוך בחנם.^ב ואין הדברים נראים, שאם כן לא היה לו לחלמוד לסתום ולתחליט לומר לא שמים נסוך,^ג ואף י' לדבריהם לסת אסרו בדרוך בחנם,^ד וכן אין אדם עשוי לסייע בחנם בלא דמים^ה ואם לאו הנאה וכו' אלא שהדברים נראים כשטתנו, ויש מכריעין דבגת שלנו אין נכרי אוסר בהנאה ברגל אבל בגת שלו יש לחוש שמא הוא משכשכו ברגל לכונת נסוך, ואין נראה לי אלא כדעת ראשון.

נגע בו על דרכים אלו ר"ל בכונת יין ובכונת מנע ובלא סבה הנכרת שלא בפיו ושלא ביד ושלא בשאר איבריו אלא על ידי דבר אחר אסור אפילו בהנאה שהרי לא התירו זה בהנאה אלא בסבה הנכרת כגון מדרו בקנה או חתיו את הצרעה.^ו קצת חכמי צרפת^ז דנין כמנע על ידי דבר אחר כדין כח, חזו של מדרו הם מפרשים * אף שלא לסבה אלא דארחא דמילתא נקט, ואע"פ שכחו בכונת יין אסור בהנאה * כמו שיחבאר, מכל מקום יוצא להם מזה שאם סייע עמהם ישראל מתירין בשתיה, ועשו מזה טעשה כאנשים שהיו מחפשים את כתייהם וכלי היין ככללם והיו מסייעין אותם בקנה, וכיוצא בו, ומביאים ראיה לדבריהם ממכין ארוכה האמורה בראש מסכת חולצין^ח שאינו נקרא מנע אצל מומאה, והדברים זרים.

נגע אפילו בידו בכונת מנע שלא בכונת יין ר"ל שאינו יודע שהוא יין מותר בהנאה ואסור בשתיה והוא מה שאסרו^י גוי שהושים ידו לתוך חבית כסבור של שמן ונמצא של יין זה היה טעשה ואסרו ימכר, ויראה סעובדא דאתרוגא^י דדוקא שהוציאה וערין סבור שהוא שמן י' שאלו קודם שהוציאה הכיר שהוא יין הרי בהוצאתו שכשך

(א) הראיה כדרכיה בית ה' ש"ב דף קליב ומרן בב"י וי"ד קב"ד דיה אבל כ"כ מסבא דנפשי' וכיוון להראיה ו"ל. (ב) דברי רבינו נשגבו מסני ולא זכיתי לידר לדעתו: רבינו הבין מ"ש הראיה יוכל זמן דקא עביד כחנם אסור^א שריל שלא בשכר ולכן דחה דבריו אבל לענין ברור שהראיה כוונתו "עב"ד בחנם" היינו בלי לעשות מלאכה או אסור לכו"ע כיון דלא מריד במלאכתו ע"י דברי הראיה שכן יוצא ברור ומצוה ליישב דברי רבינו ו"ל. (ג) ג' שזה כוונת משמרת הכית שם וכבר נתברר לי שרבינו לא ראה את משמרת הכית. (ד) דבר זה לי' במשמרת שם ולא עמד ע"ז כלל. (ה) כוונת רבינו על מה שאסרו בנפ' מגילה כ"ז ב' י"א לאו דהוה לי' הנאה מיני' לא הוי יחיב לי' הדר הוי לי' מתנה כוכיני' וע"י בבא מציעא ס"ז א'. (ו) איני יודע מי הם ושיטה זו מתנגדת לשיטת תרמב"ן שבי' גם רבינו לעיל דבשל ישראל מסר נפשי' ומנסך לי' יותר מיין עצמו. (ז) לקמן ס' ב'. (ח) רבינו תם, וב"ב הר"ן נ"ו א' דיה הווא להדיא בשם ר"ת וע"י תוס' שם ד"ה ה"ג. (ט) ע"י תוס' ושאר ראשונים שמתרצים באופן אחר. (י) וא"כ אין נפקים אם ע"י ד"א הוא מדין כח, עכ"פ למרנו מדברי רבינו שגם ר"ת אוסר בכוונה אף בהנאה וכו' ברא"ש ורא"י לנקה"כ וי"ד קב"ד ע"י מו"ז מק"ל. (יא) ב' ב'. (יב) נ"ח א'. (יג) ג"ס ב'. (יד) כ"כ הרא"ש בשם ר"ת בפירקין ס' י'.
 * ר"ל שם ר"ת בפירקין ס' י'.

בכונת יין, וגדולי המפרשים* החירו אף בזה, ואף מעשה של אתרוגא הנזכר למטה ב אפשר לפרשו שלא נגע ביין.

נגע בכונת יין שלא בכונת מנע כגון שנחקל או דחפוהו ונגע שם בידוי אף זה מותר בהנאה ואסור בשתייה וזהו נפל לבור ומת יסכר כמו שיתבאר, וסכל מקום אם נמצא נוגע אחר נפילתו כגון שנשאר חי ויצא אסור בהנאה כמו שיתבאר, ו ואע"פ שבוז הוא כהול הרבה, וכל שכן בשאר מקומות שאין בהלכו גדולה כל כך.

נגע בכונת יין ובכונת מנע אלא שאין שם כונת נסוך ר"ל שיש שם סבה הנכרת שלא לנסך נחכין אף זה מותר בהנאה ואסור בשתייה וזהו מדרו בין ביד בין ברגל יסכרי, ויראה לי דוקא שהיה טורד בורות דרך טפוח וכשסדר מסלק ידו בלא שכשוך הא אם מדר בהכנסת הזרוע יש לומר שבהעלאתו מנסך אלא אם כן אחזו ידיו והוציאוהו דרך מטה, וכן אם נפל כלי לשם ונגע בו להציל הכלי, וסכל מקום דוקא שאחר אחיזתו בכלי אחזו את ידיו ועכבוהו שלא לשכשך והוציאו את היין דרך נקב שבשולי הכלי אבל אם לא אחזו ידיו הואיל ונגע אחר שעברה הכונה ר"ל אחר שלקח הכלי בידו חוששין שמא נסך בהעלאתו הואיל ופחד הכלי הלכה לה, נמצא שכל סבה הנכרת שהיא מפקעת איסור הנאה דוקא בשם סבה נמשכת מחללה ועד סוף, וכן הדין בכל מה שאנו מתירין מצד שאין שם כונת מנע, ויש אומרים שכל שלא שכשך דרך הוצאתו את היד אלא שהוציאה כדרך המוציאים אין זה אלא כעוסק במלאכתו ומותר בהנאה ולא אסור במעשה האתרוג הנזכר למטה נקטוהו לדידה אלא דרך קצה שמא ישכשך כמו שיתבאר ולא יאסרוהו בעלה חי אלא שמורה בהצלתו ומנסך, ועיקר הדברים כדעת ראשון, ואמרוהו בעלה חי וכל שכן בשאר מקומות כמו שכתבנו, וסכל מקום אף אנו מודים שאם נודע שאם יי לא שכשך בהוצאתו מותר אלא שאנו חוששין שביציאתו שכשך או עכב ידו יתר מן הצריך.

נגע שלא בכונת יין ושלא בכונת מנע אפילו לא הרגיש בנגיעתו כלל יד עד שנגע אף זה אסור בשתייה וזהו מעשה שבבירם" דמליק לאחותי לולבא וכי קא נחית נגע בחמרא, בלא שום הרגש וזהו החירוהו בהנאה, וכן היא הגירסא, וקצת מפרשים יי גורסין ונגע ברישא לולבא, וראשונה עיקר כמו שהכרענו בפרושנו, וארבעה דינים אלו אף במגע שבשאר איברים כן שכל שהוא מותר בהנאה אין לאסור שתייתו חלוק בין מנע של יד לשאר איברים שהרי מעשה שבבירם לגירסא שכתבנו שמא לא היה ביד.

נגע על ידי דבר אחר בכונת יין ר"ל שיועד שהוא יין ובכונת מנע אלא שאין

(א) הראב"ד מוכח בראש שם. (ב) ג"ס ב'. (ג) עי' מ"ש רבינו לקמן ג"ס ב' ד"ה כבר. (ד) ע"ש רבינו לקמן סד"ה פגע שלא, והרשב"א בתה"ב בית ה' ש"כ דף קל"ד כ' נגיעה בידו ובכל גופו באונס וכו' אסור בשתי' ומותר בהנאה' ולמדנו מהרשב"א שכל גופו שלא באונס אסור אפ"י בהנאה ורק ברגל מתיר ע' עמוד רס"ו הע' י"ג. (ה) לקמן ס' ב'. (ו) לעיל ג"ז א'. (ז) אבל תוס' ג"ס ב' ד"ה הלוח והרא"ש בפירקין ס' י' ב' במדירה הוא מריר אף בהוצאת היד לכוון המדירה וגם כמשמרת הבית בית ה' ש"כ דף קל"ד ב' מטעם אחר שבמדירה אין צריך לאחוז בידו אף בהוצאה. (ח) גם הרשב"א כ"כ בבלי. (ט) הרא"ה בכר"ב שם. (י) לקמן ג"ס ב' ד"ה כבר. (יא) ר"ז ליהא בראיה שם ורבינו מוסיפו לבארו כדרכו. (יב) לקמן ס' ב'. (יג) שלא הי' בסכנת מות ואינו בחול כ"כ. (יד) ישאם לא"י מ"ס וצ"ל "שלא". (טו) לעניד ר"ל ושכשך כפנים כי קשה לי לומר שרבינו ס"ל בהר"ן שנגיעה בלי שכשוך אסור נגד כל המוסקים. (טז) לעניד רבינו רצה לתרץ בזה מה שכתב הרא"ש בפירקין ס' ה' דלפ"י מ"ת מה הוצרך הספר להוכיח לצורך מה עלה לדקלי וכ"כ הדין והתירץ ברוחק עיי"ש. (יז) לעיל ג"ז א'. (יח) הרא"ש וכ"כ שכן גרסו רש"י ועי' תוס' שם ד"ה ה"ג.

שם כונת נסוך ר"ל שמחשבתו ניכרת שלא לנסך נתכוין אף זו מותר בהנאה ואסור בשתיה וזהו מדדו* בקנה או תיז* את הצרקה בקנה ימכר.

נגע על ידי דבר אחר ככונת מנע שלא ככונת יין לגדולי המפרשים שבצרפת* אסור בשתיה ומותר בהנאה והוא שאסרו* במעשה של ר' יוחנן בן ארזא והא קא נגע בנטלא, כלומר שהיו סבורים שהגוי שאב בכוס לתוך כלי שהיו בו והוא מנע על ידי הכוס שלא ככונת יין והיו מקשים מזה למי שהיה מתירו בשתיה, אלא שחכמי האחרונים שבהם* מתירין אותו אף בשתיה ומפרשים והא קא נגע בנטלא כלומר אי אפשר שבשאיבתו לא יגע בידו, ולא יראה לי כן.

נגע על ידי דבר אחר ככונת יין ר"ל שיודע שהוא יין אבל אינו מכוין למנע גדולי המפרשים שבצרפת* אסרוהו בשתיה שהם אוסרים אף מנע על ידי דבר אחר שלא ככונת יין ושלא ככונת מנע מפני שהם גורסים במעשה של בירס* ונגע ברישא דלולבא לחמרא, וגאונים ספרד* מתירין אותו בשתיה שהם גורסים כחדי דנחית נגע בחמרא, וכן יראה לנ"י ומתירין עמה כונת יין בלא כונת מנע וזהו נמל אכן וזקנו לבור*, והעמידוהו כאחי מיניה וכיון שהוא בחמתו הוא כמנע על ידי דבר אחר שלא ככונת נגע על ידי דבר אחר שלא ככונת יין ושלא ככונת מנע מותר בשתיה לדעתנו כמו שבארנו* ויש אוסרין* בשתיה, ואין דבריהם נראין.

נמצא ענין מנע חלוק לשלש צורות כל אחת בעלת ארבעה פנים.

הצורה הראשונה, א' כונת היין וכונת מנע וכונת נסוך ר"ל נגיעה בלא סבה הנכרת והוא בידו, ב' כונת יין וכונת מנע ונגיעה בלא סבה הנכרת והוא בפיו, ג' כונת יין וכונת מנע ונגיעה בלא סבה הנכרת והיא בשאר איברים, ד' כונת יין וכונת מנע ונגיעה בלא סבה הנכרת והיא על ידי דבר אחר, שלש מהן אסורות אף בהנאה והם הראשונה והשנייה והרביעית, ואחת בשתיה לבד והיא השלישית.

הצורה השנייה, א' מנע בידו או בגופו ככונת יין ושלא ככונת מנע, ב' כונת מנע בלא כונת יין, ג' כונת יין וכונת מנע אלא שאין שם כונת נסוך ר"ל שיש סבה הנכרת, ד' שאין שם לא כוונת יין ולא כונת מנע, כלן אסורות בשתיה ומותרות בהנאה.

הצורה השלישית, א' מנע על ידי דבר אחר ככונת יין שלא ככונת מנע, ב' מנע על ידי דבר אחר ככונת מנע שלא ככונת יין, ג' מנע על ידי דבר אחר ככונת יין וכונת מנע ושלא ככונת נסוך ר"ל שיש שם סבה הנכרת שלא לנסך נתכוון, ד' מנע על ידי דבר אחר שלא ככונת יין ושלא ככונת מנע, אחת אסור בשתיה לדברי הכל והיא השלישית, ושלש מהם יש אוסרין* ויש מתירין* ואין הכרע גסור ביניהם, אלא שהדעה נוסה להתיר ככונת יין שלא ככונת מנע ואין צריך לומר כשאין שם

(א) לקמן ס' ב'. (ב) אי למי נתכוון רבינו וצ"ב מדוע לא כ' רבינו כן בשם רש"י שס"ל בן להריא נ"ח ב' ד"ה והא ועי' דבור הבא. (ג) לקמן נ"ח ב'. (ד) רבינו תם כדאי' בתוס' ג"ז א' ד"ה ה"ג ובשאר ראשונים וגם ס' התרומה פ"ו כן. (ה) אינו יודע למי נתכוון ודע שהרשב"א בתה"ב בית ה' ש"ב דף קל"ה והרא"ש והר"ן במעשה בירם כ"ב בשם רש"י וצריך ביאור. (ו) לעיל ג"ז א'. (ז) כבר כתבתי שבמס' זו קורא רבינו בן לירבינו חננאל* וכ"כ בשם הראשונים ותוס' שם ד"ה ח"ג. (ח) ובדבור הקודם ככונת מנע שלא ככונת יין לא הסכים רבינו לחתיר בשתי' ובחלוק זה רבינו תנא דמסייע לשיטת הר"ן אליבא הריף והגאונים עיי'ש ועי' בכ"י וי"ד קכ"ד מה שכתב על הר"ן כזה. (ט) שא"ל לקמן ס' ב' אבל בגמ' שלנו תנ"י נמל ח' בית. (י) לעיל ד"ה נגע שלא. (יא) עי' הע' ה' שרשי' ס"ל בן ועי' תוס' ג"ז א' ד"ה ח"ג.

לא כונת יין ולא כונת מגע ולאסור* בכונת מגע שלא בכונת יין לפי הראיות.
כל שאתה מחסר במגע כונת יין או כונת מגע אי אחת צריך לבאר שאין שם
כונת נסוך שאין כונת נסוך אלא בכונת יין וכונת מגע ומכל מקום יש כונת יין ומגע
בלא כונת נסוך.

מעתה צריכים אנו לבאר אי זו סבה אנו דנין בסבה הנכרת שאינו מתכוין
לנסוך ואי זו אין דנין אותה בכך. וצריך שתדע שלא מצינו בתלמוד הדברים שוים
בענין זה. והוא שדבר זה מצאנוהו בתלמוד^ג שהוא קורא סבה הנכרת שלא לנסך במדידה
בקנה או ביד ורגל או בהתחזק צירקה ביד או בקנה או בטפוח על פי חכית המרוחת
להעביר את הקצף או פסולת וגרעינין בין ביד בין בקנה. וכן מצאנוהו בכונת הצלה
והיא כההיא חבתא דאיפקא לארבה^ד ובמקום אחר^ה מצאנו כונת הצלה שלא התירוה
בהנאה לקצת מפרשים והוא ההיא חבתא דאישתקיל ברואי מנה שכל שעד ברוא
אסור בהנאה לקצת מפרשים. ומתוך כך פרשו חכמי האחרונים^ו שכל כונת הצלה במקום
שהישראל מצוי לשם ומזמן להצלה זו כמחו אין זו סבה הנכרת. ושאר דברים שלא הוזכר
כיוצא בהם בתלמוד אין סומכין על אומר דעתנו^ז שתי אנדרמיס^ח גוי שקדח במיניקת
וטעם בפיו היה באמרו דעתנו לומר אינו מתכוין אלא לכדיקת היין ואסרוהו^ט בהנאה.
הואיל ומכל מקום היה אפשר לו לבדקו בריח^י או שיש לדון שמאחר שהזקק לשתות
הזקק לנסך שאין מועטין בלא נסוך ונמצא שטעם עצמו מביאו לנסך כמו שכתבנו,
וכן אנם ששאל יין לקנות ואסרו לו שאין שם יין וראה משקה בחבית ושכשך בו
ואמר להם וכי אין זה יין היה לנו לומר שלביישם הוא מתכוין ולהכויכם ואעפכך
אסרוהו בהנאה במעשה של מתחא הנוכר בסוגיא זו^י הואיל ומכל מקום בלא מגע היה
יכול לאמח דבריו, ומכל מקום בעינינו אלו אני אומר שאין לו דיוין אלא מה שקנינו
רואות וכל שכן בזמנים הללו שאין חבת נסוך תקפה על האמות וסבה כל שהיא יש
לדונה בסבה המצלת ואפילו^{יא} היה ישראל לשם, ומעשה זה יא יש שפירשוהו להתר
שתיה כמו שיתבאר. ואף לדעת האוסרים^{יב} אפשר יב שהיו שם ישראלים הרבה ולא היה
הוא מזמן כל כך שיהא נכר שכונתו להצלה והוא שאמרו^{יג} לדעתו אחא גוי כלומר
שלא היה שם. ומכל מקום כבר ביארנו^{יד} שהסכים הגאונים להתיר כל סתם יינם
בהנאה.

כל שאמרנו במגע על ידי דבר אחר צריך שתדע שהזרק דבר ליין וכשנגע
אותו דבר הנזרק ליין לא היה אותו הדבר מחובר בידו אין זה נכלל בדין מגע על ידי
דבר אחר אלא בדין כחו ויתבאר ענינו למטה, אבל מגע על ידי דבר אחר הוא שנוגע
ביין בדבר שכידו כמקל ורצועה והדומים לזה.
אחר שבארנו דיני המגע דרך כלל נבאר ענין כחו דרך כלל גם כן ואחר כך
יתבאר ענינם בפרט בארוכה על סדר הגמרא.
כחו של גוי בכונת יין ובכונת כח ובלא סבה הנכרת כגון שהוא מריק מאשישה

(א) עיי' הערה ח' בעמוד הקודם. (ב) לעיל ג' א' ולקמן ס' ב' ולפי שפירש רבינו שם.
(ג) לקמן ס' ב'. (ד) לקמן ג' ב'. (ה) בתה"ב בית ח' ש"ב דף קל"ה. (ו) כ"כ גם הרשב"א
בחזרת חבית בית ח' ש"ב ריש דף קל"ו וגם שאר פוסקים. (ז) נ"ח א'. (ח) כ"כ רבינו גם לעיל.
(ט) ג' ב'. (י) כן פ"י הרא"ה בכרך חבית בית ח' ש"ב דף קל"ד. (יא) ר"ל חבתא דאישתקיל
ברוא מינה וכו' לקמן ג' ב'. (יב) דבר זה ליתא ברשב"א שם וחס דברי רבינו. (יג) לעיל ד"ה
ישמעאלים.

לכום בכונת יין ובכונת הרקה מה שהוריק אסור בהנאה * ויתבאר זה ממעשה של בן ארוה הנזכר בסוגיא זו, ב אבל מה שנשאר בכלי מותר בהנאה והוא ענין גוי אדנא וישראל אכובא אסורי ר"ל שהגוי שופך מן הדנא שכירו לכובא שביד ישראל, ואסור זה לאותו שכדנא מיהא פירושו בשתיה, והו דעת חכמי הצרפתים, ומכל מקום גדולי המפרשים אסרו אף הנשאר בהנאה ופירשו איסור האסור בדנא באיסור הנאה, וכן יראה ליי מפני שדרכו של ניסוך כך הוא, ויש מחכמי הצרפתים סתירין את הנשאר בשתיה כמו שיחבאר בפרק אחרון, ואין הדברים ראויין לשמסם, ומכל מקום אם קמף ר"ל שנשפך דרך קטוף עד שלא נתחבר מה שבפנים למה שיצא לחוץ יתבאר בפרק השוכר שמוחק הנשאר בשתיה.

כת כחו הרי הוא ככחו ואפילו עשרה כחות זה אחר זה אחרון כראשון ויתבאר זה בסוגיא זו משמועת מעצרא זיירא * כמו שיחבאר בפרטים.

כחו בכונת יין וכונת הרקה אלא שיש שם סבה נכרת מותרת בהנאה שאין כח חסור ממנה, וזה שלא הוזכרה זו בגמרא מפני שאין סבה נכרת מצויה אצל הכח ומכל מקום אהא יכול לפרשה כגון ששפך ממנה להעכיר הקצף על הדרך שאתה דן במטמא על פי חכית המרותחת יי מנע שלא בכונה, אבל כחו בכונת יין ושלא בכונת כח כגון שהיה נושא חכית ונשפך ממנה מאליה עד שנכר שלא יי סחמת רוב גדודו שנחלה את הדבר בכונה אלא דרך הלכו עד יי שננפה רגלו בחכית ונשפך סחמת נקופו מותר בשיפה סי אפילו הלך מכחו בכלי ואין צריך לומר אם הלך לאבוד סי.

וכן כחו שלא בכונת יין כגון שהיה מריק מכלי לכלי בחוקת שהוא מים או שכר מותר אף בשתיה ויתבאר להדיא ממעשה בן ארוה הנזכר בסוגיא יי הא כל שהוא מריק לירע אם יש שם יין אם לאו הסכים גדולי המפרשים יי בחשבת שאלה שזהו כחו בכונת יין ואסור בהנאה, וקצת אחרונים סעדו בהוראה זו ממעשה של מחזא יי

(א) כן פסק בסי חתומה סי קסיט וקע"ז והראב"ד וכתובים בית ה' ש"ב סוף דף קליה ועי' בכ"מ הל' מאכלות אסורות פ"ב ה"ב ש"ב שגם הרמב"ם פסק כן, וראיתי בהנהגות וקנין רבינו עקיבא אינר וצ"ל לשו"ע וי"ד קכ"ה ס"א ש"ב וז"ל והנה לדעת הרמב"ם דכחו אסור בהנאה כשיש הכ"ם חמוה לי מאוד מדברי הרמב"ם [שם פ"א ה"ב] גוי שדרך חיין וכו' אסור בשתי' וצ"ע עכ"ל ואני נכדו לא זכית להכין תקשיא, הלא ביאר חכמך משנה בפ"א הי"א שהרמב"ם ס"ל דנסוך דרגל אינו אסור בהנאה א"כ פשיטא שכת רגלו אינו אסור בהנאה ודברי וקנין וצ"ל צ"ע. (ב) נ"ח א'. (ג) לקמן ס' א'. (ד) גם להלן ג"כ ב' ד"ה גוי כ"כ רבינו בשם "חכמי הצרפתים" וכן קורא רבינו לרבינו תם אבל תוס' נ"ח ב' ד"ה אלא כ' שריה מתיר בהנאה גם מה שיצא אבל את שיטת רש"י לא הוכיר רבינו כי במקצת פרש"י כ' שאסור בהנאה ובמקצת פרש"י שמותר בהנאה עי' רא"ש ור"ן נ"ח א'. (ה) הראב"ד, וכמשי"ב בשמו בתה"כ בית ה' ש"ב ריש דף קל"ז. (ו) עיין שם ברשב"א וברא"ש. (ז) כ"כ הרשב"א שם בשם רש"י ומקצת גדולי הצרפתים והרשב"א ש"ב וז"ל: "אבל מה שנשאר בפנים רש"י וזל מתיר אפי' בשתי' שהוא זיל כ' שם [ר"ל לקמן ע"כ ב'] דהלכה כרב ששה דליכא מאן דמליג עליה ומה שנאמר מותר אפי' בשתי' ואינו מחזור בעיניו וכו' והנה ברש"י שלפנינו מסיים, מותר מה שנשאר בכלי ולא כ' להדיא אפי' בשתי'. (ח) לקמן ע"כ ב'. (ט) ובשו"ע וי"ד קכ"ה ס"א פסק שאסור משום נצוק ועי' ש"ך סק"א שהקשה סעיקף ח' שמתיר מה שנשאר ולענין י"ל בס"א כ' תמחב"ר "שהנביות" וזוה חסור יותר לשיטתו (עי' פו"ז סק"א) משא"כ בס"ח שלא תגביה לכן הקיל עכ"פ במה שנשאר. (י) לקמן ס' א'. (יא) ובמנע מותר כמשי"ב לעיל. (יב) שא"י לקמן ס' ב'. (יג) עי' בתורת הבע בית ה' ש"ב דף קל"ז. (יד) ברור שצ"ל "אוי". (טו) ברור שצ"ל "כשתיה". (טז) משמע שרבינו ס"ל כראיה בכד"ה"ב שם ועמ"ש רבינו לעיל ל"ג א'. (יז) ג"ס א'. (יח) הראב"ד עי' במפרו תמים דעים סי' קי"ג. (יט) ג"ז ב'.

שהזכרנו למעלה שהם מפרשים שלא שכשך בידו אלא לראות אם היה שם יין אם לאו ודנוהו כמנע בכונה, אלא לפי מה שפרשנו ורמזנו למעלה אין הכרח בכך, ומכל מקום הדברים נראין, ויש מכריעים לומר שאם הוא מריק לידע אם יש שם יין אם לאו אם הוא מחזר אחר היין הרי הוא בכונה יין אבל אם היה מחזר אחר המים ונמצא יין מותר, וכן הורו קצת חכמי לונגל, ואין הכל מודים בה, וגדולי הדורות * סוברים בה שמה שיצא הוא בלא כונה ומותר בשתיה ובלכד כשאחזו בידו ולא הניחוהו להחזיר את ידו לאחוריו אבל אם כשראה שיין הוא החזיר את ידיו לאחוריו הרי מה שהחזיר הוא כחו בכונה ואף מה שיצא אסור שהרי נתערב בו מן הקלות החזיר, ורבים חולקים להחזיר את הכל שאע"פ שהחזיר את ידו הואיל ולא הוסיף להוציא ממנו משהרגיש מותר אף בשתיה ששכשך החזרה שכשך מבפנים הוא ואינו אסור כמו שיחבאר למטה, ומכל מקום מעובדא דאתרוגא ב יראה כדבריהם, אלא שאפשר בדרך אחרת כמו שיחבאר למטה ג.

כחו שסייע בו ישראל כגון שהיו שניהם מריקים יין מכלי זה לכלי אחר לכתחלה אסור שמה יניחו כלו לגוי ובדיעבד מותר בשתיה, ומכל מקום פרשו הצרפתים ד דוקא בשאי אפשר לו לגוי לעשותו אלא במסיוע של ישראל הא אם היה אפשר לגוי לעשותו לברו מסייע אין בו ממש, ויש מחכמי האחרונים * מקילים אף בזו שאין הגוי עיקר עד שנקרא את הישראל מסייע אדרכה ישראל עיקר שכל של סופרים להקל, ויראה לי שכל שהוא עיקר אצל המלאכה כגון הכתפים וכיוצא בהם נקרא עיקר והמסייע נקרא מסייע, והוא שאמרו בענין דילמא משתליתו ושדיתו עליה, ואין לו לדיון בזו אלא מה שענינו ראות, נמצא שכל שאפשר לומר בו שהגוי עקר והוא שהדבר נכר שאפשר לעשות על ידי הגוי ואי אפשר לעשות על ידי אותו ישראל לבד אין סיוע הישראל נחשב לכלום ויש לאסרו ככחו של גוי, ואף בזו יש מתירין.

דברים אלו בשכריא לישראל שלא הניחו כלו לגוי הא אם הוא מסופק בכך גדולי המפרשים * אוסרין בשתיה אף בדיעבד שבא הניחו לו ונמצא כחו של גוי, ואם בריא לו שהניחו אסור אף בהנאה ודבר זה יחבאר בפרק אחרון, * ויש מתירין אף במסופק בדיעבד, וכן יראה לי מפני שסתם מסייע אינו מניחו כלו לחברו.

הרבה דברים דומים לענין כחו ואינן כחו הנסמך כגון מזיגה, והולכת ענבים לגת שיש בו יין, וזריקת דבר ליין, מהם באסור שתיה ומהם בהתר שתיה, וכלם יחבאר ש דרך פרט על סדר השמועות והמקשים הנזכרים כנמרא עם הרבה דברים המתחדשים בפרט יתר על אותם הדברים שביארנו דרך כלל ואלו הם.

דורכין עם הנכרי בגת שלו ובלכד שישמר את ידיו שלא יגע בידו או בפיו הא משהסית דעתו מזה נעשה יין נסך וכן החבאר בתלמוד הסעבר * כמנ שכתבנו למעלה יא ואין משחקין באיסורי הנאה, ואם דרך הגוי עם ישראל בשל ישראל משנמשך נאסר בשתיה בששמר את ידיו ואם לא שמר נאסר אף בהנאה אע"פ שכונתו לשם דריכת נגיעת יד מיהא אינה סבה נכרת.

(א) ג' שכוונתו לבעל ההשלמה ע"ש בני ג'י כס' אור המאיר עם' ליה. (ב) לקמן ג'יט ב'.
(ג) שם ד"ה נכר. (ד) ברור שצ"ל יחכמי הצרפתים ועי' תוס' ס' א' ד"ה הוה שכ' ישמא יש לאסור
וכו' דהוה מסייע שאין בו ממש ועי' גם תוס' לקמן ע"ב ב' ד"ה אסור, וגם בהה"ב בית ה' ש"ב דף קל"ו
כ' גס תוס' חכמי הצרפתים ויל' וכו'. (ה) הרשב"א שם. (ו) לקמן ע"ב ב' וראי' וו' צ"כ. (ז) הראב"ד.
(ח) ע"ב ב'. (ט) צ"ל יחבאר. (י) בפירקין ה"ח כ"ח ב'. (יא) ג"ה א' ד"ה המשתה.

כל שאסרונו את היין בהנאה הואיל ולא נודע לנו כפירוש שנסך סתם יינם הוא כמו שכתבנו, ואם נתערב ביין יטכר כלו חוץ מדמי אותו היין, וביין נסך ודאי נאסר תערובתו אף בהנאה כמו שיתבאר *.

[דף ג' ב'] יין כשר שמזגו גוי שורת הדין להתירו אף בשתיה ואע"פ שלא מזג דרך קטף והשלכה אלא דרך הרקה אע"פ שהקלות נמשך ומתחבר מיד גוי לתוך היין ואפילו היו המים יוצאים מידו ביין ואיך זה כמנע על ידי דבר אחר שלא נקראת נגיעה על ידי דבר אחר נגיעה בדבר ד"ח אלא בדבר היבש כגון קנה וכיוצא בו שבשעה שנוגע ראשו אחר ביין יכול הוא לנדנד את היין בכח ראשו האחר שבידו, ודין נצוץ אין כאן ואפילו לאוסר את הנצוץ משום מגע שנחשוב הנוגע בקלות כנוגע ביין שלא נאסר כן אלא במין אחד ד"ל יין ויין שנעשה הכל אחד וכל שכן לדעת האומרים בנצוץ שאיסורו משום ערוב שאין איסור ביין זה אף כשתחשוב מים שביד הגוי כמערובות עמו, אלא אסרו לעשות כן שלא ירגיל להשקותו ויבאו לידי קרובי יותר מדאי, ואם עבר ומזג גדולי המכבירים מתירין בשתיה, מדמיון הולכת ענבים צנת שמוחר בדיקבדי הואיל ואין הטעם אלא משום ד"ך ד"ך, ואין דבריהם נראים, שהרי יין שמזגו גוי שאלו כגמרא שמשמעו בדיקבד והשיבו לו אסור, והילכך עבר ומזג אסור, מכל מקום יש לנו עליה שני דינים להקל, האחד לדברי הכל שאין הדברים אסורים אלא כשמזגו בכונת מצינה וכונת יין אבל אם כזג שלא בכונת מצינה והוא שלא היה סכור שיהא יין כאותה חבית * שהוא שופך המים לחוכה או שהיה יודע שיש שם יין אבל לא כיון לשפוך לשם מותר בשתיה שהרי אף ביין כחו שלא בכונה מותר בשתיה, * השני לגדולי הצרפתים * שלא נאסרו הדברים אלא במצינה המכשרת לשתות ושאדם עשוי למזוג כן לשתיה הא אם שפך מים לתוך חבית גדולה שאין דרך למזגה אין כאן קרוב הדעת * ומותר בשתיה, וחכמי האחרונים * הביאו מעד לסברא זו ממה שאסרו בתלמוד המערב * יין שמזגו גוי בחמין אסור כצונן מותר, ודבר זה מפני שכוננם היתה מצינתם בחמין והיו קורין למצינת צונן מצינה שאינה ראויה, ואע"פ שאין נסעדים בו להכשיר מצינת צונן שהרי עיקר מצינה אצלנו כצונן היא, מכל מקום למדין הימנו למצינה מתעטת בחבית גדולה, הא אם מזג בכלי הראוי למזוג בו כגון כוס ואשישה והדומים לו אסור, ואם מזג מעט עד שלא הוכשר לשתיה לרוב בני אדם יש מקילין ויש מחמירין * מפני שיש כאן קרוב הדעת * שהרי כך הענין מצוי תמיד שאדם טועה

(א) לקמן ע"ד א'. (ב) רבינו תנא דמסייע להשיך וי"ד קציה סק"י. (ג) צריך לומר "אין". (ד) עמ"ש רבינו לעיל ג' ב'. (ה) עמ"ש רבינו לעיל ג' ב'. (ו) ע"י בתה"ב בית ה' ש"ב דף קל"ז וכן ברא"ש סי' ח' כ' הטעם שם יגע/ביין וכן הרמב"ם הל' מאכלות אסורות סי' ג' הי"ג כ' "כדי להרחיק מן הניסוך" ורבינו נתן טעם חדש משום קרוב הדעת וזקני התת"ם סופר וצ"ל כתי' למסכתין ד"ה ונראה כיוון לדעת רבינו. (ז) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות סי' ג' הי"ג. (ח) כן פירש הכ"ס שם טעמו של הרמב"ם. (ט) ברא"י לקמן ג"ס ב'. (י) וביותר לא לפי טעמו של רבינו לעיל דמוינה אסורה משום קרוב דעת משא"כ בהולכת ענבים. (יא) הא אם ידע גם בחבית אסור משום מצינה ולא ס"ל מ"ש הראשונים שבחבית מילתא דלא שכיחא היא וי"ל שגם הטור דף קכ"ה כרבינו ס"ל ולא כמשי"ב הכ"י בכוונת דבריו וע"י ש"ך סק"י. (יב) כמשי"ב רבינו לעיל ג' ב'. (יג) איני יודע למי נתכוון הרמב"ן כתי' ובתה"ב בית ה' ש"ב דף קל"ז כ' ד"ו בשם "יש מי שאומר". (יד) טעם זה הוסיף רבינו מדעתו כי הרמב"ן והרשב"א שם כתבו משום דהו"ו מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן ורבינו לשיטתו או"ל כדלעיל. (טו) בתה"ב שם בשם הרמב"ן וכ"ה כתי' הרמב"ן. (טז) כפירקין הי"א ל' ב'. (יז) הרשב"א בתה"ב שם. (יח) ברשב"א ליתא טעם זה.

בכך ומוסיף או גורע, מעתה אם שפך לתוכו דבש הצלול או חלב או כל משקה שאינו ראוי למזיגה מותר אף בשתיה. * וחכמי צרפת י' התירו אף בסחט אשכול של ענבים לתכוג.

יראה מסוגיא זו שבכאן שמעשר פירות אינו נוהג בחוצה לארץ וכן יראה מסוגיא מסכת חולין י' בסוגיא האמורה שם על ר' מאיר שאכל קלה של ירק בבית שאן, ובמסכת ברכות י' פרק כיצד מברכין בענין קפריסין יראה שאף בחוצה לארץ מעשרין פירות מדברי סופרים ואפילו בפירות שאינו משבעת המינים, ומתוך כך פרשו חכמי התוספות' שלא נאמר בכאן ובסוגיאית הדומות לזו שאין חיוב מעשר בחוצה לארץ אלא בשל דמאי אבל בשל טבל גמור מעשר נוהג אף בחוצה לארץ.

מעשר פירות בארץ ישראל עצמה יראה מסוגיא הנזכרת י' בפרק כיצד מברכין ח שהוא מדברי סופרים, וכן יראה במסכת יום טוב ב' בסוגיא ליטרא קציעות אף בפירות של שבעת המינים, וכן הדבר שגור בפינו תמיד לא אמרה תורה אלא דגן חירוש ויצהר, ובתלמוד. המערכ' הביאזה מן המקרא וכל תבואת זרעך י' וכל לרבות שאר פירות, ואם תפרשה י' על מעשר שני, כלך למה שאמרו בספרי י' ונתת לכהן מעשר רגנך תירושך ויצהרך מה אלו מיוחדים שהרי אוכל אדם ונשמר ונדולו מן הארץ וחייבים בתרומות ומעשרות אף כל וכו', ומתוך כך תרצו גדולי המפרשים י' שהמקראות אמסכתא בעלמא הם, אלא שראינו לגדולי המחברים י' שהביאו לשון ספרי וכללום בסצות עשה, והוא חמה י'.

מים של רבים אינם נאסרים, ומכל מקום יש צדדים באסורם וכבר כתבנו בפרק כל הצלמים י'.

[דף ג"ט א'] כל שטל ולא טבל הרי הוא כאלו לא טל אף לענין יין נסך כמו שבארנו למעלה, י' ואם בא על בת ישראל הולך כשר כדין גוי ועבר הכא על בת ישראל שהולך כשר כמו שיחבאר במקומו י'.

כבר ביארנו במסכתא זו י' שכל שהוא נאכל כמות שהוא חי או שאינו עולה על שלחן מלכים אין בו משום בשולי גוים, ומכל מקום במקום שאינן בני תורה והדבר מצוי לבא לידו פרצה חוששין בדבר וחוככין להחמיר וכן בכל כיוצא בזה.

אסור להניח לגוי להוליך ענבים לגת ואם הולך אע"פ שהיין מולף עליהם מותר, ודבר זה נחלקו המפרשים בפירוש, יש מי שפירש כ' איסור זה אע"פ שאין יין

(א) דיו לא נזכר בפוסקים והנה גם לפי טעמם הם זיל שאמורה מוינה מחשש נגיעה י"ל שסותר דמילתא דלא שכיחא היא. (ב) לא מצאתי מי הם. (ג) ר"ל ויורד היין עם הזנוין. (ד) ו' ב'. (ה) ל"ז א'. (ו) ר"ת בתומ' ד"ה בצר, ובברכות שם סד"ה תריות כ' רבינו בן בשם חכמי צרפת ומסיים רבינו שהרמב"ם ב' (הל' תרומות פ"א ה"ז) שרק בסביבת ארץ-ישראל נוהג אבל בשאר מקומות לא. (ז) בדבור הקודם. (ח) בברכות ל"ז א'. (ט) ביצה ג' ב' ד' א'. (י) ע"י היטב ריש מס' מעשרות, ובברכות ל"ז א' סד"ה תריות כ' רבינו דרש זה בשם הספריוע' ספרי דברים י"ד כ"ב. (יא) דברים י"ד כ"ב. (יב) כמו שמפרשו הסמ"ג עשין קל"ז וקס"א עיי"ש בגליון הש"ס על הירושלמי ועי' משנה למלך הל' מעשר שני פ"ג ה"כ. (יג) אינני יודע לאיזה ספרי נחכוון גם פסוק בצורה שכל רבינו לא מצאתי. (יד) הראב"ד, ובהשגות הל' מעשר פ"א ה"ט והל' מעשר שני פ"א ה"ג כ' שכל פירות האילן מדרבנן (טו) הרמב"ם הל' תרומות פ"ב ה"א ועיי"ש בכ"מ. (טז) וגם בברכות ל"ז א' ועירובין ל"ב א' ד"ה חבר פסק רבינו שמעשר פירות מדרבנן. (יז) לעיל ט"ז א'. (יח) ג"ז א'. (יט) יבמות מ"ה ב'. (כ) ל"ז ב' ל"ח א'. (כא) הוא הראב"ד מובא בתה"ב בית ה' ש"כ דף קל"ז ובשאר ראשונים; ומה למדתי שמי"ש במ' תמים, דעים מי י"ז שהטעם משום נגיעה ביין הגת ע"כ תשובה זו לא מהראב"ד היא.

בנת * ואיסור זה מפני שאע"פ שלא נדרכו מסתמא כל בוצר לגנח כשמניחם בכובי עוצרם מעט ביד והיין מזלף עליהם וכשהגוי שופך הענבים בנת נשפך גם היין על ידו והוא נאסר לכתחלה מגזרת שפיכת יין גמור, ונמצא לדעת זה בזמן הזה שהגוים מביאים ענבים לגיגית ב שאין להניחם להריקם בגיגית ב אלא אם כן בסיוע ישראל, הא בסיוע ישראל מיהא מותר לכתחלה, ואע"פ שבין גמור אסורי כחו של גוי אף בסיוע ישראל אם לכתחלה אם אף בדיעבד לדעת קצת י כמו שיתבאר שם ינחנו כלו אצל הגוי ונמצא כחו של גוי לבד, לא גזרו כן אלא ביין גמור, ומכל מקום עיקר הדברים שאם אין יין בנת להולכת ענבים אין חוששין כלל ואין בזה תורת יין כלל אף בכדי לגזור עליו ליין אחר ואף לכתחלה, ודבר זה פירושו בשיש יין בנת והוא נמשך והגיע לכלל יין גמורי וכשהגוי מזלף על הענבים לשם יין שבנת נתו ואפילו היה שם יין כל כך שהוא מזלף על הענבים מותר מפני שאין זה אלא כוורק אכן לחוכו ולכתחלה אסור שם ינע ביין או שם יסחוט אשכול של ענבים, ואף בזו"א אם ישראל מסייע לגוי מותר לכתחלה, שהרי ביין גמור לא נאסר אלא שם ינחנו כלו לגוי ונאסר אף בדיעבד ואם כן בזו שאם הניחו לגוי כלו מותר בדיעבד בסיוע ישראל מותר לכתחלה, ואף לענין הולכת היין אם אין דעתו לשפכו והוא רוצה להביא על ידי גוי מותר ולא סוף דבר כסתום שאין הגוי יכול לינע בו שזו אף בלא שמירה כל שהניחו בחזקת המשתמר מותר אם היא חתיסה ראויה אלא שאף בפתוחה כל שישאל הולך עמו ושומר שאינו נוגע אם היא חסרה שאינו יכול לינע אלא בהורדה ככתפו מותר לכתחלה ואם היא מלאה אסור לכתחלה שם ינע הגוי ואין הישראל מרגיש, וגדולי המפרשים אסרוה אף בדיעבד, אלא שלדעתנו כל שאוסר בריא לי שלא נגע מותר בדיעבד:

תמדים שלנו יש מי שאוסר שאין לנו להניח לגוי לשפוך המים לשם אלא בסיוע ישראל ואם עשו כן אם הם בכדי שבהטלת שלש יצאו ארבעה"א הרי הוא כיוון שמזנו גוי ואסור, ולדעתנו מותר לכתחלה שאין זה דרך מזיגה ואין בזו קרוב הדעת כמו שבארנו. י

[דף ג"ט ב'] **כבר** בארנו שכל מנע בסבה הנכרת אינו אוסר בהנאה ובכלל שחאה הסבה נמשכת מתחלה ועד סוף, טעשה היה שנפל אחרונג לתוך חבית של יין ובא גוי

(א) אע"פ — בנת ליי בראב"ד ורבינו מוסיף לפרש הנפ"מ שלמי הראב"ד גם בזה אסור ויכ"ח הר"ן.
(ב) הרבנא במ"ש "גיגית" כי בגיגית אין הדרך שיהי' בו יין נמשך ואע"פ אסור לשיטה זו.
(ג) לקמן ע"כ ב'. (ד) הראב"ד מוכח בזה"כ בית ה' ש"ב דף קל"ז. (ה) זה פי' הרמב"ן בחידושו ומוכח בזה"כ שם סוף דף קל"ז. (ו) דבר זה ליי ברמב"ן שם ורבינו מוסיף ולא כמו שפי' הש"ך וי"ד קביה סק"ט דרוקא אם לא נמשך עיי"ש. (ז) שמותר כדאי' לקמן ס' ב'. (ח) דברי רבינו קשים דלפי' זה שהחשש שם ינע הגוי כיון שבנת מה מועיל סיוע ישראל, ופי' לומר שכונתו שישראל חסדיע יאסור עליו שלא ינע; אח"כ ראיתי שגם מרן בשו"ע וי"ד קביה ס"ו כ' שיטת הרמב"ן וסו"ט שבסיוע ישראל מותר, והקשה עליו וקיני רבינו עקיבא איגר וצ"ל בהנהגתו כמו שכתבתי והניח בצ"ע; עכ"פ רבינו מסייע לסרן בשו"ע ועוד יותר קשה מה שמשיך רבינו ופי' שהרי ביין גמור וכו' הלא אין לזה שום קשר לחשש נגיעה ולכל הדבר הזה אין כאן מקום אלא לעיל אחר דברי הראב"ד, ולולא דמסתמינא הייתי אוסר שנחלף מקום שורות אלו בט"ס וצ"ג לברר הדבר. (ט) הראב"ד ועי' בזה"כ בית ה' ש"ב דף קל"ז שהראב"ד אסר שפיכה בסיוע ישראל אבל מ"ש רבינו לעיל מזה בהולכה הם גיב דברי הראב"ד ולכן ע"כ דברי הראב"ד שב' רבינו כאן מוכבים על מ"ש רבינו לעיל בשפיכה ודברי רבינו באו בערכוב הסר ולכן כתבתי בהערה ח' שדברי רבינו בענין זה נתערבבו בטעות מוסר.
(י) עי' מ' חמים דעים ס"י פ"ג שב' הראב"ד כן בשם חסיו הרב אב"ד והראב"ד מסיק כמ"ש רבינו.
(יא) שהוא יין כדאי' בכא בחרא צ"א א' ועי' לעיל ל' א' ד"ה יין והלאת. (יב) לעיל ג"ח ב'.

והכנים ידו לתוך היין ותפוש באתרוג והרי יש כאן סבה נכרה שלהצלת האתרוג נהנין
ומכל מקום נאסר היין בשתיה* שאין לך סגסוג גוי מותר בשתיה, וחששו חכמי התלמוד
שאם יחזור ידו ויוציאה ינסך בשכשוכו ויאסר בהנאה, שמאחר שנעשה כונתו אפשר
שבהוצאתו יכוין לנסוך שהרי כבר הלכה סבה הנכרה, ונתנו עצה שיאחזו מהר בידו
ויוציאו את היין דרך נקב או דרך הטייה ולא יאסר בהנאה על הדרך שכתבנו, ויש
מגדולי המפרשים שפרשו להחר שתייה, וכנגד כל מה שכללנו, והוא חסר גדול, והלא
אסרנו בשתיה אף שלא בכונת סגסוג ושלא בכונת יין, אלא שהם מפרשים שסגסוג
כלל שכשוך אף בכונה אינו אסור בהנאה וכשהסגסוג כסבה הנכרה וכלל שכשוך מותר
בשתיה, ואין דברים אלו נראין כלל, שאם כן למה הצריכו נגזר בגז' שנמצא בו
הגוי כשהיה בו טופח להטפיה כמו שיחבאר לסטה' הואיל ואין שם כדי לשכשך
ולא חילקו בה בין סבה ללא סבה, וראיתי מהם שפירש שכל סגסוג שאין בו שכשוך
שאינו אסור עד שיפירוש שהפרישה עושה הנסוך ונתנו סמך לדבר כצפוני יפירוש,
ולא יראה לי כן, שאם כן מה שאסרו בכרזא אנה ידיה ערוה, יאחזו את ידו ויוציאוה
דרך נקב, ושם לדעתם כך הדין, ויש מי שפירש שטעשה זה לא נגע הגוי כיון אלא
קודם שישקע האתרוג לקחו בידו בראשו האחד וצוה לאחזו בידו שלא ישכשך באתרוג
ויעשה כמדדו בקנה לאסר בשתיה, ואע"פ שאין הדברים נראין דרך פירוש שאם כן
לא הוצרכו לומר נקטוה לידיה וכרצוה עד דשפייא אלא שיטלו האתרוג מידו ותסתלק
ידו בלא שום תנועה, מכל מקום לענין פסק יראה מדבריהם בכלי שהוא צף על פני
היין ואחזו בו גוי ולא שכשך עדין ואחזו ידיו או שגירו בו וראו שהניחו בלא שכשוך
שמוחר בשתיה, ואף לענין פירוש אפשר שאלו יאמר נקטוה לידיה ויטלו האתרוג מידו
שם יגדל הוא ידו עתה בהוצאת האתרוג מידו וישכשך.

כל שאסרו את היין בהנאה בין בכח בין בסגסוג דוקא לאחרים אבל
ליטול דמיו מאותו גוי עצמו מותר, ואע"פ שהגוי נוטל את היין אין אוסרים דמי יין
נסך קא שקיל, שאין זה כנהנה מיין נסך אלא כנוטל דמי נזקו שהרי הוא כמי ששרפו
לו או הטילו לים, והרי מן הדין אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואע"פ דעל ידי טעשה
אוסר, מדברי סופרים הוא, ואף עיקר האיסור מדברי סופרים הוא שגזרו על סגסוג
ואחר שכן אין נטילת דמים מסנו נראין אלא כחשלוסי נזקו, יש מי שאוסר דוקא

(א) לעיל כי רבינו שאם היו שם ישראלים שיכולים להציל אסור אפי' בהנאה ולענין כן הוא
גם בהצלת האתרוג ורבינו סמך על מ"ש לעיל. (ב) הוא הראב"ד סוכא בחי' הרמב"ן וכו', ובתה"ב
בית ה' ש"ב דף קל"ד שם כי שיטה זו בשם "מקצת מגדולי המפרשים", ולמדתו מזה שרבינו לא
סדקתו הוא קרא שם זה הראב"ד. (ג) לעיל נ"א א' כמעשה דבירם. (ד) כי הרמב"ן בחי' אליבא,
דראב"ד וכי הראב"ד בהשגות הלי' מאכלות אסורות פ"ב ה"א והראב"ד קאי על לשון הרמב"ם שפ"ט
ידו לחבית בלי כוונה ליקח ולהציל דבר שנפל ואיך הו"ל סגסוג בכוונה ואע"פ אינו אסור בהנאה
אלא בשכשוך ויוצא מזה שהראב"ד בהשגות לא חזר בו מ"ש הרשב"א בשם ולא כמו"ש, מן
כ"ב שם שהראב"ד בהשגות פ"ל כרש"י (וא"כ חזר ששחטו) כי רש"י קאי על מעשה דאתרוג
שהבנמנו חיתה בלי כוונה נגיעה וכוה לראב"ד אפי' בשתי' מותר בלי שכשוך ודברי הכ"ס צ"ע.
(ה) הרמב"ן בחי' הקשה על הראב"ד מסיפא דברייתא דבליכא טופח ע"ם להטפיה בעי ג"כ הדחה
וכמוצא לבר ליכא שכשוך ורבינו הקשה מרישא ואשמעין דבר חדש דאפי' בטופח ע"ם להטפיה ליכא
כדי שכשוך וכי"כ גם הרישב"א בסוגיין. (ו) ס' ב"י. (ז) לשון הקרא משלי כ"ג ל"ב. (ח) נ"י דצ"ל
"שאסרו" והוא בגמ' לקמן. (ט) א"י מי הוא. (י) כדאי' לעיל נ"ד א'. (יא) אבל הרא"ה כבד"ה
בית ה' ש"ב ריש דף קל"ח ב' דמראורייתא אסור ואוסר ליקח דמיו מאותו גוי וגם הרשב"א במשנת
הבית שם כ' שמראורייתא הוא אוסר.

בשנמכו בחזקת שהוא של ישראל הא אם נסכו בחזקת שהוא שלו ונמצא שהוא של ישראל אסור שהרי הסנך יינו של חברו כשונג פטור כמו שיחבאר במסכת גיטין א והרי אין זה חייב מן הדין, וכן נראה דעת גדולי המחברים ש'לא כתבו אלא בשנמך לאנסו, ורוב מפרשים מסכימים אף בזה להתיר, ויראה לי טעם להתיר שאע"פ שאינו חייב מן הדין מכל מקום כל שהוא מחזיק עצמו במחוייב ופורע אין כאן אלא דמי נזקי ואין זה דומה אלא למכר עד שלא פסק שדמיו אסורין^ה שהרי הוא עצמו מסייע בכך, וכן יש מי שפרשה' דוקא בשנמכו לעבודה זרה בפירוש שהוא איסור חורה אבל מנע שאינו אלא של סופרים לא, ואין זה כלום, שמכיון שהוא אסור לו מי שאסרו מכל מקום מזה הוא ודמי נזקו הוא נוטל.

יין שנשפך מן החבית והיה זכ בקרקע והיתה יד הגוי או רגלו מונח בקרקע והלך היין דרך שם ונגע ברגלו או בידו יראה לי שאין זה מנע כלל^ז לאסור אף בשתיה לא הלך הגוי אצל היין אלא היין הולך אצלו, וכן מצאנוה' לקצת חכמים בחבית המקלחת והיה הגוי לשם ונגע הקלות אפילו בידו^ח שלא עשאוהו כטומאה שאין בה הפרש בין נגע הוא בטומאה בין נגעה בו טומאה, אבל אם הלך הגוי וכוון עמידתו לשם וכל שכן אם נגע אע"פ שלא שכשך אסור.

מעשה חבית שנשטט העץ הסותם נקב שבה והיין נגר ונשפך^י וזכ הגוי והניח שטח^ט אצבעו או פס^ט ידו על הנקב ועיכבו מלצאת אע"פ שאין כאן שכשוך גמור^י הרי זה בדין מנע, ואם לא היה שם ישראל מזומן כשהוא^{יא} להצלה זו מותר הכל בהנאה שהרי מעשה הנכר הוא שלא נתכון אלא להצלה, אבל אם היה ישראל מזומן כשהוא אין זה מעשה הנכר לדעת קצת מפרשים^{יב} כמו שכתבנו למעלה, ולדעתנו כגון שלא היה מזומן לשם^{יג} שאינו מעשה הנכר ונאסר בהנאה, ומכל מקום הואיל ואין כאן נדנוד ולא נגיעה בחלל ולא כפיה ולא בשוליה אלא מצדיה אין הכל בדין מנע גמור מכל וכל לאסור בהנאה אלא כל שחתעכב בסבתו והוא כל שמכרזא ולמעלה אסור בהנאה ומה שבשם ולמטה מותר בהנאה ואסור בשתיה מתורת מנע אע"פ שאינו מנע גמור דנוהו כמנע שלא בכונה אף במקים שישראל מזומן כשהוא או יותר ממנו, ויש שאין אוסרין^{יד} מה שמכרזא ולמטה מתורת מנע אלא מתורת נצוק כלומר שאין חבורו פחות מנצוק מעתה הואיל ומכרזא ולמטה אי אחת אוסרו אלא מטעם נצוק וכבר בארנו שלא נאסר הנצוק משום מנע אלא משום ערוכ הם אוסרים שאם יש שם קיחון של מים נצל כל שמכרזא

(א) ג"כ ב'. (ב) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ג חכ"ה. (ג) הרמב"ם שם כ' בהדיוא ישיכון שנתכוון זה הגוי להזיקו ולא אסור יינו^ז וכו' וברור שהרמב"ם חולק על אלו הפוסקים שפסקם הרמב"ם יו"ד סס' קב"ד שבנגע להכעיס מותר בשתי, ותשובה לי שרבותינו ז"ל לא העירו שיש בזה פלוגתא. (ד) ולפיז גם באינו מתכוון לנשך מותר ליטול דמיו והכ"ם שם מדויק מלשון הרמב"ם שבוה אסור. (ה) כדאי' לקמן ע"א א'. (ו) כ"כ הר"ן מדנפשי' וכיוון לשיטתו זו. (ז) לא מצאתי דיו לא בראשונים ולא באחרונים, ולא זכיתי להכין מדוע לא חיישינן שאחר שבא היין אליו נתכוון לנשך ובפרט כשבא היין אל ידו דחשיב יותר סרגל כמובן ורבינו בעצמו ב' לעיל: לאחר שנשתלק כוונת הצלת הכלי חיישינן שמנסך. (ח) לענין כוונת רבינו בהוספת שתי מלים אלו שלי' בנ"ם ולא בפוסקים לאשמעינן שדווקא בנגר אנשפך י"ל שכוונת הגוי להציל אבל לא במשפך טיפות דקות שאין כאן הפסד ממש א"א לתלות שהגוי בחול וטרוד בהצלה כלי כוונה לנשך, והדבר צ"ב. (ט) עי' לקמן בסוף הדבור. (י) רש"י ד"ה כל כ' סתם אין כאן שכשוך. (יא) כן כתב גם בתה"כ בית ח' ש"ב דף קל"ד, עי' ש"ך יו"ד קב"ד מסק"ד וטו"ז מקב"ה. (יב) הרשב"א שם והראב"ד מובא ברא"ש בסוגיין. (יג) הטו"ז יו"ד קב"ד סק"ה וזה לכון בזה לרבינו. (יד) לא מצאתי שיטה זו.

ולמטה להתר שחיה, ואף לדעת זה אין נראה כן הואיל וכל שמכרזא ולמעלה בא עריו
 כאחר ואין לומר עריו ראשון ראשון במל אלא אם כן היה שם מים בכרי שמה שמכרזא
 ולמעלה אין בו כרי נתינת מעס, ומכל מקום גדולי המכרזים מתירין מכרזא ולמטה
 בשחיה, הואיל ולא נגע בחלל שכל נגיעת צד אינם אוסרין אלא הנמשך אחריה, ואין
 הדברים נראין כלה, וקצת חכמי הראשונים שבדוניל חזקו מעס זה לומר שאף עד
 ברזא לא נאסר אלא כעין נצוק הואיל ולא נגע בחלל ואין הנצוק אוסר מה שלא
 נגרר אחר אותו הקלוח שאין הנצוק עושה נצוק אחר כמו שיחבאר לדעת גדולי
 המפרשים, ואיני מודה בזה, שהרי לענין מוטאה נמנית נגיעת הצד כאחת, וחבור
 הנצוק כאחרת, וגדולי המפרשים הולכין בה לשטתנו, ומכל מקום המחירים שהזכרנו
 הסכימו שאם היתה למעלה מזו שנגע בה ברזא אחרת ויין יוצא ממנה שכל שעד
 אותה ברזא מותר לגמרי בשחיה, ואם כן גיגיות שלנו שיש נקב בשוליהן ונקב בצדן
 ונגע גוי בקלוח היוצא דרך שוליה אם היה יוצא דרך נקב שבצדה מותר כל הנמשך
 עד אותו נקב הואיל ולא נגע בחלל, דברים אלו אינם אלא בשהניה שטח ידו על
 הנקב שאין כאן מגע גמור אבל אם הכנים אצבעו או עץ הסתום בנקב ונגע בחלל
 אין שם חלוק בין ברזא ולמעלה לשל מטה אלא כל שיש שם מבה הנכרת כגון שהיה
 לשם ישראל מזומן כמחו או יותר לדעתנו הכל אסור בהנאה, ואם לא נגע בחלל דינו
 כדיון מה שכתבנו, ויש מפרשים שאף עוכי הדף שבקנקן דינו כחלל, וכן ראוי להורות.

חביות שלנו שתוחבין עץ נקוב בנקב שכנוף החכית וסותמין אותו עץ הנקוב
 בכגד או בנעורת ונפלה אותה סתומה של נעורת והניח גוי שטח אצבעו על נקב העץ
 התחוב אף זה דינו כן לפי סוגיית הגמרא והכל נקרא צדיה, ומכל מקום אפשר לדונו
 כקלוח היוצא ושללא תדון כנוף החכית ולא יאסר מה שבחכית אלא משום נצוק
 ויותר בקיתון של מים, שאין היין הנמשך תוך אותו קנה אלא כקלוח היוצא ויותר
 מה שלמטה מן הכרזא לדעת קצת מפרשים, אף בלא מים בשחיה כמו שיחבאר, ואם
 החזיר הנעורת אם הנעורת כל כך ארוך שנכנס ראשה לחלל הכלי אסור בהנאה, כל
 שנוגע בחלל הכל אסור כנוגע בשולי החכית שנאסר מה שבפיה וכוונע בפי החכית
 שנאסר מה שבשוליה, ואף אם לא נגע בחלל כל שנגע בצדי נקב החכית דינו כדיון
 מה שכתבנו, ואסור עד ברזא בהנאה, ומכל מקום אם אין הנעורת מתפשט בכניסתו
 לצדי החכית אפשר לדונו כדיון קלוח שנגע בו גוי שלא לאסור יין שבחכית אלא מצד
 ערוב עקר המגע ולהתיר בקיתון של מים, הא אם היה הנעורת נכנס עד צדי הנקב
 שבחכית אע"פ שלא נכנס לחלל דינו כדיון מה שכתבנו, ויש אומרים הואיל וזו כלי
 בפני עצמו אף מה שנכנס לצדי החכית הואיל ואינו מתפשט לחלל דינו כדיון קלוח,

(א) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ב ה"י. (ב) הראב"ד. (ג) ר"ל שכסוגין חכמים מסמאים
 בנגיעה מהצד. (ד) לקמן ע"ב א' שהניצוק אינו מסמא ואם כן א"א לומר שנגיעה מהצד עם מה
 שלמעלה מחובר רק מטעם נצוק דאו הו"ל כל מה שלמעלה מהו. (ה) הראב"ד מוכח בתה"ב בית ה'
 ש"ב דף קל"ה. (ו) ואולי זה הוא סברת רבינו שמואל בר נטרונאי הנוכרת בהנהגות אשירי בסוגיין.
 (ז) אבל ס' התרוסס שמביאו תה"ב בית ה' ש"ב דף קל"ה ב' להדיא אעפ"י שנגע כמה שהוא כגד
 עוכי הנקב אינו אסור בהנאה והרשב"א לא ב' עליו מאוסה, וכס' התרוסס פסק הרמ"א יו"ד
 קכ"ד סכ"ג וע"י גם סידר. (ח) כן הוא סברת הרא"ה כבדה"ב בית ה' ש"ב דף קל"ד עיי"ש היטב
 ולענין זה גם סברת הכל בו בשם הראב"ד שכ' הבי' יו"ד קכ"ד ד"ה ומשמעו ד"ה והני, ולא ק' מ"ש
 חכ"י שם שדברי הכל בו נגד כל המוסקים וגם סרב פסא לא ק' כסוכן ונוכח השו"ע לא הביאו כלל
 דברי הרא"ה אלו. (ט) בסוף דבור הקודם בשם יש מפרשים.

ויש מפרשים* שסועת אשתקל ברזא בקנה זה ולא בנקב החבית ולהתר שתיה. גרי שהסיר הכרזא שבנוף החבית ולא החזירה אם היה ראשו נוגע לחלל והרי שכשך בהוצאתו הכל אסור בהנאה, ואם לא היה ראשה נוגע בחלל ולא שכשך כלל והוציאה במשיכה כל היוצא מצד הסרתו הרי הוא כחו בכונה כמי שהריק ואסור בהנאה והשאר מותר בהנאה, וכן כתבו חכמי הצרפתים^ג בפירוש, ויש אומרים ד שאין כזה דין כחו אלא דין מנע על ידי דבר אחר ומכל מקום אי אפשר בלא מנע ואסור בהנאה, אלא שכדעת ראשון ראוי להורות, ואף לדכריהם בשתיה^ה ואם הוסרה בידו או בגופו מצד חכוכו שלא בכונה אע"פ שאין כאן דין כח אלא מצד מנע מותר בהנאה אלא שאע"פ שלא שכשך אסור בשתיה, ואם היתה סתימה זו במגופה ואפילו היתה חציצה דקה בין המגופה לדין והסירה הגוי שנמצא שאין כאן מנע ביין כלל אסור מדין כחו לדעת ראשון שכל שהסיר המונע אע"פ שלא נגע הרי הוא כמי שהריק, ואם הסירה שלא בכונה הרי זה כחו שלא בכונה ומותר בשתיה אף לדעת זה, וחכמי קטלונניא^ה מחירין את זו בשתיה אף בלא חציצה ואף לדעת זה, ואיני מבין שהרי מכל מקום יש כאן מנע, אלא שדעתם אין זה מנע גמור הואיל ולא הוצרך בהוצאתו אפילו במשיכה, ודבריהם נראין, וכחו מכת הרקתו אין כאן שלא נאמר^ו מוריק אורוקי אלא כשהוא מטה את הכלי ומריק את היין מכת הטאתו, הסיר ברזא של נעורת בחביות שלנו^ז אם לא היה נוגע הנעורת עד צד נקב החבית הרי הוא כנוגע בקלוח והחבית באיסור נצוק, וכן לדעת קצת כל זמן שלא תכנס ראשה לחלל אפילו נכנסה לצד עוכי נקב שבגופה, אלא שאין הדברים נראין כמו שכתבנו, יא ויש מחירין^י בהוצאת ברזא בכל צד, ואין הדברים נראין כלל.

יין נסך בכלי ובא ישראל והוציא מיין החבית לאותו כלי שנאמר יין החבית משום נצוק גדולי המפרשים^{יג} כתבו שעד ברזא מותר בהנאה, כמו שכתבנו שהנצוק משום ערוב, וסתם יין שנחערב ימכר כלו חוץ מדמי מה שנחערב, יד ומכרזא ולכמה מותר בשתיה שלא נאסר בנצוק אלא הנגרר אחריו, ואע"פ שהכל מעורב הרי יש לנ כיוצא בו במלאכת קנישקניו כמו שיתבאר, ורבים הורו כן למעשה, ומכל מקום דבותי הורו בהוראה מוחלטת שאף מברזא ולמטה אסור בשתיה כל שנחערב האסור עם המותר אין בו התר שתיה על דרך שטה שכתבנו, ומכל מקום כזו אם היה שם קיתון של מים לבטל האסור שבכלי מותר שהנצוק משום עירוב הוא ולא משום מנע כמו שביארנו. **חבית** שהיתה מקלחת ונגע גוי בקלוח הואיל ויצא הקלוח חוץ לחבית ואין

(א) עי' לעיל הערה ח'. (ב) במש"כ רבינו לעיל ד"ה כחו. (ג) גם לעיל נ"ח א' ד"ה כחו כ' רבינו כשיטה זו בשם "חכמי הצרפתים" וכן קורא רבינו לרבינו תם אבל כאן לא לו כוון עי' תוס' לעיל נ"ח ב' ד"ה אלא, והנה רש"י ס' א' ד"ה חמרא ס"ל שכתו אסור בהנאה עי' תוס' ד"ה נכרי, אבל לרש"י קורא רבינו תמיד "גדולי הרבנים" ואולי כיוון לרבינו יצחק הוזק ויל (הוא בעל החום) שס"ל כן טובא בתהיב בית ה' ש"ב סוף דף קל"ה. (ד) לא מצאתי. (ה) איני מבין ואולי צ"ל "אסור בשתיה" ור"ל הנשאר. (ו) ר"ל אף לשיטה זו, אבל רבינו הלא פסק שדין כח יש לו וכחו שלא בכונה פסק רבינו לעיל שמותר בשתיה. (ז) ומנע שלא בכונה אסור בשתיה במש"כ רבינו לעיל. (ח) לעיל נ"ח ב' ומשמע שבכונה אסור. (ט) עי' לעיל ד"ה חביות. (י) ס' התרומה עי' בעמוד הקודם הערה ז'. (יא) לעיל סדרה מנחה. (יב) לא מצאתי. (יג) הראב"ד, אבל לענין צ"ע שהרי הראב"ד בהשנות הל' מאכלות אסורות פ"ב ה"י כ' שאין להתיר בשתי' את שלמטה כיון שהוא מעורב, וגם הרשב"א בתה"כ בית ה' ש"ב ריש דף קל"ה כ"ב בשם הראב"ד ועי' גם שם ש"ה דף קנ"א וי"ל בדוחק רב ואכמ"ל. (יד) כדא"י לקמן ע"ד א'.

אסור וכמו שאמרו בפרק אחרון* אמר רבא רבא להנהו שפוכאי כי שפכיתו חמרא לא ליסייע גוי בהדיכו דילמא משתליתו ושדיתו ליה אגוי ואתי מכח גוי ואסור, אלמא בדועבד מיהא כל דלא משתלי שרי, ומכל מקום גדולי המפרשים ב כתבו בפירוש שאף בדיעבד אסור מחשש זה.

היה ישראל מריק מכלי שבירו לכלי שביד הגוי מותר, ואם נדנד גוי הכלי שבירו עד שנשתכשך יין שבתוכו מכח אותו הנדנד אסור והוא שאמרו כאן ואי מצדד אצדודי אסור, ולא שיהא שכשוך זה אוסר ג שהרי כלי שבו יין כשר שהיה ביד הגוי ונדנד הגוי את הכלי עד שנשתכשך היין שבתוכו אינו אוסר בכלי חסר הואיל ואין לחושבו כמנע כמו שיחבאר בשמועת כוכא חסירא וכן שבתלמוד המערב שבפרק אחרון ד אמרו אהן דמרנלי זיקא מלעיל דע אין בו משום מערה מכלי לכלי, ר"ל שמנדנד חסיד מין שבנאר מלמעה למטה ואין בזה הפרש בין כלי סתום לפתוח, ה אלא טעם הדבר מפני שדבר זה הואיל ונדנדו בעוד שקלוח היין המורק מחובר בו שמה יגע בשפתי הכוכא לקלוח היין והוא ליה כנוגע על ידי קנה דמה לי נגיעה בקנה מה לי נגיעה בשפתי הכוכא, כך פירשו בקצת חוספות, ו גדולי המפרשים מפרשים אותה כשהיתה שפת הכוכא סמוכה לשפת הדנא וכשמנדנד הגוי את הכוכא מרכה בשפיכת היין הדנא והרי הוא כמו של גוי, ואע"פ שיש כאן סיוע ישראל, הם נמשכים אחר שטתם שאוסרין את זו אף בדיעבד כמו שכתבנו, ואף למכרתנו אפשר שבאותה שעה י לא היה נשפך כלל והכל בא על ידי הגוי, וגדולי הרבנים מפרשים אותה בשנדנדה אחר שנחלטה ואי אפשר יב בלא מנע, למדת מכל אלו שכל שביד גוי כלל של יין ואינו מלא אע"פ שהגוי מנדנד את הכלי עד שנשתכשך יין שבתוכו מכח נדנדו מותר, מכאן אמרו שגוי שרצה להריק ועד שלא הוציא לחוץ גערו בו והשיב אחר ימינו וחזר היין לשולי הכלי שהוא מותר, ויש חולקין בזה, ואין דבריהם נראין, ומכל מקום קצת חכמי קטלוגיניא יי אוסרין באלו ולא הותר לדעתם שכשוך מצד נדנדו הכלי אלא כשאינו מכויין לכך, ואף גדולי המחברים יי נראה שאוסרין בכל נדנדו שנשתכשך היין אף בלא מנע, ומכל מקום הסכמת רוב מפרשים שכל שכשוך שאינו בגוף היין אינו אוסר, וכן נראה מענין כוכא חסירא, וזו ממה שאמרו בפרק אחרון יי בגוי המערה דלא נפק לבראי לא גזרו וכו' כמו שיחבאר ואי אפשר לעירוי בלא שכשוך, ומדברי תלמוד

(א) לקמן ע"ב ב'. (ב) הראב"ד מוכח בטהיב בית ה' ש"ב דף קל"ו. (ג) כמו שס"ל להרמב"ן ע"י תהיב שם (ד) ה"ל ליה ב'. (ה) כשיטת הרשב"א בטהיב בית ה' ש"ב דף קל"ו. (ו) ע"י רשב"א שם שפירש שלא מצינו שכשוך אוסר ביין אלא כנוגע ביין עצמו בין בגופו בין ע"י דבר אחר אבל במגביה כלי או מוליכו ומקרקשו לא שאין דרך המנסכין כן כללי ולפיז מוכן מה שבי רבינו "בשפת" הכוכא וכ"כ תוס' ד"ה ואי מנוגע בשולי הכוכא", דמה שנוגע ואוחז בכל הכוכא לא מיקרי נוגע בדבר אחר ולענין י"ל דגם רש"י ד"ה חמרא סיל בן ולכן כ' רש"י יכיון דמקרקש ככוונה הו"ל כח ככוונה ואע"פ שרש"י ס"ל (ע"י תוס' לעיל ג"ז א' ד"ה היג) שמנע ע"י דבר אחר ככוונה אסור אפי' בהנאה אע"פ מ' רש"י כאן משום כח משום דמ"ל דבמחויק כל הכלי לא הוי נגיעה כרשב"א הנ"ל וזוה מיושבים הרכה דברים בסוגיין. (ז) גם תוס' שלפנינו ד"ה ואי. (ח) הראב"ד מוכח בטהיב בית ה' ש"ב דף קל"ו. (ט) ע"י סוף דבור הקודם שבסיוע ישראל מותר בדיעבד. (י) ע"י ר"ן וחבין דברי רבינו. (יא) רש"י ד"ה חמרא. (יב) ברש"י שלפנינו כ' ד"ל מא נגע". (יג) מדברי רבינו רא"י להטוין וי"ד קכ"ד קטמין ולא כנהיב שם עיי"ש. (יד) כן ס"ל להרמב"ן מוכח בטהיב בית ה' שער ב' דף קל"ו. (טו) הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"א. (טז) ע"י הדבור הבא. (יז) לקמן ע"ב ב'.

המקרב * שכתבנו באהן דמרגיל זיקא. וודאי לא נתנו דבריהם לשעורין. ^ב ועוד שהרי סתם נאמרו. וכן דמרגיל זיקא אף מכיון במשמע.

גרי שהיה נושא נאד של יין וישראל הולך אחריו אפי' שאינו סמוך לו אין מחסירין אף בשכשוך זה. הואיל והנאד פיו קשור או שאדם אוחז בידו כפי הנאד שלא ישפך בין מלא בין חסר ומותר הוא וישראל הולך אחריו. ואין לחוש בכלא שמא יגע וישראל לא ירגיש הואיל ודרכו של אדם לקשרו או לאחוז בידו כפי הנאד, וכן בחסר אין לאסרו משום שכשוך שאין שכשוך שלא בנוף היין אוסר כמו שבארנו, ואפי' שהיה לנו לומר בו הואיל והנאד רך ידו נשקעת לתוכו והרי הוא כבשים ידו כרוכה ל' לתוכו והוא היה מגע. אין הדין כן אלא אין חוששין לזה ואין דנין אותו כבגע כלל, וכן אפי' ששכשוכו של נאד גדול שמשכשך את היין מראשו לסופו ומסופו לראשו אפי' כן מותר כמו שבארנו ^א מחלמוד המקרב ^ב ואם היה כלי שאין דרך לסתמו כגון כובא או אשישה וכיוצא בה מלאה אסורה שמא נגע וישראל לא הרגיש, ומכל מקום כהנאה מותר, במלאכתו הוא עוסק ולא עוד אלא שקצת יראה עליו, חסרה מותרת הואיל ואין כאן חשש מגע ושכשוך אינו אוסר כמו שבארנו, ומכל מקום אם ישראל הולך בסמוך לו ונותן לב על זה ורואה שלא נגע אפילו מלא מותר בשתיה, וכן כתבו גדולי המפרשים, ^ט והוא שאמרו כאן וישראל אחוריה, כלומר שאין שמירתו מעולה כל כך.

יש אומרים ^י כנאד פתוח הואיל וכירו להכניס ידו לפנים שכשוכו אוסר לא אסרו שאין שכשוך אוסר אלא כשהוא מחירא שמא ישפך עליו. ואין הדברים נראין, ולעולם אין שכשוך הבא מצד נדנוד כלי אוסר לא בכלי סתום ולא בכלי פתוח, בסתם אמרו על זה אין דרך שכשוך ^{יא} בכך.

גרי שהיה נושא כלי פתוח של יין וישראל והוא מלא כל זמן שאין לחוש למגע כגון שהוא בריא כניב בשמירתו מותר אף בשתיה כמו שבארנו, סתתה גוי שהיה נושא כמות וכעוד שהוא הולך יצא מן היין לחוץ שלא בכונה כתבו קצת מפרשים ^{יב} שהוא מותר בשתיה, ואפילו ^{יג} נושאה על כחפו. כל כחו שלא בכונה מותר, היה נושא יין על כתפו ויש סדק בחבית וכמפתף על בשרו ^{יד} אין זה אלא כחוש שלא בכונה ומותר בשתיה שהרי אין היין זב מכחו ולא בנדנודו, ואפילו היה הגוי

(א) במסכתין פ"ה ה"י ל"ה ב'. (ב) ר"ל שמרגיל זיקא הוא שכשוך סועס. (ג) לענין מלת "הואיל" אין נתינת טעם אדלעיל דהא רבינו פוסק דשכשוך בכלי פתוח ג"כ מותר אלא היא נמשכת למטה שהואיל שהוא קשור מותר גם במלא ולכן סמתי קו הספסוק לפני "הואיל". (ד) לענין צ"ל "מותר" בלא וא"י ע"י הערה הקודמת. (ה) בדבור הקודם. (ו) דבר גדול וחדש שלא נמצא בפוסקים משמענו רבינו כזה שהרי תוס' ד"ה זיקא וכן כל הפוסקים כ' הפעם "שארין דרך נסוך בכך". וזקני החת"ם מוסר וצ"ל בשו"ת יורה דעה סימן קי"ח כתב וזה לשונו "ובל שדבר חוצץ ביניהם אין זה נגיעה ומינה דנגיעת נכרי ע"י בית יר דאינו אוסר" וי"ל שרבינו תנא דמסייע לו (וראיתו בספר א' שחולק בזה על החת"ם מוסר וצ"ל). (ז) בדבור הקודם. (ח) במסכתין פ"ה ה"י ל"ה ב'. (ט) הרמב"ם מוכח בתורת הבית בית ה' ש"ב דף קל"ז. (י) בתה"כ שם בשם "יש אומרים" וכ' שהסכים לזה הרמב"ם. (יא) בגמ' שלנו הגי' אין דרך נסוך בכך. (יב) אולי צ"ל "בז". (יג) כי בתה"כ בית ה' ש"ב סוף דף קל"ז בשם בעל התרוסות ור' שמואל ו"ל. (יד) דין הוסיף הרשב"א בתה"כ שם. (טו) "על בשרו" ל"י בתה"כ שם והוסיפו רבינו כדרכו ואשמענין בזה דין ש"ב הדרכי משה וי"ד קכ"ה סק"י בשם הראב"ה, ועי' ש"ך שם סקכ"א שמפרשו שר"ל דניתו על. גוף הגוי ולא על בגדו, ולכן רבינו על בשרו. (טז) יאלא כח"י צ"ע הלא רבינו ממשיך ומפרש "שהרי אין היין זב מכחו" וברשב"א שם כתב

יודע* שהיא מיטפטפת, וכל שיש לחוש ששפך הגוי בכונה או הרבה בשפיכה מחמת גרונדו או הלזכו בכונה אסור, ומכל מקום יש להתיר אם נשפך במקום האכד, ואין לו דריין אלא מה שענינו ראות, וראוי לאסור כל זמן שנשפך מחמת גרונדו או הלזכו שם כיון בכך או שם הואיל והוא נושא את היין ויודע שהוא יין והוטל עליו לשמרו שלא לישפך אף מן הסתם כמו בכונה הוא, ומכל מקום אם נשפך שלא מפי החבית אלא דרך סדק או נקב אין ספק בהתירו.

חכמי התוספות* כתבו שאם היתה גיגית מטפטפת בין הנמרים שבשוליה או שבצדיה אסור להניח לגוי לחתוב שם נעורת וכיוצא בו מפני שנוגע ביין, אבל אם היתה מיטפטפת בין הקף הגיגית להקף השולים מותר לחתוב שם נעורת מבחוץ על ידי גוי שראשי השולים התחובים בחריצים שבהקף הגיגית מפסיקין בין היין לנעורת ואינו נוגע ביין, ויש סתירין* שיתחבנו ישראל וישים עליו והגוי יכה על הקף, וכבר ראיתי קצת רבנים שעשו בה מעשה.

מה שבארנו שכחו בכונה אסור לא סוף דבר כמו הגמור אלא אף כח כמו ר"ל שאם הניר את המקל ונענע המקל את הכלי ונשפך היין אסור הואיל וכיון לכך, וזהו שאמרו כאן מעצרא ויירא. ר"ל גת שאין דורכין בו ברגל אלא על ידי נחינת דפין על הענבים וקורה העוצרת על הדפין, ולא סוף דבר שכבש את הדפין אלא אף הקורה שעל הדפין שהוא כח, וכן אף בשלשה כחות כגון אם שגלגל בגלגל שבגת ועצר את הקורה והקורה עצרה את הדף על הענבים ונמשך היין מכח זה אע"פ שחם זה אינו כמו הגמור אסור וכן בכמה כחות זה אחר זה, ואע"פ שבשעה ששחט ענבים הם ולא יין הואיל ומכחו או מכח כחו נמשך ונעשה אסור, ומגדולי צרפת* כתבו להקל כח כמו במקום פסידא יתירא, וחזין מכבודם אין לחוש לדבריהם כזו.

[דף ס"ב] **כבר** בארנו שסגעו על ידי דבר אחר בכונת סגע ובכונת יין אלא שיש שם סבה הנכרת מותר בהנאה ואסור בשחיה, מעתה חבית שנסדקה לארכה אי אפשר שלא להתחילו דפני החבית לפול אי"ך ואילך והיין מקלח וכו' והגוי וחיבבן ועכב את הדפנות מליפול ונתעכב היין בעכובר הרי זה סגע על ידי החרסים ואסור בשחיה ומכל מקום בהנאה מותר שהרי יש כאן סבה הנכרת, ודוקא בשאין שם ישראל מזומן כסו או יותר ממנו לדעתנו כמו שביארנו למעלה, ואם נסדקה לרחבה והיין מיטפטף והוא סהדקה בכובד גופו אין זה אלא מעשה לבנה. ר"ל נחינת לבנה קליה להכבירה שאין כאן גרונד כלל ומותר אף בשחיה, יש סתירין* מטעם זה כרזא שהיתה נדודה וכו' גוי והכה קליה באבן או באגרופ, ולא יראה לי כן שהרי יש שכשוך בחביבה זו ואפילו היתה נגובה, ומכל מקום כתבו חכמי הצרפתים* מכאן על חביות של עץ שלנו

ואין כאן כח כללי, ולולא דמסתפינא הייתי מניה בדברי רבינו: ואין זה אפילו כח וכו' אבל עדיין קשה לי כיון שבי' שמשפץ על בשרו* הו"ל סגע שלא בכונה והרשב"א שאתי עלה סכנו לא מיירי שיוור על בשרו, עי' הערה ה' וצ"ע. (א) הרשב"א שם ב' עי' שצריך להתיישב בזה להורות בו הלכה למעשה. (ב) עי' בבבא ובמשמרת הבית שם, ומשמע לי לרבינו שבנשפך מפי הכלי ולא מסדק גם הרשב"א מודה להרא"ה. (ג) כ"כ הרא"ה שם ובמשמרת ב' דוקא לשיטתו או מקום וזהא עי"ש ונסה שכתב רבינו לעיל ל"ג א'. (ד) כמו שכתב במשמרת הבית שם. (ה) רשב"ם מוכח בס' התרומה סי' קפ"א ובתוס' ס' ב' ד"ה מעשה ובתה"כ שם. (ו) שם בשם רבינו יצחק שהוא בעל התוספות כש"כ הרשב"א בתה"כ הרבה פעמים. (ז) ר"ת בתוס' ס' א' ד"ה ויקא ועי' בתמים דעים סי' ס"ו. (ח) רשב"ם בס' התרומה סי' קע"ח ובתוס' ד"ה הוה ועי' טור יו"ד קכ"ה בשם הרא"ש. (ט) ר"ת לעיל ס' א' ד"ה ויקא. (י) עי' הג"א בסוגיין בשם פריי מהרי"ה.

שנשכרו אותם הצירקלייש או שאינם מהדקים יפה עד שהיין שותת מבין הדפין שמוחר להניח את הגוי להדקו בחבל הנקרא מורטור כדי להדקו יפה.

גוי שנמצא בנת * של ישראל ולא היה שם יין אלא שהיה לח ומופח אם בשעת נגיעתו היה מופח בכדי להטפית צריך הדחה ב ונגוב כמו שיתבאר ב בהכשר כלי הנת, ואפילו לא ראינו שנגע ואפי' שאין לגוי שיכות בו, ואפי' שביין כיוצא בו מותר, ה יין יש לומר בו מרחת מה שאין בנת * שאין לגוי עליו שום יראה, ויש בפרשין שמועה זו בראינו שנגע, ואין לשון הסוגיא מוכיח כן, ואם אינו מופח בכדי שיעור זה אינו צריך נגוב שאין כאן שום בליעה ואין שם יין עליו, ומכל מקום הואיל ונגע בו והוא לח צריך הדחה, ומכל מקום גדולי המפרשים פ' פרשו שלא נאמר כן אלא בחדש שלא נשתמשו בו אלא כאותה הפעם אבל בישן שנתישן בהכשר אף בטופח להטפית די לו בהדחה, ודברים אלו אף בשל עץ ואף בשאינה זפוחה הוא אמור, ויש מחירין כזו ומעמידין שמועה זו בזפוחה, ומכל מקום בזפוחה מיהא אף בשל אבן, ומכל מקום נת עצמו של גוים צריך הכשר אחר כמו שיתבאר.

כחו של גוי והולך לאבוד מותר, ומכל מקום דוקא בשכונתו להולכיו למקום אבוד אבל גוי השופך בארץ איסור ככך הוא מנכך כמו שכתבנו בפרק שני. גוי שעירה יין כשר בחוץ התבשיל הסכימו הרבה מפרשים שהכל מותר אין זה דרך נסוך כלל, ועוד שכל משקה הבא לאוכל הרי הוא כאוכל, וכן כתבו על גוי שסחט אשכול של ענבים לתוך החרדל שהוא מותר ב מעתה אין אנו צריכין להודיע שיין הנכנס בקדרה ליתן מעם בתבשיל ונגע גוי בתבשיל קודם רתיחת היין בתוכו שהוא מותר.

גוי שזרק אבן או כלי בתוך היין אף בכונת יין ובכונת זריקה יחבאר למטה שמוחר בשתיה ואף מתוך ישוב הדעת, בפירוש אמרו י' כל שזבזב מלא בגוי עושה יין נסך כל שזבזב מהור בגוי אינו עושה יין נסך, וזב אינו מטמא בוריקתו כמו שיתבאר במקומו. היה הכלי גופל סידר ומתגלגל ואוחזו ונשכט מכנו וחזור ואוחזו ונשכט וכן תמיד עד שמתוך קפיצות הללו מתגלגל לתוך היין אם מתוך ישוב דעתו עושה כן אמור ואם מחמת הכעס מותר.

(א) גם הראיה בדרך הבית בית ה' שער ו' רף קניז פי' כן שרק בנת אמרו כן, אבל הרשב"א שם מפרשו על כל כלי הנת גיב, ולענין מרשי דיה דהוה שמסיים "עליהן" כלשון רבים משמע שסיל בהרשב"א ומ"ש תחלה יבה" קאי על כל המעצרהא רצה לומר בית הנת. (ב) עי' תוס' דיה בעיא שבי' "שבחנם הוכיר הדחה רכל נגוב צריך שיתן מים תחלה", ולא נכתיב להבין הלא לקמן ע"ה א' אמרו שרק ביבשתא צריך ליתן מים תחלה אבל כאן כרמיכתא עסקינן ולכ"ע אין צריך מים, עכ"פ ס"ל לתוס' שבפעשה דידן צריך מים תחלה רק שהוכיחו כחנם, וחטה אני מאוד מאוד על זקני החתים סופר בחי' למסכתין שבי' וז"ל "כי תוס' הדחה קדום נגוב הוא ללא צורך" ומפרש הח"ס וצ"ל מדוע הצריכו להדחה תחלה עיי"ש הלא גם תוס' מודים שצריך הדחה ורק על ההנחה כתבו שהוא בחנם וצ"ע ומצוה ליישב. (ג) לקמן ע"ד ב' ע"ה א'. (ד) המור יו"ד קכ"ט כיוון לרבינו בקושיא ות"י זה עיי"ש בב"י. (ה) כדא"י במשנה שלקמן. (ו) וז"ל הטור שם ידלא מירחת למינע סבור שאינו מספידו כיון שאין בו יין. (ז) רבינו ס"ל כרמבים ה' מאכלות אסורות פ"ב הכין שרק משום חרקה יתרה הצריכותו הדחה ולא כתוס' דיה א'. (ח) הראב"ד. (ט) לעיל ל"ג א'. (י) בפוסקים שלפנינו לא מצאתי מוזכר דבר זה והרשב"א במשמרת הבית בית ה' שער ב' דף קל"ז כ' בשם רבינו חננאל שאסור עיי"ש. (יא) כדאיתא שבת קמ"ה א'. (יב) עי' תוס' ע"ל ל' א' דיה אלונית בשם הרשב"א שאפי' מעורב בחרדל יש לחוש למגע גוי וככ"י יו"ד קכ"ז דיה תבשיל בשם הנמ"י שהחיר רק בדיעבד. (יג) כי"כ גם תוס' שם ועי' בב"י שם ד"ה ומשמע שמתוך דברי רש"י, ומרן ז"ל כיוון בחי' להאור זרוע למסכתין פי' קניז עיי"ש. (יד) להלן בגמ' ס' ב'.

מה שהשוונו* המדות בענין הזב עם ענין יין נסך אין זה כלל לכל דבר שהרי היסט בזב טמא ובגוי אינו עושה יין נסך וכמו שפירשנו ב' בגוי שהוא נושא את הנאדר שהוא מותר, וכן רוקן מטמא בזב ובגוי אינו עושה יין נסך, ומגע בית הסתרים כגון קנה בקומטו של זב והסיט בו את המהור טהור ג' ובגוי עושה יין נסך, הא לא נאמר דבר זה אלא לענין זריקה בלבד שכזב טהור ובגוי אינו עושה יין נסך, גדולי הפוסקים ד' לא הביאו דבר זה בחבוריהם, ולמדו משם קצת חכמי הדורות שלפנינו"ה שלא נאמר כן אלא לדעת רב אשי שהיה מתיר אף בכחו כמו שהוזכר בשמועת מעצרא זיירא' ואין הלכה כמותו בכחו וכשם שאין הלכה כמותו בכחו כך אין הלכה כמותו בזריקה ואוסרין מכאן זריקת הגוי ביין, ואין דבריהם נראין כלל, וכן מה שאמרו על רב אשי שהיה מתיר כחו בשמועת מעצרא זיירא, לא כך הוא בגמרא שלנו אלא רב אשי אוסר כה ורב פפי הוא המתיר, ולא עוד שאף לגרסתם לשון אחרון עיקר' וכבר נאמר שבכחו כלם מודים לאיסור, ואע"פ כן בזריקה הוא מתיר, וכן הלכה.

מה שהתירו" בגוי בחמתו לא סוף דבר בשכעם על אחרים אלא אף בשכעם על בעל היין ואין אוסרים הואיל וכעם עליו שטא כיון לנסך"ס, וכן היא בחלסוד המערב, מעשה היה לפני גדולי המפרשים"י בגוי שנמל הכרוא בכעם ונשפך היין והתירו את הנשאר מטעם זה, ואע"פ שאין בזה החר אלא בכחו אבל לא לכגעו שאין זה פחות מטגע שלא ביריעת יין וכזו הרי נגע ביין בהוצאת הכרוא, לא נגע אלא בקלות היוצא ואין ביין החבית אלא איסור נצוק ואם כחו בחמתו מותר כל שכן נצוק בחמתו, ונסמו את הדין שכל שהוא בחמתו הרי הוא כשלא בכונה אם לכגע בחמתו לאיסור שתיה ואם בכחו בחמתו להיתר שתיה.

המשנה התשיעית, והכונה לבאר בה ענין נכרי שנתיחד עם היין, והוא שכבר ביארנו בפרק שני"ב שאין ספקידין יין אצל הנכרי ולא מיהדין אצלו בכיתו אלא אם כן בשני חותמות או בספתח וחותרם על הדרך שביארנו שם"ג, וכבר בארנו שלא דברנו שם אלא בשייחד או הפקיד יינו אצל הנכרי, אבל כשהיין ברשותו של ישראל ונתיחד הגוי אצל היין הדבר חלוק להרכה דינים מהם שיהא אסור"ד שיהא מפתח וחותרם בידו ומהם שמותר בלא מפתח וחותרם, ופרטים שבדבר זה נכללים תחת ארבעה סוגים, האחד שיש לו לגוי שיכות ביין ולא בכית, השני שיש לו שיכות בכית ולא ביין, השלישי שיש לו שיכות בשניהם, הרביעי שאין לו שיכות באחד מהם, ותתחיל במשנה זו להודיע דין שיש לו שיכות ביין ולא בכית, ואמר על זה

(א) לעיל ד"ה גוי שורק. (ב) לעיל ס' א' ד"ה גוי (הא'). (ג) כדאיינדה מיג' א'. (ד) הרי"ף. (ה) הרמב"ן בחי' ומובא גם בתה"ב בית ה' ש"ב דף קל"ו, ונרישבי"א לקמן בסוגיין ב' שהרמב"ן כ"ב במלכותיו, אבל במלחמות שלפנינו ליחא רק בחי'. (ו) לעיל ס' א'. (ז) ולפי גוי הרמב"ן בלשון אחרון כ"ע מורי דכחו אסור עי' בתה"ב שם. (ח) לעיל ד"ה היה. (ט) משמע מדברי רבינו שצ"ל שאם כיוון לנסך אע"פ שכעם עליו אסור וזה לא כהראשונים שפסק דעתם להלכה הרמב"ן וי"ד סס' קכ"ד וכבר נכתתי שגם מדברי הרמב"ם הלי' מאכלות אסורות פייג הכיח יוצא ברור שלא כפסק הרמב"א ותמוה שלא הוכירו רבותינו וצ"ל את שיטת הרמב"ם כזה. (י) בפירוקן הייא לי' ב' ורבינו מפרשו שהטעם שלא כיוון לנסך ושם בירושלמי אמרו בפירוש שאין גוי מנסך בזריקה וצ"ב ורבינו ושאר ראשונים החולקים על הרמב"ן לא הביאו רא"י לדבריהם מזה. (יא) הראב"ד וכל זה כתב בשו"ת שלו בתמים דעים ס' קי"ג. (יב) כ"ב ב'. (יג) נ' דתמר יערי.

נכרי שנמצא עומד בצד הכורסי של יין, והוא כרשותו של ישראל שהיה אותו גת* בתוך ביתו של ישראל שאין לגוי שום שייכות בבית, אם יש לגוי זה מלוח על אותו היין, ופרשו בגמרא שעשה לו את היין אפותיקי, ר"ל אפותיקי סתם ואין צריך לומר במפורש, אסור, כשתיה הואיל ואין ישראל עמו באותו בית, שכל שיש לו טענה אצל היין נפקע מסנו חורת נחפש כגנב וחורת חזקת המסחר, ופירשו רוב המפרשים אע"פ שלא נמצא עומד בצד היין סמך הואיל והוא בבית שהגה שם, ואפילו חכיות סתומות הואיל ולא היה שם ישראל ככרי שישתום ויסתום, ואפילו פתח פתוח לרשות הרבים, ואפילו ישראל דר בה בבית אחר שכחצר ואפילו היה שם חותם אחר עד שיהא שם מפתח וחותם או שני חותמות כמו שביארנו בפרק שני, הא אם לא נמצא באותו בית סותר בלא שום חותם, אע"פ שאינו פתוח לרשות הרבים, ואע"פ שאין ישראל דר באותה חצר, וכן אם היה ישראל עמו באותו בית סותר, ועכשו בא להשמיענו דין מי שאין לו שייכות לא ביין ולא בבית, ואמר אין לו עליו מלוח, ר"ל שאין יין זה נעשה לו אפותיקי אע"פ שיש לו מלוח אצל בעליו ואפילו בשטר ואפילו הגיע זמן המלוח סותר, אפילו נמצא בצד היין כל שאין לו שייכות לא בבית ולא ביין בפרט אע"פ שיש לו טענה אצל הבעלים ירא הוא מליגע, ופרשו בה רוב המפרשים אפילו היה עומד סמוך ליין עד שאפשר לו ליגע בפשוט ידים ואפילו בחכיות פתוחות, ופירשו רבותי אע"פ שאין ישראל באותה חצר ואפילו גוי דר שם בחצר, ומכל מקום דוקא כשיש ישראל בעיר אבל בעיר שכולה גוים אסור הואיל ונמצא שם ויש מחמירין כזו אף לא נמצא שם שכל שהניח יינו בעיר שכולה גוים בלא מפתח וחותם אסור, וכן מחמירין אף בישראל דר באותה העיר שבליה אסור אלא אם כן דר באותה חצר, ולדעתי בכל אלו סותר משנתנו בסתם נאסרה כל שאין לו שייכות לא בבית ולא ביין מתירא הוא מאימת מלכות אע"פ שאין ישראל בעיר ואפילו בלידה ואם נכנס נבחר הוא לצאת ואפילו אם הגוי דר באותה חצר, ומכל מקום גדולי האחרונים פרשו שאם החצר נעול אסור הואיל והוא דר באותה חצר, ונראין דבריהם.

זהו ביאור המשנה, ונחבארו בה שני חלקים, והן יש לו שייכות ביין ולא בבית ושאיין לו שייכות לא ביין ולא בבית, וכולה על הצדדין שבארנו הלכה היא, ולא נתחדש עליה בגמרא דבר שלא ביארנוהו, ומה שנחלגל בה מענין הכטהר יינו של נכרי יתבאר למטה במשניות שאחריה.

המשנה העשירית, נפל לבור וכו', ומשנה זו נשנית שלא במקומה והוא מענין מה שהזכרנו למעלה בענין סגס שלא ככונה, ואמר שאם נפל לבור ועלה, סותר בהנאה ואסור בשתייה, ופירשו בגמרא דוקא שעלה סת ולנגיעה שבשעת נפילה אין לאסרו כהנאה שהרי סבה נכרת היא ואונס גסור אבל אם עלה חי אסור כהנאה שמה בעלייתו נסך, ואע"פ שהוא בתול הרבה, סתוך שהוא מורה על הצלתו מנסך, ואין צריך לומר כשאר דברים שסבתם נכרת שאם אין הסבה נמשכת עד שהוציא את ידיו שחוששין לה לאיסור הנאה על הדרך שביארנו, ולא הוצרכנו כזו למעט הודאה אלא

(א) הרשב"א בתה"ב בית ח' שיר סוף דף קמ"ה גרים יתח". (ב) כשיסת הראב"ד כותה"ב שם אע"פ שהרשב"א ושאר פוסקים פסקו כרש"י עי' מור וכו"י ויד ס"י קכ"ה. (ג) בגמרא שלפנינו לא מצאתי רק בתה"ב בית ח' שיר סוף דף קמ"ה. (ד) כדאי לקמן סי' א'. (ה) שני תנאים אלו ל' בתה"ב שם. (ו) ל"א א' ד"ה המפקיד. (ז) עי' מור ושו"ע ויד ק"ל סי'. (ח) מזה ראוי להבית ויד קכ"ה סק"ה עי' ש"ך שם סק"ו.

שמתוך בהלתו אלמלא חשש הודאה לא היה בדין סנע בכונה, ויש מפרשים דוקא כזו שמתוך הצלתו יש לחוש בכך הא לשאר סבות הואיל ותחלת הענין סבה נכרת אע"פ שאינה נמשכת נפקע הוא מאיסור הנאה, וסוגיא שלמעלה* מתכללת מאד בענין זה וכשאתה מפרשה על הדרך שבארנו יצא לך ביאור הסוגיא על אפניו כמו שרמזנו בפרטים. **מדדו בקנה וכו'**, פירוש והוא הדין ביד כמו שהתבאר אלא שמעשה שהיה כך היה, וכן בהתיו את הצרעה בקנה, וכן אם היה מטפח על פי חבית מרותחת, והיה נוגע ביין עצמו על ידי הקצף אלא שאין כונתו אלא להעביר הקצף הואיל ומעשיו נכרים מותר בהנאה ומכל מקום בשחיה אסור, ור' שמעון סתיר בשחיה^ב הואיל ומגע על ידי דבר אחר היא^ג ושלם בכונת נסוך, ואין הלכה כדבריו כמו שכתבנו.

נטל את החבית, כלומר שאין בה יין, וזרקה לבור בחסותו זה היה מעשה והתירוה^ד. בשחיה, ויתבאר בגמרא^ה שאפילו היה מגלגלו וידו קופצת עליו תמיד כן, ואין גזרין, שם היתה ידו מחוברת בשעה שנגע ביין שכל שעושה כן דרך כעס דרכו להפילו ברחוק מועט ואינו ממתין עד שיהא סמוך כל כך שיהא צד אחד של כלי נוגע בידו וצד אחר ביין הא כל שעושה כן שלא בחסות חוששין^ו, ומכל מקום אם זרקה זריקה גמורה ולא היה הוא מגלגלה אף שלא בחסותו מותר כמו שהתבאר. **זהו** ביאור המשנה, וכולה על הצד שביארנו הלכה היא, ומה שנחלגל קליה בגמרא כבר התבאר למעלה בסוף סוגיא של משנה שמינית.

[דף ס"א א'] **המשנה** האחת עשרה, והכונה בה להשמיטתו כשיש לגוי שיכות בבית ובין, והוא שאמר הסטור יינו של נכרי, פירוש^ז שקנה ענבים מן הנכרי ודרכם ועשה את היין. במהרה ברשותו של גוי ולא פרעו אלא שעדין היין כאלו הוא של גוי ואין ישראל יכול להוציאו משם, וכן אם הגוי עשה על ידו את יינו במהרה כדי למכרו לישראל והיין ברשות הגוי אלא^ח שהיא רשות המיוחדת לכך הן שהשאיפה לישראל או שהשכירה^ט הן אם הוא עצמו עושהו במהרה שמיחד לו רשות ומרשה בו את ישראל עד שאין^י רשות לגוי ליכנס בה בלא ישראל, אע"פ שאין ישראל דר שם כל שלא נמצא הגוי שם מותר בשני דברים, אחד שיהא פתוח פתוח לרשות הרבים ואין הגוי יכול ליכנס שם ממקום שהוא דר בו אלא דרך^י פתח הפתוח לרשות הרבים, והשני שהיו ישראלים דרים באותה העיר, ובשני אלו מותר אף בלא חותם, סתירה הוא ליכנס לשם שמא יראו ויפסידו את יינו, ויראה

(א) ג"ש ב' בכהוא אתרונא. (ב) ג' רבינו גרים לה במשנה וכן גרים הרי"ף. (ג) זה לא קאי על מטפח ע"פ חבית מרותחת כי הקצף והרתחות לא נחשב לדבר אחר כמו שמצינו במקורות ומהרות אלא אדלעיל קאי ובקצף מתיר כמשיב רש"י דאין דרך נסוך בכך (ד) כ"ה הג' במשנה שבכ"י אבל במפרשנו הג' "והכשירוה" ורבינו שגרים "והתירוה" פ"י לשתי' וכמשיב הכסף משנה הל' סאכלות אסורות פ"י כ"ה. (ה) ס"א א'. (ו) רבינו מפרש כרשביא בתוה"ב הקצר בית ה' ש"ב אבל בארוך שם דף קל"ז ו"ל שכוונתו שחוששין שיגע ביין משם וע"י ב"י ויזהר קצ"ה. (ז) כ"ז לקוח מתוה"ב בית ה' ש"ד דף קס"ו בהוספת דברים כדרכו של רבינו. (ח) כל זה ל' בתוה"ב שם ורבינו הוסיפו מדעתו לפירוש המשנה וס"ל כהראב"ד מוכח בתוה"ב שם סוף דף קס"ב שאע"פ שסבר או השכיר יש לו קצת שיכות. (ט) ד"ז חדש הוא ולא נוכר בפוסקים וי"ל כזה הרבה ואכמיל. (י) מכל הפוסקים וגם מתורת הבית שם דף קס"ו משמע שע"י פתח הפתוח אפשר לראות אם הגוי עומד אצל היין וא"כ אם יש לאחר עוד פתח מצד אחר מותר ולשיטת רבינו כאופן זה אסור, אבל הרשביא בתשובה סי' רנ"ד מביאו הב"י וי"ד סס"י קליא ב' להדיא כרבינו וי"ל.

דיא אף בלילה, ומכל מקום דוקא בשלא נמצא באוחו בית הא אם נמצא אסור ואין צריך לומר אם היה דר שם, ובקיר שכלה גוים, והוא הדין בשאינו פתוח לרשות הרבים אסור, אע"פ שלא נמצא, כי עד שיהא יושב ומשמרג או יוצא ונכנס, ומכאן אתה למד שצריך שיהו ישראלים הרבה דרים בקיר, שאם באחד לכד מה הוצרך ליושב ומשמרג ויוצא ונכנס הואיל ודר בקיר די לו בכך שהרי התרת בישראלים דרים בקיר לבר, אלא שבזו ר"ל מה שהתרנו בישראלים דרים בה לרבים אנו צריכים ומתירא שאם לא יראנו זה יראנו אחר, ואי שמא כל שדר שם דיו באחד אלא שזה לא בא לדור, ומכל מקום שני חותמות דינם כשומר, ומפתח וחותרם כשני חותמות, ויש חולקין לומר דשומר דוקא בעינן, שמאחר שהיין שלו אינו מתירא אם לא יחזירם כמו שהיו ומזייף כמו שיכול ושם אירע וזייף כראוי ר"ל שהחזירם כמו שהיו, והדברים נראין בחותם שאפשר לזייפו בלא הכר כעין אותם שהזכירו בפרק שני, הא חותם של אותיות וכו' ויוצא בו דינם כשומר בלא ספק, ואם אין פתחו פתוח לרשות הרבים אם ישראל דר באותה חצר די לו בכך, ומכל מקום אם היה היין ברשות שהגוי דר שם אף בפתוח לרשות הרבים ואף בישראל בקיר או אף באותה חצר אסור אפילו לא נמצא בצד היין, ויש מקילין בישראל דר באותה חצר, ומכל מקום ברשות גוי אחר מותר כל שאינו שלו אין לו שיכות בבית קרינא ביה אע"פ שהוא של חברו, ור' שמעון בן אלעזר אומר כל רשות גוים אחת היא, והרי היא כשלה, ואין הלכה כדבריו.

זהו ביאור המשנה ובאה המשנה השתים עשרה אחריה לבאר חלק רביעי והוא שיש לו שיכות בבית ולא ביין, ואמר על זה הסתהר יינו של נכרי, על הדרך הנזכר אלא שפרעו או שמכל מקום כתב לו שטר התקבלתי, ואפילו דרך אמנה הואיל ומכל מקום אם ישראל רוצה להוציאו אינו יכול לעכב על ידו אין כאן שיכות יין כלל, ואע"פ שדין תפוש כגנב אין כאן הואיל ויש לו טענה אצל הבית, מכל מקום יש כאן חזקת המשחטת אחר שאין לו שיכות ביין, ומותר אף בלא פתח פתוח לרשות הרבים ובלא שום חותם ואפילו אין ישראל דר באותה חצר ודוקא בשאין הגוי דר באותה חצר הוא אם הגוי דר באותה חצר אסור אם אין ישראל דר שם גם

(א) עיי' בתוהב שם ריש דף קמ"ז (וכן בקצר) בשם הראב"ד, וכבי' יו"ד קל"א (מדיה והרשב"א) כ' שהרשב"א מודה לו בזה ומביא הבי' שו"ת הרשב"א סי' רנ"ד שכ' להדיא שאף בלילה מותר ולענין אין מתירא בדבריו, דרך באשפת ודקל וחלון מחמיר כראב"ד אבל לא בפתח פתוח לרשות הרבים וכמ"ש רבינו, אבל ה"ש"ך שם מקיים כתב שכראב"ד מביא שגם פתח פתוח לא מהני בלילה, אבל מדברי רבינו לקמן ד"ה מה יוצא ברור כש"ך וי"ל. (ב) ג' דחסי' שם" ר"ל אצל היין. (ג) במשנה שכתב הגי' "עד שיהא שומר משמרו" ובמפרטיו "עד שישב ומשמרו". (ד) תי' זה של רבינו הוא והרשב"א שם ב' רק תי' ראשון, ורבינו תנא דמסייע לסמן הבי' יו"ד קל"א עיי' ש"ך שם מקינ' ולענין לחלק דוח שהיין שלו שלכו עליו די אם הוא לכדו דר שם אבל באחרים שאין להם ענין ביין צריכים רבים וי"ל. (ה) כראיה בדרך הבית בית ה' ש"ך דף קמ"ז וכפסק ספר התרומה סימן קס"ב בשם רבנו חם כתב גם השור יו"ד קל"א עיי' רמב"ן בחי' בסוף פירקין. (ו) ר"ת בחוש' ד"ה המטהר ועיי' בבית יוסף יו"ד קל"א שכ' בשם הרשב"א שכן הסכימו הגאונים. (ז) ל"א מ'. (ח) ורבינו תנא דמסייע לוקיני החתים מופר שו"ת יו"ד סי' קפ"ז דבחוור ורואה חותמו ומכירו בטביעת עין שהוא הוא לית ביי' חוסרת מטהר יינו של נכרי ועיי' שם על חותם של אותיות. (ט) שיטה כזו לא מצאתי בפוסקים ויל' וצ"כ כי כל הפוסקים פסקו כת"ק בגמ' ס"א ב' עיי' סור ושוע יו"ד ק"ל וקליא וצ"ב. (י) כ"פ כל הפוסקים שלפנינו.

כן, וגדולי הרבנים* מצריכין כזו ספתח או חותם, ואין הדברים נראין, וכן גדולי המפרשים^ב מצריכים בה שיהא ישראל דר באותה העיר, ומכל מקום אם נמצא עומד בצד הגת יש מתירין^ג מפני שזה אצלם חזקת המשחמר והואיל ומתירא על היין אע"פ שאין נחפש כנגב על הבית מירתת ואמר השתא אחי, ומביאים ראיה ממעשים הזכורים בפרק השוכר^ד במניח נכרי בחנותו, ויינו בקרון ומפינה, והיה אוכל על השלחן והניח לגין על הדולבקי, שכלם אינו נחפש כנגב על הבית ואע"פ כן כל שלא הודיעו שמפליג מותר, ואע"פ שאמרו שם^ה שהוא אושפיזא דהוה יתיב ביה חמרא דישאל וגויי ואשתכח גוי ביני דני ואמר רבא אם נחפש כנגב שרי ואי לאו אסור שמשמעו שכל שאינו נחפש על הבית אע"פ שמתירא על היין אסור, פירשוהי דוקא בשנעלו הפונדק שנעילת דלת מפסקת חזקת המשחמר, ומכל מקום גדולי הרבנים^ו פירשו בפרק השוכר^ז שכל שיכול להשטם בעמידת הבית אע"פ שמתירא על היין אסור ולא נאמר אצלם חזקת המשחמר אלא כשהיה שם הגוי מעקרו מדעת ישראל שאין לחלוק כניסתו לנסוך והלכך נמצא שם אפילו היה פתוח לרשות הרבים אסור, וכן הורו קצת גדולי הדורות,^ח ומכל מקום הדברים נראין כדעת ראשון, ויש מי שפירש^י משנה זו האחרונה שהיא חזרת על משנה שלפניה בשיש לו שיכות בבית וכיין ובאה להודיע שמה שהחרנו בפתח פתוח לרשות הרבים ושיש ישראלים בעיר דוקא בשישראל יכול להוציא היין משם, ואין הדברים נראין, אין ספק שבכל המשנה כיון להשלים במשניות אלו דין ארבעה הדינים שהזכרנו,^י שיכות ביין ולא בבית, בבית ולא ביין, בשניהם, שלא באחד מהם, רצה ישראל להוציא ואינו מוציא, כלומר שלא כתב לו התקבלתי או שכתב לו דרך אמנה ומכל מקום אינו בוטח בו להוציא וואיל ומן הדין הוא עושה כן אסור.

זהו ביאור המשנה, ושתייה^{יב} הלכה פסוקה הן ומה שבא תחתיהן בגמרא כך הוא.
כל שהצרכנו במשנה ישראלים וגוים דרים בעיר דוקא בעיר דלחים וברית,
ופירשו בה גדולי הרבנים^{יג} שאין נכנסין בה אלא ברשות וכשישראל נכנס אף זה יודע ונזהר ואין לעמוד עליו, הא בעיר שנכנסין בה בלא רשות אע"פ שכלה גוים הרי כישראלים דרים בה מתירא הוא שסא יכנסו לשם ויכלים המזהרים בעיירות ממקום אחר, והרבה מתמיהים^{יד} בפירושם שהרי מכל מקום היאך הגוי יודע שקה שיבא, אלא שגדולי המפרשים^{טו} פירשו בעיר דלחים וכריח ר"ל עיר חשובה שאינה צריכה לרוכלים ממקום אחר, ואין הדברים נראין, אף כזו יש להקל ולומר שמתירא הוא מן הכאים לקנות^{טז}, וקצת גאוני הראשונים^{יז} פירשו בעיר שנמנרת בדלתים וברית והגוי בטוח שאין

(א) רש"י לעיל ס' ב' ד"ה מותר ועי' תוס' ס"א א' ד"ה המטהר. (ב) הראב"ד. (ג) הרשב"א בשו"ת ס' רי"ד מובא בב"י יו"ד סס"י קל"א וכן בתוה"ב בית ה' ש"ד דף קמ"ו. (ד) לקמן ס"ט א'. (ה) לקמן ע' א'. (ו) כן הוא גם בתוה"ב בית ה' ש"ד דף קמ"ו אבל בגמ' שלנו לוי יונו"י והד"ס לא ציינו. (ז) רש"י. (ח) לקמן ע' א' ד"ה אי אית. (ט) הרמב"ם (וכן צ"ל בתוה"ב שם) עי' בבד"ב בית ה' ש"ד דף קמ"ו. (י) כ"ה ברש"י שלפנינו עי' תוס' ד"ה המטהר וסדלא הזכיר רבינו בזה את רש"י ברור שה"י לפניו עי' ראשון של רש"י שם^י תוס' וכן נראה בס"ש רבינו לעיל בשמו. (יא) לעיל ד"ה המסנה התשיעית. (יב) ר"ל משנה י"א ומשנה י"ב. (יג) רש"י ד"ה דלחים. (יד) הרשב"א כ' על ס' רש"י "ואין זה נכון דהא מסתמא אפילו כהא כל שבא ליכנס אין מודיעין לכל אלא לאנשים ידועים". (טו) הראב"ד מובא בתוה"ב בית ה' ש"ד דף קמ"ו. (טז) עי' שו"ת רשב"א ס' ר"ט מובא בב"י יו"ד קל"א ד"ה כתוב שאין חלוק בין רוכלים למכור או לקנות ועי' ריטב"א. (יז) כן קורא רבינו במסכת זו לרבינו הגנאל.

ישראל בא לשם, וסעקתה בזמן הזה כל העיירות כישראלים דרים שם הוא שהליכתם מצויה חמירה, אלא שאין ראוי להורות כן אלא במקום פסידא יתירא, ומטעם זה חשמיטות גדולי הפוסקים* שלא לפרוץ גדר ב' בענינים אלו, יש מי שהקשה^י אחר שרוכלים המחזרים בעיירות מפקיעין את האיסור היאך אסרו בנכרי שהיה מעביר כדי יין של ישראל כהודיעו שהוא מפליג כמו שיתבאר בפרק השוכר^י והלא עוברי דרכים יש שראויים להפקיע את האיסור, ועוד^י שכבר פירשנו בפרק שני שאין מקום מעבר מציד אלא מחשש חלופ אבל לא חשש נסוך, ונראין הדברים שאין מקום מעבר מציד מחשש נסוך מפני שאין הכל בקיאים בה אבל הכטרה יינו על ידי ישראל הכל יודעין בו, וכן פרשוה קצת חכמי האחרונים^י אף הם חזרו והקשו אף באין ישראל דר ואין רוכל מחזר הרי לא הודיעו שמפליג, ותיירצו שכל שהוא דר בעיר אחרת כל שיוצא מן העיר מודיעו שמפליג הוא וכל שכן כוז שיש לו שיכות בבית ובין ואין יראה עליו, ח ואפשר^י שלא נאמר דין מודיעו שמפליג כשהניחו ברשות עצמו כמו שיתבאר^י אלא שאין הדברים נמקדים בראיה.

מה שהצרכנו במשנה פתח פתוח לרשות הרכים אם היה פתוח לאשפה דיו שהכל באים שם לדרכים שבצנעת^י וכן אם לא היה פתוח לרשות הרכים אלא שיש מסוך לו בית של ישראל ויש כבייתו של ישראל חלון שבצנעת פתח האוצר נראה דיו, לא היה בפתחו של ישראל חלון אלא שיש בחצרו דקל שבשעה שקולפה עליו אוצר זה נראה דיו מתירא הוא שמא יעלה ויראה, ואפילו נפסק ראשו של דקל זה ואינו מוציא פירות מתירא הוא שמא יעלה לשם לסבה אחרת, ואפילו היה דקל זה שלא ברשות ישראל הואיל והוא במקום המופקר שכל אדם יכול לעלות בו ר"ל שאינו ברשות גוי, ומכל מקום גדולי המפרשים^י כתבו שאין כל אלו עומדים במקום רשות הרכים אלא ביום אבל בלילה צריך לישן בתוכו ואפילו אם פתוח לרשות הרכים^י ועוד כתבוי^י שלא נאמרו הדברים אלא בשכר היין נראה משם הא כל שלא נראה אלא מקצת היין מה שנראה מציד ומה שלא נראה לא הציל אפילו בפתוח לרשות הרכים, ואין הדברים נראין, שהרי מן הסתם אין כל יין שבאוצר נראה דרך חלון ואפילו דרך פתח שהרי יש מסנו כצדדים שבבית ואלו כן לא נשמט בעל התלמוד מלהזכירה, ואם כפני שאמרנו בפרק אחרון^י כל דלהדי ביזקא שרי, הרי אותם הדברים אמורים בשנודע שנכנס בודאי ולא עוד אלא שהדלת סגר אחריו כמו שהוזכר שם בפירוש אבל כוז פתח פתוח שברשות הרכים מפקיע את האיסור מצד שהיא מפחידתו על הכניסה וכן אשפה וחלון ודקל והואיל ועל הכניסה עצמה אנו דנין ניצל הכל, וכן פירשות חכמי האחרונים, יו והן חן הדברים.

מה שקראנו במשנה שיכות בבית כשהביה של גוי והשאלו או השכירו לישראל

(א) הרי"ף. (ב) הרמב"ן בחי' מדיה חסשה כ' י"א איכא רוכלין וכו' שרי ואין הדבר ראוי להורות כפני עם הארץ ומפני כך חשמיטת רבינו הגדול ז"ל ולא רצה לפרסם בה היחר משום פרעה ולא הזכיר שרק במקום פסידא יתירא סותר וגם שאר הפוסקים לא כתבו כן. (ג) עי' תה"כ בית ה' שיד קושיא זו באופן אחר אבל לא להרשכא כיוון רבינו כמו שני' מבי"ט להלן. (ד) לקסן סי' א'. (ה) קושיא זו ל"י בתה"כ והיא קו' רבינו. (ו) ל"א ב' דיה יראה. (ז) הרשכא בתה"כ שם ועיי' שלא נראה לו תירוץ זה. (ח) עיין שם בתה"כ וחראה שרבינו צירף ב' תירוצי הרשכא לאחד. (ט) ת"י זה ל"י בתה"כ והוא סברת רבינו. (י) לקסן סי' א'. (יא) ר"ל לעשות צרכיו ע' ברכות בית א'. (יב) הראב"ד מובא בתה"כ בית ה' שיד ריש דף קס"ו. (יג) מדברי רבינו יוצא ברור כפי' השיך כדברי הראב"ד עי' שיד יוד' קליא מקי"ב. (יד) לקסן ע' א'. (טו) הרשכא בתה"כ בית ה' שיד ריש דף קס"ו כ' ת"י שני שני רבינו אבל לא את הראשון.

לא סוף דבר בשאלה ושכירות אלא אף מכרו לו עכשיו * הואיל ושליו היתה ומקורב * מכרה שיכות יש לו בה שאדם עשוי להכנס לראות מה שמכר להשביח את מקחו ואין דרך הלוקחים להקפיד בכך ולא עוד אלא שהדבר ערב מצדו, ויש אומרים דוקא כשהוא באותה חצר שהוא דר בה והוא שאמר בית בחצרו של גוי, ולא סוף דבר לדעתם במכירה אלא אף בשאלה ושכירות, למדנו מכל מקום שאחר הלוקח ואחר השוכר ואחר השואל בית בחצרו של גוי ומלאהו יין שלו שהוא קרוי שיכות בית ולא שיכות יין ואם ישראל דר באותה חצר מותר בכל ענין אף בלא מפתח וחותם אפילו היה חנוי דר בחצר גם כן שהרי אפילו היה של גוי לגמרי הדין כן הואיל וישראל דר שם ואינו יודע שמפליג.

[דף ס"א ב'] הנה ישראל דר בחצר אחרת ונכרי דר באותה חצר אסור אלא אם כן במפתח וחותם אע"פ שלא נמצא שם, מה שאין כן אם היה של ישראל לגמרי שלא לקחה מן חנוי, ואם אין הנכרי דר באותה חצר גם כן מותר, ואם נמצא בצד היין אסור לדעתנו כמו שכארנו במשנה, ובשני חותמות מותר בכל ענין ומפתח וחותם כשני חותמות.¹

יבנך של גוי ברשותו של גוי שזהו שיכות בית ושיכות יין אם ישראל דר באותה חצר מותר שזהו כשומר יוצא ונכנס ואפילו גוי דר שם, ואם הוא דר בחצר אחרת אסור בלא שומר או יוצא ונכנס או ממונה שאין לו שעה קבועה לכיאתו או פתח פתוח לרשות הרבים וישראלים דרין בעיר כמו שפירשנו במשנה.

כלל הדברים, אין לו שיכות לא ביין ולא בבית אפילו נמצא סמוך לחביות י ואפילו בפתוחות ואפילו אין שם פתח פתוח לרשות הרבים ואפילו אין ישראל בעיר מותר, שאין פנאי לנסך מחוך שהוא נתפס עליו נכהל הוא לצאת, והוא דלית ליה לאשתמוטי,² ר"ל שאע"פ שאין לו רשות בבית אם יש לו מענה שיוכל לומר עליה שלכך נכנס כגון מחמת יראה ידועה וכיוצא בה אין זה נתפס כנגב ואסור בפתוחות מיד, הא כל דלית ליה לאשתמוטי מותר, וזהו מעשה הנזכר בסוף פרק זה בההוא כרכא, וכן נמי מתניתין דאין עליו מלוח, והתר זה אף הוא כן לדעתנו במשאל ומשכיר ולא חששו אלא בדר באותה חצר כמו שכתבנו אע"פ שגדולי המפרשים³ מחמירים בגוי אם נמצא שם, ויש מחמירין בה כשאין ישראל בעיר, וכן יש מחמירין בלילה, ובכלם נראה לי להחיר אלא אם כן בלילה ושננעל יא מבפנים.

יש לו שיכות ביין ולא בבית אם נמצא שם אסור בכל ענין, ואפילו פתוח לרשות הרבים ואפילו ישראל דר באותה חצר הואיל ואינו עמו בבית ואפילו הניחו בחזקת המשתמר, אין הנחה בחזקת המשתמר עושה לו כלום במקום שיש לו מענה על

(א) ע"י הוה"ב שם דף קמ"ב בשם הראב"ד ותרמה שרבינו חוסין מלים אלו. (ב) הרשב"א שם.
(ג) כמשיב לעיל ל"א א'. (ד) בתוה"ב בית ה' ש"ד דף קמ"ז ב' יואפילו בתוך פישוט ידיה. (ה) ע"י לקמן ע"י א' ב'. (ו) ע"י לקמן ע"י א', וכפירוש הראב"ד מובא בתוה"ב בית ה' שער ד' דף קמ"ז.
(ז) לעיל ס' ב'. (ח) לעיל ד"ה מה. (ט) הראב"ד מובא בתוה"ב שם סוף דף קמ"ב ור"ל במשאל או משכיר או מכר. (י) הראב"ד שם וא"י מדוע כי רבינו ד"ו בשם יש מחמירין ולא כ' גם ד"ו בשמו.
(יא) לענין ר"ל יא ושננעל יא אסור גם ביום כי כן מסתבר וכ"כ הרשב"א שם. (יב) רבינו דקדק ולא כי סמוך לחביות כמשיב לעיל ד"ה כלל כי בענינו אף באינו עומד ממש בצד היין אסור כמשיב הרשב"א סוף דף קמ"ה ושאר הפוסקים, וע"י מה שהקשה וקיני מן רבינו עקיבא אינר וצ"ל כיו"ד קכ"ה ס"ב, ולא זכיתי לחבין קושיתו הא כאן בנמצא שם מיירי המסחר משא"כ בסי' קל"א ע"י"ש וצ"ע.

היין עצמו והינו רישא דמתניתין* יש עליו מלוא אסור ופרשנוהי שיש לו מלוא על אותו היין, ואם לא נמצא שם מותר בלא חותם בכל ענין אפילו אינו פתוח לרשות הרבים ואפילו אין ישראל דר באותה חצר וגוי דר בה.

יש לו שיכות בבית ולא ביין כגון שוכר בית בחצרו של גוי והגוי דר שם או מניח נכרי בחנותו או כקרון ומפינהי אם נמצא שם אסור בכל ענין ואפילו פתוח לרשות הרבים ואפילו ישראל דר באותה חצר אלא אם כן הניחו בחזקת המשתמר שהוא חושב עליו עכשו יבא כמו שיתבאר, ואם מסר לו שמירת הבית אסור אף בחזקת המשתמר, אלא שמסירת המפתח אינו כלום, ודבר זה יתבאר בפרק אחרון, ויש מקילין אף בנמצא מטעם שהוא נתפש כגנב על היין, ואין זה כלום, חפשה כגנב נאמרת על שאין לו שיכות אפילו בבית וחזקת המשתמר על שאין לו טענה אצל היין אפילו היה לו שיכות בבית, הא סכל מקום אם יש שם חזקת המשתמר מותר אף בנמצא, ואם לא נמצא אם שניהם דרים בחצר או שניהם אין דרים מותר בכל ענין ובלבד שיהא ישראל דר בעיר לדעת גדולי המפרשים, ואם אין ישראל דר שם וגוי דר בה אסור בכל ענין, ושני איסורין אלו במפתח וחותם מותר.

היה לו שיכות ביין ובבית כגון מטהר יינו של נכרי ברשותו ולא כתב לו התקבלתי אעפ"י שייחד בית בחצרו לאותו יין אם נמצא שם אסור בכל ענין בפתוחות סיד וכסתומות בשחיה כדי פתיחה והחזרה בלא הכר, ואם לא נמצא אם ישראל דר באותה חצר אעפ"י שהגוי דר בה הרי הוא כשומר אעפ"י שאינו אותו ישראל בעצמו אלא אחר, אלא שגדולי המפרשים כתבו דוקא כשעומד היין בבית הא אלו עומד בחצר הוה ליה כיושב עמו על השלחן, ומה שעל השלחן אסור אף כשהניחו בחזקת משתמר, ואין נראה כן, דאזכר עמו על השלחן היין קבוע לפנייהם כהרשאת שחיה, יב אלא אף בחצר כן, ואם אין ישראל דר בה אעפ"י שאין הגוי גם כן אינו דר בה אסור אלא אם כן בפתוח לרשות הרבים ושישראלים דרים בעיר או שאינה עיר דלתים וכרית על הדרכים שביארנו, והיינו כרייתא דיינו של גוי ברשותו וישראל דר בחצר אחרת אסור, וכוז אפילו שני חותמות אין מספיקין לה אלא בשומר, וכל שיש שומר דיו ביוצא ונכנס, ומכל מקום חותמות המוכהקים כגון אותיות שכל זיוף שלהם נכר אין אחריהם כלום טו.

ראיסורין אלו כלם בשחיה הא בהנאה לא נאסר טו אלא כמפקיד אצלו בלא חותם כמו שאמר המפקיד אצל הנכרי בפירותיו, וגדולי הרבנים אוסרין בהנאה בכל אלו, והוא שבכל אותם המקשים שהוזכרו בפרק אחרון כתבויס כל מאי דאסור בסוגיא שרי פירושו שרי בשחיה וכל מאי דאתמר אסור פירושו בהנאה.

- (א) לעיל ס' ב'. (ב) לעיל במשנה. (ג) לקמן ס' א'. (ד) כמש"כ בתוה"ב בית ה' שיד דף קמ"ה.
 (ה) לקמן ע' ב'. (ו) הרשב"א בתוה"ב שם דף קמ"ו. (ז) הראב"ד. (ח) כדאי לקמן ס' א'.
 (ט) הראב"ד מביאו הר"ן לקמן ס' ב' דיה ההיא. (י) וכמו שב' רבינו לעיל שחית מיוחד ליון משאיכ בחצר אין לו מקום מיוחד והגוי עובר ושכ בחצר אסור הראב"ד, וכוז מיושב קו' הט"ו וי"ד קליא מקיא על הראב"ד. (יא) דאי לקמן ס' א'. (יב) גם הר"ן דחה כן דברי הראב"ד וכיוון לדעת רבינו ואעפ"י מסיים הר"ן שיש להחמיר כראב"ד. (יג) צ"ל "שהגוי" ומלת "שאי" ס"ס הוא.
 (יד) לעיל דיה משנה וי"א ודיה כל. (טו) כמו שכתב רבינו לעיל ס' א' דיה המשנה האחת עשרה.
 (טז) כשיטת הראב"ד מובא בתוה"ב בית ה' שיד דף קמ"ה. (יז) רש"י. (יח) ע' א' ב'. (יט) שם ע' א' דיה דשרי.

כל מקום שהתחנונו בישראל דר באותה חצר לא באותו ישראל לבר אלא אף בישראל אחר כמו שהתבאר * בענין רוכלים המחזירים בעיירות. **יש** בענין זה שמות אחרות לקצת מפרשים מהם בחומרא על מה שכתבנו ומהם בקולא ומה שכתבנו ביררנו מדברי המפרשים מה שנמסד מהם בראיות יותר, ובפרק השוכר יתבארו הרבה דברים שהם נכילים תחת סוגים אלו בנכרי שקומד בביתו של ישראל ברשותו וברצונו ואין לו שיכות ביין או שהיה מעביר לו כדי יין במקום למקום או שהניח יין בקרון ובספינה והלך לו שכל אלו וכיוצא בהם יש לו שיכות בבית ולא ביין, ושם יתחדשו מהם הרבה ענינים ויתבאר הכל שם בארוכה בעיה. **מה** שביארנו במשנה שכל שהוא ברשות גוי אחר אין זה נקרא שיכות אצל גוי אחר דוקא בשאינו משועבד לו הא אם היה משועבד לו כגון אריסו ושכירו ולקטמו וכיוצא בזה הרי הוא כאלו היה בשלו וכיש לו שיכות בבית שאינו מתירא מכיוצא בזה כלל.

מה שהתחנונו נמצא בשאין שם שיכות לא ביין ולא בבית לא כל השקרים שוין בה שאם זה הנמצא אדם תקיף ושאינו נכנע תחת שבט ממסלה אסור, מעשה היה ונמצא גוי בין חביות של ישראל ולא היה לו שיכות לא בבית ולא ביין וצונו לבדוק אחריו שאם אין אימת שופטי העיר עליו אסור ואם הוא כשאר בני אדם להיות אימת מושל עליו מותר, ועקר הדברים שכל מהם בני אדם אימת מלכות עליהם, ושמועה זו חסד מפרשים אותה דוקא בשנעל אחריו בודאי, וכבר כתבנו בדומה לה בענין שיכות בית בלא שייכות יין, ויש מי שפירש שלא תקפו של אדם מפיקעו מאימת נתפש כגנב אלא מה שאמרו בכאן אם נתפש כגנב מותר פירושו שהמקומות הלזקים במחיצה עשרה זה לגוי וזה לישראל, והם גורסים בשמועה זו חמרא דישראל וגוי, ונמצא שנחפש כגנב על הבית ורצו בזה שאם יש לו שיכות בבית אע"פ שאין לו טענה אצל היין אסור לדעת גדולי הרבנים מפני שאינו חזקת המשתמר שלא נאמר לדעתם חזקת המשתמר אלא בגוי שנכנס מדעת ישראל, ולדעת גדולי המפרשים שקורין לזו חזקת המשתמר דוקא בנעילה דלת שנועילה דלת מפקעת חזקת המשתמר על הדרך שיתבאר, ואם אין לו שיכות בבית כלל בהול הוא על עמידתו והיין מותר, וכן עקר.

ונשלם הפרק תהלה לאל

(א) לעיל סי' א' ד"ה כל (ב) לקמן סי' א' (ג) לעיל ד"ה כלל (ד) רבינו לא הוזכר שום פוסק וציב מדוע כ' יוהסי, ובתוה"ב בית ה' שיד דף קמ"ה כ' בשם הראב"ד לפרש סוגיא דלקמן ע' א' בשנעל אבל לא על סוגיין כאן. (ה) ע' תוס' ד"ה ההוא. (ו) אבל תוס' שם סתלקים בין בית לרחוב ומפרשים שסוגיין סיירי ברחוב. (ז) רש"י לקמן ע' א' ד"ה אי. (ח) הראב"ד מובא בתוה"ב בית ה' שיד דף קמ"ו. (ט) לקמן סי' א'.

פרק חמישי בע"ה

[דף ס"ג א'] **השוכר** את הפועל וכו', כונת הפרק להשלים ענין החלק הרביעי באסורי יין נסך ויחגלגלו בו קצת ענינים שבשאר אסורין, ועל זה הצד יחלקו עניני הפרק לששה חלקים, הראשון באיסור הנאת יין נסך ושכרו ודמיו, השני בדין תערובת יין נסך וסתם יינן, השלישי בהשלמת עניני ביאור נכרי שנתייחד אצל היין אם ברשות ישראל אם בדרך אחרת, הרביעי בתערובת שאר איסורי הנאה, החמישי בהכשר כלי הנתה, הששי בהכשר כלים האסורים בשאר איסורין מצד גיבולי גוים ומכירתם.

זהו שרש הפרק דרך כלל אלא שיבאו בו דברים על ידי גלגול כמו שיחבאר.

והמשנה הראשונה ממנו חכוין לבאר שכמו שיון נסך אסור בהנאה כך שכרו אסור, והוא שאמר השוכר את הפועל וכו', פירוש גוי ששכר את הפועל ישראל לעשות* מלאכה ביון נסך, הן להריקו מכלי לכלי הן להביאו ממקום למקום או לדרוך* ענביו משהתחיל לימשך או כל כיוצא בזה שכרו אסור, בהנאה, אבל אם שכרו לעשות* מלאכה אחרת, כגון להוליך חביות של שמן ונתערבה ג ביניהם חבית של יין שכרו מותר, פירוש שכר חנופל כנגד חביות של שמן ומכל מקום שכר חנופל כנגד חבית של יין אסור, ופרשו בגמרא דוקא כששכר האיסור לעצמו כגון שאמר לו העבר לי מאה חביות חבית חבית בפרומה שנמצא שכר כל חבית לעצמו והוא מעביר לו כמה שירצה ומניח את השאר, אבל אם הותנה השכר בכלל אחד כגון שאמר לו העבר לי מאה חביות במאה פרוטות והיתה זו של יין ביניהם הרי זה כמי שקיבל מלאכה שאפשר לגוי לעכב כל השכר עד שישלים כל מלאכתו ונמצאת זאת של יין נסך מעכבת את הכל ולפיכך הכל אסור, וחולכת הנאה לים המלח אין מועיל בכך אע"פ שגדולי המפרשים כתבו כן, שהרי כל השכר מוטל על כל אחת מהן והילכך הכל אסור, אע"פ שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף* ש וזוכה על כל אחת בשעתה, שאין הדבר דומה למה שאמרנו בגוף עבודה זרה שאם בנה שכרו מותר ומטעם זה שישנה לשכירות מתחלה ועד סוף כמו שביארנו בפרק ראשון*

(א) בספרינו נוסף 'עמו'. (ב) כי מלאכות הראשונות פרטם רש"י וקנין החתים סופר וצ"ל בחי' כי שכוונת רש"י לאסוקי מלאכה לשבח היין דאומן קונה בשבח כלי ואסור מדינא עיי"ש, וצ"ל שרכינו הוסיף מלאכת דריכה שמשנה הענבים לשבח כיון שרכינו מוסק שאין אומן קונה בשבח כמשיב בקידושין מ"ח א' ד"ה האשה, והנה חוס' לקמן ס"ב כי ד"ה שכרו דמו ג"כ דריכה לשאר מלאכות כרכינו. (ג) כמשנתנו אסור יאע"פ שאמר לו העבר לי חבית של יין נסך* ורכינו שכ' ונתערבה* סתמים ללשון הכריתא לקמן ס"ה א' ונמצאת יין נסך וכו'. וכוונת רבינו תמצא כתיוב שער על זה. (ד) לקמן ס"ה א'. (ה) דאם הוא מוכר להעביר את היין אסור אפי' בחבית חבית בפרומה מפעם שבי' הרמב"ן בחי' ומוכר גם בתוח"ב בית ה' ש"כ דף קל"ה י"א חודיעו מתחלה שאינו מעביר לו אותו חבית שסא לא תי' שוכרו כלל הילכך הכל שכר וי"ג הוא ונאמר. (ו) הראב"ד גם בתשנות חלי מאכלות אסורות פ"ג הי"ח. (ז) כי הרמב"ן בחי' לדחות שיטת הראב"ד מוכר גם בתוח"ב שם. (ח) כיה בתוח"ב שם. (ט) לעיל י"ג ב'.

שהרי לשם אין שם ע"ז עליה עד שחנמר כלה כמו שביארנו שם אבל זה שיש עליו שם יין נסך פרוטה זו הואיל וכלן תלויות בה אוסרת את כלן, ומכל מקום בפחות משה פרוטה הכל מותר כגון מאה חביות בחמשים פרוטות ותיתה שם אחת של יין נסך, ואע"פ שבעבודה זרה אף בפחות משה פרוטה נאסרת. * דוקא במוכרה ונהנה מדמיה כ כמו שכתבנו בפרק ראשון.*

זן שאמרנו שזו מעכבת על הכל יש באין בה מכה הדין והוא לדעת מי שאמר כבבא מצינא ד בפרק השוכר את האומנין שמיין מה שעתידי להעשות כמו שיתבאר שם והלכה כדבריו, ויש אוסרים^ה שאף לדעת חכמים החולקים עמו כן מכל מקום פעמים שכל השכירות תלויה בחבית אחת כגון דבר האבד וכמו שאמרו שם^י שוכר עליהם כדי שכרם, ויראה כן שאין הדבר מוכיח לעכב אחת על כלן אלא בדרכים אלו הואיל ופסקנו יסנה לשכירות מתחלה ועד סוף.

השוכר את החמור, ר"ל גוי השוכר חמורו של ישראל להביא עליו יין נסך שכרו אסור, ואם שכרו לרכוב עליה או למשא אחר והניח הגוי לגינו של יין נסך עליה מותר, ואע"פ שמן הדין רשאי השוכר להניח לגינו על החמור כמו שיתבאר במקומו^ו והיה לנו לאסור, מכל מקום אם לא הניח אי אפשר לו דומר שינכה לו מן השכר על שלא הניח שם לגינו והילכך אין דין הנחת הלגין באמצד השכר כלל.

זהו ביאור המשנה וכולה על הצד שביארנוה הלכה היא, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

ערלה וכלאי הכרם אע"פ שאמורין בהנאה שכן מותר ר"ל שאם נשכר לעקט בערלה או לנכש בכלאי הכרם או לאי זו מלאכה שכרו מותר ולא עוד אלא שאם מכרן דמיהם מותרין שאין תופסין את דמיהם, כבר אמרו מכרן וקדש בדמיהן מקודשת אבל ע"ז ויין נסך תופשין את דמיהם.

פירות שביעית אף הם תופשין את דמיהם על הדרך שהתבאר, ואע"פ שדמיו נתפשים לקדושת שביעית שכרו מיהא מותר, כיצד אמר לפועל הילך דינר ולקט לי ירק היום אין זה הדינר מחיר הירק אלא שכר לקיטה ומתוך כך אותו הדינר מותר לזה כתורת חולין לעשות ממנו מה שירצה, אבל אם אמר לקט לי בו ירק היום הרי זה כאומר לו תן לי בדינר זה ירק והרי זה כמוכר פירות שביעית לפיכך אותו הדינר נתפש לקדושת שביעית שלא להוציאו אלא לדברים שפירות שביעית מותרין להוציאן כגון לאכילה ושתייה וסיכה וחכרותיהן,^ט וכן שיצטרך לבערו בשעת הבעור, אם כן מה נשתנה יין נסך ששכרו אסור שאם מפני איסור הנאה שבו הרי ערלה וכלאי הכרם איסורי הנאה הם ושכרן מותר, ואם מפני שתופס את דמיו הרי שביעית תופסת דמיה ושכרה מותר, הא מכל מקום אין איסור זה^י מדברי סופרים והחמירו מתוך חומרת יין נסך; ובהלמוד המערב^י הפליגו בחומרא זו שאפילו נתן לו קרקע או בהמה בשכרו אע"פ שאמרו^י בקרקע ובהמה שאע"פ שעשאו גוף ע"ז כגון שהשתחוה להם ועברם לא נאסרו מכל מקום קבלם בשכר יין נסך נאסרו בהנאה.

(א) כמ"כ גמ' תוס' שם ד"ה מכוש. (ב) ולא בשכר שאמור רק משום קנס. (ג) בדבור הקודם.
(ד) ע"ז ב' ע"ז ב'. (ה) ע"ז ח' הרמב"ן לקמן מ"ה א'. (ו) כדאי לעיל י"ט ב'. (ז) כבא מצינא ע"ט ב'.
(ח) לעיל ג"ד ב'. (ט) ר"ל הדלקת נר וצניעה, ע"י רמב"ם הל' שמיטה ויובל מ"ה א'. (י) ג' שחטר אלא.
(יא) בפירקין היא ל"א ב'. (יב) לעיל מ"ו א'.

אע"פ שפירות שביעית שכן מותר כמו שביארנו* בפועל, מכל מקום בחמרים כשהביאו פירות שביעית החמירו ושכן נתפש בקדושת שביעית מחוך ששכרם מרובה ירגילו עצמם בכך ויביאו שוכריהם ליד סחורה, ב אבל פועל לא החמירו בו הואיל ושכרו מועט וכעין כדי חייו, ומכל מקום כיון נסך מחוך חומרתו החמירו בו אף בפועל כמו שבארנו.

חמרים ושאר פועלים שעשו עמו מלאכה אין פורעין אותם בפירות שביעית ולא במה שנחפש בקדושתם, שרמי שביעית אין פורעין בהם את החוב והדבר ידוע לאכלה ולא לסחורה, ומכל מקום מותר ליתן לאומנין פירות שביעית או דמיהן בסתנת חנם ואין צריך לומר בשאר בני אדם אלא שצריך להודיע כמו שיחבאר במקומו.

[דף ס"ב ב'] **אף** מעשר שני אין פורעין ממנו את החוב ולא שכירות הפועל, פירוש שכר החמר המביאו לירושלם אינו נפרע ממנו ואפילו היתה לו שכר מנוף' אותן הפירות שהוא מביא עד שאם יאבדו נפקע שכרו שהיה לנו לומר בכנון זה שהן כשלו אע"פכך אסור, מעתה לא יאמר אדם לחברו העלה לי פירות אלו של מעשר שני בירושלם לחלק, ר"ל שחטול מהם חלקך בשכר הכאתך שהרי נמצא פורע שכר הכאתו במעות מעשר שני, אבל מותר לומר לו העלם שנאכל, וגשחה מהם ביחד בהיותנו שם שזה אינו אלא כעין סתנת חנם, וכבר אמרו^י אין מוכרין אותו ואין מסשכנין אותו וכו' ונותנין זה לזה מתנות חנם, ולא סוף דבר דר' מאיר שאמר אין מתנה כמכר אלא אף לרבנן, והוא שאמרו עליה בתלמוד המערכי אמר ר' יוסא ודברי הכל כהדא דחני אדם אומר לחברו בירושלם מה אכלת היום אם אומר לו קיץ הוא יודע שהוא בכור מה הקיץ נמכר בזול אף הבכור אמר לו מן הוא יודע שהוא מעשר שני מה המן נתן במתנה אף מעשר שני נתן במתנה, ר"ל במזמין את חברו לסעוד אצלו, ומכל מקום אין מוציאין אותו אלא לאכילה ושתייה וסיכה^י ואפילו^י לדבר מצות כמו שיחבאר במקומו אבל שאר דברים אפילו צרכי גופו כגון מלבושיו אסור, והוא שאמרו בתלמוד המערכי לא נתתי מסנו למת^י מה נן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין דבר שאסור לחי למת לא כל שכן, ויש שואלין בה אם כן מהו שאמרו במסכת קדושין יד שאין לוקחים מהם כהמה ממאה ועבדים ר"ל שאינן צרכי גופו דאלמא כל שהוא צרכי גופו מותר ואפילו מלבושים, פרשזה כתוספות^י שזו מן התורה אלא שמדברי מפרשים גזרו עליה, וגדולי המחברים^י כתבו אף מן התורה, וזו של מסכת קדושין^י פרשות קצת מפרשים לרעתם לרעת האומר^י מעשר מסון הדיוט.

מה שאמרנו^י שכר יין נסך כהנאה לא סוף דבר יין נסך ודאי אלא אף סתם יינן דינו כיון נסך לענין זה, אע"פ שלענין מוטאה אינן שוין כמו שהחבאר בפרק שני י

(א) בדבור הקודם. (ב) פי' חרש לא כתום' לקמן ס"ב ב' דיה חסרין ולא כרמבים הלכות שמיטה ויובל פ"ו ה"ג. (ג) לעיל במשנה. (ד) זה שמותר ליתן לאומנין א' במשנה שביעית פ"ה מ"ה ו"שצריך להודיע" לא נחבאר ע"ז אלא על שמשלחין מהן דברים של גמילות חסדים כמ"כ הרמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ו ה"י וצ"ח הכים שהוא ירושלמי דמאי פ"ג ח"א י"א ב' ותוספתא שביעית פ"ו ה"ו. (ה) מעשר שני פ"א מ"א. (ו) מעשר שני פ"א ח"א ב' ב'. (ז) כפי' הרי"ש והרע"ב שם מ"א, ועי' מה"ס שם ד"ה אבל שתמה מאוד על פ"י זה ודחאו. (ח) כדאי' מעשר שני פ"ב מ"א. (ט) כמשיב חרמבים הל' מעשר שני פ"ג ה"י עיי'ש בכ"ס. (י) מע"ש פ"ה מ"ב. (יא) זכ"ס רבינו גם ביבמות ע"ד א' ד"ה מעשר. (יב) שם ה"ה ל"ב ב'. (יג) דברים כ"ז י"ד. (יד) נ"ו א'. (טו) גם תוספות ד"ה העלה כ"ב. (טז) בספר המצוות לאוין קנ"ב כ"כ חרמבים להראי' וא"כ מ"ש בהל' מע"ש פ"ג ה"י לאו אסמכתא הוא. (יז) ר' יהודה בקידושין ג"ד ב'. (יח) לעיל במשנה. (יט) לעיל ל' ב' ל"א א'.

הואיל והוא שוה לו לענין איסור הנאה ולאיסור משהו הרי הוא שוה לו גם כן לאיסור שכרו. וכן נמי שנאסר שכר גופו וחמורו כך הדין אם השכיר בו שאר כלים ששכרו אסור כגון שקו וקנקנו וספינתו וכיוצא באלו. ולהשאלו מותר שהרי לעתותי ערב אסרו למטה* שמוטר להקביר לו חבית יין נסך הואיל ואין כאן שכירות, ב' הא כל שבשכר אסור ואפילו הטעתו ושכרו לדבר אחר כל שנודע שיין הניח שם שכרו אסור. וכן קצת מפרשים אומרים^ג מכאן למכור חרצנים שבגיגית לגוים לחמד בהם אף על דעת שיכשיר את הגיגית לאחר כן שהרי נאסרו החמדים במנעו של גוי ונמצא משתכר באיסורי הנאה. ואף למה שסמכו בזמן הזה להחיר סתם יינן בהנאה מכל מקום דרך הצלה אבל דרך סחורה לא.

אחר שביארנו^ד ביין של גוים ששכרו אסור מה יעשה בשכר זה. אם מקות הם שוחק וזורה לרות או ממיל לים. ואם פירות יוליד הנאה לים המלח. ולא די לו בשריפה לבד שהרי יהנו באפרם לזכור, ואעפ"י שזה וזה גורם מותר, מכל מקום לכתחלה אסור, או"י שמא קנס הוא שקנסו בו. שהרי במוצא כלים או עבודה זרה דיו בשוחק וזורה לרות. אלא שאף כזו יש פוסקים דוקא בדעקבד כמו שהתבאר. ואפילו פורם מכל מקום מתוך שאפרם מרובה יפול סמנו הרבה במקום אחד. וכן קברם בעינים שמא ימצאם אחר ולא ירגיש ויהנה בהם מצד שיחשוב שאי זה גנב גנבם וקברם. ומכל מקום אם רוצה לשרפם ולקבור האפר בבית הקברות או במקום שאין זורעין בו י"י רשאי ואף זו לא בעינים כמו שביארנו, ומכל מקום הרוני בית דין אחד ע"י שנחלה עליו ואחד אבן י"י שנסקל בה ואחד סיף שנהרג בו ואחד סודר שנחנק בו שאסורין בהנאה נקברין עמו בעין ואין חוששין, שהדבר מוכיח עליו וכל המוצאן פורש מהן. וכן בשר קרשים שאמרו י"י עליה בקצת ענינים שנקבר ואין חוששין שלא לקברה בעין אין זה אלא מפני שהבשר אין דרך הצנעתה תחת הקרקע והדבר נכר למוצא. ולפי דרכך למדת מסוגיא זו ששכר יין נסך לא סוף דבר שנאסר לאותו ישראל אלא אף לכל האחרים עמו.

גדולי המפרשים י"י כתבו מאחר שכתערוכת איסורי הנאה פסקנו בפרק שלישי י"י כר' אליעזר שאמר יוליד הנאה לים המלח ופרשנו שם אף חבית בחבית אף כזו כשאמר לו העבר לי טאה חביות במאה פרוטות יוליד הנאה לים המלח והשאר מותרין. וחכמי האחרונים י"י חולקים בזו הואיל ודרך קבלנות הוא וזו מעכבת על כלן. ולא עוד אלא שאפשר שאלו אסור לו תחלה שלא יעביר לו אותה חבית היה זה נמנע מלשכרו כלל נעשה הכל כזה ואין הולכת הנאה מועלת בו. ואין י"י הדברים נראין.

(א) ס"ה א'. (ב) גם הרשב"א יודה לזה דכמשאל לו כלי אינו רוצה בקיומו. ע"י שור יו"ד קלי"ג בשם הרשב"א והוא בתוה"ב בית ה' ש"ב דף קל"ח. (ג) תמוה לי מדוע סתם רבינו ז"ל ולא חלק בין פסק קודם שמדד וכו' כדאי' לקמן ע"מ א'. (ד) בדבור הקודם. (ה) גם בעין פסק רבינו כר' יוסף לעיל ס"ג ב' ד"ה המסנה אלא ששם ב' רבינו לים הגדול וכאן ב' ים המלח ולא כרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"ג הט"ו ע"י"ש בלח"ס. (ו) כ"ה תוס' ד"ה אחי. (ז) כדאי' לעיל ס"ה ב'. (ח) ת"י זה ליחא בתוס' ודברי רבינו הם וכוז מיושב פסק הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"ג הט"ו סק"ו הלח"ס שם ממוצא כלים או עין. (ט) כדאי' לעיל ס"ג ב'. (י) תוס' ד"ה אחי. (יא) הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"ג הט"ו סתם וכו' ישרוף אותן ויקבור האפר וע"י מהרים וכו' יו"ד קלי"ג. (יב) גמ' שלנו הסדר: אכן. ע"י. (יג) תמורה ל"ג ב'. (יד) הראב"ד, גם בהשנות ה"ל מאכלות אסורות פ"ג ה"ה. (טו) לעיל ס"מ א' ב'. (טז) הראב"ד כ' יוליד אחד מהם לים המלח. (יז) הרשב"א בתוה"ב בית ה' ש"ב בשם הרמב"ן. (יח) מוסב אדלעיל על דברי הראב"ד ע"י"ש רבינו לעיל במשנה.

אע"פ שאין עושין סחורה בפירות שביעית כמו שביארנו* מוכר אדם מהם על יד קל יד לאכילה ולקוח מן הדמים דבר מאכל ויאכל בקדושת שביעית.

היו לו פירות שביעית שנלקטו לאכילה ורואה שיש לו מהם הרבה עד שיותיר לאחר זמן הביעור והרי שמשנהגים זמן הביעור אסור לאכול מהם אף לעניים. ומה שאמרו בספרא ב' פרשת בהר סיני עניים אוכלים לאחר זמן הביעור אבל לא עשירים ור' יוסי אומר אף עשירים. ענינו מזון שלש סעודות, ג' ואף זו לא ראייתה לאחר מן הפוסקים אלא כלס' רגילין לומר שאין אוכלין אחר הביעור כלל. ואומר עכשו שאם רואה שיש לו הרבה מלוח מהם בתוך זמן הביעור לחברו וחברו אוכלן בתוך זמן הראוי ר"ל קודם הביעור. ואם לא פרעו עדין ה' פורעו בשמינית, וחשש רבית אין כאן. שכן הסתם הפירות בזול בשמינית יותר מבשביעית. ואלו לפירות של פרעון זה תורת שביעית להטעין בעור מפני שהפירות אחר שנאכלו אין להם קדושה ואותן הפירות שפרע לו לא היו מיוחדות ל' לכך בשעה שפירות שביעית היו קיימות עד שנאמר עליהם שהלפיו פירות שביעית הם והליכך אין על אלו דין חליפי שביעית לאסורם עליו הואיל ועבר זמן הביעור, ואף בשביעית עצמה אם פרע לו בשר או דגים או שאר פירות" בשביל פירותיו וכבר נאכלו הפירות אין קדושה חלה עליהם. מכאן מסכו רבי"ם שאם הלוח ישראל לחברו ככר חמץ קודם הפסח שיכול להחזיר לו ככר אחר של חמץ לאחר הפסח, ואין צורך מו"י שאין בזה שום סרך איסור כלל, וכן הורו מכאן להלוותו לגוי קודם הפסח ושיתחזר לו חליפיו אחר הפסח. אלא שבתוספות" הקלו בכיוצא בו בעבודת זרה ויין נסך כמו שיתבאר למטה. יב' ואין הדברים נראין.

כל שהתנה עם זונה גויה או שפחה כנענית או שהתנה עם זונה יישראלית שאיסור ביאתה עליו בלאו"י לבא עליה ובסמוך לביאה הן קודם ביאה הן אחר ביאה

(א) לעיל סיב' א' דיה אע"פ ודיה חמרים. (ב) תורת כהנים ויקרא כ"ה ו' ה"ב, והנה תמוה מאוד הלא משנה ספורשת היא כס' שביעית פ"ט מ"ח ולמה מביאו רבינו בתורת כהנים; ותמ' זו קיימת גם על תום' בסוגין דיה יופי שביאים ד"ו מתוספתא שביעית פ"ח ולא משנה הנ"ל (ובפסחים נ"ב ב' דיה מתבערין ב' תום' משנה הנ"ל) וי"ל שרבינו ה"י לו במשנה ג"י הרמב"ם כמ"כ בס"י המשנה שביעית פ"ג מ"ב שלר' יוסי אסור אף לעניים לאכול וכמו שפסק בחל' שמיטה ויובל פ"ן ה"ב עיי"ש בכ"ם, ורצה רבינו לפרש שאף בתורת כהנים לא התירו רק מזון ג' סעודות, אבל על תום' א"א לומר כן וצ"ב. (ג) פ"י חדש בתורת כהנים. (ד) ע"י כ"ם שם ש"י שרשי' ורמב"ן וסמ"ג מ"ל שאחר שהופקרו מותרין אף לעשירים וכן בתום' פסחים נ"ב ב' דיה מתבערין ותום' בסוגין דיה יופי. (ה) אבל מותר לפרוע אפ"י בשביעית כמ"כ תום' דיה יאות. (ו) אבל תום' מדיה יאות שתי' יסאה כסאה מותר בי"ש ל"י לא מ"ל כן. (ז) יוצא ברור אע"פ שכבר היו בעולם (כגון שומן הביעור נמשך בתוך ח') ע"י משיב וקנין התחת'ם סופר וצ"ל כתי' למסכתין דיה דבי. (ח) שאין בהם דין שביעית. (ט) ע"י בב"י אור"ח בס"י ת"ן. (י) כוונת רבינו שאין צריך להביא רא"י מדבי ר' ינאי, וקניני התחת'ם סופר וצ"ל בחידושי' למסכתין דיה והנה מביא שיטה זו וז' וי"ל מ"ם הדבר צ"ע מה צריך מדבי ר' ינאי הא חמץ אינו תוס' דמיו בשביעית ועי' ז"ם לא ע"ד ש"ו א"סור בחלואתו קודם קטח בשעת התירא א"כ מה צריך ללמוד מדבי ר' ינאי עכ"ל, ונזה לכוון מס' לדברי רבינו. (יא) תום' דיה יאות בשם רבינו אלחנן. רבינו לא ראה תום' שלפנינו למסכתין ולכן בכל מקום כס' זו ש"י רבינו יתוספות' כוונתו על תוספות רבינו אלחנן. (יב) לקמן פ"ד ב' דיה בתוספות. (יג) הרמב"ם ה"ל איסורי מובה מ"ד ה"ח לא כ' יוונה ישראליה ומשמע גם אם לא היתה זונה מקודם ועיי"ש בלח"ם. (יד) ר"ל אפ"י לאו לבר אבל בגוי' ושפחה דרך גנות אע"פ שאין כאן איסור תורה (ע"י רמב"ם ה"ל איסורי ביאה מ"ב ה"ב והיא י"ב) אע"פ ח"ו אתנן וגם ישראלית שנבעלה לגוי נעשתה זונה כדאיתא בשו"ע אהע"ז ס"ו ו"י ס"ג אבל הרמב"ם ה"ל איסורי מובה מ"ד ה"י ש"י והיה באומר לוונה וכו' והבעלי לפלוגי תישראלי הרי זה יאנתן צ"ב ואכמ"ל.

כל שהוא סמוך לה בכדי שקור המוכיח להיות אותה מתנה על שם אותה ביאה אמר לה הא לך דבר זה בשכרך הרי זה אתנן, ויש פרטים הרבה בענין זה אם להתר אם לאיסור, כיצד נתן לה מלה באתננה ונשמט הדבר ונדרתית העברה מכל וכל ומכל מקום מתנה הוא בידה אע"פ שלשם עברה נתן לה סותר להקריבו ואיסור אתנן אין כאן הואיל ונשמטה העברה, ושמה תאמר היאך יכולה להקדישו אחר שלא קנאתהו הואיל ולשם ביאה נתנו לה ואין אדם מקדיש מה שאינו ברשותו וכל שכן מה שאינו שלו ושלא זכה בו, ענינה בשלא נתן לה על תנאי לגמרי אלא שהוא מתנה בידה מעכשו בלא תנאי עברה אע"פ שהזכיר לה באי זה צד העברה בשעת המתנה בידים מוכיחות שאותה מתנה נתנה על שם אותה ביאה, ויש מפרשים אותה בעל מנת ומפרשים שכל שבקל מנת אין האתנן נקרא שכר ביאה,* ואין הדברים נראין כמו שיחבאר.

[י' פ"ג א'] נתן לה על דרך זה ולסוף כמה בא עליה משבא עליה נאמר, ואם קדמה קודם הביאה והקריבתו נרצה הואיל והקנה לה מעכשו ולא תלה קנייתה על תנאי ביאתה שאלו כן לא היתה יכול להקדישו אלא שהזכיר לה את הביאה בשעת המתנה על הדרך שהזכרנו או שאמר לה לא יקנה לך עד הביאה ואם יצטרך לך יקנה לך מעכשו, ויש שואלין ואף כנתן לה על תנאי ביאה למה אינה יכולה להקריבו והרי משכה והוא רשאי לכופה על הביאה שהרי משיכה קונה בלא נתינת דמים אחר שפסק והלה כופהו על הדמים ואף זו הביאה במקום דמים ואם תמצא לומר שבאיסורין י כן והרי במוכר יינו" ופסק עד שלא סדר דמיו מותרין דמדמשכיה קנייה וקמו זווי עליה כהלואה, ואיני רואה בה קושיא דאדרבה האתנן הוא הדמים והוא נקנה בביאה, ואין הביאה נקנית בו, ואף לדבריהם יראה ל"ה שלא נאמר כן אלא במשיכה שבמקום דמים שהוא דבר הראוי לגבותו על ידי בית דין אבל אתנן שאין מסור לבית דין לכופה על הביאה אין משיכת אתנן קונה בו על סמך זה.

אף זו שכתבנו בקדמה והקריבתו אם קדמה והקדישתו ובא עליה קודם הקרבה הדבר במפק אם הותרה הקרבתו וסתוך כך לא יקרב לכתחלה ואם קרב יצא ידי נדרו, ואם קדמה ומכרתו יש מוכיחין מסוגיא זו שאינו ודאי אתנן ביד לוקח דמה לי מכרו לשמים מה לי מכרו להדיוט, ויש אומרים שאין עליו שם אתנן כלל, וקמי"ב מתנחל ספק ממה שאמרו כאן אמירתי לגבוה כמסירתי להדיוט אלמא במסירת הדיוט אין אחריו שם אתנן כלל, ומכל מקום בכבא קמא י' פסקנו שההקדש אינו כמסירה בקדשי מזבח. בא עליה תחלה והתנה לה אתנן ולסוף כמה נתן לה מלה באתננה אם אמר לה

(א) עיי' לקמן ד"ה יש. (ב) בדבור הקודם. (ג) הרשב"א מוכח ברישכ"א ד"ה אי בסגנון אחר. (ד) ברור שחסר "אינו". (ה) כדאי' לקמן ע"א א'. (ו) וברישכ"א מסיים יקושיא גדולה היא זו והעלה רבינו בגמ' (ז) מי יגלה עפר מעיניו הקי' של זקניי החתים סופר וצ"ל בחי' למסכתין ד"ה אי שובה לכוון ממש לדברי רבינו ואח"כ במל דעתו מפני שהרישכ"א ב' בהיפוך עיי"ש ועכשו מצאנו שרבינו ב' ממש בדבריו, וז"ל החתים סופר שם על קו' הרשב"א "ומ"ם לא הבנתי וכו'" והכא הבעילה הוא התפץ שרצה לקנות והמלה הוא דמים וכו' אח"כ מצאתי לקמן ברישכ"א [לקמן פ"ג ב' ד"ה כתב] שבי' להדיא שהמלה הוא התפץ והביאה הוי דמי המקה ובמלה דעתי נגד דעתו מכל מקום הנלעג"ד כתבתי. עכ"ל והנה גם במקום שבמל החתים סופר וצ"ל את דעתו מפניו קיום לדעתו בדברי רבינו. (ח) גם הרישכ"א תי' כן בשינוי לשון. (ט) בדבור הקודם ונ' שחסר "דווקא". (י) נ' שחסר "אבלי". (יא) החתים סופר וצ"ל בחי' למסכתין ד"ה דבי וכה לכוון לשיטה זו וגם לראי' מאמירתי לגבוה וכו' וכי' שמכירה הוי פשוט יותר מביעא כמותא שאין לו דין אתנן. (יב) כ"ה בכי' ואולי צ"ל "וקיי"ל". (יג) ע"א א.

בשעת ביאה השמעי לי בטלה זה ובא עליה והיא זונה גויה שהגוי קונה במעות ואינו צריך משיכה כמו שיתבאר הרי ביאתה כדמי המקח והרי מלה קנוי לה בשעת ביאה והרי הוא אתנן, ואם אמר לה בטלה סתם מותר שמאחר שלא נתיחד לה לא קנאתו, ושם תאמר ומה בין זה לפועל בין נסך שכל שגמר מלאכתו נחתיב לה לה שכירותו אע"פ שלא משך ואע"פ שלא נתן לו עד לאחר זמן ושכרו אסור, פירשו בתוספות שהפועל כל הנאה לבעל הבית אבל אתנן שאף היא נהנית מן העברה אין זה כעין שכירות מכל וכל אלא כעין הקנאה ובטלה זה הוצרכנו למעם שמעות קונות בגוי ובטלה סתם לא קנאה.

היתה זונה ישראלית שאין ישראל קונה אלא במשיכה אף בטלה זה מותר, אע"פ שדבר תורה מעות קונות, הואיל ותקנו חכמים משיכה הופקעה הזכייה על ידם מכל מי שלא משך, ומכל מקום אם היתה באותה שעה בחצרה הואיל וחצרה זוכה לה נאמר, ואפילו לא הקנהו לה באותה שעה לגמרי אלא שאמר זכי בו מעכשו אם לא אשלח לך מעות עד יום פלוני נאמר.

יש מי שאומר מכה סוגיא זו שאם נתן לה מלה מעכשו ואמר לה על מנת שחשמעי לי ונשמעה לו לבסוף אין זה אתנן הרי זו כאומר לחברו הרי לך מנה על מנת שתתן לי קרקע פלוני שאין המנה דמי קרקע אלא סתנה והקרקע תנאי הסתנה, וכבר רמזנו למעלה, וגדולי המחקרים לא כתבוה, ואין הדברים נראין.

זה שכחבנו שבטלה זה כל שלא משכה לא קנאתו מכל מקום דמים הוא חייב לה, ומכאן למדו בתוספות כי ששכר את הפועל ופסק עמו אי זה דבר המצויין בפרט כגון בגד זה או כלי זה ולא משכו יכול לחזור ואינו חייב לו אלא דמי שכירות הראויים לפי המלאכה אחר שלא משך אותו דבר המצויין, יא שאם אמר ככור חטים זה או ככור קטנית זה ואע"פ שלא משך צריך ליתן לו מאותו המין שאין אלו אלא כעין דמים שהרי טול מה שהכאת בשכרך אין שומעין לו, יב וקצת רבניהם כתבו שאף בזו אינו חייב אלא מעות, אלא שנסתפקו יא אם שער החטים שהתנו עולה ליתר מכדי

(א) בקידושין יד ב' דיה משיכה כ' רבינו וז"ל יוכמו שאמרו במסכת חמורה ובאתרון של ע"ז כענין אתנן בזונה גויה דלא בעי משיכה ואע"פ שהם גורסים דלא קניא במשיכה גירסא משבשת היא וגם הרמב"ם הל' איסורי מוכה פ"ד ה"ג ב' בגוי וכו' שאינה צריכה משיכה, וודאי הי' לו גירסת רבינו בסוגיין, והכ"ס שם ב' שלשון הרמב"ם אינו מכוון עם לשון הגמ' שאמרה וכו' דלא קניא במשיכה וכו'. (ב) לקמן ע"א א' במשנה דיה מעות וע"ג ב' דיה משיכה. (ג) החתים מופר וצ"ל בחי' למסכתין ד"ה אי כי במשיכ רבינו לעיל שהביאה היא החפץ וז"ל יונהי דבשמעתין משמע אי בסף קונה קנאתה מלה בדמי ביאה היינו לענין דיני קנין נעשו שניהם דמים זה לזה אבל לענין מיש הרשבי"א הדבר פשוט וכו' הוא הלוקח חפץ הבעולה בעד דמי המלה ע"ל ומהו תבין דבריו רבינו. (ד) בתום' שלפנינו ל', וכבר כתבתי שנסתכחין כיוון רבינו לתוספות רבינו אלחנן. (ה) כ"ה ות' גם תומ' דיה והא. (ו) כדאי' בבא מציעא ס"ו ב'. (ז) ד"ה כל. (ח) הרמב"ם הל' איסורי מוכה פ"ד. (ט) ע"י הערה ד' ודבר זה כ' הרישב"א בשם הרשב"א (והרא"ש ג"ל בסוגיין מדעת עצמו) עיי"ש בלשונו וברור שלא להרשב"א נתכוון רבינו עיי"ש, ובקצות החושן חו"ס של"ב סק"ד ב' שבשול"ת מהר"ם (דפוס פראג) ס"י קס"ה כ' ד"ו בשם רבינו חם וא"כ אפשר שבאן נתכוון רבינו לר"ת. (י) ע"י ברישב"א שהרשב"א מסופק בזה והרא"ש ב' שנותן לו דמי החפץ, וע"י בקצות החושן שם גם מ"ש בשם מהר"ם ש"ב ג"כ הואיל וזלה אין כאן שעבוד אין כאן, ע"י גם מ"לם הל' איסורי מוכה פ"ד ה"ג ואכמ"ל. (יא) לענין חסרים אי אלו מלים וקל לחקן. (יב) כדאי' בבא מציעא ק"ח א'. (יג) ע"י רישב"א שהרשב"א מסופק בזה ומסיים יוצריך להתיישב.

שכירות הראוי בדמים אם חייב ליתן לו דמים כשיקור אותו שווי אם לאו, ונראה לי שמאמר שלא קנה החתמים חזר החיוב בדמים ואין לו אלא כפי הראוי.*

[דף ס"ג ב'] **ישראל** שיש לו פועלים עמי ארץ או גוים ומזונותם עליו ובאים לסעוד אסור להאכילם דבר האסור, וכן אסור להשקות לגוים אלו יין נסך, ספני שנמצא פורע חובו באסורי הנאה, ומכל מקום אסור להם צאו ואכלו בדינר זה צאו ושתו בדינר זה אע"פ שהדבר קרוב שילכו עמי הארץ אצל ישראל החשוד למכור פירות שביעית בחזקת חולין או תבואה שאינה מעושרת ונמצא הוא מאכילם מזונות המוטלים עליו כפירות שביעית ובטבל, וכן שקרוב הגוי לילך למוכרי יין נסך והואיל ומזונותם עליו נמצא פורע חובו ביין נסך ואע"פ כן מותר, שמכל מקום אין זה מאכיל ומשקה, מעות נתן להם והם מה שירצו יעשו, ולא עוד אלא שרשאי לומר להם צאו ושתו מחנוני פלוני ואני פורע צאו ואכלו ואני פורע ואע"פ שיודע בהם שילכו אצל האיסור, ואע"פ שנמצא שאחר אכילתם ושתיתם הוא פורע דמי האיסור, ואפילו בחנוני הרגיל אצלו בהקפה ר"ל אצל בעל הבית זה שהיה לנו לומר מתוך שהוא נותן על דעת הקפה לבעל הבית הרי הוא כמי שהלך בעל הבית לשם ומסר לו והוא מוסר לפועלים ואף הוא מתוך הנאתו בתמידות הקפתו מקנה לו דינר שבכיסו משעת נתינה, ואין צריך לומר בחנוני שאין רגיל להקיפו אלא שמסרו על סך דברי הפועלים הבאים בשליחותו, שאין כאן הנאה שנאמר עליה שהוא מקנה לו באותה שעה דינר שבכיסו שאף בזו נשעבד בעל הבית מכל מקום ואף בחנוני שאין מקיפו ואין הקנאה מוספת שום זכות בשעבוד, שהרי האומר חן מנה לפלוני ויקנה שרי לך קנה מדין ערב שמשעבד אע"פ שלא הגיע הנאה לידו ואף כאן מקיפו ושואין מקיפו אין בהם חלוק אלא שמכל מקום הואיל ובשעת שנתן האיסור לא ייחד לו בעל הבית זה דבר שיהא שעבדו עליו מותר ואפילו אמר בפירוש לחנוני ישראל חן מזונותי לפועלי עמי הארץ ולחנוני גוי חן משקה לפועלי גוים ואני אפרע, וחכמי בדרש"י פירשוהו אף בשיאמר בפירוש חן לפועלי יין נסך הואיל ולא פרעו בשעת מסירת האיסור וכשפורעו כבר כלה האיסור, וכן הדברים נראין, שהרי סוגיא זו על אותו מעשה של בי ר' ינאי הוזכרה והרי באותו מעשה הוא מזכיר האיסור בהדיא, ומכל מקום אם ייחד בעל הבית דינר לחנוני יש אומרים הואיל ויחד לו שעבוד אסור אע"פ שלא נתן הדינר לחנוני עדין ביין נסך ובשאר איסורי הנאה, ושם תאמר, ומה תועלת ביחוד זה והלא לא קנאה הגוי עד שימשיך, יש אומרים ביחוד דרך הקנאה, או שמא משמשך הפועל את האוכל נקנה הדינר לחנוני, ומכל מקום אם הקדים את הדינר לחנוני גוי ואחר כך אמר לגוי צא ושתה עם חנוני פלוני ואני מחשב עמו וכן בחנוני ישראל החשוד לפועל ישראל אסור שזהו כלוקח דבר האסור ומאכיל, וחכמי האחרונים פירשו דוקא בשנתן לו הדינר

(א) וזה שלא נקצת החושן חו"מ שליב סקיד ולא כרא"ש ור"ן בסוגיא. (ב) נ' שרבינו ס"ל כתום' כתובות ע' ב' ד"ה ופרנס ע"י"ש. (ג) ע' שיטה מקובצת שם. (ד) הרשב"א בתוה"ב בית ה' ש"ב דף קל"ה כ' שכן מסק הרמב"ם [הל' מאכלות אסורות פ"ג הכין] ומה שרבינו לא כ' ד"ו בשם הרמב"ם כדרכו אולי משום מ"ש מרן בב"י יו"ד קל"ב שאינו ברור שהרמב"ם פוסק כן. (ה) כן הקשה הרשב"א שם ולא ת"י מירי. (ו) ובדינר משכחת שהניחו בכליו של גוי ע"ש רבינו לקמן ע"א א' במשנה ור"ה מעות וע"ג ב' ד"ה משיכה, או בהקנאת אנב כדאי' בבא קמא קיד ב' אבל התומים חו"מ קכ"ג סק"ב ד"ה אך כ' דקנין אנב אינו בגוי ותדברים ארוכים. (ז) ע' לעיל ס"ג א' רש"י ויחלה אפותיקי וכו'. (ח) הרשב"א בתוה"ב בית ה' ש"ב ריש דף קל"ט.

בסתם שמן הסתם לא הרשהו להוציא * עד שירע כמה ישחו פועליו ויטול אלא שהקדים לו דינר להיות אחריהם עליו אבל אם אמר לו הילך דינר זה והוציאם כרצונך והשקה את פועלי ואחר כך נחשב מותר מסתמא כבר הוציאו בשעת מסירת היין ואין בו משום דמי יין נסך כדמיון נחן מלה ואחר כך בא עליה, ב ואין דברים אלו נראין, ג שמקדים דינר אף לשעתו נאסר ואינו כדן הוצאה, ד מעתה אין צריך לומר אם נטל הוא עצמו דברים האמורים מן החנוני החשוד ומאכיל ומשקה לפועלים ישראלים או יין נסך מן החנוני גוי ומשקה לפועליו גוים שזהו איסור גסור.

יראה מכאן שיותר לומר לגוי הילך פרוטה ליקח בה כדי צרכך, ויראה לי אף לומר לו קנה לך בה יין שלך, שאין לו שליחות, ה וכה בפרומה קודם שיקח, ויש לפקפק בזה, וקצת מפרשים אוסרין על ידי עבדו ושפחתו.

יש מוכיחין מכאן שאם היה החנוני חייב לישראל אסור לומר לו תן לפועלי לשחות שזהו כהקדים לו דינר אבל אומר לו תן להם ואני אפרק, ואע"פ שכסדיר את אשתו הנאה שנאסרו נכסיו לה בהנאה אם לותה אע"פ שלא אכלה בעלי חובות נפרעין מן הכסף, ונמצא שהסלוח שהאשה חייבת לו מוציא מן הכסף שהוא חייב לה אע"פ שנאסרו לה נכסיו בהנאה והיה לנו להחזיר גם כן שיהא הפועל שכפל הבית חייב לו מוציא מן החנוני שחייב. לבעל הבית אע"פ שדבר זה נאסר בהנאה לבעל הבית, חרצו חכמי החר שבו של נדר הם נפרעים על כרחו של בעל ועל כרח האשה וא"ל היה חלוי ברצון האשה היה אסור והוא הדין לפועל גוי אם מכריח את החנוני כדן מותר אע"פ שנותן לו יין נסך שהרי אין ישראל פורע לו יין נסך אלא שהוא נפרע מעצמו אלא שאין אנו אוסרין אלא כשהדבר חלוי ברצון בעל הבית והרי הוא כלוקח יין נסך, ודברים אלו כלם יש להם מקום אף בזמן הזה אע"פ שהסכמנו להחזיר מנע בהנאה, שלא הותר אלא באונס ובמקום פסידא והצלת נכסיו אבל ליתנות בו לכתחלה ודרך סחורה ועשיית צרכיו שלא מדרך הצלה אסור בוודאי, וכל המיקל בכך אינו מן הצנועים.

אע"פ שאמרנו להשתכר ביין נסך כלל אם שכרו לשכר כחבית של יין נסך מותר לכתחלה, אע"פ שרוצה בקיומו עד שישתכרו ויטול שכרו הואיל ואינו רוצה בקיומו להשכר ליד, הבעלים או למכירה ושישאר שלמים מותר, הא כל שרוצה

(א) ו"ל הרשבי"א שם "אי נמי בדבר המסופק כמה יקח וכמה לא יקח סתמו כפירושו שלא יוציא לעצמו עד שעה שיקח" וכו'. (ב) לעיל סי' ב'. (ג) עי' פור יו"ד קל"ב שפ"ל שאף בנאכל הדינר אסור ורבינו בנאכל מודה להרשבי"א שיותר. (ד) אינה ברורה לי אם כוונת רבינו במ"ש "לשעתו" ר"ל בשעה שהפועלים יקחו ואין לו עוד פנאי להוציא הדינר או כוונתו "ואינו כדן הוצאה" שאין החנוני רשאי להוציא עד שלא יקחו הפועלים את אכלם וכמו שא"י בבא מציעא פ"ה א' דבספר לא מעל עד שימשיך דעד שימשיך אסור להוציא ולכן לא מעל הנותן עי' תוס' שם ס"ג א' ד"ה מאי, ויותר נראה שכוונת רבינו "ואינו כדן הוצאה" שר"ל שאינו חלוי בדן הוצאה דאף אם יכול להוציא אסור דישראל מגוי קונה בכסף כמשיב רבינו, ועמ"ש החת"ם סופר וצ"ל בחי' למסכתין ד"ה דאקדים שהטור יו"ד קל"ב שאוסר אפי' בנאכל הדינר מ"ל כמס"ע ח"ט ריש סי' קצ"ד שישראל מגוי קונה בכסף ולכן נקנה לו תיין נסך כנגד הדינר והרשבי"א מ"ל כשיך שם דפליג וס"ל ישראל מגוי נמי אינו קונה אלא במשיכה ע"כ תוכן דבריו, ואני נכדו חסד מאד על דברי וקנין וצ"ל הלא הרשבי"א שם בחוה"ב בית ה' סוף ש"ב כ' דקיי"ל כר' יוחנן וכ' שיפת הרמב"ן דישראל מגוי במעות וגוי אף במשיכה וכ' ע"ו הרשבי"א "וזה נכון יותר", וצ"ע, גם דברי הרשבי"א צ"ע שג' כמותו עצמו והדברים ארוכים. (ה) קידושין פ"א ב' (ו) ורא"י למ"ש הש"ך יו"ד קל"ב סקל"ג בשם ב"ה משום דיד עבר כיד רבו. (ז) צ"ל מדוע לא הקשו כן מנ"ל כחובות ע' ב' חסודר הנאה מתבירו וכו' עיי"ש. (ח) לעיל במשנה.

בקיומן שלא לאכרם אסור, מכאן סמכו קצת מפרשים* שהולכת בחנם או שמירה בחנם ב' אע"פ שאינו חייב באחריותם אסור שהרי מכל מקום רוצה הוא בקיומן שלא ליאבד בשמירתו ותהא עליו תביעה אע"פ שאין הדין מחייבו, וכן אף במה שהתחנו את השכר כגון חבית בחבית בפרומה פרומה כמו שביארנו מכל מקום לכתחלה אסור לעשות כן, ומכאן אסרו קצת חכמי הדורות להיות יושב ומשמש ומוג לפני הגוי.

[דף ס"ד א'] **אסור** לעדור עם הגוי בכלאים אבל עוקרין עמו אף בשכר אע"פ שרוצה בקיומן עד שיעקרום הוא ויטול שכר על הדרך שביארנו בחביות של יין נסך, וגדולי המפרשים פירשו עקירה אחת מתוך שתיים כדי שהנשאר יגדל יותר, וזה חסה, ה' אלא שלשון הסוגיא מעיד עליו.

כלאים שנזקקו ונכש בהם והוא ענין לקוט העשבים הרעים כדי שיצמיחו האחרים ביותר או שחפה בהם בעפר לזקה מן התורה שזהו כזריעה שהרי מתכוין להצמיח כזריעה עצמה, אבל המקיימן אע"פ שעשה מעשה כגון שגדר לפניו לשמרו הואיל ולא עשה מעשה כגוף הכלאים אינו לזקה ומכל מקום אסור לעשות כן, וכבר ביארנוה במסכת מועד קמ"א.

כבר ביארנו בפרק שני"ה שעיז ביד גוי אע"פ שלא במלכה במכירתו מותרין, לא נאמר שתופסת דמיה אלא מרשות ישראל שדמיה ודמי משמשיה ותקרובתה ביד ישראל אסור ואף חלופי חלופיה לדעת קצת כמו שהתבאר' והוא הדין לדמי יין נסך או אפילו דמי סתם יינן אבל ביד גוי מותרין, מעתה ישראל' שהלוח לגוי מנה ומכר עבודה זרה או יין נסך והביא לו מותר, ומכל מקום אם אסר לו הסתן עד שאמכור עיז ואביא לך יין נסך ואביא לך אסור מפני שרוצה בקיומו, ודבר זה יש שפירשו י"א דוקא שעשאן אפותיקי הא כל שלא עשאו אפותיקי מותר וממה שאמרו למטה י"א משלח להם נכרי חבית של יין רשאים לומר לו תן לנו דמיה, ואין הדברים נראין, י"א שאם כן לא נשמט בעל החלמוד להזכיר התר בשלא עשאו אפותיקי ולומר סתם שבהסתן ואביא לך אסור, וזו של אומנין אינה ראייה שהרי זו דמים הוא חייב להם ומתוך כך רשאים לומר עד שאתה נתן לנו חבית תן לנו דמיה שהרי דמים אתה חייב לנו, ומכל מקום כתבו גדולי המפרשים י"א דוקא כשהיה בידו לנגשו ומרצונו הסתין לו הא אם לא היה בידו לנגשו ועל כרחו מרחיב לו מותר, והדברים נראין, וכן יש שפרשוהו י"א דוקא שאין לגוי לפרוע מצד אחר שאין לו ערב וכיוצא באלו מן הצדדין שכל הכמחתו של זה אינה אלא על אותו יין, ומכל מקום לדעת הגאונים שהתירו מנעם בהנאה בזמנים הללו עכשו נוהגין התר אף בהסתן ואביא לך הואיל והדמים ביד גוי, אלא שראוי לידך בה דרך צניעות ולא בפרסום, ומכאן נהגו מקצת חסידים כשאומר להם הגוי הסתן לי עד שאמכור את ייני ואפרעם שאומר אין לי וליינך כלום אלא אני מסתינך עד יום פלוני אע"פ שפיו ולבו שוים על סך חיין.

(א) גם הרשב"א בתוהיב בית ה' ש"ב דף קל"ח כ"ב. (ב) מכאן ותלמה ל"י שם. (ג) חרמב"ן מוכח בתוהיב בית ה' ש"ב דף קל"ח. (ד) הראב"ד. (ה) דבנו לגבי שבת חייב משום זורע כדאיתא שבת ע"ג ב'. (ו) איני מבין בזה? אדרבא עיקור כוח נכוש הוא כמש"כ רבינו בדבור הכא ונכוש חוזר כסוגיא לאיסור וצ"ע. (ז) ב' ב' דבור המסתיל חזו"ק. (ח) ל"ג א'. (ט) חסר ידמיה. (י) ע' לעיל ג"ד ב' וחוס' בסוגיין ד"ה מסתברא. (יא) בתוהיב בית ה' ש"ב דף קל"ח כ"ב בשם יש מפרשים. (יב) לקמן ע"א א'. (יג) גם הרשב"א שם ב' שיש דוחים אבל בדרך אחרת. (יד) הראב"ד חובא שם ברשב"א. (טו) כ"כ גם תוס' ד"ה אבל בשם רבינו יצחק.

גַּר אינו יורש את אביו גוי דבר חורה אלא מדברי סופרים,* שמא יחזור לסורו תקנו שיהא יורשו, ומאחר שלא הותקנה ירושה זו מן הדין והקלו בו בעקר הירושה הקלו בו עוד ממעם זה שיהא רשאי לומר לאחיו גוי מול אחת ע"ז ואני מעות אתה יין נסך ואני פירות ואין עבודה זרה זו חלפי חלקו אחר שאינו זוכה בירושה זו מן הדין, ואם באו ע"ז ויין נסך ברשות הגר מצד חלקו הואיל ובאו לידו זכה בהם ואסור להחליפם לו ואין מקולין לו מצד חזרת סורו שאם יחליפם אין לך חזרת סורו גדול מזה, ומכל מקום גוי וישראל שנשחתפו ויש בשתוף עבודה זרה ויין נסך אסור לומר לו מול אחת עבודה זרה ואני פירות אלא ישחדל עמו לבטלה ויחלקו והיין נסך אין לו תקנה, ויש אומרים כן אף בעבודה זרה הואיל וישראל שותף בה כמו שאסרו בפרק רביעי' לא נצרכה שיש לו שותפות בה, אלא שיש לחלק ביניהם שזו נודמנה לשתוף במקרה ולא לכונת עבודה זרה.

[דף ס"ד ב'] נִכְרִי מבטל עבודה זרה שלו ושל חברו ואע"פ שזה עבודתו לפעור וזה למרקילום כמו שהתבאר, אבל גר תושב אע"פ שאינו בכלל ישראל הואיל ומכל מקום אינו עובר ע"ז אינו מבטלה.

ישראל שסבא ע"ז בשוק עד שלא באת לידו משחדל עם הגוי שיבטלנה בטול המכשיר על הצד שהתבאר, משכחת לידו זכה בה ואין לה בטול כדין עבודה זרה של ישראל.

בתוספות כחבו שישראל שיש לו ע"ז או יין נסך ומכרן לגוי בהקפה ופרעו לאחר זמן הדמים מותרין, ולא סוף דבר בשאותו יין נסך או אותה ע"ז אינה בעולם בשעת הפרעון שהרי זו היא שהתרנו כיוצא בה למעלה בשביעית אלא אף כשהן בעין מפני שהגוי קנה משמשך ולא נתיחדו לישראל דמים אלו באותה שעה לפרעון זה והילכך אין נקראים דמי ע"ז ויין נסך, וזו השניה ודאי ישחקק הדבר, דכל דפרע ליה ודאי דמי ע"ז ויין נסך פרע ליה, ואף הראשונה קשה ועמל היא בעיני, שאם כן מצינו חתר לדמי עבודה זרה ויין נסך במכירת אשכנזי, ולא עוד אלא אף לכתחלה שהרי זו של שביעית לכתחלה הותרה ואם כן היאך אפשר שלא הוזכרה בתלמוד, אלא ודאי כל שעבודה זרה ויין נסך החמירו בהם לאסור דמיהם על כל פנים ואין כזו פקפוק, ולדבריהם היה לו לומר למטה דאמר להו רב להנחו סכוותא כי כיידיהו חסרא לגוים אקדימו ושקילו זוזי וכו' הוה ליה לסיומי ואי לא קרמיתו לא תשקלו זוזי בההיא שעתא, אלא ודאי דברים בטלים הם, ועל כל פנים אסור.

גַּר תושב מיחדין אותו אצל היין ברשותנו ואף בעיר שרובה גוים שאינו מנסך ועומד לו זמן ארוך עם היין ובחזקת שאין משתמר ואינו נאסר, שהרי למנעו אין

(א) כדאיתא קידושין י"ז ב'. (ב) לעיל ג"ב ב'. (ג) לעיל ס"ב א'. (ד) לעיל ג"ב א'.
(ה) כ"כ בשם ר' אלחנן בתוס' לעיל ס"ב ב' ד"ה יאות. (ו) בתוס' שם גוסף כאן, ומכרם הנכרי לאחר קודם שיתן לזה הישראל הדמים וע"י בשאר ראשונים וזל. (ז) ס"ב ב'. (ח) כן דוחה גם הרמב"ן בחי' לעיל ס"ב ד"ה יאות. (ט) הר"ן השיב על דברי הרמב"ן שבי' רכיננו שמצינו היתר וכו', דכדיעבד שרו ולכתחלה מיהא אסור עיי"ש, ואתה רואה שכוונת רכיננו כאן לדחות ס"ש הר"ן, ולענין הר"ן ס"ל שביין נסך וע"ז החמירו יותר מבשביעית ואסרו רק לכתחלה ולא בדיעבד ואכמ"ל.
(י) לקמן ע"א א' וע"י ברימב"א לעיל ס"ב ב' ד"ה תני שכ"כ בשם הרשב"א. (יא) הרבה פירושים כ' הראשונים וזל בסוגיין ושיטת רבינו היא חדשה למפרי וכיאור הסוגיא לפי דעתו ארוך הוא מאוד עיין עליו ואכמ"ל, הרשב"א בתוה"ב בית ה' ריש ש"ד ב' ילפי שהוא אינו מנסך ואינו נוגע ולפיכך מייחדין אצלו בביתו של ישראל וברשותו אבל אין מפקידין אצלו וכו' ורכינו תוס' שייוחד

לחוש מאחר שאינו מנסך אינו נוגע, ולמנע גוי אין לחוש שהרי ברשותנו הוא, אבל מכל מקום אין מפקדין אצלו יין בביתו * אף בעיר שרובה ישראל מפני שאינו מקפיד על מנע גוי ושטא נכנס אצלו אחד מעובדי ע"ז ונסך, ואם הפקיד הרי הוא כיון שלו שאסור בשתיה ומותר בהנאה ב.

מהו נקרא גר חושב לענין זה כל שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה, וחכמי מפרדיג הסכימו כלם שאף ישמעאלים אינם עובדין עבודה זרה ומיחרין אותם * אצל היין בביתנו אלא שאין מפקדין אצלם, אבל שאר עממין אע"פ שאמרו * עליהם מנהג אבותיהם בידיהם מכל מקום מנסכים הם, ואף אלו ר"ל גר תושב ודומיהם יינם מכל מקום אסור משום בנותיהם, ואע"פ שנודע לנו שלא נגע גוי בהם, ומכל מקום דוקא בשתיה, ויין המופקד אצלם בלא חותמיו אסור בשתיה גם כן.

לפי דרכנו למדת שגר תושב אסור במנעו אלא שאין חוששין לו שנגע בביתנו הא אם נגע אסר, מעתה נמצא במקום שיש לחוש במנעו על הצדדין שהתבאר אחר שכל שנאסר חתוננו נאסר יינו וכל שנאסר יינו נאסר 'מנעו וגזרה ראשונה' שמשום בנותיהם בכל שנאסר חתוננו היתה, אבל איסור הנאה של בית רין אחרון מחבת הנסוך שראו כדורם לא היתה, אלא בעובד ע"ז, וכן הסכימו גדולי המכבירים * והגאונים בישמעאלים לעשות מנעם כמנע גוי שלא בכונה נסוך, ויש מורידין אותם מדרגה כמו שבארנו, * ומכל מקום קצת מפרשים נראה שנוטים בגר חושב להחיר מנעו בשתיה, שמאחר שלא נאסר יינם אלא משום חתנות לא נאסר מנעם וכן כתבוהו בתוספות, * ומוז' למדו על ידי מעשה בגר שכל ולא מכל להחיר מנעו בשתיה מקל וחומר של גר תושב, ואע"פ שבבני השפחות שמלו ולא מכלו אמרו * גדולים עושין יין נסך, טעם הרבירים מפני שלא שבו מלב ומנפש אלא מחמת רבן, ואף גדולי המפרשים * נוטים להקל במנע גר תושב, ויש אומרים * כן בישמעאלים, אלא שישחקק הדבר, ולא עוד אלא שיש שמשוה אותם * לשאר עממין מכל וכל לאסור את ייחודם, וכבר רמזנוהו למעלה.

אע"פ שלענין זה כל שנודע שאינו עובד עבודה זרה נקרא גר חושב, לענין מצוה להחיותו לא נקרא גר חושב עד שיקבל עליו בפני שלשה שבע מצות אע"פ שלא מל ולא מכל שסתם גר חושב בקיום שבע מצות הוא כמו שאמרו בפרק

ברשותנו מותר אפי' לזמן ארוך (ראיתי בספרי רבותינו האחרונים ז"ל לפרש כוונת רשב"א דווקא לזמן מועט) ועי' מ"ש מן כב"י יו"ד קכ"ח שכל * יו"ט ש"ס * סוכרי הרשב"א דמיתדין היינו שהיין ברשות ישראל * ומיחד גוי עמו כמו שפירשי מניה בחנות * וכו', ולענין מ"ש * וס"ש * שלא בדיוק הוא שהרי הרשב"א * כן מפורש להדיא כמו שהעתיקתי לעיל, ומ"ש כמו שפירשי * צ"ע * דהלא רש"י ב"ה אבל (וסעתיקו הב"י שם לעיל) ב' * דלמנע נכרי דאחי מעלמא בביתו לא חיישינן דכיון דאין לו הנאה בכך אינו מניה לינע, * מדאצטריך רש"י למעמא דאין לו הנאה משמע אף בביתו של גוי דאלו בביתו של ישראל העם כמ"כ רבינו שהרי ברשותנו הוא, ודברי הב"י צריך עיון.

(א) כ"כ גם הרשב"א שם ולענין ר"ל אף לזמן מועט ולכן כ' * העם שטא נגע גוי אבל הראשונים שכל * העם משום איחלופי יען שס"ל שםפקיד ר"ל זמן מרובה (בזמן מועט אין חשש איחלופי).

(ב) גם הרשב"א שם כ' * אין מפקדין אצלו וכו' ויינו כשמונו ע"ל ור"ל שמותר בהנאה, עי' ב"ה יו"ד קכ"ח מ"ג וצ"ע.

(ג) כ"כ הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"א הל' בשם הגאונים.

(ד) כ"ז עד מנסכים הם כ' בתה"כ בית ה' ריש ש"ד. (ה) חולין י"ג ב'. (ו) ע"ש רבינו לעיל כ"ט ב' ד"ה המסנה.

(ז) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"א הל' * (ח) לעיל ג"ז א'. * (ט) כ"ה גם בתוס' שלפנינו ד"ה אין בשם רבינו יצחק. (י) לעיל ג"ז א'. (יא) הראב"ד. (יב) כפוסקים שלפנינו לא מצאתי.

(יג) היותר מחמיר הוא הרא"ה ז"ל בכדרכיב בית ה' ש"א שיינם אף של הישמעאלים אסור בהנאה חוץ מגר תושב וכ"כ בשמו הרשב"א ד"ה ולפי, אבל שיאסר מנעם בהנאה לא מצאתי.

שני * ארונה גר תושב היה כלומר ולא נחשד על הרביעה שהרי בכלל שבע מצות היא, וכן פסקוה גדולי המחברים אף לענין זה ר"ל לענין יין נסך, ואין נראה כן, ושם תושב הוא על שם שאנו יכולים להשיבו בינינו בארץ ישראל, ויש פוסקין שהוא גר אוכל נבלות לתאבון ופרשו בה גדולי הרבנים שמקיימין כל המצות, וגדולים המפרשים י פירשו שאינו נזהר על חיובי לאוין שלא יעבור עליהם בשעת יצרו אבל נזהר הוא על חיובי כרתות, והדברים נראין כדעת ראשון וכדברי חכמים שהם רבים.

ישראל משומר לקצת עכרות ואף לחלל שבת הואיל ואינו סחללו בפרהסיא והוא הנקרא משמר שבתו בשוק הרי הוא כישראל לענין מכוי שאם לא עירב עם האחרים שנמצא אומר הוצאתם מבטל להם רשותו או נותנו ודיו והוא שאומר לכל אחד מהם רשותי קנויה לך או רשותי מבוטלת לך ואין צריך לזכות בקנין, והסחלל שבת בפרהסיא הרי הוא כגוי ואומר להם עד שישכיר להם את רשותו כמו שיחבאר במקומו, וגר תושב הרי הוא כגוי לענין זה, וגדולי המפרשים כחבו שאף לענין בשולו ורקו ומדרסו הרי הוא כגוי וכן בהרבה דברים.

[י"ד ס"ח א'] וגר תושב שקבל עליו למול ועברו עליו שנים עשר חדש משקבל ולא מל הרי הוא כמין שבאמות לכל דבריו.

כבר כיארנו בראש המסכת שכל שיש לחוש שאם ימכרנו לגוי ישחמש בו לע"ז או יורה לפניו אסור למכרו לו שלשה ימים לפני אידיתם על הדרכים שבארנו שם, מכל מקום נחברר לזה המסלח על אותו הגוי שאינו עובד ע"ז ואין עליו חששא מצד שני דברים אלו כלל שולחין לו אף כיום האיר עצמו ואין חוששין שםא נשתנה רצונו. וכן כבר בארנו * שהשוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך שכרו אסור וכיארנו צדדים ששכרו מותר כגון חבית בפרוטתו כמו שהתבאר, * מכל מקום יש צדדים בהתר השכר שלא הזכירו עדיין. כיצד הרי ששכרו ליומו ולעתותי ערב שכבר נשלם שיעור מלאכתו ונתחייב לו שכרו אמר לו העבר לי חבית זו של יין למקום פלוגי שכרו מותר ואין זו מעכבת שהרי בטובה הוא עושה ואחר זמן השלמת השכירות, ומכל מקום אף בזו לא לכתחלה, והוא שאמרו בחומשפח"ס השוכר את הפועל ולעתותי ערב אמר לו הולך את חלגין למקום פלוגי אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן שכרו מותר, ובתלמוד המערבי החמירו בה יותר ואמרו שאם היה עושה עמו בטובה אתה מסשכנו מנכסיו עד כדי שכרו, ולדעתם כשאמרו * שכרו מותר * פירשו חזן מכדי שווי העברת אותה

(א) לעיל כ' ב'. (ב) הרמב"ם חל' מאכלות אסורות פ"א ה"ז ועיי"ש בכ"מ ד"ה ואיכא.
(ג) רש"י ד"ה כל. (ד) הראב"ד. (ה) עירובין ס"ט א' ד"ה ישראל עיי"ש בדברי רבינו שם באופן אחר וצ"ב, ובכ"מ כ' מ"ן בכ"מ אית' מ' ע"א וז"ל שכיון שבמקום שהוא עיקר מקום הדין כתב סברתו לא תיישגין למה שכתב בפרק מי שמתו שאינו עיקר מקומו עכ"ל, וכן י"ל גם בדברי רבינו, ע"י יד מלאכי כללי שאר הפוסקים מ' י"ב. (ו) הראב"ד. (ז) כל הפוסקים השמיטו דין שכגמרא וצ"ב.
(ח) לעיל במשנה. (ט) במסכתין פ"ה ה"ד בשינויים. (י) בפירקין ה"א ל"א ב', ובת"י הרמב"ן מ"ד א' ד"ה כיון כ': בירושלמי שאלו בפועל ה"י עושה וכו', אבל הרשב"א בתוה"כ ביה ה' ש"ב דף קל"ח (ואחריו נספך רבינו) מ' בניתוחא ופשיטא שממשבנין, ואולי הרמב"ם ושאר פוסקים שלא כ' דין משום שפי' כרמב"ן שהיא בעיא בירושלמי ולא איפשטא וברבינו שם' לחלן שיטת הגמרא לא מוכתת בן ולבן חשמיטוהו, וע"י מראה הסנים. (יא) ר"ל במשנתנו. (יב) הנה הרשב"א בתוה"כ שם אחר שם' הירושלמי: ואני תמה איכ' אפי' לעותותי ערב מפני מה כל שכרו מותר תיפוק ל"י שהרי עשה עמו בטובת הנאה ואתה מסשכנו עד כדי שכר אותה שעשה עמו בטובת הנאה וי"ל דלדעת הירושלמי מה שאמרו במשנתנו כל שכרו אסור ובטובת הנאה דהיינו גמי לעותותי ערב כנגד אותה

חבית שמנכין כנגדה מן הסותר, ושיטת הגמרא אינה מוכחת כן, ומכל מקום יש פוסקין * כן. יש מי שמפרש בעתותי ערב האסור כאן שאם שכרו למלאכה להעברת חביות או למלאכה אחרת ונגמרה מלאכתו לערב אלא שיש עדין שהות ביום לחיוב מלאכה על הצורך ואמר לו העביר לי חבית זו של יין נסך למקום פלוני שיעור אותה חבית אסור והשאר מותר שאין זה בקבלנות שיהא שכר אותה חבית מעבב על הכל כמו שפירשנו ב במעם האיסור.

השוכר את החמור לרכיבה יש לו לשוכר להניח עליה כמותו ולגינו ומזונותיו של כל אותה הדרך אם הוא בכדי שאפשר לסבול בכך אע"פ שלא החנה בכך, יתר על כן חסר מעבב עליו, והחמור מניח עליו מזונותיו של אותו היום הן שלו הן של בהמתו, יתר על זה שוכר מעבב עליו, שאפשר לו לקנות במלון על ידי חפוש, אבל הוא אינו מעבב עליו שאין דרך השוכרים לחזר אחר המזונות הואיל ואין מוצאין אותם לאלתר, ואם הוא דרך שאין מזונות מצויין בו אפילו על ידי מורח ואפילו במלון אף חמור מניח מזונות של כל הדרך, ואם הוא דרך שהמזונות מצויין בה בהרבה מקומות כריוח בכל שעה שהם צריכים להם אף חמור מעבב במזונותיו ולגין, ועיקר דבר זה בתלמוד בבא מציעא, * מכל מקום לא הניח דברים אלו * אין מנכה לו מן השכר כלל.

[דף ס"ה ב'] דרך בעלי אוצרות כשמוכרין יין הרבה לחנונים למכור על יד על יד להניח חביות שהיין בתוכו לאותם חנונים ומוכרים היין שבתוכם באומר והחנונים משתכרים בגולפי מלכד מה שמרויחים ביין כמו שיתבאר בבבא מציעא, * ומכל מקום יש מן המוכרים שמתנים עם הלוקחים לשפוך את היין לנאדות שלהם ושישאר להם תחביות בשכר השפיכה, ודבר זה מותר שהרי לא נגעו הגוים ביין עד שנתמלאו נאדותיהם ובאותה שעה כבר הושלם השכירות ואינו משתכר באיסורי הנאה, ואם מפני שנאמר חזין תכף שהגיע לקרקע הכלי מחמת כלים שלא הוכשרו, הרי יין שלנו בנאדות שלא הוכשרו לא נאסר היין בהנאה כמו שהתבאר, * וכן אע"פ שנאסר את שלו בנצוק, * הרי אין הנצוק אוסר בהנאה, ושמה תאמר ואם הנצוק משום מגע יאסר בהנאה כלו, יש לסדר ממה שהנצוק משום עירוב, ואע"פ שאנו כך כחבנה * מכל מקום לדעתי אין ראיה מכאן, שהנצוק שהגוי נגע בקלוח ראוי לאסרו לאותה שמה משום מגע ר"ל כאלו נגע בחוך החבית בנגיעתו בקלוח אבל נצוק זה שהוא מצד החבית היאך הנאסר בנצוק חמור ממה שעושהו נצוק והרי יין שלנו בנאדות הגוים מותר בהנאה, ומכל מקום אם יש לחוש שמה אחר שנגעו בהם ונאסרו בהנאה יחזרו עליו לחבוע את שכרו כגון שמה יתבקעו נאדותיהם ולא התנו שתהא מתנת החביות מתנה אלא על דעת שלא

חבית אסור והשאר מותר ע"ל והנה ברור שריבנו במ"ש ולדעתם כשאמרו וכו' ב' ח' הרשבי"א ליישב קושיותיו (וקצר ולא כ' הקו' חסוכנת מתוך התי'), והנה אע"פ שגם מרן הבי' ויד' קלי"ג העתיק לשון הרשבי"א במש"כ (וגם במראה הפנים שם העתיקו בן) לולא דמסתפינא הייתי לומר מדברי רבינו לתקן ולתנה בדברי הרשבי"א: מה שאמרו במשנתנו שכרו מותר (כמש"כ רבינו, ולענין כן ח' לפניו בדברי הרשבי"א) כי לשון הרשבי"א, שלפנינו קשה מאוד דשכרו אסור ב' ברישא דמתניתין ואנן בסוגיין על סימא דמתני' קיימינן ושם ב' שכרו מותר וכן בקושייתו כ' הרשבי"א שכרו מותר במימא דמתני' וגם בלי כל זה דברי הרשבי"א קשין מאוד כמובן ולפמ"ש רבינו הכל מתוקף וישר, ופלא שחזן והמחזיק ויל לא עמרו ע"ז והעתיקו סתם. (א) הרשבי"א שם וכו' בשם השור ויד' קלי"ג. (ב) לעיל במשנה. (ג) ע"ש ב'. (ד) בגמ' איחא רק' בעד לגין אינו מנכה וצ"ל. (ה) ס' ב'. (ו) ורק או נשלם שכירותו כמש"כ הרישבי"א בסוגיין דלא כרש"י דיה כי שם"ל. דבני' ע' לאויר הכלי נשלם השכירות. (ז) לעיל כ"ה ב'. (ח) ע"י תוס' דיה כי. (ט) לעיל ג' ב'.

יבקע הנאד אסור שהרי רוצה בקיומו מאחר שנאסר ועדין אין לבו כטוח על שכרו, ומכל מקום אם נתכרר דבר זה כגון שהתנה על כך או שיש להם חביות אחרות מותר, מכל מקום אחר שנאסר בהנאה לא יהא מותר בו כגון להעבירם בנהר או מורה אחר אפילו בחנם^א וכל שכן אם היה דבר זה בכלל השכר שאסור, ומכל מקום אם התנה מתחלה עם המסונה או שמסר לו סכניו מותר, וכן כל כיוצא בזה. ומכל מקום אם היו מרכים במחיר היין מפני המעכר הואיל ואותה שעה נאסר בהנאה אסור, ויש למדין^ב מסוגיא זו שאם שכר גוי בהמה מישראל להביא עליה יין נסך והתנה ישראל עמו בתחלת השכירות שאם ישפך יינו לא יפקע שכירותו שמוחר בשכרו, ואין נראה כן, שלא הותר אלא בהנהו זיקי שהיין לא נאסר אבל ביין עצמו האסור לא.

המשנה השניה יין נסך וכו', כונת המשנה לכאר ענין יין נסך שנחקרב בדברים אחרים ר"ל שלא ביין, ואסור על זה יין נסך שנפל על גבי ענבים יד יד^א, פירוש שהענבים שלמים ועוקציהם מחוברים עמהם ונמצא שאין היין נכנס לתוכן ומעתה ידיה את הענבים במים והם מותרין. באכילה, ויין היוצא מהם בשתיה אע"פ שנפל עליהם הרבה ובכדי נתינת טעם, ואם היו מבוקעות, שנמצא היין נכנס למוח שבהם ושוב אינו יוצא בהדחה. אסורות, פירוש אם נפל שם בכדי נתינת טעם אלו היה הטעם נכר, ואסורות אפילו בהנאה, אלא שכל מקום יסכרו לגוים חוץ מדמי יין נסך שבהם^ב וגדולי המפרשים כתבו שאם הענבים מעוכים^א ונטולים מעוקציהם כמבוקעות הן, וכן יראה מתלמוד המערב^ב שאסרו שם נדלדל חותמן הרי הן כמבוקעות, ומכל מקום אם לא נפל שם בכדי נתינת טעם מותרין באכילה שהיין שנפל שם אינו מין אחד עם הענבים, ואפילו היה יין הנמשך לשעתו שהוא שוה בטעם לענבים המבוקעות מכל מקום אינו שוה לו לקרא מינו לאסור במשהו שאין הולכין אחר הטעם אלא אחר השם^א והרי זה בשם יין וזה בשם ענבים ויין נסך בשאינו מינו כנוחן טעם, ופרשו חכמי האחרונים^א שאפילו היה יין נמשך מחוץ הענבים המבוקעות ונפל שם יין נסך אומרים סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו והוא התרצנים והגוים רכת עליו ומבטלו כדן כל מין המחקרב במינו ודבר אחר.

ואירע טעשה בחר בגיגית גדולה שהיו בה ענבים שאינם דרוכים אלא שהיה שם יין הרבה ונתבקעה הגיגית והיה יום טוב שלא היו ישראל יכולים להציל והוציאו גוים מיין שבגיגית ככלים ואחר כך שפכו הענבים לגיגית אחרת שלמה, ואסרו הענבים באכילה מפני המעוכים שהיו שם ומאחר שנאסר היין שבגיגית כנצוק נאסרו הענבים שביניהם וכל שכן המעוכים, אף^א אם לא היה ביין שיצא מן הגיגית הרבה אלא מעט בכדי שהענבים או תרצנים וזנים מבטלין אותו בששים^א התירו הכל מדין סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רכת עליו ומבטלו.

(א) כמש"כ רבינו לעיל ד"ה וכן. (ב) לא מצאתי בטוסקים שלפנינו. (ג) כרשב"ג לקמן ע"ד א"י. (ד) תראכ"ד. (ה) אינו מבין מדוע כ' 'מעוכים', אם ניטל העוקץ אף בלא מעוכין כמבוקעות הן, ובכל הראשונים ויל' ל' 'מעוכין'. (ו) בפירקין ה"ג ל"ב ב', כ' גם תוס' ד"ה ואם, וכב"י וי"ד קל"ד כתב שהרשב"א ותר"י כ' את הירושלמי ולא הזכיר תוס' בסוגיין. (ז) כרמא לקמן בגמרא מ"ו א". (ח) בתוה"ב בית ה' ש"ה סוף דף ק"נ לא כ' הרשב"א כמש"כ רבינו אלא כ' וי"ל: ואני תמה לדברי אב"י כ' אזלינן בחר טעמא מ"ם הא איכא תרצנים וזנים שאינו מינו וקיי"ל כמ"ד רואין וכו' ועי"ל דאב"י לית ל' רואין וכו' עכ"ל, ואולי אין כוונת רבינו שהרשב"א כ' משש כמו שכ' רבינו אלא שרבינו למד כן מדבריו הנ"ל בידוע שדרבו של רבינו להוסיף ולהבליע כוונתו בדברי הפוסקים שמביא. (ט) ברור שצ"ל 'אבלי'. (י) כמכרת הרשב"א שכ' רבינו כדור הקודם ולא כרא"ה שם.

נפל על גבי תאנים, שהם רפות והיין נבלע בהן, וכן על החמרים, שהם עשויים קטמים קטמים והיין נאחז בהן, לא די להם בהרחת לבד ואם נפל עליהם בכדי נתינת טעם אסורות, כשה דברים אמורים בשטעם זה לשבח הא נחן טעם לפנים הכל מותר וזהו שהביא מעשה של גרוגרות שנשתכרו חבית של יין נסך עליהם והתירום, זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם, כלומר כל שיש בנתינת טעמו הנאת ר"ל שמשכיח תערכתו בנתינת טעמו אוסר, וכל שאין בהנאתו בנותן טעם כגון ב חומץ לגריסין, שהוא נותן טעם אלא שאינו להנאתו אלא לפנמו מותר, ופירשוהו בגמרא דוקא בגריסין רוחחין אבל צונגין משכיחין הוא, ואם נפלו כרותחין וצמטנו או בצונגין והורחתו אסורות שאין פנימם טעם מחרת אלא בשפנם מתחלה ועד סוף, נמצאת למד שיהיו נסך במינו כמשהו שלא במינו בנותן טעם ובטעם לשבח, ואירע מעשה שנפלו חמרים על חטים ונתנו בהם טעם והתירום מדין טעם פוגם.

זהו ביאור המשנה וכולה על הצד שבארנוה הלכה היא, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הם.

יין נסך שנפל על מיני התבואות והקטנית והזרעים כגון על השעורים והזרעונים והעדשים וכיוצא באלו דינם כענבים שאינם מבוקעות ואפילו בכדי נתינת טעם יריחם ומותרין באכילה שבהרחתם מעכירו הוא וטעמו, אבל חטים מתוך סדק שבהם הרי הם כמבוקעות וכל שנפל בהם בכדי נתינת טעם אסורין שאין היין פוגמן שחרי לשון את העיסה כיון, ואעפ"י שבשהייתו עליהם פוגמן, לא מחמת טעם היין הוא אלא שהם מתעפשים מתוך הלחות, ומוכרין אותן לנכרי חוץ מדין יין נסך, ויש מתירין אותם בהנאה ולמכרם לגוים בלי פחת, וכן לשון הסוגיא מוכיח שאמר בסתם שרנחו רבא לזבונא לגוים, ויראה הטעם שסאחר שאינו בעין שהרי נבלע הרי הם כנאדות הגוים וקנקניהם שמתירין בהנאה כמו שהחבא"ר סה שאין כן בענבים מבוקעות שהיין לשם, מעתה אין לדין בענינים אלו אלא מה שענינו רואות אם אותן הפירות שנפל היין עליהם מתעכב היין בהם לאסר, ואם אין היין מתעכב בהן מתוך העלוקותם שיהא די להם בהרחת, ואותן שהיין מתעכב בהם אם יש בהם בכדי נתינת טעם אם לאו.

(א) כספרים שלנו חגי' נסך ונפל על גביהן ושאל לחכמים והתירום זה הכלל, ובמשנה שכבי חגי' נסך על גביהן ובא מעשה לפני חכמים ואמרו לו זה הכלל וכו'. (ב) במשנה שכבי ליתא "כגון" אלא "וכן". (ג) לקמן סי' א' וב'. (ד) בתוה"ב הקצר בית ח' שער ח' כ' "שעורים או עדשים וכיוצא באלו משאר מיני התבואה והזריעה" והטור ושו"ע ויד קל"ד סי' כ' "עדשים ושעורים וכיוצא בהם" והוספו בשם הרשב"א (כמשי"ב הר"ן בשמו) "שאם עבר עליהם זמן רב וודאי בלעו" וזנה הר"ן כ' בשם הרשב"א ראי' לזה מפסחים מ' א' שאסור ללחות שעורים, ולענין צ"ב דהלא אי' שם בגמ' דשעורים רכיבי ואסור ללחות משא"כ בחיטי דקשי וא"כ מדוע משווה הרשב"א שעורים לשאר מיני הזריעה ותבואה (וכפרס רבינו שספרט קטניות שהם ודאי קשין צ"ב) ואולי מ"ש הר"ן בשם הרשב"א דרק אם הדית מיד או לזמן מועט מותר קאי רק על שעורים דרכיבי, עכ"פ מדהביא הרשב"א ראי' מלחיות שעורים מבור כטור ויד קל"ד סק"י דזמן מועט ממש בעינן ולא כשיך ויל שם ספקין ובנקטי' דבעינן מעלי' דהא לחיתה הי' רק לזמן מועט ממש, אבל בקטניות ושאר דברים קשים אין ראי' משם וי"ל כהש"ך ואכמ"ל. (ה) כדאי' פסחים ל"ח א' שהיא מצה עשירה. (ו) כיה ותו' בתוה"ב בית ח' שיה דף ק"נ. (ז) כפוסקים לא נוכר חוץ וכו' ואפשר שהטור ושו"ע פסחו על מ"ש סי' בנפל על ענבים שכ' חוץ וכו' אבל רבינו להלן מחלק בין ענבים לחטים וא"כ אין ראי'. (ח) עי' לקמן ד"ה זה. (ט) לעיל כ"ט ב'.

ואם יש בכרי נתינת טעם אם הוא לשבת או לפגם. שאין הדבר שזה ככל כמו שכתבנו, והדבר צריך לשומת בית דין יפה.

יש שאומרים * בשעורים^ג שאם עמד שם חיון הרבה אסורין. ויש אומרים^ג כן ככל הזרעים^ג. לא נאמר ידחם אלא בעוד שהיון לחי עליהם ועובר לו בהרחה. גרי שעירה יין נסך לתוך התבשיל או חומץ של יין נסך אף בכרי נתינת טעם אם הוא נותן טעם לפגם הכל מותר כמו שביארנו^ה בחומץ לגריסין.

חטים אלו שנאסרו מחמת בליעת יין נסך על הדרך שכתבנו^ו וכל שרוכה לאלו שהחרנו^ו מכירתם לגוים, אסור למכרם לגוי על הדרך שיהא באפשר לישראל לחזור ולקח ממנו, ואפילו במכרו חוץ מרמי יין נסך שבו, בפני שחוששין שמא יחזור הגוי וימכרו לישראל, וכן בכל דבר שדרכו של ישראל לקנותו מגוי, אם כן כיצד יעשה מוחנו ואופהו עונות^ז ומוכרן לגוים שלא בפני ישראל ומעתה לא יחזור ישראל ליקחו ממנו שהרי פת של גוים אסורה, הא בפני ישראל אסור, הכל יודעין שפת ישראל ביד גוי הוא ומותר וחוזרין ולקחין ממנו, ובמקום שנהגו לארול פת של גוים אין כאן תקנה, ומכל מקום לפטר אסור מפני שפתו מותר בכל מקום כמו שהחבאר^ח.

זה שכתבנו^ו בחטים אלו שנפל עליהם יין נסך הואיל ונתן בהם טעם אסורות ואין הרחה מועלת בהם מחוץ שהם כמבוקעות ואע"פ שנתן בהם טעם כהנאה מיהא הותרו, יש לשמדין^י ממנה לכל אסורי הנאה כגון ערלה וכלאי הכרם שנחקרבו ונתנו טעם שמוחרין בהנאה אחר שנימוחו ואין האיסור בעין, אם כן מה שאסרו^י יין במים בנותן טעם, לא לאיסור הנאה נאסרה אלא לשתייה, וכפשים על עצמם אם כן בגבנת הגוים שאחר מהם^י פירש הטעם מפני שמעמידין אותה בשרף ערלה וכן בחוכך^י היאך הקשו בגמרא^י על טעמים אלו אי הכי ליסרינהו כהנאה, אלא שאפשרי^י שכך שהוא מעמיד הרי הוא כמי שהוא בעינו, וכבשים שאסרו^י עליהם שאם נתנו עליהם חומץ בוראי אסורין כהנאה, אפשר מפני שאסרו^י עליהם למחוקי טעמא עבידי והרי הוא כאלו הוא בעין וכן כתבלין, ואע"פ שיין ביין^י בודאי יין אסור במשהו כהנאה, ביין נסך החמירו, וכן בחמץ לדעת גדולי הפוסקים^י שאוסרין תערובתו כהנאה בכשהו, אלא שאין דכריהם נראין כמו שיחבאר^י וכן בעיז^י ומשום חומר עיז שכתוב^י בה ולא ידבק בידך מאומה, אבל שאר אסורי הנאה אין אוסרין תערובתן כהנאה אלא בדבר שבמנין^י וכמו שיחבאר^י במשנת אלו אסורין ואוסרין בכל שהן, ומה שהצרכנו הולכת הנאה בנטל הימנה עצים וכרכר ונתקרב כמו שבארנו בפרק שלישי^י טעם הדברים ששכח עצים וכרכר בפת ובכבד, או שמא משום חומרא דעבודה זרה, ומכל מקום

(א) כיכ הרין בשם הרשב"א. (ב) עיי' היטב מ"ש לעיל הערה ו'. (ג) השור יו"ד קליד ב' שעורים עדשים וכיוצא בהן. (ד) במור ושוע שם סי' כ'. (וזמן רב וזמן מועט ועיי' בש"ך שם סקניז וטו"ז סק"י שפליגי כמה הוא, ורבינו למד לנו שעור מבור וי"ל. (ה) לעיל במשנה ד"ה נפל. (ו) לעיל ד"ה יין. (ז) "עונות" כל המוסקים לא כתבוהו רק בתוה"ב הקצר בית ה' שער ה' כיכ וציב וקשה לומר שהרשב"א ורבינו חששו שלא יטעה לאכלן עד שימכרונו עיי' שו"ע יו"ד צ"ו ס"א גם קשה לומר שעונות יקרא שינוי צורה וציב. (ח) לעיל ל"ה ב'. (ט) עיי' ראב"ד בהשגות הלי' סאכלות אסורות פטיו הי"ד ורבינו מפרש שהראב"ד אף בנותן טעם כן ס"ל ועיי' ברא"ש ור"ן לקמן ע"ד א' ואכמ"ל. (י) לקמן ע"ג א'. (יא) רנכ"י לעיל ל"ה ב'. (יב) לעיל ל"ה ב'. (יג) אנני יודע מדוע ב' רבינו מאשרי חלא כן אי' להדיא בגמ' לעיל ל"ה א' וכיכ הרמב"ם הלכות סאכלות אסורות פטיו הלי' כ"ז. (יד) לעיל ל"ה ב'. (טו) הרייף לקמן ע"ד א'. (טז) לקמן ע"ד א'. (יז) דברים י"ג י"ח. (יח) כיכ הראב"ד בהשגות הלי' סאכלות אסורות פטיו הי"ד. (יט) לעיל ט"ז ב'.

אפשר לי להשוות את המדות בכל אלו להצריך בהם מכירת חוץ מדמי יין נסך או האיסור^א ואף בשמטת חטים כן כמו שכתבנו ואף גבנה שהעמידה בשרף ערלה דיה בכך להנאה, ומה שהקשו^ב ליסרינהו בהנאה, פירושו שלא יותר אלא בדרך זה לא שיחזור לאסור את כלה מתורת דבר המעמיד, וגדולי המחברים^ג פסקו ביין נסך בענבים שאם מבוקעות אסורות כהנאה ובחטים^ד התירו את כלם כהנאה, ויראה הטעם הואיל ונבלע היין כמו שכתבנו למעלה^ה.

בגד שאבר בו כלאים לא ימכרו לגוי מטעם שהזכרנו^ו, ולא יעשנו מרדעת לחסור, ואע"פ שהמרדעת מצד עצמו אינה כרין איסור כלאים^ז ורשאי לרכוב עליה על החסור, מכל מקום יש לחוש שסא יקרע בגדו ויטול מזה כדי לחקנו^ח, אבל עושהו חכריכין למת מצות, ואין כאן משום לועג לרש^ט, שהרי אף לחי כל שאינו בר חסום מותר כמו שביארנו במסכת יום טוב^י, חכמי התוספות^{יא} שאלו מפני מה לא אמרו בבגד שאבר בו כלאים שיבטל ברכוב על הדרך שאמרו בתמורה^{יב} בשער נזיר שנארג בבגד, ותרצו^{יג} שהבגד שיש בו כלאים בראשו האחד אף ראשו האחר אסור להתחסם בו אע"פ שבדאי אין שם כלאים הילכך אין כאן דין בטול שהרי הכל איסור אבל שער נזיר אין הפשתן והצמר נאסרין בשבילו, וכן תירצו^{יד} עוד שהכלאים עקר איסורן מצד התקרובת שהרי כל אחר בעצמו מותר ואין בטול ברכוב נאמר אלא באיסור בהתר.

[דף ס"א'] כבר ביארנו שהיין נסך שנתערב כמינו שקורו במשהו ובשאינו מינו בנותן טעם, ובארנו שהיין אצל הענבים והחרצנים והזנים מין בשאינו מינו הוא ואפילו ביין חדש ואע"פ שהטעם שזה הוא^א והשמות משתנים ואינו אומר אלא בנתינת טעם, ואפילו היה שם במקום שנתערב יין נמשך מעורב עם החרצנים יש התר ממקום אחר ותוא שרואין את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו הואיל ואין כאן בכדי נתינת טעם בענבים המבוקעים שאלו היה שם כך אינו נתר בטעם זה שאין אחר טעם לשבח כלום.

חומץ של גוים שנפל בחוסין של שכר של ישראל ולא נחן בו טעם אסור, מין במינו הוא שהרי אחר השם אנו דנין והכל נקרא חומץ, ואפילו היה מים בתוך השכר אין אוטרין כזו רואין את מינו^א וכו', שאין השכר שכר אלא בדרך זה ר"ל תערובת מים ומיץ הפרי שכתבו נעשה השכר ושאר התערובות, ואילו במלת את שאינו מינו לא היה נקרא חומץ שכר, שתערובת כל אותן הדברים עושהו שכר והן הן סבה שחוא חומץ שכר ושהוא נעשה מינו של חומץ יין, ואין אוטרין רואין אלא באותו דבר שנתערב שאינו מינו אינה צריכה לעיקר מה שנתערב בה ואינה סבה כמכות הויתו כגון מים שנתערב ביין ואחר כך נתערב שם יין נסך בלא שיעור נתינת טעם.

(א) לעיל מיט ב' דיה כל אלו וכו' וצ"ע. (ב) לעיל ליה ב'. (ג) חרסכים הלכות מאכלות אסורות פט"ו הל' ל"ב. (ד) שם הל' ל"ד. (ה) ע"י גם לעיל דיה יין. (ו) לעיל דיה חטים. (ז) כראי כלאים פ"ט מ"ד. (ח) ובזמנים מ' ב' דיה בגד כ' רבינו ששעם זה בקשים אכל ברכים אסור משום כריכת נימא. (ט) ע"י תוס' דיה אבל שהעלו שרק בציצית יש משום לועג לרש וצ"ב ובגדה ס"א ב' דיה בגד [קורנו ככ"י] כ' רבינו ואף לקברו שהוא לכישה גמורה שמאחר שמת אדם נעשה חפשי מן המצוות ואין מצוות נוהגות בו ואין החי מוזהר עליו^א וצ"ב. (י) ביצה י"ד ב'. (יא) ביה גם תוס' שלענין דיה הכנר. (יב) ל"ד א'. (יג) ח"י זה ליחא בתוס' שם. (יד) ת"י זה ב' תוס' שם ג"כ. (טו) כראי תולין ק' ב'.

אף הטבל שזה ליון נסך כזו שבמינו במשהו, הואיל ובידו לחקנו, * כשאינו מינו כנותן טעם, מעתה אחר שביארנו שהדברים נדונין אחר השם ולא אחר הטעם חמץ או עיסה של חטים של טבל שנתערב עם של שקור' המחקקן או כהפך הואיל ולשניהם שם חמץ או עיסה מין כמינו הוא ואסור הכל במשהו עד שיפריש כה שראוי להפריש מן התערובת.

אע"פ שבארנו ששווי השמות עושה את הדברים מין אחד להקרא תערובת שלהם מין כמינו, לענין צרופם ר"ל שאם אין באחת כשיעור לאיסור ונצטרף בו האחר והשלים את השעור אינו כן אלא אע"פ שהדברים חלוקין בשמות מצטרפין לאסור את תערובתן, ואפילו היו חלוקין בשם ובטעם ובמין ובשעור איסור, כיצד תכלין של אסור שאין בהם כדי לתכל את הקדרה ונצטרפו עמהם תכלין אחרים של איסור גם כן ותכלו את הקדרה כי שחיו שוותי בשם ובמין וחלוקים בטעם כגון פלפל לכן פלפל ארוך פלפל שחור בין שחיו חלוקות בשם ובמין ובטעם כגון פלפל וזנגביל וכמון אע"פ שאין כלם באים למתק את הקדרה אלא זה בא למתק ולהטעים את התבשיל בערבות וזה בא להטעמו בחריפות הואיל ומכל מקום בין כלם נמצא התבשיל מתובל חכל אסור, וכן שאור של חטים ושל שקורים של איסור שנצטרפו וחמצו, וכן הדין בשני תכלין משני איסורין כגון של ערלה ושל תרומה אע"פ שאין שיעורן שוה, ואם היו תכלין אלו אחד של איסור ואחר של החר בותר, מעתה אם היו תכלין אלו של תרומה ושל כלאי הכרם וכן שאור זה של תרומה וזה של כלאי הכרם הואיל ואין באחד מהם לתכל ולחמץ מותרת לכתנים ואסורה לישראל, ולגדולי המחקקים כענין זה שמה אחרת שהם כצריכים כזו שם אחד או מין אחד וכן מצריכים כשאור שיהא לשניהם טעם אחד, ואין זה נראה כן, היתה העיסה מחומצת או החבשיל מתובל ונפלו שם אחר כן שאור או תכלין של איסור אם יש בהם בכדי לחמץ או לתכל אלו לא היתה עיסה זו מחומצת ולא תבשיל זה מתובל הכל אסור ואם לאו בטלים בשיעורם תרומה באחד ומאה ערלה וכלאי הכרם באחד ומאתים כמו שיתבאר במקומו, * מגדולי המפרשים י' פרשו כענין זה שכל שאין שיעורן שוה אין מצטרפין לאסור אף כקד שבשניהם האם היה שיעורם שוה אם הוא מין אחד או שם אחד או י' טעם אחד מצטרפין אע"פ שהם שני איסורין כגון ערלה וכלאי הכרם, הנה איסור אחד כגון ערלה או כלאי הכרם אע"פ שהם שני שמות ושני מינים ושני טעמים מצטרפים.

כל שאנו מזכירין בתלמוד תכלין לא סוף דבר הסמים אלא כל שאדם מתכל

(א) טעם זה אי' בנדרים ג"ח א', ותוס' לקמן ע"ג ב' ד"ה טבל כי"ב בשם הירושלמי, אבל לקמן ע"ג ב' א' בגמ' הטעם דבהיתרו כך איסורו וגם רבינו שם ד"ה כל ב' טעם זה לעיקר עיי"ש, וצ"ב מדוע ב' כאן טעם דגם נדרים הנ"ל. (ב) לעיל ד"ה תוס'. (ג) צ"ל ישעוריים. (ד) ע"י חלה פ"ג (ה) הנה גם רבינו פוסק כרבא וזכרם ומחלק שסביר רבא רק בנתערבו זה בזה ור"ם ס"ל שהכל מצטרף לאסור הקדרה שנפלו בה ובדברי רבינו אלה נמתקו ב' קו' הכים על הרמב"ם הלי מאכלות אסורות פט"ז הי"ד (ודברי הכים צ"ע שכ' שהרמב"ם פסק כר"ם, וזה אינו לענין הלא הרמב"ם הצריך שיהי' או שם א' או מין א' משאיכ' לר"ם הכל מצטרף כמשיכ' רבינו), עיין היטב בדברי וקיני החתים סופר וצ"ל כתי' למסתחין ודבריו ביישוב קושיה הכים בכלל דברי רבינו הם. (ו) דלא בפירש"י ד"ה תכלין. (ז) דבר חדש. (ח) כראיתא ערלה פרק ב' מ"ד ט"ו. (ט) הרמב"ם הלי מאכלות אסורות פרק מ"ו הי"ד. (י) עיי"ש בלחם משנה. (יא) ערלה פ"ב מ"ח ט' ולקמן ס"ח א'. (יב) הראב"ד ועי' בחשנות הלי מאכלות אסורות פ"ד הפ"ו שס"ל להראב"ד שאפי' דם וכשר דג ובשר נכלה וכו' מצטרפין ועי' בהשנות שם פ"ד ה"ז שכ' שבעינן טעמם שוה ולא כמשיכ' רבינו כאן בשמו ואכמ"ל.

בו את הקדרה ומטעיםה אפילו בצל או שומין או מלח וכן כל כיוצא בהם. **אע"פ** שהאיסורין מצטרפין לאסור את תערובתם בכל איסורין שבחורה על הדרכים שביארנו * לפי שמתנו, לענין מלקות מכל מקום אין האיסורין מצטרפין, ב אלא איסורי נזיר וכן נבלה וטרפה. ג ר"ל שאם צירף מעט חלב ומעט דם ומעט נבלה וחרבה כיוצא באלו עד שקבץ בין כלם כזית ואכלו אינו לוקה אלא שעומד באיסור חצי שקור, אבל כל הנבלות מצטרפות וכן כל עופות טמאים וכן כל דגים טמאים וכן כל בהמות טמאות שכל הנכלל בלאו אחד מצטרפין אבל הנכללים בשני לאוין אין מצטרפין חוץ מנבלה וטרפה שהרי הנבלה תחלתה טרפה.

חמשת מיני התבואה יתבאר במקומו שהם מצטרפין לאיסור חמץ וחדש, ומגדולי המחברים * סוברים שכל החייב בתרומות מצטרף לכזית לענין טבל, שהטבלי אע"פ שאוסר תערובתו במשהו * אוכלו מיהא אינו לוקה אלא בכזית, * ואינו דומה בזו דיון נסך שודאי לוקה במשהו * שהיון משום עבודה זרה הוא ביין נסך ודאי וכל שהוא משום ע"ז נאמר בו ולא ידבק בידך מאומה מן החרם.

יש מי שאומרי * שבחבלין הואיל ומצטרפין לאיסור מצטרף למלקות שהרי אמרו כאן תבלין שלשה שמות וכו' אסור ומצטרפין ומפרשים * אסור לאסור תערובתן ומצטרפין למלקות. ולענין פסק אין נראה כן אע"פ שלענין פירוש יראה לפרש כן, וגדולי המחברים * סוברים שערלה וכלאים מצטרפין אף למלקות, וכן יראה מכסכת מעילה, * ולשטח גדולי המפרשים * אינו יודע אם אלו ר"ל כזית המצטרף בין חלב ונבלה ודם ודומיהם מצטרפין לאסור את תערובתן הואיל ואינם איסור אחד ולא שם אחד ולא מין אחד ולא מעם אחד וכל שכן בפחות מכזית שכל * אלו שהושלם בפחות מכערשה מבשרן שנמלטק השווי אף בשקור הואיל וכל אחד מהם מתבטל בו אע"פ שבשחצטרף את כלם אין כאן ששים, ואף לשמתנו * יש אומרים * שלא נאמר צרוף בלא שום שווי אלא בחבלין, ויראה לי המעם בפני שהחבלין מכל מקום כלם מחבלין ואע"פ שזה למתק וזה ליתן חריפות מכל מקום התבואה אחד הוא אבל זית זה * אינו מצטרף למעם אחד, וכן נראה לי ברור, ובתלמוד המערב שבמסכת ערלה * אמרו שסאה המצורפת בין חלה ובכורים ותרומה גדולה ותרומת מעשר שנפלה לחשעים וחשעה סאין נקשה הכל מדומע וכן רביעית יין הבא מערלה וכלאי הכרם שנפל לפחות מסאתים הכל אסור בהנאה, וזה פשוט.

ולענין ביאור הסוגיא גדולי הרבנים * פשוט שנים ושלושה שמות סמין

- (א) לעיל ד"ה אע"פ. (ב) כפסק הרמב"ם הלי מאכלות אסורות פ"ד הט"ו י"ו. (ג) חלה פ"א מ"א. (ד) הרמב"ם הלי מאכלות אסורות פ"ד ה"ו. (ה) דברי רבינו הם ולתא ברמב"ם. (ו) כדאיתא לקמן ע"ג ב'. (ז) כחכמים מכות י"ג א'. (ח) כן פסק הרמב"ם הלי מאכלות אסורות פ"א ה"א וב' ע"י"ש בבב"ם. (ט) דברים י"ג י"ח. (י) כ"פ חוס' שבת פ"ט ב' ד"ה אסורין אבל לא כ' הואיל ומצטרפין וכו'. (יא) לענין מעות סופר הוא וצ"ל 'המפרשים' ור"ל הראב"ד במשיב רבינו בשמו לעיל ד"ה אע"פ שביארנו לענין לאסור תערובתן, אבל הרמב"ם פסק במשיב רבינו לעיל ד"ה אע"פ שהאיסורין ע"י"ש ורק לענין לאסור כ' הרמב"ם הלי מאכלות אסורות פ"ד ה"ד שערלה וכה"כ מצטרפין. (יב) י"ח א' וא"י מדוע יראה שלענין מלקות נאמר ולא במשיב הרמב"ם שם שלענין לאסור תערובתן נאמר וע"י מעילה ט"ו א' וצ"ב. (יג) הראב"ד שהוכיח רבינו לעיל דבור הפתחיל אע"פ שביארנו. (יד) ג"ל שצ"ל 'של כלי'. (טו) לעיל ד"ה אע"פ שביארנו שפסק רבינו לגמרי כר' מאיר (טז) לא מצאתי בפוסקים. (יז) ר"ל שהוכיח למעלה כזית המצטרף בין חלב ובשר ודם וכו'. (יח) פ"ב ה"ב. (יט) רש"י בסוגיין ד"ה תבלין.

אחד כגון פלפל לבן ופלפל שחור ופלפל ארוך או שנים ושלשה מינין והם שלשה שמות כגון בצל ופלפל ושום, וקשה * לפירושם מה שאמרו בסופה בשני' של ערלה ר' שמעון אומר שני שמות מסין אחד או שני מינים כשם אחד אין מצטרפין, ולשטה זו היאך נפרש שני מינין משם אחד, וכל שכן שקשה למי שגורס * או שלשה מינין והם שם אחד, אלא שהם י' אין גורסין אלא או משלשה מינים, ובפרשים אותה * אף בחלוק שמות, ומכל מקום יש מפרשים * שנים ושלשה שמות שלשה איסורין והם מסין אחד כגון בצל * של שביעית ושל ערלה * ושל כלאי הכרם או משלשה מינין והם שם אחד זנגביל ופלפל וקנטון וכלם של ערלה, ואף בזו קשה לפרש היאך לא אמר בהדיא תבלין של ערלה ושל כלאי הכרם וכמו ששנו שם * שאור של תרומה ושל כלאי הכרם, ועוד היאך חזרו וחלקו בשאור של תרומה ושל כלאי הכרם והיינו הך, ובתוך כך פרשו גדולי המפרשים * שני שמות במין אחד כעין שאתה אומר חטין וזונין, * ושם אחד בשני מינין כגון דלעת מצרית ודלעת יונית * שהם שם אחד של דלעת וחלוקה במין מצרית ויונית וכל שדוגמתן כך בתבלין מצטרפין.

חומץ ויין שני מינים הם ואף דלעת גדולי המחברים * שפסקו לענין התורם מזה על זה ששניהם מין אחד הם, בזו מיהא שני מינים הם * שהרי אין השם שות בהם ולא הטעם, מעתה חומץ של יין שנפל לתוך יין כשר שיעורו כמותן טעם ואם נתן בו טעם יסכר כלו חוץ מדמי איסור שבו, ובתוך חומץ הכשר במשהו, ונמצא החומץ חמור בזו מן היין, שםא תאמר * חומץ שנפל לתוך היין אף כמותן טעם ספני מה אמרו והלא ודאי פגמו, אין זה פגם שהרי שני מינין הם וזה מופלג לענינו ומחכך לקצת דברים יותר מן האחר וכמו שאמרו למטה * הואיל ודאוייה לחכך בו וכו', ועוד שהרי אמרו במקום אחר * איכא דניחא ליה כחלא ואיכא דניחא ליה בחמרא.

יין שנפל לתוך חבית גדולה של חומץ והרי יין זה לסעוטו עם הפלגת חוץ ריח החומץ קודם שנפל לתוכו נקלט בו ריח החומץ ונעשה ריחו חומץ וטעמו יין אע"פכך הואיל וטעמו יין נדון כיון והרי הוא מין בשאינו מינו ושיעורו כמותן טעם.

[דף ס"ו ב'] **ריח** של יין נסך נחלקו בו אב"י ורבא שלדעת אב"י אסור ואע"פ שהוא בעצמו אסור כמסכת פסח ראשון * ריחא לאו מילתא היא, פירושו לדעת חכמי האחרונים * בשאינו מכין להריח או לבלוע את הריח אבל כל שמכין להריח או שפותח פיו כנגד קלחו של ריח הרי הוא כטועם את האיסור, ומכל מקום לדעת רבא

(א) כ"ה גם תוס' ד"ה תבלין (הב'). (ב) מ"י. (ג) כ"ה הגי' בתוס'. (ד) ר"ל רש"י, וא"י איפה ראה רבינו. רש"י לא גרים בן בדברי ר' שמעון. (ה) רש"י בדברי ח"ק ב"ה תבלין. (ו) תוס' שם ותוס' שבת פ"ט ב' ד"ה אסורין כשם ר"ת. (ז) לאו דווקא דהא ככלל אין ערלה כמותן וע' רש"י על תוס' ד"ה תבלין. (ח) ערלה פ"ב מ"ד. (ט) הראב"ד. (י) כלאים פ"א ס"א א"י שאינן כלאים וכו' אבל בחשנות הלי' מאכלות אסורות פס"ו ה"ו כ' * השמות הללו אסורים הם. (יא) שם מ"ה א"י שהם כלאים וכו'. (יב) הרמב"ם הלי' תרומות פ"ה הכ"א. (יג) וכן פסק גם הרמב"ם הלי' מאכלות אסורות פס"ו הלי' ל"ה. (יד) כ"ה בתוה"ב בית ה' שער ה' דף קנ"א. (טו) לקמן פ"ה א'. (טז) בבא בתרא פ"ד ב'. (יז) פסחים כ"ה ב' כהנאה חבאה לו לאדם בע"כ שפותח כמו שפירש"י שם ד"ה ה"ג דברית קא מיירי, ודע שבהקדמה לספר זה (נדפס בספרו לעס' תענית, וינא תרצ"ד) כ' רבינו שהגאונים חלקו את מס' פסחים לב' חלקים: חב"ו פ' ערבי פסחים לר' פרקים הראשונים וקראוהו פסח ראשון ולשאר הפרקים קראו פסח שני. (יח) בתוה"ב בית ה' סוף שער א' בשם הרמב"ן וכמו שא"י שם בפסחים להדיא דאפשר ומכוון לכ"ע אסור וס"ל להרמב"ן שבבת תיחא מכוון הוא להריח (ולאפוקי מס"ש הר"ן בחולין ס' תתכ"ב) וגם לאפוקי מס"ש תוס' בסוגיין.

אע"פ שמעם יין נסך נאסר ריחו אינו נאסר שאין הריח כלום, * ואע"פ שבהרבה דברים אסרנו בריח בפרק ראשון^ג בענין ורד והרס, וכן שרבא בעצמו שהוא בעל שמועה זו אסרה במסכת פסח ראשון^ד בפרק כל שעה דוקא בדברים שעיקר ענינם להריח אבל כל שיש לו עיקר אצל אכילה ושתייה אין ריחו כלום, ולא סוף דבר ריח דרך האף אלא אף בפותח את פיו כנגד קלוחו של ריח כדרך בקיאים שמבחינין בזו ענין היין כאלו מעסומו והוא הנקרא^ה כאן בת תיהא שמעם היין מורגש לבקיאים בדרך זה יותר סבריה האף מותר, וכן אם עשה כן גוי בשל ישראל אע"פ שנמשך ריח היין בפיו אין שם בית מיוחד, ונאמנו הראשונים^ו פרשו בכת תיהא שהוא קנה של זכויות ארוך ובאמצעיתו דר אחר וכשבאין לברוק היין נותנין ראשו אחד בחוך יין החבית וראשו אחד בפיו של בורק ושואף ברוחו והיין עולה בקנה וכשמגיע לאותו דר מקלח משם ואינו מניע לפיו של שואף, ואמר דגוי כדישראל מותר כל שהישראל אוחו את הקנה שאין שאיפתו ממנעו או כחו ואע"פ שהוא מריק את היין מכחו הואיל ולא כאבר מאבריו הוא מריק אלא ברוחו אין זה אלא צרורות בעלמא כסום שצנף וחסור שנער^ז ואין זה אוסר, ואע"פ שדברים אלו לענין פסק כך הם לענין פירוש מיהא אין נראה כן, שזו אין בה צורך אלא לסי שבודק בטעם ועכשו אין אנו עוסקים אלא בלא לברוק בריח לבד ואין צורך בה להרקה היין ומתוך כך נראה כפירוש ראשון, אלא שיש מפרשים^ח שמתוך צרות הקנה אינו נבדק יפה בריח האף ועושין זה כדי שיצא היין דרך הקלוח ויריח שם בנחיריו.

תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת שאין בו טעם כמון אלא ריח כמון וכבר ביארנו^ט שאין הריח כלום, ואע"פ שהוסק בעצי אסור, הרי אין לתרומה איסור הנאה, וכן לא נאסר^י יש שבח עצים בפת אלא באיסורי הנאה, ומתוך כך יראה לי שאף באבוקה כנגדו כן.

הרודה פת חמה מן התנור ובעוד שהיא חמה נתנה על פי חבית יין של תרומה אף בחבית פתוחה אם היתה פת חטים מותרת^{יב} שאין הריח הנקלט כלום אבל בפת שעורים אסורה^{יג} מפני שהשעורים שואכות ומושכות טעם, ויש מי שאוסר^{יד} שבפת חמה וחבית פתוחה אף בפת חטים אסורה, וראייתם מכה שאכרו עליה בנכרא פת חמה וחבית פתוחה דברי הכל אסורה והם סוברים שאף רבא מודה בה, ולא פסקו להתיר^{טו} אלא בחבית פתוחה ופת צוננת או בפת חמה וחבית מגופה, ואין הדברים נראין כן, שהרי

(א) ולא הוי כנהנה ע"י הע' הקודמת. (ב) כיה ות' גם תוס' לעיל י"ז ב' דיה אלא בשם ר"ת. ומ"ש תוס' בסוגיין ד"ה אכ"י שרבא מתיר בת תיהא יען שמויק כ"כ משום שכל שם דאפי' בלא עיקרייהו לריחא יש לאסור ובפרט בע"ז עיי"ש, אבל הר"ן בסוגיין שכל רק ת' ר"ת לשי' אין הכרח למ"ש בחולין ס' תתכ"ב שרבא דווקא בלא מכוון שרי. (ג) לעיל י"ז ב'. (ד) פסחים כ"ה ב' ורכינו שם ד"ה ויש ב' "ואע"פ שאף בדבר שעיקרו לאכילה אנו אוסרין בתורת ריח כד"ן האסור בפת חמה וכו' ובתחית נבילה עם שתושה וכו' באלו לא משום הריח נאסרו אלא שההיתר קבל טעם האיסור מצד קליטת הריח שנקלט לשם ועי' מהר"ם בסוגיין. (ה) כפירוש הערוך (נדפס בגליון הגמרא). (ו) כן קורא רכינו (בפס' זו) לר' חננאל ו"ל ופי' זה ב' גם הרישב"א והר"ן ד"ה האי בשם ר"ת ובתוס' ד"ה בת באופן אחר קצת. (ז) כדאי' בבא קמא י"ח ב'. (ח) עי' תוס' ד"ה בת בשם רכינו חננאל. (ט) בדבור הקודם. (י) פסחים כ"ז ב'. (יא) בפס' הרי"ף בחולין ס' תתכ"ב והרמב"ם ה"ל תרומות פ"ז הי"ג עיי"ש בב"ם. (יב) משמע שרק בחמה וחבית פתוחה משא"כ לשאר פוסקים עיין בהם. (יג) כ"ס תוס' ד"ה רבא ובשו"ע יו"ד ק"ח פ"ד. (יד) ר"ל בחטים. (טו) כ"כ גם הרשב"א בתוה"ב בית ד' שער א' דף ק"ה.

חנור שהסיקו בכסון של תרומה כפת חסה וחבית פתוחה והתרנוה* לדעת רבא שהלכה כמותו.

יראה לי שאם היתה חבית של יין רותחת ונתנו עליה אפילו פת חטים ואפילו צוננת שהיא אסורה שהרתחה בעלה במשות יין והפת שואבת, ובכל מקום אם היה ההפך שהיין של חולין והפת של תרומה היין מותר שהרתחה בעלה ואינה מורדת, סתה תבשיל של בשר רותח שכסוהו בכלי של גבנה יראה לאסור את חכלי שכסוהו בו ולהתיר את התבשיל והכלי שנחבשל בו כשהייה מועטה, וכן כל כיוצא בזה.

ענין זה של פת חסה וחבית פתוחה ומה שהלכו בפסק שבו ענין אחר תלוי בו והוא נזכר בפסח שני, והוא שכשר הכשר שצלאו בתוך החנור עם בשר אסור ולא ננקו זה בזה אם שניהם כחושים הרי הוא כפת צוננת וחבית מגופה ואין בו שום איסור, היה אחד מהם כחוש ואחד שטן בין שהמותר כחוש ומתפטם סריח השטן בין שהמותר שטן והאסור מתפטם הימנו וחוזר הוא ומקבל מריחו הרבה פוסקים^י אסרו אף בדיעבד מפני שהוא כפת חסה וחבית פתוחה והם סוברים שאף רבא סודה בה כמו שבארנו, ויש סתירין^י אף לכתחלה שהם סוברים שחלוק היה רבא להתיר אף כפת חסה וחבית פתוחה והלכה כמותו, ואף תלמוד המערב^י מעיד על דיו שהוא הסתיר כוונתו במסכת פסח שני שאף לכתחלה אסרה, ועיקר הרברים לאסור לכתחלה ולהתיר בדיעבד, כל מקום פת שאפאה עם הצלי ורג שצלאו עם בשר אסור לאכלם בכוח של חלב כמו שהתבאר במסכת פסח שני ואף לדעת הסתיר לכתחלה בשאר הדברים, ומעם איסורם יש מפרשים^י אותו מתוך חומר בשר בחלב, ויש אומרים^י מתוך שאפשר לאכלו בלא חלב ואין שם פסידא והוא כעין דבר שיש לו סתירין, ולא דבר שיש לו סתירין לגמרי שהרי חומר זה אינו אלא במינו^י כמו שבארנו במקומו, ואלא כעין דבר שיש לו סתירין, מכל מקום אף לאסור בדיעבד ואף לאכול פת שנאפה עם הצלי בגבנה אם היה חנור^י רחב או שנחבשלו בקדרות זו לעצמו וזו לעצמו ואין הכשר או הגבנה יוצאים חוץ לחרסים או על דרך זה במרחשת אפילו היו החרסים גזעקים זה בזה ואפילו פיות הקדרות מגולים או כל שיש לו כגין בפני הריח כגון דפנות של עיסה והדומים לזה או כל שיש לו בחיצה בנחים מותר.

יש שואלים^י לדעת האוסרים בדיעבד והלא כגוף האיסור מין כמינו בטל ברוב

(א) כדכור הקודם. (ב) ע' רמ"א יו"ד צ"ג ס"א שאוסר בהתחיל להויע תחת הכיסוי ואולי מ"ש רבינו "שהייה מועטת" ר"ל שאינו מויע וצ"ב. (ג) פסחים ע"ו ב'. (ד) הרי"ף בחולין ס' תתכ"ב בשם איכא מאן דפליג וצ"ב חוס' בסוגיין ד"ה רבא וכן בעל האמור בפסחים שם. (ה) לעיל ד"ה תרודה. (ו) הרמב"ן במלחמות בפסחים ע"ו ב' וצ"ב בשם בתוה"ב בית ד' שער א' דף ק"ה. (ז) תרומות פ"י ח"ב ג"א ב', וראו^י זו כ' הרמב"ן שם. (ח) כ"ס הרי"ף חולין ס' תתכ"ב ולזה הסכים בתוה"ב שם. (ט) בתוה"ב שם כ' "ככ"ח שאני דגורו ב' ט"ז משום דהיתר והיתר הוא ולא כדילי אינשי מינייהו וגדרו בה גדר" ע"י גמ' ר"ן חולין שם. (י) הרי"ף בחולין שם. (יא) בתוה"ב שם דחה מפעם זה את דברי הרי"ף ועמד בקושיא, וגם הרישב"א בסוגיין והר"ן שם כ' קו' זו בלי תי', ומה נעמו דברי רבינו ליישב את הרי"ף ודקדק בלי הרי"ף ש' הוי לה "כ' ד' ב' ר' שיש לו סתירין" כנ"ף הרמב"ן. (יב) גדרים ג"ב א'. (יג) ע' חוס' ד"ה רבא ובעל האמור בפסחים שם ובתוה"ב שם וסור ובי' יו"ד ק"ה. (יד) בתוה"ב בית ד' שער א' סוף דף ק"ה כ' וז"ל "ולדירי קשיא לי בפעמי' דרב היאך אפשר לאסור מין כמינו בריחא כעלמא והרי הוא בעצמו מדאורייתא שרי חד בתרי ואי משום דרב ס"ל כרי דאמר מין כמינו לא כחיל הא לא אפשר וכו' דהא אדרבה אחינן לאוקמי פלוגתיהו כתנאי בחבית של תרומה ורב כריס ולוי כריס עכ"ל; וקניי החתים מופר וצ"ל בחי' למסכתין הקשה על הרשב"א וז"ל: ותסוהים דבריו אטו מדס"ל כריס במכ"ס ס"ל כוחו' בריחא מילתא עכ"ל ובחי' לסוגיין (ירושלם תרנ"א) כתב

ולמה הוא נאסר בריה, ומתרחצים שהריח מתוך בשומו נוחן טעם אלו היה בשאינו מינו ואין אחר הטעם כלום, וכבר כתבנו מענין זה במסכת חולין *.

[דף ס"ז א' ב'] **כבר** בארנו במשנה ב' שכל איסורין שדינן בנותן טעם אין בהם איסור אלא אם כן אותו טעם משביח את האוכל אפי' שהיה האיסור מושבכ בפני עצמו. הרי שהשביח את האוכל מעיקרו ר"ל בשעה שנפל לשם ולסוף שעה פגמו הואיל ובשעה שנפל לשם השביחו הרי זה אסור, והוא הדין אם פוגם תחלה ולבסוף השביח, כיצד החומץ משביח את הגריסין הצוננין ופוגם את הרוחתין הרי שנפל לתוך גריסין צוננין ונמצא שהשביח ואחר כך הרתיחן או שהורחתו שלא בסכתו כגון שהיו על גבי כירה בשעה שנפל החומץ כהן הואיל ובשעה שנפל החומץ הושבחו אסורין אף לאחר שיפגמו. נפל לשם כשהם רותחין ונצטננו אסורין מאחר שנצטננו והושבחו, ונמצא שאין טעם לפגם סתיר אלא בשפוגם מתחלה ועד סוף. ויראה שכל שסופו להשביח אסור אף קודם שהשביח, ה' אלא אם כן דרך התבשילי ליאכל קודם שנצטננו, ולדעת זה נמצא תבשיל זה מותר עכשו ואסור לאחר שעה.

נותן טעם לפגם שהתירו לא סוף דבר שהוא פוגם עד שאכילתו מאוסה לאוכל אלא כל שהוא פוגם מעט עד שאדם מכיר באכילתו שדבר זה פגם במעט התבשיל מעט, ואפי' שאדם אוכלו כפה מלא, ואפי' שגדולי המפרשים נסתפקו בה כך הדברים נראין. **כבר** ידעת שלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא ואפי' שקדרה שאינה בת יומא אינה פוגמת אלא מעט, מכל' מקום נראה דוקא בשפגמו כן הסתם פגם כלדי לרוב בני אדם אבל כל שפוגמו לזה ומשביח לזה אין זה נקרא פגם כמו שכתבנו למעלה דאיכא דניחא ליה כחלא וכו', שמא תאמרי והיאך לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא והלא במעשה מדין לא נצטוו בהנעלה עד שבאו לפני משה ואהרן

ויל' : ודבריו מאד תמוהים לא יכולתי להולמם ולא ידעתי להם פשר ושאלתי לחכמים ואין פותר עביל ואולי מפעם זה לא העתיק רבינו דברי הרשב"א בדיוק כי לא רצה להעמיד הקושיא על רב רק העמידה על החלכה וכ' סתם ילדעת האומרים ר"ל המוסקים (שפסקו כרב) והלא הלכה היא שמביים בשל ברוב, וכבר הוכחתי שרבינו דרכו לשנות דברי הראשונים ויל' וכוה מסיר הקושיות שעליהם ומבארם ומפרשם ואכמיל. (א) צ"ח א'. (ב) ד"ה נפל. (ג) כיכ גם הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פס"ו הכ"ח וגם בתוה"ב הקצר בית ד' שער א' ומשמע שדבר שלא משביח אף אם אינו פוגם אינו אסור ותולק על הנ"מ כמוביין עי' ש"ך יו"ד ק"ג סק"ב. (ד) ינעתו למצא כזה כוונת רבינו מאי נפ"ם אם הרתיחן או הורתחו, ולחומר הנושא לענין יל' דאם עמדו כבר על הכירה בשעת התערוכה ולא חסר שום מעשה לפגמן ופגמתו תבא מעצמן הוי' דכפגומים הם מעיקרא כמו שמצינו הרבה פעמים בש"ס דבאינו מחוסר מעשה נחשב הדבר חיקף כאלו כבר נעשה, קמשמע לן רבינו דלא, ואין הדבר ברור בידי. (ה) רבינו יחיד הוא הראשונים ויל' שכיכ והפרי חדש יו"ד ק"ג סק"ח ובה לבוין בדיוק לפסק רבינו ולא כש"ך שם סק"ז שמתיר עי' פס"ג. (ו) רבינו מיישב כזה דלשיטתו קשה מ"ש כמוביין דחומץ לגריסין רותחין מותר עי' פרי חדש שם שקמ"ר עי' ועי' גם תורת חיים כמוביין. (ז) הראב"ד הובא גם ברישב"א כמוביין. (ח) כיכ רש"י ד"ה כל זכ"ם בתוה"ב בית ד' שער א' דף ק"ט ועי' בבד"ה"ב שם. (ט) כסברת הרשב"א שם ולא כדק הבית שם. (י) מכאן עד מלת וכו' אינו קשור ופה לא למה שלפניו ולא למה שלאחריו, ולכן לענין טעות נפלה בכתב יד ומוקם דין הוא בדבור הקודם אחרי כפח מלא' ושם מקומו הראוי לו כמובן. (יא) פ"ו א' ד"ה חומץ. (יב) הרישב"א לקמן פ"ו ב' ד"ה לא אחרי שכי' פירש"י כ' שהרמ"ה הקשה דאם כן כלי מדין למה נאמרו כלל דהא ודאי עבר עליהם לינה אחת אחר שלקחום ותי' הרישב"א [מדעת עצמו ויל'] וכלי מדין הנה היו שם טף ונשים שהיו להם שבשלו בקצתן והיו בני יומין (וקו' זו הקשה הנאמן שואל ומשיב זיל' מהדריק ח"ב סי' קמ"ג וגם וקיני החתנים סופר וצ"ל בתי' למסכתין ותי' שנצטוו להנעיל משום שישמשו בהם דברים חריפים דמעליא לשבח). (יג) במדבר ל"א י"ב וכו'. (יד) עי' רש"י שם כ"ב.

הזאתם שלישי ושביעי, אפשר שכל אותם שבקה בשלו בהם אוהם נשים שהלכו עמהם שטאחר שהזאתם לא היתה אלא למהרם ממוסמא מת עלתה להם הזאה אפי' שנשחבשו בהם ומתוך כך צוה להנעילם, וכן שמא תאמר וכיון שנותן טעם לפגם לא נאמר מן התורה למה הצריכה * לשבך כלי חרש שהרי כל מה שהותר מן התורה לכתחלה הותר ב אפשר שמעלה עשתה בקדשים, או שמא כל נותר מתוך פגמו אסרהו.

יש שואלין והלא הותר נותן טעם לפגם למרנו בשמועה זו מנבלה וממה שכתובי לא תאכלו כל נבלה וכו' ודרשו על זה נבלה הראויה לגר קרויה נבלה שאינה ראויה לגר אינה קרויה נבלה, וכשאינו ראויה לגר והוא כשהסריתה כבר היא פוגמת עד שאדם קץ באכילתה והיה לנו לומר כן בכל החר שבטעם לפגם, פרושו חכמי החר שלא נדון כן אלא בהתר גוף האסור בעצמו בעין אבל אסור תערבתו ומצד נתינת טעם כל שפוגם מעט מותר שהרי מצד טעם אתה בא לאסרו וכל שהוא פוגם אין כאן טעם אדרבה מחסר את הטעם שהיה לשם.

פרשו חכמי האחרונים^י שלא הקלנו בזה אלא כשהאסור מועט כנגד ההתר אבל אם היה האסור מחצה על מחצה ואין צריך לומר אם היה יתר אין טעם לפגם נכר בו אלא בפגמיה נסורה והוא שלא יהא ראוי לשום אדם כרין נבלה לגר, ואפי' שאין ראיה לומר הדברים נראין שהרי כל כיוצא בזה כגופו של איסור הוא ויש לפקפק באסורו אף בכזית בכרי אכילת פרים.

נותן טעם לפגם שהתרנו צריך שתדע שאף אם היה אסור זה מושבח כל כך עד שהיה ראוי מצד עצמו להשביח החבשיל אלא שארעה מכה לחבשיל זה שמצד אותה מכה נעשה אסור זה פוגם מותר אפי' שהיה ראוי להשביח מכל מקום הרי פגם, כיצד הרי שנפל בשר אסור שמן ומליח בקדרה של חבשיל והיה ראוי להשביח את החבשיל אלא שהיתה קדרה יתרה מלח ומתוסף מלחה על ידי בשר זה ופגמה מחמת רוב מלחה הכל מותר, וכן כל כיוצא בזה, אפי' שאם לא היתה יתרה מלח כל כך היה משביחה ואפי' שפגם זה כבר היה שם מתחלה אלא שנתרבה על ידי האיסור.

וכן חדע כמותן טעם לפגם שהתרנו שהסכימו רוב מפרשים^י שלא סוף דבר באיסורין שדינן בנותן טעם אפי' שנודמן כן בדברינו למעלה אלא אף באיסור משהו כגון חמץ בפסח כל שפגם מותר, ולא סוף דבר שכשנתערב משהו שאלו נפל הרבה ממנו פגם שאין משהו פוגם באיסור משהו יותר מטעם פוגם באיסור נותני טעמים אלא אף כשנתערב הרבה ונתן טעם הואיל ופגם מותר, וראיה^י לדבריהם שכשהביא ר' מאיר ראיה לאסור טעם לפגם מניקולי גוים אם איחא דטעם לפגם באיסור משהו אוסר היה לו להשיב משום איסורי משהו נאמרה, ואע"כ דמכל ויין נסך אכתי לא הוה כהו, וראי כמה אסורי ע"ז ותקרובתה היו מבשלים בהם, ומעלה אם בשל בקדרת שאינה בת יוסא אף בפסח מותר בדיקבר, ויש חולקים^י בזה ספני שאמרו למעלה יג

(א) ויקרא ו' כ"א. (ב) כ"כ גם חוס' גיטין ג' ב' ד"ה וכו' ועי' חוס' פסחים י"א א' ד"ה קוצרין וחוס' לקמן ע"ז א' ד"ה בת. (ג) כ"ה בתוה"כ בית ד' ש"א דף ק"ט. (ד) דברים י"ד כ"א. (ה) איני יודע מי הם אבל כן תי' גם הרשב"א שם. (ו) הרשב"א שם. (ז) ר"ל מ"ש לעיל ד"ה נותן שבטם מועט מותר. (ח) מכאן והלאה ל' ברשב"א ודברי רבינו הם. (ט) עי' ר"ן שםחמ"ר ג"כ בנתיבת סדרתו ואולי גם סברת רבינו כן היא. (י) חוס' לעיל ס"ז א' ד"ה סכלל וכסור או"ח תש"ן כ' שר"ת ור"י מתירין ועי' מרדכי פסחים ס"י תקס"ז. (יא) ראוי זו לא מצאתי בראשונים וז"ל (יב) עי' חוס' לעיל ס"ז א' ד"ה סכלל. (יג) ס"ז א.

והא מרקתני סופה זה הכלל כל שכהנאתו בנותן טעם מכלל דבנותן טעם עסיקין והם מפרשים כלומר שאם באיסור משהו לא היה להם לחלוק בין טעם לשבח לטעם לפנם, אלא שרוב מפרשים מסכימים בה שכל טעם הפונם הוא כמי שאינו כלל ואפילו משהו אין כאן והם מפרשים למעלה והא מרקתני סופא וכו' שאין דרך התלמוד לכלול בסוף הדברים כלל במה שלא דבר בו כלל והואיל וכולל בנותן טעם נראה שבדין נותן טעם הוא עוסק, ובשם גדולי המפרשים * ראיתי שאוסרים נותן טעם לפנם באיסורי משהו מצד שכשנפל המשהו לא פנם, ואע"פ שנתוסף האיסור ופנם, ב מכל מקום י כבר נאמר הכל משעה שנפל שם המשהו, ואין זה נראה לי שהרי כל עצמו של משהו לא נאמר אלא מגזרת נתינת טעם י והיאך נאסור במשהו אע"פ שאינו פונם כצד מיעוטו הואיל ואם יתרכה ממנו יותר מצד ה' פגמו, ומכל מקום נראין דבריהם בדבר שמעוטו משביח ורובו פונם, ונמצאת למד כמי שעבר ובשל בפסח בקדרה שאינה בת יוסא שלדעת קצת אסורה אפילו נחברר לנו בה שלא נחבשל בה אלא מעט חמץ, ולדעת קצת זו מותרת הואיל ואינו בא לכלל נתינת טעם, הא סתם קדרה הואיל ויש לחוש בה לנתינת טעם אסור אע"פ שהוא פגמו, ולדעתנו אף זו מותרת שכל טעם הפונם עפרא בעלמא הוא, וכמי שאינו, ומכל מקום הפרש יש בין אסורי משהו לאסורי נותני טעמים שאסורי משהו אין מכללין לכתחלה אף משהו פגום ובלוע גזרה פגום אטו שאינו פגום אבל נותני טעמים מכללין לכתחלה משהו שלהם הבלוע והפגום הואיל ואין שם בכרי נתינת טעם אלא משהו שאין לגזור משהו פגום אטו נותן טעם פגום, וכן כתבוהו קצת גדולי קדמונינו שבגרבונה, ומשהו פגום בקדרה אי אתה מוצאו אלא כשנחברר יך שלא נחבשל בקדרה זו אלא כזית חמץ, וכן יתבאר לך דבר זה משמעות קדרות בפסח יב אם תדקדק בה כראוי.

הרבה מפרשים נחלקו בענין טעמו וממשו וטעמו ולא ממשו הן כביאור ענינם הן בפסח שלהם, ושטה המקובלת בדינו בענין זה דרך קצרה כך הוא, כל שאין גופו של איסור נאכל בעין אלא שעל ידי ערובו נפלט כחו או נמוח גופו בהתר ונאכל ההתר עם פליטת האסור או מיחוייו אין זה נקרא גוף איסור אלא טעמו, פעמים שהוא נקרא טעמו וממשו, פעמים שהוא נקרא טעמו ולא ממשו והוא שנאמר 'עליו בכל התלמוד טעם כעיקר, ופעמים שהוא נקרא ממשו ולא טעמו, וכיצד הוא דינם כל שנפל איסור לתוך החר שאינו מינו ונסותו כלו בתוכו והיה שם מן האסור כל כך שלא סוף דבר שנחן טעם בכל ההתר אלא שאף גוף האסור הנסות ונאכל ממנו כזית בלדי אכילת פרס שהוא שלש ביצים לדעת גדולי המסבירים י או ארבעה לדעת גדולי הרבנים יד

(א) הראב"ד, וגם הרישב"א ס"ו א' דכור התחיל ואי מוכיר סברא זו אבל לא בשם הראב"ד.
(ב) הרישב"א שם דתח כך סברא הנ"ל וכו' י"אם כן נמצאת למד שאם אין שם מן האיסור אלא משהו יהי' אסור ואם יש שם מרובה שראוי לתת טעם יהא מותר ויציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא אלא ודאי לא שנא. (ג) תי' רבינו לא זכית להבין ודוק ואכמ"ל. (ד) אבל הרישב"א בתשובה סבאו ב"י או"ח תפ"ז כתב על איסור משהו י"א שאינו סתם טעמו אלא סתם חומר איסורי עיין שם.
(ה) נראה י"סדר מותר הוא. (ו) יגעתי הרבה ואעפ"כ קשה לי הלא הראב"ד אוסר נותן טעם לפגם באיסור משהו ובמשכית מאן קא מיירי וצ"ג. (ז) עי' ב"י או"ח תפ"ז שגדול א' נסתפק במשהו ונותן טעם לפגם. (ח) ולא כתוב פסחים ל' א' דיה לשהינהו ואכמ"ל. (ט) עי' הישב"א מ"ש רבינו בפסחים ל' א' דיה וסאחר. (י) כן קורא רבינו להראב"ד בעל האשכול ו"ל. (יא) אבל תוס' פסחים ל' א' דיה לשהינהו כ' דסבירא לן דטעמא דחמץ בקדירה חשיב משהו ומשמע ש"כ גם בסתם כלים. (יב) פסחים ל' א'. (יג) הרשב"א הל' מאכלות אסורות פ"ו ה"ג. (יד) רש"י בסוגיין דיה כל שמעמו.

חרי זה נקרא טעמו וממשו והאוכל מתכשיל זה אכילה פרם לוקה מן התורה אלא שאין בו כרת ואפילו בחלב ודם שאין כרת אלא בנוף אסור, ואם אכל ממנו פחות מאכילה פרם מכין אותו מכת מרדות, וכזית בכדי אכילה פרם שלוקה עליו דוקא בשאכלו כשיעור אכילה פרם שאם היה בו יותר הרי היא כשתי אכילות ואין באחת מהן אכילה פרם ואין מצטרפות דהכי קים להו לרבנן ששיעור סעודה היא כשיעור אכילה פרם. נימוח איסור זה ולא הניע לשיעור כזית בכדי אכילה פרם או שלא היה נמוח גופו של אסור זה אלא שקמד בעיניו ופלט כחו כתכשיל ההתר עד שנתן בו טעם הרי זה נקרא טעמו ולא ממשו ועליו נאסר טעם כעיקר כלומר שהוא נאסר כאיסור עצמו, ונחלקו בו הספרים מהם שאסרוהו מן התורה ופסקו מה שנאסר בהרבה מקומות טעם כעיקר דאורייתא אלא שמורים הם שאין לוקין עליו וכמו שאמרו כאן טעמו ולא ממשו אסור ואין לוקין עליו, וזהו עיקר, שהרי אסר רבא במסכת זבחים ג' אסור רבנן בטעמא וכו' מין במינו ברובא בשאינו מינו בטעמא ודאי מן התורה הוא אומר כן שהרי מדברי סופרים אף מין במינו בששים, ושני אלו מאחר שאחה אסר בהם טעמו אחת צריך לפרשם במין בשאינו מינו על הדרך שביארנו, וקצת מפרשים ד מסכימים שלא לאסרו אלא מדברי סופרים, ואע"פ שכח בקראות יצאו לנו בפרק אלו עוברין, י' אין למדין כהם ואמסכתא בעלמא הם שהרי גיעולי גוים ומשרת ענבים שהן המקראות שיצא לנו מהם טעם כעיקר שני כתובים הם ואין למדין, וכן ראינו להם מה שאמרו בפרק כל הבשרי הטמאין לאסור ציון פירושו כשהוא בפני עצמו, ואע"פ שהביאנוהו על בשר שחומה שנמלחה עם בשר נבלה, ענין הדברים כך שציר הנבלה היוצא על ידי מלח אסור מן התורה וכשהוא נבלע בשחומה יש לאסרו מדברי סופרים, היה איסור זה מין במינו כגון חלב הכליות בחלב האליה או נבלה בשחומה הרי אין כאן טעם ואפילו היה שם כזית בכדי אכילה פרם מן התורה בטל אף אחד בשנים אפילו נתבשל כמאחד ופלט האיסור כחו בהתר וזהו ממשו ולא טעמו, וכדברי סופרים לאסרו עד שיהא בהתר שיעור המלחה טעמו אלו היה בשאינו מינו והוא ענין ששים האסור בכל התלמוד, וטעם איסורו מגזרת מין בשאינו מינו, הא אם לא פלט האיסור כחו כגון יבש ביבש שנחקרב צונן בצונן ולא נכר בטל אחד בשנים אף מדברי סופרים אם אינו מאותם שאין להם בטול כמו שהתבאר במסכת חולין, י' שאין כאן גזרת משום מין בשאינו מינו שהרי מין בשאינו מינו נכר הוא, זו היא שטתנו וכבר כתבנוה במסכת חולין ט.

קצת חכמי הדורות' שלפנינו ראינו להם בשטת זו דברים זרים אי אפשר להעמידם, והוא שדעתם כמה שקראנוהו י' טעמו ולא ממשו שכיוצא בזו לוקה מן התורה אם אכל כל התכשיל שנפל אותו כזית לשם או כל כיוצא בזה הואיל ובפרק אלו עוברין י' יצא לנו אסורם מכת מקראות, ומה שאמרו בכאן על טעמו ולא ממשו שאין לוקין עליו הוא במין ומינו שהוא אסור לדעתם מן התורה אלא שאין לוקין עליו, ומה שאמרו י' מין במינו מן התורה חד בתרי כמיל דוקא בשלא פלט האיסור כחו בהתר כגון כזית

(א) אולי צ"ל ישתח"י. (ב) רבינו אליהו בתוס' ד"ה איר ועוד ראשונים. (ג) ע"פ א'.
(ד) רש"י חולין צ"ח ב' ד"ה לטעם ועוד ראשונים קיימי בשיטתו. (ה) פסחים מ"ד א'. (ו) ע' כל
זה בתוה"ב בית ד' ש"א סוף דף ק"א. (ז) חולין ק"ב ב'. (ח) ק' א'. (ט) צ"ח א'. (י) אינו יודע
למי נתכוון, אבל זו היא שיטת ר"ת בתוס' ד"ה א"ר. (יא) בדבור הקודם. (יב) פסחים מ"ד ב'.
(יג) זבחים ט"ז א'.

נבלה צונן בשני יומי שחוטא צוננן ולא נכר האיסור, ודברים אלו זרים מאד. שהרי בפרק גיר הנשה^א אמרו במשכיל זה עם זה חד כחרי בטיל בשמעת זרוע בשלה, ועוד שהרי זו האחרונה אף מדברי סופרים מותרת, ואף לקצת חכמים^ב ראיתי חרוש אחר בשטה זו לומר שאף כזית בכדי אכילה פרס לדעתם אין לוקין עליו, ומביאין ראיה לדבריהם שהרי אביי עצמו שאמר^ג טעמו ולא ממשו דאוריתא היה מחזר לומר בפרק אלו עוברין שכזית בכדי אכילה פרס אינו אף טעמו ולא ממשו, וזו אינה, שלא אמרה אלא דרך מחקר ומשא ומתן. או שמא דעת אחרת היתה לו וחזר ממנה.^ה ומכל מקום עיקר מה שנאמר בה הוא כשמה זו שכחבנו וכה שלמדו אותם מכה המקראות לאו לענין מלקות הוא אלא להעמידם באיסור תורה, ומכל מקום בקדשים לוקין על טעמו ולא ממשו ועל זה אמרו במסכת חולין^ו לטעם כעיקר דבקדשים. אמר כלומר שלוקין עליו וכן כנוזר^ז אם שרה ענבים בכדי רביעית יין במים ונתנו בהם טעם כמו שיתבאר במקומו, וכבר כתבנו עקרי דברים אלו בשלישי של פסחים^ח.

בכר כארנו במסכת חולין^ט שאם בשל בקררה בת יומה אסור ובשאינה בת יומה לא יבשל לכתחלה ואם בשל בת מותר התבשיל לאכלו לכתחלה אלא שאסור לו להשתותו^י באותו כלי האסור, מכל מקום אם היו מבשלין בה דבר החרוף יש אומרים^{יא} שהפליטה מסתקת חריפות ובכך היא משכחת, וכבר ביארנו כיוצא בזה בפרק שניי^{יב} בענין קורט של חלתה.

בכמה שעות נפקעה סדין בת יומה קצת רכנים^{יג} פירשו מעט דעת, ומובהקים שבהם^{יד} פירשו בה שכל שעבר עליה לילה אחת בלאו בשול בת יומה היא שהרי בכל תבשיל שלן לילה אחת אסור^{טו} תעובר צורתו ויצא לבית השרפה, הא כל שבשלו בה בלילה צריכה מעט דעת^{טז}.

[דף ס"ה א'] **שאור** של חולין שנפל לתוך עיסת של חולין וחמצה כל צרכה ואחר כך נפל שם שאור של תרומה או של כלאי הכרם אם יש שם בכדי לחכך שקור עיסת כזו הכל אסור ואע"פ שפנמו שבה הוא לה לחכך עיסות אחרות ואיכא דניחא ליה בהכי והוה ליה כחומץ שנפל לתוך היין^{יז} שבנוחן טעם אסור אע"פ שהחומץ פוגם את היין הואיל ואיכא דניחא ליה בחמרא ואיכא דניחא ליה בחלא^{יח} והוה טעמו של אסור, ומכל מקום דעת המתיר כזו של שאור נראה הטעם^{יט} שהחומץ והיין הרי החומץ איכא דניחא ליה ביה לענין אכילה כגון למקפה אבל שאור אינו ראוי לאכילה כלל אלא לחמץ ומותר לדעתו, וכן פסקו רבים, כי אלא שרוב פוסקים^כ נוטים בה לאיסור, ומעתה נפל של תרומה או של כלאי הכרם תחלה אין צריך לומר שהוא אסור, נפלו שניהם כאחד בזה כדי לחמץ כבר התבאר בפרק שני^{כא} שטותר סדין זה זה גורם,

(א) חולין צ"ח ב'. (ב) תוס' דבור הסתחיל איך בשם הר"ר יוסף אבל בלי הראי' שכי' רבינו וע' תוה"ב בית ד' ש"א דף ק"א שהוכיח דין בחור קוי' על שיטה שסיל שלוקין עיי"ש. (ג) חולין ק"ח א'. (ד) מיר א'. (ה) כיכ בתוה"ב דפ. (ו) צ"ח ב'. (ז) פסחים מיר ב'. (ח) מ"ג ב' ד"ח כבר וד"ה ות. (ט) צ"ז א'. (י) כיון שאסור לבשל בה לכתחלה, ולא מצאתי דבר זה בפוסקים. (יא) בבב' יו"ד ק"ג ב' שהאגור כיכ בשם הסרדכי. (יב) לעיל במשנה השביעית ד"ה קורט. (יג) הרשב"ם מוכח בהג"א בפרקין ס' מ' ובסור יו"ד קכ"א כיכ בשם הר"י. (יד) רש"י לקמן ע"ז א' ד"ה בת ור"ה שם בתוס'. (טו) פסחים ל"ד ב'. (טז) רבינו קמ"ל דסוף לילה לבד אינה פונמת ע' תוספות לקמן ע"ז א' ד"ה בת. (יז) לעיל ס"ז א'. (יח) עמ"ש רבינו שם. (יט) רבינו רוצח ליישב מדוע לא פליג ר"ש גם חומץ ליין, והריש"א ד"ה שאני כי בשם הרשב"א תי' אחר. (כ) א"י מי פוסק כר"ש. (כא) גם תרומים הלי' מאכלות אסורות פ"ז הש"י. (כב) צ"ל ישיש'י והוא לעיל מ"ש א'.

היה בכל אחד מהם כדי לחמץ אסור שהרי אין האיסור צריך לשל התר וכן שהרי
מכל מקום מיהר זה את הכווצו.

[ו' ס"ח ב'] ערלה וכלאי החרם שנתערבו ונפלו בחבואה ויש בהתר כדי לבטל
אחד מהם אבל אין שם כדי לבטל את שניהם מצטרפין לאיסור וצריך לאחר ומאתים
שבשניהם.

יש מי שאומר כן בכל שני איסורין שנפלו בחבשיל ודוקא כמין אחד אבל אם
היו האסורין חלוקים בשם וכמין דר' מאיר* מצטרפין ולרבנן אין מצטרפין. ויש פוסקים
כר' מאיר שסתם משנת חכלין השנויה למעלה* הולכת על שטחו ויש חולקים בה. וכבר
נסתפקנו בענינים אלו למעלה בקצת דברים.

אסור והיתר של מין אחד שנפלו לקדרת ויש בכל אחד מהם ליחן טעם בשחיית
שקה אחת ונצטרפו והטעמים בחצי שקה הואיל ומכל מקום יש בשל איסור בכדי
נתינת טעם יראה מכאן שהוא אסור אע"פ שהוציאוהו משם לחצי שקה.

כל מה שכתבנו בנותן טעם לפגם הוא בדברים המשובחים בעצמם וכשנתערבו
פגמו את שנתערבו בהם ומאחר שנשחנה משבח לפגם דין הוא להתירם, ויש דברים
שאף מצד עצמם הם פגומים ומאוסים ונפשו של אדם קצה בהם כגון שרצים ונמלים
וזבובים וכיוצא בהם והיה לנו מקום לומר הואיל ולא פסקה פנימחן ואע"פ כן אסור
הכתוב אף תערבתן נאסר ואע"פ שפגם שהרי כפגמו אסרו הכתוב, אל חטקה בזו. אלא
כל שנתערב ופגם סותר אפילו נמוח גוף האיסור. סתתה שרץ או כל שכיוצא בו שנפל
לחוץ החבשיל אע"פ שאין שם ששים הותר אפילו נמוח שם גוף האיסור, מכל מקום
יש מי שאומר דוקא בשש שם רוב התר, ולדעתנו אף כל שיש מן האיסור בכדי
אכילת פרס אסור, כל שכיוצא כזה גוף איסור הוא, ודברים אלו כלם בשנמוח גוף
האיסור ואם לא נמוח והכירו וזרקו אפילו פלם כמה הכל סותר הואיל ופגם.

[ו' ס"ט א'] **נפל** בהתר שיש לחוש בו שמא השכיחו כגון שנפל בדברים החריפים
כגון שכר וחומץ וכבר ידעת שהחריפות מפליט כמו שבארנו במסכת חולין. ו' ואע"פ
שלא פרשנו שם כן אלא בחומץ מחובל. שםא בכאן בחומץ ושכר חסין נאמר, או
שמא שהה שם זמן מרובה ומתוך החריפות עם סיוע שהייתו פולט, ושםא מכל מקום
מתוך עפושם הם מסקטים את החריפות ונמצאו אלו מתמתקים מצד עפושם ופחיתותם
אסור, וכן כל שיש לחוש בכיוצא בזה.

גתדקדק חשרץ ולא נמוח ויש לחוש שםא יבצע ממנו בעין כעדרשהי שהוא שעור איסורו

(א) לעיל ס"ז א'. (ב) הרשב"א בתוהב בית ד' שער א' ריש דף קי"א. (ג) לא מצאתי
חבר לרבנו בחינא זו ועיי' ש"ך יו"ד קיד סק"ט (ד) קי"א ב'. (ה) מכאן ראוי למיש חשיך
יו"ד ק"ה סק"ט דבחומץ לא הוי כבוש עד מעליע עיי"ש. (ו) כיכ גם רש"י ד"ה איסורופי והקשו
הרשב"א והר"ן אפי' נפלות מבעדשה אסור משום חצי שיעור. ועיי' מה שח"י וקני החתים מוסר וצ"ל
בח"י למסכתין ד"ה והנה רביון דשני חצאי קדשה אינן מסמאין גם אינן אסורין דרון סינה ומינה
או משום דשרץ חרוש הוא ואין לך בו אלא חרושו עיי"ש. (ז) כיכ רש"י שם; ושםתי מידורי
הרה"ג מהיר ר' רפאל הכהן קוק. שליט"א פניהק ירושלם ת"ו שבתים יבמות קיד' ב' ד"ה משום
הקשו על רש"י מעילה מ"ו שא"י שם בהדיא שרצים לוקין עליהם בכזית דאכילה כתוב בהם
אבל תוס' בזהבם ק"ו ב' ד"ה מה ב' על פי הגמ' מעילה הנ"ל לחלק בין שרצים המובדלים דשיעורן
בעדשה ושאר שרצים דשיעורן לאכילה בכזית ואם כן לצי"ו אתי שפיר מה שלא הקשו תוס' כאן
בסיגין על רש"י משום דסוגין מיירי מעכבר שנפל לחלא ועכבר הוא ח' שרצים המובדלים ולכ"ע
שיעורן כשואתן בעדשה, ובה יש לתרץ ג"כ דברי רש"י ביבמות הנ"ל שכ' דשרצים איסורן בעדשה

לדעת קצת כמו שבארנו בשלישי של חולין אף כמה שלא נאמר מחמת פליטה כגון יין ושמן ושאר משקין שאין חריפין * ואפילו היו חסין מכל מקום הואיל ונדקדק צריך להקבירו במסננת ואחר כך מותר.

שכבת זרע הפורשת מן האדם הן של זכ הן של שאר בני אדם טמאה אף לאחר כמה והוא שתהא לחה הא אם יבשה כחרש טהורה, ויתבאר במסכת נדה ב שאם יכולה לחזור ללחותה על ידי שריית מים פושרין מעט לעת טמאה, וכן בשר השרץ שיבשה כחרס טהורה ואם יכולה לחזור ללחותה על ידי שריית מים פושרין מעט לעת טמאה ב.

המשנה השלישית, והכונה להשלים בה ענין מי שיש לו שיכות בבית או במקום שהיין לשם אבל אין לו שיכות ביין, כמו שיערנו השלמת ביאור ענין זה בפרק רביעי, ג וכבר רמזנו שם שכל שיש לו שיכות בבית ולא ביין אם הניחו ישראל בחזקת המשתמר ר"ל בצד שהגוי חושב עליו השתא אחי השתא אחי מותר ואפילו נשתהה כמה, ואם לא הניחו בחזקה זו כגון שהודיעו שהוא הולך למקום פלוני ויש שקור באותו מקום שהגוי יכול ליגע ביין ולהחזירו על הצד שהיה בשעה שהלך הישראל בלא הכר אמור, ואין אימת חפישת גנב על היין מועלת אפי' שאין לו שיכות ביין הואיל ויש לו שיכות במקום, שאין חפישת גנב אלא בשאין לנכנס רשות ליכנס לבית או לעמוד שם אם מצד הכית אם מצד היין הא כל שיש לו מענה על המקום הן מחמת הכית הן מחמת היין אין אימת גנבה על מנע היין אלא אימת כעס הבעלים אם אין לו שיכות ביין, וספני זה נאמר בכל מקום מענת גנב במי שאין לו שיכות לא בבית ולא ביין וחזקת המשתמר במי שאין לו שיכות ביין כמו שהתבאר, ולהשלמת ביאור ענינים אלו באה משנה זו, ואמר נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום וכו', פירוש ישראל זה שכר את הנכרי להוליך עמו חביות בדרך ממקום למקום והיה הישראל הולך עמו ונפרד ישראל מסנו ושהה זמן רב והניח הנכרי עם היין והרי שחנכרי זה יש לו רשות לעמוד אצל היין והוא הוא שיכות המקום אבל אין לו רשות ליגע ביין ויש בנגיעתו אימת כעס הבעלים עליו וחביות אלו מחומות, ה' אם הניחו בחזקת המשתמר מותר, פירוש שבשעה שהלך הישראל לא הודיעו לגוי להיכן הוא הולך, ו' והרי הגוי סבור עליו שיבא לאלתר וכל שהוא כן לבו נוקפו ליגע מתירא שמא יבא ויראה בנגיעתו, ואף אם הוא רואה הדרך לפניו ואינו רואהו בכמלא עיניו מכל מקום מתירא הוא אם יגע שמא יבא קודם שיחזיר הסתימה על

במזמאתן שכוונת רש"י לומר שיש בשרצים שאיסורן בכעדרה והם המובדלים אבל שאינם מובדלים שיעורם באמת כביות וא"ש הצריכותא שם בגמ', ועי' ירושלמי נזיר פ"ו היא שאפי' ח' שרצים מממאין בכעדרה ושיעורם כביות ועי' בש"ס וברידב"ן שם, ע"כ דברי ידיד יצ"ו. (א) מזה וגם מס"ש רבינו לעיל בחומץ מתובל יוצא שלא מיל כרמכ"ס ה"ל מאכלות אסורות פס"ו ה"ל ליא שיון ושמן שרי יען שצריכים להיות מבושמים. (ב) גיד ב'. (ג) לעיל מ"א ב'. (ד) עי' טור ויד' קכ"ט. (ה) כפי' תוס' ד"ה מאי וכראב"ד (ועפ"ש רבינו בסוף הדבור), ולא כרא"ש בסוגיין שפי' בפתוחות, והריטב"א כ' שגם רש"י מפרש בפתוחות. (ו) ומה שאמרנו בגמרא דחזקת המשתמר רצה לומר בדרך עקלתון רק אפתוחות קאי כמו שכתב בתחתי"ב בית חי שער ד' דף קמ"ד בשם הרמב"ן (וכמ"ש רבינו לקמן בגמ' ד"ה חזקת) אבל רבינו פ"י משנתנו בפתוחות לכן מפרש שחזקת המשתמר רצה לומר שלא הודיעו, במשמעות המשנה, עי' תוס' ד"ה תיבי.

הדרך שהיתה ומפני זה מותר ואפילו עמד זמן מרובה, ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב, ר"ל אם כשנפרד הישראל ממנו אמר לו הריני הולך למקום פלוני והרי הגוי האמין בו מיד אם יש עד אותו מקום שהודיעו שיעורב שיוכל הגוי לשתום, ר"ל לנקוב מלשון שתום העין, ג' ופירושו שיוכל הגוי לנקוב נקב אחד במגופת החכית ולסתמה שתנגב ותהא על תכונה ראשונה בשיעור הליכתו לשם וחזרתו ושלם יהא שם דרך קצרה" לפחות משיעור זה אסור אחר שכך שיעור הגוי בלבו וכך שהה האם לא שהה כל כך לעי' ששער הגוי הואיל והכיר סתמתו מותרת, וכן אם אמר שמפליג ואינו אומר לו היכן מותר ואפילו אמר לכו ואני אבא אחריכם שלא החמירו כזו במהרות אלא בפתוחות, וכן בהודיעו המקום אלא שיש שם דרך קצרה, אבל אם הודיעו מקום שמפליג בו ויש שם שיעור זה בלא דרך קצרה אחר שכך שיעור הגוי וגם הוא שהה בשיעור זה אסור, ורש"י ג' אינו חושש לנקוב המגופה שאי אפשר לנקוב המגופה שלא יהא אי זה הפרש בין אותה סתמה לשאר שטח המגופה ואינו אסור עד שיהא שיעור זה בכדי שיפתח כל המגופה שאי אפשר ליתלה בלא שבירת כלה, ויגוף ר"ל שיעשה מגופה חדשה, ותנגב עד שתהא נראית ככראשונה, ובשיעור זה אסור, והלכה כדבריו, למדת מכל מקום שכל שהגוי אינו יודע להיכן הישראל הולך והוא סבור עליו שיבא מיד מותר בחכיות סתומות כמו שבארנו, ומקצת חכמי הרורי גומים כזו ר"ל במעביר על ידי גוי הביתות והם סתומות שאף בהודיעו שמפליג אם הוא כוסן שעוברי דרכים מצויין קעין מה שבארנו" בבין הגמות מותר מתיירא הוא מעוברי דרכים, ואם היו החכיות פתוחות יראה מסוגיית הגמרא שאם לא הודיעו שהוא נפרד כשיעור נגיעה שלא יהא אפשר לו לראות הסגס מרחוק אפי' שאינו רואה את הישראל כמלא עיניו אם יש דרך שיוכל לבא עליהם פתחום בעקלתון מותר סתוך שלבו עליו בכל שעה ושעה מדמה עליו שיבא, ובתלמודי המערב" אף בלא דרך עקלתון, והוא שאמרו שם זמנין דו חמי מייגין כובין והוא סבור דאינון בני נש ומבעית, ודוקא, שלא אמר להם לכו ואני אבא אחריכם הא אם אמר להם לכו ואני אבא אחריכם הרי זה כהודעת הפלגה וכל שנחלקם מעינו של גוי אסור, וכן אפילו לא אמר להם כן אם אין שם דרך עקלתון כל שאינו רואהו כמלא עיניו אסור, הא בשלא הודיעו שמפליג ולא אמר להם לכו וכו' ויש שם דרך עקלתון מותר אף בפתוחות ואם הודיעם מקום הפלגתו סומכים הם עליו ואפילו ביש שם דרך עקלתון אסור, ומכל מקום פרשו גדולי המפרשים" שאף בלא חשש עקלתון דוקא בשיש שם פקק של עץ או אי זו סתמה אפי' שאין להסרתה ולחזרתה הכר הא פתוחות לגמרי אם מלאות הן או שאינן, חסרות כל כך עד שלא יוכל ליגע בלא הרכנה והטייה אסור כל שאינו רואה ישראל סמוך לו נוגע אחר שנושאים על כתפו וכמו שביארנו בשמעת כובא

(א) כל זה כשיטת הראב"ד מובא בתוה"ב שם. (ב) ושיטת לי ששיעור זה אחרי שיתעלם מעיניהם עד שיחזור למקום שיראה אותם. (ג) במדבר כ"ד ג'. (ד) הרשב"א בתוה"ב בית ה' שער ד' סוף דף קמ"ו ורש"בם בתוס' ע' א' סד"ה מאי. (ה) לעיל ל"א ב'. (ו) כפי' הרמב"ן מובא בתוה"ב בית ה' שער דף קמ"ד. (ז) מכאן והלאה ליתא שם ודברי רבינו הם. (ח) כפירקין היה ליד א', ועיי' מה"פ שהרשב"א פירש דבר זה בחותם ומפתח. (ט) הראב"ד, אבל כל הראשונים ו"ל כתבו הא דפקק של "עץ" בשם הרמב"ן, ובשם הראב"ד כתבו שמעביר מיירי בסתומות, ובר"ן כתב בשמו סתומות לגמרי.

חסירא* ואף להורדה שיש לחוש שמא יאמר לנו הוצרכת, וכן הדברים נראין, ובמקום אחר כתוב שלא הותרו חביות פתוחות אלא בקרון וספינה אבל במעביר ודאי אסור הואיל ויש לו רשות ליגע בחביות, וזו אינה נראית. ג. שכל המשניות ראויות לדון בדיון אחד ומאחר שבשאר המשניות הותרו אף הפתוחות אף במעביר כן, ועוד שאם לא כן מה הוא שאסרו בגמרא על זו של קרון וספינה וצריכה, הא ודאי צריך וצריך דאלו בקמייתא חביות פתוחות אסורות וכוז מותרות, אלא ודאי אף בפתוחות מותרות בשניהם ומכל מקום בתלמוד המערב נראה כדבריהם, ו' שאסרו שם מעשה היה בנכרי אחד שהיה מעביר כדי יין עם ישראל ממקום למקום אחת עובד קומי ר' אבהו ואמר אמרין בפתוחות הוה עובדא אמר ר' זריקא לא סוף דבר מלאות אלא אפילו חסרות דוטרף ונגע והדר, כלומר מרכיני את החבית ונוגע ואחר כך מחזירה, ומכל מקום למדנו שבמעביר בפתוחות אסורות, ואפשר שפירושה בקצת הודעה כגון לכו ואני אבא אחריכם, או שמא בשאין שם דרך עקלתון ושלא קדעת תלמוד המערב, ומכל מקום למדנו הימנו שלהורדה מכתפו מיהא אין לחוש בדרך שכתבנו, ויש מי שאומר שם היו שם המרים רבים אין דרך עקלתון מצלת שהרי אפשר לאחד לראות ושני לו ליגע, ואין נראה כן, שהרי בבביתא אמרו שהיו חמרו וכו', והרי שתפשה אף בלשון רבים.

המניח יינו בקרון או בספינה, וחביותיו מתומות, ויש לשם גוים עמו ונפרד הוא משם והלך לו בקפנדריא, ר"ל בדרך קצרה, ובהוה דבר ואף אם הלך בארוכה מותר כל שלא ידע הגוי להיכן הוא הולך, או שמא"ל כל כיוצא בזה סתמו לעיר הוא נכנס ואם היה בכיאה לעיר והותרו כשיעור זה אסור אבל כשנכנס בדרך קצרה אע"פ ששהה מחמת מלאכתו מותר, והוא שאמר ועמד זמן מרובה עדי שניכנס לעיר ורחץ, הואיל ולא ידע הגוי להיכן הלך מתירא הוא שמא"ל קודם שיעור הצריך לו ואינו נוגע, ופרשו בגמרא צורך משנה זו מתוך שםא היינו מועים לומר שנחוש שמא יפליג ספינתו כשיעור הצריך לו ויגע, ופרשו מכאן גדולי המפרשים שם היה כן ר"ל שהפליג ספינתו כשיעור זה אסור, וכן התבאר בתוספתא סי

(א) לעיל ס' א'. (ב) ר"ל הראב"ד עי' תוה"ב בית ה' שער ד' דף קמ"ד. ג) לענין רבינו מפרש דברי ראב"ד אלו שאף במקל של עץ אסור וצריך סתימה מעליא ובמש"כ הר"ן בשם הראב"ד, דאם לא תפרש כן קשה להבין מדוע חולק בזה על הראב"ד ועל דבריו הראשונים הסכים, וצריך ביאור. (ד) הלח"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"ז בקו' על הר"ן ובה לכוון לקו' רבינו. (ה) בפירקין ה"ד ל"ג א'. (ו) עי' תוה"ב בית ה' שער דף קמ"ד. (ז) ר"ל שהוכיר לעיל שאף בלא דרך עקלתון מותר. (ח) לקמן ע' א' ד"ה בית כ' רבינו סברא כו' בשם גדולי הדורות (ר"ל בעל ההשלמה), ותריש"א ס"ט ב' ד"ה אי כיכ בשם הרמב"ן, ועי' הרשב"א בתוה"ב בית ה' שער ד' סוף דף קמ"ד שכי' ודחאו במשיכ רבינו, והמור וייד קכ"ט ב' ד"ו בשם הרשב"א ולא ב' שהרשב"א דחאו; יען שבקצר לא ב' הרשב"א את הרחי". (ט) כן הוא גם בספרינו אבל במשנה שבכ"י הסדר: המניח נכרי ואח"כ המניח יינו בקרון וכו', וגם הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ב ה"ז סדר כן וכן בסור וייד קכ"ט, אלא שהמור נקט רישא דמתני': נכרי וכו' לבסוף, עי' דרישה שם. (י) לא מצאתי לו חבר לרבינו בפי' זה, כל הראשונים ויל' שמתני' בפתוחות ורק בהודיען שפסליג יש חלוק בין פתוחות לסתומות רק הריש"א ס"ט ב' ד"ה מתני' ב': נראין הדברים דבאג נמי פסקות בעינן עיי"ש (עי' כ"ס הל' מאכלות אסורות פ"ב ה"ז שכי' שהרמב"ם מפרש כרבינו אבל בלח"ם דחאו), ועמ"ש רבינו בדבריו הקודם שיבשאר המשניות הותרו אף הפתוחות, ולא ירדתי לסוף דעתו של רבינו, וצי"ב. (יא) עי' תוה"ב בית ה' שער ד' דף קמ"ה בשם הראב"ד. (יב) סדכ' רבינו יחוא שאמר יוצא שיעמד זמן מרובה עד"ה לפניו במשנה אבל בספרינו אינו. (יג) חסר יבא". (יד) ס"ט ב'. (טו) הראב"ד, מוכא גם בריש"א ס"ט ב' ד"ה נמרא ובתוה"ב בית ה' שער ד' דף קמ"ג. (טז) במסכתין פ"ה היה.

המניח יינו בספינה ונכנסם לדרך אפילו שהה זמן מרובה מותר הודיעו שספליג^א או שהפליגה ספינתו אסור, ויש חולקין^ב בזו, ומכל מקום בקרוני^ג אע"פ שהפליגה מותר, ואינו דומה להפליגה ספינה^ג, והוא שאסרו בחלמוד המערב^ד מעשה בקרון אחד משל בית ר' שהפליגה יותר מארבעת מילין אתא עובדא קומי רבנין ואכשרון, ואם הודיעו וכו', על הדרך שביארנו^ה בראשונה, והלכה כרשב"ג, וכפתוחות אף בזו יראה מסוניית הנמרא שכל שאפשר לו לבא עליהם פתאום מותרות אם לא אמר להם לכו ואני אבא אחריכם הא כל שאמר כן או שלא אמר ואי אפשר לו לבא פתאום שלא יראו הם את ביאתו מרחוק כל שאינו כמלא עיניהם אסור, הא כל שהוא כמלא עיניהם מותר כפתוחות לגמרי בלא שום פקק, ואע"פ שהחמירו בה בראשונה, אין זה דומה לזו שהרי בזו אין לזה שום טענה אצל חז"ל בראשונה שהרי נושאו על כתפו.

המניח נכרי^ו בחנותו, ר"ל שהיה הנכרי עומד שם ברשותו ונפוד הישראל ממנו והלך לו ולא הודיעו שהוא מפליג, אע"פ שאינו יושב ומשכר אלא שיוצא ונכנס מותר, ולאו דוקא יוצא ונכנס אלא שדבר בהווה שכל שהגוי חושב עליו שיבא לשעתו מותר אע"פ שלא בא עד זמן מרובה, ואם הודיעו וכו', על הדרך שביארנו בשלפניה, והלכה כרשב"ג, ופירשו בגמרא^ז צרך משנה זו שמה היינו טועים לומר שנחוש שמה ימנור הגוי בערו ויעשה כחפצו, ולמדו מכאן גדולי המפרשים שמה היה כן ר"ל שנעל מכפנים אסור אם נעל בדרך שאין ישראל יכול לבא עליו פתאום כגון שנעל במנעול וכמו שביארנו בקרוני^י וספינה, הא מספק אין חוששין ואפילו ראינוה סגורה כל שלא ידענו שנעל במנעול מכפנים אין חוששין כמו שנבאר למטה^{יב} ומה שאסרו בגמרא^{יג} אי אחדיה לרשא באפיה חמרא אמיר, דוקא בשנודע כן בבירור, הא כל שנודע כן אסור, ובתוספתא^{יד} אמרו המניח יינו בפונדק ונכנסם לדרך אע"פ ששהה זמן מרובה מותר ואם הודיעו שספליג^{טו} או שנעל עליו פונדק אסור, ויש חולקין^{טז} בזו כמו שכחנו בספינה לומר שאע"פ שנודע שהפליג או שנעל מותר בסתומות, ואע"פ^{יז} שהדעה נוטה להקל בחנות הואיל ויש לו להחזיר שיבא ויקשקש על הדלת והוא צריך לפתוח, מכל מקום יכול להשטט ולומר ישן הייתי, וכן נראה ממה שאמרו^{יח} אחך השוכר ואחד הלוקח בית כחצרו של גוי אם אין ישראל דר באותה חצר אסור, ואע"פ שאלו בא ישראל אצל יינו אין הגוי יכול למנעו, ומכל מקום בישראל דר באותה חצר מותר, וגדולי המפרשים^{יט} אוסרין אף בזו הואיל ונעל מכפנים, ואין דבריהם נראין,

(א) "ספליג" ליתא בתוספתא שלנו ולא בראשונים. (ב) לא מצאתי. (ג) לענין סברת רבינו שחתיירא מעובדי דרכים כמשיכ רבינו לעיל בשם הירושלמי שלפעמים קוצים נדמים לו כבנאי משא"כ בספינה כמובן, ועי' לשון הנמרא סי' ב' דספליג לה לספינתא, ועי' גם בתוה"כ שם שני מלשוננו שרק בספינה אסר בהפליג אבל כסור וי"ד קשים וכן כשוע שם סי' א' חשו קרון לספינה (ובריסביא לא אסר רק בספינה). (ד) באירקין היה ליד א' וסיים בירושלמי שלפעמים קוצים נדמים כבני אדם. (ה) לעיל דיה המסנת. (ו) ר"ל הראב"ד שהחמיר במעביר עי' ברור דלעיל. (ז) כן הוא גם בספרינו אבל במשנה שכבי' הסדר: המניח נכרי ואח"כ המניח יינו בקרון וכו', וגם ברסב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ב היין הסדר כן וכן כסור וי"ד קשים אלא שהסדר נקט רישא דמתני' נכרי וכו' לבסוף, עי' דרישה שם. (ח) סי' ב', (ט) הראב"ד מובא גם בריסב"א סי' ב' דיה נמרא. (י) ברבור הקודם. (יא) "בקרון" הוא שיגרא דלישנא כי בהריא כ' רבינו לעיל שרק בספינה אסור אבל לא בקרון. (יב) לקמן ע' ב'. (יג) ע' א' ההיא ביתא וכו'. (יד) במסכתין פ"ה היה. (טו) בתוספתא שלנו ליתא "ספליג" ולא בתוה"כ בית ה' שער ד' דף קמ"ג ועי' ברבור הקודם. (טז) גדולי הדורות [בעל ההשלמה] כמשיכ רבינו לקמן ע' א' דיה בית. (יז) כל זה הוא בתוה"כ בית ה' שער ד' דף קמ"ה. (יח) לעיל סי' ב'. (יט) הראב"ד מובא בתוה"כ שם,

ומכל מקום כזו מה שהתירו אף בפתוחות התירו שהרי חנות אדם בא פתאום והוא כדרך עקלתון שהוכרנו באחרות, ונמצא שלש משניות אלו שיש בין כלן אי זה הפרש * על הדרך שביארנו, היה הנכרי אוכל עם הישראל בכיתו של ישראל והלך לו הישראל והניחו לגוי על השולחן, והניח לגין על השלחן בלגין על הדולבקי והוא ספסל גבוה שחוף לשלחן שבו מניחין כלי זכוכית ולגנין וכוסות, את שעל השלחן אסור, שהרי הוא כמורשה עליו, ואת שעל הדולבקי מותר, וכל זה בפתוחות, ויראה מהלמוד המערב שעל השלחן אסור אף כשהוא חוף לפשוט ידים ורגלים ושעל הדולבקי מותר כשהוא חוף לפשוט ידים הא בתוך פשוט ידים אף שעל הדולבקי אסור כשם שנחנו פשוט ידים למהרות כך נחנו פשוט ידים לזין נסך, וכלי שהוא בפשוט ידים אחר שיש לו סעט טענה בו מחמת אכילתו הרי הוא כנושא על כהפו שכל שאינו רואה ישראל סמוך לו אע"פ שהוא כשיעור השגת מראיתו או בחשש ביאה פתאום נוגע ואינו חושש, ואם אסור לו הו"י מוזג ושותת, והוא כעין הרשאה לכזוג מכל מקום הראוי למצינה אף מה שעל הדולבקי אסור בפתוחות * מיד ובסתומות אם שהה בכדי שיפתח וכו', ויש מחירין בסתומות אלא אם כן בהודעה שמפליג, ויראה לי שאם הוזהרו שלא ליגע אף בשעל השלחן מותר אף אותו שעל השלחן חוף לפשוט ידים כשם שאתה מדרקק לו להחמיר בשאמר לו מוזג ושתי כן אתה ראוי לדרקק לו להקל בשזהירו ופרט לו שלא יגע אף בשעל השלחן.

הודעת הפלגה שכתבנו כבר ביארנו שאם הודיעו שמפליג ואינו יודע להיכן מותר, ומכל מקום יש חולקין * כזה, אלא שאין דבריהם נראין. יב מכל מקום צריך שתדע שאם אין כאותו כקום כשיעור פתיחה ומחיסה וננוכ אלא שאמר לו הריני הולך למקום פלוני לעשות כך וכך ויש בין המהלך ושיעור עשיית אותו דבר שהוא אסור לו לעשות כשיעור זה אף זו אסור, וזה כיון לרסוח במה שאמר יב ונכנס לעיר ורחק, כלומר שאלו הודיעו כך אסור אחר שהיה בין מהלך העיר ורחיצת הכרחק כשיעור המיוחד לאיסור זה. **זהו** ביאור הסנה, וכבר ביארנו פסק הדברים דרך ביאורה, אלא שיש חלק אחד בגמרא יד בפסק זה והוא שאע"פ שלא הודיעו שמפליג אם אסור לו שמור הרי חורשה בכל ונוגע בכלן בטענת שמירה וכל ששהה בפתוחות כדי העלמת עין ובסתומות כדי שיפתח ויגוף ויגוב אסור, ודברים שנכנסו תחת משניות יא אלו בגמרא אלו הם,

(א) וקשה לי מה שהקשה רבינו לעיל בדיה המשנה דא"כ מדוע עכדי בגמ' צריכותא, ולא מצאתי יישוב נכון לדברי רבינו וצ"ע. (ב) במשנה שבכ"י יוה"ל לגין על הדולבקי ויצא מה' וכו'. (ג) בפירקין ה"ז ל"ד ב' ורבינו גרים כהו"ב בית ה' שער ד' דף קס"ד. (ד) "ורגלים" ל' בירושלמי שלנו ולא כהו"ב שם. (ה) דין ליתא כהו"ב ודברי רבינו הם. (ו) במשנה שבכ"י ליתא "הו"י". (ז) עיי' רש"י ורמב"ם הל' מכלות אסורות פ"ב ה"ט שפתוחות אסורות ר"ל כל מה שכתבתי ומרבינו נראה רק שעל הדולבקי וצ"ב. (ח) צריך באור מדוע לא התיר גם אלו שבתוך פשוט. (ט) עיי' ש"ך יו"ד קכ"ח סק"א שכ' דמירתת הו"י רק אם חנוי יודע שספסד יינו של ישראל בנגעו בו. (י) לעיל דיה המשנה ב' רבינו "אמר לו הריני הולך למקום פלוני" הוי מפליג. (יא) הרא"ש בפתני' ס' י"ב כתב ג"כ: "מפליג פ"י" שאמר לו שדעתו להפליג בסתם או שאמר לו המקום, ועיי' טו"ז יו"ד קכ"ט סק"ד. (יב) צ"ע הא רבינו ב' לעיל דיה המשנה יא"ם אמר להם לכו ואני אבא אחריכם הרי זה בהודעת הפלגה וא"כ מדוע בהודיע שמפליג סתם יוה"ל יותר מותר סלבו ואני אבא אחריכם, ועיי' יין המשמח קכ"ט סק"ו שהקשה כן על הטו"ז סק"ד שפסק כראב"ד (שהיא שיטת רבינו), עכ"פ רבינו תנא דמסייע להטו"ז ויל. (יג) במשנתנו. (יד) לקס"ע א'. (טו) גם סמאן הוכחה לר"ש במק"א שרבינו חלק המשניות לפי דעתו הוא ו"ל ולא שמצאם כך, כי גם כאן כלל כמה משניות במשנה אחת, ועיי' ס' אור המאיר לבני שמואל בנימין גיי עמ' ל"ב.

מי שהיה מוליך מזהרותיו על ידי חסרים עמי הארץ שמנעם ממנו מזהרות אלא שהוא מיהרן והמביילן אם הפליג מהם שלא בהורעה אפי' שאינו כמלא ראיית עיניהם מזהרותיו מזהרות ובלבד שיהא באפשר לו לבא דרך עקלתון שאם לא כן ממאות הן מפני שאין מקפידין על מנע הכיריהם שלא מזהר. הא באפשר לו לבא עליהם פתאום נזהרים בכך, ואם אמר להם לכו ואני אבא אחריכם כל שנחלעם מהם אפי' שאפשר לו לבא עליהם פתאום דעתם סומכת שלא לבא בעקלתון ונמנמו מזהרותיו, וכבר בארנו דבר זה במסכת חגיגה*.

חזקת המשתמר כבר ביארנו ענינו במשנה ב' שהוא כל שלא ידע הגוי מקום הפלגתו, ומה ששאלו בגמרא היכי דמי חזקת המשתמר, עיקר השאלה לענין פתוחות ג' כלומר היאך חזקת המשתמר מועלת בפתוחות אחר שהגוי רואה הדרך לפניו שאין הבעלים במלא ראיית עיניו, ופירשה בחשש ביאה דרך עקלתון ובשלא אמר לכו ואני אבא אחריכם על הדרך שביארנו.

[דף ס"ט ב'] **כבר** ביארנו במשנה ב' שהלכה כרשב"ג, צריך שחדע שלא כל השעורין שוים כזו והכל לפי חכונת הסגופה, שכשל סיד נוח לזיוף סמיכת נקב יותר משל מיט שהסיד חוזר לצבע הסיד שבצדו בנקל יותר מן הטיט, וכן כל כיוצא בזה, כללו של דבר כל שהפקק אפשר להעבירו ולהחזירו כשהיה בלא הכר בשיעור מקום שהודיע בו הפלגתו אסור, וכל שאי אפשר להעבירו ולהחזירו על החכונה שהיה מותר, ואין לו לדיין אלא מה שענינו ראות; ונמצא שיעור זה בכבוקים שלנו כל שאפשר לנדר הברוא ולהחזירה ולהנגב מה שיצא לחוץ מן היין, או שיהא באפשר להעביר הסגופה ולהחזירה בלא הכר, ומכל מקום אין ספקידין אצל הגוי ברשותו אפי' שהחכית מנופה עד שאין יכול להעבירה בשיעור שהיתה בידו בלא הכר עד שיהא שם חותם בתוך חותם בפי החכית ובכל נקבים שבה, ומפתח וחותם כשני חותמות, ומחשש שיבא, וכבר בארנו ענין זה בפרק שני*.

זרנה גויה העוכרת במעמד ישראלים הזונים אחריה ויש יין במעמדם היין מותר, שאפי' שיצרם תוקף לעברה אינו תוקף לדין נסך שיהיו שותים ממנו אם היא נוגעת בו ומתוך כך אימתם עליה שלא לייגע. הא זונה ישראלית במעמד גוים היין אסור ואין שמירתה מועלת מתוך שהיא נגררת אחריהם אין אימתה עליהם ונוגעים ואינה מקפדת, [דף ע' א'] **בית** שהיו ישראל וגויה כונסין יין לתוכו זה בחביותיו וזה בחביותיו והרי יש לגוי שיכוח בבית ולא בדין שהרי יינו של ישראל בעצמו בחביותיו וכבר בארנו בכיוצא בזה שכל שנמצא הגוי לשם אסור בכל ענין אלא אם כן הניחו בחזקת המשתמר, אפילו אם הניחו בחזקת המשתמר אם נעל הגוי מכפנים במנעולו ונודע כן בודאי כמו שיתבאר אסור בפתוחות מיד ובסתומות בשיעור שהיית פתיחה והחזרה בלא הכר, ואפי' שהיה לנו לומר שיש עליו אימת הבעלים שמא יבאו והוא צריך לפתוח, מכל מקום הואיל ואינו דר שם סוכך שלא יבא ואם יבא ישמט כמעט

(א) ב' כ' ד"ה אפי' (ב) ד"ה המשנה (ג) כפי' הרמב"ן מוכח כחז"ל בית ה' ש"ד דף קמ"ד.
(ד) לעיל ל"א א' (ה) כג"י הרי"ף ושאר ראשונים בסוגיין (ו) מה שמדייק רבינו וכופל "בחביותיו" (ולא נמצא כן בראשונים וז"ל) אולי כוונתו לאפוקי ממיש הריטב"א בסוגיין (והשווה וז"ל וי"ד קב"ה סק"ד וזה לכוון לדבריו) דאין חלוק בין יש לגוי שם יין או שיש לו שותפות בין בכלי אחד, ולענין מרש"י ד"ה דהאי שכתב "שהי' לו חלק ביין" ואפי"כ מותר כל דלהרי ביועא ראי' להשווין וז"ל.
(ז) כשיטת חז"ל בית ה' שער ד' דף קמ"ה ודף קמ"ג.

שינה עד כדי שישלם שעורו, ומכל מקום אם היה נקב בפתח כל שאפשר לראות * נקב נצל אף בפתוחות, ואם היה ישראל דר באותה חצר מותר, ג' וגדולי המפרשים ג' אוסרין. ואין דבריהם נראין. ד' ויש מי שאומר^ה שאם לא היה שם יין של גוי כלל לא נאסר בנעילת דלת שאין לו רשות לנעול אלא אם כן מצד יינו, וכן נראה, גדולי הדורות נזמים בזו' דעת אחרת לומר שנעילת דלת אינה מפקעת דין חזקת המשתמר אלא לפתוחות הא' לסתומות^ה מתיירא הוא שמא יבא קודם שיעור פתיחה והחזרה בלא חזר ומותרות אף בשהה הרבה. ו' ואם כן בדבר זה כל שכנגד הנקב מציל בפתוחות ומה שבצדדין נאסר בפתוחות. והותר בסתומות. והדברים נראין לי, ואף מפי רבותי שמעתי בהוראה, אלא שבחוספתא^ה נראה כשמה ראשונה כמו שכתבנו למעלה, ומכל מקום בליה מיהא יראה לי שנעילת דלת מוציאה חזקת המשתמר אף מן הסתומות, אף הסי' החמירו לומר שאם היו שם שני גוים נאסרו הפתוחות שהרי האחד יכול לראות כשיבא הישראל והאחר נזקק, ואיני מודה כזו כל שהוא בחזקת המשתמר אפילו בעשרה כן, והרי שנוי' כיצא בה בלשון רבים לענין מהירות בשמועת חסריו ופועליו כמו שכתבנו למעלה, ג' גדולי המפרשים י' מעמידין ענין זה כשיש לו שיכות ביין סי' וכבית, נראה לדעתם שיהיו זה כלו מעורב^ה בין ישראל וגוי אלא שישאל מטהרו, וכבר ביארנו כיש לו שיכות בבית ובין שאם נמצא אסור בכל ענין ואין פתח לרשות הרבים מצלת, ומתוך כך אני חסר לדבריהם היאך יותר מה שכנגד הנקב שאפילו היה הפתח פתוח יש לאסרו.

אע"פ שבארנו^ה שנעילת דלת מפקעת דין חזקת המשתמר אם היה אפשר שיחשוב הגוי שמא אף הישראל בפנים מותר אע"פ שהוא בחוץ, כיצד הרי שהיה הישראל דר בעליה וגוי בבית וכניסת ישראל לעליה דרך הבית ויצאו שניהם לחוץ מחמת ששמעו קול צווחה וכיוצא בה וחזר הגוי ונעל מכפנים היין מותר, שיש לנו תללות ולומר שהגוי חושב שאף הישראל נכנס לו והרי הוא בבית, ושמועה זו גדולי המפרשים י' פרשוה שיש ארוכה בעליה שכל יינו נראה משם ואם לאו כל מן הצדדין ר"ל שאינו נראה דרך ארוכה אסור, ואף בזו לדעתם י' דוקא ביום אבל בלילה כל הישן

(א) חסר ידרך. (ב) כשאת/תוהיב בית ה' שער ד' דף קס"ה ודף קס"ג. (ג) הראב"ד מוכח בתורת הכית שם. (ד) אבל הרשב"א שם כתב וצריכין אנו לחוש לדבריו שכן חזרה וקני'. (ה) הרשב"א כי כשם הראב"ד והרא"ה וגם הרי"י מוכח בסור יו"ד קכ"ה. (ו) הוא בעל ההשלמה ו"ל כמשיב בני גוי בספרו אור המאיר עמ' ל"ה, וכיוון אל האמת כי רבינו בספרו לכתובות כ"ב ב' [עודנו בכ"י] כתב יוספאלי לגדולי הדורות בהבור השלמה שלהם. (ז) ארעיל קאי ביש שם יין ישראל ויין גוי. (ח) שיטה חדשה שלא נמצאת בראשונים ולענין יש לומר שגם הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פרק י"ב הביא כן ס"ל מדנקס רק פתוחות משמע שבסתומות מותר בכל אופן ולא כרשב"א ושאר פוסקים ו"ל. (ט) במסכתין פ"ח ח"ה: המניח יינו בפונדק וכו' או שנעל עליו בפונדקו אסור, ומדנקס יינו סתם משמע לרבינו אפי' בסתומות. (י) במשנה ד"ה המניח נכירי (יא) ר"ל גדולי הדורות דלעיל לעיל במשנה סד"ה המשנה ב' רבינו סברא כזו כשם יש מי שאומר ואותה סברא כ' הרשב"א לעיל ס"ט ב' ד"ה אי כשם הרמב"ן. (יב) לעיל ס"ט א'. (יג) לעיל במשנה סד"ה המשנה. (יד) הראב"ד מוכח בתוהיב בית ה' שיד דף קס"ה. (טו) עיין בתוהיב שם בשם הראב"ד. (טז) ואעפ"כ דלהרא"ה ביועא שרי וראי' להטוין יו"ד קכ"ה סק"ד. (יז) בדבור הקודם. (יח) הראב"ד והרשב"א בתוהיב בית ה' שער ד' דף קס"ה כתב כגון דאיכא ביועא וכו', ולענין גם רש"י דבור הסתחיל ישראל שבי' וישראל רואהו מלמעלה. משמע שפירש בארוכה. (יט) של הראב"ד, וכ"כ בשמו הרשב"א בתשובה שבי' הב"י יו"ד סס"י קכ"ה ועי' גפ תוהיב בית ה' שער ד' ריש דף קס"ו וסוף דף קס"ב.

שינה ספקיתו מחזקת המשתמר וצריך שידור* כלילה למטה מצל יינו, ודברים אלו אין נראין לי שכל שהוא עומד עמו בעליה שכנית ונכנס עמו בפתח אחד* ואין שם מחיצה הרי זו חזקת המשתמר אף בלא ארכה ואף כלילה אין ראוי מצלי להחמיר הואיל והוא שרוי עמו בחצר, ואף שטת הדברים אינה מכריחתנו בכך.

יש ספרים שגורסין* כאן היו יישראל וגוי יתבי ושתו חמרא שמעי קל תגרא נפוק ואזיל אתא גוי אחד לדשא באפיה, וזה שאמר באפיה* לאו דוקא אלא כן בשנעל בפניו בין שנעל שלא בפניו כך הוא הדין, ואמר רבא חמרא שרי מימר אמר השתא אתי, ונירסא זו אינה ברוכ הספרים ולא עוד אלא שאי אפשר להעמידה לדעת גדולי הספרשים* לפי מה שכתבנו* שהרי נעילה דלת לדעתם מפקעת חזקת המשתמר אף בסתומות ואפילו ביום, אלא שמכל מקום נראה לי שבאחר שיצאו נפקע מגוי זה שיכות בית ושיכות יין ובא לדמרנו שכל מי שאין לו שיכות לא בבית ולא ביין אפילו נעל מכפנים אין דין יראת תפישת גנב נפקעת, ומה שאמר השתא אתי שהוא לשון האמור על חזקת המשתמר בשאין לו טענה ביין, פירושו השתא אתי וישתדל על תפישתי ומטענת גנב בא בהתרו, ונעילה דלת מפקעת חזקת המשתמר אבל אינה מפקעת דין יראת תפישת גנב אלא אם כן כלילה לדעת קצת ספרשים כמו שבארנו בכלל מי שאין לו שיכות לא בבית ולא ביין, ואין הפרש בזה בין שהיו שניהם שותים מיינו של ישראל בין שהיו שותים זה יינו זה יינו, ולשטתנו* אפשר לפרשה כחזקת משתמר ואתה מפרשה בסתומות ביום שאין נעילה דלת מפקעת חזקת המשתמר ביום בסתומות, ולשטת גדולי הדורות* אתה מפרשה אף כלילה שהרי לדעתם אין נעילה דלת מפקעת חזקת המשתמר לעולם בסתומות אף כלילה.

הזכיר בגמרא מעשה שאירע בבית אכסניא שהיה שם יין של ישראל ושל גוי* זה כחביותיו וזה כחביותיו* שאין לו שיכות ביין ונמצא הנזי כחביות והורה רבא שכל תלוי בשיכות הבית שאם נתפש כגנב על כניסת הבית היין סותר ואם לאו אמור, ודבר זה חכמי צרפת* פירשו בו כמו שרמזנו בפרק רביעי* שאם אין לו שיכות בבית ונתפש על כניסתו היין סותר הא אם יש לו שיכות בבית היין אמור אע"פ שאין לו שיכות ביין שאין זה חזקת המשתמר, ולדעתם אין חזקת המשתמר אלא בשנכנס לבית סדקת ישראל שאין לתלות כניסתו בדעת נסוך, ונאמר אף בלא נעילה דלת, ומכל מקום גדולי הספרשים* קורין אף בזה חזקת המשתמר ומה שאמרו רבא

(א) רבינו דייק לכתוב "ידור" כי אצל היין סותר לו לישן וכמשיב להדיא הראב"ד שם דף קמ"ו.
(ב) וכמשיב רבינו לעיל ובניסת ישראל וכו' אבל הראב"ד ורש"י יפרשו שכניסת ישראל הוא מן החצר לעלייה וי"ל. (ג) גי' זו לא מצאתי אף בא' מן הראשונים שלפנינו. (ד) נראה דצ"ל יהניי. (ה) והנה בגמ' שלנו אי' ג"כ ביאפיה* וזו וודאי רק שיגרא דלישנא הוא דהלא תלינן שקדים ואתי ישראל וא"כ אמ'א שסגר באפיה, ובתוה"ב בית ה' שער ד' דף קמ"ה חסר ביאפיה* אבל ברישבי"א אי', ובד"ס לא עמד ע"י. (ו) הראב"ד. (ז) לעיל ד"ה בית. (ח) לעיל ד"ה בית. (ט) כג"י הריף ושאר ראשונים. (י) כן כתב רבינו גם לעיל בדור הסתחיל בית. (יא) עי' תוספות לעיל ס"א ב' ד"ה ההוא, וגם רש"י בסוגיין פ"י כן ולא כתב רבינו כשמו של רש"י יען שלעיל ס"א ב' ד"ה אם פירש'י באופן אחר עיי"ש, ועי' תוה"ב בית ה' שער ד' דף קמ"ה שכתב פירש"י על מעשה של אושפיזא אע"ג דגמ' שלנו ב' פירש"י זו על מעשה דההוא ביתא דלקמן והרשב"א לא הביא כלל ההוא מעשה דביתא; עי' ד"ס אות צ' שגם בשאר ראשונים חזק מהר"ן ליתא רק מעשה דאושפיזא, והא לך רבינו שגם לפניו היו שניהם בגמ'. (יב) לעיל ס"א א'. (יג) הראב"ד מוכח בתוה"ב בית ה' שער ד' דף קמ"ה.

אם יש לו שיכות בבית דוקא בשנעל אחריו בודאי וכמו שפירשנו* שנעילת דלת
מפקעת חזקת המשתמר, ואני תמהי' הואיל ויינו של גוי לשם היאך ימצא נתפש כגנב
על כניסתו? והרי מצד יינו נכנס, ויראה לי שלא אמר רבא כן אלא כמי שמדבר דרך
כלל כלומר כלל הדברים כל שאין נתפש כגנב ר"ל שיש לו שיכות בבית אע"פ שאין
לו טענה אצל היין נמצא שם אסור אם בנעלג ואם בשלא י נעל מרג' כדאית' ליה
ומר' כדאית' ליה וזה הואיל ואינו נתפש כגנב שהרי כל שיינו לשם שיכות יש לו
בבית היין אסור, וגדולי המפרשים* פרשוה שיינו של גוי בזוית זה ושל ישראל בזוית
זה ואמר אם נתפש כגנב והוא שיש שם מחיצה קשרה בין זה לזה מותר ואף בנעילת
דלת שאין נעילת דלת מפקעת דין נתפש כגנב כמו שביארנו, ולשטת גדולי הדורות'
שארין חזקת המשתמר נפקת מצד נעילת דלת צריך לפרש למה אמרו שאם אינו נתפש
כגנב אסור והרי מכל מקום יש להחירו מחזקת משתמר, ואפשר כגון שהגוי יודע מקום
הפלגתו של ישראל ושהוא בשיעור מעט על הדרך האסור, או שמא הם סוברים כשטת
גדולי הרבנים, וכן נראה מדבריהם.

הזכר עוד בגמרא מקשה בבית שהיה מלא יין של ישראל ונמצא גוי עומד
לשם ואמרו אי אית ליה לאשתמוטי חמרא אסור, כלומר שאין כאן נתפש כגנב וחזקת
המשתמר אין מחירו אם לשטת גדולי הרבנים* מצד שלא נכנס מדעתו של ישראל
ואם לגדולי המפרשים* מצד נעילת דלת, והקשו ממה שאמרו ננעל הפונדק או שאמר לו
שמור אסור מאי לאו אע"ג דלית ליה לאשתמוטי, לא כדאית' ליה לאשתמוטי, ולשטת
גדולי המפרשים* יראה שהוא מקשה מנעל הפונדק ואלמלא* שנעילת דלת מפקעת אף
תפישה כגנב וחירץ לא וכו' כלומר שלא היה שם דין תפישה כגנב כגון שהיה לו
שיכות בבית ונעילת דלת אינה מפקעת דין תפישה כגנב, ולשטת גדולי הרבנים* לא
הקשה אלא* ממה שאמר לו שמור, ואתה צריך לפרש שאמר לו שמור מבחוץ, יב
שאר הרשהו לשמירה מכפנים היאך אמר מאי לאו אע"ג דלית ליה לאשתמוטי, אלא
שלא הרשהו כפנים וכשנמצא אסור אף במקום נתפש כגנב, ותירצה כדאית' ליה
לאשתמוטי, ויש גורסין* בשמועה זו חמרא דישראל וגוי ופירשו אי אית ליה לאשתמוטי
כגון שלא היתה מחיצה בין יינו של ישראל לשל גוי.

כבר בארנו י' שנעל הפונדק כמי* שיש לו שיכות בבית אע"פ שאין לו
טענה אצל היין שאין חזקת המשתמר מועלת בו, וכן ביארנו ממי שמסר לו שמירת
יינו או כל ביתו אסור שהרי מחמת טענת שמירה הוא בא ונוגע ומכל מקום מסירת
מפתח אינה אוסרת כמו שיתבאר למטה ט.

הזכירו עוד בגמרא שאירע מקשה בישראל וגוי שהיו שותים יין בביתו של

(א) לעיל ד"ה בית. (ב) לעניד קו' רבינו סובב אדלעיל על פי' חכמי צרפת ופירשיו ועי'
בתוה"ב שם שמשעם קו' זו הסכים לפי' הראב"ד ומסתבר שעל נעילת דלת הוא נתפש כיון שגם יינו
של ישראל שם אין לו רשות לנעול כמובן, ודע שלמי גירסתנו בגמ' שלא גרסין "ושל גוי" (ונראה
שכן ה"י גם גירסת רש"י) אין כאן שום מקום להקשות עליו כמובן ומדחקשו הרשב"א ורבינו ז"ל
וודאי היה לפנייהם ברש"י גירסתם הם בגמ'. (ג) לראב"ד. (ד) לחכמי צרפת ורש"י. (ה) הראב"ד
ברשב"א לעיל ס"א ב' ד"ה אמר. (ו) שכל רבינו לעיל ד"ה בית. (ז) רש"י שח"א שיטת חכמי
צרפת שכל רבינו לעיל. (ח) רש"י ד"ה אי. (ט) הראב"ד סובב בתוה"ב בית ה' שער ד' דף קס"ה.
(י) ברור שצ"ל "ואלמלא". (יא) צ"ב דייל שמשניהם הקשה ואכמ"ל. (יב) כן פירש"י ד"ה ננעל
ורבינו בא לפרש כוונתו. (יג) לא מצאתי גי' זו בראשונים ולא בגמ' שלנו עי' ד"ס צי. (יד) לעיל
ד"ה בית. (טו) גי' דצ"ל יבמ"י. (טז) לקמן ע' ב'.

ישראל ושמע ישראל קול התפילה * ויצא לו והניח את הגוי עם יינו והתירוהו מפני שהגוי חושב עליו עכשו יבא, ודבר זה צריך שתדע שאלו היה ישראל מודיע שהוא הולך לבית הכנסת או להתפלל הכל אסור פתוחות בשיעורן וסחומות, בשיעורן אבל זה לא תודיע מקומו אלא שבשמעו קול התפילה יצא לו, והתר זה בשני פנים אם היה זה שותה את יינו וזה את יינוג' הרי אין רשות לגוי ליגע בשל ישראל והרי זה נתר בחזקת המשתמר, ואם היו שניהם שותים מיינו של ישראל הרי הוא כמורשה עליו על הדרך שבארנו * באוכל עמו על השלחן ואינו נתר אלא אם כן סלקו בשעת יציאתו חוץ מכרי פשוט ידיו ועשאו כשל דולבקי על הדרך שהחבאר, ואפילו פתוחות מותרות וכגון שהתפלג בביתו שהרי הואיל והוא בבית מתירא שיבא עליו פתאום ואם יצא לחוץ כגון שאינו רואה הדרך לפניו ואפשר לבא עליו דרך עקלתון על הדרך שבארנו, * קצת מפרשים * ראינו נומים לומר שאף בהודיעו שהולך ומתפלל מותר ואין זה דומה להודיעו שספליג שדבר זה הואיל ואפשר לו לעשותו בכאן ר"ל שאף הוא רשאי להתפלל בכאן סבור עליו שיתחרט וישוב והודעת הפלגה בהוכרת מעשה אינו אסור אלא במעשה שאי אפשר לו לעשותו בכאן כגון רחיצה במרחץ וכיוצא בה, ולא יראה לי כן, כל שהוא מודיעו מאמין * הוא ואינו מפקפק, אלא שבזו אני מפרש שלא הודיעו אלא שהיה הדבר מוכיח כן כמו שבארנו ומתוך שלא הודיעו הוא מפקפק בדבר אע"פ שיש שם ידיים מוכיחות.

הוזכר עוד בגמרא שאירע מעשה בישראל וגוי שהיו יושבים בספינה והיה ערב שבת ושמע ישראל קול שופר שתוקעין בערב שבת להתראת שבתה כמו שיחבאר במקומו * ויצא לו מן הספינה והיו הדברים מוכיחים שנכנס למדינה לקבוע שביתתו לשם והתירו את היין מחזקת המשתמר, חושב הוא עליו שיבא לעשתו, ואף בפתוחות כל שיש אימת דרך עקלתון וביאת פתאום, ואפילו היתה הספינה חוץ לתחום, * הגוים חושבים שאין ישראל משמרים את השבת במקום פסידא וכבר שמעו סהם שהיו אומרים אלו היו ישראל משמרים את השבת כמה כיסים היו נמצאות בדרכים שאי אפשר שלא יעריב שמשם בדרכים ואין יכולין להקביר ארבע אמות והם אינם יודעין הוראת מוליכו פחות פחות מארבע אמות ומתוך כך חושב הוא עליו שיבא, ודבר זה אני מפרשו גם כן * בשלא הודיעו אלא שהדברים מוכיחים כן וכל שבדרך זה הגוי מפקפק ומתירא אבל כל שהודיעו כן מאמין בו ואינו מפקפק ויאסר הכל לפי שיעורו, וקצת מפרשים שהזכרנו * מתירים אף בהודיעו סבור הוא עליו שיתחרט שאפשר לו לשבות בכאן על הדרך שכתבנו, * ולא יראה לי כן ודבר זה אף בלילה הותר * שהרי זה לא בא בשבת ולן הגוי עם היין, ומכאן ז"ל יראה לי מפני שהספינה אין לה דלתות ואפשר באו אף בלילה הא כל כיוצא בזה בבית בלילה אסור בנעילת דלת אף בסחומות כמו שהחבאר.

(א) כן הוא בגמ' וכל הראשונים ז"ל ואינו יודע כוונת המור וש"ע יו"ד קכ"ט ס"ו ששינו וכי יסקורין לילך לבית הכנסת. (ב) רבינו מיישב בזה קו' הרשב"א בתוה"ב בית ה' שער ד' דף קמ"ה דלרבא בהודיעו שספליג למה אסור? עיי' ש; ורבינו לשיטתו שכל לעיל במשנה ד"ה המסנה שבתהודיעו סמ"ח לו הגוי וכמשיכ רבינו להלן ועי' סו"ו יו"ד קכ"ט סק"א ואכמ"ל. (ג) כפ"י תראב"ד בסוגיון סובא בתוה"ב שם. (ד) לעיל במשנה. (ה) כפ"י הרשב"א בתוה"ב שם. (ו) בזה מיישב רבינו קו' הרשב"א שם דכי מידבר מאי הוי וכו'. (ז) לעיל במשנה. (ח) הרשב"א שצינתי כהע' ב' (ט) שכת ליה ב'. (י) כשיטת הרשב"א בתוה"ב בית ה' ש"ד דף קס"ג. (יא) עי' דבור הקודם.

קצת חכמי הדור* ראתי להם שהם^ב מפרשים בשום אחד ממעשים אלו שהזכרו בסוגיא זו בין לילה ליום כלל ומביאים ראיה לדבריהם משמועה זו, וכבר בארתי בה הסבה לדעתי, ומכל מקום הם מקשים ממנה לגדולי המפרשים^ג שאוסרין בלילה אף במקום שאין נעילה דלת. מפני^ד שכל לילה וזמן שינה הרי הוא כהלך והודיעו שמפליג, ואע"פ שאין דעתי נוטה כזו לדעת גדולי המפרשים^ה כמו שלמדת ממשנתנו, אומר אני שאין מזו טענה עליהם בשלשה דרכים. הראשונה הוא שאני אומר דבר זה חוץ לתחום היה וחזר לו ולן שם, והראיה שאין שמיעת קול שופר מצויה חוץ לתחום, ואע"פ שהיא עשויה להבטיל עס. שבשדות,^ו שם אין רחוקים כל כך, ואם רחוקים, השומעים משמיעים זה לזה עד שמגיע הדבר לאחרון שבחם, ומה שאמר ואי משום שבתא, לא משום חלול חוץ לתחום אלא שזה נכנס לעיר להצניע כלי חול שעמו ואין כאן חשש אלא בכדי שעור באו לעיר ושוכו לשם, והראיה אמרו על זה קל שיפורא דבי שמי. והיא נאמרת על אחרונה^ז שבתקיעות ששביחת שבת חלה בשיעור מועט.^ח ואמר על זה שמכיון שלא הודיעו אף חביות שיש בהם שהות ליאסר בשעור זה מותרות שהגוי חושש שבה לא יכנס לעיר כלל אלא שישב לאחר ולא יחוש לכלי חול שעמו מפני חלול שבת שפחד יינו גדול מזהירות שבת, והדרך השני שאף אם תפרשה חוץ לתחום אין כאן ראיה להחזיר במקום אחר בלילה מפני שיין זה היה במקום שאינו משתמר שכיון שנכנס לעיר ודאי בנמל היה ולא על מגע לבר הוא חושש אלא אף לפסידא גמורה וכל שיש חשש לפסידא גמורה דעתו של נכרי להיות ישראל בא שם אף בלילה ולא יחוש לחלול שבתו. הא כל שנכרי חושב שאין ישראל מתירא לפסידת יינו לגמרי אינו חושש שהיא חשש מגעו מבהילו כל כך לכא בלילה ועומד לו בטוח, והדרך השלישי הוא שמה שהתירו כאן בלילה מפני שכל ימי עמרו היה משכבו אצל היין ומכיון שהגוי חושב עליו שישב ושלא יחוש לחלול שבת ראוי בודאי לחשוב עליו שלא לישן^י בדרכים אלא שיבא וישכב במקומו אצל יינו, אבל מקום שאין משכבו אצל יינו אין לו כלל חשש מלכא לשם לקבוע לו מקום שכיבה, ומכל מקום אע"פ שאני מורה לפרשה שלא להקשות ממנה לגדולי המפרשים^י דעתי נוטה שכל שאין שם נעילה דלת מותר אף בלילה על הדרך שבארנו, ומכל מקום שמועה זו לא הביאה גדולי הפוסקים^{יב} כלל, נראה שאינם מקילים^{יג} לוטר שהגוי חושב שאין היהודים שומרים את השבת כדי להקל, וכבר הורו בצרפת על ישראל ששכר חסרים לחביותיו ונפרדו ממנו בשבת במנחה ובמוצאי שבת השיגם לאחר ואסרוהו, ומכל מקום יראה לי שכל השנויות כאן הלכה פסוקה הם ואין אימת שבת מפקעת חזקת המשתמר על הדרך שבארנו, ואף לקצת רבני צרפת^{יד} ראייתה בהוראה כתובה בחבוריהם על ידי מעשה. כל מקום שביארנו שנעילת דלת מוציאה מחזקת המשתמר כבר ביארנו שלא

(א) הרשב"א בתוה"ב בית ה' שער ד' דף קס"ב וקמ"ג ועי' בשו"ת הרשב"א שבי' הבי' וי"ד סמ"י קכ"ח. (ב) ברור שחמר "אינים". (ג) הראב"ד בתוה"ב שם וריש דף קמ"ז ועי' בשו"ת הרשב"א שבי' הבי' וי"ד סמ"י קכ"ח. (ד) מכאן והלאה ליחא שם, ומדמתין הרשב"א שם שאף הראב"ד סיל "במקומות שאין להם דלתות כארמא וכו'", לא שנה לילה ולא שנה יום, ברור שמיש רבינו מפני וכו' הוא דעתו ויל' לפדש כן דברי הראב"ד ולא שהראב"ד כי, ולפי' לא סבירא ליה לרבינו כרשב"א. (ה) שבת ליה ב'. (ו) וכן ג' מפורשי ד"ה שיפורא שבי' להבטיל בין קדש לחול' ולא כי להבטיל את העם וכו'. (ז) ג' דצ"ל יישן. (ח) הראב"ד: ט' הרי"ף, ובריי"ף שלפנינו אי' בסוגריים, ועי' ד"ס אות צ' שכתבם קושטא לי' וגם ברמב"ם לי' ד"ז. (י) וראי' למ"ש נקודות הכסף וי"ד קכ"ט סי' ו'. (יא) אולי נכתבון רבינו לסמ"ג לאוין קמ"ח שבי' סיפר לי מורי רבינו יהודה במעשה וכו' עיי"ש.

נאמר כן אלא בשננעל בפנים במנעול, שאם הגיף הדלתות ולא נעל בפנים במנעול הרי מכל מקום חושב על ישראל שיבא פתאום ויפתח, וכבר הייתי חושב כזו בידותי לתחטיר ממה שאמרו * בשלמים שאם שחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין וכמו שאמרו * על זה בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול והתבאר במקומו * שהמוגף בכלל הנעול, ואף מדברי גדולי המפרשים ^ב נראה לי כן כמה שכתבו במעשה גוי וישראל שהיה ישראל יושב בעליה וגוי בבית, ומכל מקום גדולי הדורג חלקו בה עלי, ונעניתי להם, מפני שהדעת נוטה כדבריהם שכל שאינו נעול במנעול מכפנים אף הוא מתירא שמא יבא הישראל ויפתח, ^ד ולא עוד אלא שהם אומרים ^ה שכל שלא נודע בכירור שנעל מכפנים אין ספק מוציאו מחזקת המשתמר שהרי ספק של סופרים הוא, ומכל מקום אף הם הודו לי שכל שדרכן של בני אדם לנעול מכפנים כגון פתח הפתוח לרשות הרכים ובלידה ^י סחטן כפירושן וחזקה ננעל ונפקע מידי חזקת המשתמר אף במחובות לדעת קצת, ולדעתי ביום בפתוחות ובלידה במחובות כמו שבארנו.

מי שאין לו שיכות בבית אלא שארעה לו סבה מפורסמת מחמת פחד שהוא צריך להתחבא שם הואיל ויש לו טענה שמחמת אותה סבה נכנס עד שאותה סבה מפיקתו מחשש תפישה כנגב הרי זה כמי שיש לו שיכות בבית לכללו בדיני הנזכרים בו, ומכל מקום אם היתה סבה המולידה יראה זו כללית היין מותר אע"פ שנמצא שם, שהרי הוא חושב הואיל ויראה זו כללית שמא כשם שאתה מתחבא בכאן כך התחבא שם ישראל, מעשה היה ונשמע נהמם אריה בבית הגתות ונמצא הגוי מתחבא בין החביות והתירוהו מחמת שדנו על מחשבת הגוי שהוא אומר כשם שהתחבאתי אני בכאן כך באפשר שבא אי זה ישראל אחרי מחמת אותה יראה ונתחבא כאן, וכן כל כיוצא בזה, ויש שואלין ^א במעשה זה אף בסבה שאינה כללית מי הפקיעו סדין חזקת המשתמר מכל הנכנס שלא מדעת ישראל אבל גדולי המפרשים ^ב שהעמידו דין חזקת המשתמר אף כזו מהיכן הופקעה, ומפרשים ^ג אותה דוקא כשנעל הדלת אחריו ועל הדרכים שבארנו, ולדעתנו אין נעילה דלת ספקת חזקת המשתמר במחובות אלא בלידה, ומתוך כך נראה לי לפרש מעשה זה להתיר את הפתוחות ^ד וכגון שהיה יודע בבקל החביות שלא היה שם ושאלן שם דרך עקלתון והיינו אוסרין בפתוחות אלמלא טעם זה, וכן נראה לי ברור.

הזכר עוד כגמרא מעשה כגנבים שפתחו חביות ולא נודע אם גוים אם ישראלים ולפי מה שהזכרנו בה למדנו שאם רוב גנבים שכאחתו מקום גוים אסור ואם רובם ישראלים מותר, ומכל מקום פרשו גדולי האחרונים ^א שאם אותו בית שהיין לשם הוא בשכונת ישראלים ואין דרך הגוים מפסקת חולכין אחר אותה שכונה ואע"פ שרוב העיר גוים ואע"פ שאין דלתותיה של אותה שכונה נעולות כמו שאמרו ^ב בבשר הנמצא שאין

(א) זכחים ג"ה ב', ועיי' במ' אור הגנוז להרב פנים מאירות ו"ל שוכה לכוון לדעת רבינו ידסתימת הדלת קרוי ננעל אבל לא הביא ראיות רבינו אלא מעירובין ו' ב' ושם וודאי אינו תלוי בנעילת הדלת במנעול. (ב) הראב"ד בתוה"ב בית ה' ש"ד דף קמ"ה. (ג) הרשב"א כ"ב בהרבה מקומות שם. (ד) וכן פסק רבינו לעיל. (ה) כ"ב הרשב"א בשו"ת שכ' הבי' יו"ד סס' קכ"ח ועיי' גם בתוה"ב שם דף קמ"ג. (ו) שם בשו"ת וכן בתוה"ב שם לא הזכיר הרשב"א אלא לילה ולא ר"ה. (ז) עיי' בתוה"ב בית ה' שער ד' דף קמ"ז. (ח) הראב"ד שם. (ט) הרשב"א שם. (י) כ"ב גם חסור יו"ד קכ"ט. (יא) הרשב"א בתוה"ב בית ה' ש"ד דף קמ"ז. (יב) בתובות מ"ו א'.

הולכין בה אחר רוב העולם אלא אחר רוב טבחי העיר, וכן יראה ממסכת כתובות * סוף פרק ראשון, ומכל מקום כפתוחות מעיקרא אין לחוש ב.

כבר ידעת שרשות היחיד ספקו טמא ורשות הרבים ספקו טהור, והבקעה והיא שדות הרבה זו אצל זו כימות הגשמים שהיא מוכנת לזרוע אפילו אינה מוקפת גדר הרי היא כרשות היחיד לטומאה כמו שיחבאר במקומו. ד' מעתה הנכנס לבקעה ויש באותה בקעה שדה טומאה ואמר נכנסתי לבקעה זו ואיני יודע אם נכנסתי לשדה שיש בה טומאה אם לאו ספקו טמא שספק טומאה של רשות היחיד אפילו בספק ביאה טמא ואע"פ שרוב שדות טהורים ואין צריך לומר בספק טעם כגון שיאמר נכנסתי לשדה שיש בה טומאה ואיני יודע אם ננעתי אם לאו, שטא תאמר לענין זה שכתבנו * כנגבים שפתחו את החביות היאך לא אסרנוהו מספק ביאה אחר שגולד הריעות אע"פ שרוב נגבים ישראלים, פרשו הטעם בגמרא שטא אף הפותחים לא היו סבורים שיש שם יין שהרבה ממטינין סמון כחביות והם באים על עסקי מסון וכשפותחים ורואים את היין מניחין ואינם נוגעים וחרי יש כאן שתי ספקות ספק ביאת גוי וספק טעם כגון ביין, ואע"פ שכבקעה טמא ויש בה שתי ספקות כמו שנחפרש בטהרות פרק ששי, י לענין טהרות הלכה למשה מסיני הוא אבל לענין איסור כל שני ספקות הותרו, הא כל שנחבררה ביאתו אין טעמו בכלל ספק על הצדדים שאסרנוהו בביאתו, ואע"פ שספק סופרים להקל, וכד' סתם יינם ודאי טעם מדברי סופרים שחומרת ע"ז תקפה, ואע"פ שהטעם נושא ספק אחר והוא ספק נסוך, שטתם של חכמים כך היא שהטעם כנסוך ואף כמעטיו נכרים לענין שחיה, וגדולי הספרשים * פרשו מפני זה שאף שתי ספקות נאסרו ביין נסך, ואין אנו צריכין לכך.

אירע מעשה לפני קצת רבנים * באחד ששלח יינו ביד גוי בחותם של בצק ונתקלקל החותם ונראה להם * כאלו עכברים אכלו כמנו וחלו בכך והכשירו מכה שמוקה זו שאמרין בה כיון דאיכא דפתחי משום ממונא אימר אדעתא דמסונא פתחו. [יד' ע' ב'] **כבר** ביארנו במי שאין לו שיכות לא בכית ולא ביין שאפילו נמצא שם בצד החביות מותר כמו שהחבאר, צריך אחת ידע שאף אם ראינו בידו דבר המוכיח שנגע הואיל ואין כאן הוכח ברור אינו אוסר, מעשה היה בגויה שנמצאת בין החביות ונמצא בידה מקצף היין והחירו מפני שהקצף נמצא לפעמים בגב החבית ואנו תולים שמנכה נמלה, ואע"פ שאין אנו מוצאים הימנה עכשו בגב החבית, שטא באותה שעה נזדמן כך, ואין הפרש בזה בין גדולה לקטנה אלא אף בגדולה כן, ואע"פ שגדולי המתכרימים * וחכמי הצרפתים * פרשוה בקטנה, אין הדברים נראין כלל, ומכל מקום אם יש כאן ברור כגון שמצאו בידה יין ואין יין באותו אוצר אלא בחביות אסור ואין

(א) פ"ו א'. (ב) רבינו תנא דמסייע לריב"ש שכתב הב"י יורה דעה קכ"ט ולא כהרמב"ם שם ע"י דרכי משה סק"א. (ג) רש"י ד"ה בקעה כ' "שזרועה היא", והרמב"ם הל' שאר אבות הטומאה פ"ב הל' כ' מרביעה שניה, ולשיטת רבינו לא מצאתי מקור. (ד) מהרות פ"ו ס"ו. (ה) בדבור הקודם. (ו) מיד וס"ו. (ז) ג' דצ"ל "כל" והוא התירוץ, ולכן שטתי פס"ק קודם יכ"ל. (ח) הראב"ד. (ט) מעשה זה כ' השלטי גבורים לעיל ל"א א' (והוא בדף י"א ע"ב ב' ברי"ף וזילנא תרכ"ו) כשם בעלי האמפות. (י) בשלטי גבורים שם לא כתב יוגראה להם * אלא יוהתירו את היין דהליגו בעכברים * וע"י שו"ע יורה דעה ק"ל ס"ח כהנהגה ובש"ך יו"ד קי"ח סק"ב. (יא) הרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"ב הכ"ג. (יב) איני יודע למי נתכוון ורש"י ד"ה אימר פ"י כן, ואיני יודע מדוע לא כ' רבינו בשמו.

תולין כחוצה לו, * וכן כתבו גדולי הטפרשים, וזו מצא חותם מקולקל הואיל ומכל מקום אין לו שיכות בבית או אין לו שיכות כיון מותר שמא בלבו היה ליגע ולא נגע הואיל ויש כאן דין נחפש כנגב או חזקת המשתמר.

חיל שנכנס לעיר בשעת מלחמה ושולל כל הנמצא אף חביות פתוחות מותרות ואפילו נמצאו שם ואפילו כלם גוים מפני שאין להם פנאי לנסך ואין צריך לומר בסתומות, נחברר לנו שפתחו אם פתחו אחת יש לחוש לה ואם פתחו הרבה ודאי חושבים היו עליהם שמא בסוף היה בהם וכשראו את היין הניחיהו ולא נגעו והכל מותר, מכל מקום כקבוקים שלנו אינם כדון זה אלא אם כן פתחו דרך מגופה.

כל שאין לו שיכות לא כיון ולא בבית אם נמסרה לו שמירת הבית הרי יש לו שיכות בכל, והוא שאמרו למעלה שם אמר לו שמור אסור, ואפילו בלא הודיעו שמפליג, ואעפ"י שמעביר כדי ויין כשומר הוא ואעפ"י כל שלא הודיעו שמפליג מותר, אינו דומה, שכל שמסר לו שמירת הבית האמינו בכל והרי הוא כהודעת הפלגה שאף כשיבא עליו טוען שלחוקלת שמירה הוא מחכוין ואף כשלא נמצא שם אסורי אבל אם מסר לו מפתח אין כאן הרשאה ולא שיכות שהרי נעל לו הדלת ואפילו נכנס ונמצא בצד החביות מותר ואף כהודעת הפלגה ושהיה מרובה שמתוך שהוא נחפש כנגב בהול ואינו נוגע, ככל הדברים הרי הוא כשאר אנשי המקום שאין להם שיכות לא בבית ולא כיון לגמרי, וכן לענין מהירות חכר שסמך מפתחו לעם הארץ מהירותו מהירות שלא מסר לו אלא שמירת מפתח.

ישראל שרר בכפר שכלו גוים וביום טוב נכנס לעיר ונעל סכחין והניח הספתח לשפחה או לגוי חכמי הדורות שלפנינו * אסרוהו על ידי מעשה ופרשו זו שבכאן בישראלים דרים בעיר, ולא יראה לי כן, ואף אחרוני הרבנים הורו בה להחר אף כהודעת הפלגה, ודבר זה אתה דנו משמעות אותן שאין להם שיכות לא בבית ולא כיון. **מעשה** כא לפני קצת רבני צרפת * בתפישת אחת שנחפשו היהודים וסנה המושל שומרים בבתיהם עד שנחפשו עמו ומסר המפתחות לשומרים, והמסימו שאף זו אינה אלא שמירת המפתח, שאף הם יראים מן המושל, והרי זה אין לו שיכות לא בבית ולא כיון, ומותר אפילו מצא פתח פתוח וחותר מקולקלי מטה שאמרו

(א) ולאפוקי ממי שרבינו טוביה במדרכי במסכתין סי' תתמ"ו ראי' מעשה זו שאף אם הגוי אומר שהוציא יין מן החבית אינו נאמן ואימור מעלמא הכי. (ב) הראב"ד עי' תוה"ב בית ה' שיד דף קמ"ו. (ג) בפוסקים לא מצאתי חלוק זה עי' תוס' ד"ה פתוחות, ועי' שו"ע יו"ד קכ"ט סעי' י"ב שאמרו בסתומות שנפתחו ומשמע אפי' הרבה והטו"ר שם סקכ"ב כ' שמיירי במקום שאין מצניעין ולכן אין חלוק. (ד) עי' א"י. (ה) לעיל סי' א' במשנה. (ו) כספ"ק הרמ"א יו"ד קכ"ט ס"ה. (ז) כשיטת הרשב"א בתוה"ב בית ה' שער ד' דף קמ"ז ולא כרמב"ן בסור יו"ד קכ"ט. (ח) ג' שבונתו על הרמב"ן עי' טור שם אלא שחמור כ' בשמו שלא התירו אלא בשאינו יודע שהוא מפליג, אבל הר"ן כ' בשם אחרים כמשיכ רבינו ועי' שם ככ"י שב' שאפשר שאחרים שב' הר"ן הם הרמב"ן שב' הטור, וצריך ביאור שהרי הטור כ' טעם אחר וי"ל. (ט) רבינו תם סוכא גס ברא"ש בפירקין סי' כ'. (י) ולא הוכיח רבינו ידגוים אמרי יהודאי לא מינמרי שבתא' שב' לעיל עי' א' ד"ה הוכיח כי בלא"ה מותר כמשיכ הכי יו"ד קל"ט. (יא) מעשה זו כ' בתוס' ד"ה לא' ובמדרכי במסכתין סי' תתמ"ז: מצאתי כ' בחשובה שכתפסת צרפת התיר ר' חיים 'הבהן וכו', והבי' יו"ד ק"ל צי"ן לארחת חיים עיי"ש סי' כ"ה. (יב) בארחת חיים שם כ' אך אותן חביות שלפי ראות עיניהם מצאום כא שר הניחו שם יס סמך להתיר מהא דתניא בתוספתא דמהרות וכו' כמשיכ רבינו, ולכן לענין מי ש'כאשר הניחום ר"ל ב' ל' ברזות חדשות בחביות שהוכיח שם לאסור אבל באמת כוונתו גם כחותם מקולקל כמ' שהביא עליו מתוספתא, ודע שנתוס' ד"ה לא וכן במדרכי שם אין דבר זה ולא הרא"י מתוספתא,

בטהרות * המניח כליו בתלונות של אולייירין ונעל וחחס אע"פ שבא ומצא פתח פתוח וחוחם מקולקל טהור וכן לויין נסך, ב ואע"פ שמוזנותיהם על ישראל, הואיל ולא הורשו ליכנס לבית, וכן אפילו הורשו ליכנס בבית אלא שלא הורשו בבית שהיין בתוכו, הא אם הורשו בבית היין פתוחות אסורות והסתומות שאין שם ברוז אלא מגופה למעלה מותרות אפילו בשיעור הפלגה שאלו פתחו לא טרחו למתום כדון האמור' בכולשת, וכן במקומות שנהגו אנשים שבהם לחפש בקנקנים שלהם ולפתוח דרך מגופה ונכנסו כרשות לעשות כן מה שנמצא מתום מותר שאלו פתחו לא טרחו למתום, ומכל מקום הם הוסיפו בהוראות אלו קצת דברים שלא נראו לנו, ואם הורשו' למשכן יראה שהפתוחות אסורות והסתומות מותרות אף בשעור האסור שאלו פתחו לא חזרו וסתמו, וואף הפתוחות אם יש לו בהם חוחם מותרות אף בחוחם אחד שאלו הסירו לא טרחו עליו להשיבו כבראשונה, וכל שכן אם לא הורשו למשכן בכדי להזיק לישראל שאין היין בכלל רשותו, וכל שכן במקום שאין כניסתם מבוררות על ידי ישראל אלא שגוים אומרים נכנסו ולא נגעו או שהם עצמם אומרים נכנסנו ולא נגענו כמו שביארנו בענין טהרות בנכאים שנכנסו למשכן באחרון של חגיגה'.

חצר שנחלקה ביתדות ופסים קצרים ונסוכים בפחות מעשרה' להיכר שלא יכנס זה לחלק חברו בלא רשות וכל כיוצא בזה ונתברר חלק זה לישראל וחלק זה לגוי והניח ישראל את יינו בחלקו ויצא אע"פ שחביותיו עומדות סמוך לחלק הגוי בכדי פשוט ידים והגוי יכול ליגע שם בידיו מותרות ואפילו פתוחות, ואע"פ שאין אצלם דין תפישה כנגב בפחות מעשרה כמו שאסרו בראשון של בתרא' שאסרו שם בפחות מעשרה מצי אשתמטי במחיצה עשרה לא מצי לאשתמטי, ואע"פ כן מותר בוש הוא מליכנס במה שאינו שלו, ומכל מקום אם נמצא שם הואיל ואין שם נתפש כנגב אסור על הדרך שהתבאר.

היה גנו של ישראל למעלה מגנו של גוי אע"פ שידי הגוי מגיעות לשם מותר, ואע"פ שיש לו להשטט ולומר אמצרי קא מסצרנא על מצריה ר"ל הגנ, כלומר שחטקסס היה בראיית המצר אם יש לחוש לאי זה ריעות שבכותל, ויש גורסין אימצורי קא מסצרנא, כלומר מתסודר בעצמי, והוא הנקרא בלע"ז אישטרייניאר, וכן אם היה של ישראל למטה, וכן אפילו היה בצד גנו ויד הגוי מגעת לשם, ולענין טהרות כל כיוצא בחבר ועם הארץ טהרותיו מטהרות, וגדולי המפרשים' חולקים בה כגנו של ישראל למטה ומשום חשש רוקן, וגדולי המחברים' חלקו בה אף בחשש מגע שהוא יכול לפשוט ידיו וליגע הואיל וגנו של עם הארץ למעלה וכן חלקו בשהיו זה בצד זה לענין טהרות.

ותוספתא זו מובאה במדרכי שם לעיל סיני' לראי' למעשה בשפחה שנכנסה למרתף בחשוכה לריש ביר אברהם ע"י"ש. (א) כתוספתא טהרות פ"ח ח"ו. (ב) "וכן לויין נסך" ליתא כתוספתא שלנו וכן ליתא בריש טהרות פ"ז מ"ז רק הריש מפרש ע"ז "וכל שכן לענין יין נסך", ועי' תוס' ד"ה לא, ובמדרכי שם כ' וקתני סיפא [כוונתו שם ח"ה] "וכן בגוי אינו עושה יין נסך ואכולה מילתא קא"י ועי' גם במדרכי ס"י תתי"ח וכן בארחות חיים כ' וקתני בסופא וכן לויין נסך" ואולי גם לפני רבינו לא הי' כהלי' זו אלא רבינו צדפו לכאן כיון שקאי גם על זה, ועי' שו"ת חת"ס סופר יו"ד קכ"ד. (ג) מכאן והלאה ליתא בארחות חיים ולא במדרכי, ובתוס' ד"ה לא כ' "ואם אוכלים בבית אסור". (ד) לעיל ד"ה המטנה. (ה) במש"כ תוס' ד"ה לא. (ו) כ"ז א' ד"ה המטנה וד"ה מה. (ז) כי מסיפס הוא פחות מ' עי' בבא בתרא ו' כ'. (ח) גירסא זו לא מצאתיה. (ט) כן הוא בגמרא שלנו. (י) הראב"ד. (יא) הרמב"ם הל' משכא משכב ומושב פ"ב ח"י"ט.

שתי הצרות זו לפניו סו חיצונה לעם הארץ ופנימית לחבר מניח חבר פירותיו בשלו הואיל ואין לעם הארץ מדרם בה אע"פ שיר עם הארץ מנעת שהרי נחפש ע"יו כגנב. **המשנה** הרביעית, והיא מענין משניות שלפניה, בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום וכו', פירוש חיל זה הורשו לאכול ולשתות מבני העיר ופורעים להם לפעמים, והילכך חביות פתוחות אסורות, כל שנמצאו אצלם וראי נגעו, סתומות מותרות, שאם נגעו ופתחו לא חזרו וסחטו שאין להם איטה בכך, בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות אין להם פנאי לנסך, כמו שכארנו למעלה. וי אע"פ שבעיר שכבשה כרכום, אמרו כל כהנות שלחוכה פסולות, אין הנדון דומה לראיה לנסך אין פנאי לבעול יש פנאי כמו שיחבאר במקומו.^ג ומכל מקום בשעת שלום בקבוקים שלנו^ד אין ראוי לומר שאם פתחו לא חזרו וסחטו שפתיחתם דרך ברוא ואם לא סחטו הרי נשפכו והרי אלו אין כונתם לחזיק, וכל שנשחטה בכדי נדוד ברוא וחזרתו בלא היכר אסור אף בסתומות אלא אם כן יש שם חותם.

זהו ביאור המשנה, וכן הלכה, ולא נתחדש עליה בגמרא דבר שלא בארנוהו. **בפרק** אלו מציאות^ה התבאר שכל שמצא חבית של יין בעיר שרובה גוים מותרת משום מציאה לחנאת קנקנה ויינה אסור בהנאה, ואם רוב ישראל מותרת בשתיה, ובעיר שרובה גוים אם בא ישראל ונתן סמניה מותרת בשתיה למוצאה שמכל מקום זכה בה, ויש שפירשי בה דוקא כחותם בתוך חותם, ואי אפשר לומר כן שאם כן מה בא להשטיענו.^ו ועוד שלא נאמר חותם בתוך חותם אלא במפקיד או מיחד שיראים לנגיעתם וכשנוגעים מורחים ומוחסים אבל מוצא אם פתח לא טרח לסתום,^ז מעתה כל שמצא סתומה מותרת, ובקבוק שנפל לבע"יו ומצאו מותר בלא חותם הואיל ומצאו בפקק שלו או אפילו ניטל פקקו^ח ונשפך מקצת היין כל שיש לחלוק שמחמת נפילתו נשפך שאלמלא לא ימצאוהו למה הניחוהו.

בפרק לא יחפורי^י התבאר בחבית שצפה בנהר אם היתה כנגד עיר שרובה ישראל אע"פ שרוב סביבותיה גוים אם יש במקומות שבנהר זה באותו שיעור שמסביבותיה עד כאן מכשולות ועקלקלות יש לנו לדון שמעיר זו של ישראל היא שאלו מן הסביבות אין ביאתה מצויה שלא להטבע מחמת העקלקלות ואם לאו אסורה שכל שיש לדון בו אחר הרוב ואחר הקרוב הולכין^{יא} ואפילו היה הקרוב מוכיח יותר כגון שהיתה קרובה ביותר ככל שכיוצא בזה שהדבר מצוי ביאתה מן הרוב כביאתה מן הקרוב, וכן הדין אם נמצאת כנגד עיר שרובה גוים ורוב סביבותיה ישראלים ויש מקום בסרוצת חמים שביאתה נוחה לבא משם הולכין אחר הרוב ומתירין אותה.

הזוכר שם^{יב} גם כן בחבית של יין שנמצאת בכרם של ערלה והתירוהו הואיל ומסביבותיה אינן של ערלה הולכין אחר הרוב, ולא סוף דבר יין שאין דרך לגנוב ממנה ולהצניע כחוכה אלא אף בענבים כן, ואע"פ שהקירוב מוכיח ביותר הואיל וכו בעצמו נמצא, אע"פ כן אחר הרוב הולכין, ולמדנו מכאן שאם נמצאת חבית של יין בכרם של ישראל ומסביבותיה כרמים של ישראל גם כן וברחוק ממנה רוב כרמים והם של גוים

(א) במפרים שלנו מותרות לפי שאין פנאי לנסך^א ובמשנה שבכ"י מותרות שאין פנאי לנסך.^ב
(ב) ר"ה חיל. (ג) כתוב כ"ז א'. (ד) ע"י לעיל ד"ה חיל. (ה) נבא מציעא כ"ד ב'. (ו) הרשב"א
בתה"כ בית ה' סוף שער ד' כ"ב בשם מי שפירש. (ז) כן דחה גם הרשב"א שם. (ח) חרמ"א
ביותר דעה כ"כ מימין יין בשם הר"ן התיר רק בפקוקה. (ט) ברור שמלה זו מיס וצריך למחקר.
(י) נבא בתרא כ"ד א'. (יא) חסר "אחר הרוב".

בכדי שהכאתה מאותן הכרמים של גוים מצויה כגון שהוא באותו הגבול חבית זו אמורה ודנין לה אחר רוב גוים וכל שכן אם אין שם כרם ישראל אלא זו שיש לנו לומר אם נגנבה כאן לא נדרכה כאן ולא הוצנקה כאן, וכן הדין בהפך להקל ואפילו היה שם מקום מעבר לעובדי דרכים שרובם גוים אין חוששין להם שאין דרכם של עובדי דרכים בחביות, הא בבקבוקים קטנים וקנקנים שעובדי דרכים רגילים לנשואם אם יש כאן מעבר חוששין לרוב עוברים.

הזכר שם* גם כן שנודות של גוים נמצאו בדרכים והתירום מפני שרוב שופכי יין ישראלים הם, הא אם היו רוב שופכי יין גוים אסור אע"פ שישראלים קרובים להם, ומכל מקום דוקא בגדולים הא בקטנים התבאר שם שחוששין לעובדי דרכים שרובן גוים, ואם היו שם גדולים וקטנים הואיל ורוב שופכי יין ישראלים הם כלם מותרין הגדולים עקר המשא והקטנים אינן באים אלא להכריע ולהשוות בין המשאות, נמצאת למד שעובדי דרכים ישראלים שנפל להם בקבוק שלהם וחזרו ומצאוהו על התכונה שהיה כשעה שנפל להם אע"פ שלא היה שם חותם מותר ואפילו נשפך והותר פקק שלו שאלמלא נמצא למה הניחוהו כמו שכתבנו למעלה, בדברים אלו כלם אנו מפרשים אותם אף להתר שתי, וגדולי המחברים נראה שפרשום דוקא בהנאה ולא נראו הדברים.

רוב וקרוב זה שכתבנו הוא כגוף הדבר שנמצא ואין ידוע מהיכן בא אבל אם נמצא בצדו אדם שהדברים מוכיחים שהוא הביאו ויש לחלוק בהבאתו איסור או התר דנין לו ותולין עליו.

ידע"א [המשנה החמישית, והכונה בה להשלים ענין ביאור איסור הנאה של יין נסך והוא חוזר לענין החלק הראשון, ואמר על זה אומנים ישראלים] ששלח להם נכרי חביות של יין נסך, אם עד שלא באת לידם מותר לומר לו תן לנו את דמיה, משבאת לידם אסור; פירוש אמנין ישראלים שעושים מלאכה אצל נכרי או אצל ישראלי והמחה ישראל אותם אצל נכרי לפרוע להם את שכרם ושלח להם נכרי זה חבית של יין נסך בשכרם עד שלא קבלוה ולא זכו בה רשאי לומר לו עד שאתה נותן לנו חבית זו ששוה סלע תן לנו את דמיה ר"ל סלע, ואפילו לא פסק להם המשכרים שכר ידוע במעות שא"ל כן אין ספק שהם רשאים לומר תן לנו דמים שהתנית, אלא אף בלא פסק להם שכר בדמים וזה רשאי לפרעם במה שירצה עד שלא באת לידם מכל מקום אומרים לו תן לנו את דמיה שאינם כמוכרים את היין הואיל ולא זכו בו אלא כאוסרים אל תפרענו בדבר זה אלא בדמים, ואם זכו בה אסור שהם כחוזרים ומוכרים לו.

זהו ביאור המשנה, וכן הלכה, ומה שנכנס תחתיה בגמרא כך הוא.

מנהג ידוע אצלם בזמנים הקדומים שכלם היו נותנין מפירותיהם חובש לכית

(א) כבא בתרא כ"ד א'. (ב) ד"ה בפרק. (ג) הרמב"ם הלי מאכלות אסורות פ"ב הל' כ"ח וכ"ט.
(ד) עיי"ש בכסף משנה. (ה) בספרים שלנו "האומנין של ישראל", ובר"ף ושאר ראשונים כג' רבינו.
(ו) זה פ"י ח"ש מפרשים ש"כ בתוה"ב בית ה' שער ב' דף קל"ט ובירושלמי כ"ב בשם הראב"ד, ונראה שגירסתו היתה ג' ספריו "האומנין של ישראל". (ז) נראה לי שכוונת רבינו בזה כמ"ש הרישב"א "דדמיה" הוי כאילו אמרו מכור אותה שאסור משום רוצה בקיומו ומתוך דדמיה לאו דווקא "אלא לומר שיתן להם שווייה לאלתר" עיי"ש, וכ"ז אשמעין רבינו כמ"ש "ר"ל סלע" דהיינו שווייה ולא דמיה משם שימכור.

המלך וכן מיינם, מותר לישראל לומר לגוי יש לי חמש מאין יין ונמצא למלך בהם סאה והוא צריך לי ואיני מוצא ליקח בבקשה מסך שתפים עלי מנת המלך ואני פורע לך, שזה הלשון אינו אומר לו שיתן את יינו למלך עד שכשהוא פורעו נאמר שדמי יין נסך הוא פורע אלא כך הוא אומר התפיים עמו במה שתוכל, ואפילו נהן הגוי מיינו למלך רשאי זה לפרעו דמי שוויו, ולא עוד אלא אע"פ שאין הגוי יכול למלך את המלך אלא ביינו ושהחוק ידוע שכן הואיל ומכל מקום אינו פורט לו שיפרע יין או שיהא במקומו מותר, שמכל מקום לפעמים מסלקין במעות כשיש להם די צרכם, וכן אם אמר לו מלמני מן האוצר או הוציאני משעבוד זה וכן כל כיוצא בזה, אבל אם אמר לו תן למלך מיינך אסור שהרי זה כפורע לו דמי יין נסך, וכן אפילו אמר לו הכנס במקומי לדבר זה שהרי זה יין הוא חייב וכל שאומר לו הכנס במקומי הרי הוא כאומר לו פרעוהו מיינך, וכן ישראל ששכר פועלים והתנה לתת יין בשכרן אסור לומר לגוי פרעם במקומי אלא שיאמר הפס עלי מהם וכיוצא בזה, ודברים אלו אף כשאין הגוי יכול לפיים המלך או הפועלים בדמים אלא ביין כמו שבארנו, ויש בזה שטה אחרת* לומר שאף בהפס עלי אסור אלא אם כן יכול לפייסו בדמים וכל שיכול לפיים בדמים אע"פ שנתן לו מיינו מותר, ושמה תאמר אם כן אף בהיה במקומי למה נאמר והלא היה זה יכול למלך בדמים, הם משיבין שכל שאומרין לו היה במקומי כל מה שהגוי עושה בשליחותו הוא עושה וכשנתן לו יין בשליחותו נתן, ומכל מקום יראה לי כשטה ראשונה, שמצד שאי אפשר למלך בדמים והוא צריך ליינו הוא צריך להשתדל עם הגוי שיפרע משלו ויפרע הוא לו בדמים, יש שואלין והלא בכיוצא בזה התרנו למעלה בחמרים ופועלים שהומלו מזונותיהם עליו שרשאי לומר לחנוני שיתן להם מאכל ומשקה ולא מצינו איסור אלא בהקדים לו דינר וכנשא ונתן ביד והרי דבר זה הוא כאומר היה במקומי ויין הוא חייב להם ואי אפשר למלך בלא יין, חירצו גדולי המפרשים שטעם הדבר לשם מפני שכבר כלה האיסור בשעת הפרעון אבל בזה עדין היין באוצר, ויש אומרים שאף זו שבכאן לא נאסרה אלא בהקדים להם דינר על דעת שיחשוב עמם באתרונם וכן למדנו בתלמוד המערב במסכת דמאי פרק ששוי שאמרו שם לא יאמר אדם לגוי הילך מאתים דינרין ושקול על ידי לאוצר אבל אומר לו פרשני מן האוצר, ועיקר הדברים שהפועלים רשאי למלך במעות ואף כן המנהג במה שהותנה להם מן המזונות שאדם נותן להם פרוטות וחולכין ואוכלין אבל מנת המלך שהם מכונים ליון כרי למלא את אוצרו אף בלא הקדמת דינר אסור על הדרך שביארנו.

מקצת גאונים" כתבו דרך אחרת בענין הפס עלי מנת המלך שיוצאה לנו מדבריהם הוראה אחרת, והוא שהם כתבו בכיאר ענין זה שיש מקומות שיש למלך חק על בני מדינתם שכשיש להם תבואה הרבה או יין הרבה מוכרין אותם לבני מדינה על כרחם אע"פ שאינם צריכים לכך והם כותבים סאה לפלוני וסאתים לפלוני וכך וכך דמים עליו וכתבו על ישראל זה סאה במלע ועל ישראל זה מאתים בשתים ויש לישראל לקבלו על כרחו והרי שהוא אסור למכרו ומתוך כך מותר לישראל לומר לגוי מלמני

(א) היא שימת רש"י ד"ה צא ועי' תוס' ד"ה הא. (ב) דברי רבינו הם לתרץ אליבא דרש"י ועי' רש"י ד"ה עול (הב'). (ג) הרשב"א בתוה"ב בית ה' שער ב' דף קל"ט. (ד) הראב"ד בתוה"ב שם. (ה) הרמב"ן מובא שם. (ו) סוף ה"ח כ"ט ב'. (ז) כן ת"י הרשב"א שם. (ח) כ"כ הרשב"א שם בשם מקצת גאונים.

מן האוצר כלומר השתדל שלא יכתבו עלי, וכל כיוצא בזה, והרי מכתוב על עצמו חלקו של זה וישראל פורע הפסידה או משחירו כפי רצונו אבל אם אמר הכנס תחתי לשעבוד זה או היה במקומו הרי זה אסור שהרי זה כמוכר לו יין נסך.

המשנה הששית, והכונה כענין מה שלפניה באסור הנאת יין נסך, המוכר יינו לנכרי וכו', פירוש^א ישראל זה מכר יינו לנכרי והיה היין נתון בכלי של ישראל ומכר לו ממנו סאה או כור או כל מה שבכלי^ב ופסק עמו כך וכך הסאה או הכור או כל מה שבכלי^ב ואחר כך לקח הגוי הכלי שהיין בתוכו והגביהו או משכו^ג ומדר לעצמו דמיו מותרין, מכיון שפסק דעתו סומכת עליו ומתכוין לקנותו בהנבחתו או במשיכתו וקנאו בכך ועדין לא נעשה יין נסך אפילו בכלי מלא הוא^ד וישראל סמוך לו, ונמצא כשמדר ועירה שהיא נעשה יין נסך אינו של ישראל וכבר נתחייב לו הגוי דמיו קודם שיעשה יין נסך, אבל הגביה או משך ומדר לכליו ולא פסק דמיו אסורין, שלא קנאו בהנבחה זו או במשיכה אחר שלא פסק שאינו מתכוין בהם לקנייה מפני שאין דעתו סומכת שמא לא יאותו זה לזה במחיר היין ונמצא כשמדר ר"ל כשעירה ונעשה יין נסך שלא קנאו הגוי עדין וכשנותן לו דמים אחר כן דמי יין נסך הם, ומדר האסור ככאן ביאורו על הגוי, וכן ביאורו אחר הנבחה או משיכה על הדרך שבארנו.

זהו ביאור המשנה, וכן הלכה, וכללו של דבר כל שקנאו הגוי ונתחייב בדמיו קודם שיעשה יין נסך דמיו מותרין וכל שנעשה יין נסך בשעה שקנאו ונתחייב בדמיו דמיו אסורין, ודברים שנכנסו תחת משנה זו כגמרא להשלמת ביאור ענין זה עם שאר דברים שנתגלגלו בה אלו הם.

מעות הרי הן אצל הגוי כהנבחה או משיכה והילכך כל שפסק והקדים לו דמים ומדר^ה גוי לעצמו בלא הנבחה ומשיכה דמיו מותרין שהרי קנאו משעת מתן מעות ולא נעשה יין נסך עדין, ויש אומרים אף בלא פסק הואיל והקדים לו הרבה כמו שיתבאר למטה^י.

יש מי שאומר^ה שאין מעות קונות בגוי כמו שיתבאר, ואף הם מודים^ט שכל שפסק ונתן מעות על דעת שיוציאם נתנם ושיקנה את המעות מעכשו על מנת שיתן לו יין לבסוף ונמצא בשעת שנותן לו אינו דמי יין נסך וכשנותן לו יינו אינו נוטל מעות, ושם תאמר יאמר מצד שרוצה בקיומו שהרי הגוי יכול לחזור עד שימכור לו כל מה שפסק הואיל ואין מעות קונות וכמו שאמרו^י כור בשלשים יכול לחזור בו אף במאה אחרונה^{יא} תירצו חכמי האחרונים^{יב} שבמה שמדר מיהא אינו יכול לחזור ולא אמרו יכול לחזור אף במאה אחרונה אלא בשלא הקדים לו מעות הא כל שהקדים מעות כל סאה שמשך קנה לדבריו הכל, וכן נראה לי שמאחר שנאמר יינו על ידו אינו יכול

(א) רבינו גפס' הרי"ה וראב"ד שבי' הרשב"א בתוה"ב בית ה' סוף ש"ב אלא שרבינו הוסיף בו דברים בדרוכו בהביאו דברי הראשונים ז"ל. (ב) שום א' מן הפוסקים או המפרשים ז"ל לא כי סאה או כור או כל מה שבכלי, ולענין רבינו רמז בזה על מ"ש להלן ד"ה יש. (ג) דקדק רבינו לפרט כל פעם 'הנביהו' דכללי קטן אין משיכה קונה כדאי' חו"מ קציה ס"א. (ד) עי' לעיל ס' א' ד"ה גוי. (ה) יוצא ברור מדברי רבינו שס"ל כראב"ד מוכח בפור חו"מ ס"ר ס"ג שבמדרדה לא קנה עי"ש בשו"ע ס"ח. (ו) גם רש"י לקט' ע"א כי ד"ה שהקדים (הב') ס"ל כן. (ז) אבל הרמב"ן הובא בתוה"ב בית ה' סוף ש"ב כי 'כל שהקדים לו מעות ופסק סמכא דעתו' וקנה. (ח) ר"ת בתוס' ד"ה שקילו ועוד פוסקים. (ט) עי' כל זה בתוה"ב בית ה' סוף ש"ב. (י) כבא בתרא ק"ו ב'. (יא) ואולי מטעם זה כי הטור ייד קליב שיתנם לו בסתנה — כדי שלא יהי' רוצה בקיומו. (יב) הרשב"א בתוה"ב בית ה' סוף ש"ב.

לחזור, א או שמא זו שבכאן בכור בשלשים סאה בסלע הוא שאינו יכול לחזור במה שמשך ב.

[דף ע"א ב'] **חכמי הצרפתים** מפרשים וסדר האסור במשנה במדידת ישראל וקודם הגבהת הגוי או משיכתו, ודבר זה יש בו תנאים וא"ל הם.

פסק עמו דמים אע"פ שלא הקדים וסדר ישראל לכליו של גוי האסור ואפילו יש יין נסך בשולי הכלי אם היה הכלי בחצרו של גוי מותר לכתחלה לעשות כן וליטול דמיו שהרי משהגיע לאויר כלי קנה הואיל ודעתו לקנותו מאחר שפסק הגוי ולא נעשה יין נסך עד שהגיע לקרקעיתו של כלי, ואע"פ שמשנהגיע קלות ראשון נאסר הכל בנצוק קודם שגיע לאויר הכלי, יראה ד שאין נצוק לסתם יינן אסור בהנאה, ומה שאסרו בשמעה זו שמעת מינה נצוק חבור דמי שגורם כן, פירושו שמעת מינה נצוק חבור ליאסר בהנאה ודחאה שלא נאסר בהנאה וכן פשוט חכמי האחרונים, וימכר מקום אם הייתה טפה יין נסך בפי הכלי אסור לכתחלה שהרי נאסר קודם שגיע לאויר כלי ויקנהו, ואם לא היה יין בכלי של גוי מותר בכל ענין שהרי נודות הגוים ויין ישראל כנוס בחוכו מותר בהנאה.

היה הכלי בחצרו של ישראל אם היה מונח על הקרקע דמיו אסורין שכליו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח וכבר נעשה יין נסך כשהגיע לקרקע הכלי ועדין לא קנאו, ומכל מקום אם היה הכלי בידו של גוי קנה לו אויר כליו ברשות לוקח מתורת הגבהה.

כל שנאסר במדידת ישראל מצד כליו של גוי דוקא לכתחלה הא דיעבד דמיו מותרין שאין סתם יינן אסור מערכתו בהנאה אלא מוכרו כלו חוץ דמיו יין נסך שבו, ומכל מקום לכתחלה אסור, מעתה המוכר יין לנכרי ורוצה למדוד בכליו האסור יקדים לו מעות ואם אין לו מעות ורוצה בהקפה ילוננו משלו ויחזור ויקבל הימנו קודם שימדוד או יכשיר הכלי ויפרענו אחר מדידה קודם שימלנו הגוי ויגע בו קודם משיכה או ישתדל מכל מקום שיקנהו הגוי באחת מדרכי הקניות קודם שיעשה יין נסך, ויש מערימין להשאיל רשותם ללוקח כדי להקנותו בכליו, כלל הדברים כל שקנאו קודם שנעשה יין נסך מותר ליטול מעותיו, ומעתה מה שאסרו רבים שאם נמל משכון עליו אסור מפני שלא קנה המשכון וכמו שאסרו במסכת קדושין מנה אין כאן משכון אין כאן ונמצא כשפורעו שפורעו דמי יין נסך, אין זה כלום, שאם קנאו הגוי קודם שיעשה יין נסך כבר נתחייב בדמיו ואף בלא משכון מותר ואם נעשה יין נסך קודם שקנאו אף המעות אסורין.

ויין הנמכר בחנות אין צריך פסק שהרי דמיו ידועים לפי המדה.

משיכה בגוי קונה הן גוי מגוי הן גוי מישראל הן ישראל מגוי, גוי מישראל כמו שהוזכר במשנתנו, גוי מגוי כמו שהוזכר בסוגיא זו בשמעת כן נח, ישראל מגוי כמו שהתבאר בסוגיא זו בשמעת הלוקח גרומאות, וכשם שהמשיכה קונה לו כך הדין

(א) וכפסק הרמ"א ח"ט ר' סי' דבמקום שפסידו אינו יכול לחזור באמצע עיי"ש.
(ב) כדאי' כמא' בתרא ק"ו ב' ק"ו א'. (ג) כן פ' ג' רש"י במתני' דיה המוכר (ע') לשון הר"ן בזה וכו' בשם בתוה"ב שם, וא"י מדוע לא כתב כן רבינו בשם רש"י. (ד) מרן הבי' ביו"ד קל"ב ד"ה ויש וזה לכוון לדברי רבינו בקושיא ות"ו. (ה) לא מצאתי בראשונים ויל' מי שלא גרים כן.
(ו) הרשב"א בתוה"ב בית ה' ש"ה דף קנ"א, ועמ"ש רבינו לקמן ע"ב ב' ד"ה ולענין. (ז) כדאי' לעיל כ"ט ב'.
(ח) ע"י ב"י יו"ד קל"ב שהריזו כתב כן בשם בעל המאור. (ט) ח' ב'.

לשאר הקניות הרמות לה כגון הגבהה וכליו של לוקח, אבל מעות נחלקו המפרשים אם קניין בגוי אם לאו, ורוב מפרשים * מסכימים שהמעות קונות בהם וכמו שיראה מסוגיא זו ומסוגיא אתנן האסורה למעלה ב' וכן יראה במסכת קדושין פרק א' וכל מקום במסכת בכורות פרק שני יראה שאין המעות קונות בגוי, ורוב מפרשים מסכימים לדחות אותה סוגיא ולפסוק שהמעות קונות בגוי כמו שנראה מכמה מקומות.

מה שפירשנו שאויר כלי קונה יש שואלין בה כמה שאמרו במסכת גמין בפרק הזורק שלענין גט אין אויר כלי קונה, ותרצו שלענין גט למקום המשתמר אנו צריכין דומיא דירה ואויר כלי אינו מקום המשתמר שאין מחיצות כלי עשויות לשמור מאוירם אבל לענין קניה אף אויר כלי קונה, ואף לענין אויר חצר כחצרה כמו שיחבאר במסוקו¹ ואע"פ שלענין שבת קלוטה לאו כמי שהונחה דמיה ואף בחוך שלשה צריך הנחה על גבי משהו² טעם הדבר שכל עניני שבת מסשכך יצאו ואנו צריכין לעקירה והנחה לגמרי.

כבר ביארנו בפרק רביעי שהלוקח גרומאות של כסף מן הגוים ונמצא בהן עין אם משך ולא נתן מעות יחזור ויבטלנה הגוי ואחר כך יקחנה אם ירצה, שאע"פ שמשכיכה בגוי קונה, מכל מקום משיכה במעות היא, ואם נתן מעות ומשך יוליך לים המלח, ואע"פ שהכל במעות אין רשאי להחזירה וליטול מעותיו מפני שנראה כסוכר עין, מכל מקום אם היה יודע בשעת המקח שיש שם עבודה זרה אין כאן מקח טעות והילכך כל שמשך אע"פ שלא נתן מעות יוליך לים המלח שמשכיכה בגוי קונה וכן אף בנתן מעות ולא משך לשמה זו שכתבנו³ שאף המעות קונות בהם.

הקדמת מעות שכתבנו⁴ שעומדת לגוי במקום הגבהה או משיכה יש אומרים אפילו הקדמת דינר למכירת יין הרבה כדרך ערבון יי שקונה כנגד כלו לדעת קצת יי ואף לדעת האומר יי שאין קונה אלא כנגדו כמו שיחבאר במסוקו⁵ לגבי גוי מיהא קונה שדרכס להעמיד מקחם בערבון, ומביאים ראיה לדעת זה כמה שאמר כאן דאקדים ליה דינר כלומר ואפילו היה המקח כמה ויש מפרשים יי שאין מלת דינר דוקא אלא שהקדים לו מעות כשיעור המקח, ויש מעמידין אותה אף בשלא פסק ושנתן לו מעות הרבה לרווחא דמילתא וכנגד מה שפרשנו למעלה כמו שרמזנו שם יי.

בני נח נהגים על שבע מצות וכבר ידעת שהגזלה אחת מהן ואף בפחות משה פרומה נהרגין עליה שמסון הוא אצלם, ואע"פ שהגזלה בעין ולא נשחנית, שהרי מכל מקום קנאה במשיכה וחייב להחזירה לבעליה, אפילו היה הנגזל ישראל שאין פחות מפרומה מסון אצלו, וזה שאמר ולא נתן להשבון פרושו שאינו בחזרת השבון להפקיע

(א) רש"י, ע"י גם רש"י קדושין י"ד ב' ד"ה הואיל וגם חרמב"ם הל' זכיות ומתנה פ"א ה"ד שקונה הן בכסף הן במשיכה. (ב) ס"ב ב'. (ג) י"ד ב'. (ד) י"ג א'. (ה) לעיל ד"ה פסק וד"ה היה. (ו) כן הקשה ות"י הראב"ד מובא בריבב"א ד"ה ותקני וע"י תוס' גיטין ע"פ ב' ד"ה דהא שלא ת"י כן, ורש"י שם ד"ה דהא. (ז) ע"פ ב'. (ח) כדאיתא שבת ד' ב'. (ט) לעיל י"ג א' ד"ה הלוקח. (י) לעיל ד"ה מעות. (יא) לעיל ע"פ א' ד"ה מעות. (יב) ר"ל אפילו דרך ערבון ע"י כבא מציעא ע"י ב' (ובקדושין כ"ז א' ד"ה חששנה ב' רבינו וז"ל: שנתן לו הדמים שקנאו על דעת שקנהו בכך לא על דעת פירעון לבד וכו') אפ"י שזה פרומה הואיל ונתנו על דעת גמר קנין קנה כלו עכ"ל והוא כמיוז חו"מ ק"צ ס"א ולא כסמ"ע שם סק"א. (יג) ר"ל כשאמר להדיא שיקנה הכל קנה הכל לדעת תוס' שם ע"י טור וב"י חו"מ ק"צ ס"י. (יד) רש"י שם ועיי' שם בב"י. (טו) כבא מציעא ע"י ב'. (טז) ב"ב רש"י בסוגיא ד"ה שהקדים וג"ל דרש"י לשיטתו ב"ב ע"י ב' ולכן ב' רש"י בסוגיא ונתן לו דמים יותר מכדי דמי היין.

מיתתו בהשבתו* שהרי נמחלת היא טאליה, גזל אחד ובא אחר וגזלה ממנו דרך גזלה ב
ולא דרך הצלה לבעליה אף הוא נהרג עליה.

[דף ע"ב א'] מי שהחנה עם חברו שכל זמן שיעלה בדעתו למכור קרקע פלוני
הוא מוכרה לו והקנהו זה בקנין ולא קנין דברים ר"ל שאמכרנה לך שזה אינו כלום
כמו שיחבאר במקומו אלא שכתב לו הרי היא קנויה לך מעכשיו לכשאמכרנה מכל
מקום הואיל ולא פסק בכמה אין דעתו של אחד מהם סומכת על אותן הדברים ומוכרה
למי שירצה.

מלוה י שרצה להפרע מן הלזה ומשך מדעת הלזה חמרי ופועליו מעונין פירות
והכניסם לתוך ביתו שניהם יכולין לחזור, שלא קנה עדין, משיכה אין כאן שאין קנין
משיכה בבני אדם ופירות כל זמן שהם עליה לא קנאם, הילכך אפילו פסק בכמה
וקבלם קודם משיכה זו לא קנה, ומכל מקום אם פרקן והכניסן לחוך ביתו אם פסק
תחלה ואחר כך משך ומדדי קנה ואין שניהם יכולין לחזור, ואפילו לא משך רשותו
קנה לו, אבל אם משך ומדדי קודם פסיקה לא קנה שאין דעתו של אחד מהם סומכת ככך.
מי שהחנה עם חברו שכל זמן שיעלה בדעתו למכור קרקע פלוני הרי הוא מוכרה
לו במאה דינרין והקנהו בקנין הראוי והוא שכתב לו הרי היא קנויה לך במאה דינרין
מעכשיו ולכשאמכרנה ולאחר זמן מכרן לאחר במאה ועשרים קנה השני, לא היתה
כוונה אלא כל זמן שיעלה בדעתו למכרה וזה לא היה דעתו למכרה ולא מכר אלא
מפני שנחוסף לו על שווייה, ומכל מקום אם מכרה במאה קנה הראשון, וכן אם התנה
הרי היא מכורה לך מעכשיו ולכשאמכרנה בכמה שאמכרנה קנה ראשון, וכן אם קבל עליו
כל אונם הבא, גדולי המפרשים" סוברים בזה שמכרה במאה ועשרים שאם אמר הראשון
הריני נותן כמו שאתה מוצא ממנה שקנה הראשון, ואין הדברים נראין, לא חל קנינו
אלא על אותו הצד, ומכל מקום אף לדעתם אם נמלך בו ולא רצה ליתן הופקע כחו.
התנה עמו למכרה לו כל זמן שימכרנה ולא פסק לו דמים בשעת הקנאה אלא
שאמר ברמים שישומו אותה שלשה בני אדם בוררין שלשה והולכין אחר שומת השנים
שכונתו להיותם כבית דין, ואם אמר עד שיאמרו שלשה ולא הזכיר לשון שומא אין
הדבר כלום עד שימכמו השלשה, אמר כמו שישומו ארבעה הואיל והוציאם מכלל
שלשה דעתו להסכמת כלם וכל שכן אם אמר עד שיאמרו ארבעה, אמר עד שישומו
שלשה או עד שיאמרו שלשה וכן בארבעה ולא בררם בשעת התנאי ובשעת המעשה
בררם וגמרו שומתם ופרסמו ואמר אחד מהם יבאו שלשה אחרים וישומו אין בידם
לעכב אע"פ שלא התנו עליהם בפרט הואיל וככל מקום ביררום בשעת השומא, ואע"פ
שהוא טוען שיבאו אחרים הבקיאים יותר, שאינו יודע אי זה בקי בשומא ביותר, ולא
סוף דבר בפרסמו או כגמרו את שומתם אלא אף משנבררו, ומכל מקום יראה שאם

(א) כי רבינו גם בעירובין סיכ' א' ד"ה כבר ידעת (ועיי' ש"ס), ולא כרש"י בסוגיון ד"ה
ולא ועי' תוס' ד"ה בן. (ב) וצ"ב אם בן נח חייב בגזל על מנת למקט. (ג) בבא מציעא ס"ו א' ב'.
(ד) כרמכ"ם ה"ל מכירה פ"ה היו ועי' מגיד משנה שם וסור וב"י ח"מ ריש סי' כ"ו מ"ש בשם בעל
העיסור ודרישה שם. (ה) ינעתי ולא מצאתי מדוע כ' רבינו "מלוה" ולא בלוקח כמו שפירשו כל
הראשונים ו"ל (ועי' רש"ם בבא בתרא פ"ה ב' ש"כ בשם רש"י הגי' בלוקח). (ו) "ומדדי" שיגרא
דלוישנא היא עי' בסוגיון. (ז) בן כתב הרב המגיד ה"ל מכירה פ"ה היו בשם הרשב"א והרמב"ן.
(ח) הראב"ד מוכח בסור ח"מ ר"ו וריש"א ד"ה האי. (ט) ר"ל השני וכ"כ הרא"ש. (י) הרמב"ם ה"ל
מכירה פ"ה ה"ח וכן בסור ושו"ע ח"מ ר"ו ס"ד כ' ש"ס, וכן הוא בגמ', ודברי רבינו שאף שנבררו
כן, צריך ביאור.

הדבר ברור על אחרים שבקייאם יותר שאפשר לו למעון כך * אם לא התנה, ודברים אלו כלם כמעכשו ובקנין.

המשנה השביעית, והכונה בה השלמת ביאור עניני החלק השני בדיון תערובת יין נסך וסתם יין ודיון נצוק בפרט, ואמר על זה נטל משפך ומדר לתוך צלוחיתו של נכרי נטלוג ומדר לתוך צלוחיתו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור, צריך שתדע שאע"פ שלא נתברר עדין נצוק אם הוא אסור אם לאו הואיל וסוף הדברים כן שהוא אוסר כמו שיתבאר אנו מפרשים משנה זו על דעת פסק באיסור נצוק, ומשפך הוא כלי שבאמצעותו מריקין חיון מכליו של מוכר לכליו של לוקח, ונטל זה את המשפך ומדר לתוך צלוחיתו של נכרי שבו יין נסך והרי נאסר מה שבמשפך משום נצוק, ואינו צריך להקטירה בשפחסתו צלוחיתו ר"ל שנהפכה וקלה יין שבתוכו וצף על המשפך, שאף בלא פחיסה זו נאסר מה שבמשפך משום נצוק ונאסר אף בהנאה שהנצוק ליין נסך גמור נאסר אף בהנאה כמו שיתבאר, ומכל מקום כלי שביד ישראל מותר שהרי בר נצוק הוא ובר נצוק מותר כמו שהתבאר, ואחר כך נטל את המשפך ומדר לתוך צלוחיתו של ישראל אם יש עכבת יין במשפך ר"ל שיש גומא בשולי המשפך שנתקב בה מעט יין הרי נאסר יין זה שבצלוחיתו של ישראל הלוקח בתערובת אותה מפה שירדה לשם, ובתלמוד המערבי גורסין עקבת יין ומפרשים בה שם מלשון עקבה מרס, ר"ל לכלוך יין, ויראה מלשון זה אע"פ שאין שם יין ממש הואיל והוא מופת ונתערבה מפיחתו, ומכל מקום פירשו"ה בה דוקא כטופח ככרי להטפית, ואסור שאמרו פירשו בו גדולי המפרשים בהנאה שאלו בשתיה אף כטופח שלא להטפית נאסר כל שעכר יין בכלי האסור אחר שלא הכשירו כראוי לו, ואפילו י"ג ניגב לגמרי שאף כלי שאין מכניסו לקיום שעמד בו יין אסור לשעתו ואף נגב לגמרי אינו כהודח וכ"ל כלי שנאסר יינו נאסר הוא עמו, ולא דברו בכאן מעתה אלא באיסור הנאה והוא שכשחזר ומדר במשפך זה הרי נתערבה עכבת יין שבו כיון זה שבצלוחית ואסרו, ומכל מקום סתם יינו הוא י"ב שהרי משום נצוק נאסר אלא שאותה עכבה שבמשפך אף בהנאה נאסרה י"ב הואיל והוצק ליין נסך י"ב אבל מכל מקום חזרה היא לסתם יין י"ב וימכר כלו חוץ מדמי יין נסך שבו, ואם אין שם עכבת יין מרבה י"ב או שאין שם מופת להטפית אין לו דמים ומותר הכל, או שמא מכל מקום צריך לפרש חוץ מדמי יין נסך שבו כמו שהתבאר לדעת קצת ס' שאם היה

(א) מן כביי חו"מ ר"מ ס"ה וזה לכוון בזה לדעת רבינו אלא ש' שהרמב"ם וסור סתמו בזה, ועיי' ש"ך שם סק"ג ש' בשם הב"י שא"י שומעין לו, ורבינו מסייע למרן ז"ל. (ב) בספרינו יאת המשפך. (ג) שם ל"י ינטלוג אלא יחזור ומדר. (ד) אין לו מוכן, ונ' שצ"ל 'שנתמלאה' כמו שפ' רבינו לעיל ג"ז ב' ד"ה ככר. (ה) לעיל ג"ז ב' ד"ה ככר. (ו) בפירקין ה"י ל"ה א'. (ז) הושעו' ח'. (ח) הרשב"א בתוה"ב בית ה' ריש ש"ה. (ט) הראב"ד טובא בתוה"ב שם. (י) עיי"ש בכרך ומשמרת הבית וחבין מה שהוסף ושינת רבינו בדברי הראב"ד ז"ל שם. (יא) כ"ז בדברי רבינו הם ולי' שם בתוה"ב בשם הראב"ד, ורבינו כוונתו לאפוקי מ"ם שם. (יב) דבר חדש למרנו רבינו וי"ל בזה הרכה ואכמ"ל. (יג) לענין כוונת רבינו בזה לתרץ קושיית הרמב"ן על הרי"ף עיין שם בתוה"ב; אלא שהרשב"א כ' שם דבודאי יין לית הלכתא כרשב"ג דימכר כולו וכו' ורבינו חלק על הרשב"א בחדא ומ"ל כיון שהעכבה נאסר עיי' נצוק אע"פ שהעכבה אסור בהנאה אע"פ כחות דרגא שמה שנאסר מן העכבה אמרינן כ' ימכר כולו וכו' והוא דבר חדש לגמרי. (יד) במה שרבינו מחלק בין עכבת יין מרבה לאינה מרבה מיישב רבינו ג"כ קו' הרמב"ן על הרי"ף ועיי' גם ב"רן. (טו) כתי' של הרמב"ן בתוה"ב בית ה' ריש ש"ה ורבינו מסביר ומפרש דבריו.

יין נסך גמור היה אוסר את הכל ואין לו תקנה ומאחר שכן אף כאן אע"פ שאין בו דמים מתוך חומרא של יין נסך ודאי צריך לפרש חוץ מדמי יין נסך שבו ושישליך פרוטה לים המלח, ויש מפרשים * משנה זו לאיסור שתיה, והוא שהם סוברים שכל כלי שאין מכניסו לקיום אם נגב אינו צריך הדחה שכבר יבשה לחלוות שבו ועברה ונגובו הוא הדחתו והוצרכה משנה זו לעכבת יין או בטופח בכדי להטפית לאסור שתיה, וחכמי האחרונים^ב חולקים בזה שהרי משפך לנגוב הוא צריך כמו שיחבארג וכלי שהוא צריך נגוב ר"ל במים ואפר אם עבר בו יין אף כשהוא בלא שום לחלוות אסור שלא התירו ביבש אף בדיעבד אלא בכלי שאינו צריך אלא הדחה ואם כן הואיל ומשפך צריך נגוב שהרי מכלי^ה הוא אף ביבש אסור בשתיה ולא הצריכו טופח להטפית אלא להנאה, ומכל מקום לדעתנו אין זה כלום, שלא נאמר במשפך שצריך נגוב אלא בשל גוי או של ישראל ונשתמש בו גוי בשעת הגתות שהיון חרף וחס אבל זה של ישראל הוא ואין הגוי משתמש בו בשעת הגתות שהרי במכירת יין אנו עוסקים ואין יין נסך מן הסתם בשעת הגתות ונשאר דינו ככלי שאין מכניסו לקיום שדיו בהדחה וכל שהוא יבש אף לשתיה מותר, ועוד שלא נאמר דין נגוב במשפך אף בשעת הגתות אלא כשיין האסור מצד עצמו עובר בתוכו אבל זה לא עבר בתוכו יין האסור מצד עצמו אלא יין שנאסר מחמת נצוק וכל כיוצא בזה דינו ככלי שאין מכניסו לקיום שדיו בהדחה, והוא שכתבו בו גדולי המפרשים^ו שמשנתנו לאיסור הנאה נאמרה שאלו בשתיה אף בלא טופח נאסר אחר שלא הודח, ומפני שהם סוברים שאף בכלי שאין מכניסו לקיום אם נשתמש בו בלא הדחה אף ביבש היין אסור, ואע"פ שאין נראה כן, מכל מקום למדנו מדבריהם שמשפך זה דיו בהדחה ואין דינו ככלי הגת אלא כשאר כלים שאין מכניסין לקיום, כך נראה ל', והדברים ברורים, ויש מפרשים שעכבת יין באות הכ"ף הוא קל מעקבת יין באות הק"ף שעכבת יין פירושו כל שנחעקב שם יין אע"פ שנתיבש לשם^ז ומצד מה שנאמר במשנתנו אם יש בו עכבת יין וכו' ואי בלח אפילו בלא עכבת יין בעי הדחה וכדאמרינן^ח בתחומא גוי דאשתכח במעצרתא אי איכא טופח להטפית בעי הדחה ונגוב ואי ליכא אלא טופח סגי ליה בהדחה, אלא ביבשה סיירי, ועקבת יין פירושו בלחה, ואם מדד לתוך צלוחיתו של נכרי והיה שם סתם יינן ונשארה עכבת יין במשפך אין אותה עכבה אסורה בהנאה שהנצוק לסתם יינן מותר בהנאה כמו שביארנו וכשחזר ומדד לתוך צלוחיתו של נכרי ונתערבה אותה עכבה לשם מותר כלו בהנאה ואין צריך לפרוט חוץ מדמי האיסור, וכן כל שצלוחית של נכרי טופחת, אבל אם היתה נגובה לגמרי והריקו בה דרך משפך או הוציאו מיין החבית עליו אם צלוחית זו אין מכניסו לקיום לדעת האומרים * בשאין מכניסו לקיום שנגובו הוא הדחתו מותר ולדעת האחרים יא אסור, וכן אם הוציא בכלים שמכניסין לקיום יב לדברי הכל ואע"פ שנגבו

(א) בתוה"ב שם בשם יש מפרשים. (ב) הרשב"א שם. (ג) לקמן ע"ד ב'. (ד) מכאן ותלמה ל' בתוה"ב שם ודברי רבינו הם לפרש קו' הרשב"א ועיי' במשמרת. (ה) ברור שחסר "הגת". (ו) עיי' תוס' ע"ב ב' ד"ה אם ועי' בה"ב שם שתי' וז"ל: וליתא שאין דברים אלו אלא במשתמש בו בנת שהוא חשמיש מרובה אבל לפי שעה בכל כלי הגת כהדחה בעלמא סגי להו עכ"ל ורבינו תלה חשעם שבשעת הגתות היין חרף וחם ולפי' אי"צ לחשמיש מרובה וגם אין מקום למ"ש במשמרת שם לדחות דברי הרא"ה, ואין הדבר ברור ביד. (ז) הראב"ד בתוה"ב שם. (ח) עיי' תוס' ע"ב ב' ד"ה פחתו ומתיר"א, ואולי נחלזנו תוס' למ"ש רבינו שעכבת יין ר"ל שנתיבש שם. (ט) לעיל ס' ב'. (י) ברור שצ"ל ישראל". (יא) הראב"ד בתוה"ב שם. (יב) ביב ב"י יו"ד קכ"ו בשם רבינו ירוחם עיי' שם.

ואפילו הורחו כל שלא הוכשרו כתקנן, וכן כתבוהו גדולי המפרשים* בתשובת שאלה, אלא שיש חולקים כמו שיתבאר, ושם תאמר ב' אחר שאיסור הנצוק אינו אלא משום קרוב אי זה דבר תחשוב בו לקרוב, אפשר בכדי מה שאדם משער אלו נשתמש בו בחסין כמה יין יקבל טעם בפליטה זו אלו היתה בשאינו מינו, המערה מכדי אל כלי את שעה מסנו מותר ואת שעה לתוכו אסור, פרשו בגמרא ג' דעת פסק ישראל המערה מכדי שיש בו יין כשר לכלי שיש בה יין אסור שהיה לנו לאסור יין שבכלי העליון משום נצוק אלא שנודרו זה המערה וקודם שהגיע ראש הקלוח זה לנגיעת יין האסור הפסיק ראשו העליון כאצבעו מכדי שהיה מערה מסנו או שהשפיל את הכלי לאחוריו והפסיק קלוחו ונמצא קלוח זה בשעה שנחבר ליין האסור כבר נפסק טיין שבכלי והלכך את שבכלי העליון מותר ואותו הקלוח היוצא עם מה שנחמרה לתוך כלי של גוי נאסר.

זהו ביאור המשנה, וכלה על הצד שבארנוה הלכה היא, ומה שנכנס תחתיה בגמרא כך הוא.

כבר בארנו" שהנצוק אסור ביין, ומכל מקום קרעו באיסורו גדולי עולם ו' לא נענו, וכן הדין נותן, שהרי רב הונא אסרו בפירוש ולא חלק עליו אחר, ואע"פ שחקרו על דבריו זו מניין לו והיו דוחין ראיות שהיו מוצאים מדעתם, דרך דחיה הוא ומשא ומתן, ומכל מקום הואיל ולא נחלק אדם עליו הלכה כן, ואע"פ"י שבטהרות הקלו בה וכבר מצינו במקומות שהחמירו בהם מכל מקום" הרי על אותה שבטהרות אמרה ולא הקשו בה כן ומאחר שהם סחלו לו בזה אנו אין לנו, וכן אין לנו בדמיון טהרות ליין נסך, אלא מה שגלו אם להשוותם כאחד אם להקל ואם להחמיר, ולא אסרו" על טהרות דחמירי אלא דרך משא ומתן ושקלא וטריא ולעצמן פירוש לאותם שנחגלה בהם כן ולא ללמוד מהן לשאר דברים, שהרי לענין טהרות מניח אומני"ב לתוך ביתו לא טמאו אלא בכדי פשוט ידים ורגלים וכן מנע על ידי דבר אחר לא נחשב מנע לענין טומאה וכיין נאסרו שניהם, וכן מפתח"י הגת או הכד שסבסן לעם הארץ לכהן אפילו שהה כמה טהור ולענין יין נסך מפתח אינו כלום, י"ד והתבונן בזה שכתב גדולים טעו בדמיונות אלו ולא להחמיר בלבד אלא אף להקל, והתבונן שאף כמה שהשוו את המדות כיניהם והוא מה שאמרו" כל שכוב טמא"י בגוי אינו עושה יין נסך לא נאסרו הדברים אלא כמה שנחגלו בהם והוא ענין הוריקה הא הסמ כוב טמא וכיין מותר ומנע בית הסתרים כוב טהור וכיין אסור כמו שבארנו בפרק רביעי, י"ד ומכאן אתה יכול לדון לשאר הדברים, ואף מדברי רב חסדא"י נראה כן שהיה מצוה למוכרי היין כשיסדרו לגוים בלא משפך שיסדרו או דרך נפוש והטחה מרחוק או דרך קטוף על הדרך שפירשנו

(א) הראב"ד. (ב) קו' זו הקשה מרן כב"י יו"ד קכ"ו על חסור שפסק כרבינו ועי' דרכי משה סקיד וכן בסויו סקיו שם שתי' ענין תי' רבינו. (ג) ע"ב ב'. (ד) פי' חדש לא מצאתי בראשונים. (ה) לעיל ג' ב' ד"ה כבר. (ו) עי' תוס' ד"ה אמר שם שם ר"ת ס"ל שנצוק אינו חבור. (ז) כ"כ בתוה"ב בית ה' שער ה' דף קנ"א בשם רבינו הנגאל. (ח) כ"כ בעל חמאור טובא בתוה"ב שם להתיר מטעם זה בדיעבד. (ט) כן דחה הרשב"א שם דברי בעל חמאור. (י) מכאן והלאה ל"י שם ודברי רבינו הם. (יא) לעיל ע' ב'. (יב) כדא"י מותרות פ"ו מ"ג. (יג) כדא"י שם מ"ב. (יד) כדא"י לעיל ע' ב', ורא"י זו לא זכיתי להכין כלל הא כזה דוסה יין נסך לטהרות לגמרי, ואולי מ"ס נפלה בדברי רבינו וצ"ע. (טו) לעיל ס' ב'. (טז) ברור שחסר כאן מה שא"י שם בגמ' וצ"ל "בגוי עושה יין נסך וכל שכוב טהור". (יז) לעיל ס' ב'. (יח) רא"י זו ב' גמ' בתוה"ב בית ה' ש"ה דף קנ"א וכן תוס' ד"ה אמר בשם רש"י, ועי' ברא"ש דחית ר"ת לרא"י זו.

במשנה שלא יהא הקלוח מחבר בין השנים או דרך זריקה. שאם כמשפך לא היה צריך לכלים א' שהרי בר נצוק היה, או שמא כמשפך ומחשש עכבת יין כשישוב ויסודד לישראל, ואע"פ שאף בדברי רב הונא עצמו בענין מה שאמר הוא לא שנו אלא שלא החזיר גרגותני לגת אבל החזיר אסור נאמר דרך שאלה גרגותני גופה במאי מיחסרא בנצוק שמעת מנה נצוק חבור ואף הוא רחאה והעמידה בפחסתו צלותיהו. מכל מקום לא נדחת אלא דרך משא ומתן כלומר שאין ללמדה משם, ויראה לי שדבר זה נחפרסם איסורו מפי רב הונא אסור פשוט לא חלק בו אדם אלא שהיו תמהים היאך אפשר שלא הוזכר דבר זה במשנה או בכריתא אם לאיסור אם להתיר וכשהיו מוצאים שמועה שממנה היה יוצא להם כן היו מתמהים עליה שמעת מנה נצוק חבור או אינו חבור כלומר והיאך נחפרסם. עליה שלא הוזכרה במשנה, ואף אנו מפרשים כן באחרון של פסחים שאמרו שם שמעת מנה ברכה טעונה כוס, ומתוך כך היתה שאלה זו נזכרת חסיד, וזהו שהזכירות אף בדברי רב הונא עצמו כמו שכתבנו, וא"ל לא כן היה להם לחסר מדי איריא אלא לרב הונא הא איהו קאמר נצוק חבור, אלא ודאי אסורו בפי הכל היה אלא שהיה מפורסם להם שלא היה במשנה ובכריתא ומכל מקום אין פקפוק באסורו.

ולענין הנאה יש שמועות שלמדו הגאונים מהם שמותר בהנאה, ואחת זו שבפרק זה' דרב אחא בר איקא הוה שפיך חמרא לגוים שנראה שלא חשש בו לאיסור נצוק, ויש שלמדו מהם שהוא אסור בהנאה בשמועת משיכה קונה כמו שאמרו שם דרמי לסנא דגוי ואמרו שם שמעת מינה נצוק חבור. ולענין הנאה, ואע"פ שיש לפרשם בדרך שאין ללמוד מהם כך, לכאורה כך נראה מהם, וכן שיש מקומות אחרים שכורין כן, ומתוך כך הסכימו שכל שהוא נצוק לין נסך ודאי נאסר בהנאה כמו שכתבנו הרבה פעמים, וכן הדין שהנצוק משום ערוב יין כיון נסך ודאי אין לו תקנה ובסתם יין מוכר כלו חוץ דרמי יין נסך שבו כמו שיחבאר יא.

ובר נצוק מכל מקום מותר כמו שכתבנו בפרק רביעי י' חדוש הוא ועליו אין להוסיף.

יש מי שאומר י' שאין הנצוק אסור יין שבכלי המערה אלא כשנצוק למקום שהמתקרה אסור בהנאה כגון שהיה בכלי של גוי יין נסך או סתם יין או יין ישראל שנאסר במגע ובדברים האוסרין בהנאה, שכל שאסור בהנאה הוא בכלל יין נסך, הא כל שהיין שבכלי האסור מותר בהנאה אין יין שבכלי העליון אסור משום נצוק, וזהוסי לרעתם מה שנאסר בדברי רב הונא למומאה לא הוי חבור לענין יין נסך הוי חבור, וכל יין האסור בהנאה הוא בכלל יין נסך, הא יין שאינו אסור בהנאה לא, מעתה הריק לכלי של גוי שאין בו יין אפילו מכניסין לקיום הואיל ולא נאסר המתקרה בהנאה

(א) כדור שציל לבלום, ור"ל ברשביא שם ודברי רבינו הם. (ב) זו היא א' מראיות ריה להתיר עיי' תוס' דיה אמר. (ג) לעיל ג' ב'. (ד) ק"ה ב'. (ה) אי' למי סן הגאונים נחבון רבינו, ועיי' רשביא בתוה"ב בית ה' ש"ה דף ס"א ונקצר שם מ"ש שם "שמעתי משמן של גדולים שלא" וכו' ובב"י ויד' קכ"ו העתיק משמן של גאונים. (ו) לעיל ס"ה ב' ועיי' בתוס' דיה כי שלמדו משם כמשיכ רבינו, ועמ"ש רבינו שם דיה דרך. (ז) לעיל ע"א ב'. (ח) כמו שפ"י רבינו שם דיה פסק בשם חכמי האחרונים עיין שם. (ט) כן פסק הרשביא בתוה"ב הקצר בית ה' שער ה'. (י) גם לעיל ע"א ב' דיה פסק. (יא) לקמן ע"ד א'. (יב) לעיל ג' ב' דיה כבר. (יג) כיה בתוה"ב הקצר משמן של גדולים ובב"י ויד' קכ"ו העתיק גאונים. (יד) כ"ז מוסף רבינו בדברי היא, עיי' מו"ז ויד' קכ"ו מק"ו. (טו) ר"ל ברשביא שם.

שהרי נאדות הגוים וקנקניהם ויין ישראל כנום בהם מותר בהנאה* אינו אומר בנצוק לאסור יין שבכלי העליון ולא אף הקלוח האמצעי כך הוא דעת הגאונים. ב ואף רוב חכמי האחרונים הביאוה בחבוריהם, אלא שאין לי ספק בה כלל, ואם ערה דרך קטוף או נפוף ר"ל זריקה והטחה כבר ביארנו שמוחר.

[דף ע"ב ב'] גרי המערה יין כשר מכליו של ישראל לכלי אחר הכשר גם כן או לקרקע מה שנשפך אסור הנאה ומה שנשאר בכלי הרבה רבנים. התירוה בשתיה ולא פשו דין כחו בכונה אלא כמה שנשפך, ונסעדים בה ד על מה שאמרו בכאן בההוא דלא נפיק לבראי לא גזרו, ואין הדברים נראין כלל, לא נאמר דבר זה בכאן אלא דרך דחיה כלומר שלא להביא מאותה שמועה דין נצוק שהיה מפורסם אצלם שלא הוזכר במשנה ובריתא. והעמידה בדרך זה ר"ל בגוי המערה ועל דעת זה בדרך פירושה של בריתא, או שלא דבר אלא בהתיר הנאה, וכן פירשוה חכמי חדרות שלפנינו, הא על דרך פסק אף רב ששני מודה שהנשאר אסור שהרי יש כאן נצוק בהכרח, ולא עוד אלא שגדולי המפרשים אומרים אותו בהנאה, ואע"פ שהנצוק לסתם יינן אינו אסור בהנאה, יראה לי מכל מקום שאף זה חמור מנצוק שכלו נקרא כחו בכונה ודרך נסוך ככך כמו שבארנו בפרק רביעי, ומכל מקום קצת מפרשים הסכימו להתיר את הנשאר בהנאה כמו שכתבנו שם.

יין זה שיערה הגוי מכליו של ישראל לכלי הכשר שאמרנו את הנשאר אם בהנאה אם בשתיה על הדרך שבארנו. אומר אני שלא מחמת נצוק לבד נאסר אלא אף מחמת כחו בכונה והוא שאמרתי שאף זה חמור מנצוק, ויצא לנו מזה שאם הוציא עליו מין החבית אסור ואילו לא נאסר אלא בנצוק היה יין החבית מותר מטעם בר נצוק וכן הורו רבים ואיני מודה להם כלל.

גרי שיערה למקום שהולך לאבוד הכל מותר כמו שבארנו בפרק שני, ומכל מקום היה זה זורקו לאבוד ובא גוי אחר ונגע בקלוח קודם שיגיע למקום האבוד אע"פ שהגיע ראש הקלוח למקום האבוד כתבו גדולי המפרשים שזה אסור שלא בטלו סמךשבתו, ואיני יודע מה הוצרכו ללמדנו דבר זה שהרי מנע אין בו דקדוק אם לאבוד אם לאו, ויראה לי מדבריהם שאם גוי זה מריק למקום האבוד ובא אחר והצילה ממנו ונטל הכלי והריק ממנו על אותו מקום בעצמו שהוא אסור.

הנצוק כבר בארנו ד שאין אסורו משום מנע אלא משום ערוב, ומעתה אם נעשה הקלוח נצוק ליין נסך הנסור הכל אסור, ואם סתם יינן יסכר כלו חוץ מדמי האסור שבו, ואם היו מים בחבית אפילו נצוק ליין נסך אם אין בעיקר מנעו כדי ליתן טעם במים שבחבית הכל מותר, שכל מין ומינו ודבר אחר רואין את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, וכן אם היה נצוק זה מן הגת ובו חרצנים וזנים מעורבים עם היין מין בשאינו מינו הוא כמו שהתבאר למעלה.

(א) כדאי לעיל כ"ט ב'. (ב) עי' לעיל הערה י"ג. (ג) בתוה"ב בית ה' ש"ה דף קנ"א ב' שרשי וגדולי רבני צרפת ובעל המאור ס"ל כן. (ד) כ"כ רש"י ד"ה דגואי. (ה) ע"פ רבינו לעיל ע"ב א' סד"ה כבר. (ו) איני למי נחבון. (ז) הראב"ד מוכח בתוה"ב בית ה' שער ה' דף קנ"א. (ח) ולפיז מיושבים קו' הש"ך וי"ד קכ"ה מקיא על המחבר כי כמי קב"ד מיד מירי בהוצאת ברוא וזה וודאי לא הוי דרך ניסוך ואכמ"ל. (ט) ג"ו ב' ד"ה כחו של. (י) ברבור הקודם. (יא) ג"כ א'. (יב) הראב"ד מוכח בתוה"ב בית ה' ש"ה סוף דף קנ"א. (יג) לא ירדתי לסוף כוונתו של רבינו וצ"ב. (יד) לעיל ג"ה ב'.

כחו של גוי בסיוע ישראל מותר ומכל מקום צריך להזהר שלא יניחנו לגוי וכבר ביארנוהו בפרק רביעי.^א ומכל מקום אם אינו שופכה עמו אלא שמשאיה להם מותר אם היא חסרה שאין לחוש למגע או לשפיכה מכתו, ואם ישראל בצדו ונותן לב על המגע ועל השפיכה מכתם מותר.

מאחר שבארנו שנצוק אוסר אין אנו צריכים להודיע על גושתא וכת גושתא שהוא אוסר אף אם נגע בכת גושתא, שאף אם נפקפק בנצוק היינו אוסרים בה כמו שאמרו עליה דכולי חמרא בחר גושתא וכת גושתא גריר, וענין זה הוא שכשרוצים לערות יין שבחכית גדולה שאינה ראויה למלמל לתוך חכית אחרת ריקנית זוקפין שפופרת ארוכה והיא קרויה גושתא ומכניסין אותה בחכית הגדולה ספיה עד שמגיעת סמוך לשולי הכלי וראשו האחר יוצא בפי הכלי והיא ארוכה עד שיוצא מפי הכלי ומאלכסנין את ראשו כעין קולמוס ומחברין את ראשו של שפופרת זה והוא נקרא גושתא בראשו של שפופרת אחרת קצרה ומאלכסנין את ראשה גם כן כדי שיתחבר עם חברתה ומזפתין ביניהם בכדי שלא יכנס אויר בין שניהם, או שנוקבין ראש השפופרת הגדול ונותנין בתוכו ראש השפופרת הקטן וזו השניה עומדת באלכסון מוטית כלפי חכית אחרת ריקנית והיא נקראת בת גושתא, ושואף אדם ברוחו בפי השפופרת הקצרה ויין החכית נמשך בשאיפתו דרך הגושתא והיא השפופרת שבתוך החכית וממנה לבת גושתא והוא הקצר ומסנו לחכית הריקנית ובלכד שיוחר להשטט מסנה פיו בנחת ולא יתנהו השב רוחו בתוך השפופרת, וכשארם נותן אצבעו בפי הכת מתקרב מיד אפילו נופח בה ברוחו, וכשהישראל מושך את היין דרך הגושתא וכת גושתא ובא גוי והניח ידו על בת גושתא והפסיק הואיל ויוצאה מפי החכית לא נאסר במגע החכית עצמו ומכל מקום נאסר משום נצוק, ואע"פ שזה קמפרים הוא ולא נצוק, מכל מקום נצוק וקמפרים חדא מתתא מתנינהו,^ב ולא עוד אלא שאם פקפקנו באיסור נצוק בשאר שפיכות שבחכית אוסרין כזו משום נצוק הואיל וכל היין נגרר אחריה מאיליו או עד שיעור שראש התחתון של גושתא מגיע לשם הרי הוא כנתקרב כלו מה שאין כן בחכית ושאר כלים שאין נגרר מהם אלא על ידי אדם, ומכאן אני אוסר שכרוא שלנו הואיל והכל נגרר אחריו אין פקפוק באיסור נצוק שלו אף לדעת המפקפק בנצוק והיא ככת גושתא לגמרי, ואני מפרש שני התם דכולי חמרא בחר גושתא וכת גושתא גריר כלומר ודין הוא שלא לפקפק באיסור נצוק שלו ומכל מקום לא מטעם אחר הוא אוסרו אלא משום נצוק, ואע"פ שכל המפרשים^ג פרשו בה דרך אחרת שלא משום נצוק הוא אוסרו אלא מפני שהוא כמגע חכית וטורחיים כזה טרח יתר מכל מקום זה נראה כרור והאמת אהוב יותר, ומכאן יש לי ראיה לאסור בנצוק בקבוקים שלנו אף לדעת המפקקים באיסור נצוק עד אותה ברוא אלא שמכת אסור נצוק שאנו פוסקים יאסר כלו על הדרכים שבארנו ד בענין עד ברוא, וזה שאמר^ה נגע עליו גושתא, רוצה בו שנגע בכת גושתא שכזה הוא מעכבו ונגיעת גושתא אינו מעכבו כלל שהרי ראש הגושתא מורבק בראש הכת גושתא ומזופת לשם בכדי שלא יכנס רוח ביניהם, וזו היא צורתה,^ו ומכל מקום אין כאן דין סגע בגוף החכית אלא דין נצוק, ומכל מקום אם הפריד הכת גושתא ונגע בקלוח היוצא

(א) ג' ב'. (ב) לעיל ע"ב א'. (ג) רש"י ד"ה אנשתא ורשב"א בתהיב בית ח' ש"ב דף קל"ט אבל הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פ"ב ה"א ב' יונמנא הכל כבא מ"ח ו'. (ד) לעיל ג"ט ב'. (ה) בגמ' שלנו הגי' 'אנת ידיתא אנשתא'. (ו) הצורה בכת יד כי לא כרורה היא שלא מצאתי תועלת להדפיס אותה.

מן הגושטא עצמה אפשר שתאמר משום מגע בגוף החבית הואיל והגושטא נכנסת בחלל החבית, וכן בקבוקים שלנו ביין היוצא דרך הכרזא אם הכרזא נכנסת בחלל החבית והוא הוא הענין הכת גושטא אינה נדונה כבר נצוק, וכן זה של כת גושטא נאמר הכל כהנאה הואיל והשפופרת בגוף החבית ממש ושתיהן נדבקות ביחד, ויש מפרשים איסור זה מחמת מגע יין שבחבית ופרשו מה שנאמר כאן דכולי חסרא בחר גושטא ובת גושטא גריר שכל היין משתכשך בחזרת הקלות או שמאחר שסופו לצאת כלו כשהפסיקו בידו והוא היה כנוגע בכלי עצמו* דרך נקב שבשוליו שהגושטא ובת גושטא כנופו של כלי הוא והואיל ואין הקלות יוצא לחוץ מה שאין כן בנצוק שהקלות יוצא חוצה לו.

קנישקניז הוא כלי אחר וענינו הוא שיש לחבית זו שני נקבים אחד מרוח אחת ואחר מרוח אחת והוא צורתו והיין יוצא דרך שניהם וישראל פותח פיו לקלות היוצא ברוח זה וגוי פותח פיו לקלות היוצא מרוח אחרת ושניהם ביחד כל אחד בקנה שלו ותכלי עומד קבוע שאי אפשר להזיזו עד שירבה בשפיכה מכחו וכן אינו מוציג בשפתיו שאם כן הרי נאמר כל הנשאר בנצוקי לדעת האוסר בו אלא שפוער פיו סמוך לפי הקנה ופי הקנה בתוך פיו ואין זו אלא שהיין יורד לתוך פיהם כיורד לתוך הקערה, ומכל מקום אם פסק הגוי תחלה אי אפשר שלא יסתום פיו בשעת פרישתו ונמצא אוסרו במגע והשאר בנצוקי וכן שהיין מתעכב מחמת סתימתו ומתרכה לצד קלות שני מכה סתימתו של זה והרי זה בשעת סתימת פיו כמניה מצבעו לעכבו ואסור הא כל שאינו סותם פיו אין כאן מגע לא ביד ולא בפה שהרי אף מגע שפתים אין כאן אלא שפוער פיו והיין נכנס וכל שפוסק ישראל תחלה מותר אלא כשיפסוק הגוי יאסר הנשאר לשם, ויש אוסרין בקנישקניז, ואף גדולי המפרשים מנסגמים בה, ויש סתירין בה, ולא עוד אלא שמפרשים אותה אף בנגיעה ומביאין ממנה ראייה גמורה להתיר נצוק, ואין הדברים נראין.

כשם שהנצוק אוסר ביין נסך כך הקטפרס ומשקה טופח, והנצוק הוא קלות המחובר בין שני משקים אם על ידי אדם אם דרך צנור, וקטפרים הוא שבא דרך מדרון, ומשקה טופח הוא שחי גומות שבהם יין וביניהם משקה טופח אלא שאין בו כדי להטפית, ושלשחן אינם חבור לא לטובאה ולא למהרה, לטובאה כיצד היו בכלי מים או משקין וקלחו ממנו לכלי אחד ונגע מטא באחד מהם אין השני מטא, וכן אם קלחו ממנו על גבי השרץ או לכלי אחר שבו מים מטאים, ומכל מקום התבאר במקום אחר* בזו ר"ל בשקלה מכלי שיש בו מים מהורים לכלי שיש בו מים מטאים שלא נאסר אלא צונן כחוד צונן* או חם לתוך צונן, הא צונן מהורים לתוך חמין מטאים

(א) עי' רש"י ד"ה אנישטא. (ב) הצורה בכתב יד כ"כ לא ברורה היא שלא מצאתי תועלת להרפס אותה. (ג) אבל רש"י ד"ה קנישקניז (הב') וכן הרמב"ם הל' מאכלות אסורות סי' כ' הי"ד פ"י שמוצק. (ד) עי' ר"ן שכתב שוודאי חבורו של כלי זה לא גרע מחבורו של נצוקי ועמ"ש בשם הראב"ד, ועיין בלחם משנה הלכות מאכלות אסורות פרק י"ב הלכה י"ד, אבל גם על רבינו קשה מדוע כתב שנאסר בנצוק הלא רבינו פסק לעיל נ"ו ב' דגם כפיו מנסך אי"כ נאסר אף כלי נצוק וצריך עיון. (ה) גם זה לא הבנתי למיל מעם נצוק הא אסור במגע כמובן. (ו) הראב"ד, עמ"ש בשם הריטב"א (ז) הרא"ה בבה"ב בית ה' ש"ה דף קנ"א וגם שם ש"ב דף קל"ד מביא רא"י מקנישקניז להיתר נצוק ועי' במשפחת שם. (ח) מכשירין פ"ה מ"י. (ט) במשנה שם א"י גם יתחם לחם וכ"כ רבינו בנזיר ג' א' ד"ה הנצוק ולכן כרוך שנשעט כאן במ"ס, ודע שבדברי רבינו בנזיר שם חסר יתחם לתוך צונן* ועי' חסד ברסב"ם הל' טומאת אוכלין פ"ז ה"ב.

נמסאו הצוננין מצד העשן העולה ומתערב* שאותם האדים נחשבים לענין זה כמשקה. וכן החבאר במקום אחר ב' בקצת משקין שיש בהם נצוק לטומאה, ומכל מקום רוב משקין אין להם נצוק, וכן קטפרים ומשקה טופח ר"ל שאם יש כאן שתי גומות בכלי כזו משקין של חולין מהורים ובזו משקה של חולין מטאים ומשקה טופח על עובי שביניהם אינו מחבר, ומכל מקום גדולי המפרשים^ג שואלין בה אע"פ שכלל מקום אינו חבור יטמא טופח כמשקה טמא ואחר כך יטמא מהור בטופח שהרי המשקין תחלה לעולם^ה ועזשין שני לעולם, עד שמתוך כך העמידה במשקין של תרומה ונגע מכל יום באחד מהם שפסול ואינו פוסל ואם היה משקה טופח מחבר נעשה הכל אחד וטמא ועכשו שאינו חבור האחר מהור, ולשון התוספתא^ה בענין זה אחד משקה שנמסא באב הטומאה או כולד הטומאה הרי זה תחלה מטמא את חברו וחברו את חברו ואפילו הם מאה חוץ כמשקה מכל יום שפסולין ואינן מטמאין, לטהרה כיצד שתי גומות בכל אחת עשרים מאה וקלוח הבא דרך צנור או חרדלית הבאה דרך קטפרים או משקה טופח מחברים אינו חבור ולא עלתה לאדם טבילה בהם, וכבר בארנו ענין זה במסכת חגיגה^י וכן מים מטמאין שרצה להשיקן במקוה ועירה מהם לתוך המקוה הרי הן בטומאתן עד שישק את כלן, אבל המשקין שבאשבורן כלן חבור לטומאה והוא יא' מעין גומא ארוכה מזו לזו, בטופח על מנה להטפח והוא הדין לנבק ברחב כשפופרת הנאד, שאע"פ שהוצרכנו לנקב כשפופרת הנאד אין צורך שיהיו המים מסלאין את הנקב אלא דיו בטופח להטפח ככו שהחבאר במסכת חגיגה^{יב} והטובל באחד מהם עלתה לו טבילה למה שכל גופו עולה בהם.

[דף ע"ג א'] **המשנה** השמינית, והכונה בה להשלים עניני התערובת של יין נסך ולהתחיל בביאור עניני תערובת של שאר איסורין, והוא שאמר יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא יין ביין ומים במים כל שהן, פירוש יין נסך שנפלה מכנו אפילו מפה כחרדל לחכית גדולה של יין כשר אסר את כלה מפני שיין נסך אסור בכל שהוא וכל שכן אם נפל ההחר לתוך האיסור, ולא סוף דבר יין נסך ודאי אלא אפילו סתם יינן, ואע"פ שמשנחנו ביין נסך נאסרה, כל שהוא אסור בהנאה הוא נקרא יין נסך, שהרי בסוף משנחנו^ג אמרו יין נסך שנפלה לבור רבן שמעון בן גמליאל אוסר יסכר כלו חוץ מדמי יין נסך ופרשו כנטרא שנחלקו בין ביין נסך בין בסתם יינן אלא שפסקו כחכמים ביין נסך וכרשביג בסתם יינן, ואף כאן סתם יינן בכלל יין נסך, אלא שביין נסך אסור בהנאה ובסתם יינן בשתיה, וראיה^{יד} לדברינו ר"ל שסתם יינן אסור במשהו ממה שאמרו בבביתא^{טו} אנרדמים גוי שקדח במיניקת אמור מפני שטפה של יין נסך אסורה ואוסרת במשהו, ודאי סתם יינן כשאר מנע גוי בכונה, וכן^{טז} קנקנים

(א) שם בנזיר הוסיף רבינו ידרך העמוד וא"כ רק דרך נצוק מטמאין האדים העולים ועיין תו"ט מבשרין פ"ה מ"י. (ב) מבשרין פ"ה מ"ט ונזיר נ"א. (ג) הראב"ד. (ד) שמשקה טופח מטמא אפילו את הכלי, עי' בלוי פ"י מ"ח ועי' ר"ש מהרות פ"א מ"ט והדבר צ"ב ואכמ"ל. (ה) כראי' פסחים י"ד ב'. (ו) עי' אליה רבא להגריא וצ"ל שפי' ג"כ את המשנה במבול יום מתוך קו' על קטפרים עיי"ש. (ז) מבול יום פ"ב מ"ב. (ח) מבול יום פ"א ה"ב, ובמפרטנו וגם בבסוף משנה ה"ל שאר אבות הטומאה פ"ו ה"ה כ' התוספתא בשינויים. (ט) במקואות פ"ו מ"א כתב רבינו על נצוק וקטפרים פירוש אחר. (י) י"ט א' ד"ה היו. (יא) ר"ל האשבורן. (יב) לא מצאתי דין כספרו של רבינו לחגיגה אבל כ"כ רבינו במקואות פ"ו מ"א והיא שיטת רבינו תם בחוס' גיטין פ"ו מ"ו א' ד"ה הנצוק. (יג) לקמן ע"ד א'. (יד) עי' תוס' ד"ה יין. (טו) תוספתא במסכתין פ"ה ה"ב. (טז) עי' תוה"כ בית ה' שיה ריש דף קס"ט.

של גוים שאם כנס יין לתוכן אסור בשתיה* אע"פ שהוא כחערובת משהו^ב וכן שבראש הפרק^ג אמרו כיון דאיסוריה חמיר כיון נסך, ומכל מקום אחרוני הרבנים^ד שפירשו^ה שסתם יינן בששים כסתם משנתנו שהזכירה יין נסך, ואע"פ שמצינו לפעמים שקורין לסתם יינן יין נסך, הכא שני דנקט לה דומיא דמים שפירושן כשנתנסכו בודאי, וזו של אנדרמיס^ו אפשר שנאסרה^ז לדעת האומר בכל איסורין מין במינו לא במיל, או שמא^ח לדעתם שכל שטועם ודאי כנסך אבל שאר כגע אף בכונה דוקא בששים, וזו של קנקנים^ט אפשר שהם סוברים דכידהו משערינן^י ואע"פ שאף לפי שעה גזרו בהם ובזו מיהא אין כאן אלא משהו, גזרין חדשים אטו ישנים, ומה שאמרו^{יא} דאיסוריה חמיר כיון נסך פירושו ליאסר בהנאה אבל לתערובת משהו לא, ומכל מקום הדבר פשוט בפי כל הגאונים^{יב} לאסור אף סתם יינן כמשהו, אלא שרובם^{יג} הורו כן בכל יין שלא נאסר אלא בשתיה שאין תערובתו אלא בששים כגון מגע גוי שלא בכונה ודוסייהם שלא נאסרו הדברים אלא משום חומרא דע"ז ואין שם ע"ז אלא כמה שאסור בהנאה, ומכאן הקלו רבים^{יד} בזמן הזה שמגעם כמגע תינוק כמו שהתבאר^{יז} מים במים והוא מים שנתנסכו בודאי או שהשתחוה להם ונאסרו, אבל יין במים או מים ביו"י^{יח} בנותן טעם, כשאר האיסורין והוא ששים, ומכל מקום יין במים אף בפחות מששים הותר שאף בפחות מששים הוא פוגם את המים, ומכל מקום כל שהמים ראויין לשתיה על ידו מחורת יין מזוג אף על ידי הדחק נאסרו בשתיה, וגדולי המפרשים^{יט} אוסרין אף בהנאה, ואין הדברים נראין, הא כל שפגמו מותרין בשתיה אף בלא ששים, ודבר זה אין לו שעור אלא לפי ענין היין ולפי ענין הדיין, ומכל מקום חכמי התוספות^כ פירשו שכל שנתערב בששה חלקי מים מותר כמו שיכתאר למטה, וי^{כא} ואין הדברים נראים, זה הכלל מין במינו כמשהו שלא במינו כנותן טעם, ופרשו כגמרא^{כב} יי שזה הכלל בא לרבות את הטבל שרינו לענין זה כיון נסך שבמינו כמשהו שלא במינו כנותן טעם אבל שאר איסורין, אף במינן בכדי שיעור נתינת טעם כמו שיכתאר. זהו ביאור המשנה, וכולה על הצד שבארנוה הלכה היא, ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הן.

אחר שביארנו שיין כיון כמשהו מה שאמרו בגמרא המערה יין נסך מחבית לבזר אפילו כל היום ראשון ראשון בטל, אין הלכה כן, וכן אפילו מצמצול^{כג} קטן לבזר, שהרי משהו אסור בו בין שנפל לתוך האסור בין שנפל האסור לתוך המותר ואין בו תורת בטול, ואע"פ שגדולי המחברים^{כד} התירו כנפל אסור לתוך המותר

(א) כתבמים לעיל כ"ט ב'. (ב) בתוה"ב שם ב' זוהקם ודאי קיל מפי מתערובת משהו דאפי' משהו ממשות של יין ליכא אלא טעמו ולא ממשו אבל במשח ממש אפילו אינו אלא משהו מודו ליי לרי"ם ועיי"ש. (ג) לעיל ס"ב ב'. (ד) ר"ת בתוס' ד"ה יין. (ה) ג' דצ"ל "פירוש". (ו) תוספתא במסכתין פ"ח ה"ב. (ז) כ"ב ר"ת בתוס' ד"ה יין. (ח) ת"י זה ל"י בתוס' ושאר ראשונים ודברי רבינו הם, ולא זכיתי להכין דא"כ מה הקשו לעיל ג"ח א' מאגדמים לזה ששקל ברייתא^{כז} וכו' עיי"ש, ועיי"ש רבינו שם ד"ה נגע על וצ"ג. (ט) ע"י תוה"ב בית ה' ש"ה ריש דף קמ"ט שם יורחוק הוא לומר שתהא פליטת הקנקן ביין שמכניסין בו עד כדי שיהא בו יותר מכדי א' בששים ועוד שא"כ נאסר אפי' לרבנן בהנאה עיי"ש וא"כ זה קשה על רבינו וצ"ב. (י) בתוה"ב שם ב' "כל הפוסקים". (יא) סברא זו כתב הר"ן מרנפשי^{כח} וז"ל (הר"ן ה"י אחרי רבינו ונר בעירו כידוע). (יב) לעיל ג' ב'. (יג) במשנה שם ב' ה"ר מרנפשי^{כח} מים ביין ויין במים. (יד) הראב"ד מוכח בתוה"ב בית ה' ש"ה דף קמ"ט. (טו) הר"י הוקן. (טז) ע"ד א. (יז) ע"ג ב'. (יח) בגמרא שלנו הג"י "צרצור" ע"י רש"י ד"ה צרצור, אבל הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פט"ז ה"ל כ"ח כתב "צלצול". (יט) הרמב"ם ה"ל מאכלות אסורות פט"ז הכ"ח.

ובצלצול קטן, דברים מתמיהים הם, אלא שכבר הרגישו בהם גדולי המגיהים,* מכל מקום לענין שאר איסורין ששיעורן בנותן טעם ושהם אסור הנמוח אחד לחברו כחלב ודם בחבשיל ויין במים וכיוצא באלו מאיסורין הנמוחים הבטלים בששים רוב ² מפרשים מסכימים בהם שכל שלא נפל אסור לתוך התר בכת אחת בכרי נתינת טעם ראשון ראשון בטל אפילו כל היום שכיון שנתבטל אינו חוזר ונעורר ולא עוד אלא שמצטרף להתר לבטל האיסור, כיצד נפל כזית חלב לתוך ששים של חבשיל והרי נמוח ונתבטל והרי שיש ששים ואחר זיתים של התר שהרי כזית זה חזר להיות התר וחזר ונפל שם כזית ועוד עד שכזית איסור שנפל לשם צריך לבטל אותו ועוד הרי זה מצטרף ומבטלין זה השני וכן שלישי וכן רביעי אפילו בנתינת טעם, וכן ביין במים, וכן בכל אסור שאינו צריך להרים ³ ושהוא נמוח או שאינו נכר כגון סאה קרלה במאתים, ומכל מקום חכמי קטלוגיא ⁴ כתבו שכל שנתוסף האסור כל כך עד שנתן טעם לשבת ודאי חוזר ונעורר בין ביין במים בין בשאר איסורין שאין אחר הטעם כלום ולא נאמר דבר זה עד שיבא לכלל נתינת טעם, ולדבריהם קשה ⁵ לפרש מה שאמרו כאן תשמע יין במים בנותן טעם והעמדתו בהתר לתוך אסור ולדבריהם היה לו להשיב התם שני דמקמו אוסרו שאין אחר הטעם כלום, ואפשר לתרץ שבודאי יכול היה לתרץ כן אלא שרצה להעמידה בדרך אחת, ולי נראה לפרש יין במים בנותן טעם וזה בודאי אף אתה מודה שבאיסור לתוך התר הוא הואיל ויש בו בנותן טעם ומאחר שזו באיסור לתוך התר אף יין ביין כן ותירץ דאף זו אע"פ שמצד עצמה לא הוצרכנו לכך אף אני מפרשה בהתר לתוך איסור והקשה מסופא דמדרישא במיא דאיסורא וכו' סופא נמי וכו' ומדמים במים אתה מפרשה בין באיסור לתוך התר בין בהתר לתוך איסור אף יין ביין כן ותירץ וכו' אלא בהתר לתוך איסור הא לענין פסק מיהא כל שיש בו טעם נאמר חזק וניעור, והוא שנתפרש דבר זה ⁶ בפרט בערלה שמעלה את הכלאים וכלאים את הערלה שכל אלו שעורם בלא נתינת טעם לאחר ומאתים, וסוף הדברים בהם שהיא מעלה את חברתה עד שיגיע לכלל נתינת טעם הא מכאן ואילך אין אחר הטעם כלום, ומה שאמרו סאה תרומה שנפלה למאה והגביהה ונפלה אחרת והגביהה מותר עד שתרכבה תרומה על החולין אלמא אע"פ שהגיע לכלל טעם בטל, יראה לי הטעם מפני שהוא יבש ביבש ואין שם נתינת טעם או שמא מין במינו שאין שם נתינת טעם, ואע"פ ששמועה זו מוכחת בדברי הראשונים ⁷ והוא שנראה שלא נדחת אלא לענין יין נסך, לא כי אלא הואיל ונדחת לענין יין נסך תדחה מן הכל, או שתפרשה עד שתגיע לכלל נתינת טעם, ⁸ ומכל מקום אותם שהוא צריך להרים כגון תרומה ומפני גזל השבט אין מצטרפין

(א) הראב"ד בהשנות שם וכמו שפי' בב"מ. (ב) בפוסקים שלפנינו לא מצאתי רק את הראב"ד לכוין שפ"ל בן (ועי' בב"י יו"ד סמ"י ג"ט שכי' ד"ו רק בשם הראב"ד), ומובא בתוה"ב בית ח' שיה דף קמ"ט ובבית ד' שער ב' סוף דף ק"ז וכ"כ בר"ן בשמו. (ג) משא"כ תרומה שצריך להרים מפני גזל השבט עיי' בתוה"ב. (ד) הרמב"ן מובא שם בתוה"ב (ובסק"א קורא רבינו בן לבעל הסמור ויל ואולי גם בעה"ס פ"ל בן) וכ"כ גם תוס' ד"ה כי אבל גם הרשב"א אינו מוכיר תוס' בזה, והר"ן כ"כ גם בשם תוספות. (ה) מכאן ואילך ל"י לא בתוה"ב ולא בר"ן ודברי רבינו הם. (ו) עי' בדברי הרמב"ן בתוה"ב בית ד' ש"כ ריש דף ק"ח ותראה איך שרבינו שינה סדר דברי הרמב"ן כדי לפרש. (ז) ערלה פ"ב מ"ג. (ח) תרומות פ"ה מ"ו ומהו מביא הראב"ד שם רא"י לדבריו והרמב"ן לא דחאו. (ט) ר"ל רוב מפרשים שהוכיח לעיל והיא שיטת הראב"ד. (י) כ"כ ברמב"ן שם. (יא) ד"ו לא כתב הרמב"ן ות"י רבינו הוא.

להתיר כלל וחוא שהתרומה אינה מעלה כמו שהתבאר שם, וכבר כתבנו דברים אלו במלואן במסכת חולין א*.

וְהַ שְׂכַתְכֵנוּ בִּלְדַעַת חֲכָמֵי קַמְלוֹנִיָא ג' שהיין האסור שנפל במים אַעִיפִי שִׁנְתַּבְטַל מִתְחַלְתּוּ כֹל שִׁנְתוּסָף מִמֶּנּוּ עַד שֶׁנָּתַן טַעַם חוּזֵר וְנִעוּר, וְיֵרָאָה לִי דוֹקָא בֵּינָן הָאִסוּר מִצַּד עֲצָמוֹ כְּגוֹן יֵין שֶׁל גּוֹיִם אוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּגְנַע בּוֹ גּוֹי אֲבָל יֵין שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נֶאֱסַר אֲלֵא מִחֲמַת נִצּוֹק אוֹ תַּעֲרֻבַת אוֹ מִצַּד שְׁעָמַר בְּכָלִי הָאִסוּר כֹּל שֶׁנִּשְׁפָּךְ אַחֵר כֵּן בְּתוֹךְ כָּלִי שָׁמִים בְּתוֹכּוֹ שֶׁלֹּא בְּכֹונָת בְּטוֹל קָמָא קָמָא בְּטִיָּל, שְׁאֵעִיפִי שֶׁמִּכָּל מְקוֹם הֵינָן אִסוּר מִכָּל מְקוֹם כִּשְׁהוּא מִתְבַּטַּל שֶׁלֹּא בְּכֹונָת אֵין דִּנְיָן בּוֹ טַעַם אֲלֵא לְפִי הָאִסוּר שֶׁמִּכְחוֹ נֶאֱסַר וְכֹל שְׁאֵין בְּתַעֲרֻבַת הָאִסוּר בְּכַדִּי נִתְיַנֵּת טַעַם מוֹתֵר, וְיֵישׁ לְפַקֶּסֶךְ בְּעָמַד בְּכָלִי הָאִסוּר לְשַׁעַר בְּכָלִי הַכָּלִי לְרֹאחוֹ כִּאלֹו הוּא יֵין הָאִסוּר, וּמִכָּל מְקוֹם לְשִׁטַּת רַבְנֵי צִרְפְּתִי אֵין דִּנְיָן כֵּן אֲלֵא בְּשִׁיעוּר הַקְלִיפָה הַדָּקָה הַעֲלִיוֹנָה שְׁאֵין הֵינָן נִבְלָע לְדַעַתָּם בִּיתֵר מִיֵּין כִּמוֹ שֶׁכְּתִבְנוּ לְשִׁטַּתָּם, וְכֹל שֶׁכֵּן בֵּינָן כִּשֵּׁר שֶׁנִּשְׁפָּךְ לְקִנְקֵן דֶּרֶךְ מִשְׁפָּךְ שֶׁל גּוֹיִם שֶׁלֹּא הוֹכֵשֶׁר שְׁהוּא נֶאֱסַר כִּמוֹ שֶׁהִתְבָּאֵר בְּמִשְׁנָה שְׁבִיעִיתִי שֶׁאֵם הִיָּה מִים בְּקִנְקֵן אוֹמְרִין רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן בְּטַל כֹּל שְׁאֵין בֵּינָן שְׁבִשְׁעוּר קְלִיפַת הַמִּשְׁפָּךְ בְּכַדִּי נִתְיַנֵּת טַעַם לְשִׁבַּח לְכָל הֵינָן שֶׁנִּשְׁפָּךְ בְּקִנְקֵן, וּבִסְבָּרָא זֹו נִסְמָכְתִּי לְמַעֲשֵׂה לְהַתִּירָה בֵּינָן שֶׁנִּתְעַרָּה דֶּרֶךְ מִשְׁפָּךְ שֶׁל גּוֹיִם עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁכְּתִבְתִּי, וְהַדְּבָרִים נִרְאִין, וְכֵן אַתָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהוֹרָאָתָם שְׁאֵינְךָ צָרִיךְ לְדַעַתָּם אֲלֵא לְאַחַד בְּשִׁשָּׁה מִן הַקְלִיפָה שֶׁזֶּהוּ שִׁיעוּר נִתְיַנֵּת טַעַם לְפָנֶם לְדַעַתָּם, וְלְדַעַתָּה שֶׁאֵר מְפָרְשִׁים אַתָּה צָרִיךְ לְשִׁיעוּר גְּדוֹל יוֹתֵר עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁכְּתִבְנוּ.

קִצָּת מְפָרְשִׁים פּוֹסְקִין שְׁמוּעָה זֹו רִ"ל שֶׁהִמְעַרָּה מִחֲבִית לְכוֹר רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן בְּטַל וּמְפָרְשִׁין אוֹתָהּ לְאִסוּר הִנָּאָה וּבִדְרֶךְ קְטוֹף שְׁאֵין שֶׁם אִיסוּר נִצּוֹק, וְהוּא שֶׁכְּבָר פִּסְקֵנוּ יִמְכֵּר כֹּל חוּץ מִדְּמֵי יֵין נִסְךְ שֶׁבּוֹ כִּרְשִׁיבִי וְכִמוֹ שִׁיתְבָּאֵר עַד שִׁיָּהָ בּוֹ נֹתֵן טַעַם וּמִשִּׁיתָן טַעַם אִסוּר כִּהִנָּאָה, וְכֹא עֲכָשׁוּ לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁאֵם נִפֵּל רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן וְנִתְבַּטַּל אִינוֹ חוּזֵר וְנִיעוּר לְאִיסוּר הִנָּאָה, וְנִרְאָה לִי מַעַד לְדַבְרֵיהֶם שֶׁאֵם לְהַתֵּר שְׁתִּיתָ כִּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁנוּ הֵינָךְ אִסוּר ר' יוֹחָנָן לְמַטָּה י"ב כֹּל אִיסוּרֵין שֶׁכְּתוּרָה בְּנֹתֵן טַעַם חוּץ מִיֵּין נִסְךְ וְהֵלֵךְ יֵין נִסְךְ וְשֶׁאֵר אִיסוּרֵין שׁוּיִן בּוֹ, וּמִכָּל מְקוֹם יֵישׁ לְתַרְץ לְדַעַת רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא בְּכֹונָת נֶאֱסַר שְׁחָרִי בֹא ר' יִצְחָק וְהַחֲמִיר וְכֹא רַבִּין וְהַחֲמִיר וְכֵלָן בְּשִׁמּוֹ שֶׁל ר' יוֹחָנָן, אוֹ שֶׁמָּא הִיָּה מוֹכֵר יֵין נִסְךְ בְּמִשְׁהוֹ בְּהַתֵּר שֶׁנִּפֵּל לְתוֹךְ אִיסוּר, וְקִצָּת מְפָרְשִׁים תַּרְצוּהָ בְּפָנִים אַחֲרִים וְאֵין צָרֶךְ בְּדִקְדוּק הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא כֹאֹו כִּהִלְכָּה, אֲלֵא מֵה שֶׁפִּרְשׁוּ בָּהּ דֶּרֶךְ קְטוֹף אִינוֹ מוֹדָה לָהֶם שְׁהִי פִירְשָׁה רַב יִצְחָק בְּצִלְצוֹל קִטָּן וְכֹה הִפְרֵשׁ בֵּין קִטָּן לְגְדוֹל בְּדֶרֶךְ קְטוֹף י"ב.

יֵין נִסְךְ וְאִפִּילוֹ יֵין נִסְךְ גִּמּוּר שֶׁנִּתְעַרַּב בְּחֲבִית שֶׁל יֵין וְהִיָּה בְּאוֹתוֹ חֲבִית קִיתוֹן שֶׁל מִים אִם הִיָּה שֶׁם אוֹתוֹ קִיתוֹן שֶׁל מִים קוֹדֵם שֶׁנִּפֵּל שֶׁם יֵין שֶׁל אִיסוּר וְהִיָּה שִׁיעוּר בְּמִים כְּדִי לְבַטֵּל טַעַם הֵינָן שֶׁנִּתְעַרַּב הַכֹּל מוֹתֵר, רֹואִין אֵת מִינּוֹ כִּמִּי שְׁאֵינוֹ וְשְׁאֵינוֹ

(א) צ"ט א'. (ב) בדבור הקודם. (ג) הרמב"ן ע"י לעיל תערה ד'. (ד) וי"ל ראי' לסברא זו מ"ש תוס' חולין צ"ו ב' שאין הנאסר יכול לאסור אלא במקום שהאיסור יכול ללכת שמה, ולמדנו עוד שריבנו מ"ל שלא אמרין חתיכה נעשה נבילה ביין נסך ע"י שיך וייד קליד סקטיו. (ה) כדאי' חולין צ"ו ב'. (ו) ע' שו"ת הרשב"א המיוחסות קס"ז ב' הכי' וייד קליד. (ז) לעיל ע"ב א'. (ח) ר"ל דעת הר"י בעל התוס' שבי רבינו לעיל. (ט) הר"ן כיב בשם הראב"ד אבל לא כתב דווקא לאיסור הנאה עיין שם, ורבינו ורדאי לא נתכוון להראב"ד כמו שנראה מלהלן. (י) לקמן ע"ד א'. (יא) ע"ג ב'. (יב) ע"י בדברי הראב"ד שבר"ן שחקשה לעצמו כן ותיצאה, ואם כן לא להראב"ד נתכוון רבינו.

מינו רבה עליו ומבטלו, כך היא שטה ידועה בכל התלמוד* כל מין ומינו ודבר אחר מלך את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו.

חזר ונפל שם יין אסור עד שעכשו אין במים בכדי לבטלו חזר הראשון וניעור ואין אוסרין ראשון ראשון בטל, ויש חולקין בזו ודנין אותו כיון במים, ומכל מקום לדעת חכמי קמלוניא^ב הדבר פשוט לאיסור אף יין במים, והוא עיקר, וכבר ביארתי^ג שאיני נזקק לדברים אלו אלא ביין האסור מצד עצמו ולא מצד תקרובת לבד כמו שכתבתי למעלה.

נפל שם יין של איסור ואחר כך נפל שם קיתון של מים יש אוסרין^ד שכבר נעשה הכל יין אסור ואינו בטל במים הכאים לאחר מכן אלא אם כן היו שם כדי לבטל את שניהם, ויש פוסקין^ה בה אפילו נפלו מים לבסוף, ומחלקת זו תלויה במה שאסרו^ו כאן כי אחא רבין אמר יין נסך שנפל לבדו והיה שם קיתון של מים רואין את מינו וכו' ואמר רב שמואל לא שנו אלא שנפל קיתון של מים תחלה אבל לבסוף מצא מין, את מינו ר"ל לבדו וניעור, כלומר נתחזק לאיסור, איכא דמחני לה אמתניתין יין נסך אסור בכל שהו אמר רב שמואל לא שנו אלא שלא נפל שם קיתון של מים אבל נפל שם קיתון של מים רואין וכו' ואיכא ביניהו תחלה דלמאן דחני לה אדרבין דוקא כנפל תחלה ולמאן דחני לה אמתניתין אפילו נפל לבסוף, ונחלקו בענין זה יש פוסקין^ז כמאן דמחני לה אדרבין, ויש פוסקין^ח כמאן דמחני לה אמתניתין וכל אחד מביא ראיה לדבריו אלא שאינן כדאי, ולי נראה לפסוק כמאן דמחני לה אמתניתין, ומפני שלשון זה כשהוא מוסב על שמועה של רבין אינו בא ברדוק, חדא דלא שנו אינו נופל יפה אלא על משנה אע"פ שאפשר שמצינו כן אף בשמועה^י ועוד שלשון מצא מין את מינו וניעור אינו נאמר אלא במקום שנפל שם איסור ואינו עושה רושם מצד סיעוטו ועומד לו כישן וכשנעור בחכרו נחפור להצטרף עמו ולאסור אבל מה שלא היה שם איסור עד שבא זה ואמר אין לשון זה נופל יפה, וכבר הכאנו בו ראיות אחרות לשאר מפרשים בפירושו.

[דף ע"ג ב'] **ולענין** ביאור, מה שאסרו בענין זה חזקיה אמר הגדילו באיסור אסור, פירושו שחיה שם יין כשר ונתרבו על ידי יין נסך שנפל לשם ואסור שאין אוסרין רואים וכו' והוא הדין כשנפל יין נסך תחלה על היין כשר ואחר כך באו שם מים, הגדילו כהתר מותר, שנתערב תחלה יין נסך במים ונתבטל בו ואחר כך נפל לתוך יין כשר ומתרכים בו שכוו^א אין אוסרים חזר ונעור אחר שנתבטל, ור' יוחנן אמר אף הגדילו באיסור מותר מדין רואין וכו', הואיל ויש שם מים תחלה, ולפירוש זה לדעת המוקים במים תחלה^ב הלכה כר' יוחנן, ומכל מקום אפשר לפרש^ג דברי ר' יוחנן אף במים לבסוף והלכה כמותו אף לשיטתנו^ד, ואע"פ^ה היה רבו של ר' יוחנן, מכל מקום דין רואין את מינו שטה ידועה היא בכל התלמוד וכבוד הרב מחול בו אצל תלמיד, ואף גדולי המפרשים^ו מתירין בכך.

שאר של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזה כדי לחמץ ולא בזה

(א) גם בחולין ק' ב'. (ב) הרמב"ן שם רבינו לעיל דבור המתחיל אחר. (ג) לעיל ד"ה זה.

(ד) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ז הל' ל"א ספק דווקא נפל מים תחלה וגם בעל המאור כסוגיו.

(ה) הראב"ד מוכח כהו"ב כ"ה דף קמ"ט והסכים לו הרשב"א שם. (ו) בגמ' שלנו בשנינויים.

(ז) ע"י יד מלאכי כלל שניו שהביא הרבה מקומות בשם שגם על דברי אמורא אמרו "לא שנו" וצ"ב.

(ח) ע"י תוס' ד"ה חזקיה. (ט) ברבור הקודם. (י) ברור שחזר "חזקיה". (יא) הראב"ד ע"י הערה ת.

כדי לחמץ ונצטרפו וחטצו בין שנפל אסור לכתחלה בין שנפל איסור לבסוף לעולם אינו אסור עד שיהא בשל איסור כדי לחמץ כמו שהתבאר *.

שני כוסות של יין אחד של חולין ואחד של תרומה ומזג כל אחד מהם במים ואחר כך ערבן רואין את מינו והוא היין של חולין כמי שאינו והמים רבין על יין התרומה ומכטלין אותו אם יש במים כדי לבטל את היין והכל מותר, ודבר זה פירושו חכמי התוספות ² בשוים ושנמזגו כל אחד מהם כפי הראוי לו אחד בשלשה ונמצא יין של תרומה בששה חלקים מים והורו מכאן שכל יין שנחקרב בששה חלקים מים נחבטל מצד שהוא פוגם את המים, ואין הדברים נראין, שהרי כמה בני אדם דרך שתייתם בכך, ומכל מקום ענין זה רוב מפרשים ³ פרשוהו בשיש בכוס של חולין תשקה קשר לוגין ומזוגין בניי חלקים של מים וכוס של תרומה לוג אחד ויש במזיגתו שלשה לוגין וכשנחקרב הכל ונסתלק יין החולין נשאר לוג של תרומה בששים לוגין של מים ומתוך כך במלה שהתרומה בשאינה מינה אף היא בששים, ויש לפרשו בפחות מששים מפני שיש כאן טעם לפגם בפחות מששים שיין מועט מיעוט גדול במים הרבה אין משביחין אלא פוגמין, ומכל מקום בששה חלקי מים משביחין הן וכמה בני אדם שתייתם בכך, וכבר כתבנו ענין זה בפרק שני ⁴.

אף לענין יין נסך הורו מקצת גאונים ⁵ מדבריהם שכל שתמרו בשמרים של יין נסך או בחרצנים שכבר נעצרו בקורת הגת אם נתן מים במדה ויצאו ביהר מכדי מה שתמר כל שלא יצאו אלא במזיגת אחד לששה כגון רמא תלתא ויצאו תלתא ופלגא או פחות הותרו ולא נאסרו אלא ביצאו יותר מאחד לששה והוא רמא תלתא ויצאו תלתא ופלגא ועוד מעט אע"פ שלא יצאו ארבעה, ואע"פ שלענין ברכה ומעשר חרבר תלוי בארבעה בשלשה, וזה דבר זר, ולא אמרוהו הם בעצמם אלא שאחרים ⁶ הוציאו כן מדבריהם, ותמתי על עצמך והרי בשל הקדש אמרו שכל שתמר בשמרים הקדושות קדושת הנוף אסורות לעולם כמו שהתבאר בבבא בתרא ⁷ ושמרים של יין נסך הרי הם כשמרים של הקדש לענין אסור הנאה, אלא ודאי כל שהן ראויות לשתות עד שאדם מניח את המים ונוטל מהם נאסרו בלא ספק, ומכל מקום אף לדבריהם ⁸ תמידים שלנו העשויות בחרצנים שלא נדרכו בקורה כל תמיד שלהם נאסר לעולם אף ביצאו בפחות ממה שהכנים שהחרצנים עצמן בולעין מן המים, ותמידים שלנו שננע בהם גוי כבר ביארנו דינם בפרק שני ⁹, ומכל מקום נצוק שלהם מותר סלק את מינו כמי שאינו וכו', ואף לדעת המצריכים מים תחלה, ¹⁰ הואיל והללו עיקרם מים מותר.

הרבה דעות זרות נמצאו לקצת מפרשים בשמועה זו, מהם לפסוק שאין אוסרים סלק את מינו כמי שאינו, ומהם שפוסקין כן אלא שלא אמרו אלא בשאין לאחד מן היינות או הכשר או האסור בכדי לבטל את המים אע"פ שיש בין שניהם כדי לבטלם אבל אם היין חכשר נתן טעם בתחלה במים וחזרו להיות יין אף ר' יוחנן אומר, ואין אלו אלא דברי נביאות, וכבר כתבנו עיקר הדברים ואל תזוז מהם.

(א) לעיל ס"ט א'. (ב) בתוה"ב בית ה' שיה ריש דף ק"ג כיכ בשם רבינו יצחק ויל הירוע כבעל התוספות. (ג) בתוה"ב שם כיכ בשם "יש מי שפירש" והסכים לזה; גם הריטב"א כ' פירוש זה וכי "וכן עיקר", ועי' תוס' מנחות כיכ ב' סד"ה ורבי. (ד) לעיל ל' א' ד"ה יין. (ה) הרשב"א בתוה"ב בית ה' שיה דף ק"ג כיכ מדעת עצמו ויל. (ו) הרשב"א שם ב' ד"ו בשם יש מי שאומר ודחאו בב' דהיות. (ז) צ"ז א'. (ח) גם זה כ' בתוה"ב שם. (ט) לעיל ל' א' ד"ה תמידים. (י) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פט"ו הל' ל"א.

כל איסורין שבתורה יש שפוסקין* שבמינן במשהו ובשאינן מינן בנותן טעם, ואף גדולי הפוסקים^ב הביאוהו כן בהלכותיהם, אלא שגדולי תלמידיהם העירו עליהם שחזרו בהם,^ג ועיקר הדברים שכל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם, ומין במינו מיהא שאין הטעם מורגש הולכין בו לשיעור ששים, וכבר כתבנו על זה ראיות הרבה בכאן בפרושינו ובמסכת חולין^ד בחבור זה בפרק גיד הנשה, אלא שיצאו מכלל זה טבל ויין נסך שבמינן במשהו שלא במינן בנותן טעם, והטעם לאלו יין נסך משום הומרא דע"ז וכן הדין בכל אסור ע"ז, וטבל מפני שכשהיתרו כך איסורו מה התרו במשהו שהרי חטה אחת פושרת את הכרי אף אסורו במשהו.^ה ואפילו לא היו לו מחירין כגון שהיו בעליו למדינת הים שאי אפשר לאחר לחרום כמו שאמרו^ו אתם ולא התורם את שאינו שלו שאם היו לו מחירין אף חדש והקדש כן כמו שיתבאר בגדרים,^ז או שמא^ח בטבל לא היה ראוי לאסרו משום דבר שיש לו מחירין וקל וחומר הדברים אם הדבר האוסרו והוא התרומה בטלה הוא עצמו לא כל שכן.^ט ומכל מקום כלל זה אע"פ שהוא ברוב איסורין צריך אתה לדע שלא כל האיסורין נכללין בו לא בכלל לאסור הכל בששים ולא בפרטיו שלא לאסור במשהו אלא טבל ויין שהרי חמץ בפסח^י במשהו בין במינו בין שלא במינו, ואע"פ שאחרוני הרבנים^{יא} היו ספקפקין מזו להחיר חמץ בששים, מכל מקום כבר נתפרסמה הוראת איסורו במשהו, וכלל זה אף אתה צריך לתרץ בו מצדדים אחרים והוא שיש איסורין שאין במלין לעולם ויש במאה ויש במאתים ויש במלין ברוב, וכבר בארנו ענין כלם במסכת חולין^{יב}.

[דף ע"א] **המשנה** ה' השיעית, והכונה בה להשלים באור עניני תערובת שבשאר איסורין, אלו אסורין ואוסרין בכל שהן, ר"ל שכל מה שנתערב בו נאסר, ויראה ליי' שמשנה זו לענין איסור הנאה נאסר, ואמר בכל אלו שאם נתערבו אפילו אחד באלף כלם נאסרו בהנאה, ומכל מקום אין המדה שוה בכל אלו שהוזכרו שיש מהם שנאסר עליהם כן אף במשהו ויש מהם שהם צריכים לדבר שבמינן אבל משהגיעו לאותו שיעור אף אם נתערבו באלף הכל אסור, ואוסרין בכל שהן האסור בהן אין פירושו על מיעוט האיסור אלא על רבוי ההתר כלומר שאפילו נתערבו ברכוא אינו בטל בהם, ומה שאמרו בגמרא^א האי תנא תרתי אית ליה, אשאר קאי^ב ולא איסורי ע"ז, שלא נאסר על מה שאוסר במשהו של איסור אלא במה שאוסר בכל כמה שהוא ההתר, וכן מה ששאלו האי תנא מאי קא חשיב, לא קאי איסורי ע"ז אלא על השאר, ומה שאוסר במשהו הוא כל מה שאיסורו משום ע"ז והם יין נסך וע"ז ועורות לבובין,^ג והוא הדין לכל תערובת ע"ז, וכבר בארנו ענין עורות לבובין בפרקים הקודמים^ד ושור הנסקל,^ה ר"ל קודם שנסקל אלא שנגמר דינו והוא מפני חשיבותו,

(א) רש"י חולין ק"ט א' ד"ה ותו ולעיל פ"ט א' ד"ה הינן, אבל לעיל פ"ו א' ד"ה וכל לא מסק כן
(ב) הרי"ף בסוגיא. (ג) כ"כ בעל המאור בפירקין ד"ה כתב שראה ספר הרי"ף שבא מעבר לים
והיה כתוב בו בכתב יד אחד מחלמירי הרב ז"ל וכו' חור בו מספק זה, ובפסחים ל' א' כתב בעל
המאור "וכן נמצא בכתב יד מר יוסף בר יושנא ממדינת גי'אין שהעיד על רבו הרי"ף ז"ל שחור בו וכו'.
(ד) צ"ז ב'. (ה) ע"פ רבינו לעיל פ"ז ב'. (ו) קידושין מ"א ב'. (ז) ג"ה א'. (ח) רבינו מיישכ כזה
קו' תוס' ד"ה טבל. (ט) הריטב"א כ' בתור קושיא איך אפשר שטבל יהי יותר חמור מדבר האוסרתו
ר"ל תרומה, והקו' סובבת גם על טעם דכחתיירו עיי"ש. (י) ע"פ הרמב"ם הלי מאכלות אסורות פט"ו
היו"ט. (יא) רבינו תם כתום פסחים ל' א' ד"ה אסור. (יב) צ"ז ב'. (יג) היא שיטת הראב"ד
כמשיב בשמו כהוה"ב בית ד' ש"א דף ק"ג. (יד) כ"כ הריטב"א בשם גדולי המפרשים ושכן דעת
רבתינו ז"ל. (טו) לעיל כ"ט ב' וליכ א', וא"י מדוע כתב רבינו "בפרקים הקודמים" בלשון רבים.

וכן כל בעלי חיים כמו שהתבאר במסכת זכחים.* וגדולי המפרשים פירשוה כחתכה מבשרו וראויה להתכבד, ואין הדברים נראין, ועגלה ערופה וצפרי מצורע, ר"ל השחומה שבהם, ושער נזיר, שאף הוא דבר שבמנין שאדם עשוי למכור ממנו כמה גזין לעשות מהם שקים ותוא אסור בהנאה ששער נזיר מותר בשריפה ושל טמא בקבורה, ופטר חסור לאחר עריפה, ובשר בחלב, ר"ל לאחר שנעשית חתכה זו בשר בחלב, שבתחלתה אינה נעשית בשר בחלב אלא בטעם כמו שאמרו שפת חלב שנפלה בבשר אם נתנה טעם בה וכו', אבל לאחר שנעשית החתכה בשר בחלב אף באלף כמות לא בטלה ומכל מקום דוקא חתכה שהיא דבר שבמנין כמו שהתבאר במסכת חולין, וכן חולין שנשחטו בעזרה, שאף הם אסורין בהנאה, שכל אלו אסורי הנאה הם כמו שהתבאר כל אחד במקומו הראוי לו, ומכל מקום חקר בעל התלמוד על משנה זו שהרי מכל מקום היה לו להזכיר כל שעושה תערובתו כמותו בכל מה שהוא מעיף שאינו ברין איסור הנאה שמאחר שהוא אסור אסורין בכל שהן רוצה בו שעושה את תערובתו כמותו בכל מה שהיה אף אחד באלף, ומעיקף שלא נמנו בכאן אלא איסורי הנאה שאוסרין תערובתן בהנאה מכל מקום יש אסורי אכילה שאוסרין באכילה בכל מה שהן גם כן, וביאור הדברים אלו אסורין בכל שהן לעשות תערובתן כמותן בכל מה שהן, ומתוך כך שאלו עליה כגמרא אם דעתו לדון באסור הנאה היה לו למנות חמץ בפסח שאף הוא אסור בכל שהוא אף בהנאה, ומעיקף שער דרך האסת אין חמץ אסור תערובתו בהנאה במשהו אלא אם כן בנוחן טעם, מכל מקום דעת המקשה כן, ואף גדולי הפוסקים פסקוה, אלא שאין הדברים נראין שכל אותן שבפרק אלו עוברין גוף המאכל נעשה מהם או שהם נותנין טעם הרבה כמו שהעידו ביותם המצרי שהוא תלתא שערי, וחזרנו להקשות על איסורי אכילה שאם דעתו לדון ברבר חשוב והוא הנקרא דבר שבמנין היה לו למנות חתכה של נבלה הראויה להתכבד לעשות תערובתה כמותה מיהא לענין אכילה, וחריץ חרתי אית ליה, כלומר שלא היה דעת המשנה לדון אלא בשניהם ר"ל שיהא איסור הנאה ודבר שבמנין, ומגדולי הפוסקים פירשו בה שאין זה התנא אומר בשום דבר לעשות תערובתו כמותו בכל מה שיתערב בו אפילו באלף אלא ברבר שבמנין ר"ל דבר חשוב ואסור הנאה, הא כל שאינו בשניהם אינו עושה תערובתו בכל שיעור שיתערב בו כמותו, מעתה פרוסה של חמץ מעיף שהוא אסור הנאה אינו דבר חשוב לאסור תערובתו בהנאה כמותו כמו שכתבנו וחתכת נבלה מעיף שהוא דבר חשוב אינו אסור הנאה לאסור תערובתה כמותו אף באכילה בכל מה שהיה ומתוך פירושם פסקו עליה בענין חמץ שאין הלכה כן, שהרי חמץ בפסח לדעתם בכל שהו אף בהנאה, ומכל מקום לדעתנו אינו נאסר בהנאה בכל שהוא כמו שבארנו, ויש

(א) ע"ג א'. (ב) הראב"ד וכיכ גם הר"ן. (ג) צ"ב. (ד) גם בקידושין נ"ז א' ד"ה כבר כתב רבינו אין איסורן במשתלחת כלל (ועיין שם בהערה י"י) וזה שלא כתום שם ד"ה משעת. (ה) כדאי נזיר מ"ה ב'. (ו) בקידושין נ"ז ב' ד"ה פטר כ' רבינו "ועד שלא פדהו אסור בהנאה". ומע"כ פ"י רבינו כאן "לאחר עריפה" ונאיד מפרשי שכי "כל זמן שלא נפדהו", ואולי משום קושיית וקינר ר' עקיבא איגר וצ"ל כתום למשנתנו דקודם שנפדה בלא"ה אינו בטל דהוי דבר שיש לו מתיירין. (ז) חולין ק"ה ב'. (ח) ק' א'. (ט) במסרינו גוסף "ושעיר המשתלח" אבל גם במשנה שבכ"י ליתא ועי' ד"ס ח' י' כולם נתבארו בקידושין נ"ז ב' וחלאת. (יא) עמ"ש רבינו לעיל. (יב) הרי"ף בסוגיין ועי' ברין. (יג) פסחים מ"ב א'. (יד) שם מ"ב ב'. (טו) יוצא ברור שרבינו הי' לו בנמי הסדר מחוץ מטה שלפניו שהרי בנמי שלנו הסדר: אי דבר שבמנין וכו' אי איסורי הנאה וכו'. (טז) כשימת הראב"ד עי' ר"ן.

חושבים עליהם שלענין אכילה הם סבורים בפירוש משנה זו שלא יהא חמץ אוסר בכל מה שהוא ומתוך כך לא פסקו בה כמותה ומכל מקום נמשכו אחר משנה זו בענין חתכת נבלה וראויה להתכבד שלא לאסור תערובתה בחר משישים וכנגד מה שאמרו במשנה פרק גיד הנשה * שהחתכת הראויה להתכבד אינה בטלה וזהו שלא הכיאוה שם בהלכות, אלא שגרדלי המחברים ² פסקוה, ומכל מקום לדעתנו משנה זו הלכה פסוקה היא ופירוש המשנה מעיקרו אינו נראה כן שאם כן אף טפת יין נסך אינו דבר חשוב ונעשה תערובתו כמזה, ומכל מקום הם העמידוה חבית בחבית ואם כן לענין יין עצמו שאוסר בכל מהו כהנאה מיהא אין הלכה כן כמו שיתבאר למטה בחבית בחבית, ועיקר הדברים שזה חתנא מה שאמר עליו חרתי אית ליה כך פירושו שלא כיון להורות בה אלא בדברים שאוסרין בהנאה ולא לאיסור אכילה כלל אע"פ שעושה תערובתו כמזה בכל מה שהוא ומתוך שהוא סוכר שאין שום דבר אוסר תערובתו כהנאה אלא באכילה לא דבר אלא בדברים שאין ³ איסורי הנאה ודבר חשוב ועליהם אמר אלו וכו' שהוא לשון מדוקדק בלא שיו, ומה שהוזכר בה יין נסך פירושו חבית בחבית ועבודה זרה בצורה שנעבדה שנתערבה בשאר צורות וכשר בחלב בחתכת הראויה ושער נזיר בשנקשרו ונעשו גזין גזין עד שאדם אוסר עליהם כמה גזין בסלע או בשנקשית מהם צורה בכגד וכמו שהעמידוה במסכת תמורה ⁴ בצפרתא ר"ל שעשה כשער הנזיר צורת צפור שהוא דבר חשוב ושאר הדברים כפשטן, או שמא כל שבעבודה זרה אינו בכלל זה כמו שבארנו במשנה, והוא ששאל שהיה לו למנות ככרות של חמץ בפסח ואגוזי פרך של ערלה וחברותיה שהם דבר חשוב ואיסורי הנאה והשיב שכבר סמך על מה שהוזכרו במקומן אבל איסורי הנאה שאינן דבר חשוב או דבר חשוב שאינו אוסר הנאה לא כיון לשנותם כאן, איסור הנאה בלא דבר חשוב מפני שאינו עושה תערובתו כמזה שאינו אוסר במשהו אלא באכילה כחמץ בפסח שאינו נאסר בהנאה בכל מה שהוא אלא בדבר שבמנין כגון ככר או בנתינת טעם ודבר חשוב בלא איסור הנאה מפני שאע"פ שעושה תערובתו כמזה אינו מתעסק באיסור אכילה, ומכל מקום חתכת הראויה להתכבד אוסר בכל מה שהוא אלא שאין לה מקום בכאן ולא חלק בכאן על מה שהתבאר במסכת חולין * בחתכת אלא שלא התעסק בה, וכן ככרות של חמץ אוסרות את תערובתן אם לא הוזכרו, ואע"פ שיין נסך אוסר תערובתו יין ביין אף בלא חשיבות, חומרא דע"ז שני, ואף בזו יש מי שאוסר דוקא ברכייעית, אלא שאין להם ראיה, ועוד שהרי לא הועילו שהרי מכל מקום ע"ז ותקרובתה אסורין בכל שהן אף בלא חשיבות, ומה שאמרו ⁵ חבית בחבית מותר, פרושה לדעתם בפתוחות שאין זה דבר שבמנין הא בסתומות נאסרו כלן כהנאה וכמו שנאמר עליהם ⁶ ..... ערלה סתומות כלן ידלקו ..... שמא האמר והלא בפרק שני ⁷ ..... שנתערבו יולין הנאה לים המלח ואע"פ שהוא דבר שבמנין ואיסור הנאה, פרושו בזה חכמי הצרפתים ענין החבית בפתוחות וענין פת ובגד מתוך שעיקר איסורן אינו דבר שבמנין והוא הכרכר והעצים שמצדם נאסרו, ויש מפרשים ענין החבית לאחר פדיון כמו שביארנו שם ⁸ שיש פדיון לעבודה זרה אבל קודם פדיון אסור הא יין ביין אף לאחר פדיון אסור, ויש שפירש בהפך שיין ביין לאחר

(א) חולין צ"ז ב' וק' א'. (ב) תרמכ"ט הל' מאכלות אסורות פס"ז ה"ה. (ג) ברור שצ"ל "שהי".
 (ד) ל"ד א'. (ה) לקמן ע"ד א'. (ו) בכ"י מקום פגום, ונראה שחסר "במסכת". (ז) פ"ג מ"ו ו'.
 (ח) בכ"י מקום פגום. (ט) בכ"י מקום פגום לאי איוה מלים, וג"ל שבמקום "שני" צ"ל "שלישי" ור"ל לעיל מ"ט ב'.
 (י) ר"ל לעיל מ"ט ב'.

פדיון מותר הא חבית בחבית אף קודם פדיון מותר, והם פירשו בערלה וכלאי הכרם שאמר עליהם כסחוסות ידלקו שטעם הדבר מפני שאין להם פדיון, וכבר כתבנו מזה בפרק שלישי^א, ודברים אלו הנוכחים במשנחנו שהם איסורי הנאה ודבר שבמניין כבר כתבנו בפרק שלישי^ב שדעת גדולי הדורות^ג אין להם חקנה בהולכת הנאה לים המלח או במכירה לגוי חוץ מדמי האיסור, אבל גדולי המפרשים^ד כתבו שאף באלו כן שהרי חבגד שארגו בכרכר נחשב כלו איסור והועיל בו אחד מאלו על הדרך שהתבאר^ה.

זהו ביאור המשנה, ואע"פ ששאר מפרשים תופשין בה שטה אחרת מכל מקום כך נראה לי לפרש להמשיך הפירוש עם הפסק, וכן נראה דעת גדולי המפרשים, ולא נתחדש עליה בגמרא דבר שלא ביארנוהו.

המשנה העשירית, והכונה להשלים בה ביאור עניני תערובת שביין נסך, והוא שאמר יין נסך שנפל לבור כלו אסור בהנאה, אף בסתם יין, ורש"י^א מתיר למכור כלו חוץ מדמי יין נסך שבו, ואפילו יין נסך גמור, ופרשו בגמרא שהלכה כרש"י^ב בסתם יינם אבל לא ביין נסך הגמור, והוא שאמרו בפסק זה יין נסך יין ביין אסור חבית בחבית מותר, במכירת כלו חוץ מדמי חבית של איסור, סתם יינם אפילו יין ביין ימכר כלו חוץ מדמי יין נסך שבו, והוא הדין לכל האסור במגע גוי שחבל בכלל סתם יינן.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה, ולא נתחדש עליה בגמרא דבר שלא ביארנוהו, ומכל מקום גדולי המפרשים^א כתבו שיון במים אם נעשו המים ראויים לשתייה על ידו אפילו על ידי הדחק הרי הם ככבשים שדרכן לתת לחוכן יין שנאסרו בהנאה^ב וכן דעתם ביין שנחערב ביין אף בסתם יינן אם נחערב שם כל כך שכנגדו במים יתו ראויין לשתייה על ידו, ואין הדברים נראין, ואף ככבשים כבר פרשנו^ג לדעתנו שימכרו חוץ מדמי יין נסך שבהם, אלא שהם סוברים בהם שכל שמכשיר את האוכל הרי הוא עיקר הדבר, וכן העירו בתלמוד המערב^ד בלשון זה מודה רש"י^ה ביין לחבשיל שהוא אסור, ומכל מקום הדברים זרים^ו.

יין שנחערב ביין נסך ודאי שנאסר אף במכירה חוץ מדמי יין נסך מי שמתיר^א בהולכת הנאה לים המלח, והם סוברים שהולכת הנאה לים המלח גדולה ממכירה חוץ מדמי יין נסך, והם נסעדים בה משמטת שבסוף פרק כל הצלמים^ב וגורסין דאיערבא^ג חמרא דאיסורא בחמריה, ויש חולקין^ד בה לומר שאין לה שום תקון, ואע"פ שיש פדיון לע"ז, דוקא בדבר שאינו בלול^ה, וגורסין בה בדרך אחרת כמו שהתבאר שם, ואמרו ומכל מקום בסתם יינן מותר בהולכת הנאה לים המלח, ויש אוסרים^ו שיסתם יינן וחבית ביין נסך אין הולכת הנאה לים המלח^ז טועלת אלא מכירה חוץ מדמי יין נסך והם סוברים שמכירה חוץ מדמי יין נסך גדולה יותר מהולכת הנאה, ואין בדברים אלו הכרע, ולדעתי הולכת הנאה ומכירה חוץ מדמי יין נסך בדבור אחד נאמרו לענין התר, אלא שלענין פירוש מכירת כלם חוץ מדמי יין נסך חמורה יותר שהרי בהולכת הנאה משתמש בגוף האסור כגון לזלוף וכיוצא בזה.

(א) לעיל מ"ט ב'. (ב) שם ד"ה כל.
(ה) הראב"ד מובא בתוה"ב בית ד' ש"א דף ק"ג. (ו) הראב"ד מובא בתוה"ב בית ה' ש"ה דף ק"ג.
(ז) לעיל ל"ח ב'. (ח) בפירקין ה"ג ל"ז א'. (ט) גם הרשב"א שם חולק על הראב"ד. (י) בעל המאור מובא שם בתוה"ב. (יא) לעיל מ"ט ב'. (יב) בתוה"ב שם כג' בעל המאור נוסף "חביתא".
(יג) הרי"ף שם. (יד) דבר חדש וי"ל כזה הרכה. (טו) עיי"ש בתוה"ב בשם ר"ח.

שאר איסורין שנתערבו ענין יין ביין מותרין ליטכר חוץ מדמי איסור שבהן, ומכל מקום כתבו הגאונים שדברים הנאסרין בתערובת אסור למכור לגוים שמא יחזור ויטכרם לישראל.

וחבית שנתערבה בחביות ונפלה אחת מהן לים הגדול הותרו כלן אף בשתיה, ויש חולקין* שזה אינו אלא בשנתערבה בשיעור כטולה של רוב אסורין כששים ושל תרומה במאה וכן כלן אבל בפחות מכן לא הותרו, ואין הדברים נראין, וכן יש חולקין שלא להחיר אלא בהנאה, וכבר הכרענו כדעת ראשון במסכת חולין, וכבר כתבנו מענינים אלו בפרק כל הצלמים ב.

[דף ע"ב] **המשנה** האחת עשרה, והכונה בה לבאר ענין הכשר כלי הגת, גת של אבן שזפתה גוי וכו', כבר בארנו בפרק שני ג שכלי הגת אין תשמישן חזק ככלים שאדם מכנים בהם לקיום כדי להצריכם הכשר גדול כמלוי וערוי וחבריו ושתשמישם חזק יותר משאר כלים שאין אדם מכנים בהם לקיום ומתוך כך אין הכשר סועט מועיל בהם בהדחה ושכשוך אלא שהם צריכים להכשר בינוני והוא נגוב אלא אם כן בקצת צדדים שיש לחקל בהם או להחמיר עליהם, וכדי לבאר ענין זה באה משנה זו וחלקה ענין זה לשלשה חלקים, והם גת של אבן, וגת של עץ, וגת של חרס, וביאור הדברים ופסק שלהם לפי מה שבא במשנה זו עם מה שנשלם בגמרא בביאורה כך הוא, גת של אבן שזפתה גוי מנגבה והיא טהורה, פירוש זפתה גוי ונתן בה יין בשעת הזפת, וכבר בארנו בפרק שני שאין אומרים ביין שלהם הואיל והולך לאבוד מותר, והילכך אע"פ שלא דרך בה עדין מנגבה והיא טהורה, ונגוב זה יחבאר ענינו בגמרא, ומכל מקום אינו צריך לקלוק את הזפת, וכן הדין אם זפתה ישראל ונגע בה הגוי בזמן שהיין שבה טופח בכדי להטפית, וכן הדין אם אינה זפתה אלא שדרך בה, ונמצאו שלשה דברים בדין זה, והם זפתה גוי ולא דרך, זפתה ישראל ונגע בה גוי בזמן שיש בה טופח להטפית, דרך בה ולא זפתה, הא אם זפתה ודרך בה צריך לקלוק את הזפת ואחר כך לנגב, של עץ ר' אומר ינגב וחכמים אומרים יקלוק, פירוש של עץ בין זפתה ולא דרך בה בין שזפתה ודרך בה יקלוק ואחר כך ינגב, ואם דרך בה ולא זפתה ינגב, של חרש' אף בקלוק לא די לה בנגוב, ופרשו בגמרא שלדעת חכמים נאמרה, וצריכה הכשר גדול כמלוי וערוי וחבריו, ואף כשאינה זפתה הדין כן, וממה שאמרו בבביתא בגמרא על של עץ ואבן ואם היו מזופתים אסורין אלמא דרישא שהיא בשל חרס אף באין זפתה אמרו חכמים דצריך מלוי וערוי ומאחר שכן אף במזופתים אין צריך בהם לקליפה שאין אחר הכשר גדול כלום, ואע"פ שגדולי עולם מחמירין בכך, אין הדברים נראין, ואף זו פרשו רוב

(א) עיי' תוה"ב בית ד' ש"ב דף קס"ז וק"ו. (ב) לעיל ס"ט ב'. (ג) לעיל ל"ב ב' ד"ה וכלי. (ד) לעיל ל"ג א' ד"ה היו בלי וד"ה כבר וד"ה כתבו עיי"ש. (ה) ר"ל אע"פ שלא דרך לא די בהדחה אלא צריכה נגוב עיי' בכ"מ הל' מאכלות אסורות פ"א ה"ב. (ו) לעיל סוף דף ל"ג ד"ה כתבו כי רבינו רק "טופח". (ז) בספרינו הגי' ושל חרס וכו' הרי זו אסורה ובמשנה שבכ"י ליתא "הרי זו", (ח) כן סתם וכו' גם בתוה"ב בית ה' ש"ו סוף דף קנ"ה, ומסדר דברי רבינו משמע שקאי אדלעיל על משנתנו שאף בלא דרך בה, אבל הטור וי"ד קלי"ח כ' ואם דרך באינה זפתה, והנה הרשכ"א לא הביא רא"י על זה, וממה שרבינו הוסיף וכו' רא"י מבייתא ר"ל כמשי"כ הטור שדווקא דרך בה, ורא"י שכ' רבינו כ' גם הבי' שם, ועיי' הגהות הגר"א בשו"ע שם סקכ"ה שחמה על הטור. (ט) לא מצאתי אלא את הראב"ד שמתיר כזה כמשי"כ בהשגות הל' מאכלות אסורות פ"א ה"א וכ"כ בשמו הטור וי"ד קל"ה.

מפרשים * דוקא בשחיתה תחלת תשמישה ביד גוי או שזפתה גוי או ישראל ונגע בה גוי בזמן שטופח בכדי להטפיה אבל אם תחלת תשמישה ביד ישראל מקלף ב ומנגב ואם אינו מזופת מנגב, ובשל עץ ואבן ותחלת תשמישן ביד ישראל דיו בהדחה, ויש חולקין ד בה, אלא שבתוספות י כתבוה כן.

זהו ביאור המשנה, וכולה על הצד שביארנוה הלכה היא, וגדולי הרבנים י פרשו שהגת אינה צריכה אלא הכשר הדחה אף בשל גוי, ונסקדים בה בכריתא" שהזכירו בה שהעדשים דיו בהדחה ופירשו" שהעדשים הוא הגת, ואין דבריהם נראין כלל, שאם כן' היאך לא הקשו ממנה למשנתנו שהצריכה בו נגוב, ועוד יא שהרי רב אשי שהיה מן האחרונים הצריך נגוב כגוי שנמצא בנת כמו שביארנו בפרק רביעי, י ומלת עדשים אין ביאורה כן כמו שיתבאר, י ומכל מקום הרבה כתבוה כן י בשתחלת תשמישה ביד ישראל כמו שבארנו בפרושנו, ומכל מקום דוקא בנת שלהם שהיה היין נמשך מהם לשעתו אבל גיגיות גדולות שלנו אינן בדיו זה, ויש שכתבו" שאף גיגיות שלנו כן שאם מפני שדורכין בהם ברגל בלא קורה הרי אף בימיהם היה כן שלא היה גלגל קורה אלא לבית הכד כמו שאמרו בשבועות" אם לא ראיתי נחש כקורת בית הכד, ובמנהדרין" עקל בית הכד, ובראשון של שבת י" ושיוין שמוענין בקורת בית הכד, אבל בנת של ענבים בדריכת רגל היה כדחנני" לוקחין גת דרוכה, וכן י מהו לדרוך עם הנכרי בנת, ואם אינן זפותות ודרך בהם גוי תחלה דיו בנגוב, ואם דרך בה ישראל תחלה לפירוש התוספות י דיו בהדחה, ומכאן נראה לי שסומכין לעשות גוי חמדים בגיגיות שלנו, אלא שאני מספקק שהגתות שלהם אע"פ שכרגל הם דורכים בו מכל מקום נמשך היה משם לשעתו אבל אלו היין מתעכב בהם הרבה, ולא עוד אלא שאנו מפרשים העדשים בדרך אחרת כמו שיתבאר, י ודברים שנכנסו תחתיה בנטרא להשלמת ענין זה אלו הם.

המחץ והוא שממנו דולין סבור להכניס לחביות, והמשפך והוא שמרקיין מן המחץ לתוכו ונשפך מתוכו לחביות צריכין נגוב אף בשל עץ ודיים בכך אף בשל חרס, ויש מקידין בשל עץ כשתחלת תשמישן ביד ישראל בהדחה בעלמא ומחמירין בשל חרס כשתחלת תשמישן ביד גוי להכשר גדול, לא נאמר בזה נגוב אלא בשל עץ ושתחלתו ביד גוי ובשל חרש ושתחלת תשמישן ביד ישראל, ודינין אלו בין במזופת בין שאינו מזופת, ואם תאמר ואם כן מה שאמרו" נטל את המשפך ומדר ילתוך צלוחיתו של נכרי וחזר ומדר לתוך צלוחיתו של ישראל דלא אסרינן להו אלא בעכבת יין ואף בלא

(א) עיי' תוה"ב בית ה' ש"ו סוף דף קנ"ה וקנ"ו בשם הראב"ד שבי' רק תחלת תשמישה ביד גוי, ורבינו מוסיף שזפתה וחולק על תוס' ד"ה הגת ועיי' גם ברין. (ב) כיכ' בס' התרומה ס' קס"א, אבל בתוה"ב וברין וכן בסור יו"ד קל"ח לא כ' בשם הראב"ד אלא "מנגב" לבר. (ג) הפור יו"ד קל"ח כ' יושל' אכן מני ליה בשכשוך, ועיי' כ"י שכן לסד השור סדברי הראב"ד וא"כ רבינו תנא דמסייע להשור. (ד) עיי' בתוה"ב בית ה' ש"ו דף קנ"ו שחולק דלא די בהדחה, ותוס' ד"ה הגת חולק דכזופתה אין הכדל בתחלת תשמישה וכו'. (ה) לא על תוס' שלנו כיוון רבינו כמש"כ כמה פעמים ועיי' תוס' ד"ה הגת. (ו) רש"י לקמן ע"ה א' ד"ה מדיחין. (ז) עיי' תוס' נדה ס"ה א' ד"ה הרמין בשם ר"י וגם הר"ן בסוגיון כ' בשם רש"י דרק תחלת תשמישן בהיתר די להם בהדחה. (ח) לקמן ע"ה א'. (ט) שם ד"ה והעדשים. (י) בתוה"ב בית ה' ש"ו דף קנ"ו בשם י"ש מקשים. (יא) זו קושיית הרשב"א שם. (יב) ס' ב'. (יג) לקמן ע"ה א' ד"ה יש. (יד) עיי' לעיל סד"ה המשנה. (טו) ספר התרומה ס' קס"ג (על גס רא"ש ס' ל"ב). (טז) כ"ט א'. (יז) כ"ו א'. (יח) י"ח א'. (יט) לעיל ג"ה א' ושם איי' "בעושה" (כ) לעיל ג"ו ב'. (כא) לעיל ע"ב א'.

עכבת יין ניתסר דהא בעי נגוב* החם בשל ישראל ונבלע מיין כשר על הדרך שביארנו ב במשנה נמל את המשפך הכא בשל גוי ובתחלת חשמישו ביד גוי, כיצד הוא נגוב זה אם הכלי יבש מדיחו במים ומקנחו כאפר וחוזר ומדיח במים ומעביר אותו אפר הימנו וחוזר ומקנח כאפר וחוזר ומדיח במים, ואם היה הכלי טופח מקנח כאפר ומדיח ומקנח כאפר ומדיח, ניגוב זה יש מי שאומר ג' שאם הכלי עשוי דפין דפין צריך להחזיר שיכנסו המים והאפר בין דף לדף, ואיני מודה בזה נגוב בכלי הגת כהדחה לשאין מכניסין לקיום שאין צריך התרה.^ג

כלים שעמרו שעה אחת ביד גוי נאסרו כל אחד באסורו, כשמכניסין לקיום כדינן, ושאין מכניסין לקיום כדינם, וכלי הגת כדינם, שאף כשאין מכניסין בו יין אלא לפי שעה ג' גזרו בהם כאלו הכניסו לקיום כדי שלא יניחו כליהם ביד גוים, ד' ומתוך כך המשלחם ביד גוי צריך חותם אחד כמו שביארנו בפרק שני, ואע"פ שגדולי הרבנים ה' פרשו בסוגיא זו סח"ף להו אפומיהו וחתים להו אברזיהו, שהיה נותן החבית בשק ופיה למטה בשולי השק וחותם פי השק סמוך לשולי החבית כדי שיהא חותם בתוך חותם, אין נראה כן, שהרי כל שאין בו חשש נסוך אין בו צורך אלא לחותם אחד כמו שאמרו בחומץ ויין מבושל שלנו ביד גוים, וכל שכן בכלי, אלא סח"ף לה אפומיהו פירושו שהיה מהדק אי זה דבר בפי החבית וחתים להו אברזיהו הוא שיהיה בחבית נקב בצדה שהיין יוצא ממנו וחותמו ומכל מקום הכל היה כחותם אחד, ומכל מקום חכמי הצרפתים ה' הורו שלא נאסר כן בכלים גדולים ענין שלנו שאין משתמשין בהם אלא כשעת הגתות על הרוב ואם אנו מוסרין להן לתקנו או להעבירו ממקום למקום אין צריך חותם, וכל שכן אם התירו והעבירו דפין דפין, ולקצת חכמי הדור ה' ראיתי שפרשוה בשנתברר שנכנס בהם יין של גוי אבל מספק לא, ואע"פ שבגת אמרו י' שהוא גוי דאשתכח במעצרתא ואמרו עלה איכא מופח בכדי למפיה בעיא הכשר, אלמא שאלו היה ברשות הגוי היה צריך הכשר בלא מפיחה, ה"ב פירושו דוקא בגת ובשעת הגתות, ואין הדברים נראין לפי סוגית הגמרא.

[דף ע"ה א'] י' בכלי הכר רחים עגולות ובבית קבול מועט כמין ים ורגילין ליתן בהם את הזיתים לכתשם שם מעט קודם שיכניסום לבית הכר כדי להוציא שממן יפה והיא קרויה עדשה, י' וכמו שאמרו בבבא בתרא י' המוכר את הכר מכר את הים ופירשו י' מאי ים מלפחא והוא תרגום של עדשה, י' ויש גתות שעושין כן בענבים ומתוך שאין יין או שמן משתהין שם הרבה דיו בהדחה, ויש מפרשים י' עדשים כלי עגול שנותנין תחת י' הקורה שבה עוצרים את הענבים על החפוח במקום דפין שבגת, ודיה בהדחה שאין היין משתהא בה כלל, וכן הדפין, י' והם שאדם מניחן תחת הקורה על הענבים,

(א) ע"ש בתוה"ב בית ה' ריש ש"ה. (ב) לעיל ע"כ א'. (ג) הרשב"א שם ש"ו דף קנ"ו. (ד) הרשב"א שם. (ה) הב"ח יו"ד קל"ו כיוון בזה לרבינו עיי"ש. (ו) רש"י ד"ה סח"ף והלאה. (ז) כן דחה בתוה"ב בית ה' ש"ו דף קנ"ד, והר"ן ב' דחיי' זו בשם הרמב"ן. (ח) עיי"ש בתוה"ב ותוס' ד"ה רבא. (ט) ספר התרומה סי' קס"ה (ענין גם תוס' ד"ה רבא) אבל לא מטעם רבינו אלא שנכלים גדולים אין רגילין להשתמש לפי שעה ב"כ המור יו"ד קל"ו בשמו, ועי' בב"י, ומדברי רבינו למדנו שאפילו לזמן מרובה שרי להשהותם ביד גוי. (ט) הרא"ה בבד"ב בית ה' ש"ו בשם הרמב"ן. (י) מכאן והלאה ל"י בבד"ב ודברי רבינו הם. (יא) לעיל ס' ב'. (יב) עיי"ש בבד"ב ד"ה עוד. (יג) ב"כ בתוה"ב סוף בית ה' בשם י"ש מפרשים. (יד) מ"ז ב'. (טו) שם בגמ'. (טז) בראשית כ"ה ל"ד. (יז) ע' רבינו תם שם בתוה"ב ובתוס' גרס' א' ד"ה הדפין. (יח) ובגדה ס"ה א' ד"ה מי [עודנו בכ"י] מ"י רבינו [ועדשים הוא הקורה עצמה שבה עוצרים הענבים בתפוח של גת". (יט) בגמרא שלנו חסדר 'הדפין' והעדשין 'ועי' בס' התרומה סי' קס"א, ובגדה ס"ה א' ד"ה מי [עודנו בכ"י] גרים רבינו 'הדפין' והעדשין.

וכן ה'ולבין, והם מכבדות שבהם מטאמאין בנת ומכנסין את הענבים המפוזרים, ויש מפרשים כלונסות שהקורה מתגלגלת בהם על ידי משיכת העקלים, אבל העקלים והם שאדם מושכם* והקורה מתהדקת במשיכתם ועוצרת והן של חריות דקל או של בצבון והוא קנאכין בולעות הרכה וצריכין נגוב, ואם היו עקלים אלו של שיפה או של גמי שגדולין במים ובמקומות הלחים והם שואכים כמבעם לא הוכשרו אלא בהכשר גדול והוא ישון או אחד מחבריו.

כלי פשתן דינן כשל חרס וצריכים הכשר גדול, ושל צמר כשל עץ בנגוב, אבל של שער אין בולעין כלל ודיין בהדחה, מעתה משמרת של גוים אם של צמר מנגבה, ואם של שער מדיחה, ואם של פשתן מישנה, ואם היו בה קשרים יש לו לחוש שמא היין עומד בעין בתוך אותם הקשרים וצריך להחירם, ודבר זה במה שצריך נגוב או ישון, ולדעת רוב פוסקים^ג לא נאמר אלא בנגוב אבל בישון ובכל שאר מיני הכשר גדול אין אחריו כלום, וכל שצריך התרת קשרים בכלי המזופת צריך קלוף.

סלים שססננין בהם היין בשעת הגתות אם הם קשורים בחבלים של שער מדיחם ואם כשל גמי מנגבן ואם כשל פשתן מישנן ואם יש בו קשרים מתירן ואחר כך מישנן, ולדעתי כל שבישון אינו צריך התרת קשרים.

נגוב זה יש מי שאומר^ד שאינו מועיל לנקות של פשתן שמהודק בכלי הבקבוק, ולדעתי אף הוא הוכשר בכך אין מחמירם עליהם יותר מעקלים של חריות ושל בצבון, ולא עוד אלא שאף בפשתן הגמור אני אומר כן לא^ה דכיתנא מישנן אלא במה שאדם מעביר את היין עליו במשמרת ומסננת, ומעתה אין צריך לומר בנקות שאינו ספוגי כל כך כדי לבלוע, ומכל מקום שאר מיני ההכשר כלם מכשירין בכלי ובכל מה שבו, וגדולי המפרשים^ו מחמירין בו עד שאמרו בקונה גיגית או כובא מגוי שצריך להסיר אותו הנקורת ולישנו, והדברים נראין כמו שכתבנו,^ז ואף הם מפקפקים להיות מלוי וערוי מועיל בו מפני שהם מפקפקים לאסרו בהנאה מפני רוב בליעה שבו כדורדייא עצמה וכל מה שנאסר מחמת יין שבו בהנאה אין הכשר מועיל בו אלא ישון ואין הכשר אחר אלא למה שיינו אינו אוסרו בהנאה, ואני מקל בזה משני צדדין, הראשונה מפני שאיני מדמה נקורה זה לפשתן האמור בגמרא שהוא פשתן עצמו והוא ספוגי ושואב, והשני שאף בכתנא עצמה נראה לי שלא אסרו בו מישנן אלא להזכיר בו אחד ממיני ההכשר הגדול והוא הדין לכל הכשר גדול שמועיל בו, או שמא אף נגוב מטעם שכתבנו, שלא נאסר בו ישון אלא למשמרת ומסננת, אלא שכזו אני מפקפק למעשה, אבל בנקורת שלנו יראה לי להתיר בכל שהכלי שהוא בתוכו כשר בו, ואף דורדייא עצמה כבר כתבנו בה הכשר בפרק שני,^ח וכן ראיתי לגדולי המפרשים^ט שהזכרנו שהחמירו להתיר הדפין אף בהנעלה ואף במלוי ועירוי, ואיני מודה להם אחר שלא ראינו בזה זכר בתלמוד, שאם מן הסברה הרי אמרו^י כבולעו כך פולטו כל שכן בזה

(א) מי' חדש שלא נמצא בראשונים. (ב) ולהרמב"ם הלכות מאכלות אסורות פ"א הכ"ג רק ביישון לבד, ועי' תוה"ב בית ה' שיו דף קנ"ו ובבב"ק ומשמרת שם. (ג) כן מ"ל לרש"י ע"ה ב' ד"ה שרי, ועי' טור וב"י יו"ד פס"י קל"ה. (ד) פסר התרומות כתב בן בנעורת של פשתן שבין דמי הנה, וכיפ המור וי"ד קל"ה. (ה) חסר "אמרו". (ו) הראב"ד. (ז) וכיב רבינו לעיל ל"ג ב' סד"ה השני. (ח) לעיל ל"ד א' ד"ה שמרים. (ט) הראב"ד, וכן מ"ל לספר התרומות, וגם תוס' לעיל ל"ג ב' ד"ה קינמא כיב בשם הר"י למצוה מן המוכתר. (י) לקמן ע"ז ב'.

שאינו אנו צריכים לפליטת היין אלא להפנתו והעברתו מעמו כמו שהחכא"ר * וכן החמירו לגרור הדורדייא מעל פניו, וכבר כתבנו בה דעתנו בפרק שני ב.

הרבה מיני הכשר הוזכרו בכאן לכלים שמכניסין לקיום מלוי ועירווי והגעלה והנחה תחת הצנור וישון וכבר בארנו ענין כלם בפרק שני ג.

מי שהיו גתו וביתו כדו ממאים ורוצה לעשות זמיו וענביו בטהרה מכשיר הגת וכליו וכן הכד וכליו על הדרך שיעדנו הכשר שלהם לענין יין נסך, מקצתם בהדחה ומקצתם כנגוב ומקצתם כישון על הצד שהחכא"ר ואם רצה לטהרם מיד מגעילם ברותחין או חולטין במי הזיתים עצמן שהוחמו להעמיד הזיתים לתוכם כדי שיוסיפו בהקת שמנם, ושטא תאמר ואם מצד טומאה אחת בא יטבילם, אינו כן, שכל אלו בלועים הם ממשיקים ממאים וכל שהמשקה בלוע בתוכו אין טבילה מועלת בו, שהרי שנינו בטהרות ח' חרסים שנשתמשו בהם משקין ממאים ונפלו לאויר התנור והוסק התנור הרי התנור טמא שסוף המשקה לצאת, ואף כאן סופו לצאת על ידי הכבישה ולפיכך צריך הכשר, ומכיוון שיצא המשקה אינו צריך טבילה, שהרי פשוטי כל עין הם ואין מקבלין טומאה, ואין הענין מחמת עצמן אלא מחמת משקה הבלוע בגופם, וזהו לדעתי שלא אמר ובקש לטהר, אלא שאינן ממאים מצד עצמם, אלא ובקש לעשותם בטהרה, ר"ל זיתיו וענביו.

[דף ע"ה ב'] **עם** הארץ שהושיט ידיו לגת וכבר היין מתחיל לימשך ונגע באשכולות של ענבים אשכול וכל מכיבו ממאים וכל הגת טהורה, ומכאן למדו רבים לענין יין נסך שאם היו ענבים לצד אחד מן הגת ונגע בהם משליך מקום מגעו והשאר מותר, וכן אם היין נתחמם והציף את הפסולת על עצמו ונגע גוי בחרצנים שמשליך מקום מגעו והשאר מותר הואיל ולא נגע במקום משקה, ומכל מקום כתבו גדולי המפרשים יא שאם היה מופח על מנת להטפח במקום מגעו כל הגת אסורה ומכל מקום גיבויות שלנו כשהחרצנים צפים למעלה אין בהם מופח בכדי להטפח, ויש אומרים שכל שאין שם מופח להטפח אף מקום מגעו אינו פוסל ובטופח להטפח הוא שפסלו מקום מגעו וסביבותיו לבד שאין מפיחה שעל האשכול חבור למשקה כל.

שרץ שנמצא בריחים של זיתים והוא מקום שטוחנין בהם את הזיתים קודם נתינתן לבד ואחר כך נותנין אותם בכד וטוענין בקורה אין טמא אלא מקום מגעו, ואם היה שם שמן הרבה עד שהשמן מהלך סביב הריחים הכל טמא, שכל המשקה נטמא בטומאת מקצתו וחזר המשקה וטמא את הזיתים, ואין ראוי לומר בכאן שיהיו סביבותיו וכל הכד טהור כמו שאסרו בגת, שהגת יש בו אשכולות שפסוקין בין מקום מגעו לשאר הגת מה שאין כן בזיתים.

המשנה השתים עשרה, והכונה בה לבאר הכשר הכלים הנאמרים בביעוריו גוים, ואמר על זה הלוקח כל השמים מן הגוים, ר"ל שנשתמשו בהם ולקחם ישראל מהם את שדרכו להטביל יטביל, פירוש הטבילה זו לאו לשון טבילה

(א) לעיל ל"ג א' י"ד הראשון. (ב) לעיל ל"ד א' ד"ה שמרים. (ג) לעיל ל"ג א' ו'.
(ד) לעיל ד"ה המשנה והלאה. (ה) כלים פ"ט מ"ה. (ו) כשיטת הר"ש טהרות פ"י מ"ח ולא כרמב"ם שם.
(ז) וצי"ב הלא רבינו הוכיח גם "גת" (משא"כ הר"ש שם), ובנדה ס"ה א' ד"ה מי [עודנו בכ"ז] כ' רבינו
שהגת מחובר לארץ ולכן אינו מקבל טומאה. (ח) אבל בחוספתא טהרות פ"א ה"ט (וכן מעתיקו ב"ר שם)
הני' "ובקש לטהר". (ט) ברור ש"אלא" מיותר וצריך למחקר. (י) הר"ן כ' ד"ז בשם רבינו שמואל.
(יא) הראב"ד. (יב) ע"י לעיל ס' ב' ובתוס' ד"ה אי, וע"י רמב"ם ה' מאכלות אסורות פ"ב הכ"ז וצי"ב.

הוא אלא לשון תשמיש בצונן, ומשנה זו לא בכלים חדשים היא עסוקה ולהצריכם טבילה על הדרך שיתבאר, שאם כן אף את שדרכו להגעיל אין צריך הגעלה אלא טבילה על שיוצאין מטומאת גיעול לקדושת מאכלות כמו שיתבאר, שטבילה זו צריכה בין לכלים חדשים בין לכלים ישנים כל שבאו מרשות גוי לרשות ישראל, אלא משנה זו לא דברה בטבילה זו כלל אלא לגוף ההכשר ולא דברה בחדשים שהרי אין צריכים הכשר אלא בישנים ר"ל שנשתמש בהם גוי, ואמר על זה את שדרכו להטביל יטביל, ר"ל את שנשתמש בו בצונן ודרך הטבילה במים צוננן כגון כוסות וצלוחיות וקתניות יטביל ר"ל ידיה בצונן ודיין, ואת שדרכן להגעיל, ר"ל להשתמש בו על ידי חמין כגון יורות וקוקסוסין ומחמי חמין, יגעיל, במים חמין, ואת שדרכן ללבן, ר"ל להשתמש בו ע"י האור, כגון שפודין ואסכלאות ילבן באורי הסכין שפה והיא טהורה, ר"ל השחזה במשחות או ברחים של נפת להשיר קלפה העליונה, ודבר זה אינו אלא לצונן ואפילו לחתיכת דבר ההריף כצונן ואתרוג ודומיהם אבל לדבר חם צריך הכשר אחר גדול הימנו כמו שיתבאר.

זהו ביאור המשנה, וכולה על הצד שביארנוה הלכה היא, אלא שהדבר צריך להשלט דברים שלא נתבארו במשנה זו והוא לבאר טבילה שהם צריכים אחר הכשר, ולבאר ענין הרהה והגעלה ולבון היאך הם נעשים, ולבאר דין איסורן עד שלא הוכשרו, ושאר דברים שהם משתלשלים לענינים אלו, ודברים שנכנסו תחת משנה זו בגמרא להשלט דברים אלו עם מה שיתגלגל בו ממקומות אחרים אלו הם.

צריך שתרע שכל כלי מכלים שמשמשין בהם לדבר מאכל ומשתה הנכנס מרשות גוי לרשות ישראל אע"פ שאינו צריך הכשר מצד גיעולו כגון שהוא חדש או שהיה ישן והוכשר צריך טבילה בארבעים סאה או במקום הראוי לטבילה קודם שישתמש בהם, והוא שנאמר בכלי מדין תעבירו באש וטהר, הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת, וכן נאמר אך במי נדה יתחמא, מים שהנדה עולה בהם, ומאחר שהוקשה לטבילה נדה כתבו גדולי המפרשים שאף אתה צריך להזהר שלא להיות בהם דבר החוצץ, ומכיון שהוכשר והומכל משתמש בו ואינו צריך הערב שמש.

טבילה זו מכיון שעיקרה לכניסת קדושת מאכלות^א אינה בכלים ישנים אלא אחר שהוכשרו, שאם אתה מטבילן עד שלא הוכשרו היאך הם נכנסים בה לקדושה ועדין אינן ראויים לה ונמצא הכלי טובל ושרץ בידו, וזהו שבכללן מקדים הכשר הבא מצד האיסור לטבילה זו מדיחן ומטבילן מגעילן ומטבילן מלבנן ומטבילן, ואם עשה כן ר"ל שהטבילן קודם ההכשר יראה שאינה מועלת שהרי אף לשון הכתוב מעיד כזו שנאמר תעבירו באש, ואחר כך וטהר, ונמצא שהוא צריך לחזור ולהטביל ומכל מקום גדולי המפרשים מקילין בה בדיעבד, לפי דרכך למדת שכלים של ישראל שצריכים הכשר מצד גיעולן כגון כלי של חמץ בפסח או אף כלי של ישראל שנאמר ביד גוי מחמת איסור אין צריך טבילה אחר הכשרו אלא מכשירו הכשר הראוי לו ודיו שלא נאסרו הדברים אלא כשנכנס מרשות גוי לרשות ישראל.

(א) כן פ' הרשב"א בתוה"ב בית ד' ש"ד דף קכ"ד וגם הריטב"א. (ב) לקמן בגמ'. (ג) לקמן ד"ה צריך. (ד) במשנה שבכ"י ל"י "באורי". (ה) לקמן ע"ז ב' ד"ה כבר. (ו) במדבר ל"א כ"ג. (ז) הראב"ד מובא בתוה"ב בית ד' ריש ש"ד. (ח) בירושלמי בפירקין ה"ט ל"ז ב' איתא "לפי שיצאו מטומאת הנכרי ונכנסו לקדושת ישראל". (ט) להלן בגמ'. (י) במדבר ל"א כ"ג. (יא) הראב"ד מובא בתורת הכית בית ד' ריש שער ד'.

אף של גוי צריך שתדע שלא כל הכלים ברין זה, וכבר בארנו * שאין דין זה מתפשט אלא לכלים שבסקורה אם של מאכל אם של משתה, אלא שאף בכלים אלו אין כל הכלים ברין זה ואין שום כלי סעודה שלהם ברין זה אלא על פי שני תנאים, הראשון שיהא של מתכת, והשני שיצא מכל וכל מרשות הגוי לרשות ישראל, הא כל שחסר אחד מאלו כגון שהוא של עץ או שבא לידו בתורת שאלה יכשירנו הכשר הראוי לו וישתמש בו ואין צריך טבילה.

מכל מקום קצת כלים יש שאע"פ שאינם של מתכת הם נדונים לענין זה כשל מתכת, כיצד כלי זכוכית אינם מתכת ומכל מקום הואיל ואם נשברו יש להם תקנה הרי הם ככלי מתכות וצריכין טבילה, ומכל מקום לענין טומאה אמרו במסכת שבת ב הואיל ותחלת ברייתו מן החול דגון ככלי חרס ומעתה לענין טבילה מטומאה שבו אין לו טהרה במקוה, ואף מזו יש מפקפקין בהם לטבילה זו ומטבילים בלא ברכה, ולא יראה לי כן, הואיל ובמקומה נאמרה הלכה היא, ולא עוד אלא שגדולי המפרשים דוחין אותה של מסכת שבת ב מפני זה אף לענין טומאה.

ברכה זו נסח שלה אשר קדשנו במצותיו וצונו על טבילת הכלים, ואפילו לא חטביל אלא כלי אחד אומר על הכלים טופס ברכה כך הוא.

עבר ונשתמש בלא טבילה מטביל מכל מקום אין חשמישו מפקיעו מחיוב זה, וכן כתבו הגאונים.

כלי קוניא הם שחללתם חרש ובסופם טחין את פניו בקוניא והוא מין אחד של אבר ומכל מקום הולכין אחר סופם וצריכין טבילה, ואע"פ שבכל התלמוד אמרו רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל, דוקא במה שלא נפסק בנמרא בהדיא כדעת המחמיר, מכל מקום יש מי שאומר שכל נאמר כן אלא כשטחין את פניו מבית ומחוץ עד שאין החרס נראה הא כל שאינו כן אינו צריך טבילה, ויש חולקין להצריך טבילה אף לזה הואיל ותוכו רצוף כאבר, ומתוך כך הורו רבותי שמטבילין אותם בלא ברכה.

הורר חכמי הצרפתים שכל כלי שהוא מעורב מדבר הצריך טבילה ומדבר שאין צריך טבילה הולכין אחר עיקרו.

כבר בארנו יב שכל שלא יצא מרשות הגוי בזמן שהגיע ליד ישראל אינו צריך טבילה, מעתה שאל או שכר ממנו אע"פ שמתחייב בשמירתם אינו צריך טבילה, אע"פ ששאלה ושכירות קונין לענין דיני מסונות לקצת דברים לענין איסור אין קונין כמו שבארנו בפרק ראשון, יג ומכל מקום לקחן ישראל מגוי ושאלם ישראל אחר מלוקח זה

(א) לעיל ד"ה צריך. (ב) מ"ו ב'. (ג) לא מצאתי בראשונים ויל רק הפר"ח י"ד ק"ב סק"ג ב' שזכוכית לכולי עלמא מדרבנן אבל במק"ו ב' שמכרכין על טבילת זכוכית כמו בכל מצוה מדרבנן. (ד) הראב"ד, אבל בהשנות ה' כלים פ"א ה"ה משמע שלא דחה הראב"ד אותה סוגיית של מ"י שכת שהרי ב' שאינן מיטמאין מתוכן מטעם שלא יהיו חמורים מכל הכלים עיי"ש וצ"ב. (ה) כל הראשונים ב' שרק בטבל ב' או ג' יברך בלשון רבים והפרי חרש ב' שבדיעבד יצא גם בטבילת כלי אחד. (ו) כדא"י פסחים ע"ד ב' וכ"כ רבינו במנהדרין עמוד רפ"ו מעמודי ספרו וגם לעיל ל"ב ב' ד"ה בשם. (ז) גם הר"ן כ"כ בשם "איכא מאן דאמר". (ח) כ"כ גם בתוס' ד"ה והלכתא. (ט) המדרכי בסוגיין כ"כ בשם הר"ף. (י) לא מצאתי ד"ו בראשונים. (יא) אע"פ שכלי שנעשה מסתכת טמא וטהור הולכין בתר רוב, ע"י משמירין פ"ב מ"ג וכלים פ"א מ"ד וצ"ב ואכמ"ל. (יב) לעיל ד"ה אף. (יג) י"ד ב' ד"ה המשתנה.

רוב מפרשים * מסכימים שצריכים טבילה, וכלים הגזולים יש מצריכים טבילה, ואני קורא עליו טובל ושרץ בידו.

ישראל שנתן מחבת שלו לגוי לעשות לו כלי כתבו חכמי הצרפתים שאף לדעת האומר אוכל קונה בשבת כלי אין צריך טבילה שאין שם הגוי עליה, אף הם יחזרו בכלי ישראל לגוי וחזר ולקחו אף לשעתו שצריך טבילה הואיל ונקרא שם הגוי עליה.

קבלו מן הגוי במשכון שאילו בנמרא אם צריך טבילה אם לאו ולא נחבר להם להצריך טבילה אלא אם כן ראה בדעתו של גוי שדעתו לשקעו בידו, ופרשו חכמי הצרפתים בהשקעה זו עד שלא יהא בדעתו לפדותו לעולם לפי מה שרואה מבין ריסי עיניו, ואין לו אלא מה שענינו ראות, הא כל שלא ראה כן בדעתו של גוי לא נחבר להם, ופסקו גדולי המחברים שאין צריכין טבילה, לפי שטבילת הכלים אצלם מדברי סופרים ואין המקראות אלא סמך בעלמא וספק סופרים להקל, וגדולי המפרשים מצריכים בהם טבילה מפני שהטבילה אצלם מן התורה, ורכותי חזרו להטבילם בלא ברכה.

מה שביארנו^ה שטבילה זו צריכה שתהא בארבעים סאה כך שמת מוגיא זו מוכחת, וראיה ברורה^ט אצלי בזה מה שאמרו בכאן אצטריך וטהר ואצטריך במי נדה דאי כתב רחמנא וטהר הוה אמינא בכל דהו כתב רחמנא במי נדה ואם כתב רחמנא וכו', וודאי מה שאמר הוה אמינא בכל דהו ביאורו בכדי שיעלה בו גוף הכלי שאם לא כן אין זה טבילה, ובא לעמדתו שאע"פ שגוף הכלים עולה בפחות מארבעים סאה אין טבילתו אלא במקום טבילת הנדה ואפילו מדאורייתא, וכן ביארנו במסכת חגיגה^י בטבילת כלים טמאים אף במחטים וצנורות, ואע"פ^י שבפסחים^{יב} אמרו לענין טומאה שטבילת כלים מן התורה ברביעית אלא שכבר בטלוה חכמים לטבילת רביעית כמו שהתבאר בנזיר^{יג} מכל מקום בזה תורה הצריכה לארבעים סאה, או שמא אף בזו מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, ומקצת חכמים^{יד} תופשין בה שטה אחרת להשוות טבילה זו לשל טומאה ולפרש בכאן הוה אמינא בכל דהו אף בשאין הגוף הכלי עולה בו כתב רחמנא במי נדה מה נדה במים שגופה עולה בהן אף זה במים שגופו עולה בהם לפי מה שהוא כלי ומכל מקום טבילתם טבילה אף במים מועטין מן התורה, ואין דבריהם נראין כלל.

נמצא לפי מה שכתבנו שהלוקח כלי תשמיש מן הגוים אם הם חדשים לגמרי כלומר שלא נשתמש בהם הגוי כל עיקר מטבילין, ואם נשתמש בהם על ידי צונן ר"ל שהם כלים שחשמישן על ידי צונן מן הסתם^{טו} אף הוא לא נשתמש בהם אלא צונן ומדיחן הדחה הראויה ומטבילין והם טהורים, כלים שחשמישן על ידי חמין אף הוא מן הסתם^{טז} כדרך נשתמש בהם ומגבילין הגעלה הראויה ומטבילין והם טהורים, כלים

(א) כ"כ גם תוס' ד"ה אבל בשם רשב"ם, ולא מצאתי חולק ע"ז. (ב) כ"כ הרוקח. (ג) כ"כ גם תוס' ד"ה אי. (ד) ג"ז שם. (ה) הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ז ה"ז, ומסדור דברי רבינו משמע שס"ל שאם מבין שברעת הגוי להשקיע גם הרמב"ם מודה שצריך טבילה ועי' ב"מ שםסוף בזה. (ו) כן כתב גם הר"ן בפ"י דברי הרמב"ם. (ז) הראב"ד מוכח בתוה"ב בית ד' שער ד' דף קכ"ה. (ח) לעיל דבור המתחיל צריך. (ט) עי' בב"י יו"ד ריש ס"ו ק"כ מ"ש בשם סמ"ק. (י) י"ט א'. (יא) עי' תוס' ד"ה מים ובתוה"ב בית ד' שער דף קכ"ה. (יב) ט"ז א'. (יג) ל"ח א'. (יד) מוכח בתוה"ב שם בשם הרמב"ן. (טו) כמש"כ הריטב"א במשנתנו בשם הרא"ה דמסתמא אין לחוש שמא נשתמש בו נכרי שלא כדרך תשמישו ואין לנו אלא לפי מה שדרכו, ונראה מזה שאם ידוע שנשתמש חוששין למיעוט, ועי' טור וב"י או"ח תנ"א פלוגתת הראשונים בזה.

שנשתמש בהם ע"י האור אף הוא מן הסתם * כדרכן נשתמש בהם ומלבנן באור לבון הראוי ומטבילין והם טהורים, ואם היו של ישראל ונאסרו בבליעת אסור מכשירן על הצדיק שהוזכרו ואין צריכין טבילה, ומכל מקום אף הראוי לטבילה אם נשתמש בו עד שלא הטביל הואיל והוכשר מבליעתו לא נאסר ההכשיל.

מה הם דברים אלו שכתבנו ב' בהרחה ובהגעלה ולבון הדחה הראויה והגעלה הראויה ולבון הראוי, דברים אלו יש מהם שנחברו בכאן ויש מהם שנחברו במקומות אחרים וכדברי המפרשים, וכיצד הם דינין אלו, כל אותם שהכשרן בהרחה צריך שישפושף את הכלי שאי אפשר לכלי בלא חלודת איסור על פניו וצריך להעברה בשפשוף, ודבר זה נראה למפרשים, שאם לא כן אלא שרי לו בהעברת המים על פניו בנחת מה אנו צריכים לה והרי הטבילה כוללתה אלא ודאי להרחה בשפשוף אנו צריכים ולא עוד אלא שלאחר השפשוף אנו צריכים לשטיפה במים אחרים, ודבר זה הביאנו גדולי המפרשים ולמדנו ממה שהוזכר במסכת זבחים י' במריקת הכוס ושטיפת הכוס, ופירשוהו שעל כוס האסור נאסרה וכונו במריקה על הדחתו ובשטיפה על שטיפה זו שהוזכרנו, ואני אומר ששפשוף זה אינו בכלל הדחה שכל שהשמינות בעין צריך הוא להעבירו קודם שיחליל בהכשר שאין הכשר לשמינות בעין אפילו הגעלה, וסתוך כך אני אומר שמקנה בסרטוט ומדיח או משפושף ומדיח ומים שאחר שפשוף הוא הוא עיקר ההכשר. **כלים** שהכשר שלהם בהגעלה צריך שיעבירה חלודת האיסור תחלה בשפשוף שאין הגעלה לשמינות שהוא בעין והוא שאמרו י' אך את הזהב מכאן שצריך להעביר חלודה, לא יכול להעבירה מכל וכל פרשו חכמי צדפת"ה שהנשאר הרי הוא כעין מה שאמרו כ' בטבילה שמיטותו שאין מקפיד עליו אינו חוצץ, העביר חלודת הכלי נותנו לתוך מים רותחין ומגעיליו, וכל המשקין אין הגעלה עולה בה אלא במים, והוא שאמרו י' במים ולא כיון וחלב, ואף המים דוקא ברותחין שעל ידי האור אבל ברותחין שכתמי טבריא אין י' למסוך על הגעלה שכתובם, ואעפ"י שהסבא נותנת כך בלא צורך ראיה יש קצת ראיה אצלי בדבר זה שבשריפת בת כהן אמרו י' באש חשרף לרבות כל שריפות שכתבת האור ולמעוטי אבר מעקרו, ר"ל בלא התכת אש כשיצא מן הסחצב שהוא חם מעיקרו, אלמא שכל שאינו מחמת האור אינו נקרא שריפה והוא הדין שאינו נקרא לבון ואף במים כל שאינו מחמת האור אינו קרוי הגעלה, וכן הרומב

(א) ע' לעיל הערה ט"ו. (ב) בדבור הקודם. (ג) הראב"ד מובא בתוה"ב בית ד' ריש ש"ד.
(ד) צ"ו א'. (ה) ע"י תוה"ב שם ששם לוי "חלודת" ובסור יו"ד קכ"א א"י. (ו) מכאן והלאה לוי בתוה"ב שם. (ז) ו"ל הנהות הגריא יו"ד קכ" סקל"ד "מירכי" שם [מוף מסכתין ס' תנאים בשם תוי"ב] ורא"ש פרק כל שעה [פסחים ל' ב'] בשם ספרי וליטא בספרי שלנו ובילקוט א"י אך אח"י וכו' [מוף רמז תצפיה] עכ"ל, גם ברש"י במדבר ל"א כ"ב א"י בשם רבותינו, (ח) ד"ו כ' המדרכי במסכתין ס' תנאים בשם תשובה אחת וע"י פרישה ובי"ח יו"ד ריש ס' קכ"א שהרש"ל חולק על זה דשם דווקא לענין טבילה אמרו בן וע"י כל בו ס' פ"ו ש"י הבי"ו יו"ד קכ" ובד"ם קכ"א סק"ה. (ט) מוכח ו' ב'. (י) כשיטת הרמב"ן ולא כרשב"א ע"י שו"ת רשב"א ס' תק"ג מובא בב"י או"ח סס' תניב, וע"י גם משמרת הבית בית ד' ריש ש"ד, וע"י בב"י או"ח סס' תניב בשם א"ח שבדעבד מותר גם בשאר משקין וכ"פ רמ"א שם ס"ה ומדבריו רבינו נראה שאף בדעבד לא ורבינו תנא דמסייע להפרי חדש שם. (יא) בזבחים צ"ו ב' וגם בתורת כהנים ויקרא ו' כ"א הגי' ולא כיון ולא בסוגי' וכן העתיקו כל הראשונים. רק בבבית בית ד' ריש ש"ד כ' בשם ספרי כמשיב רבינו והוסיף ולא בשאר משקין. (יב) בב"י או"ח סס' תניב כ"כ בשם ארחות חיים (שמוכר את רבינו כמה פעמים בספרי). (יג) מכאן והלאה לוי שם. (יד) פסחים ע"ה א'.

והסרק שבתכשיל אינו מפליט אדרבה הוא נבלע בנקל כדאמרינן* בכזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב בשר אסור וחלב מותר, והעמידה כיוורה רותחת דמבלע בלע מפלט לא פלט, אלמא שהרוטב ב גורם להבליע הפך רתיחת המים שמפלטת ואינה מבדעת.

[דף ע"א'] **הגעלה** זו הרבה ערערו בקצת עניניה הרבה מן המפרשים ויצאו לנו מתוך דבריהם הוראות מחודשות בעניניה שלא הוזכרו בגמרא, ועיקר חביעתם עליה הוא ממה שראו בפרק כל הכשרי בחתכת בשר שנפלה לתוך יורה של חלב דבר זה שכתבנו בסמוך י. והוא כגון שנפל לתוך יורה רותחת דמבלע בלע מפלט לא פלט והקשה סוף סוף כי ניה הדר פליט ותירץ כגון שקדם ומלקו, זהו לשון הגמרא, והיו חכמי הדורות הקדומים^ה מפרשים בה שכל שהוא בתוך הרותחין הוא בולע מן הרותחין ומכל שבו ואינו פולט כלל ומה שאמר כי ניה הדר פליט רוצה בו כשינוחו המים מרתיחתם, ואחר שכן סדרו טענותיהם על הגעלה שלנו מה הועילו בה והרי הכלי לא דיו שאינו פולט אלא שמוסיף על בלעו אלא אם כן משהה אותו בתוכו עד שינוחו המים מרתיחתם, עד שהתעוררו אחרוני הרבנים לפרש בה שזה אינו שהרי החוש מכזיבו ואם תניח בשר בקדרה רותחת יראה שמנינות הבשר צף על הרוטב וכן אם חשים ירקות ברותחין יוריקו הרותחין וזה אינו אלא מצד פליטה, אלא שתחלה הם בולעים וכשהם שבעים מלבלוע חוזרים ופולטים אף ברתחת המים ומה שאמר כי ניה הדר פליט פירושו כי ניה מלבלוע, ונראה לי מעד לפירוש זה שאלו היה חוזר על המים היה אומר כי ניה שאין המים נזכרים בלשון יחיד לעולם אלא שאפשר לפרש בו על הבשר כלומר כי ניה מרתיחתו, ומכל מקום עדין לא זכינו בדיון הואיל וכלי זה אינו פולט כלל עד שישבע מלבלוע מהיכן יודע לנו זמן זה והיה להם לעד לנו שקור וזמן בהגעלה, ואע"פ שמכל מקום הם אמרו להשהותם עד כדי שתהא אומד הדעת בכך, אין אומד הדעת מספיק בכך, עד שחדשו בדבריהם שהבלוע בו כבר בשעתו הוא פולט אבל הוא חוזר ובולע מן הרותחין ומאסור שבהם ואינו נפלט ממנו עד שישבע מהם, ויש אומרים עד שינוח מרתיחתו, ומכל מקום מה הועילנו ואע"פ שנפלט איסורם הרי בולעין מאיסור הרותחין, ושם תאמר ברותחין שאין בהם איסור הרי מכל מקום יש בהם איסור פליטת עצמן והם חוזרין ובולעין, ושם תאמר שאין חוזרין ובולעין ממה שפלטו כזו ודאי אין ברירה, ועוד תרצה בכלי אחד אבל אם הגעילו בו שני כלים או בבת אחת או בזה אחר זה הרי בלע זה פליטתו של זה ואין תקנה עד שישבעו או עד שתנוח רתיחת המים ואף באלו אם ישתהו עד שיפלטו חוזרין ובולעין והיאך אפשר לכיין באלו, ומתוך כלכלים אלו פרשו חכמי התוספות שכל כלי הצריך הגעלה מן התורה כגון כלים בני יומן וכעין של מדין צריך שיהא במים ששים כנגד הכלי או הכלים שמגעילין בו ביחד שהרי בכל משערין כמו שהתבאר* ואחר שכן כבר נתבטלה פליטתו חקף שנכנס לשם, ולדעת זה צריך שתהא היורה כשרה ר"ל שלא נתבשל בה היום תבשיל של איסור שאם נתבשל בה תבשיל איסור והיא בת יומא אי אפשר להיות במה שבתוכה ששים כנגד כלה, ואם לא עשה כן לא עלתה לו הגעלה שהרי חזר לסורו ולאיסורו, ומכל מקום אם הוא כלי שאין בן יומו שצריך הגעלה

(א) חולין ק"ח א'. (ב) כיב הרמב"ן מובא במשמרת הבית בית ד' ריש ש"ד. (ג) חולין ק"ח א' וב'.
(ד) בדבור הקודם. (ה) גם רש"י שם פי' כן. (ו) עי' תוס' שם ד"ה שנפל. (ז) כן קורא רבינו לריה ועיי'ש בתוס'. (ח) שם בתוס' בשם רבינו שמעיה. (ט) עי' כל הענין בתוס' שם ובתוה"ב בית ד' ריש ש"ד. (י) בתוה"ב שם בשם רבינו יצחק [שהוא בעל התוס']. (יא) חולין צ"ז ב'.

לכתחלה מדברי סופרים אין חוששין לכך אלא כל שהכלי מתכסה בו הוכשר שהרי כל שיפליט בין הכלי בין היורה נותן טעם לפגם ואפילו חזר ובלע אין בכך כלום שאע"פ שהצריכו בהם חכמים טבילה^א אף בשעת פגמו. טעם הדבר הואיל ובשעה שבלעו מן המשבח בלעו אבל בליעה מן הפגם עצמו לא נאסרה, ויש מצריכין^ב הכשר ליורה בכל הצדדין ומטעם^ג ביטול איסור לכתחלה והרי לכתחלה אין מבשלין בכלי שאינו בן יומו, ואינו רואה שורש לדבריהם שאין בטול איסור נאמר אלא כשמבטלו בקדרתו ר"ל לאכלו עם תערבתו אבל בזו אין מקום לבטול איסור כלל. ועדין מדת הדין מקטרגת ומה תאמר בכללים המונעלים לאסור חמץ ששיעורו במשהו ואין לך לדון בו לא ששים בכך יומו ולא לפגם בשאינו בן יומו, חדע שרוב המפרשים הסכימו שאף אסורי משהו כל פגמן מותר ואפילו בנתינת טעם אע"פ שהמושבח שבו אוסר במשהו כמו שבארנו, ד וכל שבשל בקדרה שאינה בת יומה אף חמץ בפסח מותר, ואחר שכן בשאינו בן יומו מיהא הרי הוא כשאר איסורין ומותר להגעילו אף בפחות מששים. אבל במשובח שבו והוא בכך יומו אתה מקטרג כראוי מה הועלנו בו אף בששים הואיל וחזר ובלע משהו מן המשובח, ואף כזה אנו מודיעים לך החרו בשני פנים אחד מהם לגדולי המפרשים^ה והוא שדעתם שכל שהוגעל קודם איסור חמץ מותר אף בכך יומו ובלבד בששים שכלה טעמו ונמחה שמו וזכרו וכל שאבד זכרו קודם איסורו אינו חוזר ונעור בזמן איסורו. ועל דרך שאמרנו בצמר רחלים שטרפו עם צמר ארנבים שמותר לארוג אותם בפשתן כמו שיחבאר במקומו^ו ונמצא לדעת זה שמשנכנס זמן איסורו לא תועיל הגעלתו אף ביתר מששים בכך יומו אלא לכלי אחד לכד ואף כזה על סמך שאינו בולע. מה שפלט בעצמו, והדעת השני לדעת חכמי התוספות^ז שכל שהוגעל קודם זמן איסורו מותר אף בכך יומו ואף בפחות מששים הרי הוא נותן טעם בר נוחן טעם של תהר קודם שיבא זמן האיסור והוא כענין דנים שעלו בקערה של בשר שמותר לאכלו בכוחה כמו שבארנו בפרק כל הבשר.^ח ומכל מקום חכמי קטלונניא^י חולקין בזו מפני שרגים שקבלו טעם בשר ואכלו אחר כך בכוחה שבו חלב לא חל שם איסור לעולם על טעמים אלו וכשנחקרב אותו טעם המועט עם החלב אחר שהוא כל כך מועט אין ראוי לקבל שם בשר בחלב אבל חמץ הרי הוא ושמו עליו כמו שהיה אלא שעד עכשו לא נאסר ועכשו הרי הוא אסור, נמצא כלל מה שכתבנו שכל האיסורין בכלים בני יומן צריך שתהא היורה כשרה אם היתה בת יומה גם כן ושיהא במים ששים כנגד כל המונעל בו כאחד, וכשאינן בני יומן דיין כשגופן עולה בהם כאחד ואין צריכין ליורה כשרה אם אינה בת יומה גם כן, ובחמץ בפסח קודם זמן איסורו בששים מיהא מותר לדברי הכל אף בכך יומו, ואחר זמן איסורו כשאינו בן יומו מותר אף בפחות מששים ובכך יומו אסור אלא אם כן בכלי אחד באותה רתיחה. זהו כלל מה שכיררנו בדברי הראשונים בענינים אלו. **ומכל מקום יראה ל"א שמגעילין בין בשיהא במים ששים כנגד כל המונעל**

(א) נראה דצ"ל 'הגעלה'. (ב) עי' רא"ש פסחים ל' ב' שכ"כ בשם הרבה ראשונים ושכן הוא בתשובת הגאונים. (ג) טעם זה ל"י שם. (ד) לעיל ס"ז א' ד"ה וכן. (ה) הראב"ד, וכן מ"ל לתוס' ד"ה מכאן, ועי' טור וב"י או"ח תנ"ב אבל בתוה"ב בית ד' ש"ד ריש דף קכ"ד אומר. (ו) בלאים פ"ט מ"א. (ז) אינו יודע איפה ביארו רבינו. (ח) גם בתוס' ד"ה מכאן ובתוה"ב בית ד' ש"ד סוף דף קכ"ג בשם רבינו יצחק ז"ל [שהוא בעל התוספות]. (ט) חולין ק"ב א'. (י) עי' בתוה"ב בית ד' ש"ד סוף דף קכ"ג שביב מדעת עצמו, ועי' ר"ן פסחים ל' ב' ד"ה וסיהו אומר. (יא) שיפת רבינו חרשה היא לגמרי וי"ל בה הרבה.

בו ביחד בין כפחות מששים בין ביורה האסורה בין ביורה הכשרה בין כלים בני יומן בין כלים שאינן בני יומן בין שאר איסורין בין חמץ בפסח בין קודם איסורו בין לאחר איסורו, והוא שנראה לי שתחלת מה שיצאו להם* עסיקין אלו עלינו והוא חתכת בשר שנפלה לתוך יורה רותחת של חלב, אין הנדון דומה לראיה כלל, שהבשר ספוגי ושואב במבכו מחמת ספוגיותו ואף החלב חמרו גם במבכו ומתדבק ומפעפע כמו שנודע במבכו וכשנכנס בפניסיות חררי הבשר שהוא רותח מתדבק בו ואינו יוצא אלא בקושי ונמצא הכשר ממחר בליעתו מחמת עצמו והוא טבע שאיבתו וספוגיותו ומתאחר בפליטתו מחמת טבע החלב בדבוקו ופעפועו ואין פליטתו מצויה עד שתתמלא שאיבתו הרבה שמתוך רוב השאיבה והבליעה חוזר ופולט, ודברים אלו הפך אצל כל במים, שהכלים קשים ואין בליעתם מצויה אלא בדברים גמי החומר כתבשיל ושאר אסורין מחמת דבקותם ופעפועם מצד גסותם והמים פשוטים ומתוך דקותם ופשיטות טבעם כשהם רותחים נכנסים לחררי הכלי ומטהרים פליטתם, ואע"פ שנפלט האיסור בתוכם ר"ל בתוך המים טבע שבהם מכל מקום אינו משתנה מצד פליטה הקלה שאין מעכה את המים כלל, ונמצא הדבר הפך מכל וכל, שכלי במים פליטתו קלה ובליעתו קשה, ובשר בחלב בליעתו קלה ופליטתו קשה, ומתוך כך נראה לי שאין חוששין להם לחזרת בליעה כלל כשם שהזכירוהו בבשר בחלב ועל הדרך שביארנו ברוטב שכתבשיל שאין ראוי להנעיל בו, אף אם תמצא לומר שכולעים הם על כל פנים יש לי עוד סברא אחרת להחזיר בכל אלו והוא שכבר ידעת שאף קדרה בת יומה נחלקו עליה בגמרא יש מי שאומר בה שאף קדרה בת יומה פוגמת ואע"פ שהוא אמרה להחמיר לומר שכל נותן טעם לפגם אסור מכל מקום אנו פוסקין שאינה פוגמת ולא נאמרה אלא מחמת שהנפלט ממנה מושבח ואלו היה פוגם היה מותר מעתה אומר אני שלא אמרו בבת יומה שהפליטה שבת אלא לענין אם תתאחו אותה פליטה בדבר שבשלו בה הן ממין הכלוע הן ממין אחר שמכל מקום התבשילים כלם במבכו גם ויש לפליטה זו מה שתאחו בו לפי שני הטבעים ומשבתת ואף אם לא בשלו בה אלא מים פשוטים כל שמסתפקין מאותם המים לדברים אחרים יש לחוש בהם שהטעם מתאחו במה שאותן המים נבלעות בו אם בעיסה ואם בדבר אחר אבל לענין חזרת בליעה כל שנפלט למים פשוטים שלא נחערב בהם שום דבר לא בשר ולא שאר תבשיל כל שכלי בולע מכיוצא בזה אין ספק שתחלת בליעתם פגם, וככל גדול דבין כל שתחלת בליעתו מן הפגם מותר לגמרי, והדברים מתקבלים עלי, אלא שראשונים שומעין, וכן לקצת מפרשים ראיתי שטעם הגעלה הוא שהמים רותחין שורפין החמץ הבלוע כמו ההסק לחנור, ומעתה אין צריך שישהה את הכלים ביורה ולא שיהיו המים נחים מרתיחתם, ואע"פ שאמרו כבולעו כך פולטו, כך הוא שהתבשיל החם שנכנס בו עכשו שורף את הבלוע כבר וזה חוזר ונבלע בו, ואין הדברים נראין, ואף לשון פליטה אינו נופל יפה בכך.

כשמרתיחין את הכלי בתוך המים רותחין צריך להשהותו מעט, שהכלי מתוך שהוא צונן כשהוא נכנס לשעתו המים מפיגין צנתו ומחממין אותו קודם שיפלוט ואחר שקבל חום המים הוא פולט, וכן צריך להוציאו בעוד שרתיחת המים על עמדה שאם נחה הרתיחה חזרין וכולעין על הדרך שבארנו ג.

(א) ע"י ריש דבור הקודם. (ב) ע"י פו"ז או"ח חנ"כ סק"ב כשם כל בו טעם דומה לזה ועיי"ש בח"י סק"י. (ג) בדבור הקודם.

הוגעלו הכלים חכף שיצאו מן הרוחחין מדיחן בצונן להעכיר פליטה הרבקה עדין על שטח פניהם, ואע"פ שלא נזכר דבר זה בתלמוד, הביאואה גדולי המפרשים * ממה שאמרו בזכחים ב מריקה בחמין ושמירה בצונן, אלמא שאחר המריקה ר"ל ההגעלה היו מדיחין אותו בצונן, ואע"פ שנראה שם כהדיא שלא נאמרה אלא בקדשים אבל בתרומה לא, באסורין קבעוה בסנהגה, ויראה שאם קנחו כסמרטוט דיו, ומכל מקום לענין יין נסך שאין הגעלה שבו אלא להפגת טעם היין אוסר אני שאינו צריך שטיפה בצונן, וכן הרבירים נראין.

[דף ע"ב] **הגעלה** זו יש צדדים שאינה עולה לכלי אלא אם כן בכלי ראשון, ויש צדדים שהיא עולה אף בכלי שני, וכלל הדברים כבולעו כך פולטו, את שנשחמש בהם בתוך כלי ראשון מגעילין בכלי ראשון, וכן כלי ראשון עצמו והוא הכלי שמחמין בו את החמין או התבשיל על ידי האור מגעילו בכלי ראשון אחר גדול היכנו, ויורה גדולה שאין אדם מוצא גדולה הימנה עושה לה שפה של עיסה ומטללה מים עד שיגיעו המים על גדותיה ומרתחין שאף גדותיה צריכין הגעלה מחמת הניצוצות, ואע"פ שאין מים שעל גדותיה משתחין לשם שהרי על כל פנים בשעה שמלא את היורה באו המים על השפה והרי מכיון שהתחיל להרתח נחמטו לשעתן די להם כשם שהבליעה שלהם דרך ניצוצות כך הפליטה דיה אע"פ שאין המים משתחין לשם, ומה שאמרו כך פולטו בניצוצות פירושו כך היתה הגעלתו מועלת בניצוצות אלו היה אפשר לכיוין ואחר שכן דיים בהגעלה זו שהיא קלה מתוך שאף הבליעה קלה היתה, ואם הוא בפסח עושה שפה זו בטיט וכיוצא בו או שמטללה מים ומרתחה מים ומחמם אבנים באור ומשליכן בשעת רתיחת המים לתוך היורה והרוחחין נשפכים על גדותיה, וכלים שנשחמשו בהם בכלי שני ר"ל על ידי חכף וכיוצא בו מגעילין בכלי שני ודיו.

שפך דרך קלות מכלי ראשון על כלי זה צריך הגעלה מכלי ראשון, רוב מפרשים * מסכימים שאין זה נדון ככלי ראשון, שכבר נדחו בתלמוד הסעריב דבר האומר ערוי ככלי ראשון, ויראה לי שהוכשרו בכך, לא אמרו עליו שאינו ככלי ראשון אלא לענין שאינו מבשל אבל לענין הפליטה דיו, ולא הצריכו דעתו כיוורה גדולה שימלאנה מים ויעשה לה שפה עיסה וכיוצא בה אלא מפני שהדבר מצוי שלא ליגע במים בכלי מתוך גדלו ועגולו הא אם עשה כן ידקק להיות המים נוגעים בכלי טהור * ואע"פ שאי אפשר כאחד כמו שיתבאר, ואף לדעת האומרים שאינו ככלי ראשון אף לענין פליטה כלים של יין נסך * שהיא אפשר שסודים שכיין נסך שכליעתו מן הצונן * ופליטתו קלה וכל שכן לשטתנו שלא באה בין משום פליטה אלא מהפגת הטעם.

הקערות יש מחמירין * להגעילן בכלי ראשון מפני שפועמים שואב בהם בתוך הקדרה כדרך חכף, ואין צורך בכך י.

(א) הראב"ד מוכח בתוה"ב בית ד' ריש ש"ד. (ב) צ"ו א', ועי' תוס' ד"ה מכאן. (ג) כ"כ גם תוס' שם והרא"ה בבד"ב שם ועיי"ש במשמרת. (ד) ברור שצ"ל שצריך. (ה) עי' תוס' לעיל ע"ד ב' ד"ה דרש ושבת מ"ב ב' ד"ה אבל ובתוה"ב בית ד' ש"ד ריש דף קכ"ד. (ו) ירושלמי שבת פ"ג ה"ה כ"ה א'. (ז) רבינו מיישב בזה קו' הרשב"א בתוה"ב שם על ר"ת שמיל ברבינו מיוורה דמר עוקבא. (ח) צריך לומר "ומחור". (ט) חסר "ויראה לי". (י) עי' תוספות לעיל ל"ג ב' דבור השתחיל קינסא. (יא) תוס' לעיל ע"ד ב' ד"ה דרש, וכן כחב הטור או"ח סי' תנ"א בשם אבי עזרי מטעם אחר עיי"ש. (יב) נראה שרבינו ס"ל שהולכין אחר רוב חשמישו וכמו שא"ל בשו"ע או"ח תנ"א סי' ועיי"ש ככ"י.

מקצת גדולי הדורות* כתבו שכל שמשתמשין בו בכלי ראשון אע"פ שאין משתמשין בו עד שנמלטק מן האור הואיל ומשתמשין בו ועדין הוא רותח תשמיש שבכלי ראשון הוא, ומפני זה מפרשים ב"מ שאמרו בפסחים^ג עץ פרור כגערלו ברוחחין ובכלי ראשון, שלא סוף דבר הכף שמניסין בו את הקדרה^ד בעוד שהיא על האור, שזו פשוטה היא ולא הוצרך לדמיה, ועוד^ה שזו דעתם אין שמה עץ פרור אלא או כף בלשון מקראי או זוהמא ליסטרו^ו בלשון משנה^ז, אלא עץ פרור הוא עץ שחוקעין בו עצים דקים וכולטין ממנו איילך ואילך ומפררין בו כל מאכל עבה ודרך תשמישו לאחר שסלקו את הקדרה מן האור והניחוה על הקרקע וביאר שאף היא צריכה כלי ראשון וזהו שאמרו במסכת שבת^ח שהמלה אינה בשלה אף בכלי ראשון ואם על האור היאך אפשר כן אלא שהעבירוהו מעל האור ואעפ"כ הוא קורהו כלי ראשון, והדברים נאים. **כלים** שהכשרן בלבד יחבאר למטה שמלבנן עד שחשיר קלפה חיצונה שבהם ובתלמוד המערב^ט הזכירו שיעור זה בניצוצות נחזות הימנו, מעתה כבר החבאר ד"ך מהו הרהה הראויה והגעלה הראויה וליכון הראוי, מכל מקום יש מקצת כלים שנפל בהם הספק אם הם בתורת לבון או בתורת הגעלה ומכלל זה הסכינים אלא שענינם יחבאר למטה^י ביחוד, וכן מכלל ספק זה כלי שמטגנין בו והוא הסחבת יש מצריכינא^{יא} בה לבון מפני שטיגנו אינו אלא על ידי מעט שמן ואף לפעמים האיסור נבלע בו כנגיעה במקום שאין שם שמן, ולא עוד^{יב} אלא שלפעמים שלהבת נאחזת בה מכפנים, ומכל מקום רוב בני אדם נוהגים בה התרי"ג בהגעלה בכלי ראשון הואיל ותשמישה על ידי משקה, ומה שהאור נאחז בו מילתא דלא שכיחא היא ואין חוששין לה וכן שאין זה נקרא תשמיש, ושםתי"ד שבתוספתא^{טו} נאמר כן.

כלי הראוי ללבן שלא לבנו אלא שהגעילו כתבו אחרוני הרבנים^{טז} שמוחר להשתמש בו בחמין, הגע עצמך שהסתכת טעונה לבון על דעת המחמירין^{יז} בה ולא לבנה אם הגעילה מותר לבשל בה מים ולהרחיחם שהרי מכל מקום מה שאפשר לו להפליט על ידי בשול זה כבר פלטו על ידי ההגעלה וכן כל כיוצא בזה, וחכמי האחרונים^{יח} חולקים בה כל שאיסור נשאר בו הרי הוא נפלט מעט מעט ואפילו על ידי חמין, וראיה לדבר כלי חרס שאי אפשר שלא פלט בהגעלתו ואעפ"כ חוזר ונפלט מעט מעט, ודבריהם נראין, ומכל מקום כל שהורח הרהה הראויה משתמשין בו לצונן. **כלי חרס** אף אותם שלא נשתמשו בהם אלא על ידי חמין אין הגעלה בחמין מועלת להם התורה העירה על כלי חרס שאינו יוצא מירי דפנו לעולם^{יט} ומכל מקום יראה ממסכת זכחים^כ פרק דם חטאת שאם החזירן לכבשן הוכשרו, וכן הדין אם הסיקן מכפנים, אלא שאין ראוי לעשות כן לפי מה שנאמר שם^{כא} שמה יחוס על בקיעתן ולא יסיק בהם כראוי, ואם היה דרך כלי זה להשתמש בו מכפנים אין כאן חשש לחוס

(א) הרמב"ן מובא ברין פסחים ל' ב' וכ"כ הטור או"ח תנ"א, וכ' בכ"י שמקורו שבת מ"ב א' עיי"ש ברש"י ד"ה לא. (ב) גם פ"ו זה כי הר"ן בשם הרמב"ן. (ג) ל' ב'. (ד) בפירש"י שם. (ה) ד"ו ל' ברין שם. (ו) במדבר ו' י"ד. (ז) כלים פ"ג מ"ב. (ח) מ"ב ב'. (ט) ירושלמי סוף סוכות. (י) ד"ה כבר. (יא) הרשב"א בתוה"ב בית ד' ש"ד דף קכ"ה, וברא"ש פסחים ל' ב' בשם אבי העזרי עיי"ש. (יב) טעם זה ל' שם. (יג) כ"כ גם הרא"ש שם. (יד) בתוה"ב בית ד' ש"ד דף קכ"ה מביא תוספתא זו אלא ש' שאין סומכין עליה. (טו) במסכתין פ"ט ה"ב "היורות והסמין והטוגנין וכו' ידיוהן ברוחחין", ונ' שלפני רבינו לא ה' והטוגנין ולכן כ' שמעתי, ועי' משמרת חכית בית ד' ש"ד דף קכ"ו. (טז) רבינו תם מובא גם ברא"ש בפירקין פ"ו ל"ד. (יז) הרשב"א עי' דבור הקודם. (יח) הרשב"א בתוה"ב בית ד' ש"ד ריש דף קכ"ד. (יט) כראוי פסחים ל' ב'. (כ) צ"ו א'. (כא) צ"ה ב'.

על בקיעתן ומותר לכתחלה, ומכל מקום הסיקו מבחוץ יראה משם שלא הוכשר, ויש אומרים דוקא בהסיקו מבחוץ על הדרך שרגיל בו אבל אם הסיקו עד שנתלבן מכפנים וראה בו קליפות נושרות הרי הוא כהסיקו מכפנים, יש מי שאומר * שכלי חרס שבליעתו מאיסור סופרים מנעילו שלשה פעמים ודיו, וראייתו ממה שאמרו בתלמוד המערב במסכת תרומות^ב קדרה שבשל בה תרומה מנעילה שלשה פעמים ודיו ופרשוה שם בתרומה כחוצה לארץ ואמרו שם שאין למדין הימנה לענין נבלה, ולמדו מכאן לענין נבלה שהוא אסור תורה אין למדין הא לכל אסורי סופרים למדין, ומכל מקום יש מי שאומר^ג שלא הותר אלא באיסור שהוא כעין תרומה והוא איסור שאין לו עיקר בתורה כתרומה וחלה שבחוצה לארץ. וכן בשולי גוים לדעת האוסר בהם את הכלים אבל איסורין אחרים של סופרים כגבנת הגוים ודומיהם אין הנעלה עולה להם, ודעת ראשון נראה יותר, ולענין יין נסך מיהא הגעלה מועלת אף בשל חרס כמו שבארנו בפרק שני. **כלי גזלים** ושאר מיני אבנים הרי הן ככלי מתכות^ה וצריכין הגעלה, ויש מרמזים אותן לכלי חרס ואין הנעלה מועלת בהם, ואינו כלום, שהרי בגת של אבן שזפתה גוי אמרו^ו מנבכה ובשל חרס אמרו שאף בקלף אסורה, וכן במהרות^ז אמרו חנור של אבן טהור וממא משום כלי מתכות, ובתוספות^ח דעת שלישית דומר שאינן מעונינים כלום, והביאזה ממה שאמרו בתוספתא^י כלי גזלים וכלי אדמה אין מעונין מריקה ושטיפה, ונקיט מציעתא בידך, וכבר כתבנוה בשני של פסחים יא.

כלי שאין משתמשין בו אלא במקצתו כגון שפוד וכיוצא בו פרשו גדולי המפרשים^{יב} שאם הוא של מתכת חם מקצתו חם כלו ונעשה כלו אסור, ומכל מקום לענין הכשר אף בכל הכלים הסכימו שלא עלה לו הכשר עד שיכשיר את כלו הכשר הראוי למקצתו, ומכל מקום אם הכשירו לחצאין כגון שהיה ארוך והכשיר מקצתו וחזר והכשיר מקצתו האחר מותר ובלבד כשנגמר כלו, ויראה לי בהכשר הגעלה שתקף שהגעיל מקצתו ישטוף ולא ימתין לשטוף עד אחר שיגמור את כלו יג.

לענין קדשים אמרו בפירוש בשל במקצת טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, ויראה לי אף בבית יד שלו כמו שאמרו^{יד} בסכנין מעייל להו ולקחיהו ברותחין.

כבר ביארנו^ט שהסכנים נכנס בהם ספק לענין חתיכת רוחה אם בלבד אם בהגעלה, יש מצריכין^י בהם לבד ככלן, ממה שראו בתוספתא^{יא} השפודין והאסכלאות והסכנים של גוים מלבדן באור, ודוחין שאר השמועות מזו, ויש מכשירין^{יב} בהגעלה ככלן, וממה שאמרו במסכת פסחים^{יג} בענינם והלכתא ברותחין, והרי הם דוחין מזו שאר השמועות, ויש שמכריע^{יד} ביניהם שהגדולים בלבד מצד שמשמשין בהם לפעמים באור

(א) בעל העיטור מובא בטור יו"ד קכ"א, ועי' תוה"ב בית ד' ש"ד דף קכ"ז. (ב) פי"א ה"ד נ"ו א'. (ג) עיי"ש בתוה"ב. (ד) לעיל ליג א'. (ה) כשיפת הרי"ף פסחים ל' ב'. (ו) רב האי גאון מובא בטור או"ח תנ"א. (ז) לעיל ע"ד ב'. (ח) כלים פ"ה ס"ה. (ט) איי איפה והטור או"ח תנ"א ב' בשם הרי"ף מסימנא דרי להם כשטיפה. (י) ובחים פ"י ה"ו לפי ג"י הגהות אור הגנוז, ועי' בתוספת ראשונים שמביא להקט ראשונים וז"ל שהי' לפנייהם בתוספתא כמשיכ רבינו, והר"ן בפסחים ל' ב' שבי' "ומצא בתוספתא סמך לדבריו" ולא ב' מקום התוספתא נ' שלפניו לא הי'. (יא) ל' ב' ד"ה כל ושם כתב רבינו יוכן היא בכרייתא של ובחים. (יב) הראב"ד מובא בתוה"ב בית ד' שער ד' דף קכ"ה. (יג) עיין מה שכתב רבינו לעיל. (יד) ובחים צ"ו ב'. (טו) פסחים ל' ב', ועי' הגיטא ברי"ף שם. (טז) לעיל ד"ה כלים שהכשירן. (יז) רש"י מובא בתוה"ב בית ד' ש"ד דף קכ"ד ותוס' ד"ה אמר בשם ריב"א. (יח) דמסכתין פ"ט ה"ב. (יט) רש"י ד"ה ולאכול וכן הרמב"ן מובא בתורת הבית שם. (כ) ל' ב'. (כא) רית בתוס' ד"ה אמר, ורבינו יצחק בתוה"ב שם, ועיי"ש שכתב בשם ר"ת שלא כמשיכ התוספות.

והקטנים בהגעלה, ואף בתלמוד המערב^א רמזה^ב, אלא שרוב גאונים^ג דוחים אותו לומר שהוא בא לדעת רב אשי^ד שאמר בשני של פסחים^ה שצריכין לבון, וכן יש מכריע^ו ביניהם בדרך אחרת שלענין פסח אפילו גדולים דיין בהגעלה הואיל ומן ההתר נבלעו ושל גויים צריכין לבון הואיל ובאיסור נבלעו, ורבתי הורו להכשיר את כלן בהגעלה והחזיקו את התוספתא^ז במשובשת^ח מצד שהביאה בסוגיא זו ולא הזכירו בה סכינין, ואע"פ^ט שאף בספרי^י הוזכרה כדבריהם אף שם אמרו כל דבר אשר יבא באש כגון שפורין ואסכלאות^{יא} ויורות וקוקטוסין, ועל כרחך יורות וקוקטוסין דים בהגעלה, יב ומכל מקום פירשו בפסחים^{יב} על הגעלתן שהיא בכלי ראשון, ואע"פ שחשמישן אינו בכלי ראשון, חשמישם כלם חם ובכשר חם עושים אותו כמי שחשמישו בכלי ראשון, וממנו שאמרו במסכת חולין^{יג} כגון שלבנה באור, לרוחא דמילתא יד תפשוה כן.

בא לחתוך בה צונן יראה שאם קנחו בסמרטוט ושפשף והריח יפה עד שהעביר שמנינות שהוא בעין מותר לחתוך בה צונן שאינו חריף כקישות ואבטיה, שאע"פ שאין שמנינות הסמישן עובר בכך כמו שבארנו במסכת חולין^{יד}, מכל מקום מעביר הוא כל שאפשר לרבך בצונן שאינו חריף, ולענין לחתוך בו צונן החריף כגון צונן ואחרונ ודומיהם צריך שיפה והיא השחזה במשחות או ברחים של נפחים או שיהא נקצה עשר פעמים בקרקע, וגדולי הרבנים^{טו} הצריכו את שניהם ר"ל שיפה ונקיצה, ואין דבריהם נראין, ושמעיה אחרונה שבפרק זה סותרת דבריהם שהרי אכל אחד מהם מאחרונ שנחתך בסכין שלא הוכשר אלא בנקיצה עשרה פעמים בקרקע, ומכל מקום הכשר זה אינו עולה יפה אלא בסכין שאין ברפניה גומות שיהא שמנינות בלוע בהם, ויראה שאם העביר חלודה שבו בנתר ובורית שקולה^{טז}.

יראה מכאן שכל הכשר הנעשה ביד גוי וראה ישראל בכך הוכשר שהרי אחרונ זה על ידי גוי נחתך ועל ידי גוי הוכשר הסכין כמו שהוזכר בשמועה אחרונה שבסוגיא זו, ואף במסכת מנחות^{יז} נאמרה כן לענין הגעלה, הא טבילת הכלי על ידי גוי אינה כלום^{יח} שהוא מצוה מצד עצמו אינו נעשה על ידי גוי אבל הכשר כלי אין אנו צריכין אלא לפליטת אסורו יעשה מי שיעשה.

סכין ששחט בה אפילו את הכשרה פירשו במסכת חולין^{יט} שאסור לחתוך בה רותח, ויראה לי שבשיפה או בנקיצה עשרה פעמים בקרקע מותר, שאין חוס בית השחיטה מכליע את הסכין, וכן כתבנוה במסכת חולין^כ פרק ראשון, וגדולי עולם בא חולקין עלי והצריכו הגעלה או לבון, אלא שהדברים נראין כשמתנו שכתבנו שם, ומכל

(א) בסוף מסכתין. (ב) ע"י תוס' ד"ה אמר שדחו חראי מירושלמי ולכן כתב רבינו רמזה"ל. (ג) הראשונים ז"ל לא הוכירו בד"ז שיטת הגאונים, וכבר כתבתי שהרבה פעמים קורא רבינו לראשונים גאונים. (ד) דחיי' זו ב' הרשב"א שם סוף דף קכ"ד. (ה) ל' ב'. (ו) רבינו חם כמשיכ בתוה"ב בית ד' ש"ד דף קכ"ד וכן ב' הראב"ד שם. (ז) דמסכתין פ"ט הי"ב. (ח) כ"כ גם הרמב"ן בתוה"ב שם. (ט) מכאן והלאה ליתא שם ודברי רבינו הם. (י) במדבר ל"א כ"ג. (יא) ברור שנששט "ההסכינין" במ"ס כי בספרי שלנו אי' ובלאו הכי אין כאן ראי', ועי' הגירסא בספרי שלנו שלגמרי אחרת ממה שכתב רבינו. (יב) ולכן ע"כ הספרי שלא כהלכתא וגראה שסמעם זה הגיהו בספרי כמו שהוא לפנינו. (יג) ח' ב'. (יד) כ"כ בתוה"ב שם. (טו) רש"י ד"ה ונועצה, (טז) ע"י תוס' ד"ה אמר ושאר ראשונים שלא ס"ל כן. (יז) לא מצאתי. (יח) ע"י ב"י וי"ד סס' ק"כ שמביא שו"ת הרמב"ן והרשב"א שמועיל זכ"ס בשו"ע שם ס"י מ"ו, ורבינו יחיד הוא בין הראשונים ז"ל שאוסר והוא תנא דמסיע להביח שם. (יט) קי"א ב'. (כ) ח' ב'. (כא) גם הרשב"א בתוה"ב בית ד' ש"ד ריש דף קכ"ה ס"ל כן, ועי' שו"ע וי"ד י' ס"ב בהגיה ובש"ך שם סק"ד.

מקום לחתיכת צונן או לחריף שבו דיו בשפשוף, ואין זה דומה לסכין של גוים, שבליעה מן הרתוח הגמור ושהותמדה לבליעה, וכבר כתבנו ענין זה בפרק כל הבשר א.

מאחר שבארנו ענין הכשר הכלים צריך לבאר ענין אם נשתמש בהם עד שלא הוכשרו אם נאסר אם לאו בכל אחד ממיני ההכשר שהזכרנו ר"ל הרתח והגעלה ולבון.

כל כלי שלא הודח כלל ונמצא השמנינות על דפנותיו בעין כבר בארנו במסכת חולין* שאינו ברין פליטה כלי לרדן טעמו כפגם או בשבח בכין יוסו או שלא בכין יוסו והרי הוא כגוף איסור שנגע בהתר או שנתבטל בו על הצדדין שהתר נאסר בבליעת אסור כמו שבארנו שם אלא אם הגיע אותו שמנינות לעיפוש וסרחון עד שנעשה כדברים הפגומים מעיקרם, ויש חולקים^ב בזה לומר שאף באיסור המודבק על פני הכלים אם אינו בן יומו הותר, ונסעדו להם מטה שאמרו בכאן וכלן שנשתמש בהם עד שלא הטביל עד שלא הגעיל עד שלא לבן מותר על דעתנו שפסקנו^ג שנותן טעם לפגם מותר, וזה שאמר עד שלא הטביל אין ספק שפירושו עד שלא הדיח, שאם לטבילה שאנו מטעינין לכניסתן מחול לקדש היאך עלה על דעת האחר לאסור בדיעבד והלא אין ענין טבילה זו לשם הכשר כלל ואף בעוד שהיתה מן הגוי על דרך זה היה מותר לבשל בה לכתחלה, ועוד יגיד עליו רעו ושלשת מיני הכשר הוא מזכיר, והרי מכל מקום שאם לא הדיח ונשתמש בו אפי' שמן הסתם היה האסור מודבק בדפני הכלי מותר אם אינו בן יומו, ודבר זה אי אפשר לאמרו, עד שפרשו גדולי המפרשים עד שלא הטביל טבילה ממש, ולא נשנה בדרך דיוק אלא כמי שאומר עד שלא הוכשר כראוי, ואינו מודה^ד בזה לענין פירוש, שאם כן היה לו להזכירה באחרונה, ויש מפרשים^ה שזו שאמרו עלה תני חזא אסור אשארא קאי ולא על שלא הדיח, שזו לא נאסר אף כנותן טעם לשבח וזו אינה אלא בתשמיש צונן שאילו בחם ודאי אסור, ומכל מקום אני מפרשו בהדחה, אלא שאני אומר שהעברת השמנינות המודבק בדפני הכלי אינו בכלל הכשר כלל כמו שכתבתי למעלה, וכל שהתירו בנעשה בכלים של גוים כגון שמן וכוספא^ו וכיוצא בהן כלם הותרו על סמך שאדם מקנה את כליו כשרוצים להשתמש בהם וכל שכן בדברים הנמכרים שהכל מכונים להשביח מקחם, ואמר שכל שלא הדיח אחר העברת השמנינות או שלא הגעיל את הראוי להגעיל או שלא לבן את הראוי ללבן ונשתמש בהם בחמין אם הוא בן יומו אף מטה שדרכו בהטבילה ר"ל בהדחה אסור הואיל ועכשו משתמש בו בחמין אלא אם כן יש בו בששים, ואם אינו בן יומו מותר בלא שיעור ששים שכל שנותן טעם לפגם מותר, וכן באותם שדרכן בהגעלה וכלבון ותכלי אסור כמו שהיה, ומכל מקום לכתחלה אסור^ז לבשל בו שהרי לא אמרו בהתר זה אלא וכלן שנשתמש וכו' כלשון דיעבד, ובשמועה ראשונה אמרו את שדרכו ללבן ילבן וכו', וכן הדין נותן, שאין מטבילין לכתחלה שום איסור אפילו אסור בלוע ואפילו פגום הואיל ויש שם נתינת טעם בכל כלי שתחלה בליעתו היתה מן המושבת, ואפילו כלי שתחלה בליעתו היתה מן ההתר כגון שבשל בה בשר אין מבשלין בה חלב אף

(א) קי"א ב'. (ב) בתוה"ב שם סוף דף קכ"ה בשם "יש מפרשים", והריב"א כן כתב בשם הרמב"ן, והר"ן בסוגיין כתב שכן דעת הרמב"ם [הל' מאכלות אסורות פ"ז ה"ד] עי' בי יו"ד קכ"ב. (ג) לעיל ס"ז ב'. (ד) רא"י זו ל' בתוה"ב שם ודברי רבינו הם. (ה) הראב"ד מוכח בתוה"ב שם. (ו) עי' בר"ן בסוגיין בשם אחרים שדחו ג"כ פ' הראב"ד. (ז) עי' שם. (ח) לעיל ל"ח ב'. (ט) עי' בי בתוה"ב שם דף קכ"ו.

לאחר שנפגמה אפי' שבשעה שחל עליהם שם האיסור כבר נפגם ותחלה בליעתו באיסור היתה בפגם, ויש חולקין^א בזה. אלא שחשבתם מקדירות בפסח שבלעו מן ההתר ונפגמו ואפי' כן אסור לבשל בהם בפסח, ויש שאין באין באיסור זה מטעם בטור איסור אלא מגזירה משום בתי יומם ומכל מקום בדיוקבד מותר, ואם עשה כן במזיד אסור לו מתורת קנס^ב ומותר לאחרים, וקצת מפרשים מתירין לו ליטול דמיו, ויראה לי שאם עשה למכור אסור ליטול דמיו כמו שכתבנו במסכת חולין^ג.

לא נחברר לו בכלי זה אם הוא בן יומם אם לאו רובי מפרשים מסכימים שסחמו אינו בן יומם, ואף שמועה זו מעידה לנו שכן שהרי אמרו וכולן שנשתמש בהם עד שלא הגיעו וכו' למאן דאמר נוחן טעם לפגם מותר מותר, אלמא מסתמא אנו מתווקין אותם בשאינן בני יומם, אלא שרדעתי^ד דוקא באלו שאדם לוקח מן הגוי שכל הבא למכור מן הסתם טיפה הוא את כליו, וכן בדברים שאין תבשילין מצוי כגון שמן ודבש וכוספן אבל כלים שאדם רגיל לבשל בהם בכל יום יש לחוש עד שיחברר שאינו בן יומם.

היה הכלי בן יומם ואין כאן ששים הרי זה בנותן טעם לשבח והכל אסור ואם היה בו ששים הכל מותר כמו שבארנו^ה וכבר הארכנו בענין זה בפרק גיר הנשה^ו. **כלי** שנבלע בו טעם איסור ר"ל פחות מכזית מאיסורין שבנותני טעמים והוא בן יומם מותר להשתמש בו לכתחלה, ומכל מקום דוקא בשכלי זה אינו עשוי להשתמש אלא בדבר מרבה, שאין חשש משהו זה בנותן טעם כלל, על דרך שאמרו^ז בקנקנים גוי נוחן לחוכן יין וישראל נוחן לחוכן מים, כלומר ורשאי לשחותן שבליעת יין האסור קלה ומעומה מחמת שהוא צונן. והואיל ונודות וקנקנים דרכן להשתמש בהם ברוב היתר אין בזה חשש לבא בו לידי נתינת טעם, אבל בקערה וכיוצא בה שיש חשש ליתן טעם כמה שבו אסור, ומכל מקום אם אינו בן יומם מותר לכתחלה לדעת רוב מפרשים שמשוהו כלום ופגום מבטלין אותו לכתחלה באיסורי נוחני טעמים.

דברים אלו בשנשתמש בכלי זה בחמין אבל אם לא נשתמש בו אלא בצונן וכן הכלי צונן משמנינותו הואיל וקנחו יש מתירין אותו לכתחלה, ומגדולי המפרשים^ח אוסרין עד שירידה, ואם נשתמש בו בלא הדחה בדבר היבש גורר או מדיח ואין צריך קליפה ואם הדבר רח מותר בדיוקבד.

היה כלי זה חם ונשתמש בו בצונן אם כיבש קולף, ויש אומרים נוטל את מקומו, ואם רח הכל אסור.

וסכין האסור שחתך בו בלא הכשר אם דבר חם נוטל את מקומו ואם צונן וחרף קולף, ואם צונן שאינו חרף גורר או מדיח.

וכבר כתבנו הרכה מענינים אלו במסכת חולין^ט, אלא שמדר, הדברים חייב להשלים ככאן את הביאור כמו שיעדנו^י.

כל מה שבארנו בנשתמשו בכלי הראוי להדחה עד שלא הדיתו יש אומרים^{יא}

(א) הראיה בבבלי שם. (ב) עיי' תוה"ב סוף בית דין. (ג) צ"ט ב'. (ד) שהרי הרמב"ם ס"ל שסחם כלים של גברים הן בני יומם כהלי מאכלות אסורות מ"ג הט"ו ועיי' ב"י וי"ד קכ"ב. (ה) כ"כ רבינו לעיל ל"ח ב' ד"ה כוספן. (ו) לעיל ד"ה כל. (ז) צ"ח ב'. (ח) כ"ז שיטת תוה"ב בית דין ש"ד דף קכ"ו. (ט) לעיל ל"ג א'. (י) הראב"ד מובא בתוה"ב שם ריש דף קכ"ה. (יא) צ"ח ב'. (יב) בהקדמה לחבור זה, נדפסה בחכורו למס' גדרים. (יג) הרמב"ם מובא בר"ן בסוף מסכתין.

שאף יין נסך בכלל אם נשתמש בכלי הראוי להרחת ככל שאינו כן יומו נותן טעם לפגם הוא וכל שנשתמש בו ביין נסך ונתיבש אע"פ שאין כאן טיהת יין יבשה ונשתמש בו אף כחמין בשאינו כן יומו מותר אף במינו, וראיה להם שהרי כוסות וקיתוניות כלי שתיה הם ועיקר איסורן בשל גוים ביין נסך הוא ונאמר עליהם בדיקבר מותר ופרשנו* בו אף כחמין, ומפריזין עוד י' על מדותיהם לומר כן אף במכניסין לקיום, וכל שכן בצונן, ולדעת זה כל שאסרו בנאדות וקנקנים דוקא בבני יומן, וישתקע הרבר חליצה וחם שיין נסך אינו בכלל זה, ואלו כן לא היו מחליטין לומר בנאדות הגוים וכו' שהיין הכנוס בהם אסור בהנאה דר' מאיר ולחכמים מיהא בשתיה, שהרי נאדות וקנקנים ודאי סתמן אינן בני יומן, וכוסות וקיתוניות הנזכרות כאן לא' . . . . . של יין נסך הוזכרו אלא לענין שאר חשמישן, ודבר למד סענינו* והרי כוסות וקיתוניות דרכן של בני אדם לכמה איסורין אם לחלב טמא אם לשריית פת ולענין חמץ בפסח, אבל יין כל שמכניסו לקיום אע"פ שהוא צונן בצונן אסור בדיקבר, וכל טעמו במינו טעם לשבח הוא אף בשאינן בני יומן שהרי כל כלי המותמר והמיושן ביין משביח הוא את היין אף לצונן, וכן שסתוך חומר יין נסך החמירו בו אבל בשאינו מינו מיהא הדין בו כשאר איסורין, וכבר בארנו דברים אלו בפרק שני.

כלי של ישראל שעמד ביד הגוי בלא חותם אין ספק שנאסר וצריך הכשר, ומכל מקום חכמי הצרפתים* חולקין בזה שלא לומר כן אלא בכלי יין נסך שאיסורן במשהו הא כנותני טעמים מותר מכח שתי ספקות שמה לא נשתמש בהם כלל ואם נשתמש בהם שמה לא נשתמש בהם היום, ואע"פ שסתם כליות אסורין לכתחלה, דוקא בודאי או כעין ודאי, ומכל מקום אין דבריהם נראין, שאם כן אף הם מודים שאם לא עמדו בידו אלא יום אחד נאסרו שאין כאן אלא ספק אחד ונמצאת תוספת שהייתם מכשרת. וכלי שיש לו הכשר בהגעלה או בלבון וכיוצא בזה ונתערב באחרים הכשרים ולא הוכר אי זה הוא יש אומרים* שאינו בטל שהרי דבר שיש לו מתירין הוא הואיל ויש לכלי חקון בהכשר, ומכל מקום חכמי הדורות* מודים בה שהיא בטלה, ונסקדים בה בדברי אחרוני הרבנים* שהקשו הואיל ובמסכת נדרים* התבאר שהטבל יש לו מתירין כמו שאסרו שם כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני וחדש לא נתנו בו חכמים שיעור היאך אסרו בפרק זה י' על הטבל שהוא במשהו מטעם כהתרו כך איסורו כמו שבארנו למעלה י' והיה לו לומר מפני שיש לו מתירין, ואע"פ שכבר השגחנו בקושיא זו למעלה י' דרך פירוש, מכל מקום הם משיבים בה בדרך אחרת, והוא שהם* מטמדיים אותה בשלא נשאר לו טבל זה במקום אחר כשנתערב ואין מצריכין אותו לקנות, וכעין מה שאסרו בכיוצא בזה בפרק הזהב* בשאין לו, וכן הביאו ראייה ממסכת חלה י' משמועת זיתי נקוף וזיתי מסיק שכל שיש לו הפסד בהבאת דבר זה להתר אין זה נקרא דבר שיש לו מתירין ובטל כשאר איסורין, ומעתה אף בזה שאין להן חקון אלא על ידי הוצאה והפסד אינו בכלל דבר שיש לו מתירין ובטל ברוב כדין יבש ביבש.

(א) לעיל ליב ב'. (ב) ד"ו ל' כר"ן שם. (ג) לעיל כ"ט ב'. (ד) בכ"י מקום פנוי למלה אחת, ונ' שציל "באותן". (ה) ר"ל שהרי הוזכרו באותה ברייתא יורות ומחמי חמין וכו'. (ו) לעיל ליב ב'. (ז) ע"י מרדכי לעיל פ' שני. (ח) ע"י כ"י ורמ"א יו"ד סס' קכ"ב. (ט) ע"י תוה"ב בית ד' ש"ד סוף דף קכ"ה. (י) הרמב"ן והרשב"א שם. (יא) ר"ת שם וגם בתום. לעיל ע"ג ב' ד"ה טבל. (יב) ג"ה א'. (יג) ע"ג ב'. (יד) ע"ג ב' ד"ה כל. (טו) ר"ת בתוה"ב שם. (טז) בבא מציעא י"ג א'. (יז) פ"ג מ"ט, וע"י בתוה"ב שם.

אף הם* הורו בדבר אחר להחמיר, שאע"פ שסתם כלליהם אינן בני יומן הואיל ואף בשאינן בני יומן אסור לבשל לכתחלה אסור לומר לגוי בשל לי ירקות אלו בקדרתך או מרקחת זה בכלים שלך או לוש לי עיסה זו בערבה שלך ועשה לי מטנה פת, ואע"פ שאם נעשה מותר ושהוא בעצמו אינו עושה כן, הואיל ובשליחותו נעשה הרי הוא כמי שעשאו הוא בידים, ואם עשה במזיד אף ברעבך אסור בידיו מי שעשאו בידים, וראייתם ממה שאמרו בחולין^ג פרק ראשון דבר זה נסחו כיון דאמר לה עשי לי משליכי כמאן דעריב איהו בידים דמי, וכבר כתבנו שם כיוצא בזה, אלא שמכל מקום חזרו לומר שעל ידי רקח ופלטר מותר סתמן של אלו מיוחדין כלליהם לדברים אלו הואיל ולמכור הם עושים כדי שלא תהא זליפת כלים פוגמת מקחם, ואע"פ שבקורט של חליתיה ד אסורו מחתיכה בסכין שלהם ואין אומרים שכלים הם מיוחדים וכן שטנן של גוים בזמן שהיה נאסר לדעת האומרה שמפני זליפת כלים אסורוהו ולא חלקנו בהם בין בעל הבית לאחר העשוי למכור, וראה לי שבאלו הואיל ולא נעשה דרך בשול אינו חושש לזליפה אבל במה שהוא מתבשל שהזליפה נראית לעין כל שעיקר עשייתו למכור מותר לומר לכתחלה לבשל, ויש מתירין^ד אף בגוי אחר, ומביאין ראיה ממה שאמרו בתלמוד המערב^ה בפסח ראשון^ו מהו להדיח כבשין ושלוקות מן המנחה ולמעלה, פירוש ביום הכפורים, אמר ליה שרי, מהו למיטר לחלוטא עכיד לי חליטא, אמר ליה שרי, עכיד לי פתילה, אמר ליה אסיר, ומה בין זה לזה, זה אוכל נפש וזה אינו אוכל נפש, וזה לשון^ז תלמוד המערב, והרי שהתיר לומר לגוי עכיד לי חליטא והוא פת הנעשה ברותחין ומסתמא בכלים שלהם, ומכל מקום אין כאן ראיה, שאפשר שבכ"ליו של ישראל נאמרה או בכלים חדשים ובפני ישראל ולא הוצרכו להשמיע בה התר אלא משום אמירה לגוי ביום הכפורים.

לענין קדשים אמרו^י שכל כלי מחכות שבשלו בו בעזרה טעון סריקה ושטיפה בעזרה, והמריקה^{יב} בחמין והשטיפה בצונן ושפוד ואסכלא מנעילין במים חמין על האש ואחר כך מדיחין, וכבר ידעת שענין זה נעשה כדי שתדך פליטת הכלי ביומו שלא יפלטנה לסחר בתבשיל של קדש של סחר ויהא בו טעם נותר, ואע"פ שלענין גיעולי גוים לא אסרה תורה אלא בת יומה, בקדשים פרשו קדמונינו^{יג} שנאסר ואין פגם הטעם מעלה ומוריד בו אדרבא פגמו הוא טעם איסורו שהתורה הקפידה על אכילת קדשים שלא תהא כמיאוס, ואע"פ שלענין גיעולי גוים הצרכנו לבון בשפוד ואסכלא, השיבו בשמועה זו שהקדשים הואיל והתר בלעו די להם בהגעלה אחר שפליטת האסור אינה בעין, נמצא^{יד} שכל שכלע מן ההתר אע"פ שעכשו נעשה אותו דבר אסור הואיל וכשחל עליו שם האיסור אינו בעין מותר לבשל בו בהגעלה ואע"פ שהיה ראוי ללבון אלו בלע איסור גמור, מעתה הרבה שואלים^{טו} בה לענין חמץ בפסח טפני מה הצריכו לבון בשפוד ואסכלא והרי התר בלע ואיסור בעין אין כאן, עד שמתוך כך פסקו רבים^{טז} שאף

(א) שם סוף בית ד' ובקצר שם. (ב) ע"ש רבינו לעיל סדיח כל כלי. (ג) ו' א'. (ד) לעיל ל"ט א'. (ה) לעיל ל"ו א'. (ו) כן הקשה הרשב"א שם על דברי עצמו ולא תי' כלום. (ז) א"י למי נתכוון, הרשב"א שם מביא ירושלמי זה ודחאו כמו שכתב רבינו. (ח) ירושלמי פסחים פ"ד ה"ד ב"ה ב'. (ט) ע"י הקדמת רבינו שנדפסה בחבורו לתענית עמוד ו'. (י) בירושלמי שלנו קצת שינויים. (יא) זכחים צ"ג ב'. (יב) שם צ"ו ב'. (יג) אינני יודע למי הכוונה. (יד) תוה"ב בית ד' שער ד' דף קכ"ד. (טו) הראב"ד כמו שכתב רבינו לעיל דף קכ"ח. (טז) עיין מה שכתב שם ומובא גם בריטב"א בסוגיין.

לענין חמץ בפסח דיים בהגעלה, והדברים מתמיהים שאם כן לא נשטט התלמוד שלא להשמיטנו כך במקומו, ולקצת גדולי הדורות * ראינו שחצו שהנותר יש שני השם בפסולו מעיקרא קדשים והשתא נותר ואם כן כשבלע לא נותר בלע ואין שם מתחדש לדבר הבלוע ומפני זה דיו בהגעלה אבל חמץ שם אחד הוא מעיקרא חמץ והשתא חמץ אלא שעכשו נתחדש איסורו.

גדולי הדורות שלפנינו ב הסכימו לומר שלא נאמר דין בלע מן ההתר אלא בדבר שאם בלעו היום בעינו היה מותר בעין קדשים ר"ל התרא בלע עד שאם יבלע היום מה שבלע לא היית אוסרו ומאחר שאלו בלעו היום אי אתה אוסרו כשבלעו אתמול ונעשה עכשו איסור ואינו בעין דיו בהגעלה אבל חמץ בפסח אלו בלעו היום איסור הוא בלע והרי זה כמי שבלע מן האיסור, מכל מקום יראה מזה שאם צלו בו כבשר מאתמול דיו בהגעלה לצלות בו גבנה היום שהרי התר בלע וכשאיסור כשר בחלב ראוי לחול עליו אינו בעין ודיו בהגעלה, אלא שאני חוזר ודן לאיסור הואיל ואלו בלעו היום היה בו טעם לשבח בשעה שצולה בה הגבנה והוא איסור גמור.

מכל מקום יש לגדולי הדורג הוראה אחרת כיוצא בזה יוצאה להם ממשה ומתן האיסור בסוגיא זו, והוא משה שתרצו בגמרא בקושיא זו ר"ל על מה שהקשו בקדשים היאך הגעלה מכשרת בשפור ואסכלא דבר זה נסחו כל יום ויום נעשה גיעול לחברו, וביאור הדבר שהשלמים נאכלים לשני ימים וכשכשל בו ביום ראשון הרי רשאי לחזור ולכשל ביום שני שהרי אין פליטתו עדין בכלל נותר ונמצא שביום שני יצאה פליטתו ולא היתה בכלל נותר וכבר יצאה אותה פליטה ונבלעה בשל היום וחזרה לה בדין זמן קרבן היום, ונראה שהם מפרשים שמן הסתם אף מצלי לכשול כן שאם צלו היום בכלי שראוי לכשל כגון מרחשת של טחכת או במחבת של ברזל בלא מים לדעת מי שמצריך באלו לבון ובשל בו לסחר שהכשול נעשה לו געול, או אם צלה היום בשפור ולסחר הכנים השפור כבשר בחוך מים רוחחים ובשלו שם שהכשיר בליעה שעל ידי האור מכל וכל כבשול זה ואם כן דיו בהגעלה אף לצלות בה חטאת שכבר יצאה על ידי ההגעלה אף הבליעה שעל ידי האור, והרי ודאי כבשול זה לא יצאה הבליעה שעל ידי האור מכל וכל שהרי בהגעלה גופה אנו אוסרים שלא יצאה מכל וכל ונמצא שלא יצאה כלל והרי ביום שלישי חוזרת ופולטת והוייא לה נותר ואם כן מה הועיל גיעול של יום שני והרי לא הכשירנו לגמרי ועדין פולטנו בשלישי והוא היה נותר ועוד אם בשול שני אתה מחזיק בהכשר הרי כלי של טחכת חם מקצתו חם כלו כמו שהתבאר בפרק כיצד צולין והיאך הוכשר כלו כבשול מקצתו, אלא שכונת המאמר הוא ששעשה שכלל בו בשני יצא מקצת האיסור כבשול זה עד שביום שלישי שכבשול שבו היה ראוי לחול עליו שם נותר כבר חלשה פליטתו עד שאין ראוי לכללה בשם נותר, וכעין נוחן טעם בר נוחן טעם האמורי בדגים שעלו בקערה לענין כשר בחלב, שמאחר שנחלש הטעם קודם שיחול עליו איסור כשר בחלב אין ראוי עוד לחול עליו, ואע"פ שהשפור אין צולין בכלל, מכל מקום כשם שחום מקצתו אוסר את כלו כך חום מקצתו מקליש את האיסור שבכלו ובמקומו וכשכא לצלות בו חטאת דיו בהגעלה אע"פ שלא נחלבין בצלייה השנית, ואע"פ שדבר זה לא נאמר אלא לשלמים שהרי חטאת אין זמנו אלא היום ולסחר חל עליו שם נותר והכתוב בסתם דבר בין

(א) הרשב"א ס"ל כן ע"י ר"ן פסחים ל"ב ד"ה אבל רש"י. (ב) הרשב"א. (ג) הרשב"א בחוה"ב בית ד' שיר דף קכ"ה. (ד) פסחים ע"ד א'. (ה) ע"פ חוה"ב בית ד' שיר דף קכ"ה. (ו) חולין ק"א ב'.

בשלמים בין בחטאת, מכל מקום אין הדבר אמור כן בחטאת אלא אם כן בשל אחריו שלמים בו כיום שנעשה דין החטאת כדן השלמים וכבא למחר לבשל של חטאת דיו בהגעלה שהרי נקלש האיסור בבשול של שלמים וחזר הכל לדן שלמים של חטאת שזמנם כלה עם חטאת של יום זה, והקשה בעל התלמוד על תירוצו זה אם כן הגעלה נמי לא בעי, ויראה מדברי המפרשים שהם מפרשים אם כדכריך אף להגעלה אי אתה צריך הואיל ולא חל עליו שם איסור עד שנקלש הראשון אלא שכודאי אף בחטאת שלא בבשול שלמים אסרו שריו בהגעלה ואתה צריך לתירוצו אחר נמצא שאף הוא הודה שבשלמים נקלש האיסור עד שהוסיף לומר שאינו צריך הגעלה לפליטה שבשלישי ונמצא מאחר שאמר הגעלה נמי לא ליבעי שכל כיוצא בזה אין צריך הגעלה, ולמדו א מכאן שכל כלי שבשעה שבלע לא חל עליו שם איסור והוא של סתכת אם בשלו בו אחר כן אף ביומו ממין אחר מותר לבשל בו אחר בשול שני אף דבר שפליטת בשול ראשון אוסרת בו שבשול שני עומד במקום הגעלה ואם כן קדרה שבשל בה בשר ובשל בה אחריו ירקות או דגים רשאי לבשל בה נבנה ואפילו בו כיום ולכתחלה, אלא שאינו יודע אם יאסרו כן בחכך בפסח, אלא שאפשר הואיל ויש לו סתירין יחמירו בו, אלא שאחר כך ראיתיה לנדולי תלמידיהם אף בחכך בפסח, ומכל מקום אני מפפק בעיקר הוראתם בכלם ומטעם שכתבתי שם לא נקרא בליעת החר במה שאלו בלעו היום יאסור את הכשול השני מטעם לשבח מה שאין כן בקרשים, ואף בכיזור השמועה יש לפרש לפי שטתם הגעלה נמי לא ליבעי כלומר אם כדכריך שאתה קורא בשול שני גיעול והפליטה וקלישת אסור אף כשבא אחר צלי אף להגעלה אינך צריך אלא שאין אני קורא לה גיעול שכל שדרכה על האור אינו ננעל בחמין ואינו נקלש ואי אתה דן מסנה לכיוצא בה במקום אחר ומדין קלישת אסור ואף בזה אתה צריך לטעם אחר והוא שהחר בלע ואע"פ שבשעה הראויה שתחול עליו איסור הוא כדן נותר כגון חטאת לכחרתו מותר בהגעלה אע"פ שאין כאן קלישת אסור ומדת הכתוב כך היא, ומתוך פירוש זה יש לפפק שלא לקרא בליעת החר במה שאלו בלעו היום יאסר בבשול שיתבשל בו היום מטעם לשבת, ואע"פ שדבריהם ודברינו לפי שטתם ברוחק הם מחפרשים ראוי לחוש ולהחמיר, ומכל מקום לדברי הכל כלי שבלע מן האסור אפילו בשלו אחריו כמה פעמים לא הוכשר עד שיכשירו הכשר הראוי לו לפי מה שהוא אם שדרכו להגעיל ואם שדרכו ללכך.

ואף לענין ביאור השמועה נראה שלא עלה על הדעת לומר שיהא הבשול נעשה גיעול לצלי, אלא כך פירושה כל יום ויום נעשה גיעול לחברו וכשם שהבשול נעשה געול לבשול אף הצלי נעשה גיעול לצלי, והיינו דמקשה אי הכי הגעלה נמי לא ליבעי, כלומר שהרי בשול לבשול וצלי לצלי כבר יצאה כל הפליטה ומאחר שהצריכו הגעלה אלמא שהגעלה מועלת אף לצלי ואם כן לטעם אחר אנו צריכים, ולא עמד טעמו של רב נחמן ככאן כלל אלא טעם היתרא בלע על הדרך שבארנו.
בתלמוד המערב נרמז מענין הוראה זו והוא שמה שאסרו שם קדרה שבשל בה מחיה, ג' ר"ל מחמשת המינין, לא יבשל בה מאותה המין עד לאחר הפסח ממין

(א) עי' מ"ש תורת הבית בית ד' שער ד' דף קכ"ח. (ב) ירושלמי פסחים פ"ג ה"א כ' א'.
 (ג) בירושלמי שלנו "טורה" ובקרבן עדה גרים "חסירא", וגירסת רבינו חדשה היא עיי"ש בהנהגות.

אחר מותר ובלבד לאחר שלשה תבשילין, ויראה לי עליו שאינו נשנה בדיוק, שמה שאמר מאותו המין לא נאמר בדוקא שאף במין אחר אסור, וממה שאמר מסין אחר מותר ובלבד לאחר שלשה תבשילין מה הפרש בין מין אחר לאותו המין, ומכל מקום יראה לי שדעת תלמוד המערכ להחמיר אף בחמץ במינו יותר משאינו מינו ואין הלכה כן כמו שהחבאר, ומכל מקום קצת מפרשים יוצאה להם הוראה משם שכל שבשלו בו שני תבשילין אחר המחיה כבר נפלט הכל ומותר לבשל בה, ומכל מקום גדולי הדורות שלפנינו * פירשוה בשל מתכת אבל של חרס אינו יוצא וכו', ויש מקיין מכאן על אותן הניבול'ש האפיות בכלי של גוים שמשלשה ואילך מותרות.

ונשלם הפרק תהלה לאל וזה שיעור מה שראינו לכללו
 בפסקי מסכת עבודה זרה יבא אחריו מה שיראה
 לכללו בפסקי מסכת הוריות בעזרת הצור
 ובישועתו אמן אמן

(א) הרמב"ן. (ב) עי' מ"ש רבינו לעיל ד"ה כלי חרס, ועמ"ש הטור יורה דעה קכ"א בשם בעל העיטור שסבירא לוי שאף לכלי חרס שאינו בן יומו דאסור רק מדרבנן מועיל הנעלה שלש פעמים לשחרה, ובי"ה נשלמו דברינו במהרה.

פרק א'

א לפני אידיהן של גוים שלשה ימים אסור לשאת ולתת עמם להשאילן ולשאל מהם להלוותם וללוות מהן לפרעם ולהפרע מהם ר' יהודה אומר נפרעין מהם מפני שהוא מיצר אמרו לו אע"ף שמיצר עכשו שמת הוא לאחר זמן ר' ישמעאל או' שלשה לפניהם ולשלה לאחריהם אסור וחכמים אומרי' לפניהם אסור לאחר אידיהן מותר.

ב ואלו ימי אידיהן של גוים קלנדא וסטרוניא וקריטיסים ויום גינוסאי של מלכים ויום הלידה ויום המיתה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים מיתה שיש בה שריפה יש בה ע"ז ושאין בה שריפה אין בה ע"ז יום תגלחת זקנו וכלוריתו ויום שעלה בו מן הים ויום שיצא מבית האסורין וגוי שעשה משתה לבנו אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש בלבד.

ג עיר שיש בה ע"ז חוצה לה מותר היה חוצה לה ע"ז תוכה מותר מהו לידך לשם בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום אסור ואם יכול להלך בה במקום אחר מותר.

ד עיר שיש בה ע"ז והיו בה חנויות מעוטרות ושאינן מעוטרות זה היה מעשה בבית שאן ואמרו חכמים המעוטרות אסורות ושאינן מעוטרות מותרות.

ה ואלו דברים אסורין למכור לגוים אצטרוכלין ובנות שוח ופטטורות ולבונה וחרנגול לכן ר' יהודה אומ' מוכר הוא לו חרנגול לכן בין התרנגולים ובזמן שהוא בפני עצמו קוטע את אצבעו ומוכרו שאין מקריבין חסר לע"ז ושאר כל הדברים סתמן מותר ופירושן אסור ר' מאיר אומר אף דקל מכ וחצב ונקליבם אסור למכור לגוים. י מקום שנהגו למכור בהמה דקה לגוים מוכרין מקום שנהגו שלא למכור אין מוכרין ובכל מקום אין מוכרין להם בהמה גסה עגלים וסוּיחים שלימים ושבורים ר' יהודה מתיר בשכורה בן כתיירא מתיר בסוס.

ו אין מוכרין להם דובים ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים אין בונין עמם בסילקי וגרדום ואצטדיא וכימה אבל בונין עמם בימסיאות ומרחצאות הגיע לכיפה שמעמידין בה ע"ז אסור לבנותה.

ז אין מוכרין להם במחוכר לקרקע אבל מוכרין להם משנקצץ ר' יהודה אומר מוכר לו אילן לקוץ.

ח אין משכירין להם בתים בירושלם ואין צריך לומר שדות ובסוריא משכירין בתים אבל לא שדות ובחוצה לארץ מוכרין בתים ומשכירין שדות דברי ר' מאיר יומי אומר בארץ ישראל משכירין בתים אבל לא שדות ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות ובחוצה לארץ מוכרין אלו ואלו אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכנים לחוכו ע"ז שנא' לא תביא חוקכה אל ביתך ובכל מקום לא ישכור לו את המרחץ מפני שנקראת על שמו.

פרק ב'

א אין מעמידין בהמה בפונדקאות של גוים מפני שהם חשודים על הרביעה. ב לא תחיד אשה עסקן מפני שחשודין על הקריות ולא יתחד אדם עמם מפני שחשודים על שפירות דמים.

ג בת ישראל לא תילד בנה של נכרית אבל נכרית מילדת את בת ישראל בת ישראל לא תיניק בנה של נכרית אבל נכרית מיניקה את בת ישראל מתרפאין מהם רפוי מסון אבל לא רפוי נפשות ואין מסתפרין מהם ככל מקום דברי ר' מאיר וחכמים אומרי' ברשות הרבים מותר אבל לא בינו לבינו.

ד ואלו דברים של גוים אסורין ואיסורן אסור הנאה היין והחומץ שלהם שהיה מתחלתו יין וחרם הדרייני ועורות לבובין רשביג אומ' בזמן שהקרע שלו עגול אסור משוך מותר בשר הנכנס לע"ז מותר והיוצא אסור מפני שהוא מזכחי מתים ההולכים לתרפות אסורין לשאת ולתת עמהם והבאים מותרין.

ה נאדרות הגוים וקנקניהם ויין ישראל כנוס בהם אסורין ואיסורן אסור הנאה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אין אסורן אסור הנאה התרצנים והוגים של גוים אסורין ואסורן אסור הנאה דברי ר' מאיר וחכמים אומרי' לחים אסורין יבשים מותרין. ו המוריים וגכנת בית אוניאקי אסורין ואסורן אסור הנאה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אין אסורן אסור הנאה אמ' ר' יהודה שאל ר' ישמעאל את ר' יהושע כשהיו מהלכין בדרך אמ' לו מפני מה אסרו גכנת הגוים מפני שמעמידין אותה כעור קיבת נבלה ואסרו כהן שדעתו יפה שורפה חיה ולא הודו לו אלא אסרו לא נהנין ולא מועלין אמ' לו מפני שמעמידין בקיבת עגלי ע"ז ור' אמ' לו אם כן למה לא אסרו בהנאה השיאו לדבר אחר אמר לו ישמעאל אחי היאך אתה קורא כי טובים דודין מיין או כי טובים דודיך מיין אמ' לו כי טובים דודיך אמ' לו אין הדבר כן שהרי חברו מלמד עליו לרעה שמניך טובים.

ו ואלו דברים של גוים אסורין ואין איסורן אסור הנאה חלב שחלכו גוי ואין ישראל רואהו והפת והשמן שלהם והשלקות ר' יהודה הנשיא ובית דינו נסנו על שמן של גוים והתירוהו והכבשים שדרכן לתת לתוכן יין וחומץ וטריה מרופה וציר שאין בה דגה והחילק וקורט של חלתית ומלח סקונדית הרי אלו אסורין ואין איסורן אסור הנאה. ח ואלו מותרין באכילה חלב שחלכו גוי וישראל רואהו והדבש והדבניות אעפ"י שמנספות אין בהן משום הכשר משקה והכבשין שאין דרכן לתת לתוכן יין וחומץ וטריה שאינה מרופה וציר שיש בה דגה ועלה של חלתית וזיתי גלוסקא המגולגלין ר' יוסי אומר השלחין אסורין וחגבים הבאים מן הסלילה אסורין וכן ההפסק מותרין וכן לתרומה.

פרק ג'

א כל הצלמים אסורין מפני שנעבדין פעם אחת כשנה דברי ר' מאיר וחכמים אומרים אינו אסור אלא את שמשימין בידו מקל או צפור או כדור רשביג אומר אף כל שיש בידו כל דבר.

ב המוצא שכרי צלמים הרי אלו מותרין מצא חכנית יד או חכנית רגל הרי אלו אסורין מפני שכיוצא בהן נעבד.

ג מצא כלים ועליהם צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון יוליכם לים המלח רשביג אומר שעל הסוכובדין אסורין ושעל מכוזין מותרין.

ד ר' יוסי אומר שוחק וזורח לרוח או מטיף לים אסרו לו אף נעשית זבל ונאמר לא ידבק בידך מאומה מן החרם.

ה שאל פרוכלוס בן פלוסופוס את רבן גמליאל בעכו כשהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמ' לו כתוב בתורתכם ולא ידבק בידך מאומה מן החרס למה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי אמ' לו אין משיבין במרחץ לאחר שיצא אמ' לו אני לא באתי בגבולה והיא באה בגבולי ואין אומרין תעשה מרחץ נוי לאפרודיטי אלא אפרודיטי תעשה נוי למרחץ דבר אחר אם נותנין לך ממון הרבה כלום אתה נכנס לבית עיז שלך ערום ובעל קרי ומשתין לפניו וזו עומדת על הכיב וכל אדם משתין בפניה ולא נאמר אלהיהם אלא את שנוהגין בו לשום אלוה אסור ואת שאין נוהגין בו שום אלוה מותר.

י הגוים העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ומה שעליהם אסור שנא' לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך ר' יוסי הגלילי אומר אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם ומפני מה אשרה אסורה מפני שיש בה תפישת ידי אדם וכל שיש בה תפישת ידי אדם אסור אמ' ר' עקיבא אני אוכין לפניך כל מקום שאתה מוצא הר גבוה וגבעה נשאת ועץ רענן דע שיש שם עבודה זרה.

ו מי שהיה ביתו סמוך לעיז ונפל אסור לבנותו כיצד יעשה כונס לתוך שלו ארבע אמות וכונה היה שלו ושל עיז נדון מחצה על מחצה אכניו ועציו ועפריו מטמאין כשרץ שנא' שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא ר' עקיבא אומ' כנדה שנא' תזרם כמו דוה צא תאמר מה נדה מטמאה במשא אף עיז מטמאה במשא.

ה שלשה בתים הם בית שבנאו מתחלה לעיז הרי זה אסור סיירו וכיירו לעיז וחדש נוטל מה שחדש הכנים לתוכו עיז והוציאה הרי זה מותר שלשה אכנים הם אכן שחצבה מתחלה לעיז הרי זו אסורה סיירה וכיירה לעיז וחירש נוטל מה שחדש העמיד עליה עיז וסלקה הרי זו מותרת שלש אשרות הן אילן שננטעו מתחלה לעיז הרי זה אסור נדעו ופסלו לעיז והחליף נוטל מה שהחליף העמיד תחתיו עיז וכיטלה הרי זה מותר. ט א' זו היא אשריה כל שיש תחתיה עיז ר' שמעון אומר כל שעובדים אותה ומעשה בצידן באילן שהיו עובדין אותו והיה תחתיו גל אכנים אמ' להם ר' שמעון בדקו את הגל ובדקוהו ומצאו בו צורה אמ' להם הואיל ולצורה הן עובדין האילן מותר והתיר להם את האילן לא ישב בצלה ואם ישב טהור לא יעבור תחתיה ואם עבר טמא היתה גוזלת את הרכים ועבר תחתיה טהור.

י זורעין תחתיה ירקות בימות הגשמים אבל לא בימות החמה והחזירין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ר' יוסי אומר אף לא ירקות בימות הגשמים מפני שהנמיה יושבת עליהן והוה להן לזבל.

יא נטל הימנה עצים אסורין בהנאה הסיק בהם את התנור אם חדש יותץ ואם ישן יוצץ אפה בו את הפת אסורה בהנאה נתערבה באחרות כלן. אסורות בהנאה ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעבודה זרה נטל הימנה כרכר אסור בהנאה ארג בו את הכנר אסור בהנאה נתערב באחרים כלם אסורין בהנאה ר' אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח אמרו לו אין פדיון לעיז.

יב כיצד מכמלה קירסם חזיר נטל הימנו מקל או שרכיש ואפילו עלה הרי זו בטלה שפה לצרכה אסורה ושלא לצרכה מותרת.

פרק ד'

א ר' ישמעאל אומר שלש אכנים זו בצד זו בצד המרקילוס אסורות ושתיים מותרות וחכמים אומרים את שנראות עמו אסורות ושאינן נראות עמו מותרות

מצא בראשו סעות כסות או כלים הרי אלו מותרין פרכלי ענבים ועטרות של שובלין יינות שמנים וסלתות וכל דבר שכיוצא בו קרב על גבי מזבח אסור.

ב עבודה זרה שהיתה לה גנה או מרחץ נהנין מהם שלא בטובה ואין נהנין מהם בטובה היתה שלה ושל אחרים נהנין מהם בטובה ושלא בטובה.

ג עבודה זרה של נכרי אסורה מיד ושל ישראל משתעבד.

ד נכרי מכבד ע"ז שלו ושל חברו וישראל אינו מכבד ע"ז של נכרי המכבד ע"ז במל משמשיה במל משמשיה משמשיה מכובלין והיא אסורה.

ה כיצד מבטלה קטע ראש אזנה ראש חוטמה ראש אצבעה פחמה אעפ"י שלא חסרה בטלה רקק בפניה השתיין בפניה גררה וזרק בה את הצואה אינה בטלה מכרה או משכנה ר' אומר במל וחכמים אומרים לא במל.

ו עבודה זרה שהניחוה עובדיה בשעת שלום מותרת בשעת מלחמה אסורה בימוסיאות של מלכים הרי אלו מותרין מפני שמעמידין אותה בשעה שהמלכים עובדים.

ז שאלו את הזקנים ברומי אם אין רצונו של הקביה בע"ז מפני מה אינו מבטלה אמרו להם אלו לדבר שאין צורך לעולם היו עובדים היה מבטלה אלא הרי הם עובדים לחמה וללכנה ולכוכבים ולמזלות יאבד עולמו מפני השוטים אמרו להם אם כן יאבד דבר שאין צורך לעולם בו ויקיים דבר שצורך לעולם בו אמרו להם אף אנו מחזקין ירי עובדיהם של אלו שאומרים תדעו שהם אלוהות שהרי אלו בטלו ואלו לא בטלו.

ח לוקחין גת בעומה מן הגוים אעפ"י שנמל בידו ונתן בידו לתוך התפוח ואין נעשה יין נסך עד שירד לבור ירד לבור מה שכבור אסור והשאר מותר דורכין עם הנכרי בגת אבל לא בוצרין עמו ישראל שהוא עושה בטומאה לא דורכין ולא בוצרין עמו אבל מוליכין עמו חביות לגת ומביאין עמו מן הגת נחתום העושה בטומאה לא דשין ולא עורכין עמו אבל מוליכין עמו פת לפלטר.

ט נכרי שנמצא עומד בצד הבור של יין אם יש עליו מלוא אסור אין לו עליו מלוא מותר. י נפל לבור ועלה מדרו בקנה או שהחיו את הצרעה בקנה או שהיה מטפיה על פי חבית המרותחת כל אלו היה מעשה ואמרו ימכר ור' שמעון סתיר נטל את החבית וזרקת כחמתו לבור זה היה מעשה והתירו.

יא המטהר יינו של נכרי ונתנו לרשותו בבית הפתוח לרשות הרבים בעיר שיש בה גוים וישראל מותר בעיר שכולה גוים אסור עד שיהא שומר משמר ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר אלא אעפ"י שיוצא ונכנס מותר ר' שמעון בן אלעזר אומר כל רשות גוים אחת היא.

יב המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו והלה כותב לו החקבלתי ממך סעות מותר אבל אם רצה ישראל להוציאו ואין מוציאו עד שיחן לו את סעותיו זה היה מעשה בכית שאן ואמרו חכמים.

פרק ה'

א השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך שכרו אסור שכרו לעשות עמו מלאכה אחרת אעפ"י שאמר לו העבר לי חבית של יין נסך ממקום למקום שכרו מותר השוכר את החמור להביא עליו יין נסך שכרה אסור שכרה לישב עליה אעפ"י שהניח לגינו עליה שכרו מותר.

ב י"ן נסך שנפל על גבי ענבים וידחם והם מותרות ואם היו מבוקעות אסורות ומעשה בכיתום בן זונן שהביא גרוגרות בספינה ונשברה חבית של י"ן נסך על גביהן ובא מעשה לפני חכמים והתירו ויאמרו לו זה הכלל כל שכנהאחו בנותן טעם אסור וכל שאינו בהנאתו בנותן טעם מותר וכן חומץ שנפל לתוך גריסין.

ג נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי יין ממקום למקום אם היה בחזקת המשתמר מותר ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב רשבי"ג אומר כדי שיפתח ויגוף ותיגוב המניח נכרי בחנותו אעפ"י שיוצא ונכנס מותר אם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב רשבי"ג אומר כדי שיפתח ויגוף ויגוב היה אוכל עמו בחזקת המשתמר מותר הלך לו בקפנדריא ונכנס לסרינה ורחץ מותר ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום ויסתום ויגוב רשבי"ג אומר כדי שיפתח ויגוף ויגוב היה אוכל עמו על השלחן והניח לגין על השלחן ועל הדולבקי ויצא שעל השלחן אסור שעל הדולבקי מותר ואם אמ' לו מזוג ושטה אף שעל הדולבקי אסור חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות כדי שיפתח ויגוף.

ד בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות פתוחות אסורות סתומות מותרות ובשעת מלחמה אלו ואלו מותרות שאין להם פנאי לנסך.

ה אומנין ישראלים ששלח להם גוי חבית של יין נסך מותר שיאמרו לו תן לנו את דמיה ואם משנכנסה ברשותם אסור.

ו המוכר יינו לנכרי פסק עד שלא מרד דמיו מותרין מרד עד שלא פסק דמיו אסורין. ו נטל את המשפך ומרד לתוך צלותיתו של נכרי וחזר ומרד לתוך צלותיתו של ישראל אם יש בו עכבת יין אסור המערה מכלי לכלי את שעירה ממנו מותר את שעירה לחוכו אסור.

ז י"ן נסך אסור ואוסר בכל שהו יין ביין ומים במים בכל שהו מים ביין ויין במים בנותן טעם זה הכלל מין במינו כמשהו ושלא במינו בנותן טעם.

ח ואלו אסורין בכל שהן יין נסך ועיז ועורות לכובין ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפרי מצורע ושער הנזיר ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה הרי אלו אסורין ואסורין בכל שהן.

י י"ן נסך שנפל לבור כלו אסור בהנאה רשבי"ג אומר ימכר כלו לנכרי חוץ מדמי יין נסך שבו.

יא גת של אבן שזפתה גוי סגגה והיא טהורה ושל עץ ר' יהודה יגב וחכמים יקלף את הזפת ושל חרש אעפ"י שקלף את הזפת אסורה.

יב הלוקח כלי חשמיש מן הגוים את שדרכו להטביל יטביל להנעיל ינעיל ללכך באור ילכך השפור והאסכלאות מלכין באור הסכין שפה והיא טהורה.